I 10968

ALMANAHUL LITERAR 1971

ALMANAHUL LITERAR 1971

IUL. 2005

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

LA MULȚI ANI !

I 10968
IRAL 2022

12.336

ALMANAHUL LITERAR 1971

ALMANAHUL LITERAR 1971

COLABORĂRI : Constantin ABĂLUȚĂ : 180 ● N. Ar. ACTERIAN : 123 ● Corneliu ALBU : 253 ● Florența ALBU : 96 ● Matei ALEXANDRESCU : 28 ● Theodor AMAN : 426 ● Ladmiss ANDRESCU : 82 ● Ludovic ANTAL : 296 ● Baruțu T. ARGHEZI : 169, 430 ● Tudor ARGHEZI : 65 ● Nicolae ARGINTESCU-Amza : 109, 363 ● Maria ARSENE : 15 ● Gheorghe ASTALOȘ : 70, 305, 320 ● ●George BACOVIA : 212 ● Agatha-Grigorescu BACOVIA : 103 ● Romulus BALABAN : 423 ● Alexandru BALACI : 229 ● Camil BALTAZAR : 92 ● Carmen BALTĂ : 56/57 ● George BANU : 315 ● Maria BANUȘ : 96, 252 ● Petre BANUȘ : 252 ● Tudor BANUȘ : 168 ● Eugen BARBU : 57,418 ● Ion BĂIEȘU : 421 ● Ion Dodu BĂLAN : 245 ● Sabin BĂLAȘA : 56/57, 376 ● Victor BĂNCIULESCU : 427 ● Vasile BĂRAN : 155 ● Mihai BĂRBULESCU : 40 ● Vlaicu BÂRNA : 170 ● Adrian BELDEANU : 87 ● George BELLOWS : 426 ● Luis Garcia BERLANGA Marti : 348 ● Horia BERNEA : 112/113 ● Piero BIGONGIARI : 228 ● Umberto BOCINI : 426 ● BODOR Adam : 120 ● Geo BOGZA : 22 ● Dinu BONDI : 236 ● Werner BOSSERT : 75 ● Demostene BOTEZ : 103 ● Radu BOUREANU : 107, 430 ● Nicolae BRAȘOVEANU : 105, 138 ● Mircea BRĂILIȚA : 48 ● Constantin BRÂNCUȘI : 360, 361 ● Andrei BREZIANU : 69 ● Gheorghe BULGĂR : 54 ● I. C. BUTNARU : 188 ● ●Georgio CAPRONI : 228 ● Jacques CARELMAN : 394 ● Virgil CARIANOPOL : 116 ● Nina CASSIAN : 67 ● Emilia CĂLDĂRARU : 96 ● Radu CÂRNECI : 119 ● Laurențiu CÂRSTEAN : 125 ● Dinu CERNESCU : 320 ● Viorica CHIHAIA : 56/57 ● Agatha CHRISTIE : 84 ● Dan CIACHIR : 40 ● Dan CIOCA : 106 ● Șerban CIOCULESCU : 110 ● Vladimir COLIN : 151 ● Petru COMARNESCU : 360, 367 ● Ovidiu CONSTANTINESCU : 241 ● Constantin COSTEANU : 56/57 ● Ben. CORLACIU : 70, 237 ● Mihail CRAMA : 74 ● Ion CRÂNGULEANU : 296 ● Constantin CRIȘAN : 110 ● Constanța CRIȘAN : 56/57 ● Nicolae CRIȘAN : 147 ● Mihail CRUCEANU : 10 ● Aurel COSMOIU : 249 ● Constantin CUBLEȘAN : 170 ● ●Salvadore DALI : 369, 373 ● George DAN : 288 ● Adina DARIAN : 344 ● Edgar DEGAS : 423 ● Robert DELAUNAY : 424 ● Lucia DEMETRIUS : 90 ● Leonid DIMOV : 48, 240 ● 'on DOGAR-Marinescu : 381 ● Radu DRAGOMIRESCU : 365 ● Sidonia DRĂGUȘANU : 113 ● Raoul DUFY : 424 ● Anghel DUMBRĂVEANU : 170, 238 ● Aneta DUMITRIU : 402 ● DUMITRU M. Ion : 66 ● Nicolae DUNĂREANU : 23 ● ●Victor EFTIMIU : 41 ● Paul EVERAC : 430 ● ●Lionel FEININGER : 425 ● V. FIROIU : 84 ● André FRENAUD : 237 ● Eugen FRUNZĂ : 160 ● ●Marcel GAFTON : 63 ● Tudor GEORGE : 285 ● Ion GHEORGHIU : 144/145 ● Domnița GHERGHINESCU Vania : 141 ● GHERGHINESCU Vania : 211 ● Al. Ivan GHILIA : 28 ● Maria GION : 304 ● GION D. Mihail : 365, 366 ● Emil GIURGIUCA : 70 ● Elena GORGAN : 56/57 ● H. GRĂMESCU : 93 ● Gheorghe GRIGURCU : 103 ● Alain GUILLERMOU : 54 ● Lars GUSTAFSSON : 252 ● ● Hangé Samsuddin HAFÉZ : 288 ● Arnold HAUSER : 105 ● Ivan HELMER : 315 ● Ion HOBANA : 339 ● Teodor HOLBAN : 400 ● Ion HOREA : 119 ● Horia HULUBEI : 49 ● Alexandru HUSAR : 221 ● ●Alexandru IANCU : 398 ● Garabet IBRĂILEANU : 224 ● Eugen IONESCU : 80 ● Marin IORDA : 175 ● Șt. O. IOSIF : 217 ● Eugen ISPIR : 102 ● Cezar IVĂNESCU : 219 ● ●Al. JEBELEANU : 144 ● Eugen JEBELEANU : 22 ● Ruxandra JUVARA-Minea : 369 ● ● Liana KAZAN : 348 ● Simona KISELEVSKI : 79 ● ● Traian LALESCU : 149 ● Dumitru LAZĂR : 438 ● Ion LĂNCRĂNJAN : 28 ● Corneliu LEU : 29 ● Hans LIEBHARDT : 145 ● Horia LOVINESCU : 315 ● Remus LUCA : 130 ● Ștefan LUCHIAN : 367 ● Ion LUPU : 141 ● Mario LUZI : 228 ● ● Elisa MADOLCIU : 393 ● Paolo MAGELLI : 312 ● Ovidiu MAITEC : 64 ● Stephane MALLARMÉ : 240 ● John MANSFIELD : 249 ● Emil MANU : 224 ● Marcel MARCIAN : 164 ● Iv. MARTINOVICI : 294 ● Dumitru MAZILU : 392 ● Teodor MAZILU : 422 ● MAJTENYI Erik : 160 ● Gabriela MELINESCU : 135 ● MELIUSZ Jozsef : 128 ● Iulian MEREUȚĂ : 332 ● Mircea MICU : 388 ● Teohar MIHADAȘ : 122 ● Ștefan MIHĂILESCU : 156 ● Emilia Șt. MILICESCU : 199 ● Ion MINULESCU : 224 ● Joan MIRO : 370 ● Modest MORARIU : 374 ● Theodor MORARU : 432/433 ● Eduard MÖRIKE : 243 ● Ion MUNTEANU : 257 ● Tudor

MUȘATESCU: 175 ● Nicolae NASTA: 391 ● Ion Toulouse NEAGOE: 56/57 ● Paul NEAGU: 144/145 ● Damian NECULA: 430 ● Mihai NEGULESCU: 128 ● NICĂPETRE: 362 ● Ion NICODIM: 160/161 ● Tatiana NICOLESCU: 233 ● Vasile NICOROVICI: 293 ● Constantin NISIPEANU: 27 ● Barbu NIȚESCU: 56/57 ● Constantin NONEA: 173 ● Mihai NOVICOV: 18 ● Constantin OLARIU: 160 ● Corneliu OMESCU: 157 ● Theodor PALLADY: 56/57 ● Al. PALEOLOGU: 315 ● Sașa PANĂ: 97, 167, 214 ● PÀNEK Zoltàn: 138 ● Hortensia PAPADAT Bengescu: 213 ● Ovidiu PAPADIMA: 290 ● Miron Radu PARASCHIVESCU: 94 ● Platon PARDĂU: 118 ● Ion PAS: 226 ● Ion PASCADI: 122 ● PÁSKÁNDI Géza: 161 ● Teodor PÂCĂ: 128 ● Carl Henning PEDERSEN: 160/161 ● Ion PETRACHE: 45 ● Pablo PICASSO: 224 ● Lucian PINTILIE: 332 ● Petre PLENICEANU: 137 ● Al. Gheorghiu-POGONEȘTI: 13 ● Marian POPA: 126 ● Valentin POPA: 386 ● Ioana POPESCU: 334 ● Ion Apostol POPESCU: 119 ● Mihai POPESCU: 181 ● Petru POPESCU: 30, 250 ● Ștefan POPESCU: 137 ● Veronica PORUMBACU: 108 ● Marin PORUMBESCU: 86 ● Ion POTOPIN: 49 ● George Maria PRINA: 129 ● Florin PUCĂ: 104, 374, 375 ● Adam PUSLOJIČ: 238 ● Al. RAICU: 217, 222 ● Dorina RĂDULESCU: 129 ● Neagu RĂDULESCU: 378 ● Vasile REBREANU: 31 ● Lucia RECHENBERG: 97 ● Robert ROJDESTVENSKI: 235 ● Ioanid ROMANESCU: 63 ● Alexandru RONAI: 23 ● Mihai RUSU: 160/161 ● Al. SAHIA: 223 ● SZÁSZ Janos: 93 ● Dietrich SAYLER: 112/113 ● Doina SĂLĂJAN: 137 ● Dinu SĂRARU: 430 ● George SÂNPETREAN: 235 ● Mircea SÂNTIMBREANU: 171 ● Mihai SÂNZIANU: 112/113, 330 ● Oskar SCHLEMMER: 425 ● Pius SERVIEN: 110 ● Petru SFETCA: 243 ● Alexandru SIMION: 33 ● Pop SIMION: 34,71 ● Mircea Horia SIMIONESCU: 35, 77 ● Petre SOLOMON: 46 ● Nicolas D. STAEL: 425 ● Henriette YVONNE STAHL: 36 ● Dumitru STANCU: 235 ● Zaharia STANCU: 9 ● Călin STĂNCULESCU: 351 ● Ion Ghenea STĂNESCU: 434, 439 ● Nichita STĂNESCU: 48 ● Tudor STĂNESCU: 389 ● Claus STEPHANI: 137 ● Virgil STOENESCU: 430 ● Petre STOICA: 83 ● Radu STOICA: 366 ● Constantin STOICIU: 430 ● Mihail STRAJE: 311 ● Nic. A. STRĂVOIU: 161 ● Vladimir STREINU: 222 ● Andrei STRIHAN: 315 ● Jonathan SWIFT: 69 ● Vladimir ȘETRAN: 144/145 ● Coman ȘOVA: 73 ● Al. I. ȘTEFĂNESCU: 37 ● Radu TĂNASE: 444 ● Mattis TEUTSCH: 432/433 ● Aurel TITA: 88 ● Ștefan TITA: 385 ● Sorin TITEL: 37 ● George TOGAN: 191 ● Emil TOMA: 382 ● Radu TUDORAN: 430 ● Olga TUDURI: 412 ● Tristan TZARA: 214 ● Nicolae ȚIC: 39 ● Laurențiu ULICI: 305 ● Damian URECHE: 128 ● Ion VALERIAN: 97 ● Paul VASILESCU: 371 ● Vasile VĂDUVA: 39 ● Titus VÂJEU: 40 ● Paul VERLAINE: 240 ● Petru VINTILĂ: 220 ● Emil VORA: 160 ● Gheorghe VRĂNEANȚU: 376 ● Dragoș VRÂNCEANU: 228 ● ● Monique WELGER-Labidoire: 94 ● Violeta ZAMFIRESCU: 96 ● Gheorghe ZARAFU: 383 ● ZHILINSKI: 425

Mihai SÂNZIANU: coperta și desenul de la pagina 1 ● ilustrații grafice: Octavian ANDRONIC, N. I. ANESTIN, ARKOSSY Istvan, BAASZ Imre, Tudor BANUȘ, Ludovic BARDOCZ, Adrian BELDEANU, Theodor BOGOI, Rodica BONDI, Nina CASSIAN, Dan CIOCA, Vasile CRĂIȚĂ-Mîndra, Ion DONCA, Ion DOGAR-Marinescu, Traian FILIP, Dumitru MOLDOVEANU, Theodor MORARU, Ion Toulouse NEAGOE, Dinu PETRESCU, Valentin POPA, Florin PUCĂ, Corneliu RUTA, Mihai SÂNZIANU, Pop SIMION

ALMANAHUL LITERAR 1971

editat de Uniunea Scriitorilor din Republica Socialistă România

Redactor șef: Benedict CORLACIU ● secretar de redacție: S. CIUBOTARIU ● prezentarea artistică: Mihai SÂNZIANU ● redactori externi: Virgil MAZILESCU, Viola VANCEA ● rubrici speciale: Gheorghe ASTALOȘ (Teatru), Iulian MEREUȚĂ (Cinema, Plastică), Elisa MADOLCIU (Umor, varia, jocuri), Cici IORDACHE (Femina), Romulus BALABAN (Sport), Ion Ghenea STĂNESCU (Automobilism) ● administrator: Traian MOLDOVEANU ● colaboratori tehnici: Petre DOBRESCU, Iosif GÂTLÂN, I. V. MUNTEANU, Victor NICOLAE, Alexandru TEOGNOSTE, Chiriac TSELIOS

Redacția (telefon 17-72-85) și administrația (telefon 18-33-99): București 1, șoseaua Kiseleff, 10

Tovarășul Nicolae Ceaușescu
secretar general al Partidului Comunist Român de la a cărui înființare
se împlinesc, la 8 mai, 1971, cincizeci de ani

A TREILEA

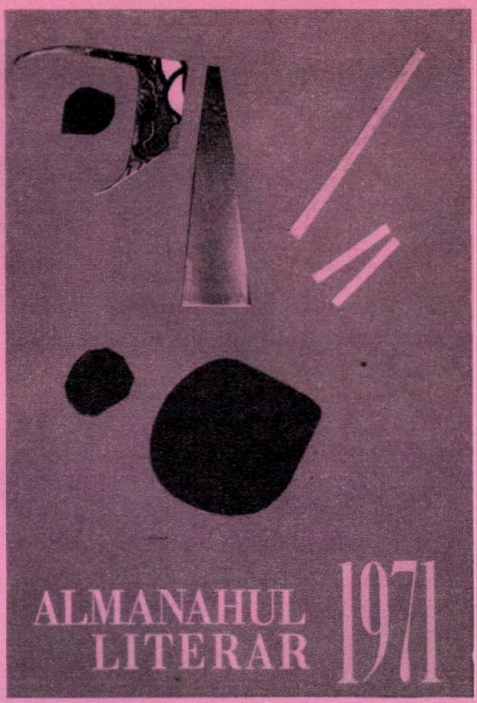

La a treia sa ediție, Almanahul Literar a început să aibă o istorie ce se adaugă unei tradiții cu nu puține nume ilustre. Legate de trecerea anilor pe care-i consemnează, Almanahurile în trecutul istoriei noastre literare, mai mult poate decît cartea, înainte de inventarea antologiilor, tindeau să stabilească o legătură cu publicul larg, să-i aducă la cunoștință momentul dezvoltării literaturii naționale, să pregătească în oameni din toate straturile societății apetitul pentru valorile noastre culturale.

Îmbinînd plăcutul cu utilul, străduindu-se să dea o imagine bogată a ce s-a făcut și să deschidă public perspectivele pentru ceea ce mereu rămîne de făcut, răspunzînd unor variate gusturi ale cititorilor, Almanahul este cuprindere în relativ puține pagini a unei clipe din lungul șir al clipelor ce constituie o istorie. Este o sinteză și în același timp o secțiune. O punte de legătură în timp și între oameni.

Aceste considerații au stat și la baza trudei noastre de a vă prezenta și această ediție. Cititorii vor spune, pentru că ei pot să judece, dacă am reușit sau nu să facem ceea ce ne-am propus. Noi sîntem doar datori de a le spune că ne-am străduit să le dăm o imagine veridică a literaturii noastre contemporane, pe care o considerăm ca fiind în plină efervescență. Apar mereu nume noi și vrem și pe această cale, în spațiul nostru sintetic, să le aducem la cunoștința publicului. Apar cărți, tendințe și stiluri, ce reflectă acest moment al conștiinței noastre sociale. De la o epocă în care cultura noastră s-a dezvoltat în extensie, literatura țării noastre încearcă să surprindă profunzimile modificărilor din conștiința noastră.

Nu avem, cum e și firesc, numai succese, dar efervescența clipei se decantează în opere durabile, ce vor rămîne, uneori pregătite și susținute de opere mai modeste fără de care n-ar fi posibilă operația de comparație, ierarhizare și valorificare, ce stă la baza unei culturi.

La efortul nostru de sporire a patrimoniului cultural al națiunii noastre socialiste, participă scriitori de toate vîrstele,

din toate generațiile, nume implantate în conștiința publică de multe decenii, pe care o bună parte din cititori le-au învățat în școală, alături de condeie nou apărute ce poate vor dura. Există în paginile noastre imagini ale vieții literare de acum, interesante poate pentru cei ce se vor apleca, în viitor cîndva, asupra zilelor vieții noastre.

Dar literatura română nu a apărut acum, înaintașii noștri sînt mereu prezenți printre noi. Imaginea lor este păstrată și legată de noi, tocmai pentru că sînt înainte mergătorii noștri, fără de care n-am fi avut nici instrumentul nostru de lucru, limba. Dar acest instrument, perfecționat, făcut suplu și subtil prin operele scrise, este o parte a patrimoniului nostru comun, pe care-l împărtășim cu cititorii noștri, care niciodată nu dispar din conștiința noastră. Lor le este închinat acest almanah, ca și operele noastre ce au șanse să fie vii și eficiente numai în măsura în care sînt citite și gustate de marele public, cunoscuții și necunoscuții cu care stăm în permanență de vorbă.

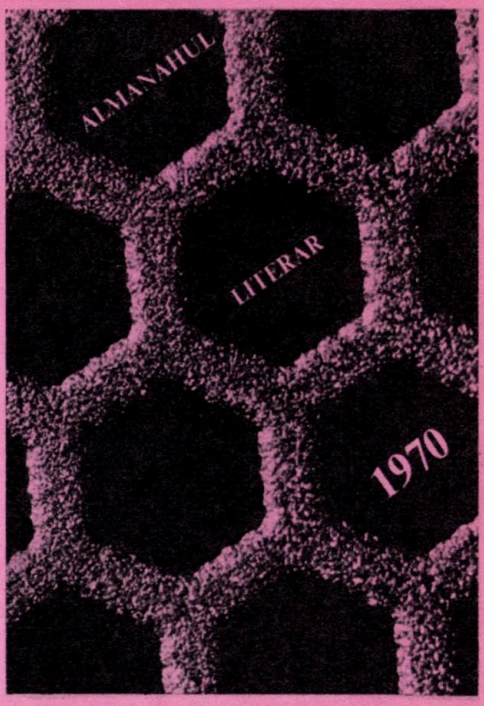

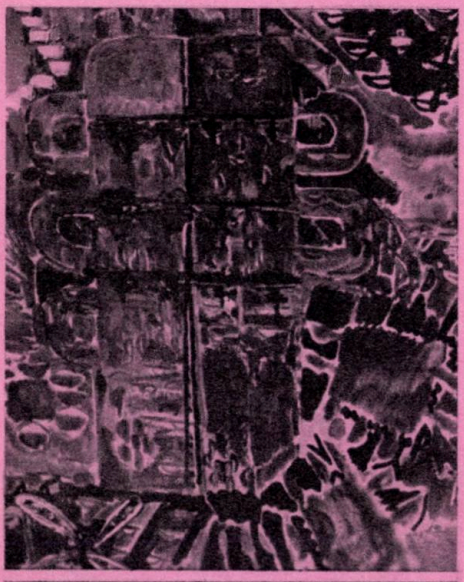

ALMANAHUL LITERAR 1969

Pentru ei, ținînd seama de diversitatea preocupărilor vieții moderne, n-am făcut un almanah exclusiv literar. Scriitorii, ca și cititorii, trăiesc într-o lume complexă, au interese științifice, economice, au nevoie de destindere prin umor sau prin spectacol. Am alternat paginile noastre literare și cu rubrici mai diverse în care am infuzat punctul nostru de vedere.

Almanahul Literar se oferă astfel cititorilor săi, cu dorința de a-i interesa și de-a-i apropia de eforturile noastre. Ce n-am realizat acum, ne vom strădui să realizăm în viitor, și în anul care vine, al cărui număr îl avem pe copertă, an pe care-l dorim bogat și bun, pentru noi și pentru toți.

A

CALENDAR 1971

18 ianuarie	Se împlinesc 150 de ani de cînd pandurii, avînd în frunte pe Tudor Vladimirescu, încep răscoala în Oltenia și Muntenia
24 ianuarie 1859	Unirea Principatelor Române
ianuarie — februarie 1933	Au avut loc eroicele lupte ale muncitorilor ceferiști și petroliști, conduse de P.C.R.
6 martie 1945	A fost instaurat primul guvern democratic din istoria României, condus de dr. Petru Groza
8 martie	Ziua internațională a femeii
18 martie	100 de ani de la proclamarea Comunei din Paris
21 martie 1922	Crearea de către P.C.R. a organizației comuniste de tineret — U.T.C.
21 martie 1971	Ziua internațională pentru eliminarea discriminării rasiale
22 aprilie 1870	S-a născut V. I. Lenin
1 Mai	Ziua solidarității internaționale a celor ce muncesc
2 Mai	Ziua tineretului din Republica Socialistă România
5 Mai 1818	S-a născut Karl Marx
8 mai	50 de ani de la crearea Partidului Comunist Român
9 mai 1945	Ziua victoriei împotriva fascismului
1 iunie	Ziua internațională pentru apărarea copilului
6 — 12 august 1969	Au avut loc lucrările Congresului al X-lea al P.C.R.
15 august	Ziua presei românești
	Cu 40 de ani în urmă a apărut primul număr ilegal al ziarului «Scînteia», organ al Partidului Comunist Român
21 august 1965	Marea Adunare Națională a adoptat Constituția Republicii Socialiste România
23 august	Ziua eliberării României de sub jugul fascist
6 septembrie	Se împlinesc 30 de ani de la apariția platformei program a P.C.R. care chema masele populare din țara noastră la luptă împotriva dictaturii antonesciene și a războiului antisovietic (1941)
25 octombrie	Ziua forțelor armate ale Republicii Socialiste România
7 noiembrie	Ziua Marii Revoluții Socialiste din Octombrie
19 noiembrie	25 de ani de la victoria Blocului Partidelor Democrate în primele alegeri parlamentare din perioada postbelică (1946)
28 noiembrie 1820	S-a născut Friedrich Engels
1 decembrie 1918	Unirea Transilvaniei cu România
30 decembrie 1947	Abolirea monarhiei și proclamarea Republicii Populare Române. La 21 august 1965 țara noastră a devenit Republica Socialistă România

ȚARA

Te-am iubit Te-am iubit totdeauna,
Chiar atunci cînd ghimpii tăi îmi înțepau picioarele.
Te-am iubit cum am iubit soarele,
Te-am iubit cum am iubit luna.
Te-am iubit, țară, te-am iubit totdeauna.

Te-am iubit cînd eram tînăr sfios,
Te-am iubit cînd eram beat de iubire.
Te-am iubit în știre și te-am iubit în neștire,
Cu tot sufletul meu vijelios
Te-am iubit cînd eram tînăr sfios.

Te-am iubit cînd am fost om în putere.
Pe atunci tu te aflai în revoluție, în mișcare.
La hotare țăcăneau armele. La hotare.
Pretutindeni fluturau steaguri în vînt. Adiere ..
Adieri cu miros de sînge. Adiere de foc. Putere.

Fericit, am trăit revoluția zi de zi.
Fericit, am trăit revoluția noapte de noapte.
Orașul mirosea a foamete. Mirosea a castane coapte.
Vom mai fi mîine? Vom mai fi?
Fericiți, ne legănăm între noapte și zi.

Fericiți, ne legănăm între viață și moarte.
Fericiți, ne legănăm între moarte și viață.
Apoi a venit o roșie dimineață.
Din adîncul istoriei, de departe,
Cu Doja, cu Horea, cu Tudor a venit, de departe.

Cîtă adunare de forță! Cît avînt!
Cîtă adunare de muncă, de trudă.
Asudă muncitorul. Asudă țăranul. Soldatul asudă.
Fabrici și uzine. Sirene. Luptă. Pămînt.
Sînge la hotare. Sînge. Și Pace. Pămînt.
Republica! Trăiască Republica! Republica ..

Te-am iubit copil, tînăr și matur.
Țară, totdeauna te-am iubit, țară.
Acum te iubesc și mai mult. Dă în seară,
Pentru mine dă-n seară. De zi nu mă satur.
Nici de soarele zilei nu mă satur,
Nici de soarele zilei ..

Cu glas de aur vreau să te cînt.
Cu glas de aur te cînt, țară,
Cu glas de aur, de aur ..

Sub cer albastru pe-albastru ocean
Corabia noastră aleargă-nainte,
Mîndră aleargă-nainte,
Spre viitor, spre comunism aleargă ..

Prielnic e vîntul. Meșter cîrmaciul.
Mîndră corabia .. Meșter cîrmaciul.

ZAHARIA STANCU

POESIS 3 POESIS POESIS POESIS

8 MAI 1921

în amintirile lui MIHAIL CRUCEANU

La sfîrșitul primului război mondial, prin focul căruia trecuse poporul nostru, generalul Averescu, încheind pacea de la Buftea, ajunsese idolul unei mari părți a țărănimii, pe ai cărei fii îi împușcase în revoltele din 1907. Un grup de intelectuali, cunoscuți pe atunci, se agitau să formeze un partid al Muncii. Brătienii, șefii partidului liberal, împreună cu camarila regelui Ferdinand, stăteau la pîndă, în așteptare. Ei socoteau că multe se schimbă, afară de puterea lor. Se mai agitau și alți pretendenți pentru cîștigarea încrederii publice. Numai șefii organizațiilor muncitorești, mai ales cei din provinciile proaspăt revenite la matca națională, Transilvania și Bucovina, băteau pasul pe loc, în dezacord cu puternicele agitații ale maselor, rămînînd credincioși practicilor Internaționalei a II-a, care sprijinise burgheziile în războiul imperialist.

Dar Marea Revoluție din Octombrie și glasul lui Lenin din fruntea Internaționalei a III-a răsunau ca o chemare în inimile proletariatului de pretutindeni. Numele lui Lenin flutura pe buzele tuturora. Îl auzeam și eu cum îl auzisem și la Odesa, unde trăisem zilele agitate ale revoluției, unde cunoscusem pe Mihai Bujor și pe Sandu Nicolau, fostul meu coleg de clasă de la liceul Sfîntul Sava. Ei organizau batalionul voluntarilor revoluționari români.

Dar acum, reîntors în țară, frămîntările măruntelor grupări și partide politice mi se păreau fără nici un rost față de marile prefaceri sociale prin care treceam. Aș fi voit să-mi dau seama și de năzuințele muncitorilor de la noi și, în spre toamna lui 1919, ca un simplu cetățean al Craiovei, intrai în modestul local al mișcării muncitorești din strada Copertari, unde era și sediul Partidului Socialist. Aici mi s-a părut că dau de o lume deosebită. Aci viața se ducea tumultoasă, din plin, cu avînt, cu curaj, cu încredere în forțele omului. Aci se plămădea lumea viitorului, pe care-am înțeles-o. Era lumea mea.

Trebuia să luptăm pentru a ne făuri propria noastră viață, cu întregul popor eliberat de asupritori și stăpîn pe el, așa cum făcuse și Lenin, împreună cu tovarășii săi. Dar pentru asta ne trebuia un partid al clasei muncitoare, un partid de tip nou, pe care să-l afiliem la Internaționala Comunistă, după hotărîrea luată într-un congres al întregului Partid Socialist. Se opuneau însă «șefii» care erau depășiți de noile schimbări în lume și a căror incapacitate se dovedise odată cu înfrîngerea Grevei Generale din anul 1920. Dar, lipsiți de prestigiu, lipsiți de inițiativă și de popularitate, fură înlăturați de masa muncitorilor care, trecînd peste ei, porni în toată țara o intensă propagandă pentru ținerea congresului mult așteptat.

În Craiova, la sediul organizațiilor muncitorești, de altfel, ca în toate secțiile partidelor socialiste și social-democrate din țară, se țineau dese consfătuiri agitate, de la care nu lipseam niciodată. Toată iarna anului 1921, ele se ținură lanț. Uneori ne soseau și trimiși de la București, printre care și Gh. Niculescu-Mizil. El ne-a vorbit vreo două ore, cu o vervă cuceritoare, în problema afilierii, sprijinindu-se pe fapte și argumente și provocînd entuziasmul celor prezenți. De asemenea, se auzea că la Bîrlad un profesor de istorie P. Constantinescu-Iași, ține conferințe — pe care le-a și publicat într-o broșură, popularizînd principiile leniniste; că la Severin se desfășoară aceeași propagandă, condusă de Elena și Mișu Macavei; că la Oradea secretarul secției Partidului Social-Democrat, Eugen Rosvany, milita hotărît pentru ținerea congresului și pentru afiliere; că la Tg. Mureș tovarășii conduși de Köblos Elek, trecînd peste opoziția șefilor, alegeau delegați să-i reprezinte la congres și să ceară afilierea, etc. Știrile sosite din toată țara arătau că valul ridicat de conștiința și voința maselor acoperise uneltirile vechilor carieriști.

La data de 8 mai 1921, fixată pentru ținerea congresului, am fost ales reprezentant al secției Craiova, împreună cu Gh. Nicolcescu — (el n-a putut veni). Sosind în București cu ceilalți delegați, am găsit sala Partidului închisă și sigilată încă din timpul Grevei Generale din 1920. Congresul a fost nevoit să-și înceapă ședințele în două odăițe strîmte, din strada Academiei, ale redacției «Socialismul», organul partidului. Delegații veniți de pretutindeni stăteau înghesuiți unii peste alții, pe ferestre, pe mese, pe sub mese.

După ce s-a constituit biroul, în care am fost ales vicepreședinte, împreună cu tîmplarul Andrei Ionescu de la Constanța, după ce

Grup de comuniști. Craiova, 1920

s-au ales comisiile de validare și de rezoluții, social-democrații de dreapta au pus în discuție amînarea congresului. Numai asta îi interesa. Majoritatea delegaților erau oameni noi în mișcare, dar reprezentau cu hotărîre voința și năzuința maselor, cum erau cei din Oltenia, din Ardeal, din Dobrogea, din Galați. Din restul Moldovei și din Bucovina, nu-mi amintesc să fi venit vreun delegat. Printre tovarășii din București și Ploiești se găseau cei mai cu experiență dintre noi. Toți ascultau nerăbdători argumentele meșteșugite, dar bine cunoscute ale dreptei ce urmărea să boicoteze lucrările, în speranța că, poate, poliția îi va ajuta, oprind congresul. Faptul s-ar fi putut întîmpla. În focul discuțiilor, un tovarăș de lîngă mine mă îndeamnă să propun la vot respingerea amînării congresului și închiderea discuției, ceea ce am și făcut. Rezultatul votului a fost respingerea amînării. Era prima înfrîngere a opoziției. Noul secretar al C.C., Gh. Cristescu, a propus închiderea discuției. Dar opunerea dîrză a unuia din cei mai serioși tovarăși, Alexandru Dobrogeanu-Gherea, a lăsat discuției să scoată la iveală multe din plăgile vechii conduceri.

În ziua a treia, obosiți fiind cu toții de strîmtoarea în care se desfășurau dezbaterile, s-a format o delegație, în care fusesem ales și eu, pentru a cere Ministerului de Interne eliberarea sălii partidului în vederea continuării congresului. Ministrul Argentoianu ne-a primit imediat. Cu un aer firesc, chiar intim, ne-a întrebat ce intenționează congresiștii în privința «afilierii», adăugînd sfătuitor:

— Îmi închipui că acum, cînd sînteți partid politic reprezentativ în viața publică a țării, nu vă veți lega soarta, ba chiar existențe, de aventurile lui Lenin, care, după informații sigure, va fi înlăturat de armatele ce înaintează în prezent și-l înconjoară.

— Domnule ministru, i-am răspuns eu, e greu să știm dinainte ce va hotărî congresul.

Dar el, bine informat, privindu-ne pe toți, ne-a replicat amenințător:

— Să știți că nu vom îngădui niciodată, în țara românească, un partid bolșevic!

În urmă s-a ținut de cuvînt cît a putut. Dar audiența s-a terminat cu eliberarea sălii, pe trei zile.

A doua zi, sala cea mare din strada Sf. Ionică, pe care tovarășele noastre o curățiseră toată noaptea, ne aștepta, decorată modest, cu o masă acoperită de o pînză roșie, cu un vas de flori din care ne privea un buchețel zîmbitor și încurajator și cu portretul lui Marx, atîrnat pe peretele din fund.

De cu seară, în vederea trecerii la punctul al doilea de pe ordinea de zi, afilierea la Internaționala a III-a, Cristescu prezentă un scurt

rezumat al raportului, apărut în întregime în «Socialismul». Coraportorul, D. Fabian, fiind deținut în închisoarea Jilava, Dobrogeanu mă anunță că am fost ales să-l înlocuiesc a doua zi.

Cînd am început să vorbesc (ședința era prezidată de masivul nostru tovarăș de la Constanța, Andrei Ionescu,) mi s-a părut că am în fața mea, pe lîngă delegații și invitații din congres, pe toți tovarășii mei din Craiova și pe cei din întreaga țară. Congresiștii ascultau cu atenție și încordare. O simțeam după privirea ochilor ațintiți asupra mea. Cînd pronunțam cîte o frază mai sugestivă, auzeam strigîndu-se din sală: «Presa! Să ia notă presa!»

Toate aceste momente mi-au rămas nețterse în minte, tot atît de vii ca și cu o jumătate de veac în urmă. Dar cînd mi-am citit cuvîntarea, redată în «Socialismul», am avut o strîngere de inimă. Cuprindea fraze pe sărite, incomplete, redactate confuz. Noul redactor, angajat în ajunul congresului, nu era decît un agent al poliției de siguranță, iar noi căzuserăm în cursa întinsă.

Dezbaterile au continuat multă vreme. A urmat votarea.

Iar cînd, într-o tăcere încordată s-a anunțat de către președinte rezultatul, declarîndu-se că Partidul Comunist Român a luat ființă, o ploaie de aplauze, de urale, de strigăte de bucurie, s-a revărsat peste întreaga sală a congresului. Delegații se sculară în picioare, părăsind locurile și, în valul de emoție ce ne cuprinsese pe toți, oamenii se îmbrățișau sau își strîngeau mîinile cu putere. În acest entuziasm de nedescris, deodată, auzirăm răsunînd, plină de măreție, «Internaționala».

Faptele care au urmat sînt cunoscute. Localul în care se ținea congresul și străzile învecinate au fost înconjurate de un pluton de jandarmi. În sala congresului a năvălit generalul, șeful poliției, urmat de droaia comisarilor, a agenților și a ofițerilor regali. Protestele lui Dobrogeanu și Cristescu n-au fost luate în seamă. După ce delegații au fost întrebați care din ei au votat afilierea la Internaționala Comunistă, comuniștii au fost trecuți într-o parte a tribunei iar ceilalți au fost invitați să părăsească sala. În acea clipă, Th. Iordăchescu a protestat cu tărie, solidarizîndu-se cu toți tovarășii, indiferent cum au votat într-o chestiune internă de partid, în care nu se putea amesteca nimeni din afară. Dar protestul a rămas fără răspuns.

În așteptarea dubelor care urmau să ne transporte la Văcărești, cum se lăsase o tăcere apăsătoare și peste noi și peste cei care ne păzeau, deodată, spre surprinderea tuturora, Cristescu se repezi din bancă la tribună și strigă cu glas puternic:

— Trăiască Internaționala a III-a!

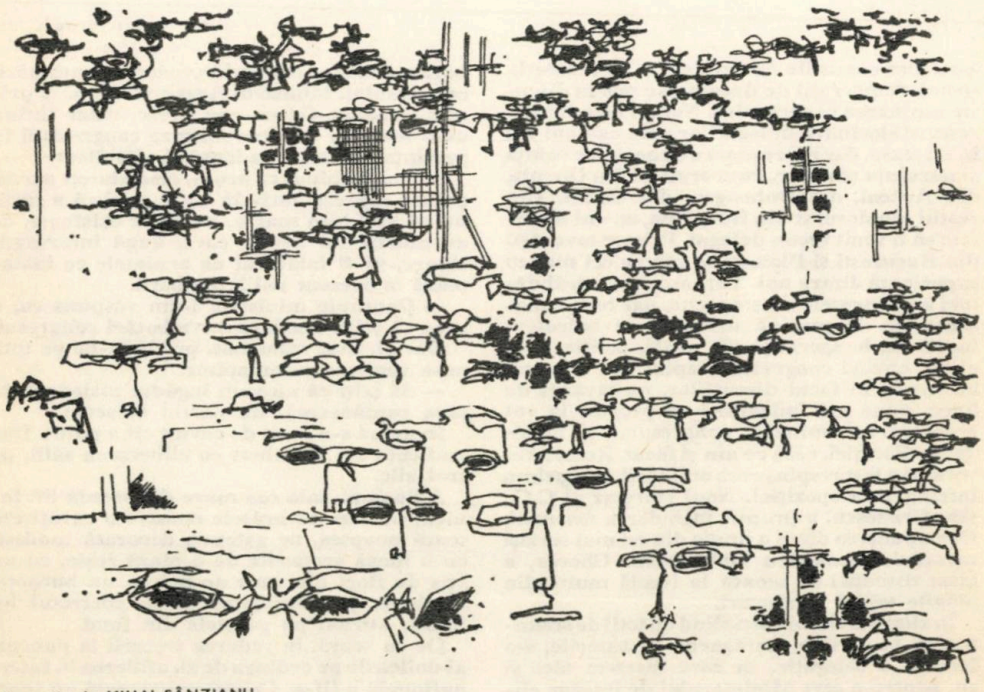

Ilustrație de MIHAI SÂNZIANU

SPÎNZURATUL

O povestire de AL. GHEORGHIU-POGONEȘTI

Într-o seară de răgaz, prin anul 1930, eram cu toții strînși în odăiță la Nea Tudorică Ministrul. Stînd întins pe o parte, în pat, el a început să ne vorbească:

— Nemții lui Machenzen nu erau încă în București, era stare de asediu. Pe atunci, noi aveam un puternic nucleu comunist, condus de Alecu Constantinescu. Tot el conducea și cel mai puternic nucleu comunist care era la fabrica Vulcan. Apoi erau cei de la Wolff, dar mai erau nuclee și în celelalte fabrici din București.

De unde pînă unde, nu știu, Alecu Constantinescu și-a dat seama că autoritățile burgheze au depistat tipografia noastră clandestină, unde se tipăreau manifestele. Tipografia era pe strada Gherghinei 15—17, într-o pivniță bine camuflată. Și Alecu, cu cei în drept, au dat dispoziție lui Diamandescu, cel care conducea tipografia și care locuia acolo, să se mute cu toată gospodăria și cu tipografia tocmai pe undeva, pe Cîmpul lui Pleșoianu. Ar veni, azi, pe unde se găsește Arcul de Triumf, de la Șosea. Pe atunci, era acolo mai mult păduriș, erau boschete și cîteva căsuțe mici, de mahala. Diamandescu, ce să facă? A pus într-o căruță trasă de un cal slab și prăpădit toate lucrurile din casă. Ei, dar mașina de tipărit, cum s-o transporte? Era o problemă. Mașina nu era prea mare. Era un tip vechi și era și puțin uzată. Oricum, se mai putea lucra cu ea. Ce s-a gîndit atunci: s-a apucat și a demontat-o toată, piesă cu piesă. A chemat un vechi tovarăș de nădejde, unul Gheorghe Pietroiu, de meserie turnător, angajat la fabrica Vulcan. Și, pentru că acesta nu era cunoscut pe străduțele acelea, i-a spus să-i ducă în fiecare zi cîte o piesă, pînă la noua locuință, din Cîmpul Pleșoianu. Om cu experiență, Ghiță Pietroiu s-a apucat să-i care piesele mașinii. Și le-a dus pînă a mai rămas una, care era puțin mai măricică... Era prin luna mai, într-o zi ploua, în alta, nu. Pe atunci, șoseaua Kiseleff nu era încă asfaltată și aranjată, ca astăzi, și nu erau nici vile atîtea în preajma ei. Era o șosea bătută bine cu piatră și pe margini avea șanțuri pline cu apă. Pietroiu a înfășurat bine în jurnale acea ultimă piesă și a plecat cu ea la subsuară. Era drum lung, din dealul Spirei, în Rahova, și pînă pe Cîmpul Pleșoianu. A mers cum a mers și a ajuns pe unde este astăzi Piața Aviatorilor. A luat-o apoi spre cîmpul Pleșoianu, ca și cum ar veni spre Arcul de Triumf. Se făcuse ora nouă. Cînd, deodată, i-a ieșit înainte un gardist. Era un om ca la patruzeci și cinci de ani. Ghiță Pietroiu era pe atunci tînăr, bine legat și destul de voinic.

— Ce ai, măi, flăcăule, în pachetul ăla?

— Un radiator de automobil, domnule sergent.

— Și unde-l duci?

— La atelier, la meșter...

— Zău... După forma pachetului... numai radiator nu ai tu acolo.

— Să mor, domnule sergent, dacă nu-i radiator...

— Păi, dacă e un simplu radiator, de ce l-ai înfășurat în atîtea jurnale?

— Să nu mă murdăresc, că-i plin de vaselină, eu alte haine nu mai am...

— Lasă, lasă. Ia hai mai bine cu mine la secție, să vedem noi ce fel de radiator e ăla și-ți spun și marca.

— Mai bine v-o spun eu, «Alfa-Romeo», italiană.

— Bine, bine, haide...

Dispozițiile stării de asediu erau foarte aspre, și Ghiță Pietroiu era cunoscut de autorități ca agitator comunist.

— Domnule sergent, dacă întîrzii și nu mă duc la timp la atelier, mă dă meșterul afară și ce mă fac?

— Puțin îmi pasă de asta. Tu mergi cu mine la secție...

Și sergentul a pus mîna pe tocul pistolului atîrnat de centiron. Probabil, umbla după vreo avansare și vroia să se arate zelos în fața superiorilor săi.

— Domnule sergent, uitați-vă, e greu al dracului! Stați puțin, să fumăm o țigară... mai răsuflu și mergem.

— Ia nu mă lua pe mine cu țigările!

— Domnule sergent, am luat ieri leafa de la meșter și mi-au mai rămas doi poli, ia-i dumneata. Nu de alta, dar dacă întîrzii și mă dă meșterul afară, n-o să-i mai am nici pe ăștia.

— A! Care va să zică ți-e frică să mergi la secție și-mi dai bani, asta înseamnă că în pachet ai altceva.

— Nu, domnule sergent. De ce să-mi fie frică de secție? Dar întîrzii de la lucru

— Hai, hai, nu mai face pe nebunul cu mine. Scurt!

Și sergentul a băgat mîna în toc, după pistol. Pietroiu, ce să facă? A pornit cu sergentul, care ținea mîna pe pistol, spre locul unde astăzi este Arcul de Triumf. Se gîndea să caute să mute piesa sub brațul stîng și, cu mîna dreaptă, cînd o prinde un moment prielnic, să-i trăznească gardistului un pumn în ochi, ca să-l orbească pentru un timp și s-o rupă la fugă. Altă scăpare nu avea. Mergînd așa, alături, au ajuns în șoseaua Kiseleff. Erau gata să traverseze spre secție, cînd apar doi tineri, alergînd și strigînd:

— Domnule sergent, domnule sergent. Hai, fuga, că uite colo, în boschet, s-a spînzurat un om cu bretelele de la pantaloni...

Sergentul a tresărit și a luat-o la fugă, împreună cu tinerii, spre boschet, să vadă ce-i cu spînzuratul. Ghiță Pietroiu l-a lăsat să se depărteze puțin, apoi a luat-o și el la fugă, în altă direcție. Toată lumea alerga, curioasă, să vadă spînzuratul. Pietroiu s-a uitat bine și, unde i s-a părut că un șanț al șoselei e mai mare și mai plin cu apă, acolo a aruncat piesa, care era foarte grea. Eliberat, a ținut-o fuga neică pînă la gropile Cuțarida, la fabricile de cărămidă. Nu era sigur cît va sta gardistul lîngă spînzurat și nu se va întoarce după el.

În gropile Cuțarida, s-a ascuns pe după maluri, în bălării. A stat Ghiță Pietroiu ascuns acolo de dimineață pînă a trecut ziua și tocmai noaptea, pe la zece, s-a întors binișor printre copaci și tufe pe șoseaua Kiseleff. Șoseaua era foarte prost luminată. Înarmat cu un băț, a început să răscolească apa din șanțul șoselei, cam pe unde își amintea că a aruncat piesa. De cîte ori trecea întîmplător cîte cineva sau vreo trăsură cu cai, de atîtea ori trebuia să-și lase treaba și să se ascundă pe după tufișuri. După cîteva ore, a dat de piesă. Și-a suflecat pantalonii și a intrat în șanțul cu apă, de unde a scos-o. A dezbrăcat haina, a înfășurat-o cum a putut, și s-a dus drept la Diamandescu, la noua lui locuință, unde s-a oprit răsuflînd greu de oboseală. Acesta, neștiind nimic, l-a luat la rost, că de ce i-a adus-o tocmai așa de tîrziu, cînd lui îi trebuia, căci avea ceva de tipărit. Ghiță Pietroiu, după ce a răsuflat odată adînc, s-a așezat pe un scaun învechit și i-a povestit prin ce a trecut, terminînd cu un zîmbet acru:

— De ce s-o fi spînzurat ăla? O fi fost bătrîn? Tînăr... S-a spînzurat de sărăcie?... Nu știu, nu l-am văzut. Vorba e că Dumnezeu să-l odihnească! Dacă nu era el, nu mă mai vedeai nici pe mine și nici piesa de la mașină.

O schiță de MARIA ARSENE

...Nu este adevărat că între miez și unu din noapte felinarul din colțul străzii își scarpină razele palide de marginea îngustă și ronțăită a trotuarului. Este fals să afirmi — între miez și unu din noapte — că întunericul dulce de toamnă își lasă, fără panică, negrele falduri ale mantăii peste cartierul obosit și stîrpit de cotidian, din dealul Cotrocenilor. După cum e absurd și, mai grav, caraghios — între același miez din beznă și prima cifră de pe cadranul ceasului — să încerci să amesteci ieftina literatură cu sarcina-ți precisă; deși ți-e îngăduit a proceda astfel cu herr obersturmbannfuhrerul Ischke și floricica albăstruie a capsei din detonatorul Mauser-ului.

...Între miez și unu din...

— Ajunge!
— Ce ajunge?
— E stupid.
— Ce-i stupid?
— ...
— Despre ce-i vorba?
— Ai început să gîndești cu glas tare. Și nu e bine.
— Într-adevăr. Nu-i bine.
— Dar mai rău e să nu știi nici ce gîndești.
— Ai dreptate. E mai rău.
—

...Desuet e să răs-răs-amesteci străbanalul sirop, precum că luna călăuzește pașii amanților, rătăciți după miezul nopții și pînă către... Paradoxal e doar faptul, afirmat și necontrolat, că stafiile, strigoii, vîrcolacii sînt obligați, după cea de-a douăsprezecea bătaie din noapte a pendulei și pînă la primul cîntat de cocoș, să-și părăsească blănile mucede ale raclelor, de vreme ce în alte ore, mai frecventate, ar putea fi, natural ori supranatural, surprinse. Nu? ...Se spune că în noaptea Anului Nou, dacă torni plumb, după douăsprezece, într-un pahar nefolosit... Dar nu după ora unu...

— Ai dormit cumva?
— Eu? Da' de unde!
— Atunci, de ce stai cu ochii închiși?
— Dimpotrivă. Privesc.
— Prin pleoapele lipite?
— Prin ele. În mine.
— Aaa... Poate doar așa.
— Numai așa.
— ...
— Nu-i voie?
— Cred că ești obosit. Și poet, pe deasupra...
— Nu pe deasupra. Am încercat figura asta. Nu merge. Pe dinăuntru.
— ?!
— Sigur, pe dinăuntru.

...Între miez și unu din noapte, stelele își primenesc caratii, înșurubîndu-se, fără de durere, în coaja neagră a cerului. ...Dacă izbutești să-l lovești cu o baghetă de sticlă, clopotul de catifea capătă, între douăsprezece noaptea și unu către zi, felurite rezonanțe și neașteptate lungimi de undă... Și iarăși, se știe, ori poate e un lucru uitat, că scrumul visurilor își pretinde cu violență vechiul tipar al umbrei celei adevărate, de carne, numai după miez și pînă la ceasul unu din noapte.

— Dacă ți-am spus că ești obosit, n-ai vrut să recunoști.
— Nu sînt obosit.
— Misiunea-i grea.
— Am contestat asta?
— E nevoie de calm...
— Sînt foarte liniștit.
— De precizie...

●

— Ieri, la ultimul exercițiu, am prins trei muște din trei focuri.

— Bănuiesc. Asta ți-e, probabil, una din calitățile pentru care te afli acum aci, cu mine. Dar îți mai trebuie și rezistență. Fără ea, nu merge, nu se poate. Cît ai dormit azi?

—...

— Vezi?

— N-am putut nici să ațipesc. Dar sînt odihnit.

— Ești ori te simți astfel?

— Și una și alta.

— ...

— Poți avea încredere în mine.

— Încredere... Ah, dacă n-ai fi poet...

— Ce-ar fi fost, dacă nu-ndrăgeam să scrijelesc în pagină versul?

— Vezi? Nu mai e nevoie să-ți răspund. Ai împins metafora dincolo de prag. Mi-ai adus-o aci, cu tine, poate, fără să vrei, dar încleiată, încastrată în gînduri, în gestica... Nu era nevoie să-mi conturezi, cu palma întinsă, un umăr diafan de fecioară, ca să-mi subliniezi dragostea ta pentru vers...

— ...

— Noi... Aci... Și, mai cu seamă, în clipele astea, cînd svîrlim o mistrie de mortar peste cărămizile lumii noi... Ah, voi, poeții ăștia...

— Observ că, la rîndul tău, faci literatură.

— Eu? Literatură?

— Da.

— Glumești!

— Vorbesc foarte serios. N-ai observat?

— Nu mi-am dat seama. Curios. Foarte curios.

— Mie mi se pare firesc.

— Asta-i bună! Firesc. Literatură. Și încă într-o misiune, în care... Crezi că eu... Ehei, de foarte multă vreme n-am mai scris un rînd...

— Dar înainte?

— Înainte? Cu ani în urmă... În tinerețe.

— Romane?

— Nu. Schițe.

— Ce subiecte?

— Subiecte... Orice. E obligatoriu numai ceva special?

— Asta nu-i o lege și nici regulă. Fiecare, după cum... Cum să-ți spun? După cum vibrează. Aveai poate vreo preferință?

— N-aș putea să spun. Deși m-au atras dragostea, sacrificiul, datoria... Tematica banală, așa-i?

— Cîte-ai publicat?

— Niciuna. De ce să le public?

— Păi, atunci?

— Le-am scris doar pentru mine. Nu sînt scriitor. Am altă profesie. Manuală. Fizică, vreau să spun. Cu totul diferită și fără legătură cu arta. Deși, dacă n-ar fi consemnul conspirativității, ți-aș spune. Dar nici numele, după cum știi, nu-i voie să ni-l aflăm. Ne cunoaștem abia de-o oră... Na! Ia să vedem cît o fi ceasul?

— Douăsprezece.

...Douăsprezece... Douăsprezece bătăi între cifra cea mai bogată și stingherul, solitarul unu... Și tot atunci, ori în secundele acelea... Umbra colosală a oberstürmbannführerului Ischke îl precedă, pe după colț, barieră sumbră și lată, frînt de ceafă și glezne, între obrajii caselor de pe cele două rînduri. Iar lîngă el, tîrfa. Blondă sau brunetă. Cu nasul cîrn și sînii mici sub bluza subțire, de mătase. Cu părul, tuns scurt sau în valuri, pînă la umeri, sau prins în plasă. Trupul tîrfei tăia, din mers, un contur firav, șovăitor.

— Ei sînt...

— Îi văd.

— Ischke, unul dintre cei mai sîngeroși anchetatori ai Gestapoului...

— Civilul ăsta burtos?

— El. Ești gata, poetule?

— ...

— S-au oprit pe loc... O strînge în braţe... E lacom, porcul...

...Tîrfa este sora mea... Nimeni din casă nu ştie ce cumplită meserie şi-a ales... Nu, nu se poate!

— Au pornit-o iar. Să vedem în ce casă vor să intre. Fii pregătit... Auzi ce-ţi spun?

— ...

...Tîrfa este prietena şi iubita mea... Abia acum, în secundele care se scurg vîrtej — de ce vîrtej? — din clepsidră, am descoperit teribilul adevăr... Nici aşa?

— Probabil că vor intra în curtea cu gardul alb... Nu, au trecut. Să ocheşti bine, poetule. Nu cumva n-ai tras piedica? Ei! Cu tine vorbesc, ce naiba! Vrei să strig?

...Tîrfa este fata mea... Carne şi trup din mine... Idioată frază! Dar ce să fac? Nu pot... Nu pot încă... Ce să fac? Cum să...

— Acum... Acum...

— Tîrfa este sora mea... Auzi ce-ţi spun? Sora mea...

— Ce? Ce-ai spus?

— Tîrfa este iubita mea... Ce zici de asta?

— Sora? Iubita? Mă... Măi, frate...

— Tîrfa este fiica mea. Unicul meu copil. Priveşte-mă în ochi şi spune-mi, ce am de făcut?

— ?!

— Dacă nu-l nimeresc, o ucide.

— ...

— Dacă-l ucid şi ea nu poate fugi, o arestează şi o vor strivi sub tălpile cizmelor, la anchetă.

—...

— Acum... Acum...

Cele două focuri de revolver, calibrul maxim, l-au perforat, odată cu noaptea, şi pe obersturmbannführerul, mortal însă pe el. Tîrfa, o radiotelegrafistă sau furieră, fără uniformă, în fustă şi bluză particulară, a fugit. A fugit ori a rămas pe loc, să-i dea şefului şi amantului ei ajutor. Să-i dea ajutor sau să dea alarma.

— Cine... era fata?

— Lasă-mă, să-mi trag sufletul. Şi-ţi spun.

— Să ne odihnim puţin.

— Aci, nu ne... mai găsesc.

— Am alergat, nu glumă...

— Da, am alergat.

— Cine era fata?

— De unde vrei să ştiu? Habar n-am.

— Atunci?! Ce-au fost toate cîte mi le-ai spus?

— Literatură. Şi încă una ieftină.

— ...

— Crede-mă!

— La ce ţi-a trebuit?

— ...

— Dacă-i secret, nu-i nevoie să-mi răspunzi.

— Nici un secret.

Ilustraţii de VALENTIN POPA

— Am spus şi eu, aşa...

— ...

— Ca să-mi fac curaj. Mi-am spus că nemţoaica e sora mea. Sau iubita. Sau fiica mea, dacă eram cu douăzeci de ani mai mare şi aveam un copil.

— ?!

— Ce te miri? Trebuia să mă-nfurii pe loc, de ceva. De ceva puternic, foarte puternic, în stare să mă... Sigur, călăul îşi merită pedeapsa, dar...

— Dar?

— E prima oară, cînd execuţi un om. Un bandit, am vrut să spun. Nu-i prea uşor. Chiar dacă ştii că-i năclăit pîn-la coate în sînge. Că ţi-a ucis, în chinuri, cel mai bun prieten, după ce-a primit trei scrisori de avertisment, fără să ţină seama de ele.

...Da. Acum poate fi adevărat că între miez şi unu din noapte... Felinarul, luna... Literatura şi obersturmbannfuhrerul Ischke...

de proză şi de viitorul ei, şi asta pentru că,

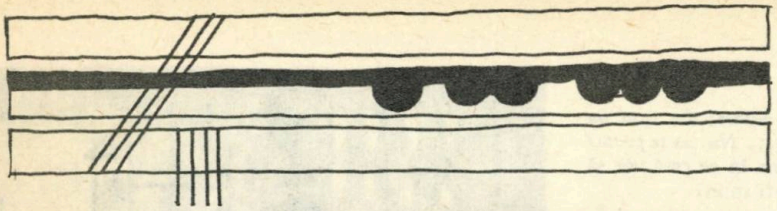

TREI MOMENTE

relatate de MIHAI NOVICOV

În toamna anului 1944, la Iași, dorind să antrenăm un număr mai mare de cetățeni în activitatea organizațiilor de cartier ale Uniunii Patrioților, ne-am decis odată să expunem în locurile cele mai vizibile niște afișe avînd aproximativ următorul conținut: *Cetățeni! Războiul ne-a adus lipsuri dureroase. Să ne mobilizăm toate forțele pentru învingerea greutăților! Vreți să aveți gaz, geamuri, mălai, carne?* (și enumerarea continua) *Veniți cu toții la adunarea convocată de Uniunea Patrioților în cartierul...*

Succesul a fost deplin. La orele indicate, sălile erau pline. Dar, spre stupoarea mea, mai toți cei veniți înțeleseseră afișul în sensul lui direct. Credeau că Uniunii Patrioților i-au fost puse la dispoziție cantități corespunzătoare de alimente și alte mărfuri de primă necesitate și, deci, nu mai era vorba decît despre felul în care vor fi distribuite. Cînd s-a aflat că altul era sensul afișului, o cucoană foarte înțepată și foarte îmblănită s-a deslănțuit într-un veritabil rechizitoriu:

— Da? Așa e? Va să zică sînteți la fel ca și alții! Promiteți, numai ca să vă dăm voturile și-apoi ați și uitat ce-ați promis! Și eu, care-am crezut că sînteți altfel! Mincinoșilor! Demagogilor!

La observația mea, timidă, că nu i-am cerut nici un vot, cucoana a explodat de indignare.

— Cum!? Mai ai tupeul să vorbești? Dar nu mi-am lăsat eu toate treburile, ca să vin aici? Iar dumneata mai spui că nu mi-ai cerut nimic. Îmi crapă capul de treburi. Cine să pună varza la murat? Și dulceața, cine s-o facă? Și atîtea altele. Să-mi pierd timpul cu voi? Neisprăviților! Piciorul meu nu mai calcă în spelunca asta.

La drept vorbind, mi-a părut bine că doamna a plecat să-și termine dulceața. Mai rău a fost, că au plecat și alții. Iar cei rămași au ridicat alte pretenții. Un muncitor mai în vîrstă, bolnăvicios, galben la față, vorbea cu înțelegere, dar și cu năduf:

— Bine, am priceput, voi nu promiteți nimic, nu promiteți că ne dați, dar ziceți c-o să ne ajutați să obținem noi, că trebuie să luptăm noi înșine. Bun. Dar arătați-ne. Ce să facem?

— Nu știu, i-am răspuns înadins sec, cam provocant chiar.

— Atunci? Se vede că puțină dreptate a avut și cucoana asta prăpăstioasă. Ne-ați convocat degeaba.

— Nu!

Și am încercat să explic. Comuniștii, am spus, nu pretind că știu tot. Că au în buzunar cîte o soluție ideală pentru rezolvarea fiecărei probleme grele. Așa ceva nici n-au avut cum să fi învățat. Sub regimul trecut, mai mult în închisori am stat. Și noi trebuie să învățăm. Comuniștii un singur lucru știu — și o vor susține mereu — că oamenii muncii nu trebuie să se ia după burghezie și după sfaturile politicienilor burghezi. Nu întîmplător se spune — interesul poartă fesul. Politicianul burghez totdeauna vă va sfătui în așa fel, ca să iasă cîștigător bancherul și fabricantul. De aceea noi spunem — afară cu politicienii burghezi, și ne adresăm celor mulți: muncitori, țărani, luați-vă destinul în propriile mîini. Iar noi, comuniștii, vom învăța de la voi. Trebuie să vedem cum venim de hac crizei de alimente și de produse. Căci depozite există, dar sînt ascunse. Cum să le descoperim și să asigurăm mărfurile să ajungă la prețuri rezonabile la acei care au nevoie de ele? Să ne sfătuim. E imposibil să nu găsim ceva.

De idilizat, nu trebuie idilizat nici trecutul. Nu voi spune că astfel au fost învinse toate necazurile. Greutățile au persistat. Însă unele metode noi de luptă au fost găsite. S-au constituit comitete de luptă împotriva speculei. Unele depozite camuflate au fost date la iveală. Dar, în orice caz, masele au început să aibă încredere în propriile forțe; să nu mai aștepte ca toate recomandările să le vie *de sus*.

Astfel am început să învățăm pe viu ce înseamnă superioritatea democrației socialiste; faptul că ea se poate manifesta în două feluri ce ar putea fi exprimate în două formule. Prima: întîi se discută și apoi se hotărăște. A doua: întîi se hotărăște și apoi se discută. Personal, cred ferm că prima formulă e net superioară.

Peste aproximativ un an, mă aflam în redacție, recitind articolul de fond abia scris și chinuindu-mă să-mi dau seama de ce a ieșit atît de plicticos. La un moment dat, a sunat telefonul. Era tovarășul de la regională:

— Du-te repede la fabrica cutare și rezolvă problema.

— Dar despre ce e vorba?

— Nu știu. Mi-a telefonat disperat V., că muncitorii l-au huiduit pe X. și acum îl huiduiesc pe Z. Du-te repede. Eu n-am timp. Ai mașină?

— Bine, dar ce trebuie să fac?

— Nu știu.

— Dar cum să mă duc, dacă habar n-am?!

— Orientează-te. Și mi-a închis telefonul. La poarta fabricii aștepta V.

— Ce s-a întîmplat, frate?

— Vechea poveste. Ministerul a refuzat să ridice salariile, au promis economat, dar la economat nu e nimic, iar speculanții iar au urcat prețurile. Nu-i ajunge muncitorului leafa lunară nici pentru cinci zile.

— Și ce facem?

— Nu știu... Eu în tine am speranța.

În sală, vacarmul era indescriptibil. La tribună, Z., nădușit, roșu, urla ca un disperat, încercînd să acopere vocile celor din sală, care-l apostrofau.

— Voi ce sînteți — muncitori sau vagabonzi? Numai la burtă vă gîndiți? Dar ideea? Acum, cînd tîlharii și bandiții...

— Huo! i se răspundea din sală, ne-am săturat de poveștile tale cu tîlharii și bandiții! Dacă burta e goală, totul e degeaba. Cu politică nu ne săturăm!

— Ce?! nu se lăsa Z., va-să-zică tu spui că pentru un muncitor principalul e burta?

— Da, burta! urla un omuleț scund și ciufulit. Da, burta! Pînă nu-mi satur burta, nici nu stau de vorbă.

— Dar, tovarăși, încerca Z. să o ia pe o cale mai împăciuitoare, dar, tovarăși, cum puteți să vorbiți așa, voi care în timpul războiului pînă și de la gura copiilor ați rupt, ca să dați pentru cei închiși, și acum, să vă pierdeți în asemenea măsură conștiința de clasă, să judecați ca niște burghezi... Sălii atîta i-a trebuit.

— Huo! Tu ești burghez, dacă nu te doare mizeria muncitorească. Jos cu el! Jos!

Un muncitor îmbrăcat mai curat, înalt de statură, care se afla în fund de tot, a luat atunci cuvîntul și, dintr-odată, vocea lui de bas a dominat sala. L-am recunoscut. Era H., de la procesul din 1933. Atunci s-a purtat prost. S-a umilit în fața Consiliului de război și a fost apoi exclus din partid. În iarna aceea, într-o noapte, am stat de vorbă cu el, la Galata. Omul nu se apăra, mai degrabă se acuza.

— Așa mi-a spus: dacă te condamnă, plec. Și am fost slab. O iubesc prea mult.

Știam că, în măsura în care i se cerea, continua să sprijine lupta comuniștilor. Oricum, mi-a plăcut că a fost demn. După 23 August 1944, nici un gest n-a schițat, ca să-și îndrepte situația. Dar totdeauna ajuta partidul. Din proprie inițiativă. De aceea eram curios ce-o să spună acum. S-a adresat direct lui Z.

— N-ai dreptate. Cînd muncitorul e flămînd, nu poate să nu pună burta mai presus de orice. Nimeni nu cere covrigi și unt. Dar cu mălai măcar să ne săturăm. Cu țipete nu vei face nimic. Trebuie fapte...

Iar Z. se vede că era prea *ambalat*, ca să înțeleagă ceva. În loc să prindă capătul frînghiei de salvare ce i se arunca, a izbucnit în noi cascade de indignare:

— Ce fapte! Care fapte? Cine vorbește despre fapte? Să mergem cu căciula în mînă la burghezi? Să le cerem iertare că, mă rog, dați-ne mălai și noi vom fi cuminți?

N-a mai putut continua. Cum am vorbit eu și cum am reușit să stăpînesc situația, nu prezintă acum vreo însemnătate deosebită. În perspectiva anilor, memoria a selectat numai cîteva momente.

Am început prin a declara categoric că Z. n-are dreptate și că, dimpotrivă, are dreptate H. Sînt

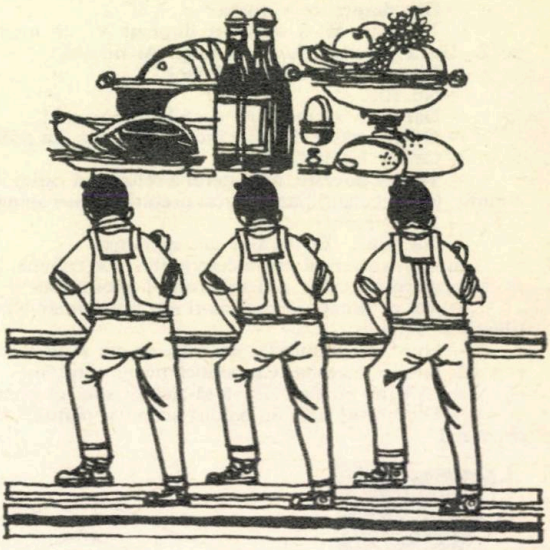

Ilustrații de CORNELIU RUTA

momente cînd problemele burții sînt mai importante decît problemele politicii. N-am putut să n-o recunosc, dacă vroiam ca muncitorii să mă asculte. De altfel, muncitorii vroiau să mă asculte, eram considerat atunci, la Iași, ca unul din cei mai buni vorbitori, dar cu toate acestea nu m-ar fi ascultat în nici un fel dacă nu le-aș fi dat dreptate fără rezerve. Și am făcut-o, patetic chiar, punîndu-l la punct pe Z., spre satisfacția generală a celor din sală. Pentru ca apoi să provoc o tăcere plină de consternare.

— Și acum, ce facem?

— Să ne mărească salariile, a propus unul.

— Bine, am răspuns eu, asta nu-i greu. Trimitem o delegație la București, dacă vreți plec și eu cu voi și se face. Dar apoi?

— Cum apoi?

— Păi nici n-apucăm să ne întoarcem bine la Iași și speculanții iar au să urce prețurile. Ce facem, ca să îndreptăm situația?

— Care situație?

— Situația asta, penibilă, cînd speculanții sînt mai puternici decît noi.

— Cum asta, mai puternici? Doar partidul nostru e la putere.

— Atunci de ce n-avem mălai?

— De ce?

— Vreți să știți de ce?

— Spune . . .

Nu garantez că am reprodus exact dialogul, știu însă că, pînă la urmă, am căpătat posibilitatea să explic muncitorilor totul. În fond, am spus același lucru, ca și X., ca și Z., dar în așa fel, ca să mă fac înțeles. Și muncitorii m-au aprobat chiar.

Un istoric mai pedant ar putea să mă întrebe: bine, dar cum s-a rezolvat totuși problema aprovizionării muncitorilor? Zău nu țin minte. Mi se pare că am ales chiar un comitet de acțiune, că l-am schimbat pe responsabilul economatului și că am organizat un sistem de control muncitoresc. Am trimis alți reprezentanți în comitetele de luptă împotriva speculei. Dar toate acestea, în perspectiva zilei de azi, au mai puțină importanță.

Mă gîndesc însă din nou la greutățile de atunci în fața cărora nu aveam decît trei posibilități:

— în fața unor greutăți neprevăzute, poți să vezi doar greutățile, să-ți pierzi capul și să semeni panica;

— spre a nu ajunge acolo, poți să procedezi *invers* — să ascunzi maselor natura greutăților și să le ceri să te asculte, numai pentru că ești comunist;

— dar poți să nu procedezi nici așa, nici așa. Ci să explici exact oamenilor amploarea, natura și cauza greutăților, să le mobilizezi în lupta pentru învingerea lor.

Dar ce te faci, dacă, la originea greutăților, stau proprile tale greșeli? Să vedem.

Era în vara anului 1946. Într-o zi toridă, sufocantă, la București. O treabă m-a urcat în tramvaiul 15, pentru un drum pînă aproape de capăt. M-am suit în remorcă, un vagon de vară, fără uși, dintr-acelea care azi nu prea văd să mai circule.

În vagon, lume puțină. Iar pe scaune, nici un om în picioare, în afară de un militar, pe platformă, căruia la început nu i-am acordat nici o atenție deosebită. În schimb, mi s-a părut ciudat și nostim un omuleț, care ședea jos, chiar la ieșire, cu picioarele pe scară. Din locul meu, nu-i deslușeam decît spatele, ceafa și genunchii încovoiați. Se vedea însă că omul e mic, uscățiv; îl ghiceai vioi, mobil. Acum însă părea cufundat în visare. Tînăr nu era — de asta puteam să-mi dau seama după păr — castaniu, decolorat la soare, cu început de chelie și început de cărunțeală. Gîtul, cît se vedea, căci omul era numai în cămașe, cu gulerul descheiat, era ars de soare. Pantalonii erau legați cu o sfoară și suflecați jos, lîngă glezne. În picioare avea sandale vechi, fără șosete. Omul, cum spun, părea cufundat în vis. Ținea în mînă un bețișor și scormonea pe scară între tălpile picioarelor. Nu era atent la nimic ce se petrecea în jur. Cînd cineva se apropia, ca să coboare, el se dădea ușor la o parte, pentru ca să revină îndată la vechea poziție.

Nu țin minte cum anume, dar între mine și militarul de pe platformă izbucni la un moment dat o zgomotoasă dispută politică. Era un colonel. Înalt, masiv, burduhănos. Într-o uniformă cam ponosită. Pieptul îi era plin de decorații, iar obrajii buhăiți, cu pete roșii.

Cititorul de azi nu trebuie să se mire. Pe atunci, în atmosfera preelectorală, disputele politice izbucneau peste tot, din orice. Doar noi, ăștia, mai în vîrstă, cîteodată ne aducem aminte chiar cu nostalgie de *forumul* din jurul Cercului Militar, care, mai ales sîmbăta și duminica, se prelungea pînă departe, pe bulevard și pe Calea Victoriei. Muncitorii uteciști vindeau «Strîmbătatea», iar noi, ceilalți, combăteam pînă la răgușeală pe oricine încerca să se pronunțe în favoarea *istoricilor*. La fiecare colț de stradă, se improviza cîte un miting. Da! Vremuri romantice... Dar să trecem peste ele.

Așadar, pe platforma vagonului, în spatele omuleților care tot scormonea cu bețișorul scara, între mine și colonelul burduhănos se iscă un veritabil duel oratoric. El demonstra că singura salvare pentru țară o reprezintă partidele *istorice*, eu apăram cu înverșunare politica Partidului Comunist. Condescendent, colonelul accepta că, poate, în programul nostru, al comuniștilor, sînt unele puncte mai echitabile din punct de vedere social, dar că ele sînt utopice și că, în general, politica se judecă nu după principii, ci după rezultate. El, pe semne, credea că mă dă gata, afirmînd ritos:

— Fiecare poate judeca politica partidului vostru după rezultate. Ați adus țara în pragul falimentului.

Era în 1946, cînd pe orizont se profilau sinistru consecințele celui de al doilea an de secetă. Ce i-am răspuns și ce întorsătură a luat duelul n-are importanță. Știu doar că, poate, într-un acces de sinceritate, sau pentru a-mi demonstra probitatea, am acceptat și eu:

— Da, în domeniul economiei, nu stăm prea bine, burghezia s-a dovedit mai puternică, am făcut greșeli.

Colonelului, atîta i-a trebuit. S-a zburlit triumfător și m-a străpuns:

— Păi, dacă ați făcut greșeli, de ce nu vă retrageți de la putere? De ce nu cedați locul celor ce se pricep mai bine?

N-am apucat să răspund, pentru că s-a produs ceva neașteptat. Omulețul de pe scară a sărit în picioare și s-a întors către noi. Pînă atunci, nici un semn nu trădase că a fost atent la discuție, însă ultimele cuvinte ale colonelului au funcționat ca un fel de arc propulsor.

— Niciodată! Asta niciodată! Auzi, domnule!

Deși era agitat, zîmbea totuși. Avea o față blondă, cu ochi albaștri, și cu sprîncenele atît de blonde, că aproape nu se zăreau pe fața arsă de soare. Îmi aruncă o privire încurajatoare și-l luă din nou în primire pe colonel.

— Dar ce crezi dumneata, că muncitorii au luat puterea, ca să o cedeze burgheziei? Vrabia mălai visează! Pune-ți pofta-n cui. Și de zece ori mai mari greșeli dac-o să facem, puterea tot n-o lăsăm din mînă. Încercați de ne-o luați. Dar să nu vă frigeți!

Pe măsură ce vorbea, se monta. Nu se mai adresa doar colonelului, ci parcă întregului vagon și, prin el, unui auditoriu nevăzut.

— Auzi, domnule! Dacă am făcut greșeli, să vă cedăm puterea! Frumos, n-am ce zice. Dar ce, e pentru prima dată cînd facem greșeli? I se părea cîte unuia, mai slab de înger, că gata, s-a dus cu partidul... Dar niciodată nu ne-ați dovedit. Tot scăpam din strînsoare și vă pocneam la moalele capului, cînd vă așteptați mai puțin. Și acum, cînd în sfîrșit sînteți sub noi, să cedăm de bună voie?! Dar mai degrabă se întoarce Dunărea, decît să se întîmple una ca asta! Ce, crezi că pe noi nu ne doare de greșeli? Mai dihai ne doare pe noi, căci noi le plătim în primul rînd. Uite, și ieri am spus la Sindicat că așa nu mai merge. Dar n-au vrut să mă asculte. Spunea unul că sînt alarmist. O fi. Dar pînă la urmă, tot o să mă asculte. Ce, crezi că noi, muncitorii, nu ne încontrăm între noi? Ba da! Și încă cum! Și fără politeturi. Ce am greșit tot noi o să îndreptăm, căci dacă azi nu ne pricepem și, poate, cum zici dumneata, voi vă pricepeți mai bine, priceperea asta se învață și tot de la voi o s-o învățăm... Însă raiul vostru n-o să mai revie. Ce a luat muncitorul în mînă, e bun luat.

Colonelul n-a răspuns nimic. Și-a adus aminte că trebuie să coboare. Apoi, la stația următoare, am coborît și eu. Iar de la omul care atunci, ne neașteptate, mi-a sărit în ajutor, n-am apucat să aflu decît că e ceferist. Azi mă gîndesc din nou cît de dreptate a avut. Cînd, în lupta pentru o cauză nobilă, faci greșeli, să ai încredere în cei care ți-o spun verde în față, ca să te ajute.

ÎMPOTRIVA UNOR EXAGERĂRI HINDUSE

Am văzut oameni care împărțeau puțina lor hrană cu păsările cerului și chiar cu tîrîtoarele pămîntului — și mi-au plăcut.
Am văzut alții care se lăsau mîncați de păduchi, roși de șobolani, mirosiți de hiene și nu le alungau sub motiv că sînt tot opera divinității — și nu mi-au mai plăcut.

MARCO POLO

Se plîng de mine păduchii că nu-i iubesc.
Recunosc: — Nu-i iubesc.

Se plîng de mine șobolanii că nu-i pup în bot.
Recunosc: — Nu-i pup în bot.

Se plîng de mine hienele că nu ies cu ele
la plimbare.
Recunosc: — Nu ies cu ele la plimbare.

Cu toate aceste spurcăciuni nu vreau să
am a face,
Chiar dacă ar fi să nu ajung niciodată
în Nirvana.

GEO BOGZA

TEXTE

Cînd văd ochii, texte, texte...
Numai viață abea mai este.

Ceru-n noapte-i text de stele
Cu majuscule-ntre ele,
Iar de ceară, pusă-n zare,
Stă pecete luna mare.

Codru-și scrie textul verde,
Dar și sensul lui se pierde
Ca o fugă, e și nu e,
Prin hugeac, de capră șue.

Și tot litere-nflorate
De bucoavne sub lăcate,
Valurile universe,
Iute scrise, iute șterse.

Autor scripturii Lume?
Nu-i știu chip și nu-i știu nume;
Semnătură-i e probabil
Fulgerul indescifrabil.

O, amarnice dulci texte!
Vă glosez mereu, poveste
Cu imagini erudite,
Eu, bătrîn student în minte.

VLADIMIR STREINU

ATÎT

Ce să mai spun...
Ce poate să spună un
om care vorbește
cu el însuși
de teamă să nu devină altul
și să nu facă rău nimănui?
Ca să vorbești
trebuie să fii ascultat
sau, cel puțin auzit
Să te pună cineva la ureche
(de-ar fi la inimă...)
ca pe o scoică
Atunci, ar auzi ceva
Sufletul i s-ar umple de culoarea
durerii sau a nedumeririi
sau a singurătății
Ar vedea plăji moarte,
piscuri și ochiul abisului
Cunoaștem atît de puțin...
Sîntem atît de grăbiți...
Nu-mi priviți fața
este-a unui om
surpat cam devreme
Atît. Ei și?
Chiar asta voiam să spun
.....

EUGEN JEBELEANU

De vorbă cu decanul de vîrstă al scriitorilor

Nicolae Dunăreanu despre epoca lui

Din dorința de a obține citeva date inedite legate de personalitatea literară a unor poeți și prozatori ca Șt. O. Iosif, Emil Gârleanu, Cincinat Pavelescu, Gala Galaction și Mihail Sadoveanu, ne-am adresat decanului de vîrstă al scriitorilor noștri, Nicolae Dunăreanu.

Domnia sa a avut amabilitatea să ne împărtășească amintirile sale, din care, sîntem convinși, cititorii ALMANAHULUI LITERAR 1971 vor putea desprinde o imagine a existenței acestor scriitori și a modului cum au luat naștere primele lor opere literare.

Am intrat în posesia acestui interviu prin intermediul colaboratorului nostru ALEXANDRU RONAI.

— *Care a fost semnificația prieteniei Dumneavoastră cu Emil Gârleanu, Șt. O. Iosif, Mihail Sadoveanu sau Nicolae N. Beldiceanu?*

— Idealuri comune. Pentru că prietenia cu Mihail Sadoveanu sau cu Șt. O. Iosif, cu Emil Gârleanu sau cu N. Beldiceanu m-a ajutat mult pe mine, ca scriitor. Avînd împreună aceleași gînduri și vise, nimeni nu ne-a despărțit din contră: ele ne-au apropiat și mai mult. Pînă și ucenicia scrisului am început-o alături de ei.

— *Cum s-a născut, la unii dintre ei, pasiunea pentru literatură?*

— Am să vă vorbesc despre Sadoveanu și despre Beldiceanu, care scriau încă de la vîrsta cînd erau la gimnaziul din Iași, în 1896. Pe atunci eu locuiam la Galați, cu părinții mei. Dar pentru că în loc să-mi caut de învățătură nu făceam altceva decît să hoinăresc prin bălțile din jurul Dunării, cu pușca în spate, la vînătoare de gîște și rațe sălbatice, tata a hotărît să mă trimită la Iași să-mi continui școala. Aici am locuit la o rudă. Într-o zi, pe cînd mă plimbam prin tîrg, văd că ruda mea stă de vorbă cu un tînăr îmbrăcat foarte original: o pălărie de plutaș cu borurile mari; un sacou încheiat în partea de sus cu o sponcă; fără cravată la gît; niște bocanci în picioare și un teanc de cărți sub braț. M-am apropiat de cei doi cu speranța că aflu cine este necunoscutul. Ruda mea m-a prezentat. «Beldiceanu», mi-a răspuns el scurt. În ziua aceea am schimbat doar cîteva vorbe. La despărțire m-a întrebat dacă scriu poezii. I-am răspuns afirmativ. Ca urmare, a doua zi i-am adus un caiet de versuri. După ce mi le-a citit, m-a invitat la librăria din Piața Unirii. În fața librăriei se întîlneau zilnic liceenii, în frunte cu Beldiceanu, și discutau literatură, comentau creațiile lor, aplaudînd sau ironizînd, după cum era cazul, «condeiul» unuia sau al altuia. Printre ei strălucea singurul debutant în ziarele locale ale lui Damaschin și C. Săteanu: Mihail Sadoveanu. Numai el avea uneori puterea să

Colaboratorul nostru Alexandru Ronai de vorbă cu Nicolae Dunareanu, decanul de vîrstă al scriitorilor

conducă discuţiile noastre literare foarte împărţite sau să ne îndrume primii paşi în arta scrisului — ca unul ce cîştigase experienţă prin cele publicate. De la adunările acestea numai ploaia ne putea alunga.

— *Afinitatea dintre N. N. Beldiceanu şi Mihail Sadoveanu exista încă din copilărie. Într-un timp, chiar, s-au gîndit să scrie împreună o serie de schiţe. De pildă, în 1901 proiectaseră* Crîşma lui Moş Precu. *Faptul semnifică, evident, experienţe de viaţă şi literare comune. Ce ne puteţi spune despre relaţiile lor de prietenie?*

În 1900 terminasem la Iaşi seminarul pedagogic. Îmi luasem certificatul pentru educaţie fizică şi mă hotărîsem să plec la Galaţi. Despărţirea de Beldiceanu a fost duioasă. După ultima îmbrăţişare a noastră mă ruga cu stăruinţă să-i fac o vizită la Rădăşeni unde avea o casă. «Să vii, să nu uiţi că vine şi Sadoveanu la mine», erau ultimile lui cuvinte, pe cînd trăsura tocmai pornea cu mine spre gară. După încheierea cursurilor la Galaţi, am plecat spre Rădăşeni. Luasem cu mine şi o lădiţă cu cărţi, printre care operele lui Maupassant şi *Doi vagabonzi* de Maxim Gorki. Lui Beldiceanu i-au plăcut atît de mult nuvelele scriitorului francez, încît de fiecare dată cînd avea prilejul, ne spunea: «ăsta-i părintele nostru!» Dar Sadoveanu tot de atîtea ori îl corecta: «mai gîndeşte-te şi la Eminescu şi Neculce, Nicuşor». Alteori, timpul trecea şi cu lectura, cu glas tare, a romanului *Doi vagabonzi*. Maxim Gorki ne-a fost în viaţă de-a pururi o călăuză. Pe omul acela sărac în tinereţe, ridicat prin propriile lui forţe şi prin propriul lui talent pe culmile cele mai înalte ale artei, l-am adorat dincolo de orice închipuire.

În 1904 Sadoveanu locuia la Bucureşti, pe strada Toamnei, în gazdă la Budescu, directorul general din Ministerul Învăţămîntului Public. În camerele din faţă ale casei era chiriaş Beldiceanu. Într-o bună zi Nicuşor ne anunţă căsătoria lui cu fiica Sofiei Nădejde. Dar Sofia nu voia să audă de cununia tinerilor. Nu înţelegea ca viitorul ei ginere să aibă doar o modestă slujbă de copist la Ministerul Învăţămîntului. Cei doi îndrăgostiţi au trecut însă peste principiile mamei şi au făcut nunta. Beldiceanu va demonstra, nu mult după căsătorie, că, în ciuda funcţiei de conţopist, este un scriitor de talent: îşi publică întîiul volum din *Viaţa de mahala* cu sprijinul lui Sadoveanu. Acest eveniment stinge orice supărare a Sofiei Nădejde.

— *La un an de la stabilirea lui Sadoveanu la București ați ocupat catedra de educație fizică a liceului din Tulcea, acel orășel «cu mesele cafenelelor întinse pe trotuar, unde lipoveni cu bărbi lungi își beau ceaiul; orășelul cu moscheea turcească ridicată impunătoare peste Dunăre, ca un creion uriaș, cu vîrful întors spre cer», după cum îl descrieți dumneavoastră. Pe Karamlău, din* Împărăția stufului, *pe Vania din* Credință și iubire, *pe eroii schițelor* În deltă *sau pe cei din* Doi slujbași *i-ați cunoscut pe la Sulina și Catarleț, în grindul Șipoului și Japca Lipoveanului. Pe lîngă activitatea de scriitor și de profesor, ați condus la Tulcea ședințele literare. Ce amintiri, legate de aceste reuniuni aveți?*

— Într-o zi au sosit la mine Cincinat Pavelescu, Galaction, Iosif și actorul Liciu. În scurta lor ședere au vrut să participe și la o ședință literară. Dar în Tulcea nu puteam desfășura ședințele în bune condițiuni, pentru că prefectul era împotriva mea. Mă alăturasem grupului de tineri care cereau să aibă un reprezentant în sfatul Primăriei și, de aceea, ori de cîte ori trebuia să organizez ședințele, dădea ordin să nu am la dispoziție o sală, ca nu cumva să transform întîlnirile literare în întruniri politice. Necazul l-am spus și oaspeților mei. Cincinat ia hotărîrea, surprinzătoare pentru mine, să mergem împreună la Primărie. Aici intră în biroul prefectului cu multă îndrăzneală, și, după o discuție prelungită cu dușmanul meu, îl convinge să ne pună la dispoziție cea mai frumoasă sală din oraș, să fie totodată invitatul nostru de onoare. Vestea m-a obligat să mă pregătesc în mare grabă pentru seara aceea. Fără să am prea mult timp de alegere, citesc auditoriului Iubire de artă, o nuvelă cam lungă. Cincinat, în loc să mă aplaude, mi-a răspuns cu o epigramă care a rămas necunoscută:

Cînd a-nceput nuvela Dunăreanu,
Era la putere I. C. Brătianu.
Cînd a terminat nuvela Dunărescu
Era la putere Averescu.

— *Delta Dunării vă oferea adevărate reverii. Puteați să colindați stufărișul plin de rațe sălbatice sau să așteptați în voie peștele la momeală, să admirați un soare rostogolit pe valuri sau să însoțiți un lipovean în taina apelor de necuprins, care vorbeau numai vîntului și liniștii...*

— Firește. Pentru mine sînt locurile cele mai dragi. Și nu pot uita întîlnirile cu Alexandru Cazaban cînd venea pentru vînătoare în Deltă. Într-o toamnă foarte ploioasă, m-am opus din răsputeri să-l însoțesc. Din păcate, pînă la urmă am cedat insistențelor lui. După planul făcut trebuia să trecem mai întîi Dunărea, să intrăm pe canalul Alioșa, de acolo într-un ghiol ca să ajungem pe brațul Chiliei, la un punct numit Pardina.

Vremea era turbure și cerul întunecat. Valuri mari, spumoase, se izbeau de țărm săltînd luntrea cu care în curînd părăseam portul. Stăpînul lotcii, un lipovean voinic nu se hotăra să plece cu noi. Numai rugămințile lui Cazaban îl convinsese. Iată-ne, așadar, sub amenințarea furtunii... Lipoveanul trăgea din ce în ce mai greu la rame. Detunături groaznice răsunau în depărtare. Urmă o ploaie de foc și de apă, cotropindu-ne barca și înțepenindu-ne în mijlocul canalului. Călăuza, reușise pînă la sfîrșit, prin sforțări uriașe, să ducă barca spre malul ghiolului, scăpîndu-ne de la un înec sigur. Toată izbînda, a doua zi după aventură, nu au fost decît două prepeliță, prilej pentru Cazaban să se laude în București cu marea lui măiestrie de vînător.

Nu mult după aceea, sosind și eu în București, am povestit întîmplarea tragică unui grup de scriitori strînși la «Terasă». La sfîrșit Cazaban completă: «Crezi, Dunărene, că nu era mai bine dacă ne înecam în ghiolul Pardinei? Scăpa literatura de noi». Rîsetele celor din jur au fost și ele prompte.

— *Aveți de gînd să scrieți despre Cazaban?*

— Sufletul meu este mai departe alături de prietenul meu. Și am în suflet un sac de întîmplări care așteaptă cu nerăbdare să le scot la lumină. Atîrnă de buna mea dispoziție.

— *Ce proiecte aveți? În ultimii ani, după cîte știu, nu ați fost prezent nici în librării cu un nou volum, nici în paginile revistelor cu vreo bucată de proză.*

— Din cauza bolii mele de ochi. Mai sînt însă și alte motive: mi-a fost rănită inima cînd, în urmă cu doi ani, am primit un răspuns de la o gazetă literară că scriitorii în vîrstă nu au loc să fie publicați, cu toate că înșiși redactorii acelei foi m-au rugat să le încredințez manuscrisul, despre care au avut de la bun început numai cuvinte de laudă. Acum mi-a trecut supărarea, ca orice supărare de altfel, și de un timp mi-am pregătit două volume pentru editură.

— *În Almanahul Literar din 1969 ați adunat cîteva salbe din viața lui Șt. O. Iosif. Blîndul poet, întotdeauna de o «fericită nostalgie» — cum spunea despre el marele Călinescu — v-a fost cel mai apropiat prieten. Cum îl revedeți în amintire, după atîția ani de la moartea lui?*

— Inconjurat de flori. De multe flori și de copii. Așa îmi place să mi-l aduc aminte... Mergeam prin 1906 cu Sadoveanu, Anghel și cu Steo, într-o duminică, spre sfîrșitul lui mai, la Chitila. În drum am oprit trăsura la Mogoșoaia, în fața școlii elementare, pentru că în curtea ei am văzut o serbare a elevilor. Am intrat pe poartă și ne-am așezat alături de ceilalți spectatori. Nimeni nu știa cine sîntem. După un preț de timp se îndreaptă spre Iosif un școlar ca să-i dăruie un buchet de flori. Gestul ne-a obligat să facem prezentările. Directorul era în culmea fericirii cînd a auzit că în mijlocul copiilor au venit niște scriitori. Micii artiști aveau cu toții, din acea clipă, dorința și bucuria să recite poeziile prietenului meu; corul să intoneze cîntecele pe versurile lui; fiecare să-i aducă flori. Serbarea se transformase într-o sărbătoare a lui Iosif, o adeziune față de poezie...

— *În încheierea dialogului nostru, dați-mi voie să vă urez, stimate maestre, mulți ani, cu fericire și cu sănătate.*

PLOPII

Spre seară plopii obișnuiesc să umble
prin fața casei îmbrăcați în frac
să fie salutați pînă la pămînt
de trandafirii de peste gard care
le întind cupele pline cu vin roșu

Noaptea plopii s-au deprins să poarte
la pantofi valtrapi lucrați special
asemănători labelor de maimuță
să se cațăre mai ușor printre
propriile crengi și adăpostiți de frunze
să arunce nestingheriți pe ferestre
scămoase prăjituri de frișcă.

Spre ziuă plopii întind cîte un braț
și ca pe o minge bat luna cu palma.

CONSTANTIN NISIPEANU

CARE SÎNT, DUPĂ OPINIA DUMNEAVOASTRĂ, PERSPECTIVELE PROZEI ROMÂNEȘTI CONTEMPORANE?

O anchetă literară, la care răspund: AL. IVAN GHILIA, ION LĂNCRĂNJAN, CORNELIU LEU, PETRU POPESCU, VASILE REBREANU, ALEXANDRU SIMION, POP SIMION, MIRCEA HORIA SIMIONESCU, HENRIETTE YVONNE STAHL, AL. I. ȘTEFĂNESCU, SORIN TITEL, NICOLAE ȚIC, VASILE VĂDUVA

Privită în totalitatea aspectelor ei (tematică, modalități și stiluri, etc.), proza literară românească din ultimul sfert de secol, generată de substanța și de dinamica unei noi societăți, a cunoscut o impresionantă efervescență cantitativă și calitativă. Ea a parcurs o lungă perioadă, în care actul competițional s-a întîlnit cu acerba, dar constructiva înfruntare dintre virtuozitățile trecutului și experimentul novator, fenomen care nu numai că permite, dar adesea chiar impune unele concluzii pentru viitor, desigur, sub rezerva confirmării sau infirmării lor în timp.

Pornind de la această realitate, **Almanahul Literar 1971**, prin colaboratorul său, MATEI ALEXANDRESCU, a încercat un sondaj de opinie în sensul de mai sus. Adresîndu-se multora dintre prozatorii ale căror cărți s-au bucurat de un interes mereu crescînd din partea cititorilor, i-am rugat să ne răspundă la următoarea întrebare:

— Care sînt, după opinia dumneavoastră, perspectivele mai mult sau mai puțin apropiate ale prozei românești contemporane?

Mulțumind participanților, ne facem plăcuta datorie de a transmite cititorilor noștri opiniile celor treisprezece prozatori.

A

AL. IVAN GHILIA: Hazardat să faci profeții (într-un domeniu unde planificarea etc. etc.) ținînd seama nu numai de căutările și dorințele scriitorilor ci și de dorințele (în primul rînd) și mutațiile psihologice ale scriitorilor. Hazardat să definești drept arta viitorului un anumit (și numai un anumit tip de proză) cînd, cu tot arsenalul pus în funcțiune pentru influențarea cititorului privind noul roman franțuzesc, romanul american de tip Faulkner sau Hemingway se vinde mai bine în Franța. Hazardat să arunci anatema asupra unui tip sau altul de proză cînd, în teatru de pildă, se observă o recrudescență atît de virulentă a melodramei și comediei de bulevard, cînd romanul negru, romanul de groază și suspens tinde să acapareze atît de mult atenția cititorului împărțită între televizor și cinematograf.

Evoluția cinematografului, în competiție spectaculoasă cu televiziunea, a influențat și va influența fără îndoială și mai evident proza etc. etc.

Un lucru știu însă sigur: că sufletul omenesc, indiferent de ofensiva științei și de tehnicizarea vieții, va rămîne veșnic însetat de frumos, de neîncetată cunoaștere de sine și literatură bună care, cinstită, pornită nu din exibiționism formal, tehnic, ci din suferință și conștiință, se va citi mereu.

În sfîrșit, hazardat de profețit viitorul prozei românești în ansamblul ei, cînd personal nu știu exact cum va evolua propria mea proză.

ION LĂNCRĂNJAN: E greu, dacă nu chiar imposibil, să schițezi asemenea perspective,

În ce privește proza românească, ar fi de spus că ea are de-acum un trecut bogat, dacă nu chiar glorios și că ar putea să fie, singură, o școală deosebită pentru orice prozator. Nu vreau să spun prin asta că e bine să ne cantonăm, prin izolare, în ceea ce avem noi, în acest domeniu. Dimpotrivă, doresc numai să subliniez o anumită latură a problemei, asupra căreia ar merita probabil să se stăruie, îndeosebi mai mult. În perioada dintre cele două războaie, îndeosebi, s-au conturat, în cadrul unei mari și adevărate diversități de stiluri, cîteva *direcții* distincte în proza noastră, reprezentate, după cum se știe, de scriitori dintre cei mai de seamă. Realismul obiectiv și «epopeic», de pildă, a atins prin Liviu Rebreanu culmi dintre cele mai înalte, realismul liric și mitic, pe de altă parte, a cunoscut prin Mihail Sadoveanu o plenitudine deosebită, iar realismul analitic a căpătat substanță în multe din lucrările Hortensiei Papadat-Bengescu, Camil Petrescu și Gib Mihăescu. Schițarea acestui tablou, din care lipsesc cel puțin două *direcții*, nu avea altă pretenție decît de a aduce în actualitate cîteva date fundamentale ale prozei românești. Asta pentru că *direcțiile* indicate mai sus s-au continuat într-un fel sau altul și în perioada de după 23 August 1944, în unele cazuri prin activitatea acelorași autori — Mihail Sadoveanu, Camil Petrescu și George Călinescu, a cărui citare e absolut obligatorie, pentru amîndouă perioadele — iar în alte cazuri prin preluări de cea mai bună calitate, epuizînd teme sau continuînd modalități artistice. Din păcate, pentru această perioadă lipsesc complet sintezele, lucrările de critică literară în care cititorul — și scriitorul, deopotrivă — să găsească o analiză exactă sau aproape exactă a proceselor care au avut loc în proza contemporană în ultimii douăzeci și cinci de ani, fiindcă au avut loc asemenea procese, cu intermitențe și cu reveniri, dar au avut loc. Epoca, în ansamblu, și-a dat măsura sa, în ciuda tuturor dificultăților și a tuturor pesimismelor sau optimismelor de conjunctură.

Revenind la perspective, aș spune, fără a intra în amănunte, că ele sînt conținute în realizările de pînă acum ale literaturii noastre, în diversificarea principalelor *linii* de dezvoltare ale prozei românești, în continuarea și adîncirea patosului său umanist, în creșterea exigenței și a responsabilității sociale a celor mai buni prozatori contemporani.

Hotărîtoare va fi pentru viitor — e o simplă ipoteză, desigur — recîștigarea vocației constructive, continuarea prin sinteză a cuceririlor prozei noastre clasice și actuale, cît și a prozei moderne europene sau americane, îndeosebi americane. Realitățile noi ale țării, *urbane* sau *rurale*, nu se mai împacă atît de ușor cu o redare cuminte și așezată, mai mult sau mai puțin exactă. Ele vor și cer o tratare adecvată, în care analiza și lirismul, tratarea obiectivă și detașată a faptelor de viață, evocarea realistă și realismul fantastic se vor întrepătrunde din ce în ce mai mult, creind noi direcții și noi modalități literare, superioare celor de astăzi.

CORNELIU LEU: Mai mult sau mai puțin apropiate, perspective sînt. Nu numai perspective. Există de pe acum o serie de lucrări, o serie de

titluri, cum obișnuiesc să spună editurile, a căror orientare estetică și de structură constituie începutul unui veac frumos în proza românească.

Veacul unei proze stabile, serioase în căutări și lucide în expresie, a unei proze care să facă plăcere lectorului, să-l intereseze și să-i dea satisfacții intelectuale.

Bine-nțeles, și în cei douăzeci de ani care au trecut proza românească s-a desfășurat tot între pilonii trainici ai cîtorva asemenea cărți. Să nu uităm că în aceste două decenii s-a desfășurat opera în proză a lui Călinescu și Camil Petrescu. Dar, printre acești piloni, tentația naivă a mimetismului a fost fantastică și chinuitoare, lipsindu-ne o bucată de vreme de șira spinării.

Încadrez în această categorie ambele extreme: și proza documentaristă, sociologist-vulgară, cu grave pretenții de reflectare a evenimentului, fără capacitatea de a-l aprofunda artistic și psihologic, proza de duzină care își descoperea valoarea în temă și nu în realizare, și cea așa-zis experimentală, reacție puerilă față de prima, nereușind să-și mențină suflul pe mai mult de cîteva pagini, epuizînd la disperare cîteva imagini absconse, înmulțindu-se printr-o sciziparitate care o făcea tot mai impersonală.

Printre aceste căutări superficiale, consider totuși că filonul prozei românești a curs și și-a impus un drum, perfecționîndu-se și modernizîndu-se în adevăratul înțeles al cuvîntului, exprimîndu-și epoca și aflîndu-și tot mai interesante și mai personale mijloace de reflectare.

Cred că numărăm astăzi mai mult de o duzină de asemenea cărți și autori, iar asta este mai mult decît eșantionul unui drum stabil, aflat în urma convulsiilor și căutărilor, și ele justificate.

O proză lucidă în expresie și în imagine se configurează bine, exprimînd într-adevăr profunzimile epocii.

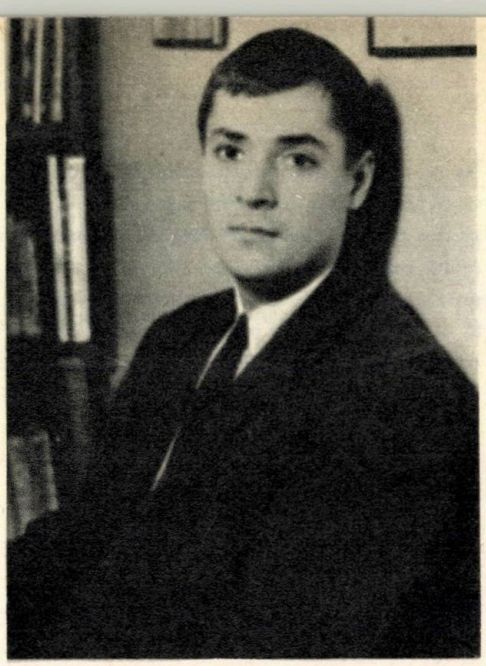

PETRU POPESCU: Care sînt perspectivele prozei românești? Întrebarea asta ne-o punem mereu de cîțiva ani încoace, fără răspuns, după opinia mea, pentru că nu analizăm deloc ori aproape deloc însușirile și deficiențele — mai ales deficiențele — prozei românești de azi. Critica literară tinde cu deosebire să se îmbete cu apă rece cînd e vorba de proză și de viitorul ei, și asta pentru că, după o anume perioadă, avem în fine un număr de cărți citibile. Ceea ce nu e deajuns. Personal, nu sînt entuziasmat de starea de azi a prozei românești, pe care o găsesc înfeudată unor principii literare datînd cam din anul 1935 și unor teme similar perimate (stilistic, să nu mai vorbim — 80% din prozatorii de azi scriu mai prost decît orice gazetar provincial de dinainte de război). Firește, avem scriitori buni, dotați, ori măcar promițători. Opera lui Marin Preda, de pildă, e rotundă ca concepție, cuprinzătoare ca subiecte, morală omenește și scriitoricește. Ca el nu sînt mulți. Cu totul, avem cinci-șase prozatori de real interes. Asta nu înseamnă că avem o proză. De altfel, după mine, o proză nu se alcătuiește din mari scriitori, ci din scriitori medii. E nevoie de vreo treizeci-patruzeci de prozatori buni, odihnitori, acceptabili, ce se citesc și se uită după un timp, dar asupra cărora se poate reveni. Cum s-ar spune, niște buni profesioniști. Aceștia ne lipsesc cu desăvîrșire. Avem sau talente deosebite, sau catastrofe și, din lipsă de valori și de nume, istoria literară e obligată pînă la urmă să accepte, să întrețină și să dilate personalități hilare. România are un public cititor mare, de origine majoritar orășeană, ba chiar bucureșteană. Acestor cititori ce

le dăm? Orașul, ca teme, e încă străin scriitorului român care, ca nivel de conștiință, e de multe ori mai anacronic decît un inginer, un funcționar, un tehnician, un șofer etc., profesiuni ce reclamă și asigură un nivel de modernitate pe care majoritatea prozatorilor, născuți la sat, transplantați la oraș nu îl au, fapt pentru care întreținem în mod fals, ca sudiect și inspirație, un sat pe care l-au uitat de mult, nici nu l-au trăit de fapt cu adevărat, cu atît mai puțin îl pot reproduce exact.

Camil Petrescu a scris în «Un om între oameni» pagini rustice mai prețioase și mai convingătoare decît majoritatea scriitorilor noștri de inspirație agrară de azi. Singurul autor care stăpînește ambele medii e Marin Preda (cu scopul de a da, cum vedem, o frescă a României integrale). Dar de la o anumită vîrstă, românul de azi nu mai apare în cărți. Unde e tineretul real, nu cel convențional? Unde e romanul studenților, al adolescenței, al tinerilor muncitori, al formației? Unde e romanul erotic cu tot ce decurge de la el (problema familiei, discrepanța dintre generații, crizele cuplului, maternitatea etc.)? Unde e romanul cu adevărat intelectual, nu cel cu pretenții și insuportabile snobisme? Unde sînt romanele istoriei imediate (ultimul război conceput la nivelul psihicului și conștiinței, anii de după război, cu reconstrucția, crearea unei noi societăți, confruntarea dintre tradițional și nou, mutațiile și chiar traumele psihice și fizice survenite)? Dacă toate acestea lipsesc — și ele lipsesc, o știm cu toții — nu putem încă vorbi de o proză constituită. În genere, tendința e spre rafinat și complicat (chiar la autori vizibil incapabili de așa ceva) și se uită, ori poate se ocolește deliberat, din lașitate, din neîncredere, din ambiție intelectuală prost înțeleasă, dintr-o «diplomație» ce nu-și mai are rostul, viața vie. Ne ajută mult în acest sens onirismele de toate nuanțele, ce nu reprezintă în nici un fel conștiința românească și nu oferă nici un răspuns unui public ce așteaptă de treizeci de ani cărți în care să se recunoască și să se înțeleagă. Perspectivele, după mine, sînt cam acestea: o deruralizare progresivă (specifică de altfel culturilor ce se maturizează și tind spre universalizare), o lărgire a ariei subiectelor și o eliminare a unor jenante tabu-uri în stil și fond, precum și o perspectivă mai adîncă, mai critică, mai responsabilă față de noi înșine. Cred că realismul sincer, din unghiul autorului implicat moralmente, va fi restaurat în drepturile sale, în dauna falsității pășuniste sau academice. E destul de posibil ca toate aceste progrese, ori unele din ele, să le realizeze nu scriitorii actualmente apreciați și cunoscuți, ci cu totul alții, nebănuiți în clipa de față.

VASILE REBREANU: Fiindcă în ultimul timp se discută la noi, în urma apariției unor romane, despre această specie, aș vrea să restrîng întrebarea dumneavoastră la roman.

În ce mă privește, mi se pare stranie și nițel absurdă părerea acelor intelectuali, indiferent de unde ar fi, conform căreia zilele romanului ar fi numărate. În istoria culturii se cunosc o multitudine de tipuri de roman și, practic, cred că formele romanului ar fi nelimitate. Cum va arăta romanul viitorului nu este o problemă care să ne dea insomnii. Fără îndoială, nu ca cel de azi și nu ca cel de ieri. E firesc. Poate va avea un șîmbure incandescent de poezie care să-l iradieze, poate va fi cu mai puține forme speculative și, sigur, mai grav, mai nervos, pe măsura timpului pe care umanitatea o să-l străbată și, sigur, mai puțin indiferent, fără îndoială mai puțin supus modei (à la manière de...) care, ca orice modă, este trecătoare și, un lucru foarte important, mi-ar place să cred că printre cititori va fi tot mai mic numărul filistinilor, al snobilor sterili care, nepricepînd nimic, fac elogiul inovațiilor; va crește sigur romanul odată cu secolul, va crește în adîncime, invitînd la reflecție, rănind și violînd întunericul, mărind spațiul cunoașterii, aruncînd sonde îndrăznețe în adîncime, în straturile nedeflorate și necunoscute încă ale spiritului omenesc. Dar să nu insistăm prea mult pe această temă.

Cum sterilă mi se pare de asemenea absolutizarea unui anume tip de roman, fie că delimitarea se referă la mediul oglindit: roman țărănesc, industrial, citadin, sportiv etc., fie că se referă la modalități: de analiză, polițist, proză obiectivă etc. Mijloacele ori mediul din care se inspiră scriitorul nu sînt în stare să confere valoarea unei cărți. Depinde de strălucirea pe care talentul autorului o dă acestor mijloace și teme. Important este mai degrabă ca fiecare să-și cunoască specificul și disponibilitățile talentului său; să-și cultive acest specific și să aibă curajul de-a fi el însuși. Cerînd unui scriitor cu observație ascuțită să facă un roman de acțiune, fără îndoială că n-o să iasă nimic. De asemenea, nu voi încerca să insist asupra tehnicii romanului, considerînd că fiecare scriitor are dreptul și datoria să și-o descopere.

Romanul, fiind o specie vie, are, fără îndoială, trăsături specifice, dar nu tranşant delimitate de restul genurilor. Această limitare este relativă atît între genuri, cît şi în cadrul romanului însuşi, a tipurilor de roman, deseori comentate şcolăreşte, cu iluzia că eticheta acoperă exact o realitate vie, că romanul X ar fi scris anume, programatic, pentru a fi etichetat cu un adjectiv, că el s-ar afla într-o stare pură. După această pletorică introducere, aş vrea mai întîi să amintesc aici de tradiţia romanului românesc, care mi se pare mai diversă şi deci mai plină de mari disponibilităţi decît celelalte genuri ale literaturii noastre. Cred că literatura noastră este foarte deschisă la roman. Dovada: în condiţiile existenţei unei literaturi tinere şi neformate încă, a apărut un roman ca *Ciocoii vechi şi noi*, roman care poate să stea alături de cărţi din literaturi vechi, cu tradiţie de secole. Cum apariţia într-un timp foarte scurt a unor mari romancieri ca Matei Caragiale, Liviu Rebreanu, Camil Petrescu, Hortensia Papadat-Bengescu, George Călinescu, vine să susţină această părere. Vreau să subliniez acest lucru şi pentru faptul că, uneori, se uită acest adevăr. Este un mare merit şi un record în istoria unei culturi, de care nu avem de ce să nu ne mîndrim. Aceşti mari scriitori pot să stea alături de oricare dintre marii prozatori ai lumii. Şi numai nişte condiţii nefaste au făcut să nu fie traduşi şi puşi deci în circulaţia valorilor universale. M-am întrebat recent dacă romanul lui Matei Caragiale, *Craii de Curtea-Veche*, nu este cel puţin de valoarea *Ghepardului?* Şi sînt sigur că este aşa. Cum sînt convins că merita o glorie şi o circulaţie cel puţin egală cu romanul lui Lampedusa. Sînt valori pe care, poate, fiindu-ne prea aproape, nu ştim să le preţuim îndeajuns. Mi se pare totuşi o anomalie să ne uităm părinţii fireşti.

Discutînd despre roman, se pare că sînt pus totuşi în situaţia de a opta, de a-mi manifesta preferinţe. Cred că odată cu dezvoltarea ştiinţelor, a celorlalte arte, a celorlalte genuri ale literaturii, romanul se individualizează tot mai mult ca specie. Este cazul să se mai scrie un roman-frescă? Oare acest fel de roman nu a apărut atunci cu intenţia de a reconstitui o epocă, în toate detaliile ei? Astăzi existînd posibilitatea de reconstituire a epocii prin ştiinţe specializate, este oare romanul chemat să concureze cu ele, să-şi asume şi el această sarcină, ca în epocile în care nu existau asemenea mijloace şi romanul făcea şi cosmetică şi arhitectură şi artă culinară? *Iliada* poate fi considerată, fără risc, primul roman, cel dintîi poem şi, dacă vreţi, cel dintîi scenariu de film. În acea epocă, neexistînd discipline specializate, acest «roman» al antichităţii făcea şi etnografie, şi mitologie, istorie, geografie etc. Dezvoltarea ştiinţelor nu împiedică, nu îngrădeşte posibilitatea de afirmare a romanului ci, dimpotrivă, îi dă putinţa de a se constitui ca specie bine individualizată, scutindu-l de enciclopedism, creîndu-i libertatea şi obligaţia să se ocupe îndeosebi de om. Eliberat de baroc, de elementele amintite mai sus, valoroase şi necesare în romanele unor epoci, — acum parazitare — romanul este chemat să se concentreze asupra individului şi a problemelor lui complexe şi contradictorii. În acest context, schematismul, reţeta, fixitatea, geometrismul psihologic sînt excluse. Cum «studiile», «exegeza savantă» aplicate eroului ca unei statui sînt de asemenea excluse. Avînd de-a face cu o realitate vie, dinamică, romancierul trebuie să aibă o atare viziune asupra ei. Să redea dinamismul, mişcarea, transformarea şi din universul spiritual al omului, şi din afara lui. Sigur că este mai comodă prima cale, în fond nedialectică, dar călduţă, preferinţa de a zugrăvi manechine care au, spre lauda celor care le-au executat, trăsături poate frumoase, gene lungi şi perfecte, buzele roşii, talie ireproşabilă. Copiile după natură, oricît ar fi ele de exacte şi minuţioase în detaliul exterior, dacă nu au în centrul lor omul ca element principal al mediului, nu au nici o valoare. Într-o epocă gravă ca a noastră, cînd fiecare este răspunzător de soarta tuturor celorlalţi, a veni cu artificii, conflicte inventate şi manechine înseamnă a săvîrşi un act grav şi condamnabil, de inconştienţă. Există cărţi în care oamenii sînt prezenţi în modul «cel mai realist», copiaţi plat, fără nervi. Şi tocmai aceste cărţi, sub pretextul de realism, fireşte «realism exterior», fals, aparent, denaturează realitatea şi o sărăcesc; o realitate bogată, ca niciodată generoasă în idealuri şi realizări, cum e realitatea României de astăzi. Fără îndoială că imaginea *trebuie* să fie realistă, realismul fiind pe drept cuvînt considerat ca o trăsătură esenţială a artelor. «Simplitatea nu-i un scop în artă, dar ajungi, în pofida ta, la simplitate, dacă te apropii de sensul real al lucrurilor», scria Brâncuşi. Deci, apropierea de sensul real al lucrurilor, un realism al esenţelor, chiar dacă procedeele cu care se realizează şochează comoditatea obişnuită cu fotoliul ori cu drumul bătătorit. Un Columb care ar mai descoperi o dată America n-ar fi Columb, chiar dacă, sau cu atît mai mult, ar respecta întrutotul experienţa primului. O asemenea experienţă n-ar îmbogăţi cu nimic tezaurul omenirii. Fiecare operă, prin firea ei, e nouă, revoluţionară. Calchierea, producţia în serie sînt excluse. O operă care ar repeta-o pe alta ar fi un nonsens. Şi cu aceasta ne-am apropiat de procedee. Aş vrea să dau două exemple: *Guernica* şi *Coloana fără sfîrşit*, opere cunoscute şi admirate în toată lumea, profund realiste. Ambele exprimă un tulburător mesaj, întruchipează idei scumpe oamenilor. Pentru a nu trăda aceste idei, autorii lor au recurs la mijloace neobişnuite. Tema de exprima o idee nouă, originală, într-un mod tot atît de original, este un sentiment mic-burghez, o atitudine conformistă. Ori arta adevărată nu poate avea nimic comun cu aceasta. Aşa cum în tehnică nimeni nu se apucă să inventeze roata şi maşina cu aburi. Ci, dacă are demonul neliniştei în el, caută să ducă ştiinţa mai departe, cu adevărat mai departe, mai întîi căutînd să cunoască adînc şi real tot ce s-a făcut pînă la el. Şi scriitorul trebuie să cunoască literatura naţională şi universală ca un *specialist*. Numai o asemenea cunoaştere profundă şi în amănunt a întregii experienţe de pe toate meridianele fereşte scriitorul de calchieri, de transpunere cu rost şi fără rost a unor situaţii care l-au frapat dar care, ca orice copie, nu mai au valoarea originalului. Să cunoaştem capodoperele literaturii universale şi să tindem ca literatura noastră să aibă monumente de aceeaşi strălucire, nu să semene cu ele. Poporul nostru, ca toate celelalte, are o fizionomie spirituală a lui, trăsăturile lui specifice; încorporarea acestor trăsături trebuie să fie contribuţia literaturii noastre la patrimoniul universal.

ALEXANDRU SIMION: Cred într-o consolidare a filonului realist în proza noastră contemporană. După o seamă de tatonări, încercări pozitive de înnoire şi experimente nu totdeauna fructuase, cu şanse incerte de supravieţuire, va urma în mod necesar o resurecţie şi un reviriment al realismului. Realism nu înseamnă, evident, copiere mecanică a realităţii şi nici reluarea nemodificată a unor scheme compromise, moarte de la naştere sau înţepenite de prea lungă şi neinspirată folosire. Realism nu înseamnă o seamă de reţete imuabile, fixate o dată pentru totdeauna. În acest sens, realismul poate beneficia, a şi beneficiat de altfel, uneori cu prisosinţă, de întreg arsenalul cuceririlor artei şi literaturii moderne. Infuzia de lirism, factura poematică, eseistică, accentul pe parabolă şi alegorie, fără a fi elemente absolut inedite în proza contemporană, pentru că şi aici ar putea fi descoperite şi se descoperă mereu tradiţii cu stagiu de decenii dacă nu de secole, au devenit mai accentuate în practica literară a ultimului deceniu şi au marcat pozitiv nu puţine lucrări care s-au impus în ansamblul creaţiei originale. Aş înţelege prin realism o formulă suplă şi superioară, de loc închistată, capabilă să înglobeze şi să asimileze orice procedee în măsură să-i înlesnească aprofundarea obiectului supus cercetării artistice, investigarea cuprinzătoare şi nuanţată a fenomenelor sociale ale prezentului în primul rînd, sau din perspectiva prezentului. Proza, prin excelenţă, se hrăneşte din realitate, tendinţele de evaziune se răzbună de obicei în rarefierea substanţei artistice însăşi, duc la subţierea încărcăturii emotive. Confruntările prin care proza a trecut în această perioadă, inclusiv confruntările cu publicul, fac din ce în ce mai evidentă curba evoluţiei literaturii române spre o abordare pe care numai o viziune realistă o poate înfăptui. Ea nu va conferi firește în mod automat atribute de calitate oricărei opere concepute dintr-o asemenea perspectivă. Gradul talentului, puterea de analiză, forţa de a crea şi re-crea universuri, inteligenţa artistică vor pune ca de obicei pecetea asupra scrisului şi-i vor determina în ultimă instanţă valoarea. Vorbim despre inefabilul actului de creaţie, despre elementele tainice, obscure, misterioase care concurează la săvîrşirea acestuia şi neglijăm adesea în furia subtilităţilor, factori care concură în aceiaşi măsură la definirea unei personalităţi, ţinînd de formaţia social-politică şi morală, de concepţia despre lume, în general, a scriitorului. În afara politicii, cred, şi fără simţ politic nu se poate face astăzi literatură, cu atît mai mult nu se poate scrie proză solidă. Iar în condiţiile ţării noastre, în deosebi, scriitorul se cuvine a fi în tot ceea ce întreprinde dublat de un om politic lucid, ataşat crezurilor umanitare, în stare să contribuie prin opera sa şi prin activitatea sa la traducerea în viaţă a idealurilor Partidului Comunist Român. În aprecierea problemelor sociale în general şi ale literaturii şi artei în special, nu poate pluti nimeni, fără riscul de a ieşi din sfera de interes a publicului, în vagi abstracţiuni, criteriul decisiv rămîne cel al prezenţei active în timp; în realismul cu care va reuşi să-şi afirme convingerile comuniste, să le apere, să le demonstreze superioritatea, rezidă şansa scriitorului de a deveni un factor influent, cu pondere eficientă în viaţa socială. Perspectivele de dezvoltare ale prozei româneşti contemporane se înscriu, cred, pe magistralele dezbaterii realiste a problemelor pămîntului şi timpului nostru.

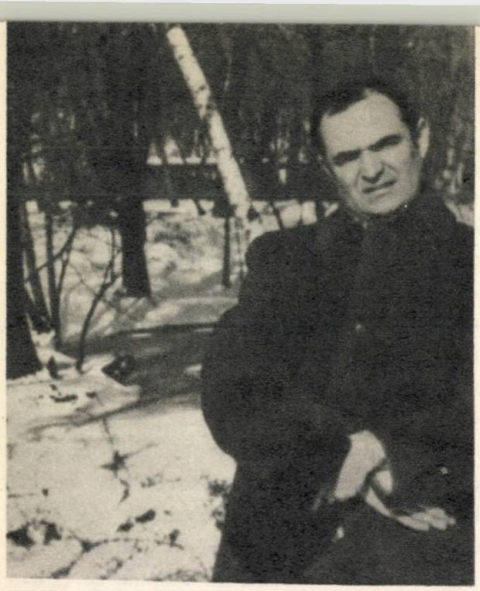

POP SIMION: Previziunile sînt, orice am spune, riscate. Cred că evoluția literaturilor naționale în viitorul apropiat ori mai îndepărtat va fi marcată — oricît de ciudat s-ar părea — de felul evoluției tehnico-științifice contemporane, de explozia mașinismului, «agresorul» nr. 1 al acestui secol imprevizibil. Vrem nu vrem noi, știința este în acest final de mileniu activitatea-cîrmă, activitatea-busolă a umanității; din această perspectivă (ne revoltăm ori ba) noi, artiștii, avem un destin «programat». Dacă privim în jur, cît de cît, observăm cît de orbită e lumea de azi de triumful lucrului, obiectului, mașinii, aparatului, automatului, computerului. Jocul de-a materia este, pare-se, ireversibil.

Literatura, ca orice «agresiune» de tip artistic, fiind aleatorie, n-are deocamdată, și în acest context, prea multe șanse de noutate. Asta nu înseamnă că ea nu va mai produce hemoragii în sensibilitatea omenirii. Din contră. Dar altfel. Pe alte căi. Știutele sau neștiutele «noi valuri», experimentele de șocantă evaziune, zgomotoasele imposturi, mima, vor fi reduse la adevărata lor valoare sau nevaloare. *Collage*-ul de vise din literatura oniristică, proza «stărilor», a «obiectelor monovorbitoare», a «trăirilor fulgurante», a «abisului pur», dicteul narativ, inventiunea de tip paranoic, exercițiul de anti și noncomunicare, siluirea gîndului coerent și a frazei, sînt îndeletniciri de Sisif, posibile desigur, dar cărora nu le văd viitor în viitorul pe care îl prefigurează spiritul pozitiv al secolului. Va crește în valoare și interes, prevăd, literatura zis obiectivă, proza de limpiditate și transparență, cartea documentului, romanul materiei, narațiunea destinului și a biografiei, cronica romanescă a momentului de istorie, paginile declanșate de marca unor reformatori de științe și viață socială.

Afirm, cu alte cuvinte, că *personajul literar* va supraviețui, va trece cu brio această perioadă zis tranzitivă, se va impune în matricea noilor realități, își va păstra — literar vorbind — viabilitatea și supremația. Ce înseamnă asta? Că literatura a fost și rămîne structură. Că structura artistică este edificiu de caractere. Că aceste caractere sînt neîndoios personaje. Deci, personajul rămîne, cred, pe mai departe, stîlpul de susținere al narațiunii de tip beletristic. Sînt treptele raționamentului din care îmi place să dau răspuns întrebării anchetei. Recentul trecut literar (am în vedere nu numai situația de la noi, ci a cîtorva mai mari literaturi de pe continent) a fost puternic devorat, disputat, hărțuit, de simplista și caricaturala, în fond, întrebare: asistăm oare la moartea personajului literar? la dispariția sa iminentă? la sublimarea sau alienarea lui ireversibilă? Încep să ne istovească acele păreri care mențin discuția în cele două zone-limită ale răspunsului posibil. Ne slăbesc astfel interesul cu plicticosul legănat de tip flux-reflux, cu obsedanta pendulare între alb-negru, adică între așa zisele poziții «dizolvantă» și «clasicizantă», ca să folosesc termenii care îmi convin, fără a mă înfrupta din arsenalul (și așa complicat) al criticii la modă.

Va avea loc, bănuiesc, o *scientizare a literaturii*, nu în sensul propriu, al modificării de natură, ci în sensul de recepție de vitalitate nouă. Lumea particularului va fi puternic bombardată de tirania faptului de excepție, de realizarea ideală din universul conceptual, de ceea ce performează științele, de rigoarea matematică în acțiune, de revoluția fizicii, de exuberanța tinerească a chimiei, de renascentismul biologiei. Procesul nu va fi un transplant, ci un implant de sugestie, simbol și nuanțare, de împingere treptată spre expresie sintetică, cum stă în firea omului modern; iradiația tehnico-științifică înspre literatură nu va avea, îmi place să cred, caracter de explozie, ci de implozie, recognoscibilă, apoi, într-o nouă față a literaturii.

Vom intra, curînd-curînd, în golfurile unei literaturi a aventurii în înțeles nou: aventura pe noi stele, aventura în noua înlănțuire de elemente, aventura înțelesurilor umane răsturnate. Vom descoperi, de pildă, o Africă ce va trebui reconsiderată total; de vreo zece miliarde de ani acest continent enigmatic plutește spre noi, în derivă, ca o altă Arcă a lui Noe, înfățișîndu-ni-se ca fost pol sudic al frigului terestru, dar aducînd azi tipsia fierbinte a Saharei unde zac civilizațiile măcinate, și totodată, fabuloasele fluvii subterane de la mari adîncimi, care așteaptă să fie iscate, să irumpă la suprafață, să îmbrace în verdeață rătăcitorul continent. În Antartica am și început să sculptăm ghețuri pentru a da peste originile adormite în refrigerare ale vieții de ieri a planetei. Vom tăia probabil Cordilierii după nevoile noastre, îi vom tăia cu cuțite de lumină, cu cuțite-laser, spre a-i aduce la scara jocurilor diurne. Vom accepta, în sfîrșit — de ce nu? — ideea că omul, această ființă singulară, nu-și are originea pe această stea, zisă albastră, că vine de *altundeva*.

Dar pînă atunci va trebui să ne războim cu faptul-știință, cu omul-ecuație, cu lumea-raționamentului logic, generate în progresie geometrică de acest secol hilar și, totodată, alienator pentru om. Și,

mai ales, să ne punem destule întrebări neliniștitoare, «prozaice», care se coc în pîntecele acestui timp. De pildă: ce tip uman să alegem pentru naraţiunile noastre cînd există cosmonauţii, aceşti oameni totali?; despre ce fel de drame individuale să vorbim în cărţi, cîtă vreme se menţine focarul Indochinei ori genocidul biafrez?; ce carte de crimă sau aventură să scrii, atîta vreme cît există reţele mafiote de tipul «Cosa Nostra» sau crime de genul «clanul Manson», insolubile pentru Interpol şi justiţiile celor mai avansate state ale Occidentului? Cînd te gîndeşti la toate acestea, lucrurile se cam voalează, intră în conul lor de întuneric. Că vom intra într-o nouă vîrstă a artelor?; că vom scrie romane criptice, naraţiuni-pilulă, fraze sugestie?; că aura de mister a verbului va dobîndi noi şi nebănuite dimensiuni? S-ar putea, nu-mi dau prea bine seama. Ceea ce ştiu exact este că forţa terifiantă a maşinii, a automatului, a materiei dezlănţuite nu poate distruge capacitatea nelimitată a omului de a cunoaşte, de a transfigura lumile cu care intră în contact, de a şi le *reprezenta*, de a le *comunica*, de a se *înţelege* cu semenii. Această capacitate va guverna şi pe viitor drumul prozei, aşa cum o face de sute şi mii de ani. E sentimentul tonic care nu ne părăseşte şi care dizolvă îndoiala ori teama difuză care se strecuraseră, pentru o clipă, şi în acest monolog interior care nu merită prea multă atenţie.

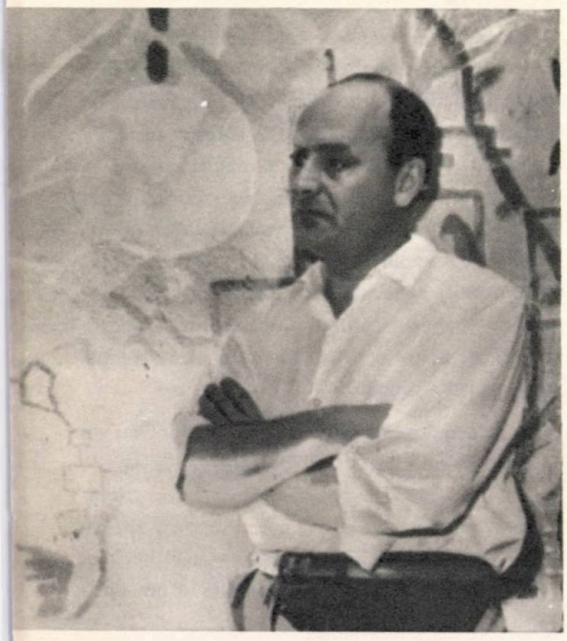

MIRCEA HORIA SIMIONESCU: Cîştigul de calitate al prozei noastre din ultimii ani mi se pare a fi racordarea diferitelor reţele ale experimentului la albia de energie a valorilor şi virtualităţilor literaturii tradiţionale. Sîntem prea aproape de acest fenomen, ca să ne dăm seama bine de toate detaliile acestui proces complex; oricum, în ce mă priveşte, sînt convins că el va avea fericite consecinţe. Dacă încerc să aflu în minte măcar şi o palidă imagine a monumentalei, fastuoasei şi diversei literaturi române de peste 15—20 de ani, aşa cum se schiţează ea din semnele de azi, cred că pot preţui cu adevărat strădaniile şi încercările contemporane nouă, cărora nu le acordăm adesea decît un protocolar salut. Ce mă încredinţează că aceste semne vor deveni substanţă şi vor concura la marea construcţie? În primul rînd, decisa opţiune a scriitorului, în deplină libertate, pentru formula artistică ce îi convine firesc, după ce a trecut prin faze succesive de nepotrivire — fie că se numeau reţetă, modă sau altfel — care l-au înstrăinat temporar de natura lui. În al doilea rînd, cunoaşterea mai aplicată a structurilor artistice care alcătuiesc literatura română de la geneză pînă la noi, «determinare» căreia ne supunem bucuroşi; cercetări sîrguicioase ne-au luminat inteligent literatura clasică în tot ce avea ea mai valoros, reliefînd preocupări şi năzuinţe cu care ne simţim solidari, oferindu-ne sentimentul că înaintaşii nu numai că au adunat comori, dar ne-au lăsat şi cheia deschiderii tainiţelor. Literatura noastră a urcat în anii din urmă de pe treapta amatorismului într-ale noului, de pe treapta seriei şi clişeului, pe treapta deplinei conştiinţe, a construcţiei culte, a realizărilor cu adevărat originale. Individualităţi puternice se conturează şi singura problemă rămîne, cred, ca ele să-şi spună pînă la capăt cuvîntul; continuitatea, perseverenţa de a construi, exigenţa faţă de materie sînt condiţia esenţială a alcătuirii unei literaturi noi, cu o structură proprie. În al treilea rînd, conştiinţa că, deşi bogaţi în valori şi tradiţii, reprezentăm un popor tînăr, cu resurse de investigaţie, de creaţie şi de imaginaţie inepuizabile, cărora socialismul, cu miraculoasele sale solicitări, cu condiţiile oferite, în special în ce priveşte deschiderea perspectivelor, le asigură un vast cîmp de acţiune. Socialismului îi datorăm invitaţia de a întinde larg antenele către viaţă şi propria-ne experienţă certifică profunzimea tentativei, cu mult mai mult şi mai profund decît voiau să spere opiniile noastre de acum cîţiva ani, simplificatoare, schematizatoare, ca de început. Proza românească este deschisă organic către inovaţie — a celei din alte literaturi, a celei iscate din propriile noastre trăiri şi căutări. Un climat general de emulaţie şi de înţelegere ne deschide posibilităţi nebănuite de a reuşi să fim contemporani cu epoca.

HENRIETTE YVONNE STAHL: Pentru a face față unei astfel de întrebări, s-ar cere puteri profetice. Totuși voi îndrăzni să răspund pe măsura logicei mentale obișnuite, conștient, dar cu sfială, de toate erorile omenești posibile.

Cu cît o artă este mai autentic națională, cu cît reprezintă mai pregnant o epocă, o societate, un efort al acelei societăți, o sensibilitate, o spiritualitate a acelei epoci, cu atît șansele ei să trezească interesul publicului din toate țările, să aibe un succes temeinic devin mai mari.

O epocă de început a unei societăți revoluționare în totală și permanentă transformare opune din punct de vedere pur artistic o încăpățînată rezistență de refuz. Faptele ce se petrec, oricît de pregnante, dramatice, covîrșitoare, sublime sau făgăduitoare în goana lor nu se lasă decît notate iar încă nu prinse în esențialul lor artistic. Epocă în care — istoric dovedit — vor abunda reportagiile, însemnările, memoriile, documentele, studiile, romanele faptice valoroase, interesante și care vor rămîne clasice, schițe de notații, poezii multe, pagini și pagini, dar totuși epocă în care implicarea imediată nu va permite acea luare de distanță necesară transfigurării artistice.

Faptele, cu toate că ele stau la baza vieții, nu au valoare artistică în sine și nu o capătă decît dacă poți prinde nu realitatea lor fotografiată, ci realitatea lor esențială, de mesaj fecund, de potențial. Dacă descrierea faptelor ar fi suficientă, orice om ar putea relata fapte extraordinare, întîmplări deosebite și toată lumea ar fi mare artist, scriitor de geniu.

Dar tocmai aici stă misterioasa deosebire între talent și nontalent: în expresivitatea esențială a transfigurării, faptele nefolosind decît ca trambulină pentru saltul calitativ. Tot astfel replică naturală, crearea unor simboluri despărțite de realitate e sămînță fără pămînt, sămînță uscată neroditoare — înșiruire de cuvinte efectuată în stare de coșmar steril.

Un Brâncuși, oricît de abstract ar fi sculptat, coloana lui fără sfîrșit rămîne emoționant stîlp de pridvor românesc; iar lui Eugen Ionescu îi poți cu facilitate găsi rădăcinile adînc înfipte în spiritul român, în ce are el mai autentic; acea putere de-a ironiza tragicul fără a-l usca sau minimaliza.

O distanțare față de obiectul — subiectul analizat este o condiție benefică pentru o reușită artistică pură. Detaliile inutile dispărînd, concluziile de ansamblu esențial impunîndu-se aproape automat. De la 23 August 1944, data revoluției noastre, la 1971, data acestui Almanah, sînt suficienți ani pentru ca perspectiva necesară asupra faptelor întîmplate să se fi împlinit. Coșul plin de roade al faptelor omenești petrecute pe meleagurile țării românești e abundent saturat. Orice talent își poate permite să aleagă ce îi convine și să aibă viziunea lui personală, concluziile lui originale.

Volumele multiple apărute în ultima vreme (îmi voi permite să nu citez titluri de cărți sau nume de autori, nici chiar în ordine alfabetică sau cronologică) dovedesc cu prisosință că marșul spre o literatură semnificativă a început — iar calitatea și abundența acestor apariții ne permite să fim optimiști.

Ca încheiere, voi îndrăzni totuși a profetiza, pe pofta inimii mele, că așteptările noastre au toate șansele să se împlinească.

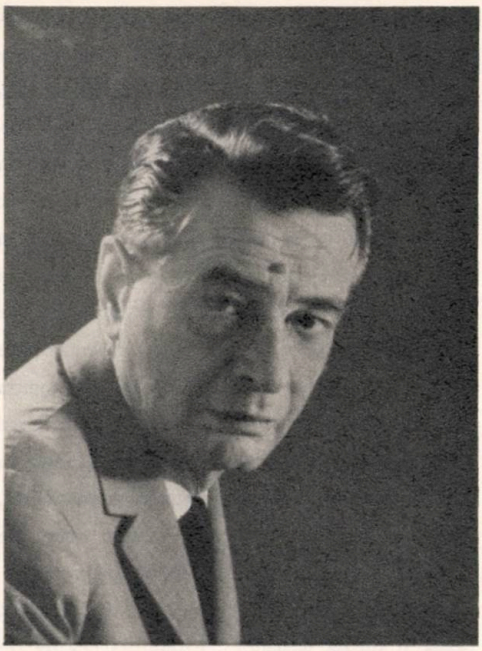

AL. I. ȘTEFĂNESCU: Despre situația actuală a prozei românești aș zice că-i excelentă. De ce? Pentru că avem (și, mai ales, apar mereu) mulți și talentați prozatori (și, ceea ce era mai rar altă dată, prozatoare!) cu o producție susținută și plăcut diversă. Toate generațiile lucrează: consacrații vor (și, deseori, izbutesc) să se înnoiască, debutanții vor (și, cum e firesc, reușesc mai rar) să «dea lovitura». Deci baza pentru o dezvoltare favorabilă pare să existe.

Ce înfățișare va lua proza în anii următori? Trebuie să întocmesc deci un pronoexpres literar! Avînd în vedere noua organizare editorială, cred că genurile dedicate marelui public vor prospera: proza de aventuri, polițistă, științifico-fantastică. Pe de altă parte, marile (lungile!) construcții epice sînt handicapate de film, televiziune, radio, de capacitatea acestora de a furniza informație estetică rapidă, sintetică și nu neapărat mediocră. Iată deci un argument pentru romanul scurt, comportamentist, violent confesiv sau demistificator. Stratificarea complexă a publicului cititor lasă loc și pentru proza parabolică, fantastică, onirică, experimentalistă, chiar pentru «anti-proză». Intelectualitatea crescîndă a societății contemporane permite proza eseistică. În ciuda aparențelor, «estetismul» oarecum generalizat al prozei ultimilor ani nu are însă șanse de dezvoltare, în sine și pentru sine. Nu numai cititorii dar și scriitorii preferă proza legată de realitate, fie aceasta interioară sau exterioară. Perspectivele mi se par favorabile pentru acea proză care — indiferent de procedeele artistice folosite — știe să considere cu luciditate raporturile omului cu societatea, cu natura sau cu gîndirea, o proză care, evidențiind mereu noi aspecte ale realității, nu uită să pună probleme cititorului și — de ce nu? — să-i propună chiar și răspunsuri.

SORIN TITEL: Nu cred că pot fi previzibile căile de evoluție a unei literaturi. Surpriza, neașteptă-

tatul pot interveni oricînd și orice «planificare» de dinainte cred că în acest domeniu e imposibilă. A spune că proza noastră «trebuie» să evolueze în direcția cutare — și critica noastră a făcut-o adeseori — mi se pare inutil și chiar periculos pentru ea. Ov. Crohmălniceanu deplîngea într-un articol, nu tocmai vechi, lipsa de operativitate a criticii în acest sens, atribuindu-i un rol pe care ea nici într-un caz nu poate să-l aibe: acela de a determina o literatură. Din păcate, avem suficiente exemple, într-un trecut nu prea îndepărtat, în care critica căuta să creeze «curente», înainte ca operele care să le justifice să existe, obligînd scriitorul să le ilustreze cu mai multă sau mai puțină vocație. Sînt de părere deci că adeseori căile de dezvoltare a literaturii pot fi neașteptate și în sprijinul acestei păreri se poate veni cu foarte multe argumente. Literatura de *azi* a unei țări poate arăta cu totul altfel decît cea de *ieri*. Citindu-l, de exemplu, pe Gunter Grass îmi vine foarte greu să cred că el aparține aceleași literaturi care l-a dat doar cu 30 ani în urmă pe Thomas Mann. La urma urmei, cred că operele nu pot fi decît neașteptate. Și fiecare mare creație apărută în cadrul unei culturi poate fi un prilej de uimire și uluială. Deodată apare o nouă voce care nu poate decît să ne surprindă. Și iată că așa ne-am trezit cu poezia lui Leonid Dimov! Putea cineva s-o prevadă de dinainte? Cred că în evoluția sa plină de meandre, literatura contrazice la un moment dat mersul ei de dinainte, nu numai în sensul că ea poate fi o replică dată în cadrul unor curente, opoziția clasicism-romantism etc. în interiorul cărora unele permanențe sînt totuși păstrate, ci la un mod mult mai categoric: literatura franceză, de exemplu, cred că ne poate oferi unele opere semnificative de revoltă împotriva spiritului cartezian atît de implîntat în solul acestei literaturi. Vorbeam după aceea, într-un articol, de unele opere de «excepție», ușor de subliniat în literatura noastră, exemplul cel mai strălucit fiindu-ne oferit de *Craii de Curtea-Veche*. Pot fi oare previzibile astfel de opere și, odată apărute, pot fi ele negate? Într-un cuvînt, un singur lucru ni se pare previzibil și anume acela că literatura noastră n-o să evolueze, nici într-un caz, liniar, pe o singură direcție, fie ea chiar cea a realismului obiectiv, așa cum s-a «prevăzut» deja în docte și ample articole. În sprijinul acestor articole mai sus amintite au venit, e adevărat, uneori, și scriitorii, cu așa zisul «dogmatism» al lor, firesc și pînă la urmă de neînlăturat. Scriitorul care de cele mai multe ori este convins — un scriitor care să nu fie subiectiv e greu de găsit — că singura metodă, singurul mod de a scrie este al său. Unui astfel de ton subiectiv nu i s-a putut sustrage în ultimul timp nici un mare scriitor ca Marin Preda, dar avem de-a face, în ciuda tonului destul de categoric, totuși cu niște confesii revelatoare desigur pentru Marin Preda, dar nu și pentru întregul peisaj al prozei românești. Literatura noastră de mîine, pasionată și obsedată de real, îl va cuceri în mod sigur, nu recurgînd la o singură modalitate, «singura valabilă, singura bună», ci apelînd la cele mai diverse procedee care ne vor surprinde și ne vor lua pe neașteptate. Cred că acesta e singurul pronostic care se poate face cu privire la această literatură de *mîine*. Apariția unor școli literare, a unor «curente», iată încă un lucru care mi se pare de asemeni posibil. Pentru că, fără îndoială, nimeni nu poate determina pe un scriitor să opteze pentru o modalitate sau alta, înafară de el însuși. Ce s-ar fi întîmplat, să zicem, dacă la un moment dat critica l-ar fi convins pe Gide să scrie ca Șolohov și pe Șolohov ca Gide. Istoria literaturii europene ar fi înregistrat desigur două opere, literare deplorabile. Evoluția prozei românești, surprinzătoare, sau plină de surprize, cred deci că va depinde în primul rînd de scriitor, de scriitorii de azi și de cei care vor veni mîine și în acest caz nici unul dintre noi, scriitorii și critici laolaltă, nu sîntem cititori în stele.

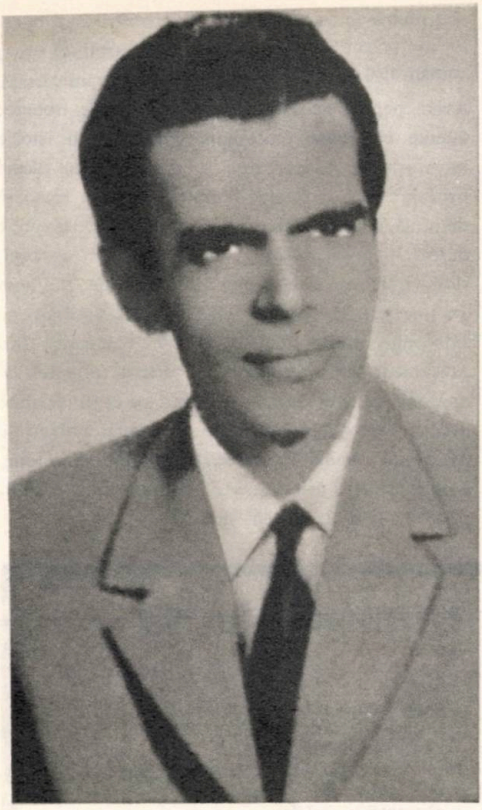

NICOLAE ȚIC: Proza are și ea ani buni — și ani mai puțin buni, cînd din zeci, poate din sute de titluri, abia dacă se imprimă două, trei în mintea cititorului, și acelea pentru puțină vreme. Cred că, pentru proză, anii din urmă au fost mai interesanți prin căutări, decît prin împliniri (cu cîteva fericite excepții). Dar, dacă lucrurile se desfășoară normal, căutările vor duce la împliniri. Vorbind despre perspective, am niște păreri cît se poate de optimiste. În următorii trei, patru ani, proza noastră își va cîștiga foarte mulți cititori. Cu alte cuvinte, se va instaura, pentru un timp, «domnia» prozei. Am în vedere cărțile ce vor fi scrise de prozatorii tuturor generațiilor. Dar îmi permit să cred că prozatorii din generația de mijloc (35—45 de ani) vor produce cele mai plăcute surprize. Ar fi și timpul...

Cînd spun că proza va cîștiga interesul unui public numeros, nu mă gîndesc numai la cărțile de aventuri, de divertisment etc. Citesc și eu mai multe asemenea cărți poate că o să și scriu — dar ele nu pot să dea tonul și nici să impună puncte de vedere asupra unei epoci ca cea pe care o trăim. După părerea mea, cărțile așteptate de public sînt cărțile vieții noastre, cărțile adevărate, grave, zguduitoare. Cărți care să pună întrebări fundamentale. Întrebările s-au născut, există. Cît despre forța de exprimare a prozatorilor noștri — nu avem nici un motiv să ne-ndoim. Nu avem dreptul.

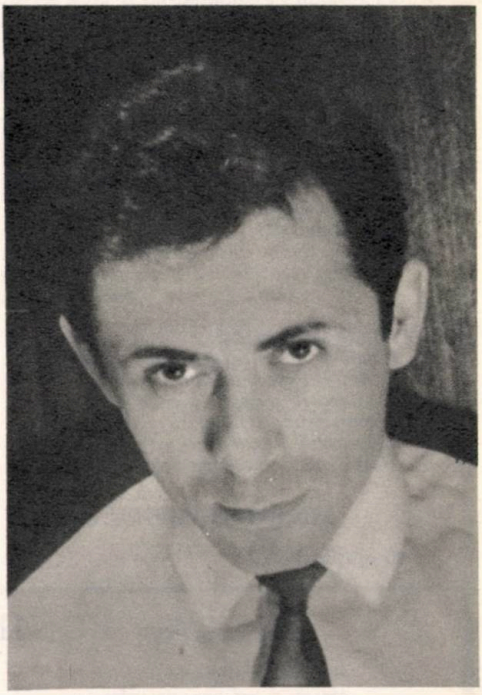

VASILE VĂDUVA: În ultimii ani proza românească a început să redevină ceea ce trebuie să fie proza: conștiință estetică, istorică, morală, socială, — și în primul rînd conștiință de sine, fără de care toate celelalte sînt simple vorbe-n vînt. Iată că proza a redevenit artă și a redevenit meserie în sensul major al cuvîntului, impunîndu-i adică

scriitorului, pe lîngă harul mai mare sau mai mic, profesionalizare şi specializare. În momentul literar actual, proza românească este, cred, pe punctul de a egala şi depăşi ca efervescenţă şi poate chiar ca valoare momentele ei de vîrf din perioada dintre cele două războaie mondiale. Acesta este însă doar un punct de plecare de unde, avînd în vedere faptul că majoritatea scriitorilor care au contribuit prin operele lor la readucerea prozei româneşti în acest punct sînt departe de a-şi fi epuizat posibilităţile creatoare, gîndindu-ne pe de altă parte la deosebita înzestrare şi seriozitate artistică a prozatorilor care abia au început să-şi spună cuvîntul, (îmi vin în minte paginile de tulburătoare nostalgie ale lui Ştefan Stoian, sau labirinturile sufleteşti ale eroilor lui Mircea Cojocaru), gîndindu-ne la miile lor de pagini şi ale altora neştiuţi încă, aflate în manuscrise sau numai în minte — putem întrezări mari opere în anii ce vor urma, opere care să introducă proza românească în circuitul valorilor literare universale. Avem pentru aceasta aproape tot ce ne trebuie: talente viguroase, cutezanţă spirituală, o istorie întortochiată şi dramatică, o mitologie cu tîlcuri profunde; şi dacă alte literaturi, ca cea franceză de pildă, au spus omenirii cam tot ce puteau spune despre popoarele lor şi despre om în general, sleindu-şi treptat izvoarele de inspiraţie, noi abia am început să spunem cine sîntem, fîntînile ne sînt pline, multe din ele cu apă neîncepută. Am puternicul sentiment că acest sfîrşit de secol ne aparţine, că avem şansa să facem ca el să însemne pentru viitoarele istorii ale literaturii universale *Momentul românesc*. Precum am arătat mai sus, atuurile sînt în mîna noastră, trebuie doar să ştim, să vrem şi să le putem juca.

ÎN NOUL STIL AL VOCALELOR

De mîine-ncepe viaţa de-mprumut
Hamhamul către Olvatamar tinde
Pe linia dintre călcîi şi ureche se-ntinde
Existenţa mea pornind din vulnerabil
Sonoră orchestră de jazz ajunsă la capăt.

Iar deasupra gîndul
scandînd dragostea de mine
de mîine-ncepe viaţa de-mprumut
ia seama şi priveşte la roză cum adie
şi soarele între Olv a ta mare
şi muşchiul crescut între vorbe de cîine
Ham pasăre şuie, ham păunule orb.

MIHAI BĂRBULESCU

25 aprilie 1969

HIDROCARBURI

În memoria lui AL. TUDOR MIU

Oraşul acesta ar fi putut fi verde
ca o metaforă dezinvoltă şi crudă
la pieptul lui îndrăgostiţii
n-ar fi fost pruncucigaşi din vocaţie
oraşul acesta ar fi putut fi
o speranţă a ieslelor
dar acum între bivolii de ţiţei
prezenţa noastră devine un caz de conştiinţă
adică o stea
iluminînd tot mai letargic, pînă la pat

Şi dansul milioanelor cu jumătăţi de normă
pavează străzile desăvîrşind iubirea...

TITUS VÂJEU

Aprilie 1970

ZGURA, FUNINGINEA, PIATRA

Peste obrazul fetei
placat cu microni de mătase;
cerneala umbrei veştede.
Eşarfele-i blonde
prin preeriile unei curţi, acolo
vor veni fluturate.

Seară. Luminile-s un cor
de serafimi nătîngi şi
mierea lor
îndulceşte betonul
neclintit
ca o tîmplă decisă.

Locomotivele scutură damful cîmpiei,
creştetul lor de fum
e un cer
în gura oraşului.

DAN CIACHIR

VICTOR EFTIMIU

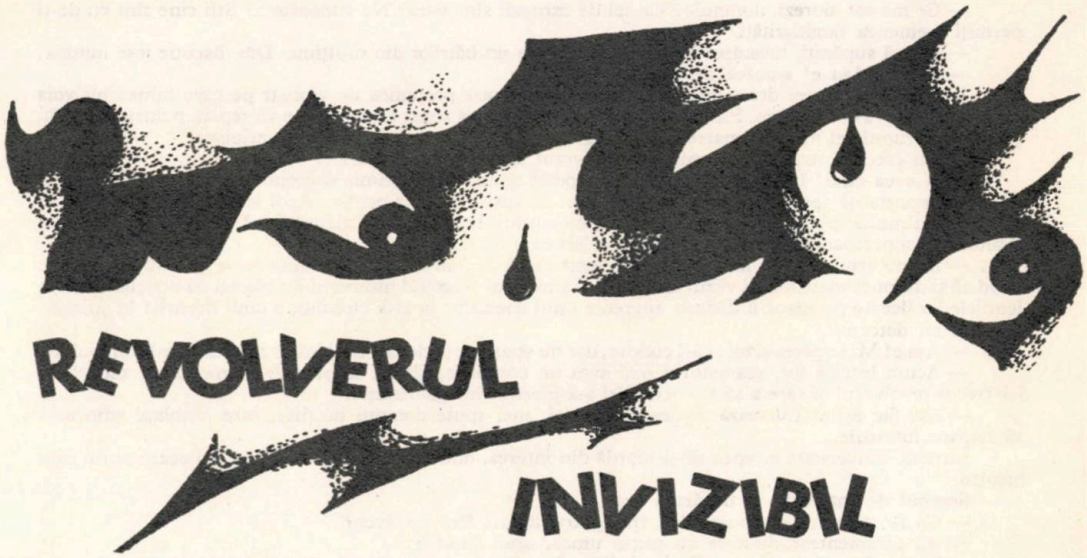

REVOLVERUL INVIZIBIL

Patru detunături, una după alta, la intervale scurte și egale, răsunară în fața palatului de pe calea Victoriei. Cele cîteva zeci de pietoni cari se aflau în imediata apropiere a victimei și a atentatorului, se repeziră la cel care trăsese și se repeziră să ajute pe omul asasinat. Prea tîrziu: nefericitul, străpuns de patru gloanțe, sucombase. Milițianul, sosit în grabă, și alți doi, veniți după cîteva minute, imobilizară pe agresor, încercară să-l dezarmeze, dar nu găsiră asupra lui nici o armă.

— Unde l-ai aruncat?

— Ce să arunc? întrebă, drept răspuns, cetățeanul pe care-l văzuseră cîțiva dintre trecătorii formați în cerc, cu brațul întins în direcția celui prăbușit pe trotuar, după cele patru focuri.

— Cum ce s-arunci? Revolverul cu care ai tras! îi replică milițianul, în vreme ce cîțiva din grupul format și sporit incontinuu de curioșii care alergau de pe trotuarul stîng al căii Victoriei, alături de piața fundației universitare porniră să vocifereze, exprimîndu-și indignarea împotriva acelei crime comise ziua-n amiaza mare, unii gata-gata să lovească pe vinovat. Revolta lor era alimentată și sporită de indignarea celorlalți.

Asasinul, un om de vreo patruzeci de ani, se uita în jurul său cu seninătate ca și cum ar fi fost vorba de altcineva.

Cei doi milițieni încercară să risipească mulțimea care se aduna alergînd, în orice caz s-o îndepărteze de cadavrul întins pe trotuar. Al treilea agent al ordinei publice telefona la procuratură, apoi la institutul de salvare.

— N-am nici un revolver!

— Atunci cu ce l-ai omorît?

— Nu știu. Știu că am apăsat pe trăgaci, și am tras de patru ori... Al cincilea glonte n-a mai plecat.

— Dumneata îți bați joc de noi?

— Nu! Dar nu știu ce e cu mine!... bîigui cel arestat, care părea un om de treabă și se uita la oamenii adunați în jurul său, cu priviri rugătoare, ca și cum i-ar fi implorat să intervină în favoarea lui.

— Face pe nebunul! spuse un trecător.

— Sistemul clasic al asasinilor! adăogă altul.

— Ai să vorbești unde trebuie, conchise milițianul, arătînd pe magistratul care tocmai cobora din automobilul procuraturei, în timp ce sosea ambulanța institutului legal.

Mortul fu ridicat, atentatorul luat și dus și el. Curioșii, însă, nu se depărtară imediat, agitați de spectacolul la care asistaseră. Erau încă emoționați. Cei sosiți mai tîrziu cereau informații, de la cei care asistaseră la dramă.

— Cum mă vezi și te văd! spunea unul mai isteț.

«Tipul sta cu brațul drept întins spre celălalt și trăgea. Patru focuri a tras, pîn-am pus noi mîna pe el.

— Ce tip de revolver era?

— Asta n-am văzut. Lucrurile s-au petrecut foarte repede.

— Individul spunea că n-a avut revolver.

— Aiurea!

— Nici milițienii, care l-au percheziționat n-au găsit nici o armă.

— Aiurea!

— Ce mă tot aiurezi, domnule? Ce fel de expresii sînt astea? Ne cunoaștem? Știi cine sînt eu de-ți permiți asemenea familiarități?

— Nu vă supărați, tovarășe! încercă să-i împace un bătrînior din mulțime. Din discuție iese lumina!

— Așa e! Așa e! s-auzea de pretutindeni.

Iarăși încercară cei doi milițieni să descongestioneze porțiunea de trotuar pe care lumea nu voia cu nici un chip s-o evacueze. Fiecare pieton își închipuia că scena omorului se va repeta pentru uzul său personal. Grupul cel mare se sparse, dar alte grupulețe se formară. Discuțiile continuau.

— Eu cred că individul a aruncat revolverul în curtea palatului!

— N-avea cînd! L-am fi văzut și noi! ripostă unul dintre primii spectatori ai atentatului, care-și dădea o importanță specială, pentru simplul fapt că fusese martor ocular. Apoi importantul personaj se propuse, cu multă grație, să depună în fața tribunalului, la proces. Milițianul îi luă numele și adresa, lui și altor cîteva persoane cari se îmbulzeau să colaboreze cu justiția.

— Eu nu știu cine era mortul, că am venit după ce l-au ridicat. Dar cunosc pe celălalt, pe asasin. Cred că și dumneavoastră l-ați văzut la circ. E scamatorul Negoiță! interveni un băiețel cu ochelari, căruia lentilele încălecate pe năsuc îi dădeau aparența unui specialist în arta circului, a unui licențiat în științele filmului cu detectivi.

— Așa e! Mi se părea și mie că-l cunosc, dar nu știam de unde să-l iau! interveni o doamnă din public.

— Acum înțeleg tot: scamatorul mai avea un complice, căruia, în primele momente de zăpăceală, i-a trecut revolverul și care a șters-o cu el și s-a pierdut în aglomerație.

— Așa fac ăștia! Lucrează totdeauna în doi, mai spuse domnul bătrînior, care umblase adineauri să împace lucrurile.

Întrucît conversația începea să-și piardă din interes, micile grupuri se dislocară și fiecare porni care încotro.

Semnul de întrebare al fiecăruia era:

— Ce i-o fi venit să spuie că a tras patru focuri fără revolver?

Ca să agrementeze discuția cu puțin umor, unul filozofa:

— Eu înțeleg să tragi cu un pistol fără gloanțe, dar cu patru gloanțe fără pistol!

●

Anchetat cu toată severitatea, asasinul, care cuceri din primele momente simpatia autorităților, dădea răspunsuri foarte sincere, foarte logice:

— Omul pe care l-am omorît mi-a fost coleg de branșă. Am lucrat amîndoi, ani întregi, unul în sală, altul în arenă. Am fost elevii domnului profesor Francesco Francescani, doctor în științele presdigitației, iluzionist, hipnotizator și scriitor, autor al mai multor lucrări despre arta scamatoriei. Domnia-sa vă poate da referințe, atît despre mine, cît și despre Hagi-Stoian care mi-a fost cel mai bun prieten.

— De ce l-ai omorît?

— Umblam de mai mult să-i vin de hac, dar abia astăzi mi-a ieșit în cale. Mă ocolea de cînd mi-a luat nevasta.

Eu i-am trimis în mai multe rînduri vorbă că n-o să-mi scape. Și nu mi-a scăpat.

— Regreți ce-ai făcut?

— Cum o să regret? Dacă l-aș mai vedea odată, aș mai trage de cîteva ori.

— Va să zică mărturisești premeditarea?

— N-am negat-o nici un moment!

— De ce atîta înverșunare?

— Să vedeți, domnule jude. Puteți întreba pe oricine a avut a face cu mine că sînt omul cel mai cumsecade de pe pămînt. N-am făcut rău nimănui, niciodată. N-aș fi fost în stare să omor o muscă. Dar ticălosul ăsta, nu s-a mulțumit să se încure cu nevastă-mea, dar mi-a luat-o de tot. I-am spus și ei: Să nu-mi faci una ca asta, Letiție! să nu mă lași! Gîndește-te la copiii noștri! Nu-ți strica, fetițo, casa! Știu, Hagi-Stoian e mai tînăr și mai frumos decît mine. Ți-a sucit capul. Am închis ochii, ce era să fac? Dar să mă lași de tot, după zece ani de căsnicie, să-ți lași băiatul și fetița, e un mare păcat!

— Luînd-o în căsătorie, defunctul a dat dovadă că a fost un om de onoare. Dumneata singur afirmi că ai tolerat o legătură imorală. Care din doi e mai vinovat?

— Recunosc că morala societății a fost satisfăcută prin această căsătorie, dar viața mea și a copiilor noștri a fost distrusă. Am făcut ticăloșia să mă duc la Hagi-Stoian și să-i spun că voi continua să închid ochii, numai să nu mi-o ia de tot. Canalia mi-a vorbit tot ca dumneavoastră, domnule jude, spunea și el de morala societății, dar rînjea. Se vedea cît de colo că-și bate joc și de mine și de societate.

— Și-atunci?

— M-am hotărît să-l suprim. Nu puteam să scap de gîndul ăsta, zi și noapte. Am căutat să-mi cumpăr un revolver, dar n-am găsit. Știți cum e acum, cu legea despre portul armelor. N-a vrut nimeni să-mi vîndă, nici să-mi împrumute. Dar cu cît n-am găsit pistol, cu atît mă întărîra gîndul să-l împușc pe mizerabil, pînă cînd am avut norocul să dau de el, pe negîndite, pe podul Mogoșoaiei, și m-am răzbunat.

— Recunoști, deci că ai tras în el de patru ori?

— Recunosc!

— Nu vezi că te contrazici? Pe deoparte spui că n-ai găsit nici o armă, pe de altă mărturisești că ai tras patru focuri în victimă. Cum vine asta?

— Nu știu nici eu. Nu știu ce s-a întîmplat cu mine, din momentul cînd l-am zărit pe individ pe calea Victoriei, în fața palatului. Parcă mi-am pierdut cunoștința. Parcă eram alt om. Am lucrat ca un somnambul. Era atîta ură în mine, atîta dor de răzbunare, încît, inconștient, am întins brațul spre el și am tras de patru ori.

— Cu ce ai tras de patru ori?

— Nu știu.

— Ascultă, omule, de mine să nu-ți bați joc! Nebun nu pari a fi, dar faci pe nebunul, ca să mă prostești. Nu merge! Astea sînt scamatorii să le faci la circ, dar nu în biroul meu!

Acuzatul dădu din umeri, ca și cum n-ar fi înțeles nici el ce se întîmplase. Părea și el de perfect acord cu magistratul care-l ancheta.

Judecătorul era nedumerit. Căzuse parcă din cer. Nu înțelegea cum se poate un om încăpățîna susținînd o asemenea aberație. În acelaș timp, era tulburat de această întîmplare fantastică. Nu putea să respingă în total versiunea acuzatului, din a cărui întreagă ființă respira ceva cuceritor, dezarmant, sinceritatea și convingerea unui om de treabă. Firește, în procesul său verbal de anchetă, omul legii a fost aspru, nemilos, precis și logic.

Dar, felul cum îi vorbise scamatorul Negoiță, propriile sale lecturi de lucrări criminale, o întreagă literatură științifico-fantastică nu trecuse prin el fără să lase urme.

Era îngîndurat, tulburat.

●

Veni și ziua procesului. O afluență enormă. În asistență își făcuse loc și numita Letiția, văduva celor doi scamatori.

Era îmbrăcată în doliu, de sus pînă jos, cu respectivele voaluri cernite, lungi cît pînza neagră a corăbiilor blestemate din poveste și cu buzele proaspăt rujate.

Ce căuta Letiția acolo? În favoarea căruia dintre cei doi protagoniști, foștii ei soți, urma să depună? N-a știut nimeni, niciodată. Poate că nu venise la tribunal decît dintr-o simplă vanitate femeiască, să fie arătată cu degetul, să se știe că despre ea e vorba, să guste, un moment, voluptatea, gloria eroilor.

— Ați fost citată ca martoră? o întrebă avocatul apărării.

— Nu!

— În cazul acesta, ar fi mai bine să părăsiți sala cu discreție, ca să nu riscați invective sau numai priviri ostile din partea publicului.

— Cum adică? În loc să fiu compătimită pentru nenorocirile prin care am trecut, s-ar găsi cineva care să mă admonesteze? De două ori nefericită, un soț pierdut prin divorț și altul prin asasinat, nu merit nici o considerație? Am fost de două ori victimă. Merit considerația tuturor asistenților.

— E foarte delicat, stimată doamnă. Vă rog să nu vă expuneți!

Și eminentul membru al baroului bucureștean, o împinse, cu o rară delicatețe, spre ieșire.

Ziarele pregătiseră o atmosferă favorabilă popularului iluzionist. Unii mergeau pînă să creadă, pînă

să afirme, că se aflau în fața unui fenomen de sugestie, a unei acumulări de forțe misterioase care dezlănțuiseră cele patru trăznete asasine. Nu lipseau misticii care atribuiau proniei cerești această pedeapsă a prietenului adulterin. Răsplata divină ne urmărește pe toți, pentru binele sau răul pe care l-am făcut în viață. Nu se putea ca Dumnezeu să n-aibă vreun amestec în treaba asta. Da! Da! Era la mijloc mîna lui Dumnezeu! Era un trăznet care se dezlănțuise și trecuse prin brațul asasinului Negoiță ca un puternic circuit electric. Cele patru gloanțe găsite în corpul victimei erau fluid ceresc coagulat. Asasinul devenea un erou popular!

Un celebru avocat al vremii, om al legilor și romancier apreciat, se oferi să-l apere. Prezența, la bară, a acestui scriitor foarte citit, spori importanța procesului. Niciodată nu se văzuse atîta lume la tribunal. Se perindară martorii atentatului, care n-aduceau nimica nou, toate împrejurările crimei fiind relatate, în prealabil, cu mare amploare, în presă.

Vorbi și procurorul, care magnanim ceru circumstanțe atenuante, pledînd mai ales împotriva donjuanilor care nenorocesc familiile, stricînd casele oamenilor.

O rumoare trecu prin sală, cînd trecu la bară, apărătorul.

— Înainte de a intra în fondul pledoariei mele, domnule președinte, vă rog să binevoiți a admite să desfășor în fața onoratei curți și a opiniei publice, reprezentată prin domnii reporteri precum și numerosul public din această sală, o bandă de magnetofon, în care e imprimată prima mea convorbire cu clientul meu, Alexe Negoiță. Veți constata, ascultînd dialogul meu cu acuzatul că sîntem amîndoi de bună credință și că nu e nevoie de prea multe argumente ca să lămurim cazul.

În convorbirea mea cu Alexe Negoiță n-am fost numai avocatul său, dar și un judecător, care urmărește elucidarea cazului fără tertipuri avocățești. (Rog pe colegii mei de bară să-mi ierte această expresie!)

Și apărătorul pregăti emisiunea, în atenția și surprinderea auditorului, în fața căruia se experimenta, întîia oară, într-o ședință publică a justiției, asemenea procedeu modern.

Vocile celor doi parteneri erau perfect clare. Toată lumea le recunoscu.

Cel dintîi vorbi, în aparat, avocatul:

— Domnule Negoiță, eu sînt avocatul dumitale. M-am oferit să te apăr fără nici un interes. Deaceea, te rog, să-mi spui tot adevărul, ca să știu cum să-mi formulez pledoaria. Precum știi, eu nu sînt numai jurisconsult. Sînt și scriitor. Cu mijloacele mele literare, am reușit nu odată să-mi scap clientul pe care un simplu om de legi, numai cu argumente de drept, nu l-ar fi putut salva. Deaceea expune-mi cu toată sinceritatea, ca unui duhovnic care respectă taina spovedaniei, cum stau lucrurile, în toată goliciunea lor, în toată veritatea lor nudă și convingătoare. Înainte de a vorbi dumneata, am să-ți povestesc o amintire. Odată, la circ, ai aruncat din arenă o undiță în capul meu și cîrligul ei mi-a ieșit din păr cu o porumbiță, care filfiia din aripi. N-am să uit niciodată cu cîtă surprindere, cu cîtă bucurie a înregistrat fetița mea, unicul meu copil care era cu mine și pe care l-am pierdut anul trecut, această scamatorie a dumitale. Era bolnăvioară de mult, și seara petrecută la circ i-a îmbujorat obrăjorii, a umplut-o de veselie, a fost cea mai frumoasă zi din micuța ei viață. I-am umplut odăița cu jucării, numai porumbei albi. Copila bătea din palme de cîte ori îi aduceam o jucărie nouă. A murit fericită, micuța de ea, în mijlocul păsărilor de pîslă și de puf. Dumitale îți datoresc această moarte înaripată. În amintirea unicului meu odor, în numele fetiței și a băiețelului dumitale, te conjur să-mi spui tot adevărul și eu te voi scăpa, sînt sigur!

— Vă mulțumesc din toată inima, scumpe maestre, pentru această mărturisire. Sînteți un om superior și știu că ve-ți înțelege mai bine ca oricare altul drama mea, durerea să mă văd despărțit pentru totdeauna de ființa care mi-era mai dragă ca orice pe lume, de mama copiilor mei. Veți înțelege și infamia pe care am făcut-o propunînd prietenului și rivalului meu să-și continuie legătura criminală cu soția mea, dar numai s-o lase la casa ei, lîngă soțul și odraslele ei. El asculta și rînjea. Am înfruntat, în acel moment de lașitate cu propunerea mea, legile morale ale societății, dar în orbirea dragostei mele nu vedeam altă scăpare decît această supremă abdicare Și el rînjea. Se uita la mine disprețuitor, ca la un declasat ce într-adevăr eram.

Văzînd cît de jos căzusem prin complicitatea cu adulterul care mă dezonora, văzînd că înjosirea mea nu-mi servise la nimic, am căpătat contra lui Hagi-Stoian o ură fără pereche, toată ura pe care n-am manifestat vreodată împotriva cuiva. Am transformat în ură toată iubirea de oameni care fusese crezul vieții mele întregi. Văzîndu-mă respins, terfelit, n-aveam decît un singur scop: să mă răzbun pe ticălos, să-l suprim. Să-l suprim? Dar cum? să-l împușc! Dar cu ce? Pistol n-aveam, nu găseam. Cînd l-am văzut pe calea Victoriei, spre norocul meu și norocul lui, am simțit în mine un fluid misterios, o forță de titan. O voce necunoscută îmi spunea: acum e momentul! Trage! Sub imboldul acestei misterioase porunci, sigur că voi izbuti, dominat de un elan și de o forță pe care nu mi-le explic nici pîn-acum, am întins brațul instinctiv și am apăsat pe un trăgaci imaginar. Minunea s-a întîmplat. Focurile au pornit. Patru detunături. Hagi-Stoian s-a prăbușit, ca trăsnit. Restul îl știe toată lumea. Din acea clipă, m-am simțit un om despovărat, un om fericit. Respir. Ce va mai fi, nu știu. Dar acum sînt fericit. Iată tot ce aveam să vă spun, stimate și iubite maestre. Mă jur pe capul copiilor mei că acesta e tot adevărul. N-am inventat nimic. Credeți tot ce veți dori, dar eu vă repet, din fundul inimei: nu v-am ascuns nimic, n-am născocit nimic.

— Spovedania dumitale mă emoționează. Îmi va fi foarte ușor să-ți obțin achitarea, prin simplea relatare a faptelor petrecute. Purtarea colegului dumitale de breaslă a fost ignobilă. Tribunalul va ține seama de lucrul acesta. Dar nu mi-ai spus ce este mai important în toată această afacere, lucrul care pasionează întreaga opinie publică. Cu ce revolver l-ai ucis și ce-ai făcut cu arma, după ce-ai tras cu ea de patru ori?

— N-am avut nici o armă, vă repet, vă jur, iubite maestre! N-am mînuit nici un revolver cînd l-am omorît pe Hagi-Stoian.

— Domnule dragă, domnule dragă, prin aceste afirmaţiuni pe care n-o să le creadă nimeni, îţi îngreunezi situaţia, îmi îngreunezi şi mie, apărătorul dumitale, situaţia.

— E purul adevăr, iubite maestre. N-aş putea mărturisi altceva. Mi-ar fi imposibil.

— Dar bine, în corpul victimei s-au găsit patru gloanţe. Să fi tras altcineva?

— Nu cred. N-avea de ce. N-am văzut pe nimeni. Gloanţele au pornit cînd am apăsat EU pe trăgaci.

— Nu mai înţeleg nimic! De ce trăgaci vorbeşti, din moment ce spui că n-ai avut nici un revolver?

— Nu ştiu... nu ştiu... nu ştiu! Ştiu că al cincilea glonte n-a pornit. Aş fi tras încă zece, încă o sută... încă o mie. Dar al cincilea n-a mai vrut să pornească.

— Sînt total uluit. Nu mai ştiu ce-am să pot declara în faţa tribunalului. M-ai pus într-o situaţie penibilă!

— Nici eu nu mai ştiu nimic, stimate maestre! Nu mai am nimic de spus. Înnebunesc!

●

Relatarea filmului vorbit se terminase; ea fusese ascultată într-o linişte deplină. A fost întreruptă o singură dată, către final, cînd s-auziră, din diferite părţi, cîteva rîsete.

Preşedintele sună clopoţelul.

— Publicul este invitat să respecte demnitatea acestui templu al justiţiei. În caz contrar, voi fi obligat să evacuez sala.

Se făcu iarăşi linişte.

Avocatul luă cuvîntul.

— Am făcut cunoscută înaltei curţi, prin această bandă de magnetofon, convorbirea pe care am avut-o cu clientul meu, la prima noastră întîlnire. Dincolo de acest dialog, nu mai poate fi nimic. Nici acuzarea, nici apărarea nu mai pot adăoga ceva. E inutil să recapitulez motivele pentru care cer achitarea nefericitului meu client, cunoscut de toţi ca un om bun şi cinstit, care n-are la activul său nici o faptă degradantă, în afară de umilirea la care s-a expus cerînd omului care-i necinstise casa să continuie, cu ştirea lui, relaţiile nepermise cu actuala văduvă. Atît azi, cît şi în trecut, justiţia a fost clementă cu soţii ultragiaţi. Cer şi pentru clientul meu clemenţa acestei înalte Curţi!...

Publicul fu cam decepţionat de scurtimea pledoariei.

Public lacrimogen, se aşteaptă la o revărsare de lirism a ilustratului avocat şi scriitor. Deşi, în inima lui, absolvise unanim pe scamatorul asasin, omul din sală se aştepta la o pledoarie spectaculoasă, ar mai fi vrut să audă argumentele patetice care să ducă achitarea celui învinuit de crimă cu premeditare.

— Eminentul maestru al baroului nostru, vorbi preşedintele, nu ne-a lămurit asupra unui punct care întunecă întreaga domnieisale cuvîntare şi pune Curtea într-o grea dilemă. Ce rost are afirmaţia acuzatului care susţine că a tras patru focuri de revolver cu o armă inexistentă? Ce ascunde această afirmare?

— Nu e în căderea mea să explic onoratului nostru preşedinte şi înaltului for care-l înconjoară, misterul revolverului invizibil. Din dialogul imprimat pe banda de magnetofon, aţi constatat că eu însumi am pus aceste întrebări clientului meu şi am rămas nedumerit de impreciziunea răspunsului său. Poate că aceste lămuriri, onorate domnule preşedinte şi înalt juriu, ni le-ar putea da martorul apărării, domnul profesor Francesco Franciscani, presdigitator, hipnotizator şi magician cu renume mondial, autor al mai multor cărţi, de psihiatrie şi despre arta scamatorului, ai cărui elevi au fost amîndoi eroii acestui proces, Alexe Negoiţă, clientul meu şi defunctul Hagi-Stoian.

— Martorul nu e cumva şi spiritist? întrebă cu oarecare ironie procurorul.

Francesco Franciscani se ridică, la invitaţia preşedintelui şi făcu cîţiva paşi spre bară. Era un bărbat înalt, impozant, cu o coamă leonină. Părul alb încadra o faţă

STUF

Bat vînturile peste el
şi-nghit
tot ce-a născut o vară-ntreagă.
O desagă, imensă,
care se topeşte cînd vine trudnicul
şi o coseşte.
O'nalţă de-asupra gîndirii lui
pe casă,
dar nu-l apasă;
îl apără de geruri şi de ploi.
Cînd sparge ceapa
îşi aminteşte...
iar se opreşte...
Din Sud
parcă spărgînd zările toţi porii
se-aud traducîndu-se-n limbi străine
doinele...
Se-ntorc cocorii.

ION PETRACHE

DESFOLIERI

Prinsă-n oglinzi paralele, imaginea fuge —
A toamnei, cu apele pline de foi,
Urechi ale codrului, acum clăpăuge,
În care se strînge ecoul amarelor ploi.

Aud, prin putreziciunea din jur, bravul cariu
Care-şi sculptează tăcerea, maniac:
În vreme ce-ntreaga pădure se schimbă-n acvariu,
El îşi ciopleşte uscatul, adînc, în copac.

PETRE SOLOMON

roză, energică şi totuşi blîndă. Întreaga lui atitudine, cam teatrală, trăda pe omul sigur de el, pe savantul care domină neştiinţa omenească, înfruntă Olimpul şi citeşte departe, în viitor, încercînd să-i dibuiască tainele.

După formulele sacramentale, jurînd să spună adevărul şi numai adevărul, martorul vorbi:

— Da. Am fost profesorul lui Hagi-Stoian şi al lui Alexe Negoiţă. Amîndoi mi-au fost eminenţi discipoli şi favoarea cu care au fost primiţi de publicul spectacolelor dovedeşte meritele, dexteritatea lor, precum şi învăţăturile pe care am ştiut să le inculc eu însumi. Cu părere de rău trebuie să mărturisesc că victima Hagi-Stoian, spre deosebire de acuzat, care este şi sper că va rămîne prin verdictul onoratului juriu în rîndurile familiei sale regăsite, un cetăţean integru, folositor societăţii, spre deosebire de Negoiţă, defunctul Hagi-Stoian nu poseda un caracter leal, ireproşabil. Era versatil, destul de cinic, uneori incorect. Pe deasupra, în vreme ce Alexe Negoiţă îşi spunea, cu modestie, elevul marelui Francesco Franciscani, adică al meu, Hagi-Stoian se lăuda că e doctor de la Calcuta. Şi se intitula «fakirul indian», deşi nu fusese în India niciodată. Nu insist. Nu e rostul meu să-l acuz postum. Cum opinia publică aşteaptă de la mine lămurirea acestui caz, adică să explic prezenţa unui revolver în mîna atentatorului, vă mărturisesc, de la început, că teoria mea, sprijinită pe citate din savanţi, scriitori şi iniţiaţi profeţi ai tuturor timpurilor, ar fi foarte lungă ar cere o şedinţă prelungită a Academiei de ştiinţe, nu solemnitatea şi intransigenţa unui complet de oameni ai legilor. De aceea, voi căuta să fiu cît mai scurt.

În epoca noastră de progres şi de lămurire a forţelor misterioase care conduc planeta şi cosmosul, forţe pînă azi atribuite divinităţilor tutelare, forţe imaginate de fantezia populară, minuni din folklorul tuturor naţiunilor şi care s-au realizat prin zborul omului, rachetele ce străbat infinitul, emisiunile radiofonice care înconjoară globul terestru de şapte ori într-o secundă, telefonul, televiziunea, dezagregarea atomului, atîtea şi atîtea descoperiri ale minţii omeneşti, nu sînt ele semnele precursoare ale altor născociri şi captări de forţe tot mai misterioase, mai subtile şi pe care mintea noastră nici nu îndrăzneşte să le imagineze?

După cum lumina soarelui, captată şi concentrată în cristalul unei lupe, poate deveni un grăunte de foc, o forţă materială, incendiatoare, tot aşa, puterea unei voinţe exasperată pînă la maximum, ura acumulată într-un suflet omenesc şi trecută prin prizma luptei pe care o purtăm cu toţii în noi, se poate transforma într-un fulgerător instrument de moarte. Forţa eroilor legendari, din vechile mitologii, se explică printr-un magnetism personal, prin acumularea unor puteri insezizabile cu care au fost înzestrate numai personalităţile excepţionale. Isprăvile fakirilor nu sînt toate simple şarlatanii. Nu numai ura, dar orice sentiment, cel mai frumos, cel mai înalt, poate fi generator de acţiuni concrete, materiale. Dar să nu intrăm în domeniul hipnozelor pe care numai ştiinţa viitorului le poate rezolva.

Alături de eminentul avocat al acuzatului, solicit şi eu onoratului tribunal achitarea fostului meu elev Alexe Negoiţă, nu numai pentru fapta lui atît de omeneşte explicabilă, dar şi pentru folosul pe care l-ar aduce ştiinţei prin experimentarea de către specialişti asupra lui, a teoriei materializării sentimentelor şi a transformării lor în entităţi fizice, în motoare de energie, care să transforme, vertiginos, destinele planetei.

Da! Pot surîde scepticii, pot gîndi ori ce le e dat să gîndească, dar lipsa lor de credinţă nu poate clinti încrederea noastră în puterea ştiinţei, în triumful total al viitorului apropiat.

*

Acuzatul fu, bineînţeles, achitat.

Cazul iluzionistului Alexe Negoiţă a fost discutat şi în presa străină. Cei care nu voiau să creadă

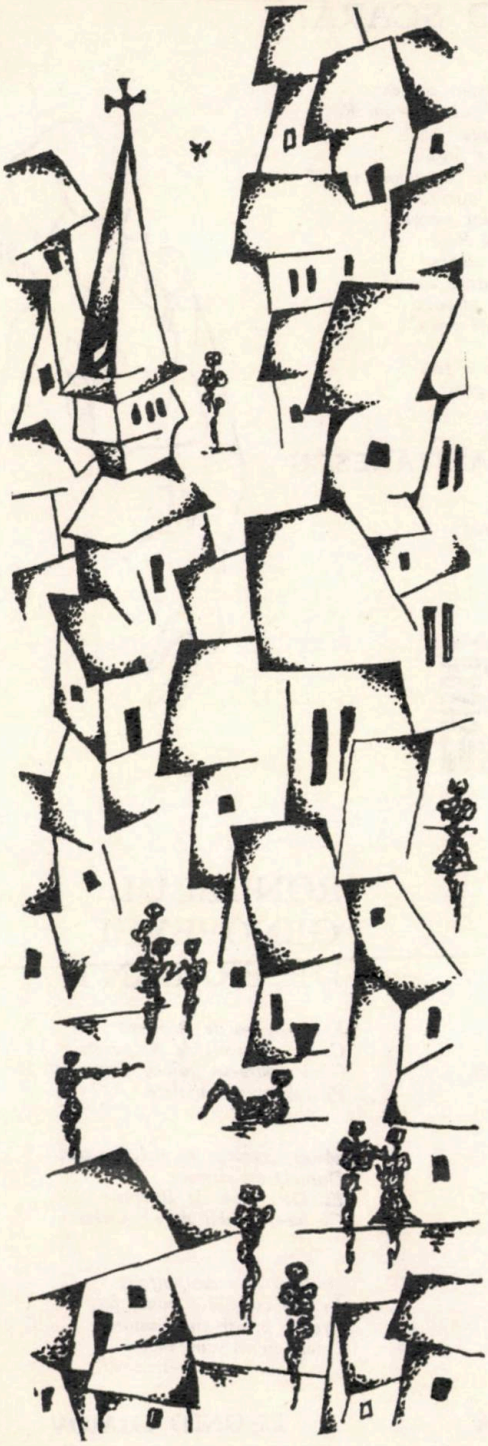

în puterea urei devenită instrument material de distrugere, au apreciat pe iluzionistul nostru ca pe un tehnician genial al prestidigitației. Fie că a aruncat revolverul și prin intermediul hipnozei n-a fost văzut de nimeni cînd a făcut gestul, fie că l-a încredințat unui complice care s-a făcut nevăzut în învălmășeala generală, numitul iluzionist a dat dovada unei mari dexterități, o perfectă cunoaștere a meseriei. Cu sau fără revolver, omul care și-a recunoscut vina ar fi achitat în orice caz pentru dreptatea cauzei lui. A devenit o personalitate mondială. I s-au propus, de pretutindeni, angajamente fabuloase, pe care celebrul fakir român nu le-a putut primi, fiindcă i se cerea, printre altele, să execute condamnații la moarte trăgînd în ei cu un revolver invizibil.

— Pe acești oameni eu nu-i cunosc, pentru ca ura mea să se transforme în foc ucigător! explica el, invariabil, impresarilor din cele cinci continente. Teoria ilustrului meu maestru Francesco Franciscani, nu se poate aplica aici. N-am, împotriva condamnaților la moarte, nici un resentiment personal care să se materializeze și să se prefacă în instrument de moarte!

Negoiță, s-a mulțumit să-și reia, în țară, reprezentațiile din ce în ce mai fructuoase, să-și refacă un cămin, cu aceiași femeie, pocăita Letiția, iertată total. Văduva tragică era fericită. Zbura ca o mielușică, ciripea ca o vrăbiuță și se mira de toate cîte se întîmplaseră. În toată povestea asta, ea n-avea nici o vină, sărăcuța. Se bucura de veniturile lui Alexe, care sporeau mereu și devenea, văzînd cu ochii, o soție și o mamă ideală.

Numeroase studii, broșuri și chiar volume apăreau în întreaga lume, comentînd «cazul de la București».

Atît de serioase facultăți de știință, cît și reputate asociații ezoterice de pe tot globul s-au ocupat de personalitatea și fapta omului care a tras fără armă patru focuri de revolver și care în consensul unanim al onoratei opinii publice mondiale, nu putea realiza această stranie performanță numai printr-o supremă șarlatanie de scamator.

Ilustrații de DINU PETRESCU

UITE O SCARĂ!

Cuvintele acestea cu sex
Făcutu-m-au peste ele un Rex
Urcă-te dragule
înverzește fagule
poate că se mai scoală
aurora boreală...
poate că-ți mai merge
răposatul Rege
numit și nisipul
care-mi arde chipul
numit si alcoolul
care-m pișcă dorul...

Corn de melc a fost
dragostea de prost.

NICHITA STĂNESCU

12 Iunie 1970

POESIS 3 POESIS POESIS

PRIVILEGII

pot fi
batjocorite lumile deci prefăcute-n floarea
ori stelele (aproape oseminte) unde fluturi vin
ca ceața aurie și nimic nu cer
decît profitul muzicii și-al morții

pot fi
zvîrlite minunate camarile
în mintea muzicii ca-ntr-o împărăție
unde rămîi
paiața fulgerelor dar să vrei să treci
nu poți peste veninul de privighetoare

eu
tot mai am surîsuri reci:
înaintez prin simplă tremurare

MIRCEA BRĂILIȚA

RONDELUL GENOVEVEI DE BRABANT

E Genoveva de Brabant
Ce mi-a zîmbit de pe perete
Cînd moare-un galben dominant
Pe sub arcade violete.

M-au strecurat pe uși, amant,
Dantelărese desuete
Ei, Genovevei de Brabant
Ce mi-a zîmbit de pe perete.

Amiază de bubos infant
În săli cu silfi și nude fete
Privite printr-un diamant
Întors în răsuciri încete
De Genoveva de Brabant.

LEONID DIMOV

LUCIAN BLAGA

În amintirile lui HORIA HULUBEI

Soclu pentru ora luminii. • Elogiul copilăriei. • «Lebăda mută» a cîntat mereu. • Oamenii au nevoie de poezia adevărului, dar și de adevărul poeziei

Privindu-l pe savantul și academicianul Horia Hulubei, al cărui surîs, atît de moldovenesc, îl știu încă de acum cîțiva ani, un surîs de sub care cuvintele aduc lumină, oricui îi sînt adresate, aș vrea să fiu numai ochi și urechi, să reținî totul, păstrînd, odată cu căldura mîinilor, și pe aceea a unui suflet prin care, sînt sigur, umanitatea a devenit mai bogată, iar poporul nostru și-a afirmat încă odată puterile creatoare.

— *Mă gîndesc la o carte*, spun, încercînd să lămuresc scopul vizitei mele. *O carte de convorbiri cu oamenii despre oameni, în care aș încerca să cuprind și să exprim două lumi distincte: una, a celor cu care am vorbit; cealaltă a celor despre care am vorbit. Și am venit la dumneavoastră, deoarece știu că l-ați cunoscut pe Lucian Blaga... Dar nu știu dacă nu vă răpesc din timpul atît de prețios.*

— Știi, drăguță, ar cam fi timpul să mă liniștesc puțin, dar mai am încă de lucru. Ar trebui, apoi, să mă gîndesc, și la o muncă de sinteză, o sinteză a vieții mele, pe care nu o pot face decît eu însumi. Și despre Blaga, ce-aș putea eu să spun? Nu sînt nici poet, nici filozof. Este drept, că am fost destul de apropiați unul de altul, că ne-am apropiat, așa cum spui dumneata, prin unul din piscurile gîndirii noastre, dar nu știu dacă lucrul acesta e suficient pentru o convorbire despre Blaga.

Vocea molcomă, dulce, șoptită, alunecă printre tăcerile prelungite care lasă cuvintelor răgaz să respire și învăluindu-mă, ca și privirea la fel de îngăduitoare și bună, înlătură într-o clipă orice reticență protocolară.

— Am o oarecare sfială în legătură cu Blaga, spun aceasta gîndindu-mă la ce fel de om era, la modul lui cu totul deosebit.

— *Așa mi-l amintesc și eu din anii cînd l-am cunoscut la Suceag lîngă Cluj, în atelierul sculptorului Romul Ladea unde venea destul de des, pentru a-i poza maestrului care-i făcea acel cap de expresie, căutînd cu migală liniile interioare ale unui profil atît de dureros concentrat în clipele de meditație. Mi se pare, însă, că Blaga nu se fereca totdeauna în tăcerile lui. În întîlnirile cu dumneavoastră, cum era? V-ați întîlnit de multe ori cu dînsul?*

— Da, am avut întîlniri cu Blaga, fie pe străzile Clujului cînd mă duceam eu acolo, fie în București, cînd venea el aici, înainte de 1939. Într-adevăr, Blaga, uneori, tăcea. Dar era o tăcere mai grăitoare decît cuvintele. Eu îl înțelegeam și-i respectam meditația. Iar cînd vorbea nu-l întrerupeam. Era atîta frumusețe în fraza lui încît era păcat să-i știrbesc din armonie. În acele momente, Blaga ridica fruntea, era parcă mai înalt, adevărurile pe care le rostea îi dădeau o vigoare deosebită parcă i se schimba și pasul, era un alt om. Discuțiile noastre pe străzile liniștite ale Clujului, căutau să desprindă dintr-un peisaj uman destul de tulburat, liniile de forță ale permanenței. Și o făceam cu încredere absolută în durata neamului, în rostul major al valorilor, al acelor valori fără de care un popor nu poate să dureze, ele constituind așa cum îi plăcea lui Blaga să spună matricea stilistică a perenității.

El își însușise spiritul filozofiei și cum mă considera cred printre prietenii săi, nu m-am îndoit nici o clipă de fidelitatea acestei prietenii.

Era un om care căuta adevărul cu pasiune, cu metodă; fără acest adevăr, sînt convins că viața lui sufletească nu ar fi fost atît de fertilă. Se dăruise cu generozitate multor prieteni și avusese, ce e drept, mulți, foarte mulți prieteni care-l asaltaseră mai înainte, solicitîndu-i un cuvînt, un gest, invitîndu-l să-și spună cuvîntul despre una sau alta din marile probleme ale epocii. Și Blaga răspundea acestor solicitări își spunea părerea, scria la revistele care-i cereau colaborarea, era elegant, sobru, deloc distant, poate distanțîndu-se prin erupția și capacitatea lui de elaborare și de sinteză, de mulți dintre cei cărora le plăcea să se numere printre prietenii săi.

La un moment dat, numărul acestor prieteni scăzuse. Blaga era atunci un om mai singur. Îi plăcea și înainte să fie singur, nu căuta popularitatea. Chiar și gesturi care pentru alții ar fi însemnat o consacrare, cum erau cele ale lui Carol al II-lea care-i acordase și lui Blaga cîteva onoruri, pe filozoful și poetul român atît de demn și de onest în noblețea creației sale, nu-l satisfăceau.

În perspectiva timpului cred că Blaga nu se gîndise că ar fi putut să aibă alte prejudicii decît acelea determinate de efemeritatea unor astfel de onoruri.

Pe străzile calme ale Clujului ne plimbam ore după ore, așa cum îi plăcea lui Blaga. Despre ce nu vorbeam?! Unul dintre subiectele noastre preferate era perenitatea valorilor spirituale în care sînt însumate, ca într-o matcă adîncă, toate izvoarele sufletești de care dispune un popor. Blaga cu toate că, prin opera sa se socotea una din aceste valori, era extrem de modest, o modestie organică, fugea de fastul obișnuit al elitelor. Îmi spunea:

— *Parcă îmi place mai mult singurătatea de acum, decît faima cu care eram înconjurat mai înainte. Niciodată nu am putut aprecia o laudă venind din partea cuiva care nu este autorizat să-și spună cuvîntul despre cărțile mele de filozofie, despre teatrul meu sau despre poezia mea. Cu singurătatea mă înțeleg mai bine. Cred că singurătatea este o cutie de rezonanță pentru corzile sufletului, amplificînd sunetele, dîndu-le poate și trăinicie.*

— *Da, dar tot în singurătate și îndoiala este mai mare, mai acută.*

— Evident, dar ce poți face? Dialogul între gîndirea ta și societate a avut, din toate timpurile, aspecte pe care le încerc și eu acum. Prilej de introspecțiune și verificare, care trebuiesc privite cu seninătate, curaj și, dacă e cazul, cu mult simț critic. În felul acesta, în fața unor infidelități, rămîi neclintit.

Nu este pentru nimeni ușor să constate că în scutul cu care a străbătut prin vînturile înalte ale luptelor de idei, se înfig, uneori și cuțitele oportunismului!

— *Rănesc și acestea.*

— *Da, rănesc*, îmi spunea Blaga, *rănesc greu*. Știam bine, și nu este pentru nimeni o taină că tocmai el care se dăruise ani de-a rîndul unei opere de interpretare a valențelor noastre spirituale, stăruind să le descifreze întreaga potențialitate, a trecut printr-o perioadă de neînțelegere mai acută.

Apoi, se lasă tăcere, o tăcere semnificativă. Mă gîndesc dacă nu este timpul să punem punct acestei convorbiri care macină orele ca o clepsidră nemiloasă. Dar umbra lui Blaga este tutelară. Da, tocmai el care, asemenea lui Leonardo da Vinci vroia să facă miracole, tocmai el care n-a strivit «corola de minuni a lumii», dimpotrivă i-a sporit frumusețea, tocmai el care...

— Dar Blaga a suportat întotdeauna destul de bine atacurile... Cred că nu se ferecase în cetatea singurătății pentru a se apăra, ci pentru a se descifra mai profund, pentru a se clarifica. Credea, cum am mai spus, în permanența valorilor. Reamintindu-mi tot ce mi-a spus, pot să afirm că niciodată n-am simțit în gîndirea lui Blaga, podoaba aceasta plină de har a fiecăruia dintre noi, procesul de alienare pe care-l constatasem la unii dintre intelectualii noștri mai puțin autentici, incapabili să poată privi dincolo de prezent.

Îl revăd şi eu pe Lucian Blaga pe unul din scaunele modeste din atelierul sculptorului Romul Ladea în ferestrele căruia băteau crengile merilor bătrîni. Îl revăd cum stă pe acel scaun de lemn cu mîinile pe genunchi lăsate acolo să se odihnească ore întregi, ca nişte păsări căzute din cer.

Dar interlocutorul meu, care de asemenea se lăsase un timp purtat prin ani, pe drumurile umblate cu Lucian Blaga împreună, reia firul întrerupt adineauri:

— Blaga înţelegea inexorabila dialectică a evenimentelor, el însuşi fiind un dialectician pentru care, căutarea adevărului era legitimă.

Odată mi-a spus: « — *Ţara este prea mică în creaţii de valori, dar în momentul cînd ai creat valori, cînd aceste valori vin să se înscrie cu toată greutatea lor specifică pe planul universalităţii, atunci te supui unor imponderabile. Deşi sub specia eternităţii, aceste ipostaze nu pot să însemne prea mult, sus, fiinţa ta fiind bătută de vînturi, te prinde frigul şi începe să te cheme abisul, pe care acum îl auzi din ce în ce mai stăruitor, tulburîndu-te pînă în adîncuri.*»

— *Nefiind străin de tot ceea ce este omenesc, nu putea să nu se tulbure, deşi, prin izolare, îşi putea reconstitui armoniile.*

— În ceea ce-l priveşte, o anumită îndoială nu l-a ocolit. El, de fapt, dispreţuia asemenea gesturi absolute pe care le considera efemere, dar dispreţul lui nu venea din vreo superioritate olimpiană. În el vorbea mîndria omului creator care nu se poate integra decît în ordinea marilor valori, din care drept e că făcea şi el parte. O mîndrie legitimă, dar poate era mai mult o neînduplecare, o inflexibilitate, o totală repudiere a actelor care compromit.

— *Din pricina aceasta şi-a creat adversităţi.*

— Poate că da, dar pentru mine Blaga era o permanentă satisfacţie şi bucurie. Era satisfacţia mediului românesc, a cărui respiraţie o întîlneam în cele mai multe din paginile sale, în stilul său asemenea spaţiului, nostru căruia el îi spusese «mioritic», era bucuria că opera sa de creaţie este expresia acestui pămînt în care sînt rădăcinile permanenţelor noastre.

Pe acest pămînt de-a lungul înlăcrimatei sale istorii nu odată a stăpînit jungla, jungla sălbatecă, nemiloasă, feroce, oh, cumplit de feroce, a altor timpuri, cînd au fost sfărîmate multe personalităţi de seamă, domnitori, de către uneltele unor interese străine.

— *Şi Blaga a fost preocupat de mitul sacrificiului.*

— Blaga avea un punct de vedere personal în această problemă, a necesităţii sacrificiului uman, care ar trebui să stea la baza operei de creaţie. Opera de creaţie este ca o medalie. Pe una din părţi este gravată, de pildă, mînăstirea Curţii de Argeş, iar pe cealaltă parte nu pot să nu fie chipurile Meşterului Manole şi al Anei, femeia lui zidită pentru ca temeliile construcţiei să nu se mai prăbuşească. Pentru Blaga mitul era viu, cum toate erau vii pentru el.

De undeva, din obîrşii îndepărtate, cred că în fiinţa lui Blaga s-au revărsat puteri de natura celor întîlnite la ţăranul român. Sînt puterile pămîntului care, cînd este fertilizat, capătă o capacitate miraculoasă de înălţare a holdelor, a grădinilor şi livezilor. ca-n visurile poeţilor! Iar cînd este secetă aceleaşi puteri ale pămîntului rezistă, păstrează în cuibul brazdelor, cum atît de frumos a spus Blaga, «mirabila sămînţă» pînă la germinaţie.

— *Nu ştiu dacă Blaga nu a înţeles prin «mirabila sămînţă» şi opera de creaţie, poezia, în general.*

— Se prea poate. Regretul meu este că şi el, ca şi alţi oameni de gîndire, ca Tudor Vianu, de pildă, a plecat prea neaşteptat dintre noi, mai înainte de a-şi fi epuizat întregul potenţial de energie creatoare pentru gloria acestui pămînt cu oameni atît de frumoşi, care au nevoie de poezia adevărului, dar şi de adevărul poeziei.

Convorbire purtată cu
ION POTOPIN

În seara zilei de vineri, 5 decembrie 1969, la librăria «Mihail Sadoveanu» din București, s-a desfășurat o mare reuniune literară. Peste treizeci de scriitori au oferit unui impresionant număr de cititori autografe și dedicații pe *Almanahul Literar*, ediția *1970*, proaspăt ieșit de sub tipar la al doilea său număr.

Printre ei, se aflau: Victor Eftimiu, Maria Banuș, Sidonia Drăgușanu, Florența Albu, Meliusz Jozsef, Dimitrie Stelaru, Aneta Dumitriu, Ben. Corlaciu, Al. I. Ștefănescu, Vlaicu Bârna, Ion Horea, Ion Th. Ilea, Traian Iancu, Gheorghe Astaloș, Neagu Rădulescu, Tudor George, Darie Novăceanu, Manole Auneanu, Ion Iuga, Ion Ghenea Stănescu, George Dan, Romulus Balaban, Victor Bănciulescu.

Vă prezentăm aici trei instantanee de la acea memorabilă seară literară și ne manifestăm regretul că, din cauza avalanșei de cititori ce solicitau autografe, fotoreporterii noștri nu au putut obține mai multe imagini directe.

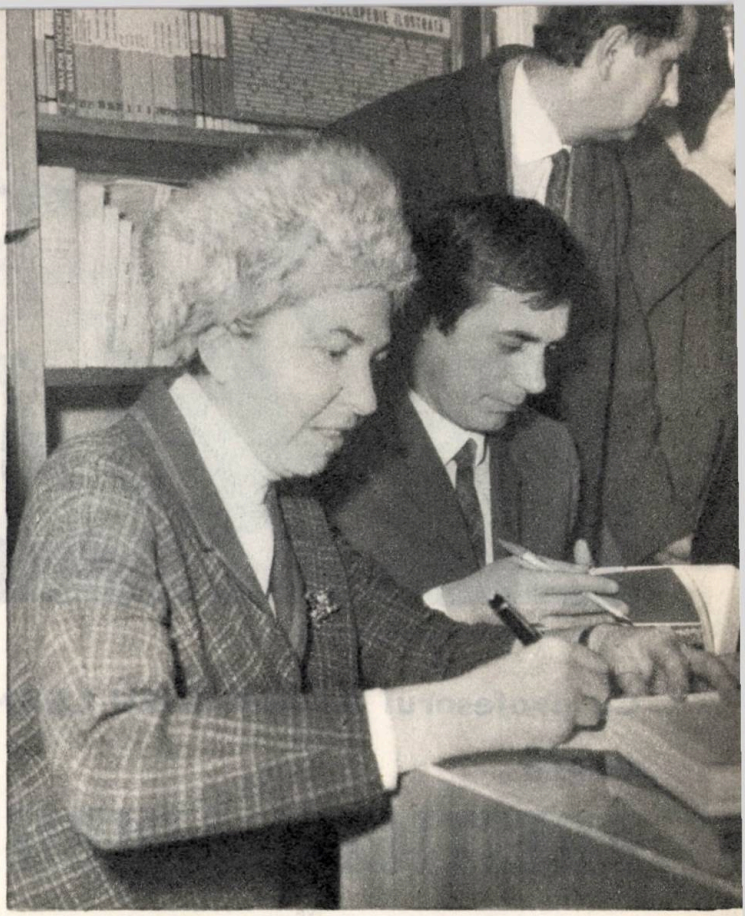

Maria Banuș și Gheorghe Astaloș

Victor Eftimiu, Al. I. Ștefănescu și Ion Crânguleanu (la masă); Tudor George și Romulus Balaban (în picioare)

Traian Iancu (stînga) și Al. I. Ștefănescu (dreapta).

Alain Guillermou (stînga) și Gheorghe Bulgăr, la Paris

O convorbire la Sorbona

Cu profesorul ALAIN GUILLERMOU

despre

PRESTIGIUL LIMBII LITERARE

Am lucrat împreună doi ani universitari consecutivi la catedră, acolo unde mai înainte Mario Roques și Jean Boutiére depuseseră mult suflet și aleasă erudiție pentru difuzarea limbii române, pentru promovarea interesului față de cultura, arta și Profesorul Alain Guillermou continuă deci o tradiție mai veche și o îmbogățește an de an cu frumoasele lui realizări în capitala Franței, fiind secondat de lectorul român, trimis periodic pentru a preda cursuri universitare despre istoria, structura și specificul romanic de azi al limbii noastre. Noi ne cunoaștem mai de mult, fiindcă ne-am întîlnit amîndoi pe vasta arie a studiilor eminesciene. A. Guillermou publicase în 1963 ampla sa teză de doctorat, La genése intérieure des poésies d'Eminescu, **după ce dăduse la iveală o gramatică a limbii române pentru studenții străini, o antologie de texte literare cu note, vocabular și explicații, traduceri din Rebreanu, iar mai recent un studiu aprofundat asupra valorilor gramaticale ale conjuncțiilor românești de subordonare.**

Trebuie să adaug că, pe lîngă atribuția principală de conducător al Secției de limba română (Institut d'études roumaines) din cadrul universității pariziene, profesorul Alain Guillermou este redactorul șef al cunoscutei reviste lunare «Vie et langage», este secretarul Consiliului internațional pentru apărarea și difuzarea limbii franceze (întemeiat de actualul președinte al Franței, Georges Pompidou) și redactează o emisiune săptămînală la postul de radio France-culture: «Le francais universel». Cum se vede, o intensă activitate filologică, fapt care m-a îndemnat să-i adresez unele întrebări în legătură cu perspectivele cultivării limbii literare în Franța, pe fondul relațiilor dintre cultură și limbă.

GH. BULGĂR: *Care sînt, domnule profesor, problemele stringente ale cultivării limbii literare, în accepţia largă a termenului, avînd în vedere complexa muncă pe care dumneavoastră o depuneţi la universitate şi în alte instituţii în care lucraţi? Este vorba întîi de ideea de apărare şi modernizare a limbii...*

ALAIN GUILLERMOU: Cum bine ştiţi, mă ocup, în afara lecţiilor de limbă şi cultură română de la Sorbona şi de la Şcoala naţională de limbi orientale, Secţia de limbă română, de organizarea apărării şi difuzării limbii franceze, a acelei limbi literare frumoase şi prestigioase care s-a impus de secole ca un instrument de cultură şi de progres, purtătoarea unei culturi originale, din care s-au împărtăşit multe naţiuni. Limba franceză este vorbită azi de peste 80 de milioane de oameni în diverse părţi ale lumii. Evident că în sînul ei se manifestă tendinţe diverse care pun pe primul plan problemele modernizării, conservării, unităţii ei. Să mă explic: *apărarea* ei înseamnă păstrarea esenţei sale expresive şi estetice, împiedicarea transformării violente a structurii sale, lupta contra desfigurării ei, datorită mai ales invaziei neologismelor anglo-saxone. Spre deosebire însă de limba franceză expusă acestei invazii, limba română are o excepţională putere de asimilare, «românizînd» tot ceea ce primeşte, făcînd al său imensul domeniu al termenilor noi, al neologismelor pe care le asimilează rapid şi definitiv într-o formă convenţională, proprie. Iată două exemple: aţi împrumutat pe *papillon* pentru a denumi un anumit nod de cravată, numit de noi «nod papillon» şi aţi luat la fel pe *parfait* pentru numirea unui fel de îngheţată. Dar cele două cuvinte au fost în aşa fel românizate, schimbate fonetic şi grafic, încît abia le mai recunoaştem originalul francez sub denumirea românească *papion* şi *parfeu*. În Franţa, dimpotrivă, am luat de la englezi pe *footing*, *ferry-boat*, *parking*, păstrîndu-le aşa forma, păstrîndu-le grafia şi pronunţarea originară; ele sînt în limba franceză nişte «corpuri străine», cum se spune în medicină. Ele, multe de acest fel, sînt cauza alterării fizionomiei limbii noastre. În limba română nu există acest risc: ea este mai viguroasă ca franceza în asimilarea perfectă a neologismelor, transcriindu-le fonetic, foarte comod pentru oricine.

GH.B.: *Credeţi însă că neologismele sînt singura primejdie contra căreia aveţi de luptat? Problema îmi pare mai complexă...*

A.G.: Franceza e ameninţată şi de calamităţi interne: jargonul, alunecarea sensurilor, greşeli flagrante de sintaxă. De pildă, auzim la concursuri formula improprie: «Atenţie! Dacă răspundeţi corect, riscaţi un cîştig de o mie de franci!» — Dar poţi avea şansa de a cîştiga, nu te expui la un *risc* de a pierde; dimpotrivă. Formule dintre acestea sînt cu duiumul; nu trebuie să luptăm oare contra lor?

GH.B. *Într-adevăr; Dumneavoastră conduceţi şi o emisiune la radio, săptămînal, pe care o ascult aici cu cel mai mare interes, fiind foarte instructivă şi amuzantă (ridentem dicere verum!): «Le francais universel...*

A.G.: Am avut plăcerea să vă ascultăm şi pe dumneavoastră la una dintre aceste emisiuni, vorbindu-ne despre tradiţiile culturii şi ale limbii franceze în România şi despre interesul actual faţă de ele în mediul tineresc. Eu am numit această emisiune «franceza universală», nu pentru că aş visa să fac din limba noastră o limbă universală, ci fiindcă doresc să se vorbească peste tot *aceeaşi limbă franceză îngrijită*. Mi-e teamă de fragmentări: e o reală primejdie să avem într-un timp viitor o franceză în metropolă, alta în Belgia, alta în Canada etc, fără a vorbi de pericolul ca franceza din Africa să se creolizeze...

GH.B. *Nu credeţi totuşi că o evoluţie oarecum diferită este aproape inevitabilă, căci aşa cum s-a întîmplat cu latina, ariile laterale mai ales ale unei limbi foarte întinse evoluează inegal, ele rămîn mai conservatoare decît cele centrale, aşa cum s-a întîmplat cu româna şi portugheza în raport cu franceza?*

A.G.: Desigur, orice limbă evoluează şi nu putem lupta contra metamorfozelor interne: le impun viaţa, funcţia de comunicare a limbii. Dar lumea modernă dispune de mijloace tehnice puternice, eficace, pentru a frîna o evoluţie dezordonată, o alterare tristă a sistemului limbii literare, constituit în timp, cu mari cheltuieli de energie spirituală. Se cunosc deosebirile dintre daco-română şi dialectele sud-dunărene, rezultate toate din vechea latină populară; este absurd să ne imaginăm că această evoluţie ar fi putut fi altfel orientată. Un «oficiu al limbii române» este de neimaginat în sec. IX—XIV; dar e mai puţin absurd să ne imaginăm o acţiune unificatoare pe teritoriul daco-roman în sec. al XVI-lea, cînd opera diaconului Coresi a tins spre suprimarea diferenţelor regionale

— mă gîndesc la rotacismul *bire* în loc de *bine* — ca să realizeze o limbă panromână. Nu putem deci nega orice acțiune îndreptată contra curentelor evoluției limbii. Ceea ce a fost posibil în timpul lui Coresi, pentru limba română, cu ajutorul tipografiei sale instalate la Brașov, pentru a sprijini răspîndirea cărților religioase într-o limbă mai îngrijită, mai unitară, nu este oare astăzi posibil cînd dispunem de presă, radio, televiziune, cărți, școli etc.?

GH.B.: *Aici într-adevăr nu vă poate contrazice nimeni și cred că orice inițiative în sensul cultivării limbii literare sînt de salutat. Ce altceva ați întreprins deci dumneavoastră în ultimul timp?*

A.G.: Am inițiat un organism cu țeluri practice: «Federația francezei universale», pentru a concentra eforturile grupelor de bază din țările francofone, grupe care se ocupă de unitatea și cultivarea limbii franceze. O nouă propunere a mea sper că va fi curînd realizată, bucurîndu-se de sprijinul primului ministru: «Consiliul internațional al limbii franceze».

GH.B.: *Un fel de Academie a limbii franceze?*

A.G.: Nu pronunțați acest cuvînt, iubite coleg! Nu vreau să creez o nouă academie internațională, care să rivalizeze cu Academia Franceză; aceasta și-a îndeplinit pînă acum rolul de apărare și unificare a limbii noastre. Cum limba franceză a devenit, după expresia lui Jean Basdevant, «o limbă de mase», se cuvine să asociem la munca academicienilor pe gramaticienii și lingviștii din țările francofone. S-ar putea ca unii dintre aceștia să-mi spună, eventual: «Noi vorbim o franceză care nu e întocmai ca cea de la Paris, dar asta nu are importanță. Noi ne simțim legați prin ea: anumite trăsături ale limbii noastre reprezintă vechi tradiții de familie. Nu ne cereți să renunțăm la ele și mai ales nu pentru franceza de la Paris, care se lasă ușor invadată de termeni englezești. Oare dumneavoastră nu luptați pe drept contra lor?» Și eu le-aș răspunde imediat: Nu e vorba să ucidem vechi tradiții venerabile, nici nu luptăm contra unor particularități de limbă de reală calitate. Trebuie însă dusă lupta contra opacității reciproce. Nu se cuvine oare ca un student care pleacă din Dakar pentru studii, să audă aceeași limbă îngrijită la Paris, Lausanne, Bruxelles, Montreal? Spre acest țel tinde «Consiliul internațional al limbii franceze»: el ar trebui întîi să fixeze normele unitare ale limbii franceze, ale adoptării neologismelor...

GH.B.: *Dar particularitățile care există totuși? Practic, cum vedeți munca aceasta importantă, instructivă și pentru noi?*

A.G.: Așa cum Academia face un Dicționar, Consiliul va elabora sper un *Glosar al francezei universale*, în care s-ar putea da toate cuvintele limbii literare unice și modul de a le folosi și scrie. El ar putea avea pagini diferit colorate: pagini *albe* cu termeni buni, recomandabili; *roșii* cu ceea ce nu e recomandabil; *verzi* cu ceea ce e nesigur, îndoielnic; *albastre* cu termeni și construcții specifice francezei din Belgia, Elveția, Canada, Madagascar etc. Natural că vom cere gramaticienilor din Consiliu să aleagă ceea ce e mai bun, mai recomandabil pentru a fi valorificat, generalizat. Vom avea astfel o imagine lingvistică în sînul francofoniei a ceea ce ne unește, a ceea ce ne desparte, putînd face un pas înainte spre unitatea și cultivarea limbii noastre literare. Dispar astfel opacitatea și izolarea, și asta se poate numi — nu-i așa? — un fapt de cultură, un act constructiv în direcția colaborării internaționale, a promovării valorilor autentice de civilizație contemporană. Pe lîngă toate acestea, franceza ar deveni un mai puternic instrument de comunicare internațională.

GH.B.: *Sînt fericit că profesorul de limbă română de la Paris depune atîta zel într-un domeniu de importanță mondială, că asociind aceste inițiative cu studiul limbii române, difuzarea ei în Franța — francezii din Paris v-au și numit «românul de la Paris», un titlu de noblețe cum îl considerăm noi — asociind deci studiul celor două limbi, dumneavoastră sporiți prestigiul celor două descendente ale latinei de odinioară și constituiți un exemplu pentru toți profesorii de filologie romanică în privința apărării prestigiului limbii literare, «măsurariul civilizațiunii unui popor», cum spunea maestrul nostru comun Eminescu.*

A.G.: Ați lucrat alături de mine doi ani universitari aici, la Paris, și ați putut observa că îmi fac meseria de profesor de limba română cu mare plăcere, aș zice cu pasiune. Sper ca în viitor să pot realiza și o revistă bilingvă, pe care aș numi-o «Doina», redactată în franceză și română, care ar servi informațiilor reciproce și ar constitui un pas înainte în strîngerea și dezvoltarea tradiționalelor relații franco-române.

THEODOR PALLADY

Natură statică cu pești

Nuduri în interior

COPIII ȘI PICTURA

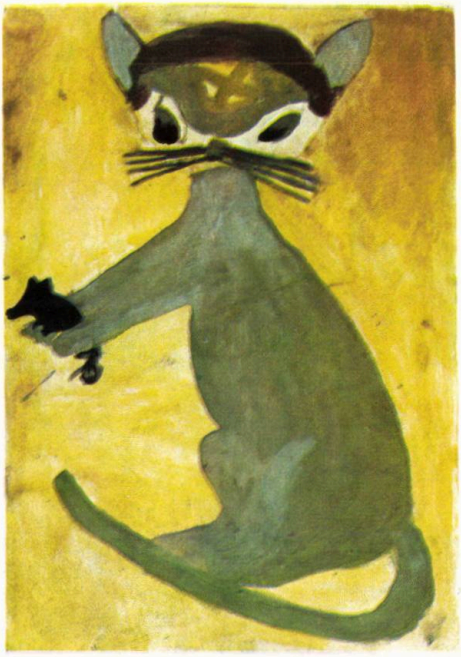

GORGAN ELENA (clasa a V-a A, Școala Generală nr. 2, Cordăveni — Botoșani): *Pisică cu șoarece*

CHIHAIA VIORICA (clasa a V-a A, Casa Pionierilor, Iași): *Motanul Arlechin*

COSTEANU CONSTANTIN (clasa a VI-a A, Școala Generală, Păcureți — Prahova): *Legenda Mănăstirii Argeș*

BALTĂ CARMEN (clasa a III-a, Casa Pionierilor, Bacău): *Flori pe fond albastru*

CONSTANȚA CRIȘAN

Împărăția apelor (tapiserie lînă)

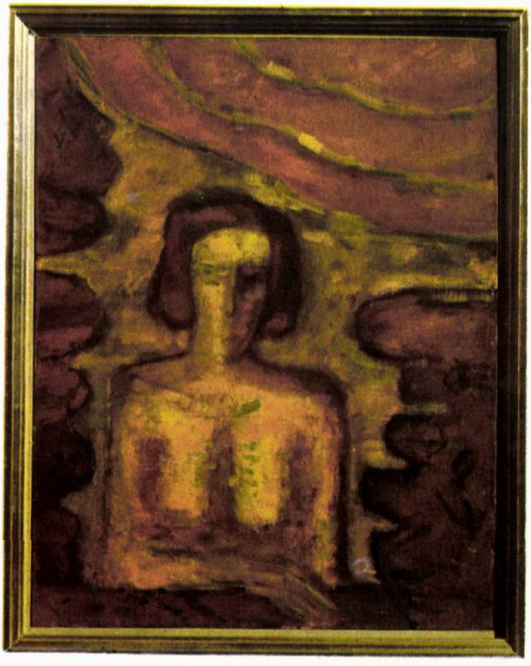

ION NEAGOE Portret

SABIN BĂLAȘA

Început de lume

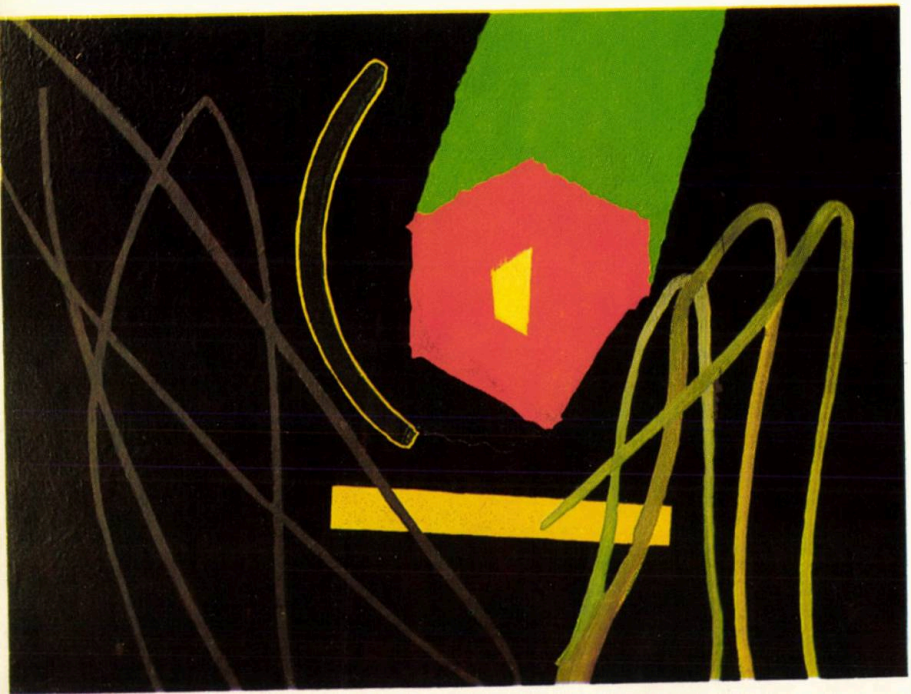

BARBU NIȚESCU

Limita metodei

TREPTELE MĂRII

Un episod din romanul inedit *IANUS*

de EUGEN BARBU

Dacă aș fi fost compozitor aș fi scris *Marea în trei timpi*, ceva à la Debussy, cu iordane de Valéry în cap de pagină, ceva de genul: *acest acoperiș liniștit pe care se plimbă porumbeii* și așa mai departe cum le plăcea snobilor cu care îmi petreceam serile pe terasa Cazinoului, în schimbul de floretă al frazelor, unul mai al dracului decît celălalt dîndu-i bătaie cu *vîntul ce trece și aduce istoria lumii* pe la capătul portului plin de vase ca un raft de bucătărie, înghesuite adică, vîrîte unul într-altul, fluturînd din pavilioanele panameze de împrumut, cu armatori borțoși pe dig, seara, cu ochii după pijmandeze, cu buzunare pline și cu mașini de închiriat, gata să se îmbarce rapid, să circule, să foșnească, să străbată mările și oceanele, să mai facă niscai gologani, să-i piardă la ruletă sau dracu știe pe unde, deslănțuiți, ăștia, nu ca noi, dosădiți de nopți pierdute, de dans și alte alea, marea în al doilea timp sau în al treilea, la amiază sau la amurg, plină de nostalgie că-ți venea să-ți iei cîmpii, să fugi pe motocicletele prăbușite ale băieților care o făceau pe *Hell's angels* sau pe *skinheades* deși erau numai niște ingineri rataţi, încărcați de ședințe și de birocrație strîngînd unsprezece luni parale ca să se dea în stambă în iulie sau în august la mare cu papițoancele lor, cu alumeusele sau cum le mai spunea la Paris, bucolicele, fete gata să doarmă în hanuri după ce-l citiseră pe Kerouac și o făceau pe indienele cu temperament deși erau niște boarfe fără vlagă, cu rochițe cîrpite, ieșite și ele din fața mașinilor de scris, cumpărîndu-și sandale aurite pe banii de la orele suplimentare, răgind besmetic pe faleză și închipuindu-și că sînt la Miami și nu la *2 Mai*, o comună pîrlită de la granița cu Bulgaria, ce voiai să le faci, suflete...

Ne distram în felul nostru începînd de pe la unsprezece dimineața cînd ne sculam cu capul mare, cu privirile ca un tăvălug cercetînd unde se găsea un borș de potroace, ceva care să șteargă amintirea cumplitelor nopți de dinainte sau un iaurt cumsecade, capabil să sterilizeze papilele paralizate de atîta alcool. Ne feream de soare, ne priveam cu ură ca dușmanii, căutam umbra salcîmilor și cerșeam bufetierilor sifoanele scurse rămase între picioarele de metal ale meselor, puse una peste alta. Cîte unul dădea la boboci în spate, cu mîna la gît ca înecații, pe la prînz ieșeau zvonuri că naiba știe cine se prăbușise într-un cazan cu spirt sanitar și că nu mai dădea semne de viață. Pe deasupra mai trebuia să și lucrăm la Expoziția aia nenorocită și nouă ne ardea să facem baie, să ne aruncăm în valuri și să stăm cu fața în sus la cerul alb necruțător. Pe la trei

eram din nou oameni, ne aruncam spre şoproanele acoperite cu viţă de vie şi sorbeam ciorbe pescăreşti, făcute în vase înnegrite şi ciobite de atîta întrebuinţare, cîte două porţii mari de cap de om, cu mămăligă şi ardei, pe urmă cădeam iar într-un somn mortal lîngă iubitele noastre şi ele arătînd ca nişte cadavre într-un acvariu cu apă murdară. Spre seară era altă viaţă, se răcorea, începeau să pufnească prin curţi motoarele. Băieţii în haine de piele, proaspeţi bărbieriţi arătau ca James Dean înainte de a mierli, aveau ochii scurşi şi plini de o besnă metafizică. În spate pe şea erau toate fetele, *old ladies* ca în *Îngerii infernului* sau *Easy Rider* cu Peter Fonda. Aveau buzele muşcate, vinete ca nişte castraveţi uitaţi în borcane, rimelul le adîncea găvanele ochilor, arătau fatal, le-ai fi răpit pe loc şi le-ai fi dus undeva. Marea ardea stins în mierea ei verde, alături printre acoperişurile de paie, abia o zăream, părea flască ca o femeie de 45 de ani care o mai face pe curva, înaintea noastră aşteptau şoselele şi salcîmii galbeni, păliţi de toamna pretimpurie sosită cu bilet de autobuz de la Constanţa. Plumitivii se uitau la noi cu groază, sosisem în acest paradis pe neaşteptate şi le stricasem liniştea lor plină de intrigi, de snoave literare şi ochiade cu voie de la poliţie. Luasem în primire satul şi-i pusesem în inferioritate pentru că nevestele pescarilor se uitau mai degrabă la aceşti idoli blonzi cu BMW, zgomotoase ca nişte catedrale americane decît la cuminţii soţi în şorturi demodate, urmîndu-şi nevestele în călduri, sosite cu amanţi cu tot ca să arate ce pot măcar pentru un sezon. Seara, la ora asta era momentul nostru, plecarea semăna cu căderea îngerilor în Apocalips, satul se umplea de fum, de miros de benzină arsă, de strigăte şi de înjurături. Fetele îşi uitaseră ori rujul, ori poşetele mici şi strălucitoare, cumpărate cu bani grei de la madam Agnes, unele mai orbecăiau şi acum după cerceii marini de coraliu sau de scoici vopsite, arătau ca adevărate miss în costume pescăreşti, cu dangarezii lor de sac, cusuţi de mîinile meştere ale croitoreselor ce nu mai aveau linişte din mai pînă nu le expediau la mare, cu saci întregi plini de tricouri şi ciorapi roşii şi cu centuri de piele bătute în ţinte pentru că în *mamas*, nu te-ar fi primit vreo văduvă de şef de trib fără aceste accesorii obligatorii nici în ruptul capului, unde mai pui pantofii de seară dacă toată lumea hotăra că în cutare seară terasa va fi invadată de civilizaţie şi atunci să te ţii, se călcau rochiile, se spălau fetele pe cap, curgea colonia şi parfumurile ca şampania la curtea ţarilor, tot satul mirosea a mătase arsă, a fier încins, a prize defecte, a motorină şi dracu mai ştie a ce, pentru că era sfîrşitul lumii, Flores, care nu gungurea din vîrful buzelor şi se bosumfla era lăsată acasă să stea cu lipovencele la taifas, să afle cu cine mai trăiseră celelalte anul trecut cînd veniseră cu alţii. Plumitivii profitau şi ciupeau puţină curte cum zicea Mihai Pooopescu, se înfoiau, ofereau băuturi la bufetul beţivului ăla de Taras, care întîi se îmbăta el şi pe urmă avea grijă de noi. Erau darnici mai ales cînd nevestele le erau răpite de cîte un *înger* pe neaşteptate şi duse în plăceri la Tomis unde umblau cîinii cu covrigii în coadă. Treceau grănicerii în căutare de spioni, să fiu al dracului dacă au prins vreunul în zece ani de cînd veneam aici, ba, să nu mint, l-au arestat pe un oarecare care era atît de beat că n-a ştiut o săptămînă cum îl cheamă şi din ce oraş venea. După ce l-au dezalcolizat bine au aflat şi treaba asta, era un gălăţean care vindea ouă, o şmecherie întreagă: responsabil la o outoare de-astea de stat, plasa găini unuia, complice cu el şi acela lua oul la trei sute de păsări care erau vîndute a doua zi în piaţă şi se numea că aveam de-a face cu o excrocherie legală şi noi, judecătorii nu am avut ce-i face, nu fura, profita de tîrtiţa găinilor şi împărţea cu ăsta, treceau, cum spuneam, grănicerii cu priviri iscoditoare de James Bond, în fiecare lună iulie, august şi septembrie, exact jumate, cît ţinea sezonul, că pe urmă se sfîrşea balul şi băieţii se-ntorceau la tăiat cartofi şi la instrucţie şi la patrulare pe faleză, privind spre mare dinspre care ar fi trebuit în mod teoretic să vină vase imperialiste de război, pline vîrf cu bombe atomice şi cu infanterie marină, pe dracu, nu-i ardea nimănui de război, nici măcar generalilor americani care

mîncau o drăgălaşe de bătaie pe unde apucau. Deci sergenţii majori se chiorau de fapt la pijmandeze, care mai de care mai ochioase şi se făceau că le cercetează cam ce au în burtă şi pe unde ţineau aparatele de fotografiat, prin locuri intime şi după ce se cinsteau cu profesorul acela nebun de astronomie care căzuse în cap de pe o motocicletă, luat şi el de valul turbat şi de un *cap de piele* care zăcuse în spitalul din Constanţa două luni, cu coastele făcute ferfeniţă şi cînta (profesorul) cu voce de bas profund: *Jedermann, arată-te!* trăgînd după aceia strigăte tiroleze sau urla: Ahoie! ca Gege Takabosa. Din tot accidentul acela rămăsese cu o ţicneală simpatică, plăcerea de a purta o bluză mare şi largă, căzută peste nădragii de pînză şi o pereche de bretele roşii. Pe scuter arăta ca un yé-yé de acum cinci ani. Pantofi cu vîrfuri metalice nu avusese cine să-i facă, dar jeans-ul său arăta destul de credibil. Era mîndru de nevastă-sa şi de *badgesul* purtat peste craniul zdrobit odată. I-l adusese cineva şi arăta ca Manteufel pe frontul de Vest înainte de debarcare. intrase nebunia în toţi ce mai! Prin grădini dacă nu plecam în raid, în comandouri devastînd pepenăriile şi viile, aducînd struguri cu foaia de cort sau distrugînd gardurile urmăriţi de miliţie, răsunau tranzistoarele. Toţi băieţii erau dotaţi cu maşinării infernale pe unde medii şi lungi, pe unde scurte ca să prindem Istambulul care avea muzică Pop, trufanda la noi încă pe vremea aia, toţi ca nişte mandarini chinezi, plini de ceasornice muzicale cum aveam să văd în Curtea Imperială din Pekin mai tîrziu. Hîrîiau cu toatele ca nişte rîşniţe: la concurenţă cu magnetofoanele portative aduse cu mari sacrificii din deplasări. Şi dă-i cu Doris Day care s-a mai feştelit între timp, adică a vîndut un milion de discuri mai puţin şi i-a scăzut boc-oficeul, cu *My friend, my friend*, cu Matt Monro şi cu Dean Martin care zicea de inimă albastră *Return Home*. Lovitura de graţie ne-a dat-o însă vara trecută crăcănatul ăla de fiu al lui Filip Mesiodax, cretinul englezist cu aer de vedetă internaţională care s-a făcut şi compozitor şi unde s-a instalat ca un patefon Columbia adus de taică-său de la Philadelphia şi ne-a ţinut un curs de istoria jazz-ului cu discuri cumpărate de la Consignaţia lor de-acolo, şi le-a explicat fetelor care au rămas cu gura căscată cum se aruncă în America cu avioane de hîrtie pe scenă cînd cînta să spunem orchestra *Royal Garden Blues*, şi omoară-ne cu clasicii în viaţă ai saxofonului şi-ai tobei şi-ai mă-şii pe ghiaţă: cu *be-bopul* şi cu *Cozy Cole* care folosea un fel de talger ca să bage fanatismul în decibeli, cum am citit eu mai încolo într-o carte, că ne trăgea în piept puştiul, le ciugulea şi nu dădea bibliografia. Bucolicele uitau de prietenii lor şi veneau să asculte discuri hîrîite şi să se pună la punct cu ce era nou în lume, cu *jazzul primitiv* şi cu *jazzul cald* şi cu *jazzul rece*, o întreagă universitate făcută prin vii după aceea, pe pămîntul nisipos, crăcănatul era dat în paşte, zicea ceva despre *rag time* şi mişcarea *cool*, dar asta nu-l împiedica să se lase căutat în buzunare

la întuneric, pentru că puștoaicele asta așteptau să facă descoperiri geografice în muzică desuetă, mișcarea 51, de tipul *Come back swt papa*, imprimat în 26 pe vremea bunicii și făcînd hîr și scrîșnind și pe urmă auzind *Georgia Grind* și *Big fat ma and skinny pa*, o folie, ce mai... Cădeai în melancolie nu alta. Disperatul de Tonny cu Alain Bombardul lui, cu traversarea oceanului pe pluta *Kon Tiki* se putea duce să se culce, nu-l mai asculta nimeni, le luase crăcănatul pe toate. Erau numai urechi mașinistele, bucolicele și citadinele, se dădeau în vînt după cuvinte magice cu teoria smulgerii trombonului din stilul *tailgate* și cu inventarea *trombonului expresiv*, cu *vibrato terminal* și cu *beaux restes*. Tonny mai vrăjea cîte o intelectuală, pe unde mai apuca, vreo ochelaristă mioapă, plină de cărți și nemîncată. Îi cita din Fabre, umbla la fenomenul thanatozei, la culorile de avertizare aposematice și homocromia lui Cuénot, cînd căsca dama de plictiseală cît era de pregătită o cotea rapid spre moartea lui Lucien Bianchi pe pista de la Le Mans, descriindu-l pe acesta cum a mierlit într-un *Alfa-Romeo 19*, în flăcări la numai 35 de ani, idolul tuturor damelor din lume. Ochelarista lăcrăma și se lăsa pelotată în memoria celebrului rutier, visînd toată noaptea care urma autodroame și strigăte și benzină care curgea în valuri. Încă fetele noastre nu purtau părul lung și nu-l dădeau cu frunză de nuc ca să capete lustrul acela de chihlimbar, nu aveau aerul capiu al beatnicilor de mai tîrziu, sau dracu mai știe le încurc eu, că erau prea multe la un loc, puteai să faci confuzii, ceea ce știu era că le era drag de viață, că dacă apucau la terasă, orchestra se pregătea să-și dea sufletul pentru că băieții o îndopau cu Chateaubriand în sînge și desert și pe urmă îi puneau pe tipi la muncă. Țiganii se lipeau că le plăceau fetele și ai noștri se mai îmbătau, puteau să spere la ceva, nici pijmandezele nu ziceau nu, că ăștia aveau bani în sezon, făceau frățește cu responsabilii și mai ieșea de plătit chiria la gazdă și alte chestii. În timpul ăsta marea își vedea de-ale ei, căra vapoare, le vîra în port ca pe niște batiste în buzunarul de sus al hainei, veneau zorile, ne urcam în cîte o droaște și tunde-o spre casă cîntînd, cu băieții în față și cu fetele în spate, urlînd din claxoane și sculînd Constanța întreagă de parcă ar fi sosit primii oameni din spațiu. Eram falnici, eram răi, eram triști, ce mai! A doua zi care mai avea suflet în el se ducea la Taras și se dregea cu bere ori cu votcă spălată în apă, cîte o căldare bea, făcînd socoteala cîte zile mai erau și venea iar un an gris, plin de ședințe, de intrigi, de retrogradări, de cumințenie impusă, pentru că băieții nu erau răi, își mai ieșeau numai din pepeni, o făceau pe grozavii și pe urmă dracii îi luau care pe la șantierele pline de noroi pînă în gît, care prin munți prin zăpezi, care prin deșerturi geologice dormind în corturi. Tonny cel puțin *făcuse* toată țara, lucra de se spetea cine-l vedea aici ar fi crezut că e Belzebuth în persoană, dar cine-l știa cum termina controalele lui la cuptoarele de oțel, cum nu dormea nopțile cu lunile, ca să strîngă un ban, ca să fie cineva măcar 24 de zile pe an îl compătimea.

Trecusem prin toate ca printr-o probă de foc, murisem de cîteva ori lîngă ţărmul mării, privind-o cum arăta, borîtă toată, plină de şerveţele albe, lepădîndu-le la ţărm, schimbîndu-se în draci, patetic ca un cîntec tîmpit. Unde citisem asta sau o auzisem: *trece secunda ascendentă pe cuvîntul ziuă, orbind ca un trandafir în beznă...*

Totul se prăbuşise în neantul acelor veri fără întoarcere...

Time imemorial...

Fusese Dina, fuseseră fetele acelea cu nume dulci de caramele, cu sînii lor borşiţi, ori obraznici, moi sau tari ca perele sălbatice, fuseseră nopţile cu muzică decadentă cum ziceau cretinii, cînd aveam un eros marţial (şi asta am ciupit-o de undeva), cu *tribunalele galante* ale Ninei, adevărate *cours d'amour* în care domnii de 40 de ani refulaţi spuneau măscări cu poftă şi mărturiseau păcate imaginare ca să nu fie luaţi de fraeri, cu hidroavioane beţive şi ieşeau din hangare la Mangalia de Ziua Marinei şi cu *punchuri de culoarea puroiului*, vorba lui John Perse, o nostalgie cretină ne mina, ne făcea mai puţini, ne devora în melancolii nesfîrşite. Suferam în felul nostru de răul secolului, dar cu decenţă, fără patetism, ne făceam gimnastica noastră mentală şi pe urmă evadam într-o lume interzisă, fără lege, mai murea cîte unul. Tonny se înecase cît zicea el că o să-l imite pe Alain Bombard, pentru că nu ştia să înoate cretinul şi nu o spusese nimănui şi nimeni nu-l crezuse cînd ceruse ajutor şi se dusese în ochii noştri cărat de valuri uriaşe într-o zi cu vînt mare, cu zgomote de moară. Îl înmormîntasem într-un cimitir plin de lut şi de cruci mici şi nu plînsesem de-ai dracului, părinţii îl reclamau, voiau să facă pompă, dar noi ne-am înţeles să le spunem că-l cărase curva asta de mare şi că nu-l mai găsisem. Avea o parcelă pe care puneam flori cu toţii de cîte ori soseam la 2 Mai. Băteau clopotele bisericii neterminate din sat, cu popa acela beţiv care vindea raci şi crevete roşii ca nişte viermi şi se îmbăta şi dormea la văduvele cu care trăise în tinereţe. Eram măreţi, eram disperaţi, cu grupurile noastre *Boyler rooms girls*, anul acesta se cîntă în draci *O, lady Mary*, pe atunci ne lua maul Connie Francis cu vocea ei de mijlocie neconsolată. Nu mai sînt nici băieţii de altă dată. S-a schimbat macazul, alde puştii ăştia, fiii tăticilor nu mai vin cu motocicletele, cum veneam noi, au maşinuţe galbene, silenţioase ca nişte maşini de călcat, poartă haine *carrick* la pantaloni deschişi ca nişte englezoi şi vorbesc păsăreşte. L-am auzit pe unul spunînd după ce aruncase un volum din *Biblioteca pentru toţi* pe plajă: «Le vede gagiul ăsta de Proust!» Mi-a plăcut, ce vrei lumea evoluiază, ei joacă perinţa cu chiloţi şi le cîntă seara prin aceleaşi grădini în care am îmbătrînit noi *My melancholy baby*, au auzit şi ei de Ella Fitzgerald, dar se poartă alte cadîne şi alt stil, stilul murdar, *dirty*, noi am rămas nişte pioneri cît ne credeam de-ai dracului, dacă ai asculta ce ţinea pe vremea noastră ai roşii...

Băieţii au făcut burţi, alumeusele s-au măritat cu oameni bine, au făcut copii şi guşe, le mai zăresc pe cîte unele tot la Cazino, dînd din fund pe la miezul nopţii, nu mai au nici un haz, mai bine ar împleti ciorapi şi ne-ar scuti de fleacuri. Toate la vremea lor... *Il faut mourir en symétrie*, cum ciripea doamna de Sévigné...

Pe mine mă ţine din scurt Cheshire cat, cu zîmbetul ei mai rău decît o barieră de cale ferată automată, nu spune nimic, se uită numai încotro îmi îndrept prepelicarii şi comentează peste un sfert de oră: Ai văzut-o pe tipa aia drăguţă care a trecut adineaori? — Eu, tămîie: care tipă? — Aia certată cu Sfatul popular! Asta vrea să însemne că nu are dimensiunile legale, adică coapsa sus, să nu dărîme trotuarul cu partea ruşinoasă. — Ei, ce-i cu ea? — Anul trecut a fugit cu unul de la *Ti-Vi*, rîde, *Ti-Vi*, auzi? — Aud, şi? Şi-acum era cu altul, sparge casele ca pe nuci. Multe înainte... pe urmă îmi atrage atenţia că nu am salutat pe nu ştiu cine şi îmi citează un nume: doctorul Trautwein. — Trautwein? Nu-l cunosc? Care se tratează la el? — Nu, prostule, ăsta e inventatorul trautoniumului ai uitat? Eu, feţe grele... Hindemith... — Aha, iar am încurcat borca-

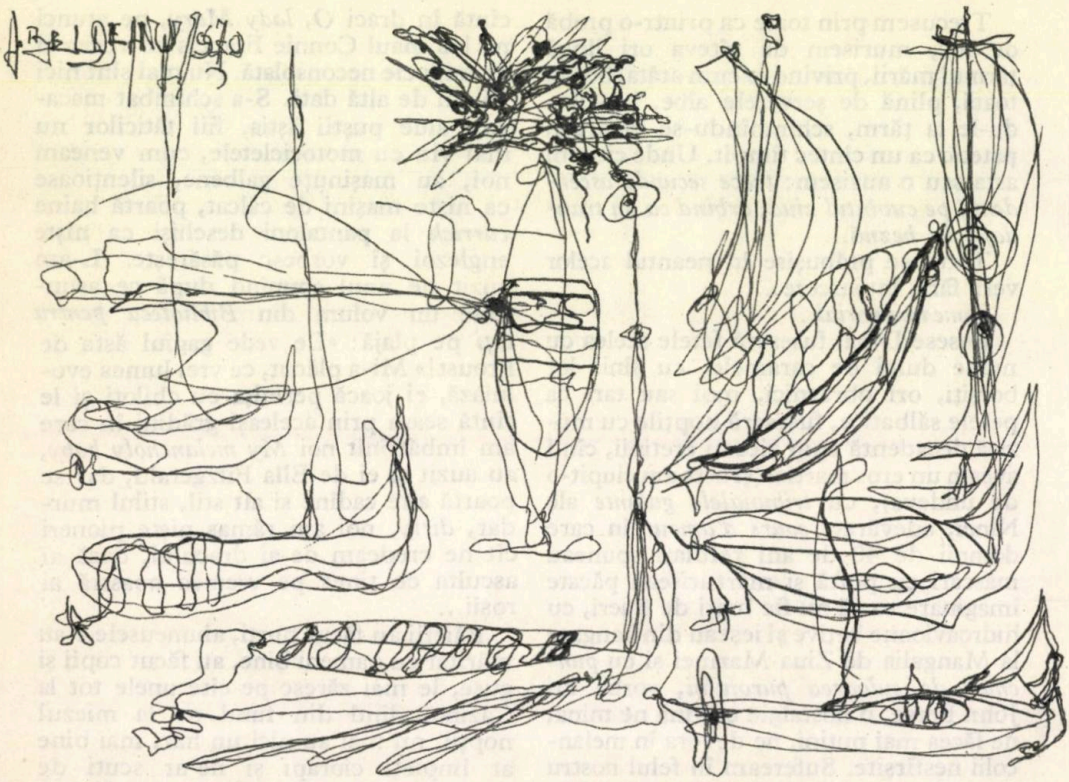

Ilustrații de ADRIAN BELDEANU

nele... Mai face puțină gimnastică pentru întreținerea supleței și a mușchiulaturii degetelor, eu dau să mai fur ceva cu coada ochiului. — Nu te mai uita că te duc la munte să stai cu Gică. Gică e cățelul nostru. Merci. Au trecut zece ani de cînd a făcut ordine în viața mea și mi s-a instalat în conștiință. Tot trecutul nostru e plin de muzică, de aluzii și sărutări, de zăpada de la Predeal și de ski, de nostalgii și exerciții. Dinspre anii 60 bate vîntul stîrnit de mișcarea pletelor de hyacint ale Săgetătorului, Sfîntul Sebastian... Debussy, dimineți cu game heptatonice, cînd au trecut zilele, cînd am văzut-o pentru prima oară cu ochii ei de hun, beată de muzică, mulțumind de pe estrada Ateneului publicului fără să mă gîndesc atunci că o să fie soția mea, era demult, prin 53, parcă, habar nu aveam de divinul acordaj pianistic bine temperat, de figurația cromatică, de *cantus firmi* și de celelalte...

Fusese o iarnă feerică de demult, marea în al doilea timp, la amurg, cu bezna ei sărată, putredă, cu același nisip și aproape aceiași lume, puțin mai îmbătrînită, o, cum se treceau femeile noastre în loji, roase de lumina rampei, de lunile care zburau în urma noastră, de anotimpurile puerile ce lepădau frunze pînă în noiembrie, frunze patetice, roșii ca o emoragie uriașe pe străzi... Cînd cîntasem Imnul Sfîntului Ioan, învățat pe șest la Academie, la Bibliotecă pentru ca s-o fac praf:

Ut queant laxis
Re sonare fibris
Mira gestorum
Famuli tuorum
Solve poluti
Labii reatum
Sancte Ioannes...

Pe urmă Salzburgul cu cele 25 de biserici sau mai multe, evident mai multe, cu celebra lui orgă mecanică, *taurul din Salzburg* unde făcusem cunoştinţă, oraş năpădit de *baby-sitter*, de *flower-power*, de drogaţi şi de cale Zantedeschia în vitrinele scumpelor florării, arătînd ca geamurile Paradisului. Era un salt în conştiinţă să treci de la Jimmie Rogers la Honneger, de la *Bang-Bang* la *Simfonia psalmilor*, dar eram eu acelaşi sau trecuse peste mine un car de foc, un tanc, dăduse cineva cu napalm peste conştiinţa mea, îmi murisem moartea, cum zice labagiul ăla de Kierkegaard. Unde erau fetele de altă dată care o adorau pe Jean Baez, unde *bătrînele doamne, în floare* care stăteau cu curul pe şeile de cauciuc ale motocicletelor rablagite şi o făceau pe disperatele şi pe urmă spălau vasele unsprezece luni pe an şi trînteau copii funcţionarilor de 803 lei lunar, mestecînd din trecutul lor eroic la mare ca dintr-un interminabil chewing-gum? Timpul, împuţitul ăsta de timp trecuse ca un tăvălug, ca bombardierele B 21 în Coreea şi lăsaseră covorul lor de bombe zburătoare peste sufletul nostru, eram toţi numai răni, numai gropi şi murdărie... La mine în casă sunau muzicile de manej ale lui Haydn de dimineaţă pînă seara şi eu ascultam uluit *Tînguirea lui Agar* cînd îmi ardea de Dizzy Gillespie. În locul lui Johnny Dodds se pitigăia cîte o soprană de coloratură şi încă mai ciupeam din pagini secrete chestii în stare s-o amuz pe Cheshire a mea. Chiar săptămîna trecută găsisem ceva extra: *Gymnopediile* lui Erik Satie şi *Gnosienele* despre care se spunea că aduceau cu cîntecele nebunilor de la Charanton...

Viaţa fusese, era sau trebuie să devină. Ce înţelegeam eu din ea? Unde era trecutul meu? Unde amicii mei? Unii morţi, alţii prin spitale, alţii intraţi în rîndul celor fără griji, sfidîndu-mă cu succesul lor pentru că eu nu înţelegeam să pertractez? Adică cum, bătrîne domn? Nu pertractez, dar care nu pertractase? Să fim serioşi! Să fim serioşi...

Cum zicea bărbosul ăla, vorbesc de barba lui spirituală:

Mais je suis inventeur d'un téléphone de verre de Bohême et de tabac anglais en relation directe avec la peur...

Mîine, poimîine o să vină Doctorul să-mi opereze şi mie ocluzia, cum făcea tuturor nevestelor de aristocraţi din Cluj, cîte mai rămăseseră, pentru că de asta sufăr, mi se scurtează intestinul, tot înghiţind atîta rahat şi dîndu-l afară...

În rest totul e vesel, e frumos, e sublim şi la vară o să mergem iar la mare, să ne mai amintim cum fugeau băieţii pe motociclete ca îngerii iadului...

PARKINSON

Mama are parkinson
afară e o primăvară roşie foarte roşie
pe-o frunză-nsîngerată cînt şi eu
zdrobind-o

două lucruri am primit rîzînd
mezalianţa şi cărţile din pod
acum sînt zbîrcit pe dinăuntru
înţelegerea le întrecu

toate au fost odată ca niciodată
mi-e dor de cîinele nostru
prin scaune
aş înfige cuie de doisprezece
dar eu simt mîinile Mamei ia uitaţi-vă
cum tremur

IOANID ROMANESCU

CANĂ DE LUT

Iubesc această cană înflorată
şi tulburat mă uit la ea,
şi parcă mi-aş pleca fruntea
la groapa bunicăi.

Florile dogoresc a frumos
într-o calmă perenitate;
în geamul geruit al tîmplei
un soare bate-n surîsuri copilăria.

Şi parcă mi-aş pleca fruntea
spre inima bunicăi iluminată de codate mărgăritare,
preschimbate-s în flori pe mormînt,
în zîmbire de floare pe lut.

MARCEL GAFTON

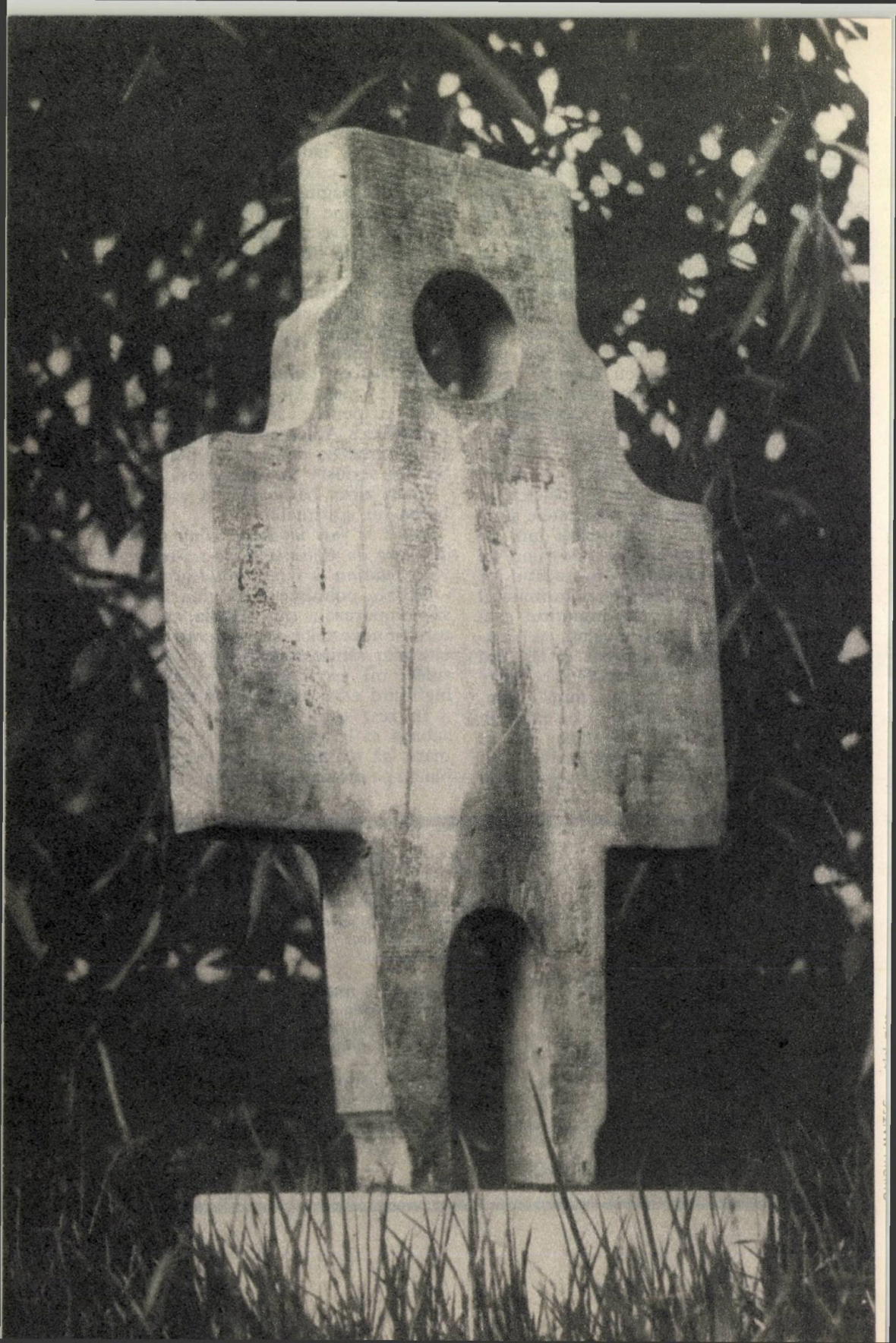

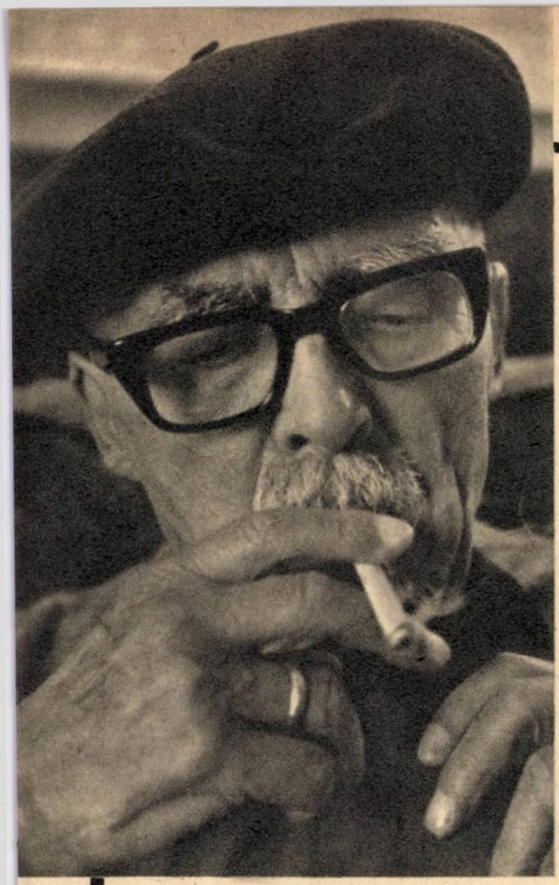

TUDOR ARGHEZI

INEDIT

NĂLUCA

Înghite, omule, înghite,
Toate paharele-otrăvite
Pe care ți-le-aduce fiecare
Și toată ziua cîteva pahare,
Că vremea trece numai pe-mbătate,
Pe fund, întreg sau gol pe jumătate
De aur, de argint sau de cleștar,
Paharul e frumos dar e amar.
Și cine ți-l aduce pus pe tavă
Știa sau nu știuse că-i fiere și otravă.
Dar a surîs și te-a-mbiat atît
Că trebui' sărutat și dat pe gît.
Veninu-i dulce, moale și frumos
Cînd mai subțire, cînd ceva mai gros
Și nu ți-e dat întreg și dintr-odată:
O picătură zilnic strecurată
La sete, osteneală și sudoare,
Și de te bucuri sau ceva te doare.
Îți arde capul sau ți-e rece
Mai ia o gură, poate că-ți mai trece.
Lucrează nesimțită doctoria
Ca mulțumirea și ca bucuria.
Paharul zboară tot din mînă-n mînă
Și-o zi pe alta numai se amînă.
Se-ntoarce cupa fermecată.
Să mai încerci și să mai bei odată.
Veninul, lin, dospește-n toate,
Și-n cele necurate și curate,
Și-n ură și-n înțelepciune.
Primește-l ne-ntrerupt și te supune.
El nu lipsește vîrstelor niciuna.
Ca din oricare adevăr minciuna,
Te minți și tu și vremea ta te minte
Cu năluciri, icoane și cuvinte.
Mă doare dar otrava se duce înainte,
Îți supără privirea și gura ți-e bolnavă.
Ai mai băut o spumă de otravă.
Că-o iei fierbinte sau ținută ghiață
Otrava din pahare se chiamă-n carte viață.

9 noembrie 1954

PP

PLASTICĂ ȘI POEZIE

DUMITRU M. ION

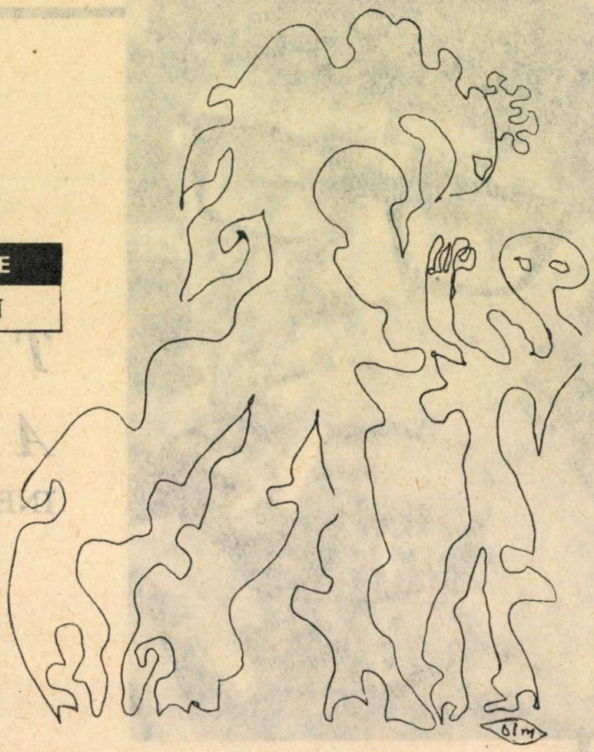

MELANHOLIA COPIILOR CARE SE DAU PE GHEAȚĂ

Doar umbra rămîne nevinova-
Tă fiindcă se supune: noi în
Vățăm de cîte ori pustiul
Mănîncă animale și nicioda-
Tă nu vom ști că-ntr-un o-
Raș vecin cu noi copiii au
Căzut strigînd: Vai, cît de
Lină e gheața! Și eu cine
Sunt dacă vestea m-a prins
Pe picior greșit și n-am a-
Juns la vreme la căpătîiul
Gheții; doar voi care lăsați
Copiii să moară pe gheață
Puteți să rîdeți uitîndu-
Vă la nori.

MUZICA UȘOARĂ

O proză de NINA CASSIAN cu trei auto-ilustrații grafice

«*Bang-bang*, tu me tuais...» *Bang-bang*, mă omorai... Încă de atunci, de cînd, la fereastra care dă spre curte, ți-am zărit jacheta cărămizie și cartea din mîna ta, tu fiind înconjurat de marele verde al grădinii, de tufele cu agrișe strepezite, iar între noi fișia de piatră a curții și înălțimea de la care te priveam; încă de atunci, de cînd ai smuls un trandafir roșu-închis în cinstea plecării mele, încă de atunci, de cînd ai rîs de mine, la întoarcere, arătîndu-mă cu degetul cînd m-am culcat odată pe o bancă, la soare, încă de atunci, de cînd, cu osul piciorului frînt, zăceam în pat, în timp ce tu te umpleai de zăpadă pe dealul apropiat, și veneai apoi la mine și apucai de mînecă păpușa aceea mare, veche și murdară, și o scuturai fără milă...

Bang-bang, mă omorai cînd ți-ai decorat roțile bicicletei cu panglici tricolore și cînd ai mers, departe de mine, la serbarea de care nu mă mai bucuram, deși sclipeau izvoare și brațele mă dureau de grămada de flori cu tulpine lungi, pline de pămînt, flori vesele, în culori palide ca aerul, deși săream din nou peste movile ierboase și cîntam împreună ca niște fete blonde în fuste cu bretele și bluze albe: «Lieb'Vaterland, ade...»

O, mă omorai în jocurile acelea de alergări printre ruine, de ascunzișuri în doi, cînd respiram atît de aproape unul de altul, deși nici unul din noi nu avea încă un miros al lui, și în intimitatea aceea de sub masă, în care adunasem sonerii, capace și un lemn ciudat răsucit, semănînd cu o labă de animal, acolo, sub masă, unde ne-am simțit însfîrșit separați, independenți de adulți, însfîrșit stăpînii secreți ai unui spațiu din lume.

Bang-bang, mă omorai cu batjocura ta, cu rangul tău de băiat peste fete, eu fiind schiloada, dar nu pentru că-mi frînsesem piciorul, ci pentru că simțeam tot ce simțeam și pentru că-mi era rușine și mă străduiam să nu se observe și pentru că se observa cu atît mai mult, mai ales că mi-era încă trupul drept ca un deget și pe el capul se impunea atît de suspect, de caracteristic și de vinovat.

Și eram nesuferită, Doamne, de o stîngăcie atît de abruptă că părea un ifos, o țîfnă, și meritam batjocurile, ale tale și ale tuturor, iar bocetele mele erau însăși urîțenia mea sonoră, neputincioasă și plină de ciudă.

Pentru că mă omorai, inocentule, crusta urîțeniei mele era prea compactă, cum ai fi putut-o străpunge, așa cum stăteai, de astă-dată tu, la balconul cu patru gratii subțiri și sărăcăcioase și mă

puteai vedea stînd la un altul, similar, și citind o carte și luînd cîte o poză care mi se părea avantajoasă pentru calitățile mele morale, cum ai fi putut bănui foamea teribilă cu care te urmăream plecînd sau venind acasă și cu care îți gravam trăsăturile pe o retină atentă ca un tigru, de unde să fi bănuit complicatul tabel de superstiții pe care-l compuse-

sem din literele numelui tău, tu, cel care nu m-ai cunoscut niciodată?

Bang-bang, de ce m-ai omorît pe lac, mai tîrziu, ca într-o «tragedie americană», vîslind ca şi cînd mă iubeai, eu, îmbrăcată în primul meu negru lucios şi neagră-lucioasă era şi apa şi eu simţind cuvintele tale ca pe nişte sărutări pe sîni deşi ele erau doar sarbedele frunze ale absenţii şi dezinteresării tale?

Joc cu pistoalele, joc de-a asasinatul, am murit de atîtea ori, ucisă de adversitatea ta inocentă, de percutanta indiferenţă a ta — ţii minte cele patru sărutări, cele patru gloanţe care mi-au perforat inima?

Mi-ai ocolit odată gura şi mi-ai atins cu buzele numai obrazul, iar sărutată cu adevărat a fost alta care nu te iubea, ţii minte?

Şi apoi, a doua împuşcătură. Aerodromul de pe care urma să zbor către un oraş necunoscut şi maica mea luîndu-şi rămas bun de la mine şi — oh! oroare! — nimerind cu sărutul ei matern însuşi colţul gurii mele şi eu smucindu-mă sălbatic întrucît nimeni nu trebuia să întineze şi să devore puritatea buzelor mele rezervate ţie, mult aşteptatule.

Oraşul necunoscut. Scaunul rotund cu un unic picior în faţa pianinei vechi. Do, mi-sol, si, do-re-do. Şi acompaniamentul clasic: do-sol-mi-sol, do-sol-mi-sol. Eh, alegreţă şi transparenţă, şi totul pentru urechile tale, pentru tine cel cocoşat în fotoliu, cu fire albe la tîmplă, cu pulovărul strîmb peste bandaje — bang-bang! — Gura ta pe a mea, nu mai apăsat decît fluturele pe floare, decît ceaţa pe nisip, o, mă omorai propunîndu-mi numele sărut pentru ceea ce nu avea decît consistenţa ceţii şi lăsîndu-mă să şoptesc acest nume fals în nesfîrşite singurătăţi, într-o interminabilă adolescenţă.

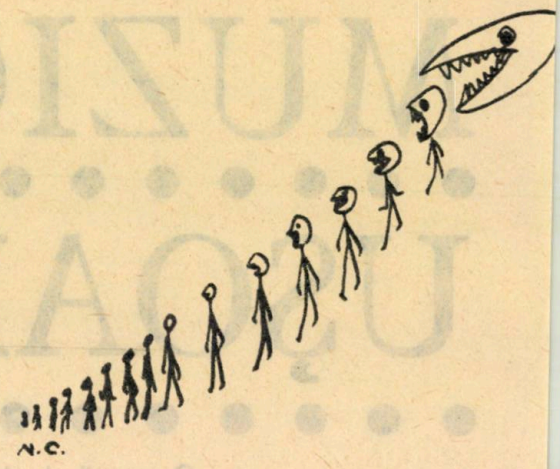

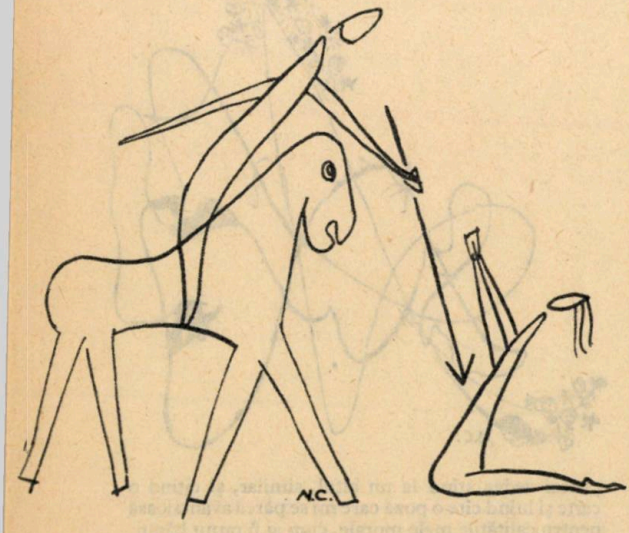

La al patrulea sărut, fularul îmi căzuse de pe cap şi părul meu fără culoare se răvăşise şi mi se vedea o ureche lungă şi ridiculă — era un frig nemaipomenit în acel început de primăvară şi un vînt intermitent, trădător; ochii tăi întunecoşi, lunecoşi, gura ta vînătă ca pruna, părul încîlcit şi umed, toate curgeau pe faţa mea şi au curs aşa o scurtă vreme pînă cînd a început aşteptarea.

Ultima oară te-am văzut de la fereastră, venind către mine, cu braţele căzute din umeri, venind cu o mare oboseală a pasului, cu o mare împotrivire a frunţii, cu expresia unei teribile corvezi pe chip.

Apoi n-ai mai venit.

Bang-bang, mă omorai în întîlnirile noastre «întîmplătoare» în care rătăceam pe strada ta, pîndindu-te, cumpărînd de la magazinul din colţ chibrituri, lumînări şi din nou lumînări şi chibrituri, pentru toate nunţile şi parastasurile inventate, mă omorai cu acea rece dezinvoltură a ta, cu acel zîmbet din care dispăruse orice urmă de sărut şi, moartă, mă încăpăţînam să bîntui în preajma ta, dintotdeauna şi pentru totdeauna, ştiind că nu mă aşteaptă decît morţi succesive, *bang-bang*, *bang-bang*, joc de pistoale, infantile asasinate nepedepsite, savuroase proectile în căptuşeala cărnii mele, *bang-bang*, *bang-bang*, rană lîngă rană, rană pe rană, dintotdeauna pentru totdeauna.

Hotărîri pentru cînd voi fi bătrîn

●

17 CUGETĂRI DE

JONATHAN SWIFT

În 1699, Jonathan Swift împlinește treizeci și doi de ani: viața lui se află în momentul unei cumpene decisive. Liber de servituțile care-l legaseră de vestitul său protector, Sir William Temple, viitorul autor al *Călătoriilor lui Gulliver* se pregătește să dea piept cu adversitățile existenței de unul singur. E anul, în care scriitorul se stabilește la Dublin, în calitate de capelan al lordului Berkeley.

Valoarea satirică a cugetărilor de mai jos, spicuite dintr-o serie de însemnări cu caracter particular, făcute în vremea aceea, se păstrează și astăzi, după atîta timp, la fel de percutantă.

A

Să nu mă însor cu o femeie tînără.

●

Să nu mă întovărășesc cu cei tineri, decît în cazul în care compania mea e cu adevărat dorită.

●

Să nu fiu arțăgos, ursuz ori neîncrezător.

●

Să nu disprețuiesc înfățișările noului în inteligență, modă, oameni, războ, ș.c.

●

Să nu fug după copii; să-i las cît de rar să se apropie de mine

●

Să nu povestesc mereu același lucru la toată lumea.

●

Să nu fiu hrăpăreț.

●

Să nu nesocotesc buna cuviință și curățenia și să nu mă las cuprins de îngălare.

●

Să nu mă arăt aspru cu tinerii, ci să mă port cu îngăduință față de nebuniile și slăbiciunile vîrstei.

Să nu mă las influențat și să nu-mi plec urechea la bîrfele viclene ale servitorimii și ale altora.

●

Să nu fiu prea săritor cu poveștele, neplictisindu-i decît pe cei ce mi le-ar cere.

●

Să rog pe cîțiva prieteni buni să-mi spună de care hotărîre nu mă țin ori pe care o nesocotesc și în ce fel; și să mă îndrept în consecință.

●

Să nu vorbesc mult — sau despre mine.

●

Să nu mă laud cu frumusețea mea de altă dată, cu puterea sau cu trecerea mea, în tinerețe, la femei, ș.c.

●

Să nu dau crezare măgulirilor ori să-mi închipui că pot fi iubit de o femeie tînără; *et eos qui hereditatem captant odisee ac vitare.**

●

Să nu fiu încăpățînat și îndărătnic.

●

Să nu pretind a îndeplini toate aceste hotărîri, pentru ca nu cumva să nu îndeplinesc niciuna.

* Iar pe cei ce umblă după moșteniri să-i urăsc și să-i ocolesc.

ȘI ÎNSUȘI

Și însuși Dumnezeu
a spus
VREAU POEZIE
și s-a făcut lumină
cînd cineva
putem fi ORIȘICARE
l-a nimerit
cu o shijă de poem
în inima
după asemănarea noastră
dintele scos
în dinte își află
durerea

și-abia în ziua șasea
mult spre seară
a scris poema
pînă la sfîrșit

ochiul de aur
de aur își are
și raza

Cu os de vers
îi prelungise gestul lui Adam
din coastă
pînă sub motivul VEGETAL
de despărțire
mintea lucioasă
lucioasă își are
pornirea

Și iară
fărăgrija a rămas divinității
și îmbrăcat
cu umbra lui Abel
sacrificiul
a împietrit în piatră
în noi
și pe munte
brațul tăiat
tăiată își are
săgeata

A plîns bătrînul Dumnezeu
o lacrimă dumnezeiască
pe pămînt
din care marinarii
și-au luat ape
și îndeletnicire nobilă pescarii

iar duhul sfînt
s-a așezat pe boltă
STEA POLARĂ
desperecheat.

GHEORGHE ASTALOȘ

PE ATUNCI

Pe-atunci Dobrogea veche își întindea la soare
Cerdacurile joase cu umbră arămie
Și-n sure rotogoale de pulberi călătoare
Trecea cîte-o carită, albea cîte-o geamie.

Dar noi pîndeam la marea în depărtări roșcată,
Smulși din afunde tîrguri, o urmă de jivină:
Corabia de putred smarald învăpăiată
Ce-avea să te răpească, o, doamnă Chiralină!

EMIL GIURGIUCA

POBSIS 3 POBSIS POBSIS

AUTOPORTRET

CumințI cumințI mai zburdă zburdă caii de paradă
hrăniți de șapte ori pe zi în grajdul împăratului,
tu unde, suflete cîrpit, vei mai găsi jăratec
pentru armăsarul ce tînjește-n tine
acoperit acoperit de rapănul tăcerii?

Podul părăsit, în care doarme șeaua șeaua fermecată,
unde l-ai pierdut, în care vale vale a memoriei
și unde e tipsia de aramă
la al cărei sunet sunet roibul să se scuture de vremuri,
înfiorat de dorul aventurii aventurii?

CumințI nechează caii de paradă de paradă,
trăgînd pe nări aplauzele de argint ale curtenilor
la zile mari, cînd împăratul gîdilă cetatea
cu vorbe de hîrtie colorată
și-și flutură himerele himerele pe turnuri reversibile.

Frumos atîrnă traista plină plină de grăunțe de grăunțe
la gîtul cailor cumințI și ce frumos nechează caii, caii, ce frumos,
în zilele cînd toată lumea paște calendare,
iar ei sunt mari în plecăciuni și li se-aud potcoavele de aur
cum rîd pe caldarîm cu buzele valtrapului bătut în fraze fraze
de rubin.

Pe fruntea ta păianjenii torc balele uitării
și călărețII se revoltă în genunchi genunchi,
Măria Ta, e-ngăduit e-ngăduit să nu ne mai supunem?
și toți te-au arătat cu degetul pe tine, răpciugosule,
căci numai tu le-ai refuzat grăunțele grăunțele de dragul
aventurii.

BEN. CORLACIU

DE-AM AVEA ARIPI

O proză de POP SIMION cu două auto-ilustrații

Noapte, lună slută, cîmp mut, cer gri, nori voiajori, umezeală, glod. Sînt orele zero și trei minute. Prin întunericul incert trec efluvii de neastîmpăr. Natura nu participă la tot ce se va întîmpla aici. Nici un fir de vînt nu se prelinge prin crengile solzoase de sassafras. Doar un faeton trece prin noaptea obscură, sugerînd viața și mișcarea universală. E un faeton de bambus, care urcă drumeagul spre cea mai înaltă cocoașă a orășelului galben. Faetonul e al poliției din localitate, tras de trei ogari andaluzi, care știu să-și țină botul. Din vehicolul făcut din vergele strînse în sfoară de manila, coboară nu mai puțin de șapte cîini, care dispar repede în cimitir, ocupîndu-și locurile dinainte stabilite. Patru sînt cîini de ai poliției, conduși de însuși Jumbo-Holmes, buldogul-detectiv. Ceilalți trei (Copoiul-de-presă, Potaia-de-circ și Dulăul-gropar) sînt civili, însă direct interesați în operațiunea care începe la miez de noapte, sub lună slută, în cîmp mut, cu cer gri, în prezența norilor voiajori, pe umezeală și glod, cînd nici un fir de vînt nu se prelinge prin crengile solzoase de sassafras.

Ce caută cei șapte în cimitir? Iată o întrebare la care n-ar putea răspunde vreun viețuitor al orășelului galben, scufundat acum în tăcere și somn. Motivul descinderii e știut doar de cei șapte, răspîndiți hexagonal pe terenul umed-ierbos, ondulat de morminte, unele vechi, altele proaspete sau mai puțin proaspete, cîteva de-a dreptul lutoase, lucind galben și rece din argile afînate.

Jumbo-Holmes e un pur-sînge cu craniul mare. Are o superbă blană samurie, pe care destui hingheri au ochit-o, i-au pus gînd rău, degeaba însă; agent de carieră, buldogul are de partea sa toată rețeaua, ocazie de a păzi pe alții, dar și pielea proprie. N-au ce-i face adversarii, îl privesc cu invidie, gîndind zadarnic la cizme burgheze. Ochii lui răi, galben-aurii, lăcrămoși din pricina vîrstei avansate și a serviciului îndelungat în poliție, sînt binecunoscuți în tot districtul; pe mulți îi scoate din minți cu privirea sa ciacîră, cu ochelarii naturali, din născare, precum și cu mustața rar-țepoasă, de cotoi japonez. Cînd se enervează, mustața asta e un spectacol. Trupul lui ciolănos, bine legat în mușchi, e îmbrăcat într-o vestă-corset de pîslă în culoarea

mov sau ocru (după dispoziție și eveniment) cu bumbi metalici și insigna de agent. Buldogul și-a ales loc strategic; stă în dosul unei stele funerare, de unde controlează ușor pozițiile celorlalți; pitiți care pe unde, în cripte, după cîte o tufă, ori în elasticul trunchi al unui chiparos. Stînd și tot stînd de veghe, Jumbo-Holmes, desigur, gîndește. Iată ce-i trece prin minte: Sîntem șapte la număr, unul și unul, grup de elită. Pozițiile noastre sînt astfel concepute încît infractorul nu ne poate scăpa. Misiunea e delicată, comportă finețe, altminteri nici n-ar fi fost nevoie de mine aici. Avem asupra noastră ce cu mintea nu gîndești; semnalizatoare de sunet, de lumină, sîrme, cătușe Cip, gumă de mestecat și, desigur, departe-vorbitoare cu care comunicăm între noi și dincolo de noi, cu centrul. Întreaga afacere e abominabilă și grotească, în același timp. Și, tocmai de aceea, ispititoare, face să investești în ea talent polițienesc, perspicacitate, mînă de virtuoz. Am mirosit eu din prima secundă că-i vorba de un caz special. Dar să vină profanatorii de morminte. Îi așteptăm.

Copoiul-de-presă e un animal roșcat, plin de agitație, dotat cu darul de a se exprima prin semne. A dobîndit de cîteva ori laurii pentru *Cel mai expresiv semn al unului*, dar asta nu-l încîntă; pe copoiul-de-presă aventura îl atrage, tensiunea pe care o dau misterul și acțiunile tari. Cum așa ceva se ivește rar în district, copoiul-de-presă trăiește ca un sacrificat al unui mediu nedarnic. Ivită pe neașteptate, ocazia de a acționa l-a remontat repede, i-a dat vioiciunea de odinioară, smuîgîndu-l din blazare. Țelul său este să nu piardă un amănunt, să vadă totul și să simtă totul. S-a instalat sub pălăria de șiță a unei clopotnițe, de unde are vedere bună asupra teatrului de operațiuni și avantajul de a transmite știrile instantaneu. În înțelegerea copoiului-de-presă situația este ieșită din comun: Am chelit și mi-a putrezit ficatul de cînd aștept o astfel de ocazie. Voi ieși, se pare, din anonimat, mă voi impune atenției generale și — mai știi — poate voi fi invitat la Academie. De subiect, ca să rămînem în limitele adevărului, nu-i cine știe ce: niște cîini vagabonzi pătrund în cimitir și fură flori de pe morminte. Carevasăzică frustrează morții. Faptul va renaște sub pana mea, se va dilata, va crește ca aluatul, hrănind cum nu se poate mai bine foamea de senzațional a orășeanului galben. Deși, veche de cînd lumea, tema profanatorilor de morminte exercită asupra noastră o inexplicabilă fascinație, ne dă fiori, sîntem mereu dispuși să scăpăm o lacrimă. N-au decît să apară făptașii. După ce vor fi prinși, îi voi tortura cu întrebarea: ați avut și voi morții voștri?!

Dulăul-gropar nu-i în apele lui, vrea să știe ce se întîmplă exact și încotro vor evolua lucrurile; trăind în incinta cimitirului, el a observat că, noapte de noapte, dispar coroanele de flori de pe mormintele pe care abia le sapă. A anunțat asta celor în drept și tot ce a urmat a fost ca o avalanșă. De cînd stă la pîndă, ar fi putut săpa cîteva gropi de dimensiuni variate și după cele mai evoluate tehnici. În ciuda situației sale de ogar căzut din drepturi, e un gropar căutat; are gheară bună și sapă repede, coboară frumos în adînc, mergînd în serpentină, iar gropile lui ies perfect ovale, amănunt care îl distinge de ceilalți meseriași. Dulăului-gropar nu-i prea convine că-i amestecat în afacerea asta, șade ca pe ghimpi, după o tufă de coacăz, în timp ce mintea lui liniară macină, ca o moară stricată, unul și același gînd nătîng: De ce nu vin odată ăia?!

Dacă cineva dintre cei șapte nu pune lucrurile la inimă, acel cineva e, fără îndoială, Potaia-de-circ, un hopa-mitică cu ochi de cafea, sfrijit în ultimul hal, bănuit de TBC, însă totuși apt (prin ce miracol?) să facă năzdrăvănii, seară de seară, sub cupola circului. Se află în cimitir din motive profesionale; fiind un actor de mîna a doua, oricînd abordabil, e pus adesea să joace pentru televiziune în filme cu subiect educativ: spargeri, hoții, infracțiuni cu tîlc, întregul șir de rele din care lumea e mereu invitată să tragă învățăminte, însă nu le trage pe cît ar trebui. E motivul pentru care Potaia-de-circ merge din rol în rol, trage peliculă după peliculă. Cum furtul de flori nu-i pe toate drumurile, potaia-de-circ a venit să învețe

la sursă în mijlocul realității. Dar timpul trece și realitatea se lasă așteptată. Potaia-de-circ se întreabă dacă n-ar fi nimerit să coboare din chiparosul unde stă cocoțat, să dispară, pîș-pîș, ca să revină pe dincolo și să înhațe coroane de flori. S-ar isprăvi mai repede toată povestea. N-are chef de nimic, simte frigul, umezeala îi intră în oase, ar vrea să ațipească nițel, dar rămîne cu gîndul-cui, care nu-i dă pace în ultima vreme, îl face să se căineze invariabil: De-am avea aripi! De-am avea aripi!

Buldog lucid, poate cel mai cu picioarele pe pămînt, Jumbo-Holmes își dă seama primul de goana timpului, simte nerăbdarea care plutește în jur, plictisul care se înfiripă, drept care mîrîie în departevorbitor: «Cum vă simțiți, potăi?»

«Bine. Așteptăm» se aud vagi răspunsuri.

«Ce ar fi să vă mișcați un pic, să vă desmorțiți oasele? Posturile unu, trei, cinci, șapte, au liber. Ținem legătură prin sîrmă» dispune buldogul, hămăind gros.

Patru umbre se desprind în noaptea incertă, tîndălesc prin apropiere, își lasă udul, iar cînd, din nebăgare de seamă, se ciocnesc unul de celălalt, se salută respectuos și energic:

«Sluga!»

«Sluga!»

«Crezi că vor mai veni?» întreabă careva.

«Ce-s proști? De alminteri, facă ce vor, noi ne vedem de treabă. Nu ne interesează amănuntele».

«Foarte bine spus. Nu ne interesează amănuntele».

Dialogul se duce între doi agenți de rînd care convorbesc în stilul lor. Intervine însă potaia-de-presă:

«Voi nu vă uitați în jur? Nici n-au ce să ia. Mortului de azi i s-a pus o singură jerbă de flori. Și asta ca vai de lume».

«Chiar așa. De necrezut!» exclamă cei doi agenți de rînd; se tîrăsc prin lumina tulbure pînă la cercul de sîrmă în care sînt prinse cîteva garoafe, le amiros, încearcă metalul cu colții, ca să revină în post, plictisiți, tăcuți. Sînt foarte mulțumiți să nu mai comenteze faptul și mîrîie un reciproc salut:

«Sluga!»

«Sluga!»

Se crapă de ziuă. Își iau liber cei ale căror posturi au numere cu soț, inclusiv Jumbo-Holmes, care dă o raită la faeton, să știe dacă ogarii andaluzi nu se încurcă în hamuri. Nu se încurcă.

«Facem niște foi?» întreabă copoiul-de-presă.

«Facem, e de acord dulăul-gropar. Dar să vină și al patrulea» (arată spre Jumbo-Holmes).

Se așează tuspatru pe o lespede gravată și încep un poker cu pot mic (un os intrarea). Jumbo-Holmes pierde, nu-i stă mintea la joc, se gîndește ce va raporta superiorului, cum va motiva eșecul. Nu te poți înfățișa unui șef, zicînd pe șleau: am fost la fața locului și în fața locului era bășicată. E nevoie de ceva mai de soi.

RĂTĂCIT

Veghez printre cuvinte rătăcit
Cu brațele-alungite în rece alb de lună
Paianjen de lumină în marmură-adormit
Cînd drumurile-s sparte de zgomote și tună.

Se soarbe-n sine rîsul nefiresc,
În jur nu văd de-ntunecate fețe —
Și umerii și mîna și ochii mă uimesc —
Vin păsări mari cu ciocul să mă-nghețe.

COMAN ȘOVA

Oricum, vorba «bluf» nu va fi rostită.

«N-ar fi cazul să ne uităm la *vișpetă?* întrebă umil Dulăul-gropar.

Copoiul-de-presă sare ca ars: «La ce să ne uităm, mă?»

În ochii Dulăului-gropar se iveşte spaima; n-ar fi vrut să fi spus o necuviinţă. Repetă ceea ce zisese: «La *vișpetă*».

«Ce-i aia?» vrea lămuriri roşcatul.

«*Vișpetă* e obiectul rotund care face tic-tac, se ţine în buzunarul vestei, legat în lanţ. E cîinele timpului.

«Tu eşti un tîmpit, îl apostrofează Copoiul-de-presă. Meseria de gropar te-a cretinizat. Va trebui să iei pastile. De unde ai scos expresia *vișpetă?*»

«De la străbunicul, se scuză Dulăul-gropar, dînd din colţ în colţ. Dînsul a însoţit pe soldaţii imperiului, în calitate de cîine al regimentului. Soldaţii aceia ziceau toată ziua *vișpetă* şi se uitau la obiectul rotund, strălucitor. Mărşăluiau şi se uitau la *vișpetă*».

«Poate Wie spät ist es?» intră în discuţie Potaia-de-circ, cu fală. E vorba dresorului neamţ. O aud şi în somn. Plezneşte din bici şi zice vorba aia».

«Taci, nu te băga!» face linişte însuşi Jumbo-Holmes şi Potaia-de-circ e pusă cu botul pe labe.

Copoiul-de-presă poate relua comvorbirea cu Dulăul-gropar:

«Mă, tu ai plăgi, eşti suferind de vreo boală ascunsă».

«Nu cred. Doar de pelagră am suferit pînă la vîrsta asta. Am mîncat o vreme cucuruz mucegăit, care lasă nişte urme. Atîta tot».

«Dar la şcoală ai fost? Ai limbi la bază?»

«Una singură, cam tăbăcită şi arsă. Sînt cam beţivan din fire».

«De limbi străine întreb, mă».

«Asta nu, n-am avut parte. Eu am terminat doar învăţămîntul-pînă-la gleznă. Sînt un dulău oarecare. Un fomist».

«Gura! Fugi de te uită la *vișpeta* din turn. Spune-ne cît arată» îi dă ordin Jumbo-Holmes, ca să curme discuţia fără noimă.

Dulăul-gropar se ridică anevoie, pieile îi atîrnă, e încet şi elefantin. Pleacă în locul lui Potaia-de-circ, fuge în salturi, ajunge lîngă un edificiu de piatră, se uită la *vișpeta* din turn, goană înapoi, revine bine dispus, cu pas gimnastic şi comunică rezultatul.

Jumbo-Holmes nu se aşteptase să fi trecut atît de repede timpul. Lasă jocul baltă, se ridică, îşi scarpină blana samurie şi cască. Îl dor oasele de nemişcare şi simte o sete. Galben de mînie, bea uleiul din nişte candele (mîncase ceva picant de cu seară şi untdelemnul curăţă).

În spatele lui, agenţii de rînd discută din vîrful limbii, gesticulînd în dimineaţa gălbuie:

«La drept vorbind, n-au de ce să vină cîinii vagabonzi».

«Ce vrei să spui?»

«Exact ceea ce ştii. Pentru o jerbă jigărită cine să... Mortul ăsta, deşi de elită, a fost cam neglijat».

«În ce sens?»

«În sensul că l-au adus galop, l-au îngro-

POEM

Mă lipesc de umărul tău
fiindcă sîntem una — amîndoi...
De cîte ori nu m-am tîrît în genunchi
pe malul sîngelui
strigîndu-ţi: Tată! Nu auzeai
pentru că vorbeam din interior
cum vorbesc marile voci originare
de la-nceputul păcatului.

Pluteam în desfrunzirea fiinţei,
hărăzit să mă nasc din carnea, din
sîngele tău,
îmi apropiam atomii originari
cu care-aveam să izbucnesc în lumină
odată cu cea mai sfîntă
lepădare de tine.

MIHAIL CRAMA

pat sub gard, la marginea cimitirului, ca să-i pună deasupra se vede ce».

«Dacă pe ăsta, mare fiind, l-au îngropat unde l-au îngropat și i-au pus florile care se văd, atunci mă întreb: pe noi, ăștia de rînd, unde ne pun și ce ne dau? Cred că ne culcă undeva dincolo de gard, să crească troscoțel deasupra. Știi ce zic eu, sluga? O dau în mă-sa de viață».

Lui Jimbo-Holmes îi vine să se sinucidă de plictis. Ar vrea să latre sau să facă instrucție cu agenții care flecăresc, să-i pună pe alergătură, să le ordone culcat-sculat, să-i tăvălească prin gloduri, pe săturate. Îi este lehamite. Ia un vas lunguieț, cu linie delicată, pe care îl cercetează atent, cu ochii galbeni. Îl miroase, îl zgîrie cu ghiarele, îl arată celorlalți, întrebînd: «Știți voi ce-i asta?»

«Nu știm» răspund aceștia în cor.

«E o amforă» explică Jumbo-Holmes cu trufie și imediat varsă conținutul vasului (o cenușă de culoarea lămîiei), după care, vira-zdup! o izbește într-o piatră de căpătîi, o lespede înfiptă pe vertical, cum se obișnuiește în cimitirele ordinului Cîinii Falnici. La Cîinii Bruni situația e alta: aceia cred în ceva, își fac cimitire separate și pun la căpătîi ienupăr.

«Ești careva din ordinul Cîinii Bruni?» întreabă Jumbo-Holmes cu năduf.

«Nu» vine răspunsul în cor.

«Atunci e bine» spune buldogul privind în pămînt și aranjîndu-și mustața; la picioarele lui zace amfora făcută țăndări și aschii. Jumbo-Holmes o calcă în picioare, o pisează mărunt și mai face ceva pe ea. După aceea iese din cimitir, urcă în faetonul galben, de unde latră: «Hei, urcați-vă! Mergem să bem ceva».

Cei chemați curg spre faeton, se cațără cum pot în vehicul. Sînt acri, schimonosiți la figură, palizi ca moartea și glodoși, de sus pînă jos, de parcă ar fi ieșit din morminte. Zorii tulburi, umezeala, lumina galbenă a începutului de zi, le adîncesc oboseala insipidă. Par un pachet de vietăți informe, atunci pescuite din mlaștini. Jumbo-Holmes lasă bicele între ogarii andaluzi și ciudatul echipaj umblă ca gîndul și ca vîntul, ajunge în afara orășelului galben, pe un teren viran, așternut cu un covor de nisip galben, în care goana mătăsoasă a ogarilor andaluzi și curgerea pluvioasă a roților lasă urme.

Încetinesc, trag la dreapta, la «Cîinii verzi», o bodegă mizeră care deschide în zori, la trei, pentru cîinii cărăuși și cei care ies din serviciul de noapte, în majoritate paznici. Se înfulecă ceva la repezeală stînd în picioare, și se bea un lichid vîscos, de coacăz negru și zeamă de lemn cîinesc; e un coctail care strepezește dinții, drege mațele și împrăștie foc în mădulare. Nu puțini sînt cei care se pilesc înainte de a-și da seama de faptul în sine, sînt scoși din local beți-cui, dați în brînci pe șanț, unde îi găsește răsăritul soarelui dormind în nesimțire.

Cei șapte beau moderat. Dă tonul Jumbo-Holmes, care știe să bea tăcînd și să se înconjoare cu un zid al nepăsării și disprețului. Excepție face Dulăul-gropar, care pierde măsura, devine flecar, latră din toți bojocii: «Imposibil să piară pe lumea asta atîtea jigodii cîte gropi pot săpa eu!». Spre a fi crezut, își arată labele monstruos

WERNER BOSSERT

MARE NOROC

Mare noroc
are cel singuratic:
struna dorului lui
țipă amarnic
clipă de clipă.

Mult, mult noroc
are el: dragoste
ne-mpărtășită, sete nepotolită.

Împresurat de prietenii ucigașe
între ghețurile care pîrîie
ca flăcările.

În românește de
PANAIT MANOLE

dezvoltate, ca de cimpanzeu. Nu-l admonestează nimeni. Curînd oboseşte, se culcă pe o margine de şanţ, unde doarme în ebrietatea lui groasă.

Potaia-de-circ face acrobaţii pe terenul viran; umblă cu capul în jos, pe picioarele de dinainte. Nimeni nu-i spune să-şi vadă de treabă, să umble normal. Faptul că-i privit cu dezinteres îl stîrneşte mai rău pe cel din arenă, e un argument ca Potaia-de-circ să umble mereu cu capul în jos, pe picioarele de dinainte, străbătînd în toate sensurile terenul viran, acoperit cu un covor de nisip galben, în care se înscriu urmele. Umblă în acest fel aparte, scîncind una şi aceiaşi frază: «De-am avea aripi! De-am avea aripi!»

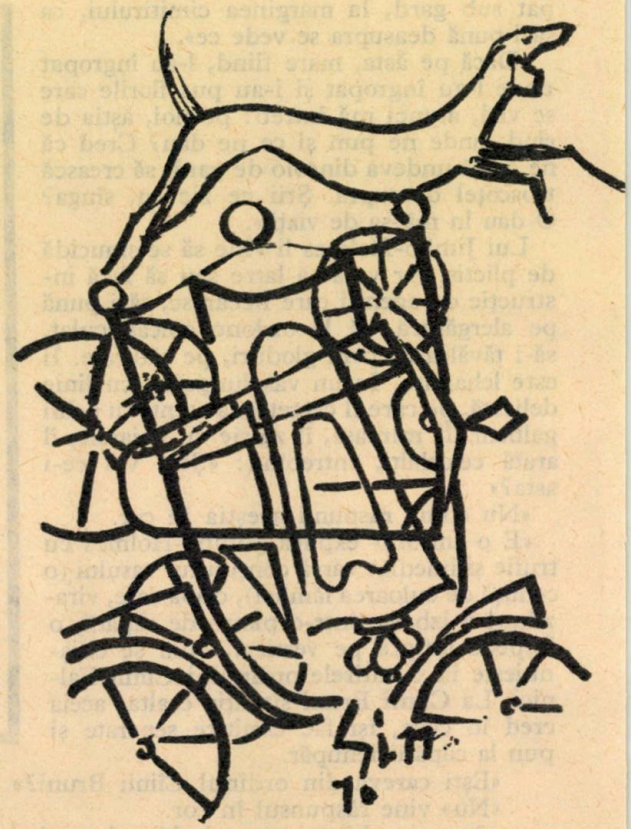

Copoiul-de-presă simte că i se lasă un văl de ceaţă pe creier, începe să tremure, iese în spaţiul liber, unde fredonează un cîntec de inimă albastră. *Frunză verde laba gîştii, trece regele pe ştreek* cîntă lunatic roşcatul şi suie pe terasamentul înalt al Nord-Orient-Express-ului, o linie feroviară internaţională, unde — din proprie iniţiativă — se sinucide prin aruncare sub locomotiva Diesel, care vine ca fulgerul, îl face zob şi dispare în zare. Nu-i nimeni vinovat. Nicicînd n-a stat bine cu nervii Copoiul-de-presă, avea nevroza instalată adînc, era isteroid şi complexat, meteahnă de esenţă micbuldogă.

«Anunţăm hingherii să-l ridice?» întreabă respectuos un agent de rînd.

«Are pielea subţire, opinează Jumbo-Holmes privind cu ochii galbeni linia orizontului. Nu-i bună de cizme. Dar a avut noroc, pezevenghiul. Şi-a asigurat-o pe o sumă mare, la Asociaţia pentru Protecţia Animalelor Roşcate. 300.000 de oase, plătibile în valută forte (deci cu măduvă), ceea ce nu-i puţin».

Soarele trece ca un tăvălug peste terenul viran, acoperit cu un covor de nisip galben, în care să se înscrie urmele, luminînd vietăţile adunate în faţa bodegii «Cîinii verzi», faetonul cu ogari andaluzi şi terasamentul înalt care leagă orăşelul galben de restul lumii. Potaia-de-circ se miră că, din pricina sinucigaşului, nu mai zice nimeni nimic. Nu-i bine să te găsească zorii de zi fără să scoţi un sunet, stînd în încremenire. De aceea, continuînd să umble în felul său aparte, cu capul în jos, Potaia-de-circ îi întreabă pe cei de pe margini cu vie curiozitate: «De mă uit mereu la cer, credeţi că îmi cresc aripi?»

Lumea tace. Încremenirea locului o strică doar Dulăul-gropar, care se scoală şi, văzînd care-i situaţia, face o groapă ovală.

MIRCEA HORIA SIMIONESCU

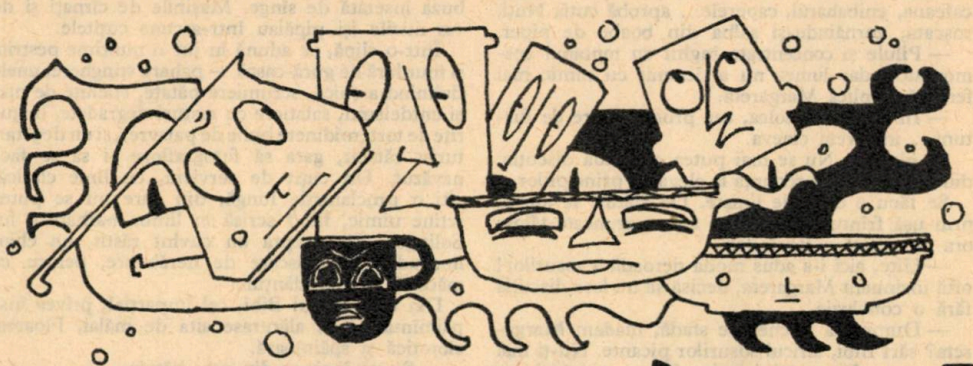

POVESTE DE IARNĂ

Nu e o zi ca celelalte, asta poate s-o înţeleagă pînă şi mintea subţire a bătătorului de covoare, din ungherul unde a fost atîrnat cu capul în jos, de vreme ce întregul apartament este traversat din timp în timp de ţipete scurte de sonerie, iar pretutindeni pluteşte un parfum tare şi răcoros de cetină. Cineva se tot duce să deschidă, casa se umple cu pachete foşnitoare, într-un răgaz s-a zărit pentru o clipă, în cadrul uşii dela intrare, chiar chipiul festiv al unui comisionar. Lumina însăşi pare mai strălucitoare, radioul murmură în surdină o prietenoasă muzică de flaut şi clopoţei.

În bucătărie, nedumerirea, aşteptarea fac ca robinetul chiuvetei să bîziie prelung, nervos. Margareta, grăsuna oală de supă, cu braţele în şold, legănîndu-se, ţine să observe:

— Pe mine, să vă spun sincer, toată foiala asta mă indispune. Martor îmi este Straton, frigiderul; zgomotele violente, însăşi bucuria gălăgioasă mă deprimă. N-am suferit niciodată de astenie, dar pun mîna în foc că de data asta n-o să mai rezist. Decadenţa este evidentă. Astăzi, din motive de economie sau mai ştiu eu din ce altă raţiune, sînt preferate petrecerile violente, cu băuturi aprinse, cu supe groase, din ciolane şi sgîrciuri. Vremurile domoale de altădată s-au stins pentru totdeauna. Să fi trăit încîntarea pe care ţi-o oferă o supă fină cu găluşti...

— Supă cu găluşti? făcu ironic grătarul de fripturi, trosnindu-şi degetele subţiri. Ce gusturi! Ce moravuri! Îşi umflau pîntecele cu lichidul acela dubios şi se mînţeau cu cocă ferfeniţită. Nevasta unui locotenent, la care am slujit prin '912, a făcut încurcătură de maţe de la nişte găluşti.

În sprijinul coanei Margareta, schiţă o mişcare decisă Dorofteia, maşina de tocat carne. Ea se adresă grătarului vindicativă, înţeleaptă:

— Mai slăbeşte-mă cu părerile tale fistichii! Ai gustat cinstita, aşezata ciorbă de perişoare? Doamne, ce minunăţie! Satisfacţii indicibile: carnea frăgezită de gingăşia orezului bine înflorit, ameţitoarea suculenţă a zarzavaturilor date prin strecurătoare, esenţa şi tăria lichidului care îţi răscoleşte toate simţurile... Cu ce vrei dumneata să le înlocuieşti? Cu mititeii ordinari, puţind a usturoi? Cu îndrăciţii, extremiştii ardei iuţi? Fanteziile astea ale tinerilor îmi produc o indispoziţie iremediabilă.

— Carnea friptă e, de cînd lumea, hrana săracului, ca şi a bogatului, decretă de pe policioară meditativul pisălog Matei. Adeseori obiceiurile vechi, abandonate pentru un timp, ne apar de o noutate ameţitoare. Obiceiurile vechi sînt, categoric, cele mai bune.

— Într-adevăr, cu carnea friptă se hrănesc din vremuri imemorabile oamenii, indiferent de locul aşezării lor pe glob sau de gradul de cultură. În răcoroasele păduri nordice, ca şi la tropice, în evul mediu ca şi în războiul trecut, la circiumă sau în sălile fastuoase pentru recepţii, oamenii se hrănesc cu carne friptă, dată prin cimbru, pipărată, unsă cu un strop de unt proaspăt. Se serveşte de pe foc, cu cîteva fire de pătrunjel pe marginea farfuriei încălzite... Cine vorbise?

— Visez, continuă Matei ideia lui, zilele fericite ale viitorului, cînd oamenii vor găsi la fiecare colţ de stradă grătare uriaşe cu fleici, momiţe, pastramă... Secolul îndestulării va veni, fiţi fără grijă. Fiecare va mînca atunci cît îi va pofti inima.

— Citeam undeva, intră în discuţie Titi, paharul ştirb cu frunze de dafin, că vremea pe care o visezi dumneata, nene Matei, şi pentru care te ironizează unii, se va lipsi de mîncările indigeste, care, din păcate, ne mai stau astăzi pe masă: oamenii se vor hrăni numai cu arome, cu condensate, cu esenţe...

— Da, da, cu mici pilule aromate, din acelea în care natura a concentrat principiile vieții: cafeaua, enibaharul, caperele... aprobă cutia Nuți, roșcata, zornăindu-și salba din boabe de piper.

— Pilule și concentrate înghit cu toptanul cosmonauții, dar lumea nu a devenit cu nimic mai fericită, replică Margareta.

— În schimb, fasolea, cea producătoare de furtuni... interveni cineva.

Se glumea. Nu se mai putea continua discuția, din moment ce se renunța la eleganța principiilor...

Se făcu o clipă de liniște. De alături se auziră prin ușă frînturi de cuvinte aspre, aruncate tăios: ora de ceartă a stăpînilor.

— Uite, aici i-a adus moda neroadă a sosurilor! oftă insinuant Margareta, decisă să nu lase discuția fără o concluzie.

— Dumneata ai chef de sfadă, madam Margareta? sări Bibi, ibricul sosurilor picante. Nu-ți mai tace gura. De-ar ști istoria cîți comentatori are în femeile de seama dumitale! Și ne mai miră de unde scot doctorii tot felul de vorbe împotriva sosurilor! Eu am fost întotdeauna o persoană fără prejudecăți, știi bine, împarțial și abstract ca funia de rufe, nu m-am dat nici cu cratițele turbulente, care au pregătit scandalul mazărei din toamna trecută, nici n-am luat partea anarhistului Soté de MorKoff, care știm cu toții cum a sfîrșit. Nu mă poți bănui că simpatizez cu secta nefericitului ăsta de grătar, usturoiul lui producîndu-mi alergie. Dar de ce nu vrei să recunoști că sînt sosuri și sosuri; cele albe, nobile, complimentau fericit savoarea sparanghelului, a ciupercilor și, fără exagerare, sosurile puțin picante au însoțit întotdeauna admirabil coaja rumenă a fripturilor la cuptor. În zilele noastre, sosurile continuă să-și aducă contribuția discretă la reușita meselor de calitate. Condimentul este pentru mîncare ceea ce cerneala tipografică e pentru litera de plumb: îi conferă relief și actualitate.

În preajma înfumuratei Margareta au început să se strîngă, iată, cei care, nu prima dată, îi împărtășesc vederile: Nicolae, starostele polonicelor, Mietta, solnița de zile mari, Nobert, morarul neamț, meșterul iscusit al condimentelor și al pulberilor lăcrămoase, strecurătoarea Niculina (cam tîmpă, cam indiscretă), Gică Smaltz, șmecherul colțos, spărgătorul infailibil al cutiilor de conserve, seducătorul grăsuțelor borcănașe cu sfeclă roșie, Maria Lena, Maria Jana și Maria Roza, grațioasele farfurii de prăjituri, în slujba suavei maestre Diana, sticla de cristal pentru vin roșu. În tabăra adversă, sub flamurile unui șervet mural reprezentînd un vînzător ce nu izbutește să zărească, printre brazi, un cerb uriaș și agresiv, și-au strîns rîndurile, încruntați și amenințători, grătarul subit spiritualizat, Marin, tocătorul de zarzavat, Leonte cîrnățarul, Leontin satîrul, Dionisie, fundul de lemn, Tanți (destrăbălata!), care-și oferă patul Mujdeiului, Hreanului, Usturoiului, și Mădălin, prostănacul borcan cu untură. Se strecură printre rînduri și un agent provocator, Vasile Clapă, cîrlig de rufe, de meserie estet rafinat și impotent.

Interese vagi, meschine, niciodată lămurite îi aruncaseră într-o tabără sau alta, opțiunea avînd explicații poate numai în gradul de uzură și în aspirațiile la cultură.

Atmosfera era încărcată. Oalele fierbeau înăbușit. Cratițele tremurau indignate. Satîrul își mușca buza însetată de sînge. Mașinile de cîrnați și de ras nucile își pipăiau într-ascuns cuțitele.

Într-o clipă, se adună în jur o mulțime pestriță și murdară de gură-cască — pahare stinghere, unele duhnind a țuică, scrumiere pătate, sticluțe de oțet și untdelemn, salatiere cu resturi degradate, linguriță de tort (midinete bune de palavre), și un degetar, turist rătăcit, gata să fotografieze și să se facă nevăzut. Un cuțit de serviciu, cu linie clasică, citi o proclamație lungă, din care nu se putea reține nimic, fiind scrisă în limba barbară a lui Solingen. Se aștepta un cuvînt răstit, un chiot imprudent, o mișcare de nerăbdare, pentru ca măcelul să se dezlănțuie.

Din cui, ibricul Bibi, cel împarțial, privea înspăimîntat. I se alăturase sita de mălai, Floarea, clorotică și spăimoasă.

— Se va încinge din nou bătaia...

— E un conflict mai presus de înțelegerea mea.

— Da, e o luptă între viziuni diferite asupra rosturilor, un conflict ce își are originea însă în locuri mai îndepărtate: e la mijloc rivalitatea înverșunată dintre lampa cu picior din sufragerie și oglinda de Murano, care îi supraveghează pînă și cel mai mărunt ges. Spiritele sînt atît de iritate, încît și o vorbă nevinovată poate deslănțui iremediabilul. Măsurile de disciplină impuse de trăznita de bucătăreasă n-au făcut decît să asmută pasiunile. Ce ne-a folosit că Ugolino, amatorul de rîntașuri, a sfîrșit la spînzurătoare? Bucătăria noastră, cîndva unită, e acum dezmembrată de pricini josnice.

— Aici n-ai dreptate. Dispute au fost întotdeauna și ele sînt, în realitate, necesare. Pentru ca treburile să meargă bine, iar sosurile să fie gustoase, avem nevoie de principii, de competiție, numai așa

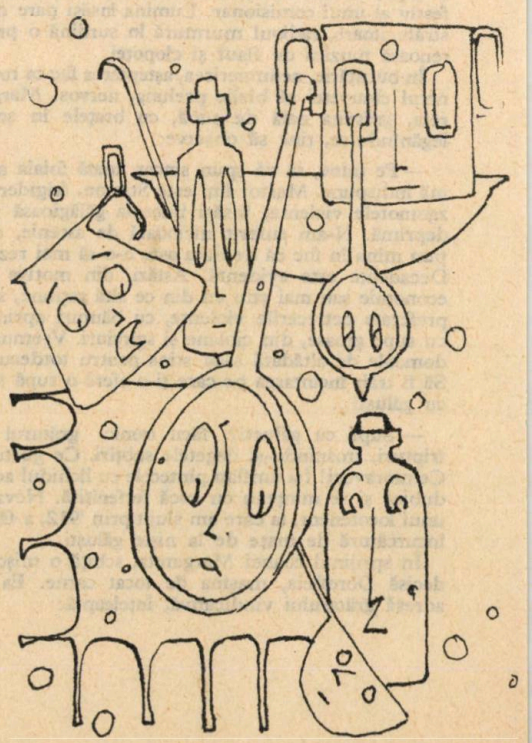

rămînem treji și putem spera că vom atinge perfecțiunea; apropo, ce părere ai despre noul tip de combină de curățat cartofi și de înstelat morcovi? Dar despre mașina de frecat maioneza?

— Vai de noi, oftă cineva cu glasul lemnos.

— Și cînd văd că, în timp ce noi ne frămîntăm să aflăm o soluție, tirbușonul ăsta flușturatic stă la dragoste cu un dop, mă cuprinde o indignare ce-mi provoacă scîrbă, spuse scuipînd bărbățește Calistrat, sifonul străveziu de sub masă.

În acel moment, ușa se deschise brusc. O femeie tînără intră în bucătărie. Plîngea. Mîinile îi tremurau.

— Alta care nu trăiește pe lumea asta! observă cu ironie Calistrat, fișiind cu bulburuci. Balta stătută a apolitismului!

Femeia tînără răscoli într-un sertar, luă cu sine un plic cu bicarbonat, dar își prinse în grabă fusta în colțul mesei. Și-o trase cu ciudă. Paharele de deasupra zornăiră într-o mișcare de masă care ar fi entuziasmat pe un Delacroix.

— Și mai duceți-vă dracului! strigă ea. Ridică amenințător mîna. Diana, sticla de vin roșu, se trase instinctiv înapoi. Un singur pas. Era pierdută.

Acum zace fără suflare, palidă și ascuțită. Mașina de călcat, îmbrobodită, o veghează. Pe podeaua de mozaic, cîteva picături stau mărturie a tragicului deznodămînt.

— A curs iarăși sînge nevinovat, șopti înfiorată sita de mălai.

Bibi, purtătorul de sosuri, îi răspunse:

— Fii înțeleaptă! Ideea de puritate, pe care ne-o lasă ca amintire, nu va pieri.

Oalele, cratițele, ustensilele, mașinile, paharele se retraseră în tăcere, impresionate.

— Se duc să-și ascundă și să-și alimenteze ura, observă Vera, solnița de boia, pentru prima oară semnalîndu-și prezența insipidă. Vor ieși să se înfrunte din nou mîine, la prima oră. Smintiții!

— Neîndoios, fiecare va mesteca pînă atunci noi argumente pentru propriul punct de vedere, adăugă sentențios Polonic hidropicul.

Tînăra femeie strînse cioburile, își șterse lacrimile și ieși.

Înainte de a închide ușa, se întoarse și stinse lumina.

Ilustrații de MIHAI SÂNZIANU

ODATĂ...

Odată, am avut curajul și-am intrat în interiorul unei frunze. Era bine acolo. Multă lumină și un aer foarte plăcut.

Am pătruns în labirintul ei, prin lemnoase, liberiene și capilare, apoi prin nervuri, și m-am lăsat condusă de sevă, mai departe în ani, pînă cînd m-am oprit în trunchiul unui copac. I-am citit anii, uitîndu-mă la cercuri și am aflat că are un secol.

L-am întrebat multe și, printre altele, cum aș putea să fiu ca el. Mi-a spus că e obositor să fi veșnic; plictisitor, să faci mereu aceeași experiență a anotimpurilor; să știi precis că vine amăgitoarea primăvară, iar la sfîrșit de an, înfrigurata iarnă.

Am încercat să mă apăr, să-i explic că vreau să fiu falnic, ca el. Atunci, a troznit din trunchi și m-am pomenit prăvălindu-mă într-o scorbură adîncă și neagră. În aceeași clipă, l-am auzit, spunîndu-mi:

— Ei, bine, am crescut într-atîta, încît am cîștigat invidia celor ce m-au privit. Dar, pentru ceea ce am pierdut din mine, plînge-mă tu.

SIMONA KISELEVSKI

EUGEN IONESCU

PAGINI INEDITE

Aceste pagini, pe care vi le prezintă *Almanahul Literar 1971*, Eugen Ionescu le-a scris acum aproximativ treizeci şi patru de ani.

Ele au rămas necunoscute pînă astăzi şi ne întrebăm dacă nu cumva marele dramaturg a uitat el însuşi de existenţa lor.

În confesiunile ce le succed, scriitorul Ladmiss Andreescu, căruia îi mulţumim pentru că ni le-a încredinţat spre a le aduce astfel, după aproape patru decenii, la cunoştinţa cititorilor noştri, vă relatează împrejurările deosebit de interesante în care a ajuns în posesia acestor «pagini rupte din jurnalul unuia din oamenii veacului», cum le numeşte domnia-sa. Veţi mai afla totodată cum au supravieţuit ele timp de aproape patru decenii şi cum au fost redescoperite.

Să mă menţin totdeauna, — cu efort, dacă e nevoie, — pe culmile cele mai înalte ale uimirii. Dincolo de bine, rău, politic, speranţă, disperare etc., în inima misterului. Uitînd că vasul se scufundă, uitînd drama şi logica scufundării, — să mai privesc cerul; sau să mă privesc pe mine însumi, existenţa mea uimitoare, independent de scufundare.

Pentru a locui în mirare, să-mi dau întotdeauna seama că nu ştiu nimic, că sunt înafară de lucruri deşi în mijlocul lor, că totul este îngrozitor de obscur, — şi că trăim şi facem, pentrucă suntem înafară de toate.

Să-mi spun şi să gîndesc cu intensitate că trăiesc şi că nu ştiu ce e asta. Adică: să fac un efort constant de a sub-mina cotidianul, ocupaţiile (a fi ocupat sau a fi absent, a fi prins de altceva) tot ceea ce acoperă uimirea. Trăirea, bucuria, suferinţa, participarea te îndepărtează pe tine însu-ţi, te aruncă într-o logică a istoriei şi a oamenilor. Să te degajezi în fiecare clipă de ele; să te poţi despărţi de tine, să priveşti şi să te priveşti înafară de lucruri, ca să reintri în miezul lor, în misterul lor de neînţeles.

De fapt, a fi uimit înseamnă, desigur, a fi tot **înafară,** — suntem mereu înafară, — dar şi a fi la începutul despărţirii noastre de unitatea din care suntem rupţi; înseamnă a fi la frontiera iniţială de unde pornesc sensurile umane, logice, istorice. Lăsînd în urmă istoria, eşti uimit, la porţile misterului; pierzi înţelesul istoriei, şi te apropii de celălalt.

Pentru a simţi lucrul acesta, este destul să mă uit extrem de atent la cartea pe care o am în faţă şi să uit că este scrisă de Claudel; sau să mă uit la cheia aceasta şi să uit că e făcută pentru a deschide uşi.

Să păstrăm un **ce este asta,** al lucrurilor, o posibilitate de dizolvare a aparenţelor şi a semnificaţiei lor imediate pentru a prinde ceva din semnificaţia lor cea mai îndepărtată.

La acelaşi lucru ajung privindu-mă din ce în ce mai înăuntru, pînă ajung la mine, sau cît mai aproape de mine. Semnul că am ajuns limita ultimă posibilă (cu mijloacele mele rudimentare, empirice), e această euforie, această transă. Uimirea că sunt totuşi, deşi există istoria, — şi că sunt cu plinătate. De altfel, starea este inefabilă.

Să sări, fulgerător, în non-sensul lucrurilor. Să te obişnuieşti să stai acolo. Dincolo de sensul lor, cu care ne-am familiarizat, e un adînc non-sens al lucrurilor. Adică, sensurile lor istorice, umane nu ne mai ajung, se dizolvă. De fapt, pentru aceasta trebuie să izolezi lucrul; sensul obişnuit al lucrurilor pentru noi îl dau celelalte lucruri; mersul lor, căderea, scufundarea lor; noi punem lucrurile în legătură cu mersul lor, ni le explică mersul lor. Mersul lor le separă, le fură.

Izolînd un lucru, tindem să-l legăm cu legăturile lui de dincolo, care desfigurează sensurile obişnuite, superficiale. Noi nu putem realiza legătura, dar putem sta acolo unde legătura lipseşte (absenţa ei e o chemare, e o prezenţă) şi unde sensurile actuale se dizolvă. La margine.

Cînd am văzut, prima oară, «natura moartă» de Braque, care, cu atîta dragoste ştie să regăsească unitatea lucrurilor disparate, am înţeles că o **cheie** este identică cu o **carte**. Să spui, după atîţia alţii, că amîndouă stau în Unul, e facil. E mai greu să simţi asta.

Honfleur — 28 Februarie. — Oraş prea frumos, prea decorativ, fără să vrea. Portul de pescari este teatral. Casele din secolul al 16-lea, negre, strîmte, înalte ca nişte domnişoare bătrîne, englezoaice, încheiate pînă la gît în rochii închise (în amîndouă sensurile).

E destul să privesc cerul — într-o noapte cu stele, fără lună, — şi braţele îmi cad în jos de neputinţă, de tristeţe.

Dacă oamenii ar privi mai des cerul şi foarte atent, ar muri de disperare şi umilinţă. Putem trăi fiindcă îl uităm. Nu ne întristează numai, ne înspăimîntă, ne înnebuneşte, ne sfîşie.

Deodată, conflictul european se risipeşte ca o ceaţă. Fugeau vertiginos duşmăniile ireductibile, catastrofa ameninţătoare, ura şi dragostea care mă înnăbuşe.

În faţă, în mine, oraşul acesta nou, lumea aurorală. Străzile limpezi pe care nu mersesem niciodată, zidurile pe care le vedeam prima oară erau străzile înşi le şi zidurile blînde ale unui Raiu.

Unde era lumea cealaltă, infernul terestru? Este, oare? A fost? Abia mai credeam.

O bucurie imensă; o primenire a ochilor, a sufletului. O nouă lumină în lume. Pietrele sunt pietre sau covor?

Ne dădurăm mai bine seama că nu eram în lumea veche, cea de ieri, pentrucă mersul nostru se făcuse zbor (adio, lege a gravitaţiei!), pentrucă străzile urcau în cer, coborau din cer, stăteau, albastre, în cer; tot oraşul era în cer, şi noi în oraş.

Salutare, cicluri şi momente istorice, mi se pare că sunt în raiu.

Mi se părea.

Dincolo de cicluri, istorie, mişcare, îmi tot propun să fiu. Un om rece de dincolo de cicluri. Un înger? îmi spune o voce care seamănă cu vocea Sfîntului Toma din Aquino. Dar un înger este plinătate, neîmplinitule!

...Un om de dincolo de cicluri nu este totuşi un om rece; participă, nu la istorie, dar la lumea fragilă, tînără, primăvăratecă, eliberată de bătrîneţea istorică.

A intra liber în miezul lucrurilor nelntinate. Să fii în lucrurile care nu fug, care nu cred, care rămîn ele însile (Cum?). Să fii în ceeace nu fuge din lucruri, în veşnicul uimitor.

Lumea istorică conruptă, uzată; vag, vag, îşi dă seama că este uzată. Se cîrpeşte.

E nou ceeace nu se schimbă niciodată. E vechiu tot ceeace se renovează. Aşezările istorice sunt vechi, pentrucă se simte nevoia să fie renovate, adică să pară mai puţin vechi decît sunt (vechi, uzate, bătrîne; şi mai au timp să se uzeze şi mai mult încă, pînă ce n-au să mai fie bune de nimic. Atunci, din nou le va face bunul Dumnezeu sau...)

1 **Martie.** Părăsind muntele St. Michel în caraghiosul autocar îl priveam micşorîndu-se treptat prin fereastra din spate, încadrat ca într-o ramă. O carte poştală.

În clipa aceea, şi pentru o clipă, sentimentul bine cunoscut de uimire: eu exist, eu văd asta, ce este asta.

2 **Martie.** O violentă, ascuţită nostalgie a ceeace este extrauman; o dorinţă aprigă de distrugere a omului, a închisorii lumii caracterizează spiritul modern. Rimbaud este pre-revoluţionar. Voinţa lui de distrugere a civilizaţiei şi ordinei creştine, a occidentului, etc. este revoluţionară, — precursoare a revoluţiilor de extrema-dreaptă sau de extrema-stîngă. Deasemeni, dinamismul rimbaldian care făcea ca ideile să fie desmînţite, depăşite îndată ce erau formulate; ca orice tipar, orice tehnică (poezia, de pildă) să fie separate îndată ce se începeau a se preciza, — se reflectează în dinamismul revoluţiilor moderne, în contradicţiile şi duhul lor de distrugere.

Baudelaire este unul dintre primii moderni care au încercat să sfărîme omul şi să-l reîntregească în unit: ;a superioară a frumuseţii. Sfărîmarea individuală, pentru întregirea într-o unitate superioară, în absolut, a încercat-o şi Mallarmé aproape în acelaş timp cu Rimbaud.

Baudelaire, Rimbaud, Mallarmé au eşuat, fireşte. În definitiv, încercarea lor era o încercare de mîntuire cu mijloace personale, laice. Totuşi, cei trei poeţi au fost înşi de o covîrşitoare anvergură. În Franţa, abia acum încep să fie cunoscuţi, la noi ei sunt cu totul necunoscuţi.

Dar nu despre aceasta este vorba, ci despre faptul că îndată ce această încercare înnebunită de depăşire a limitelor umane prin distrugerea lor a început, — după ei, — să se cristalizeze în gesturi exterioare, în acţiune politică, — ea a început să decadă în intensitate şi să devină (în ciuda dinamismului principial) greoaie şi aproape

statică. Tot ce fac noii revoluționari e cu mult dedesuptul demonismului, falsului profetism al lui Rimbaud. Deasemenea, la rîndul ei, deslimitarea, tentativa ne clară de identificare cu esența absolutului lui Rimbaud, — în măsura în care era pasională, dominată, destructivă dar și distrugîndu-se, e mai prejos de încercarea de deslimitare, gigantică, a lui Mallarmé care, cu luciditate, încerca să făurească o tehnică minuibilă de pătrundere în absolut. Mallarmé era, în absolut. Mallarmé era, în definitiv, el însuși însuflețit de un duh al distrugerii: distrugere a limbajului, a logicii, a convenției, a socialului, a terestrului.

Extrem de semnificativ este faptul că mișcările revoluționare moderne au fost pregătite, precedate de o literatură întreagă a agoniei, disperării, urii de om, a viziunilor de sfîrșit apocaliptic, de deslimitare (de distrugere) a insului în colectivitate.

Revoluțiile actuale exprimă ura pentru eterna condiție umană; dorința de depășire a ei; de reintegrare în cosmos a omului izolat de el.

Dinamismul lor va deveni însă static peste zece ani; mai cristalizat, mai robit, mai individualizat și retranșat în lumea reală decît civilizația «veche».

Nu numai Nietzsche și alți nemți sunt premergătorii revoluțiilor moderne, nu numai Dostoievski; dar și Poe, Rimbaud, Baudelaire, Mallarmé.

Toți aceștia sunt niște Rousseau, Voltaire, Diderot, Montesquieu etc., ai revoluțiilor din secolul XX.

Într-adevăr, Anglia și Franța apără omul, structura lui, limitele lui, organicitatea lui, integritatea lui firească și individuală. Izolarea lui de cosmos deasemeni. Iată ceeace numim «lipsa de spirit metafizic» a anglo-francezilor.

Ceeace [am] numit «sensibilitate metafizică» la cutare și cutare ins renumit nu este, de fapt, decît o nostalgie spirituală neîmplinită, o neputință metafizică.

ODISEEA UNUI MANUSCRIS IONESCIAN

Noiembrie 1936 și martie 1937 au fost niște luni foarte asemănătoare: ploaie măruntă, cer jos, metropola României înăbușită de nori grei și reci, Calea Victoriei ulită lacustră, oamenii rebegiți și vitrinele «Capșei» asudate. Nu-mi amintesc în care, dar a fost într-una din aceste luni.

Eram trei acolo, rezemați de bara alămită a Capșei: Artur Enășescu, poet în zdrențe, dar cu guler ștaif și cu un tic nervos ca un sîsîit, desigur ca de obicei în anii nebuniei lui, nebărbierit; Octav Șuluțiu, critic, profesor suplinitor la Brașov și romancier, în această ultimă calitate sub braț cu romanul mai de mult tipărit *Ambigen*, și eu.

Prin ploaia măruntă treceau doi tineri: EL și EA.

EA: De ce face omul ăsta așa? a întrebat, arătînd din ochi pe Enășescu.

EL: !?... (De unde să știe, de ce?)

ȘULUȚIU: Scuipă pe omenire, domniță... l-a ajutat pe EL, cu glas scîrbit. Apoi, către mine: Ai ceva împotrivă, scumpule? Nu, nu aveam. Dar ceva bani ai? Aveam cinci lei. Șuluțiu avea și el cinci, în afară de costul biletului de tren București—Brașov. Enășescu, nici atît. La ceasul hipohondric, pe Enășescu nu-l mai interesau banii.

Dacă am fi intrat la Capșa cu zece lei, ar fi însemnat două șvarțuri. Ne-am gîndit că e mai pe potriva stomacului automatul de alături: Herdan. Am intrat alături, deci. Am luat un sandviș (4 lei) și un țap (4 lei). De rest, țigări Naționale. Ne-am înghesuit la o masă, printre studenți săraci și reporteri de fapte diverse, ca să împărțim merindea și băutura. Legumîndu-le, am încins o discuție despre... soarta literaturii tinere, eternul subiect. Pe el, pe subiect, a căzut. Eugen Ionescu, corect îmbrăcat, ras proaspăt, dar și el plouat, și el trist. A luat un țap și și-a făcut loc între noi.

— Parcă nu ești în ape, l-a descusut Șuluțiu pe autorul năbădăioasei cărți *Nu*, care tocmai fusese adulată cu un premiu literar.

— Hîm! Adevărat, a mîrîit noul sosit. Apoi și-a dat drumul cam astfel: Adevărul e dogmă, dogmă ca toate dogmele. Eu sînt sătul de dogme. Filozofiile, cu silogismele și judecățile lor rigide, sînt dogme. Fizica, biologia îmi încleștează viața în reguli și formule. Matematica, la fel. Natura însăși, toate bipedele cu doi ochi, o gură, un creer, etc. Toate sînt adevăruri și toate mă ucid cu definițiile și regulile lor. Vreau ceva anapoda. Vreau ciclopi, vreau centauri... Și nu le-aș spune monștri.

— Păi, sigur, ai vrea să schilodești ordinea lucrurilor.

— Da'de unde! Vreau să construiesc o logică a ilogicului.

Și ne-a privit de sus, victorios, prin lentila unor eleganți ochelari. Apoi, s-a închis în el. Tăceam toți trei. În zumzetul și animația barului, tăcerea noastră venea cam ca un protest, ba chiar ca o

sudalmă. Tîrziu, Eugen Ionescu a vorbit liniștit, uimitor de liniștit:

— Am fost la o revistă literară, pe Brezoianu, cu manuscrisul ăsta. (A scos din buzunar vreo douăsprezece file scrise aruncat, scrisul lui, pe care le sugruma în pumni.) Mi l-au respins. M-am dus la alta, pe Sărindar. Nici ăia nu vor să mi-l publice. Pretind că le-am înjurat colaboratorii. De-acolo viu.

— Păi, în cartea aia premiată, i-ai spurcat pe toți, începînd cu Iorga și sfîrșind cu Eliade, i-a amintit Șuluțiu. Ăștia sînt cei care făuresc Istoria literaturii, nu Eugen Ionescu, N. L. Andreescu și eu.

— Scrisul meu nu lustruiește pantofii domnilor, care conduc reviste, a scrîșnit el. Scuip pe ei, domnule! Nimic nu e bun pe lume, domnule, nimic, în afară de noi, domnule. Dar noi sîntem în afară și ne îmbolnăvim, domnule, de propriile noastre vedenii! A zis și a aruncat furios manuscrisul strangulat, într-un coș pentru hîrtii, aflat lîngă masă.

— Stați mereu, mă, oameni buni, le-am zis eu, pe olteneasca mea, stați mereu lîngă stacanele cu bere. Toate și toți vin la rînd, nu așa, cu otuzbirul...

— Neconcludent, Ladmiss, dragă, neconcludent. Tu ești nu tot ce vrei să fii, tot ce poți fi...

— Poate că sînt numai atît pentru că nu vreau să fiu mai mult.

— Oricare din noi vrea, cînd poate.

— Pînă la proba contrarie, să nu fim intoleranți. Hai să ne bem berea.

Dar *proba contrarie*, pe atunci, nici măcar nu se întrevedea. M-am aplecat, am adunat filele zvîrlite în coșul pentru hîrtii și, furișat, le-am vîrît în buzunar.

Acasă, le-am citit, m-am entuziasmat, am înjurat în gînd pe cei de la reviste, le-am pus între filele unei cărți și le-am uitat acolo.

Au trecut ani mulți, grei și frămîntați. Aflam, sporadic, de ascensiunea uluitoare a lui Eugen Ionescu și mă bucuram. Adevărul, pe care-l detesta temutul critic, era că totul venea rău croit în anii aceia; totul era *în afară de noi*, întradevăr! Noi înșine eram în afară. El, blestemînd și adîncindu-se în propriile-i rădăcini, spunea NU, arunca negația peste omenirea îmbolnăvită de propriile-i neliniști.

Prin vara lui 1964, eram la Ludoșul Sibiului, un sat desprins din spațiul mioritic blagian, nu departe de Lancrăm. Îmi place să mă odihnesc cîteodată sub mărul oarzăn din curtea casei în care au văzut lumina zilei soața și copila mea. Într-o zi, mi-am amintit că urcasem și lăsasem părăsite în podul acelei case, încă dinainte de război, niște cărți. M-am gîndit să iau cu mine ce mi-ar fi fost de trebuință din ele. Într-una, *Madona cu trandafiri*, un roman mai puțin cunoscut, de G. M. Zamfirescu, am descoperit filele pe care, încă din 1937, le socoteam pierdute. Erau îngălbenite, răscoapte, dar textul se arăta proaspăt. Le-am recitit acolo, în pod. Lipsa de logică estetică este logică estetică, mi-am zis, nonstilul este stil, negația este afirmație... Douăzecișiopt de ani manuscrisul a stat, neștiut, în acel pod de casă transilvană și nimic din el nu aflam a stricare. Era ca un vin foarte vechi, cu toată tăria lui. Nici asta nu se prea explica logic...

Și, nu știu de ce, dar în clipa aceea mi s-ar fi părut firesc dacă haina mea ar fi avut o mînecă roșie și cealaltă albă... Au mai trecut șase ani de cînd, ades, recitesc textul manuscrisului care nu știu să fi văzut lumina tiparului undeva, nici, mi se pare, chiar în *Jurnalul* publicat nu demult la Paris. Libertatea de a fi absurd este piatra de temelie a concepțiilor ionesciene. Nu cumva «buna judecată», «bunul simț» burghez, cunoașterea cerebrală a «omului sătul» au fost zdrobite de răcnetele introspecte zvîrlite peste omenirea de atunci? Îmi vine să cred.

LADMISS ANDREESCU

NUMAI FIER ȘI FORME PUSTII

lui MATEI CĂLINESCU

Niciodată nu bat clopote în cartierele noi
zilnic pleacă cineva dintre noi și nu știm
aici copiii sînt muște lipite de geam zilnic
învață alfabetul tăcerii și noaptea visează
cai albi săltînd pe pajiști verzi cu fîntîni
în cartierele noi vezi numai fier și forme pustii
un milion de inimi plutesc pe un singur vapor
fără apă fără stele fără busolă unde-i țărmul
întreabă o palidă gură vom ajunge vreodată
domnule amiral de beton

PETRE STOICA

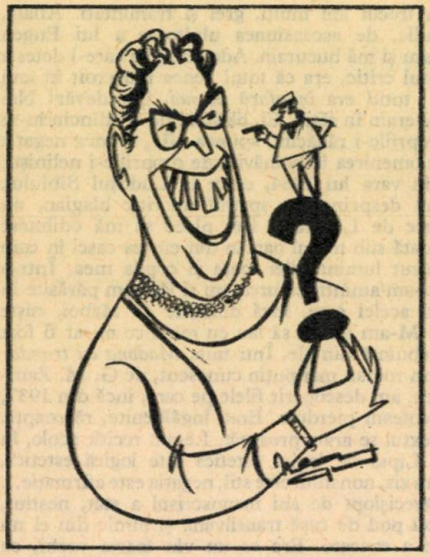

AGATHA CHRISTIE

VI SE CONFIAZĂ

***Emoțiile și nostalgiile romantice ale venerabilei scriitoare, destăinuite în exclusivitate prin* Almanahul Literar 1971**

Nu de mult, cînd marea scriitoare engleză, Agatha Christie, a împlinit optzeci de ani, cifrele au consacrat un nou și autentic record în palmaresurile internaționale: șaptezeci și trei de romane polițiste, apoi cinci romane de dragoste, care au determinat tot pe atîtea scenarii de filme, acel minunat rechizitoriu împotriva nedreptăților sociale, *Zece negri mititei*, placheta lirică intitulată *Calea Visurilor* și o sumedenie de povestiri pentru cei mici și de aventuri pentru cei mari. În sfîrșit, o performanță, pe care n-a realizat-o încă nici un alt dramaturg pînă azi: piesa ei, *Cursa de șoareci*, a ținut afișul seară de seară, fără întrerupere, la teatrul londonez «Ambasador», începînd din luna noiembrie 1952 și pînă în anul 1968. Vreme de șaisprezece ani, cele opt roluri ale piesei au fost interpretate de optzeci și șase de actori, pe care i-au schimbat timpul și vîrsta. (Unul singur a făcut excepție, devenind astfel, și el, recordmen în felul său: intrat în rol, în seara premierei, la vîrsta de trei zeci și cinci de ani, om tînăr, l-a părăsit odată cu ultimul spectacol, după ce împlinise cincizeci de ani.)

Pornind de la adevărul, că firea autorului se reflectă în creația sa, o întrebare a prins să ne anime: oare ce emoție a răscolit-o, la viața ei, în mod deosebit și dominant, pe vestita scriitoare, făcînd-o să devină atît de sîngeroasă cu personajele sale și să rămînă, în același timp, atît de lirică, poate chiar idilică pe alocurea, în poveștirile ei? Care este emoția ce i s-a păstrat cu cea mai mare pregnanță din tot ceea ce a trăit, a cunoscut, a imaginat și a realizat în cele opt decenii de viață, dintre care șase petrecute în universul scrisului?

Astfel ne-a devenit Agatha Christie interlocutoare, în cadrul unui *teleinterviu* cu două puncte cardinale: București și Londra, acordat, *în exclusivitate*, prin colaboratorul nostru, **V. Firoiu**, pentru *Almanahul Literar 1971*.

— Ce faptă deosebită, ce descoperire dedicată omenirii v-a impresionat în cel mai înalt grad, reflectîndu-se constant atît în viața dumneavoastră de fiecare zi, cît și în prodigioasa creație literară, care v-a adus o celebritate universală?

— Cred că zborul omului, desprinderea lui de pămînt e cel mai interesant lucru, care s-a produs în cursul vieții mele. Eu însămi, impresionată profund de

acest eveniment, n-am pregetat să mă urc într-un avion, încă de la apariția lui, în epoca așa zisă eroică, de pionierat. Am zburat întîia oară în acel an memorabil, pentru mine, 1911. Desigur, nu mai eram o copilă, ca atunci cînd, la vîrsta de patru ani, părinții mei m-au dus la un teatru de cartier sau cînd îmi citeau acele cărți cu povești pasionante și cu poze în culori, care mă captivau cu desăvîrșire. Eram ditai domnișoara. O domnișoară, care comitea o faptă de o cutezanță nesăbuită, foarte drastic apreciată, pe atunci, de către apropiații familiei noastre.

...M-am urcat într-unul din acele avioane cu carlingă neacoperită. Era un zbor, așa zis, de agrement, contra unei taxe de zece șilingi, cam tot pe atîta cît plăteai ca să intri la circurile din iarmaroace. Zborul a durat douăsprezece minute și m-a făcut să cunosc cei mai puternici fiori, să trăiesc cea mai mare emoție a mea de pînă atunci, și aș putea spune — de ce, oare, nu? — o emoție cum, dacă-mi cîntăresc riguros emoțiile trecutului, n-am mai trăit în tot restul vieții mele, pînă la acești optzeci de ani.

Am deslușit atunci, simultan, ce e frica și ce e marea mîndrie, suprema voluptate de a o depăși prin tine însuți. Zburam, domnule, zburam! Simțeam cu adevărat cum mă înălțam spre Cer, eu, Agatha Christie, o biată și infimă pămînteană, care pînă atunci nu mă mai înălțasem spre Cer, nici eu însămi, nici prin părinții mei, nici prin străbunii mei, decît numai prin versetele Bibliei, la liturghia de sfîrșit de săptămînă.

Știți, cu vreo doi ani mai înainte de acest zbor despre care vă povestesc acum, îmi amintesc, de parcă ar fi fost chiar ieri, bunica mea — o, s-a prăpădit, biata, și ea! — m-a purtat printr-o hală industrială, la Londra, unde era expus avionul cu care Monsieur Louis Blériot zburase din Franța peste Canalul Mînecii, pînă în Anglia. Era întîiul pămîntean ce se înălțase astfel peste ape, în văzduh, și am văzut și eu minunata pasăre și pe omul — strașnic bărbat, un adevărat gentleman! — care-o stîrnise în văzduh și o strunise în acea superbă aventură ce păstrează meritul pildei și valoarea unui început în istoria omenirii.

...Și tot astfel, provocată neprevăzut de dumneata să-mi forez amintirile, retrăiesc acum și emoția întîlnirii mele nemijlocite cu Amy Johnson, celebra aviatoare, după zborul ei solitar spre Australia, și mărturisesc că a fost într-adevăr ceva grozav, pentru mine, acea providențială întîlnire. O femeie care devenise nestăvilită în pasiunea ei de a zbura singură, de a înfrunta imensitatea universului, de a rămîne *de una singură* între pămînt și cer, peste ape, în văzduh, unde nu putea schimba nici măcar o vorbă cu nimeni, transformată ea însăși, ca într-o nouă alchimie mitologică, în pasăre...

Astăzi, cînd mă gîndesc cît de romantic și cît de plin de fiori a fost într-adevăr începutul de zbor al omului și cum au fost acele prime clipe ale miracolului, întîile zile și nopți ale începutului, orice călătorie îmi pare atît de seacă și de tristă chiar, încît, zău, domnul meu, chiar zborul cu avionul din zilele noastre nu mai constituie o formă de călătorie interesantă. Ba, e chiar prea banală, plicticoasă; în afară, doar, de cîștigul de timp pe care-l oferă și de lipsa oboselii fizice. O călătorie cu avionul, azi, e numai utilă, nu ne mai poate oferi și altceva...

Ei, domnul meu, dar unde sînt trenurile, trenurile acelea, de la începutul veacului nostru — să ni le mai amintim și pe cele de dinaintea lui, dăruite omenirii de către domnul Stephenson? — trenurile cu vechile locomotive, care te înfricoșau de-a-binelea, mari, negre, ca dihăniile din basmele cu alt fel de balauri cu care încercai să sperii copiii, ca să le domolești zburdălniciile, locomotive cu mecanicii năclăiți de năduşeală, cu veșmintele îmbibate de ulei, cu o cheie franceză sau numai cu un ciocan viguros în mînă și peste umărul cărora, în stații, în forfota peroanelor și în larma produsă de strigătele vînzătorilor ambulanți, descopereai privirea plină de omenie a celui ce n-avea, parcă, decît un singur rost pe acest pămînt al marilor noastre fericiri, unde lumea se împărțea în oameni ai căilor ferate și în călători, să îndoape cuptorul locomotivei cu cărbuni, mereu cu tot mai mulți cărbuni. Și ochii lui, ai fochistului, păreau albi și fericiți, în acea imensitate a prafului și a bolovanilor negri...

O, dar șeful de tren, conductorul, un adevărat amiral al flotei de pe șine, conductorul cu minuși de ață gri, cu tolba spînzurată, din care scotea cleștele, ca să-ți perforeze tichetul de călătorie, tolba în care-și purta, cu semeția unui membru al Camerei Comunelor, cărțuliile cu mersul trenurilor și regulamentele ce-i consfințeau prerogative, ca unui vice-rege britanic în Indii, atotputernic să constate contravenții și să dicteze amenzi. Cu șapca lui autoritară, cu cozoroc lucios, sclipitor și cu cureaua care-i brăzda, în diagonală, umerii și uniforma, pentru a-i susține tolba, o, el era majestuos! Da, acesta-i termenul, majestuos! Dar goarna, goarna aceea, cum s-o uiți oare, o, goarna care scotea dintre buzele conductorului și expedia, prin pîntecele ei de alamă, stridența acelei magice chemări din clipa plecării trenului...

Zău, domnul meu, îmi dai emoții mari acum, la vîrsta mea, pe care ai numit-o cîndva de aur, emoții dulci, e drept, dar pe care le suport cu greu, retrăindu-mi acele clipe de forfotă, de fierbințeală, de cumplite și chinuitoare bătăi de inimă. O, bietul puls al oamenilor din trecut, alertați de graba de a se urca în tren și care, instalați pe bancheta din compartimentul lor, trăiau deliciul legănării trenului, ascultau țăcănitul roților trecînd vertiginos peste întreruperile șinelor și se lăsau înfiorați de sirena locomotivei, ca de un sublim nechezat al armăsarilor înhămați, cu un secol în urmă, la diligențele cu care călătoreau străbunii noștri Vai, dar acestea erau emoții, voluptăți pe care nu le poți uita și cu care nu te mai poți întîlni vreodată în viață... Namilele, care scoteau fum pe coș și aburi pe nări, s-au dus, ca secolul, în matca timpului...

Așa am văzut eu lumea, așa am simțit-o și am deslușit-o, așa o păstrez și o fac să-mi mai adie, din cînd în cînd, dulcile nostalgii ale trecutului trăit aievea cîndva.

— *Așadar, romantică?*

— Întotdeauna, romantică. Conservatoare și visătoare, mereu cu ochii înainte, întotdeauna cu inima în trecut...

Astfel a încheiat, energic, interlocutoarea noastră, ilustra scriitoare, Agatha Christie.

Trei satire audio-vizuale de MARIN PORUMBESCU

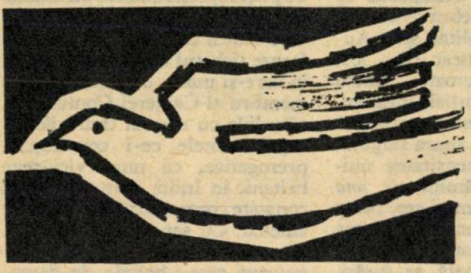

O PRECIZARE

— Pînă şi fiarele sălbatice, fiecare fiară sălbatică îşi are culcuşul ei. Soldaţii mor pentru ţară; nu au decît aerul şi lumina soarelui; soldaţii rătăcesc de colo colo cu femeia şi copiii. Generalii spun minciuni cînd înainte de luptă îi îmbărbătează pe soldaţi să-şi dea viaţa pentru lăcaşurile sfinte şi mormintele strămoşilor... Soldaţii se bat şi mor pentru trîndăvia şi bogăţia străină lor; se zice că sînt stăpînii lumii şi dinşii n-au pămîntul lor, nici măcar o brazdă.

— Comunistule!

— ...De acum două milenii. Tiberius Gracchus, prostule!

DE ATUNCI CÎND

Călătorii? Unii vin şi alţii pleacă; unii pleacă şi alţii rămîn; unii rîd şi alţii plîng; unii tac şi alţii vorbesc.

Gara? un ţarc — pentru toate drumurile, o turmă vine, alta pleacă.

Era cald şi o femeie pleca singură; venise în fugă, de mult, parcă fugărită; şi se uita la toată lumea şi zîmbea, năucă. Femeia era singură — el a văzut bine, mătura lîngă ea, să-şi facă de lucru pe acolo; mătura uşor, să nu ridice praful, s-o simtă mai aproape. Era cald şi — cum ea sta pe bancă — aproape că-şi dezvelise sînii. Cade omul din cer şi-l găseşti năuc, pe aici, pe peron, la gară.

Mai sînt doar cinci minute. Unii plîng, alţii rîd; unii vorbesc, alţii tac; unii rămîn, alţii pleacă.

Femeia s-a urcat în tren. La geam. A plecat trenul. Cei plecaţi ridică braţul; cei rămaşi ridică braţul. A ridicat şi ea braţul, în afara ferestrei, şi făcea semn cu mîna; spre gară; dar el ştia că femeia era singură şi singură trebuia să mai fie — unde plecase; era singură şi flutura căuşul palmei şi tot braţul şi căuşul subsuoarei şi-şi legăna sînii; şi zîmbea, năucă. La revedere; nu lui; la toţi necunoscuţii?

A lăsat mătura şi a ridicat şi el braţul.

De atunci, cînd pleca un tren, Silvestru lăsa mătura şi făcea semn cu mîna la toţi necunoscuţii.

MARS GRADÍVUS

Abia a întîlnit-o şi a înlănţuit-o, era cald şi soarele primăvăratic îmbrăţişa pajiştea de munte, el nu îi mai da drumul, ea se zbătea, nu să scape, ci din plăcerea de-a se zbate, aşa este jocul la orice joc erotic, s-au tăvălit prin iarbă, pînă a obosit-o şi atunci ea i-a cedat, fără să se mai zbată, i-a cedat în grabă, pajiştea era cît vezi cu ochii, apoi gîndăcelul de deasupra depunîndu-şi elixirul a dat din aripi luîndu-şi zborul — îi era foame şi-i tăcea cu ochiul polenul dintr-o floare.

Balcanica I (acuarelă)

PIEZIȘĂ, AMINTIREA

Ai auzit cum strigă spumele-n cristale,
sînt ochii mei care umbresc încet
la născocita-ntoarcere spre mare
desperechind privelişti şi-un pas de menuet.

E o cenuşă-n zile şi un baroc în haine —
din oase curg lalele, tîrăsc un tun de spaime,
soldaţi şi balerine se-amestecă pe stradă,
deasupra lor pluteşte un orologiu moale

ce scutură din cifre un timp despresurat.
Piezişă, amintirea se schimbă-ntr-o lucarnă
sau poate mierea verde în somnambule cale,
înaintînd cu clape, deşurubînd capcane,

scufundă iar o vîrstă într-un cargou de sînge
cînd e uitat cuvîntul cu graniţa de ieri.
Ai auzit cum strigă gheparzii în cristale —
sînt ochii mei ce-au îngheţat încet.

PP PLASTICĂ ŞI POEZIE
ADRIAN BELDEANU

Îndemn la CIMILITURI

Pledoarie și versuri de AUREL TITA

Cimilitură sau ghicitoare? Dicționarul limbii române literare contemporane (1956) definește astfel ghicitoarea: «Formulă (de obicei în versuri) prin care se enunță, metaforic, unele trăsături specifice ale unei ființe, ale unui lucru etc. care urmează să fie aflat, ghicit; cimilitură.» Primul tezaur al ghicitorilor populare, adunat de Artur Gorovei, se intitulează *Cimiliturile românilor*. Am înclina să preferăm denumirea de *cimilitură* pentru împletitura fonică, alcătuită din lumini și umbre, pentru atît de marea apropiere de *similitură*, evocatoare, printr-un fericit hazard, al *similitudinii* (asemănare parțială pe care se bazează acest joc spiritual ridicat la demnitatea de artă).

Lumina spiritului, concentrată o clipă asupra unui lucru, aruncă o umbră, ca o imagine în negru a lui. În cimilitură ți se dă umbra unui lucru și ți se cere să-i găsești chipul și numele. Iei lucrurile bănuite și le proiectezi, rînd pe rînd pe ecranul ipotezei, pînă te apropii, cu unul, de coincidență. Tîlcul cimiliturii nu are nevoie de taină ca să se ascundă, ci ca să se exprime, cum au stelele nevoie de întuneric, pentru a fi văzute. (În lumina soarelui sînt invizibile.) Taina nu constituie așadar decît un climat poetic. Dar ea nu e întreaga poezie. Dovadă că nu totdeauna dezlegarea epuizează farmecul poetic al unei cimilituri.

Creație miniaturală, poemul-cimilitură cere, ca muntele, urcuș. Pisc suprem, dezlegarea nu contează decît ca nadă, pentru perspectivele pe care ți le oferă suișul spre ea. Nimb imens, orizontul care încununează urcușul îți dezvăluie priveliști pe care le vezi, în toată splendoarea lor, abia cu ochii de sus, din piscul dezlegării. Sînt și cimilituri anevoie de ghicit și după ce le știi dezlegarea. Căci cimilitura trebuie ghicită pe toată întinderea ei, similitudine cu similitudine. Opaițul minții trebuie să treacă din ungher în ungher, cum trece alpinistul din stîncă în stîncă, descuindu-și perspectivele.

Din unghi poetic, cimilitura este o discretă pledoarie pentru un ermetism legitim, ca negura necesară stelelor.

O întîmplare m-a îndemnat să cultiv cimilitura. Acum mai bine de două decenii, m-am împrietenit, la o cabană din Păltinișul Sibiului, cu o fetiță de șase ani, deosebit de isteață, mare amatoare de ghicitori. Epuizîndu-le repede pe cele știute și neavînd la îndemînă izvoare... bibliografice, m-am văzut nevoit să scornesc:

S-a suit ariciu-n pai,
să privească peste plai!

(Zbicni)

Ghicit cu atîta ușurință, am ticluit altele, mai grele. Și astfel, pe lîngă cimiliturile improvizate la Păltiniș, în 1947, s-au mai înfiripat și altele, în decursul anilor, alcătuind o culegere voluminoasă, din care aș putea scoate un volum, cînd aș avea destul curaj să procedez la o selecție rigoroasă. Cele cîteva, din mănunchiul de față, nu au pretenția de a fi modele ale genului, ci doar prin însăși modestia lor, un îndemn sincer adresat tuturor poeților noștri, mai ales celor care cultivă de predilecție metafora, să-și încerce pana la cilimituri.

1

Răcoros și clar,
cerul din adîncuri,
suflet de cleștar
prins între oblîncuri!

(ochi)

2

Un unanim
rug înmiit:
roiul ațipit,
în extaz sublim.

(țînțar)

3

Cînd coboară liniştea,
din mănoasa negură
înfloreşte liniştea
tocmai sus, pe măgură!

4

Freamătă şi piere
zumzetu-n tăcere,
iar cînd roiul pleacă,
dăinuie-n prisacă
cea mai neagră miere!

5

Seceră secerătoarea
negurile şi răcoarea!

6

Am o floare
fără vrej,
ca o pană călătoare
prinsă în ceresc vîrtej!

7

Roi fără stup,
ochi fără trup!

8

Ce tiptil se lasă
peste lume — plasă!
(E tot zi, oricum,
strămutată-n scrum . . .)

9

Nu-i dau pîine,
nu-i dau os;
dar ce cîine
credincios!

10

Vremea e un chin
şi, dorind să treacă,
plec cu cei ce vin;
vin cu cei ce pleacă!

11

Urlă
fără surlă.
Umblă
fără umbră!

12

În pădurea verde
flacăra se pierde!

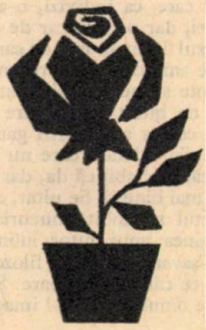

OAMENI PE CARE I-AM CUNOSCUT

Din amintirile
LUCIEI DEMETRIUS

Nu pot despărți în mintea mea calitățile morale ale unui om de întreaga lui personalitate. Personalitatea, fie ea strălucită, încununată de geniu, — în limbajul și cîntărirea obișnuită a contemporanilor și uneori și a posterității, — capabilă de subtilități de gîndire, de răstălmăcire a unor legi vechi, devenite comune, de stabilire a unor principii surprinzătoare și prin asta chiar repede adoptate (uneori și repede părăsite), creatoare de noi armonii sau de neașteptate contraste, frînger de armonii, capabilă de pătrundere în domenii încă necercetate sau nealăturate încă în spiritul omenesc, această personalitate, de pe urma căreia omenirea are uneori ce cîștiga, îmi pare neîntreagă, știrbită de ceea ce îi dă perfecția umană, dacă ignoră loaialitatea, generozitatea, consecvența în corectitudine și alte asemenea virtuți nu biblice, ci în adevăr sociale. E poate mai bine să nu cunoști de aproape asemenea oameni de dimensiuni neobișnuite într-un anumit domeniu sau, dacă i-ai cunoscut, să-i uiți, să le păstrezi la loc de cinste numai opera. Nu-mi dau seama dacă biografii care reconstituie cu fidelitate viața, gesturile, faptele unui «om mare» plin de micimi în viața cotidiană, fac un real serviciu cuiva, acelui om mare sau cititorilor, dacă o fac din dragoste pentru adevăr și lucidă nevoie de exactitate sau dintr-o oarecare voluptate de a se bălăci o clipă în mocirla care i-a plăcut și obiectului studiului lor. Nu pledez, firește, pentru camuflarea adevărurilor, pentru împodobirea post-mortem a unor idoli care, ca indivizi, n-au avut nimic nu numai de zei, dar nici măcar de oameni, mă refer numai la luxul de amănunte cu care se scriu unele portrete, unele amintiri, unele reconsiderări, la micile detalii picante și inedite, pitorești și cu iz de culise, mai rău, de bucătărie în care se povestește în șoaptă ceea ce s-a auzit prin gaura cheii din dormitorul stăpînilor, detalii care nu știu dacă completează o figură, probabil că da, dar și permanentizează ceea ce e mai bine să fie uitat, ca să nu ne fie prea amar sufletul și ciobită bucuria cînd ne apropiem de imaginea unui autor iubit, a unui compozitor, a unui savant sau a unui filozof care a teoretizat tocmai ceea ce călca în picioare. Știm destul despre cusururile omului, nu ni-l imaginăm desăvîrșit, e inutil să scormonim în cadavre cu iluzia că demitizăm util și sănătos.

Am întîlnit în viața mea, am cunoscut mulți oameni din generații mai bătrîne decît a mea, din generația mea, care au avut o vogă trecătoare, care au avut o glorie durabilă, cărora gloria le supraviețuiește și azi. Aș vrea, cînd îmi voi scrie amintirile, să mă pot feri de tentația amănuntului revelator, dar sordid și, pentru că am cunoscut personalități aproape pe deaîntregul frumoase, să scriu numai despre ele îmbelșugat, să fiu discretă cînd va fi vorba de celelalte. Nu pentru a da o falsă imagină a realității, dar pentru a dovedi că pe lume există și echilibru, și armonie, și frumusețe, există, și uite, eu le-am întîlnit.

L-am cunoscut, de cînd am deschis ochii, pe Gala Galaction. Nu era încă preot. Era un domn de o mare frumusețe, cu o barbă neagră, cu ochi de flacără sumbră, îmbrăcat cu grijă (tata povestea despre marea lui eleganță în vremea studenției, în primii ani după licențele în filozofie și theologie luate cu strălucire), părinte al unor fetițe cu care mă jucam în grădina casei lor, foarte primitor, foarte cald și cu un soi de naivitate pe care, chiar copil, o intuiam. Oamenii naivi, de o totală bună credință, sînt numaidecît descoperiți de copii, pentru că nici față de ei nu au arme de apărare. Dar această blîndețe dezarmată nu te îndemna la o familiaritate cutezătoare. Îți impunea respect pentru că o simțeai nelimitată, limpede și venea de la un domn care vorbea admirabil, povestea extraordinar, știa o infinitate de lucruri pe care te căzneai să le pricepi. Nici un fel de morgă, o mare simplitate, dar un soi de noblețe a gîndului, a cuvîntului, a înfățișării. Mai tîrziu, cînd am început să-i citesc nuvelele, am descoperit o lume clocotitoare, pătimașă, o poezie absolută, un grai românesc și un stil rar atins în literatura acelei vremi. Și n-a trecut mult de la această descoperire a mea, pe care alții o făcuseră înainte, cînd Gala Galaction a adus în casa noastră o nouă și mare tulburare. Fostul teolog de odinioară, în plină maturitate, s-a hirotonisit. Mi-aduc aminte de ziua în care a venit la noi în sutana lui nouă, covîrșit de emoția actului pe care-l

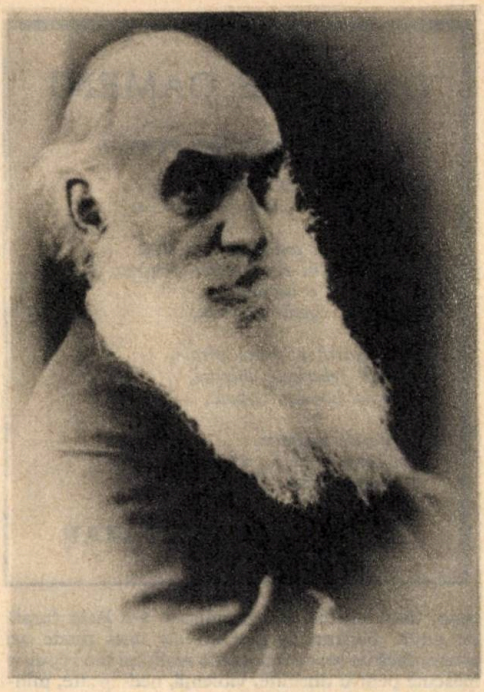

Gala Galaction

săvîrșise, la care îl duseseră cine știe ce trăiri, ce zbucium interior. A povestit mult în acea zi, a explicat, a vorbit așa cum ar fi vorbit pentru sine în fața prietenului lui din adolescență. Tata era ateu. Privea însă cu respect convingerile altuia și prietenia dintre ei a rămas totdeauna aceeași, cu toate că acum ideile lor erau atît de opuse. Semănau atît de mult în dragostea lor pentru literatură, pentru oameni, în încrederea lor, care nu se lăsa înfrîntă de nici o dezamăgire, în natura omenească, în suavitatea cu care se lăsau înșelați, în nădejdea mereu luată de la capăt că niciodată nu e prea tîrziu pentru dreptate, pentru bucurie, în forța cu care, chiar atunci cînd descopereau o uriciune, o scuzau, o justificau, o iertau. Le era destul amîndorora ca cel mai mare tîlhar să le spună: «Sînt om cinstit», ca să-l creadă.

Treptat, Gala Galaction care poate că în tinerețe va fi avut și el o mică doză de orgoliu, atît cît are orice artist care crede în forțele lui, a început să se despoaie de sine, de orice interes personal, de însuși simțul de conservare. În zilele cînd își lua salariul, zi cunoscută de o întreagă serie de sărmani, unii în adevăr lipsiți, alții profitori și excroci, era coadă în fața casei lui. Întîi își primeau partea lor milogii, apoi gospodăria scriitorului. Odată, într-o iarnă, i s-a furat paltonul din vestibulul casei. Peste cîțiva ani, tîlharul a lăsat la aceiași adresă un pachet cu o admirabilă stofă și o scrisoare: mulțumea scriitorului, care nu făcuse nici o reclamație la poliție (pentru că văzuse pe dușumea, în ziua furtului, urma unor picioare desculțe), și-i mărturisea că paltonul furat îi adusese noroc, nu la hoție, ci în viață.

Ani îndelungi îl puteai pe urmă întîlni pe Gala Galaction, cu barba din ce în ce mai albă, cu lunga-i sutană și cu cismele înalte, gonind cu pasul lui rămas tînăr pe străzile Bucureștilor, iarna pe crivăț, vara pe zăduf, primăvara, cînd l-ar fi îmbiat grădinile. Nu alerga pentru sine. Totdeauna avea ceva de făcut pentru multele cunoștințe care se mai înmulțeau încă în jurul lui: o pensie de rectificat, un ajutor de obținut, un tînăr «plin de merite» de plasat într-o slujbă, o nedreptate de corectat, un bolnav fără medicamente, pentru care scriitorul mai găsea un ban în buzunarele lui golite de alții. Bătea la uși la care n-ar fi bătut niciodată pentru sine și obținea pentru vrednici și nevrednici.

În crunta iarnă a anului 1942, cînd tata se afla bolnav la spitalul Colțea, Galaction venea prin nămeți și viscol să-l vadă. Venea des. Își cufunda mîinile — mîinile lui delicate, cu degete lungi, sensibile — în buzunarele adînci ale anteriului și-i punea ca unui copil, la căpătîi, cîteva mere, cîteva nuci. De altfel, de cîte ori a cinat la noi, nu l-am văzut pe Gala Galaction mîncînd decît nuci, mere, bînd un pahar de lapte. Astea erau bunătăți pentru el, și le aducea și prietenului bolnav.

Mi-a fost dat să-i aud vocea amestecată cu hohote de plîns slujindu-i tatei slujba de înmormîntare.

Apoi nu ne-a mai părăsit niciodată, pe mama și pe mine. Își petrecea după mese întregi cu noi. Cînd intra pe ușă, în durerea noastră fără sfîrșit, intra o pîrtie de lumină blajină Intra Gala Galaction și cu el odată parcă o parte din tata. Pentru că, în adevăr, frumusețea lui făcută din duh, din bunătate, din nu știu ce extraterestră strălucire, semăna cu acea lumină care se aprindea pe chipul tatei ca pe un vitraliu îndărătul căruia răsărea soarele. Vorbea despre literatură, despre întîmplări omenești, povestea amintiri, colorat, viu, cu o tinerețe uluitoare. Nu obosea să vină, nu se plictisea de inerția noastră bolnavă. Umplea imensul gol cu fantezia lui bogată, cu căldura pe care o radia, cu prezența lui unică. Atunci mi-am dat mai bine seama că ceea ce numisem naivitatea lui nu era necunoaștere a oamenilor, nu era o cecitate care îl

Mărgărita Miller-Verghi

împiedica să-i vadă, ci o speranță mereu proaspătă în recuperare, în remediabil. Balanța din cugetul lui se înclina repede, sensibil în fața unui merit omenesc, și foarte anevoie la cîntărirea cusururilor. Nu i-am cerut niciodată vreun ajutor material. Cred că, dacă i l-am fi solicitat, ne-ar fi adus și pîinea de pe masa lui.

L-am văzut apoi în anii de zăcere, cînd făptura lui fizică parcă nu mai ținea de pămînt, desprinsă dintr-o veche frescă bizantină încă de o incomparabilă frumusețe. Și nimic nu te putea consola de faptul că nu-i mai auzeai graiul bogat, nuanțat, înțelept și plin de sclipiri de humor, decît mîna fierbinte, delicată, de culoarea fildeșului, pe care ți-o așeza pe creștet în clipa în care în ochii lui se aprindea o lumină mică, semn că te-a recunoscut. Te consola pentru tine, cel mîngîiat, nu pentru injustiția vieții.

Pe Mărgărita Miller-Verghi, am cunoscut-o în primăvara anului 1936. Citise o nuvelă a mea publicată într-o revistă a acelei vremi și-mi trimisese vorbă că mă așteaptă la ea. Emoționată că o scriitoare bătrînă, dintr-o generație mai veche decît a tatei chiar, se interesează de mine, o debutantă (abia atunci așteptam apariția primului meu volum), m-am dus la adresa indicată, în strada Labirint. Era un azil de bătrîni acolo și în acest azil, în clădirea lui dinspre stradă, mai arătoasă ,decît chiliile interioare care înconjurau mica grădină mînăstirească, într-o odaie cu oarecari dependințe, locuia scriitoarea. Trebuia să fi avut atunci șaptezeci de ani, poate ceva mai mult. Își pierduse vederea cu ani în urmă într-un accident. Stătea mică, albă, cu părul zulufat argintiu, cu ochii de faianță albastră, într-un mare fotoliu. Glasul îi suna ca un clopoțel de argint. Ochii, care nu vedeau, n-aveau nimic fix sau bolnav, erau limpezi, luminoși, ca niște flori umede.

Eram la vîrsta la care socoteam, în clipe de febră, că literatura face o cotitură cu mine. Care e scriitorul tînăr care nu-și închipuie că va scrie așa cum n-a mai scris nimeni? Din fericire, clipele astea de febră erau scurte, respectul meu pentru cei ce lucrau de mult și temeinic în domeniul literar era profund și durabil. Nu citisem mult de Mărgărita Miller-Verghi, și aveam părerea vagă că mă aflu în fața cuiva care își supraviețuiește sieși. Mi-a fost dat să cunosc cea mai adevărată tinerețe, acea tinerețe fără bătrînețe din poveste, și să trăiesc apoi încă optsprezece ani în apropierea ei.

Mărgărita Miller-Verghi scrisese mult, scria și traducea încă, și a lucrat pînă în ziua morții ei. Dicta unei secretare, traducea cu ajutorul aceleiași secretare care îi citea fiecare frază în limba străină din care tălmăcea, o scria în românește, dictată de scriitoare și i-o recitea ca să și-o corecteze. După război chiar i s-a mai jucat o piesă la Teatrul Național, o feerie pentru copii, *Prințul cu două chipuri*, cîteva piese la radio, i s-a editat un roman (acesta poate în ultimii ani ai războiului), *Cealaltă Lumină*, pe care îndrăznesc să-l socotesc cea mai bună carte a ei, povestea tragică a infirmității care o lovise și victoria spiritului ei bogat asupra deznădejdii.

Dacă literatura Mărgăritei Miller-Verghi nu are, poate, vigoarea care s-o facă viabilă peste curente și timp, dacă imensa ei sensibilitate s-a lăsat furată de multe fiorituri și gingășii ale unei mode azi apuse, dacă un soi de ignorare a realității și o repulsie înăscută pentru duritate, violență, nedreptate, minciună dădeau imaginii vieții în literatura ei o culoare ușor trandafirie, meritele ei față de cultura românească sînt mari și aproape necunoscute azi. Ea a fost prima traducătoare a versurilor lui Eminescu în limba franceză, traducătoarea multor piese de Shakespeare în românește (în vremea în care existau puține traduceri ale lui Shakespeare și într-o limbă aproape neformată), traducătoarea sonetelor lui Browning și, lucru și mai însemnat, alcătuitoarea primului album de artă populară românească, *Izvoade strămoșești*, editat admirabil și trimes peste hotare.

În anii tinereții, cînd fusese directoarea «Azilului Elena Doamna», singura școală pedagogică pentru fete în acea epocă, introdusese discipline care nu se pomeneau în nici un pension sau școală pe atunci, sporturi, înotul, ateliere de țesături și broderii naționale. După primul război mondial, deschisese în strada Corăbiei (azi, Gabriel Péri) saloanele unei case numită «Maison D'Art», în care aveau loc expoziții de pictură, de mobile rare, conferințe, concerte și spectacole la care-și dădeau concursul artiști cunoscuți sau se iveau prima oară în public debutanți.

Bătrîna domnișoară, pe care am cunoscut-o eu în 1936, nu se gîndea la aceste lucruri trecute cu regretul că nu le mai putea întreprinde, nu se gîndea cu sentimentul pe care-l avem toți cînd îmbătrînim, că ceea ce nu mai posedăm, ceea ce nu mai stă în puterile noastre, ceea ce e iremediabil pierdut: forță, tinerețe, frumusețe, prieteni morți constituie un jaf sălbatic al vieții. Nimic din tristețea bătrînilor zugrăviți de Rembrandt nu umbrea chipul ei senin și delicat. Se bucura de tot ceea ce avusese vreodată, de parcă toate ar fi stăruit încă înlăuntrul ei asemeni cerului înstelat în adîncul unei fîntîni. Se bucura

DRAG DE OAMENI

M-am născut spre-a sluji omenirea,
Juvaierul fără de seamăn.
Simt umărul cu dînsa geamăn,
Îi celebrez, în cînturi, nuntirea.

Osîrduind în amănunt s-o știu,
Să-i prind în slove mari simțirea,
Silabisii ce e iubirea,
Înaltul ei sigiliu sîngeriu,

Căci poartă-n avute pîraie,
În mult feluritele chipuri,
Sublima lumilor văpaie,

Auriferele nisipuri,
Din care se alege, nu arare,
A omului statuă de Carara.

CAMIL BALTAZAR

și de ceea ce mai putea avea încă: vizita unui prieten, o carte nouă, o muzică ascultată la radio, și de munca ei de fiecare zi, fără care n-ar fi putut trăi.

Îi descriam o floare din mica grădină în care ne plimbam, și îi trăia frumusețea, de parcă ar fi văzut-o. Îi descriam o persoană care o și vizita poate de mult, dar pe care nu apucase s-o vadă pe vremea cînd încă ochii ei nu-și pierduseră vederea, și nu putea niciodată să mă creadă că e mai puțin frumoasă decît și-o închipuise. Lumea întreagă avea pentru ea o strălucire pe care n-o are pentru noi, cei care cîntărim cu zgîrcenie.

Memoria Mărgăritei Miller-Verghi a rămas pînă la nouăzeci de ani, vîrsta la care s-a stins, întreagă și desăvîrșită. Nu-și aducea aminte, ca oamenii bătrîni, numai lucruri din prima tinerețe, își aducea aminte tot, tot ce citise, tot ce învățase, tot ce trăise. În epoca aceea, traduceam mult și mi se întîmpla să întîlnesc într-un text un citat în latinește, în nemțește, în englezește, pe care nu știam de unde să-l iau și cum să-l traduc mai bine. O întrebam atunci la telefon și totdeauna știa și cine, și cînd, în ce împrejurare rostise acele cuvinte. Odată am dat de un citat în greaca veche pe care nu-l puteam citi, necunoscînd literele. I le-am descris la telefon, una cîte una, cum aș fi descris o broderie migăloasă, le-a priceput și mi l-a tradus pe loc. Cultura ei părea că nu are capăt. Știa tot ce se poate ști de către un mare cărturar. Numai despre răutate sau meschinărie se părea că auzise numai în treacăt, și uitase repede.

Își petrecea întreaga viață în fundul acelui fotoliu adînc, dar cînd se ridica în picioare era dreaptă, ca o săbiuță de argint și, dacă o conducea un braț în care avea încredere, mergea ușor și repede. Uneori se ducea și în vizită, rar. Atunci avea impresia că a petrecut extraordinar, ea, care nu văzuse nimic, care auzise numai glasuri. Era destul să i se spună: «Ne aflăm în fața unei peluze» sau «Sîntem într-un salon cu multe oglinzi», ca acea grădină sau acel salon să existe în închipuirea ei cu întreită splendoare.

Îi citeam poezie modernă, literatură nouă. Faptul că crescuse sub influența romanticilor, că ultima noutate fusese, poate, Verlaine, n-o împiedica să-l adopte numaidecît pe Appolinaire, să-l accepte pe Emil Botta, să-l iubească pe Julien Green. O receptivitate fără margini rămăsese în spiritul ei mereu treaz.

În fața marilor schimbări revoluționare din țara noastră, după o clipă de nedumerire, simțise că se petrecea ceva fără precedent și credea în justiția evenimentelor și în rodnica lor evoluție.

A murit ușor, ca o pasăre, așa cum merita făptura ei atît de lipsită de lest. Într-o dimineață și-a dat seama că e foarte slăbită. Și-a întrebat nepoata, pe Lili Teodoreanu, care alergase la căpătîiul ei: «Crezi că asta poate să fie moartea?». A răspuns tot ea, după o clipă: «Da, trebuie să fie moartea!» și a închis ochii. Atît.

Uneori, cînd mă războiesc cu viața și-i imput nu știu ce nedreptăți, îmi spun că mi-a dat prilejul să cunosc asemenea oameni, să-i iubesc, să mă iubească, și că ăsta e un mare noroc.

SZÀSZ JÁNOS

ROMÂNIA '70

(Munchen)

Ce caut eu pe uscatul acesta, ce vrea trotuaru-acesta curat
de la mine? zadarnic îmi trimit suspinul
spre țara bîntuită de necaz — aici altfel sună cuvîntul: țară —
spre lanurile mele — acum sub apă, ea nu poate,

ele nu pot să-mi dea răspuns: apa, apa din care
am venit, deci, izvorul existenței, al ființei și-al neființei, tot ea
dă viață — tot ea o ucide, vai, ar ucide-o,
ar nimici-o, vicleana, sălbatica apă... puhoaiele și Dunărea... Dar de ce, dar de ce?

Nu-ntreba, ei întreabă, volnicii bărbați care fac automobilism
în umbra frigiderelor; mulțumesc, zic, și-apoi ne ridicăm
iar, știu la noi acasă cîțiva oameni a căror valoare
cinstită le este curajul; sînt, de nu mă-nșeală memoria, vreo douăzeci de milioane.

(Acasă)

Ah, crește apa, în sfîrșit, dar imaginile-s aici, totuși,
iată gara, iată și ceferistul, și plopii albi,
toate-s aici, sub apă, peste apă, iată cerul,
nici un necaz chiar dacă-i necaz mare... Încotro pleci,
mă-ntrebau, și le răspundeam: acasă, în țară!

În românește de H. GRĂMESCU

MONIQUE WELGER-LABIDOIRE

în prezentarea și traducerea lui MIRON RADU PARASCHIVESCU

Din delegația de scriitori francezi participanți la colocviul internațional de poezie ținut la Budapesta acum patru ani, făceau parte, pe lîngă bine cunoscuții Guillevic, André Frenaud, Jean Rousselot, și un grup de tinere și tineri poeți ca Andrée Barret, Monique Welger, Rolland Pierre, fiecare reprezentînd cîte o grupare din jurul unei reviste, «Action Poétique», «Harangue» și «Europe».

M-am bucurat să-i cunosc și să mi-i apropii pe toți trei, fiindcă ei marcau față de înaintații lor aceeași evoluție a liricei pe care o aduc față de poeții generației mele autori ca Angela Croitoru, Nora Iuga, Constanța Buzea, Ion Gheorghe, Virgil Mazilescu, Adrian Păunescu, Mircea Ivănescu, Sebastian Reichmann. Bineînțeles, această înșiruire de nume nu e decît o analogie pe care o fac spre a înlesni o înțelegere a locului ocupat de tinerii poeți comuniști din Franța în concertul liricei de acolo.

Monique Werger-Labidoire a tipărit în 1967 prima ei carte de versuri, *Saisir la fête*, prefațată de Guillevic care spune despre ea că «limbajul său a devenit un țesut celular, transmițînd experiențele trăite în adîncime de poetă. Căci poemele sale sunt întotdeauna fructul experienței, în care ea se angajează totodată cu teamă, timiditate, pudoare, cutezanță.»

Dar Monique Welger-Labidoire nu este numai poetă; ea se dovedește și un deosebit critic și organizator, conducînd, alături de Jean-Claude Guilbert, una din cele mai prestigioase reviste literare de avangardă, «Harangue».

Poeta a fost entuziasmată să publice acolo un ciclu de traduceri din tînăra noastră lirică de avangardă. Din păcate, cenzura franceză care se manifestă mai puțin birocratic și deseori mult mai categoric, tăind nu textele ci mijloacele de trai, respectiv publicitatea, revistelor care nu-i convin, a făcut ca «Harangue» să-și înceteze subit apariția. Ceea ce nu ne împiedică să-i aducem poetei salutul cuvenit publicîndu-i ciclul scris anume și în exclusivitate pentru noi.

LE GESTE

Le geste se compose lentement
On perçoit tout d'abord le mouvement ondoyant
de la main
puis on reçoit la chaleur caressante des doigts
le souffle de la bouche
le sourd affleurement

le gest vient de l'intérieur

Dans l'instant bref fixé par lui
Il renoue avec le rite et la pratique millénaires.
La naissance du cri donnera le pouvoir
les gorges et le cœurs seront vagissements.

le geste surgira de soi-même.

La pénombre diminue le geste, à l'extérieur;
quand les mots abyssaux brillent malgré les eaux
qui les veut submerger
et qu'ils se laissent faire.

Le geste restera muet, de l'intérieur.

Pour le faire s'animer
il lui faudra des sons et des tons sans mystère
Le cri jaillira du poumon
heutera, sans se perdre, le cœur qui l'attendait.

GESTUL

Agale se compune gestul
Întîi vezi doar mișcarea unduitoare-a mîinii
apoi primești căldura din degete calină
al buzelor răsuflet
atingerea șfioasă.

gestul vine dinlăuntru

În scurta clipă ce-o încremenește
El reînnoadă ritul și practica de veacuri.
Cînd țipetul s-o naște el o să dea puterea
iar inimi și grumaze doar scîncete-au să fie.

din sine însuși gestul va țîșni.

Penumbra micșorată pe din afară gestul;
cînd vorbele-abisale sclipesc prin cîte ape
ce le-ar vrea să înunde
și căror nu le pasă.

Mut va rămîne gestul, văzut de dinlăuntru

Ca să-l însuflețești
ar trebui și sunet și-accent netăinuite
Strigătul din viscere deadreptul va țîșni
lovind, fără-a se pierde, ce inimă-l așteaptă.

ETHIQUE

Saisir le chant des tourterelles
Sous les brumes matinales
et le porter

Se savoir tout entier dans ce chant
mais ignorer ce qu'en peut faire
le chanteur

Guetter les tourterelles
dépister leurs musiques
s'emparer d'elles

Les situer dans sa propre maison
devenir leur plain-chant rituel
roucouler avec elles, sans elles.

ETICĂ

Să surprinzi cîntul turturelelor
sub ceţurile matinale
şi să-l iei cu tine

Să te ştii pe de-a-ntregu-n acest cînt
dar să ignori ce poate face din el
cine-l cîntă

Să pîndeşti turturelele
să vezi de unde-şi trag chemările lor şi
pe ele să pui stăpînire

Să le aşezi în propriul tău cămin
şi ritualul cînt al lor să fii deplin
să gîngureşti cu ele, fără ele.

LE POEME

Pas en moi, toujours ailleurs
porté par les têtards
et la vase de l'étang

par le mouvement de la rivière
et le reflet du saule

par la forme d-une semelle imprimée sur la terre
et le piaillement des poules

par la route bitumée quand je me trouve en son milieu

par le parfum entêtant des jasmins
et la teinte audacieuse des pivoines

par l'éclat de ceux qui accompagnent mon périple.

*
* *

Me suffit mon seul bruit
pour comprendre le brin d'herbe

Me suffit l'axe de ma jambe
pour posséder la pâquerette

Me suffit le tremblement de la feuille
pour que le temps n'ait plus de nom

Me suffit l'odeur des champs
pour parfumer mes crépuscules

Et le moineau le sait
qui regagne son gîte.

POEMUL

Nu-ţi mine, aiurea mereu
de mormoloci purtat
şi mîlul lacului

de cursul rîului
şi oglindirea salciei

de urma unei tălpi întipărite-n pămînt
şi piuitul păsărilor

de drumul asfaltat ce îl străbat şi de
al iasomiei greu parfum ameţitor
şi de cutezătoarea bujorilor culoare

de strălucirea celor ce-mi însoţesc periplul.

*
* *

Mi-ajunge simpla mea svonire
spre-a înţelege colţul ierbii

Mi-ajunge axul gambei mele
ca scînteioara să o am

Mi-ajunge tremurarea frunzei
să nu mai aive nume timpul

Mi-ajunge-a cîmpului mireasmă
ca înserarea să mi-o-mbete

Şi vrabia o ştie bine
ce la culcuşul ei se-ntoarce.

SĂGEATĂ

Din lăuntricul ocean mă doare
Chiparosul în floare,
Doamnă Evă, Coastă de Azur,
Cît mai cobor rătăcind să te fur?

Înoți în tăcere, tragi în tăcere,
Aripa udă uscată pe dor,
Cînd se reped la suflet, — închipuindu-l că piere, —
Dinamitatele lumi, nu e ușor.

Trece și rămîne șuierată rămîne
Limba de șarpe, săgeata lui Zenon,
Sau otrava-i vin vechi pentru-o femeie și-un
demon
Frați de cuie-mpletiți în măr aur, stăpîne?

Nesfînt, nepămînt, nelumesc
Răsare universul soare și vaer,
Îmi fulgeră ochiul spirit, orbesc
Lăsîndu-mi identitatea revelată pe aer.

Istria

VIOLETA ZAMFIRESCU

POBSIS 3 POBSIS

POPAS DE NORD

În astă seară spune vîntul
legenda regelui Arthur —
la marea de nord,
la marea de vest, de nord-vest —
legenda regelui Arthur.

Noi o să stăm
cuminți și putrezi
cu vasul în ruina lunii,
noi nu plecăm — e numai marea
întoarsă să-și audă gîndul
gîndit de mult, într-un nord-vest
în care se mai spune încă
legenda regelui Arthur.

Dar noi sîntem sîntem captivi —
captivii unui vis captiv —
la țărmul de nord,
la țărmul de vest
și vasul putrezește-n lună,
în coarde
și în mîna care-atinge coardele
zicînd
legenda regelui Arthur.

FLORENȚA ALBU

IEPURII

Seara. Desculță.
În cămașă lungă de noapte.
Desenam, cu mîinile mele,
umbre chinezești pe perete,

iepuri cu urechi lungi,
cu botul deschis ca o foarfecă.
Aveam cinci ani
și eram osia lumii,
incontestatul ei demiurg.
Iepurii mei erau mai reali, mai mătăsoși
ca cei din cîmpie
și-n jurul urechilor lungi, fremătătoare,
se roteau constelațiile toate.

MARIA BANUȘ

PERPETUUM MOBILE

Cei ce devin
Și cele ce devin
M-adună iar.
Dar ce nu-i devenire?
Sînge din sînge,
Carne din carne,
Tulpină, din tulpină,
Aripă din aripă,
Umbră din umbră,
Piatră din piatră,
Talaz din talaz.
Nicicînd, niciunde, nimeni nu lipsește,
Nicicînd, niciunde, n-a lipsit nimic.

Unde e pomul acela
De lîngă dulcea răspîntie
Ce mă-adormea, cîndva, la umbra lui?
Pomul acela nu mai e.
Dar este.
Un altul, iată, încă mai umbros.
Nicicînd, niciunde, nimeni nu lipsește,
Nicicînd, niciunde, n-a lipsit nimic.

Unde e omul acela
Ce-mi aprindea obrajii
Cu zîmbetul și ochii lui fierbinți?
Omul acela nu mai e.
Dar este.
Un altul, iată, încă mai dorit.
Nicicînd, niciunde, nimeni nu lipsește,
Nicicînd, niciunde, n-a lipsit nimic.

EMILIA CĂLDĂRARU

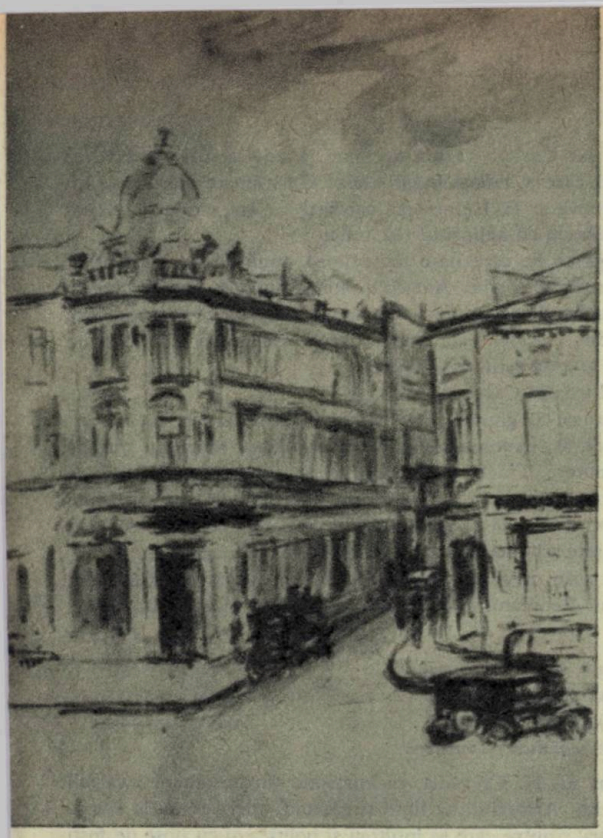

Cafeneau «Capşa» (Desen de LUCIA RECHENBERG, 1930)

CAFENEAUA LITERARĂ

văzută de:

1 ***ION VALERIAN***

2 ***SAŞA PANĂ***

1 DIN POVESTIRILE confraţilor mai vîrstnici s-ar părea că boema de cafenea a luat fiinţă în Bucureşti pe la începutul secolului nostru, după întoarcerea din Franţa a tinerilor candidaţi la literatură: E. Lovinescu, Ion Pillat, Ovid Densuşianu, D. Anghel, Ion Minulescu, Horia Furtună şi alţii. Ei au năzuit în afara studiilor să se orienteze şi în boema literară a Parisului, frecventînd localurile unde se adunau artiştii din marele oraş. Cu predilecţie românii se întîlneau în cafeneaua Vachette unde veneau poeţi cunoscuţi din publicaţiile de avangardă. Astfel musafirii de la Gurile Dunării au deprins obiceiul de-a declama versuri şi de-a ţine discursuri incendiare în faţa ceştilor de cafea, împrumutînd de la comeseni noile formule poetice — în special simbolismul al cărui steag a fost fluturat mulţi ani de Ion Minulescu şi Ovid Densuşianu.

În centrul Bucureştiului au strălucit şi au apus pe rînd mai multe cafenele literare: Fialkowski, Terasa, Imperial şi, în fine, Capşa, atît de binecunoscută de confraţii din generaţia mea.

DE ABIA stabilit în Capitală mi-a venit într-o zi poftă să beau o cafea la Capşa. M-am îndreptat spre centru şi, pe calea Victoriei, colţ cu strada Edgar Quinet, m-am oprit înaintea uşei înalte, străjuită de două becuri impunătoare. Prin geamuri se vedeau bărbaţi în haine îngrijite, aşezaţi pe scaune şi canapele în faţa mesuţelor rînduite în lungimea încăperii dreptunghiulare. Avui o clipă de ezitare, dar scrutînd interiorul am zărit pe poeţii Corneliu Moldovan şi Dimitrie Nanu, cunoscuţi dintr-un cerc literar de provincie, m-am dus la masa lor.

«E un bîrlădean de-al meu, mă recomandă Moldovan, un tradiţionalist. Cum o mai duce bătrînul amic, George Tutoveanu?», şi îmi făcu loc lîngă el, pe canapea.

Mă trezii, fără protocol, printre scriitori consacraţi şi cu toată sfiala ce mă încerca mă gîndii că în realitate eu eram tecucean şi nici problema tradiţionalismului nu-mi era prea clară. Am tăcut însă pentru că în jur se aflau fruntaşi ai literaturii: Liviu Rebreanu, Mihail Sorbul, Al. Cazaban, C. Ardeleanu, Ion Minulescu şi Al. T. Stamatiad. Masa vecină era ocupată de tineri pe care-i mai zărisem la Sburătorul lui Lovinescu; fumau şi sorbeau din cafea după ce răsturnau în ceaşcă păhăruţul de rom. Băieţii se prefăceau adînciţi în discuţii savante; în realitate căutau să nu piardă nici o vorbă din convorbirile de la masa noastră. De altfel şi eu eram numai ochi şi urechi. Aşadar, era destul să pătrunzi într-o cafenea bucureşteană şi puteai sta alături de autori ale căror romane şi poezii le-ai citit cu pasiune.

Uite: bărbuța lui Sorbul seamănă cu a lui Coșbuc văzută de mine în adolescență; aud vocea gravă de român ardelean a lui Liviu Rebreanu care a suferit jugul străin: «Îmi iubesc meseria și nu pot face farse din scrisul meu, oricît de distractive ar fi. Lumea mă cunoaște ca om serios și nu pot fi altfel în scris.» Cel mai original era Ion Minulescu cu nelipsitul său trabuc:

— N-am făcut nici o scofală cu promisiunea pe care ne-o fac editorii, tună poetul *Romanțelor pentru mai tîrziu* — negustorii se îngrașă iar poeții fac foame. Adevărul este că nu avem public cetitor. Aș pune rămășag că nimeni dintre clienții ăștia simandicoși nu ne-a cetit vreo carte și dragă doamne, trec drept intelectuali. Hei, cînd m-am înapoiat din Occident am întors pe dos cafeneaua de orientali. Acum dacă m-aș scula să-mi declam versurile ar rîde ăștia ca la Tănase.

— Mai ales că ești director de minister, îl ironiză Cazaban.

— Situația este serioasă, nu o putem rezolva cu glume, interveni Liviu Rebreanu și cu un gest nervos își îndepărtă bucla de pe frunte. Într-adevăr, guvernanții, în climatul în care trăim nu sprijină literatura, ci organizațiile politice care îi țin la putere. Tinerii talentați ce reprezintă schimbul de mîine se prăpădesc pe drum și chiar noi, cei maturi, n-am putea viețui dacă n-am avea cîte un serviciu străin de literatură. Am primit asigurări că vom fi ajutați de stat să ne clădim sediul Societății noastre, adăpostit azi în două cămăruțe cu chirie. Nu s-a făcut nimic și nici nu se va face dacă nu ne organizăm.

Era spre seară, reflexul soarelui trimetea prin cristalul vitrinelor ceva din melancolia toamnelor bucureștene, și nu știu de ce, după relatările lui Rebreanu mă cuprinse o tristețe la gîndul că scriitorii în misiunea lor sînt atît de neînțeleși.

La Capșa unde vin toți seniorii
Local cu două mari despărțituri
Într-una se mănîncă prăjituri
Și-ntr-alta se mănîncă... scriitorii!

AM REDAT DIN MEMORIE epigrama lui N. Crevedia, ea înfățișînd un instantaneu valabil pentru toți anii cît a funcționat cafeneaua istorică. Alături de scriitori și gazetari, mai veneau la Capșa artiști, pictori, magistrați și profesori universitari, printre care se înfiltrau și politicieni cu ifose de foști și viitori miniștri, cărora le-ar fi plăcut desigur epitetele de seniori sau excelențe. În cofetăria vecină gustau prăjituri cucoanele, deoarece ele nu pătrundeau în cafenea unde prin fum și gălăgie se auzeau și cuvinte fără perdea.

Trecuseră destule anotimpuri și în jurul mesuțelor de marmură neagră se strîngeau cît mai mulți tineri din noua generație, foști discipoli de-ai criticilor, E. Lovinescu și Mihail Dragomirescu. Ședeau puțin la cafenea, cel mult o oră înaintea meselor și apoi fiecare pleca la treburile lui. Nota caracteristică a discuțiilor literare o dădea de obicei irascibilul Ion Barbu și impetuosul Camil Petrescu cărora li se opunea calmul didactic al lui Pompiliu Constantinescu. Și astfel schimbul de păreri cu scriitorii vîrstnici lua un caracter mai învăpăiat.

Cu George Călinescu mă întîlneam rar la cafenea, prefera să ne vedem în locuința sa: «Nu pot să mă rup din lucru. Scriu la un roman și pe deasupra adun material pentru o mare istorie literară».

Unii ocoleau Capșa numind pe cei care o frecventau: stîlpi de cafenea sau boemi incorigibili; eu însă binecuvîntam acest punct prielnic de întîlnire și la masa noastră găseam manuscrise pentru revista «Viața literară» și-mi procuram ultimile noutăți scriitoricești.

CINE DINTRE «capșiștii» din odinioară nu a cunoscut acea siluetă deșirată într-un pardesiu cadrilat ce răspundea la numele de Virgilică? În amurg, o privire halucinantă examina interiorul cafenelei, apoi, un tînăr spînatec se oprea înaintea lui Minulescu.

— Salut, coane!

După ce își strecura banul în buzunarul larg, făcea un semn către trabucul nelipsit de pe buzele poetului. Atunci Minulescu îi mai oferea și o țigară de foi, exclamînd: «O fi Virgilică ăsta boem, însă se pricepe strașnic să ne speculeze sentimentele.» Individul mulțumea cu două degete la pălărie, mai pronunța un: «Salut, coane» și dispărea în stradă.

În tagma boemilor Virgilică era un fel de maestru de ceremonie. Cîteodată culegea din coturile orașului pe Artur Enășescu și Stan Palanca și-i aducea în centru. Atunci, la vreme de seară, pe strada Edgar Quinet licăreau trei perechi de ochi ca într-un tablou expresionist. Nefericitul Enășescu nu trecea pragul localului, aștepta la intrare vreun cunoscut și-i cerea pe franțuzește o țigară. Virgilică îl conducea înăuntru pe Stan Palanca al cărui record în materie de pahare intrase în legendă (el însuși recomandîn-

du-se regele șprițului). Îmbrăcat în salopetă albastră, înalt și rumeniu, Stan Palanca se oprea în mijlocul încăperii și cu un semn din mînă cerea ascultare: «Onorat public de la Capșa și iubiți colegi poeți. Îmi dau seama că în fața dumneavoastră sînt un burete uscat, apărut din mahalalele Bucureștiului ca să vă tulbur digestia. După cum v-am mai spus, talentul meu nu suferă comparație cu vreun poet de azi, etc. etc.»

Oratorul, destul de sigur pe echilibru, făcea o închinăciune ironică: «Atît am avut de spus! Pînă la plăcerea viitoare, regele șprițului vă salută!» Chelnerul Niță ar fi vrut să curme oratiunea inopinată dar clienții amuzați, îl opreau. Stan Palanca nu degenera în gesturi violente. În schimb exista un alt trubadur veritabil turbulent, Dem. Basarabeanu, ucenicul Al. T. Stamatiad. Într-o zi, cam ametit, a năvălit cu bastonul asupra maestrului său în plină cafenea: «M-ai nenorocit, maestre Stamatiad, mi-ai mîncat fript volumul. Am să te ucid! Bătrînul poet se ascunse după statura corpolentă a lui Minulescu. De la o masă interveni un politician atlet, obișnuit cu astfel de scene din campaniile electorale și îl scoase domol pe ușă. Cum se explicau lucrurile? Stamatiad luase obiceiul de la Macedonski de-a decreta geniu pe oricine așa că bătăușul se credea nedreptățit nepublicîndu-i-se volumul. Se zice că de la această întîmplare, Stamatiad n-a mai ieșit în oraș fără a lua cu el un baston gros de cireș.

DUPĂ DOMOLIREA zilelor de vară, scriitorii plecați din Capitală începură să aterizeze în locul favorit de la Capșa, avînd cu ei ranița burdușită cu planuri și vise.

— Cum ți-ai petrecut concediul? îl întrebai pe Mircea Damian, umorist de talent și mîncător de politicieni.

— La Sîmbăta de Sus, în castelul lui Brîncoveanu; mîncarea a fost bună și odihna în boxe printre stafiile istorice. Dar dumneata?

— La hotelul scriitorilor de la Bușteni. A plouat ca pe vremea potopului. Într-o zi a sosit și Minulescu cu soția și cineva i-a declamat drept discurs de bunăvenire, propria-i poezie: «*În orașu-n care plouă de cinci ori pe săptămînă*»... Maestrul a mulțumit acru, adăugînd: «Păi eu m-am prăjit la mare ca să scap de reumatisme și n-aș vrea să-mi revie aici». A doua zi a fugit la București și eu după el.

Pe canapea se alătură și Camil Petrescu.

— Unde-ai fost? îl întrebă poetul Corneliu Moldoveanu.

— La mare.

— Ai lucrat ceva?

— Ce să lucrezi? Scrisul este o meserie diavolească, te apucă numai în atmosfera cafenelii. Uite-l pe Ion Barbu, colo la masă, bate inspirat măsura versurilor și rezolvă probleme de matematici.

Camil purta un costum de sezon și o pălărie cu borul răsfrînt. Ceru lui Niță un șvart cu rom și continuă:

— Sincer vorbind, îmi pare că am scris prea mult: versuri, romane, teatru... Aș dori să mă odihnesc, totuși trebuie să public proză ca să-mi plătesc chiria.

— Și cu teatrul ce faci?

— Voi vedea. Deocamdată plec la Paris, consilier cultural. Am convins pe cei mari să ne răspîndim clasicii noștri într-o limbă universală, așa cum procedează și alte state. Uite, țări ca Norvegia lui Ibsen și altele, s-au făcut cunoscute în lume numai prin scriitori. Noi deși avem valori de primul rang nu ne pricepem în reclamă. Am întrebat zilele trecute un scriitor italian: «Ai citit pe *Ion* al lui Liviu Rebreanu, tradus de curînd la dumneavoastră? N-am auzit — mi-a răspuns, probabil v-ați adresat la o editură obscură care n-a anunțat ziarele, nici critica noastră». Cînd voi ajunge la Paris voi cere fondurile necesare pentru ca scriitori francezi să revadă traducerile românești și să le împrăștie pretutindeni. Ia spune-mi ce s-ar fi ales de Panait Istrati dacă nu apela la un Romain Rolland?

Pe ușă intră un tînăr gazetar și aruncă bomba: «A căzut guvernul!»

— Ce-a spus? aplecă urechea Camil Petrescu.

— S-a dus guvernul, iar planurile dumitale au căzut baltă, spuse Moldovanu.

— De, așa merge politica, zîmbi cu amărăciune Camil; dar n-o să mă las pînă n-oi vedea la ambasadele noastre atașați de presă aleși dintre scriitori pentru a arăta străinilor cine sîntem.

DUPĂ UN RĂSTIMP de tăcere, romancierul C. Ardeleanu se adresă lui Al. Cazaban.

— Cum ți-ai petrecut vara?

— M-au poftit niște vînători în Moldova.

— Atunci ai tolba plină dă-i drumul.

— Bine că nu mă întrebi de literatură că s-ar năpusti iar criticii împotriva mea.

Nuvelistul, mărunt de statură dar ascuțit la limbă, iscodi cu priviri de viezure pe cei din jur, apoi trecîndu-și degetele prin coama sură și bogată, începu:

— Mi-am dat întîlnire cu prietenii la Iași, în orașul meu natal. Am fost mai întîi la o bătaie de iepuri și m-am convins că am în față niște ageamii, niște brînzoi. Eu împușcam și ei mă priveau încremeniți. Pac!, și iepurele se dădea peste cap și Hector mi-l aducea în gură. Deodată apare alt urechiat. «Trage, mă» strig vecinului, că așa-i legea vînătorilor, — dar brînzoiul împușcă aerul. «De ce m-ați chemat dacă nu sînteți vînători?» A doua zi, ca să-i rușinez am ascuns în geantă o pisică îmbrăcată în blană de iepure. În pădure i-am dat drumul și mîța se cățără într-un pom: «uite iepurele» țipai și brînzoii traseră fără s-o nimerească.

— Parcă asta cu mîța ai mai spus-o — își aminti Ardeleanu, dar era învelită într-o blană de vulpe.

— Tot una-i față de un ageamiu. Parcă tu în ultimul roman nu te-ai travestit în costum de miner pe copertă? Ia aminte, un vînător nu minte. Cînd a fost vînătoarea de urși am lăsat pe brînzoi să mă aștepte la marginea pădurii: «Să nu vă mișcați că sînteți în stare, din zăpăceală, să mă împușcați.» Pătrunzînd în codru mi-a ieșit ursul și l-am doborît cu un glonț. Am luat-o înapoi să-mi vestesc tovarășii, cînd deodată simții o labă pe umăr și auzii un mormăit. «Să știi că ursul n-a murit!» Am înghețat. Ce era? Un biet țăran bîlbîit și gușat se silea să mă felicite pentru isprava mea cu ursul.

În timp ce povestea deodată Cazaban îngheță cu adevărat:

— Uite nebunul pe mine mă caută!

Lîngă noi se oprî furios poetul Al. T. Stamatiad agitînd o revistă.

— Ce ascultați palavrele acestui scamator de bîlci? Uite ici mișelul mă insultă în fițuica asta de rînd.

Văzînd că nu-i răspunde nimeni, mustăciosul trecu la altă masă și comandă un șvarț: După cîteva minute, Cazaban ni se adresă cu inocență:

— Despre cine vorbea domnul adineaori?»

PE CANAPEA, nu departe de grupul confraților, Ion Minulescu se adresă lui Mihail Sorbul:

— Alecu ăsta vinde blana ursului din pădure și habar n-are că a fost șters de pe lista premiului național.

— Tu Minule, ești în comisie spune-mi cine va ieși la proză, îl ispiti Șorbul.

— Nu se știe.

— Hai să procedăm prin eliminare: premiul de poezie s-ar cuveni lui Arghezi, dar n-o să-l ia pentru că este certat cu toți. Pentru proză ar fi Galaction.

— N-o să-l ia nici el, răspunse jovial Minulescu, aprinzîndu-și trabucul, se va opune Iorga pentru că poartă barbă.

— Atunci nici eu n-am șanse.

— Nu te necăji, știi doar că premiul național încununează o activitate de-o viață. O să vă vie rîndul și ție, și lui Cazaban, și lui Stamatiad. Eu am luat-o înaintea voastră pentru că aveam simpatia mulțimii. Cîteva clipe amîndoi păstrară tăcerea, apoi Sorbul reluă cu un oftat.

— Ce bine mi-ar fi prins acum, m-aș fi dus la Nissa să văd și eu străinătatea!

— Ce Nissa? acolo te înfierbînți ca și în București. Mai degrabă pleacă în Scandinavia, e mai răcoare.

DE CÎTVA TIMP niște zvonuri ciudate circulau prin republica literelor: Se desființează Capșa! Și, într-o zi, am găsit ușa cafenelii barată de un cruciș de scînduri, purtînd o etichetă deasupra: «Închis pentru renovare». Geamurile erau mînjite cu alb ca să nu se vadă profanările ce se comiteau înăuntru. M-am rezemat cîteva clipe de barele de alamă exterioare, lăsînd firul aducerilor aminte să-mi depene galeria de chipuri tinere și bătrîne, confrați dragi ale căror vise se împletiseră cu tinerețea mea. Se opri lîngă mine făptura înaltă, ciolănoasă a lui Mircea Damian care fără «bineț» intră în subiect:

— Ne-a făcut figura patronul, cu eticheta, dar văd eu bine că nu-i renovare ci moarte curată. De!? S-o fi ruinat pentru că a adăpostit niște scriitori. Acum ne mutăm gloria peste drum, la Café de la Paix!

Am pornit amîndoi către Teatrul Național unde îl zărim pe Mihail Sorbul, citind afișele proaspete:

— Mi-au scos piesa de pe afiș, ni se plînse dramaturgul. E dreptate asta cînd *Patima Roșie* face săli pline?

— Se ţin de capul scriitorilor, ripostă Damian. Anul trecut au dărîmat clădirea Sburătorului ca să lărgească ograda palatului. Acum ne-au alungat de la Capşa. Îmi pare rău de Niţă. Un chelner atît de omenos n-o să mai găsim; iarna, tinerii poeţi veneau să se încălzească şi el nu-i obliga la consumaţie.

— S-au mai închis şi alte cafenele pe parcurs, filozofă Sorbul, aşa-i viaţa. «Capşa a murit! Vivat Café de la Paix!»

În cafeneaua cu ifose franţuzeşti de abia găsirăm masa prietenilor, luînd ca reper mustăţile şi lavaliera lui Stamatiad. Un gazetar din Timişoara tocmai se căina:

— Doream şi eu să văd cum trăiesc cărturarii de «frunce» la Capşa. Am găsit închis, ce ghinion! Localuri ca ăsta cu dame şi negustori avem şi noi destule la Timişoara.

Se apropia ora prînzului. Un găligan de chelner veni cu şervete şi tacîmuri.

— Domnii doresc să ia masa «à la carte»?

— Ce masă, ne-aşteaptă nevestele acasă, răspunse Carol Ardeleanu. Gata, ridicăm şedinţa.

— Cafenea de samsari. Ce ştiţi voi despre poeţii de elită ai ţării? Nu mai pun piciorul aici şi Stamatiad o porni spre ieşire. Îl ajunserăm pe trotuar.

— Unde ne vedem mîine?

— Păi, tot aici, unde dracu în altă parte? spuse Minulescu. Cînd o să ridicăm palatul, o să ne facem şi o cafenea ca la Paris.

— Dacă ziceţi voi, fie, o să-mi calc pe inimă, şi Stamatiad se depărtă ciocănind cu ciudă bastonul pe Calea Victoriei.

— De-aia mi-i drag Stamatiad, exclamă Minulescu în urma lui. În afară de mine, ăsta este singurul care ştie să-şi poarte panaşul de poet în societate!

DUPĂ MULŢI ANI îl zăresc odată pe Mihail Sorbul coborînd dintr-un trolebuz în colţul Universităţii. Era cam înaintea prînzului şi pe vremuri tot aşa îl vedeam venind de acasă, din Obor, grăbindu-se să-şi întîlnească prietenii la Capşa. Acum venerabilul scriitor se îndrepta cu paşi mărunţi spre librăria Mihail Eminescu. Cu tot părul albit arăta aproape neschimbat; i-am ieşit întru întîmpinare cu bucurie.

— Salut, maestre Sorbul, încotro?

— Vreau să mai văd noutăţile literare, ştii, o veche deprindere cu cărţi prezentate în coperţi variate.

— Mereu nume noi de poeţi şi prozatori, spusei, avem o mişcare literară mai avîntată ca niciodată.

Pornirăm pe trotuar, şi parcă mînaţi de acelaş gînd am cotit pe străduţa Edgar Quinet.

— Acolo a fost cuibul noastru, am arătat eu spre ferestrele perdeluite, acum se numeşte: «Restaurantul Bucureşti» dar noi îi spunem tot Capşa. Putem să luăm un svarţ în cofetăria de alături, dacă doriţi.

— Să intrăm, murmură Sorbul.

În salon era aglomeraţie. La tejgheaua din stînga unde se vindeau prăjituri la pachet se formase coadă iar în aripa din dreapta, clienţii erau serviţi la alte mese. O atmosferă de sărbătoare domnea printre tinerii cu favoriţi la modă şi fetele în pantaloni.

— Ce-ai zice, dacă printr-o vrajă s-ar deschide vechea cafenea şi i-am găsi la masă pe Rebreanu, Minulescu şi ceilalţi? spuse Sorbul cu o privire visătoare.

— Asta s-ar putea dacă aţi scrie o scenă de teatru, în viaţa adevărată, trecutul nu-l mai poţi întoarce. Cafeneaua literară trăită de noi a zburat ca o primăvară, cine ştie cînd se va mai întoarce şi pentru cine?

●

2 SECOLUL, aşa numeam noi, cei grupaţi în jurul revistei protestatare, neconformiste şi avangardiste, lăptăria din Bărăţiei 37, unde ne întîlneam în fiecare zi şi chiar de două ori pe zi. «Secolul» pentru că acolo — aşa cum am mai spus — ne făceam veacul, în jurul lui Ştefan Roll, fiul lui Enache Dinu, proprietarul lăptăriei. Roll era şi o permanentă fîntînă arteziană de găselniţe şi uluitoare calambururi, niciodată repetate. Cu un truvai el reuşea să anihileze o situaţie explozivă. Cum de pildă, într-o seară, la o petrecere într-o familie (necunoscută) de pe aleea Regnault. (Spun necunoscută deoarece ne plăcea să intrăm în case unde — de obicei — sîmbătă şi duminică seara observam o iluminaţie deosebită: deci acolo se sărbătorea un eveniment plăcut.) Sunăm, ni se deschide uşa, dăm buzna cu toţii, într-o clipă ne orientăm, umplem paharele, ciocnim şi... petrecerea continuă pînă-n zori. Fiecare ne bănuieşte invitaţii cuiva! Ne aflam, aşadar la familia mai sus numită. Roll se afla în pervazul unei uşi înguste, cînd o duduie picantă şi plină de prospeţime, vru să treacă în odaia alătu-

Rîndul I: Ion Minulescu; rîndul II (de la stînga): C. Ardeleanu, Mihail Sorbul, Al. T. Stamatiad, Mircea Damian, Corneliu Moldovan și Al. Cazaban, văzuți de *Eugen Ispir* la «Capșa», în anul 1935.

rată. Roll, sub pretextul de a-i face loc, o strînse de talie, cu ambele mîini, cam exagerat... Tînăra era gata-gata să protesteze și să provoace oarecare scandal. Dar în aceeași fracțiune de minută, Roll îi spuse: «Duduiță, aveți un mijloc care scuză toate scopurile!» Cei care eram de față, Voronca, Brauner, Sernet și, bine-nțeles, posesoarea acelui «mijloc», am izbucnit în rîs. Incidentul muri înainte de a se naște.

ÎNTR-O SEARĂ, la pictorul Maxy. Pe lîngă obișnuiții *unîști*, mai erau Aderca, Sanda Movilă, Mattis Teutsch, Corneliu Mihăilescu, poate și alții. Într-un moment de liniște, se aude vorba lui Roll: «Tu, Nesty, ai un cap ca o supă.» Cel vizat — adică Sernet — dar și restul celor de față exprimă prin mimică, nedumerire. Și autorul enigmaticei comparații trebui s-o traducă... Claude Sernet chelise de tînăr; dar mai sus de frunte, dintr-o parte în cealaltă a calotei craniene, se lăfăia un singur fir de păr.

SPRE SEARĂ, într-o duminică de vară, pe calea Victoriei. În fața Cercului Militar (azi Casa centrală a armatei), un țăran vindea (adică încercă să vîndă) cămăși de noapte cu arnici. «Am cumpăra și noi, dar trebuie să le încercăm, să nu ne stringă...» — i se adresează Alecu Marius (fratele lui Voronca, actor la Național și cîndva poet). Omul e de acord. Ne scoatem vestoanele, le punem pe parapetul care străjuia, altădată, clădirea, tragem peste cap cămășile (care ne ajung pînă la glezne) și pornim agale. Sub ochii intrigați ai eleganților plimbăreți ne îndreptăm spre palatul telefoanelor apoi ne întoarcem. Îl întrebăm pe sătean cît cîștigă de fiecare cămașă vîndută. Îi înapoiem cămășile și-i oferim cei cîțiva lei cît ar fi cîștigat din vînzarea celor șase cămăși.

ÎN PRIMĂVARA anului 1930, am tipărit, în editura «unu», poemul-afiș «8—11—19» (nepus în comerț). Numerele care dădeau titlul nu ascundeau nimic ezoteric. Erau numerele liniilor de tramvai în care poetul-pianist Virgil Gheorghiu, autorul acelui amplu poem tipărit cu litere caracter 20 pe formatul unei pagini de ziar, venea de acasă la «Secol». Cu două exemplare din acest poem, prins în șipci pe laturile de sus și jos, agățate peste cap, unul în față și celălalt pe spate, poetul s-a plimbat în chip de sandviș, pe bulevardele din centru, pe calea Victoriei, oferindu-și creația spre lectură gratuit. Cu acest prilej, Virgil Gheorghiu și-a vopsit părul-i negru în roș-arămiu.

LAGĂR

Cînd am întors pagina şi-am dat
Întîia oară, de fotografie,
Cinci rînduri de sîrmă ghimpată, —
Trist portativ al unei melopei, —
Era între mine şi chipuri,
Pe-o sîrmă-atîrnau nişte cîrpe
Ca nişte albe aripi rupte
A unui porumbel ce-ar fi vroit să treacă
Prin gratiile cu spinii de oţel.
Iar dincolo de sîrme, mulţi copii, —
Fetiţe de vreo doisprezece ani, —
Toate-n halaturi mari, vărgate
În alb şi negru, —
Copii ce se jucau de-a puşcăriaşii, —
Cu mînecele lungi ce le-atîrnau
Ca la sperietorile din grîne.
Şi toate-aveau ochii rotunzi
Şi lucitori ca de furnică,
Şi negri ochi şi rugători
Ce se uitau la mine fix,
Atît de fix,
Atît de fix,
Că ochii mei mă usturară.
Ah! Cum se mai uitau!
Eu nu ştiu cine au crezut că sînt,
Dar ochii mă rugau atît de tare
Că-abia mă mai puteam uita la ei.
Erau rotunzi şi-ntrebători,
Că nu înţelegeam nimic
Şi nici nimic nu se putea-nţelege.
Iar eu nu am avut răspuns,
Şi universul tot nu-avea.
Poate-ar fi vrut să vie mai aproape,
Purtate de un dor de-acasă,
Dar sta-ntre noi sîrma ghimpată,
Cu cîrpele-atîrnînd ca nişte aripi
De porumbel asasinat.
Mă întrebau şi n-am putut
Să le răspund, nimic, nimic.
Nu am ştiut ce să le spun.
Dar mi-a venit atunci de-odată
Să cad acolo în genunchi.

De-atunci sînt douăzeci de ani
Şi ochii lor necontenit mă-ntreabă
Fixi, fără-o lacrimă în ei.
Dar cu o spaimă ca de piatră.
Văd porumbelul prins în gratii,
Sperietorile cu mîneci lungi,
Fetiţele în alb vărgat
Şi ochii lor mici ce imploră
Şi iar mă-ntreabă,
Iar mă-ntreabă,
Şi omenirea toată nu le poate
Răspunde prin sîrma ghimpată.

Ce simplu ar fi fost dacă vreo una
Ar fi-nceput să plîngă sau să ţipe,
Dar ochii lor erau uscaţi
Şi buzele de spaimă strînse.
Tăcuţi întreabă ochii fixi
Şi nimenea din lumea asta,
Din miliardele de oameni
Din faţa sîrmelor ghimpate,
Nu e în stare să răspundă:
De ce?!

DEMOSTENE BOTEZ

MENUET ALB

Dimineaţă de zîmbet alb
Şi corole roze.
Grădina, un alb menuet
În aurore şi apoteoze...

Visul sărută zîmbetul alb,
Cuprins de albă frenezie.
Cît timp grădina va fi un vis,
Şi pînă va rămîne pustie...

Atunci, istovit de iubire,
Şi visul se va stinge pustiu.
Iar despre albul menuet al grădinii
Nu voi mai avea ce să scriu...

AGATHA GRIGORESCU-BACOVIA

URBANISM

O dă-mi un ton pentru scara în beznă
un fulger peltic o treaptă
fragilă ca un pahar
dă-mi bezna însăşi o buruiană
pentru nenumăratele ferestre exilate.

Dă-mi pasărea neagră ca părul uragan
ascunsă-n floarea zilelor
atentă la cîntecele noastre
mai cu seamă la punctul maniac.

Dă-mi minuţioasa umbră-a zidurilor costelive
studio de fiori ce se pierd
de oameni ce se regăsesc
în uzata maşinărie a sufletului
curăţînd cînd îi cuprinde oboseala
gunoaiele acestui pat acestui cer tihnit aproape
locuibil.

GHEORGHE GRIGURCU

FLORIN PUCĂ — Desen din ciclul: Ilustrații pentru poeme nescrise

ÎN FOTOLIUL RULANT

O schiță de

ARNOLD HAUSER

Mă numesc... (dar, de fapt, asta n-are nici o importanță). Ciine nu-s în nici un caz, căci cîinele nu poate fi prescurtat. (Dacă nu cumva am considera ca atare scurtarea cozii!) Eu scriu șezînd în scaunul rulant: Merg și am doi metri și patru centimetri înălțime.

Că odinioară nu umblam altfel, asta mai că mi-o crede oricine, fără rezerve. Nu însă și că aveam peste doi metri înălțime. Acum nu mi se mai poate lua măsura, căci picioarele mi s-au pierdut, de dinsus de pulpe. Astfel ele nu mai sînt ale mele, ci ale trecutului.

Zic totuși că merg. Și încă așa, parcă aș avea cele două picioare. Dar fără să mai am vreo încredere în mine însumi. Cine mă vede așa mă crede, probabil, nefericit. Sau poate se miră căci — ieșindu-mi în cale ori uitîndu-se după mine — socotește că la înălțimea mea ar trebui să merg iute și cu demnitate. Sau cel puțin cu pași spornici și siguri. Dar asta nu o fac, oricît ar crede cineva că sînt în stare...

Totuși, printre altele, ar fi necesar ca patul meu să fie mai lung — lung de peste doi metri — pentru ca noaptea să mă pot întinde în voie. De fapt, acum aș putea face acest lucru căci picioarele mele, după cum am mai spus, s-au cam-mai-dus, așa că nici genunchii nu mai există. Cum, dar, aș putea merge altfel cînd — ca să zic așa — orice număr de încălțăminte îmi era mic. Cînd nici un veșmînt nu-mi era prea mare. Cînd, oriunde aș fi intrat, trebuia să mă aplec, pentru ca să nu-mi bușesc capul de usciorul de sus. Iar cînd îmi cădea stiloul sub masa de scris trecea vreme, nu glumă, pînă îl pescuiam de pe jos. Oricît de mînă-lungă mă găsesc a fi. Trebuia să mă aplec, sau să mă las de-a bușilea — mișcări obositoare, care îmi răpeau timpul și mă deprimau. Colegii mei rideau. Mă enervam, mă dădeam la ei, dar... ce folos! Pînă la urmă rideam și eu, la rînd cu ei; se chema că în felul acesta mă țin oarecum la distanță de mine însumi. Așa mă înșelam cu tot ce ținea de talia mea exagerată. De pildă, cu orice lucru care mă împiedica în împlinirea serviciului: picioarele scaunului, din care am pus să se mai fierăstrăiască ceva, ca să nu fiu silit să mă aplec cînd aveam de scris. Dar șezînd mai jos, picioarele îmi ieșeau de sub masă. Colegii mei se împiedicau, așa că, oricum făceam, le eram tuturor în drum. Eram făcut, cum s-ar zice, pe altă măsură.

Lucrurile merseseră atît de departe încît la cantină, cu toate că nici tichetul meu de masă nu era mai ceva ca al celorlalți, primeam porție dublă. Pe care o înghițeam pe muclitele. Oamenii îmi vedeau frămîntările, băgau de seamă că rezervele mele țînteau a-mi fi un fel de narcotic, care din ce în ce mai mult punea stăpînire pe mine. Pînă ce am ajuns la un fel de punct culminant, care îmi putea aduce ușurare. Totuși ușurarea, în cazul meu, era ceva cu totul relativ: cea care îmi închiria camera — unuișaizeci înălțime — (am ochiul cîmpului la aprecierea taliei oamenilor!) m-a luat de bărbat. M-a luat de soț cum numai un bărbat își ia de soție o fetiță — ca să nu zic o femeie. Încredințarea că a făcut acest lucru numai pentru că îi stăteam în cale nu o pot lepăda nici azi. Oricît ar încerca să mă convingă, zi de zi, că nu așa a fost, nu-mi vine să cred.

Avea trei subchiriași; ceilalți doi precis că nu-i stăteau în drum. Oamenii veneau și plecau fără ca ea să ia barem act de prezența lor. Pe cînd eu?!... De cîte ori veneam acasă de la slujbă și mă duceam la bucătărie să-mi fac o cafea trebuia să-i suport prezența. De fapt, ea era cea care suporta prezența mea: se așeza pe un taburet și-mi urmărea toată mișcarea în timp ce eu mă sileam să pun lucrurile la loc, în bucătăria aceea cît basmaua. Că vărsam cîteodată nițică apă, calea-valea. Dar uneori se-ntîmpla — la-nceput mai rar, apoi tot mai des — să scap ibricul emailat pe ciment; ori ca ibricul să aibă vreo găurică. Mai aveam și o chisea pentru zahăr, nu prea strălucitoare de curățenie, chisea care o scotea din țîțini. Mi-o și zicea mereu, de mă bîlbîiam și mai rău în mișcări. Dar să nu lungesc vorba: ca să-mi recîștig liniștea, i-am devenit soț. Căsătoria noastră s-a dovedit însă a fi o păcăleală. Atît pentru ea, cît și pentru mine: tot în drum îi stam. Deși am comandat, chiar de la-nceput, o sofa de peste doi metri lungime. Pe care n-am mai apucat s-o văd instalată la locul ei. Din păcate... Acum nu mai are nici un rost: cînd nu șed în fotoliul meu pe rotile, zac într-un pat de unuișaizeci și-mi închipui că-mi întind picioarele și îmi răsfir degetele

de la picioare, fără să fiu nevoit să le atîrn peste capătul patului.

Cînd soția mea e-n toane bune mă scoate din casă cu scaunul meu pe rotile, mă trece peste drum, la scara rulantă, și mă poartă apoi pe trotuarul mișcător. Astfel nu-i stau nimănui în cale. Are așa un fel de talent pentru treaba asta pe care o face cu o siguranță care pentru mine va rămîne totdeauna un mister. Pentru mine, care n-am nici o vocație pentru așa ceva.

De ce le povestesc, toate astea? Pentru că — după cum am mai spus de la bun început — nu-s un cîine. Există cîini pentru orbi, care își trec stăpînii peste răscrucile de drumuri cu aceeași siguranță cu care soția mea mă poartă pe mine. Ieri mi-a fost dat să văd cum un «Mercedes» a călcat un cîine. Nu era unul dintre cei care conduc orbii, ci un cotei oarecare. Cel ce conducea mașina l-a ucis pe bietul patruped cu o precizie de care eu nicicînd n-aș fi fost capabil. Cîinele moare iute căci, scurtat la jumătate, nu mai poate trăi. De așa ceva doar omul e în stare. De aceea — și, printre altele, și pentru motivul că eu primesc, lunar, pensie socială — nu sînt un cîine.

Și-apoi... stau oare cîinii, cît e ziulica, în fotoliu rulant?!

În românește de
NICOLAE BRAȘOVEANU

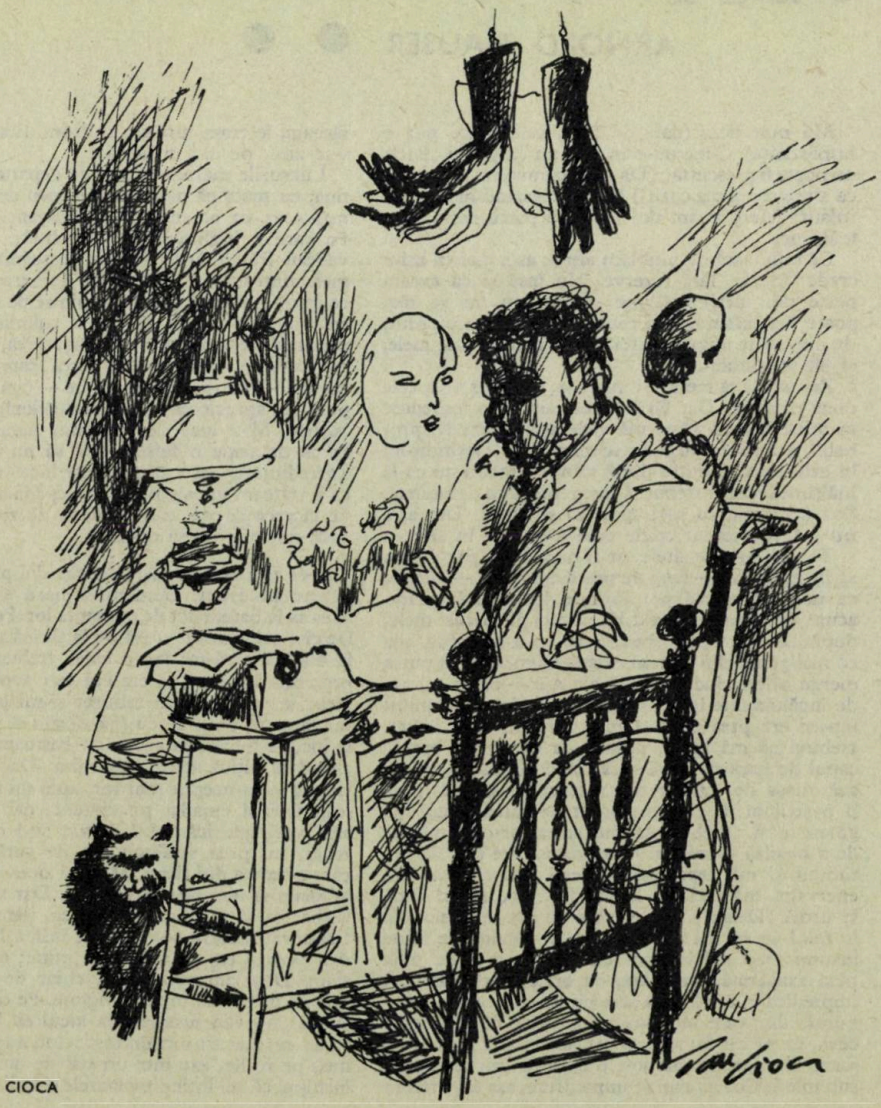

Desen de DAN CIOCA

PP PLASTICĂ ȘI POEZIE

RADU BOUREANU

FLUTURE DAMNAT

Căzut din frăția divină
era un fluture damnat
diademă spre înoptat
pe frumtea ca o lună plină

O frunte care-a strecurat
prin singeria cornalină
o lume de carnagii plină
să-ncheie veacul apostat

Un fluture crezînd că floarea
crescută-n milul unui smîrc
învoaltă ca un cocostîrc
săltat în zbor să umple zarea

e sacrul pur potir floral
din care soarbe neființa
pe care-și lasă umilința
nebănuind ce-i orbul Baal

Gustînd din stearpa lui licoare
damnatul flutur cucerit
de aparențele din mit
superb nici nu simțea că moare

SCRIITORII ŞI DESENUL

5 PORTRETE DE...

Niciodată nu m-a părăsit ispita portretului, încercată chiar înainte de a fi început să scriu. E un mod de a cunoaşte nemijlocit oamenii. E o încredere în darul fizionomiei, de a vorbi fără cuvinte. Am carnete de schiţe prinse în tren, în tramvai, în scuaruri, la şedinţe, pe care le socotesc file de jurnal. Las plasticienilor sarcina de a-şi practica vocaţia majoră, de a bucura ochii semenilor; mie îmi place să le cunosc variaţia de paletă în expoziţii, să le păstrez cîte o culoare pe pereţii odăii mele. În ce mă priveşte, desenul e o respiraţie complimentară, uneori atît de necesară, încît mă întreb: «la început a fost Cuvîntul» — sau linia?

...VERONICA PORUMBACU

MARCELA CORDESCU

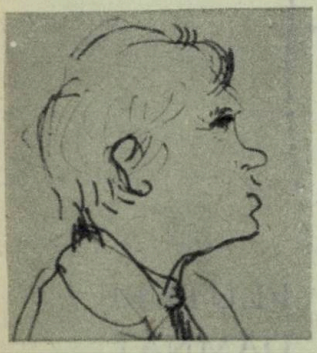

ION ALEXANDRU

MIHAIL ŞORA

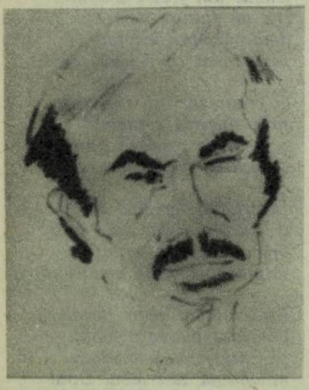

DAN LAURENŢIU

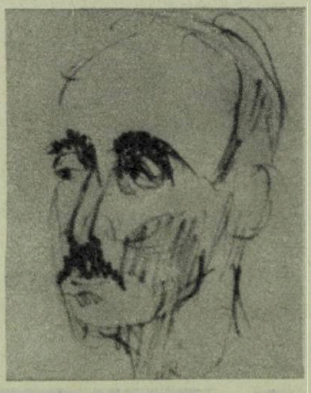

IOANICHIE OLTEANU

5 SCRIITORI VĂZUȚI DE...

Între artă și non-artă există zone greu de caracterizat — chiar pentru un critic de artă, — spații ale «nimănui» cu contigențe estetice aproximative... Astfel, aceste desene (de la Adunarea Generală a Scriitorilor din 1968) sînt simple notații foarte sincere, simple exerciții de perspicacitate, care pot interesa doar pe plan psihologic, documentar.

Cum epoca noastră prețuiește din ce în ce mai mult impulsul direct, spontaneitatea ca atare, sinceritatea «brută» (dacă o fi existînd așa ceva...) și manifestările polivalente, — cu riscurile respective, — s-ar putea ajunge totuși la o mai largă cuprindere a fenomenului expresiv în sine (neprofesionalizat).

...NICOLAE ARGINTESCU-AMZA

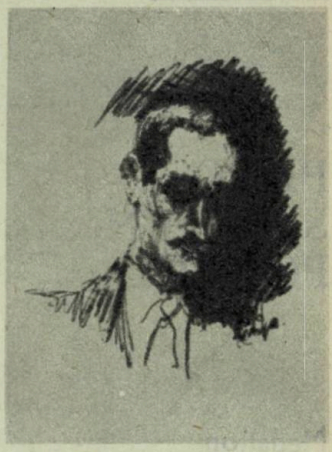

PAUL ANGHEL

PAUL EVERAC

LEONID DIMOV

EUGEN SIMION

FĂNUȘ NEAGU

SCRIITORII ȘI DESENUL

PIUS SERVIEN, POETUL

Medalion

și traduceri

de CONSTANTIN CRIȘAN

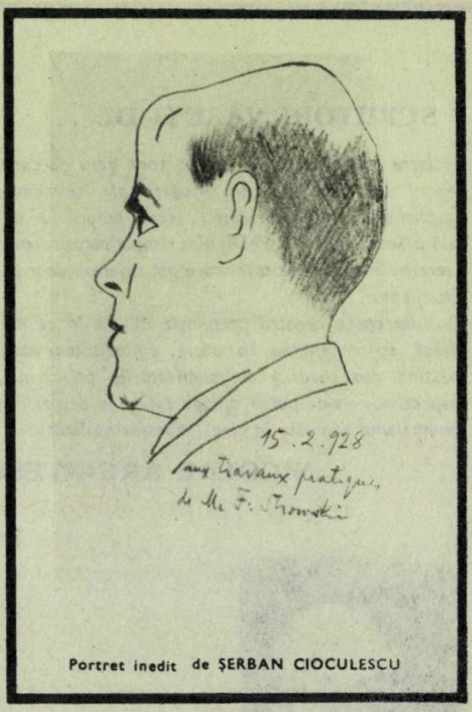

Portret inedit de ȘERBAN CIOCULESCU

Era cît pe ce să scriu aici alt titlu: «Să ne-amintim de Pius Servien, poetul». Apoi, m-am răzgîndit, spunîndu-mi liniștit că și Servien esteticianul, omul de știință, este la fel, sau aproape la fel de uitat.

Cel care, în 1959, intra în lumea umbrelor, după o viață bogată în fapte de mare cultură și poezie, dar scurtă — s-a născut în 1902 — este, trebuie să fie, mai aproape de sufletele noastre.

Căci, să ne fie cu iertare, el este mai întîi de toate român, pe nume Șerban Coculescu — Pius Servien fiindu-i pseudonimul literar —, fiul celebrului Nicolae Coculescu, a cărui contribuție la dezvoltarea astronomiei mondiale este prea cunoscută și unanim apreciată, pentru a mai fi aici amintită.

Dinspre știință, moștenitor așadar al celebrului său tată, iar dinspre poezie, legatar al scînteii universale de... mister, Pius Servien a fost considerat în lumea literelor franceze un fenomen. Pe drept, s-o adăugăm. Căci Henri Brémond îl cita cu respect în a sa *La Poésie pure* (Grasset, 1926, p. 80, considerîndu-i lucrarea *Les rythmes tuniques du français* (P.U.F., 1925, semnată: S. Coculesco), drept o cercetare fundamentală pentru domeniul prozodiei franceze, iar mai tîrziu, Paul Valéry îl considera un «caz»: *Le Cas Servien*. Așadar, alături de Matyla Ghyka, autor al acelui celebru *Le nombre d'or* (de asemenea, apreciat de Valéry), Pius Servin rămîne, la noi, încă unul din savanții români moderni.

În ce privește poezia lui, aceasta trebuie împărțită în două etape, dacă bilingvismul poate fi considerat o etapă. Și totuși, este o deosebire între *Curgînd clepsydra* (1920) și *Amor* (1958) cărți scoase la Paris în limba română și între *Orient* (1942) și *Lieder* (1957), primul fiind cel mai reprezentativ volum din creația sa lirică, urmat de amintitul elogiu al lui Valéry, *Le Cas Servien*. Versurile în limba română vădesc naivități și un mimetism eminescian greu lizibil și din cauza... ortografiei, dificilă probabil tipografilor francezi.

Neîndoios, micul Șerban nu înregistrase în profunzime comorile tainice ale limbii materne, cînd s-a întîlnit cu pasiunea celuilalt idiom (de pe Sena), în care a îmbrăcat cele mai bune pagini de știință *(Sagesse et Poésie, Science et Poésie)*, așa cum a sintetizat, de altfel, într-un studiu competent Solomon Marcus (vezi *Un précurseur de la poétique mathématique : Pius Servien* în «Revue Roumaine de Linguistique», Editions de l'Académie de la R.S. de Roumanie, tome X/1965, no. 4), precum și cele mai frumoase versuri. Versuri care atestă și anunță, incontestabil, un autentic poet de factură neoclasică, am spune noi, factură căreia i-a rămas fidel, într-o epocă eminamente «verslibristă» înclinată spre cu totul alte confruntări stilistice. O muzicalitate care amintește pe romantici: «Je ne sais quoi chemine et cherche la lumiere; / Nos levres jointes vont boire l'aube premiére, / Un frisson de soleil réchauffe le baiser // Et dans nos jeux unis le regard se réveille / Comme dans un miroir lorsqu'il vient se poser / Sur un regard qu'emplit une même merveille» (Orient, p. 58). Ai spune, citind astfel de versuri: Lamartine sau Musset dar, de ce uităm că Ion Barbu,

marele modern și mag al cuvîntului, ne purta totodată pe aripile unei prozodii de o inefabilă muzică, armonie?

Identitatea preocupărilor — studiul științelor exacte, filozofia, apoi, a doua față, Poezia — îi așează mutatis mutandis, alături, pe cei doi poeți români. (Evident, prin aceasta, n-am aruncat — departe de noi — semnul echivalenței între cei doi scriitori și nici nu am vrea să o facem aici; ideografia lor stilistică e total opozită).

Poetul Servien, de limbă franceză, cu deosebire autorul volumului *Orient*, a fost salutat, cu prilejul apariției acestei plachete, de nume ca Léon-Paul Fargue («ce récueil de poèmes, *Orient* a la valeur d'une révélation») care-l numea «Un homme de la Renaissance», de Emile Henriot, de l'Académie Française («voilà certainement du grand art...»), de Thierry Maulnier («incantation sensuelle...») («rigueur irreprochable de la forme»), și, evident, de Paul Valéry care a semnat un patetic elogiu — postfață la cartea citată. Dar, la Valéry, nu e vorba doar de o suită de adjective condescendente, favorabile celui prezentat ci, pur și simplu, de un veritabil portret stilistic. De-a lungul acestuia se încearcă definirea dicotemiei personalității lui P. Servien, adică acea «remarquable coexistence d'un savant et d'un artiste alternatifs».

Așadar o contopire a spiritului de finețe cu a celui de geometrie, cum tot Valéry l-a definit în termeni pascalieni, P. Servien rămîne astăzi, unul dintre marii *uitați* (în Franța).

Dar, să nu exagerăm; specialiștii continuă să-l citeze cu respect (cei care au obiceiul să citeze!), pe acest mare precursor al poeticii structurale, închegată sub specie alternitas și nu ca o aptitudine de modă a investigațiilor caduce, «novissime», care vin și... trec — vai — odată cu ele.

În ce privește poetul, în «matematica» limbii sale franceze atîrnă atîta armonie și indicibilă conciziune, încît cele două secvențe alăturate nu credem să reușească a oferi o încadrare confortabilă cititorului. Am îndrăznit, totuși, un început.

● ● ● ●

CĂLĂTORIE

În timp ce-n răsărituri tăcute stele cresc
Pe-un cer ușor de seară și tainic, nesfîrșit —
Cu vise grele zorii te farmec, te răpesc.

Zadarnic lîngă tine șoptește picotit
Viața, încălzită ca de-un focar de stele.
Căci tu, pierdut pe lacul în veci de cer lipsit,

Vei întîlni pe ape ciudate caravele,
Venind din locuri sumbre cu-ntoarcere știută
Printre făpturi ce poartă veșminte și inele.

Și între lumea asta, și cea din zi țesută
În zori, călătoria o vei sorbi ades
Simțind peste popasuri o ceață nevăzută.

Și pe cărări știute, tăcut și recules
Alunecînd pe brațe de constelații reci,
Vei trece-n lumea-n care, ochii privind, lipsesc.

● ● ● ●

BA

Din mîngîierea-ți caldă, gust cea din urmă dată,
Și-i cea din urmă oară cînd, pe genunchii mei,
Îmi dai cărnoasa gură, s-o sorb, îmbălsămată.
Apoi, vedea-voi brazii căzînd sub pașii tăi.

Și ieeburi mari genunchii vor mîngîia-n neștire
Iar sînii tăi pe iazuri s-or oglindi aprins —
Apoi, va-nchide timpul oricare amintire,
Precum o mînă blîndă închide ochiul stins.

Ci eu, văzînd într-una rotiri de leneși stele
Și luna renăscută, și frunze-alunecînd,
A tale mîini voi prinde, de nepăsare grele
Și-am să-ți aud și glasul — înalt, și-apoi — trecînd.

EDITURA UNIVERS

CE VOM CITI ÎN 1971

CRITICĂ, ISTORIE LITERARĂ, TEORIE

Editura Univers și-a propus de la început drept scop prezentarea pentru publicul cititor a cărților celor mai reprezentative și importante, prin influența pe care a exercitat-o asupra diferitelor genuri literare, din patrimoniul literaturii universale. Era normal ca în acest sens o preocupare principală a acestei edituri s-o constituie selectarea lucrărilor mai semnificative de critică, istorie literară, teoria literaturii, estetică, atît din literatura de specialitate contemporană, cît și texte clasice. Este inutil să amintim de succesele — nu numai de prestigiu, ci și de public (dovada constituind-o epuizarea aproape imediată a volumelor tipărite în aceste domenii) — pe care le-au reprezentat apariția unor cărți ca *Mimesis* de Erich Auerbach, *Structura liricii moderne* de Hugo Friedrich, *Teoria literaturii* de R. Wellek și A. Warren, o antologie din textele de *Critică literară și muzicală* de Baudelaire, sau, în domeniul literaturii originale monografiile *William Faulkner* de S. Alexandrescu, *Camus* de Ion Vitner, *Dostoievski* de Ion Ianoși sau *Kafka* de Radu Enescu.

În domeniul criticii și istoriei literare, Editura Univers a căutat să asigure apariția unor asemenea lucrări de valoare recunoscută, cum de pildă anul acesta a fost cazul cu unele cărți devenite clasice: *Literatura europeană și evul mediu latin* de E. R. Curtius, *Sufletul romantic și visul* de Albert Beguin, *Morfologia basmului* de Propp, *Abstracție și intropatie* de W. Worringer. *Lecții de poetică* de I. Lotman etc.

Anul acesta vor apare în diferitele colecții în care este înfățișată literatura de critică, istorie literară și estetică lucrări fără îndoială de interes deosebit: antologii de texte de critică și stilistică: *Orientări în stilistica modernă* sau o culegere de studii de bizantinologie intitulată *Literatura în Roma nouă;* istorii literare de o valoare recunoscută: *Literatura latină* de J. Bayet și *Istoria literaturii germane* de F. Martini, În seria «Studii» vor apare cărți a căror influență este bine cunoscută. *Psihologia artei* de L. S. Vîgoțki, *Poeticul* de M. Dufrenne, sau din domeniul mai specializat al cercetărilor și interpretărilor în domeniul artelor plastice, *Figura și locul* de F. Francastel (în ce privește traducerile) și *De la Sainte-Beuve la noua critică*. de Savin Bratu, *Sociologia literaturii* de T. Herseni (din literatura originală).

În colecția «Eseuri» va apare pentru prima dată, într-o versiune care reunește textele integrale ale studiilor de poetică ale marelui scriitor american, volumul *Principiul poetic* de Edgar Allan Poe, *Viața lui Don Quijote și Sancho* de Miguel de Unamuno și o antologie cuprinzătoare din eseurile lui Jonathan Swift.

Sînt de asemenea programate, în cadrul diferitelor colecții și serii, sau în afara lor, încercări de sinteză și interpretare ale fenomenului cultural modern, cum ar fi *Manierismul în literatură* și *Lumea ca labirint* de G. R. Hocke, *Anatomia criticii* de Northron Frye, *Mituri și conștiință* de Carlo Salinari, *Originea formelor în artă* de H. Read, *Moartea tragediei* de G. Steiner, *Medalioane franceze* de Șerban Cioculescu, *Scriitori ruși* de M. Novicov.

Nu sînt uitate nici marile texte clasice ale literaturii de meditație: *Știința nouă* (pentru prima dată într-o versiune integrală în românește), sau o selecție de *Maxime și reflecții* de Goethe.

Planul de apariții al Editurii în domeniile respective — care năzuiește să acopere un sector cît mai vast și ilustrativ al literaturii de specialitate, este mult mai bogat. Exemplele citate pot fi înmulțite cu titluri de aceeași valoare și de un interes la fel de sigur.

DIETRICH SAYLER — Interferențe

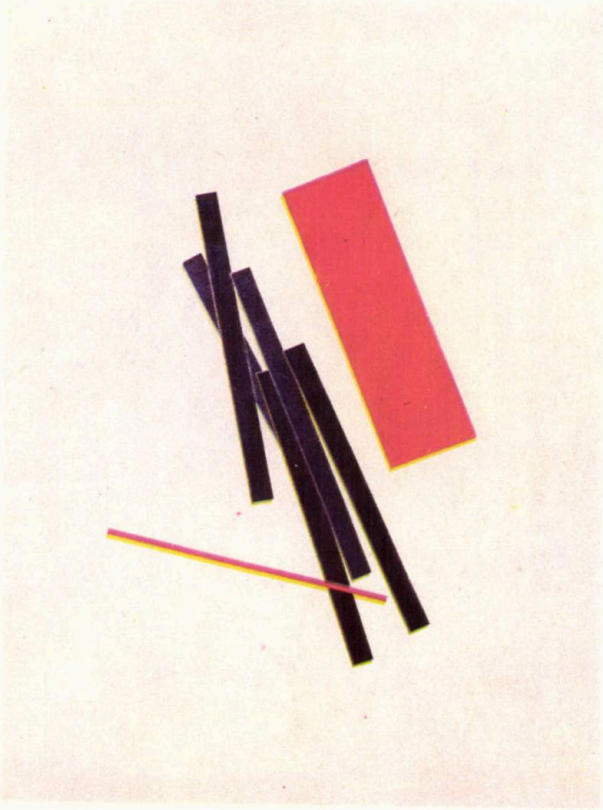

HORIA BERNEA

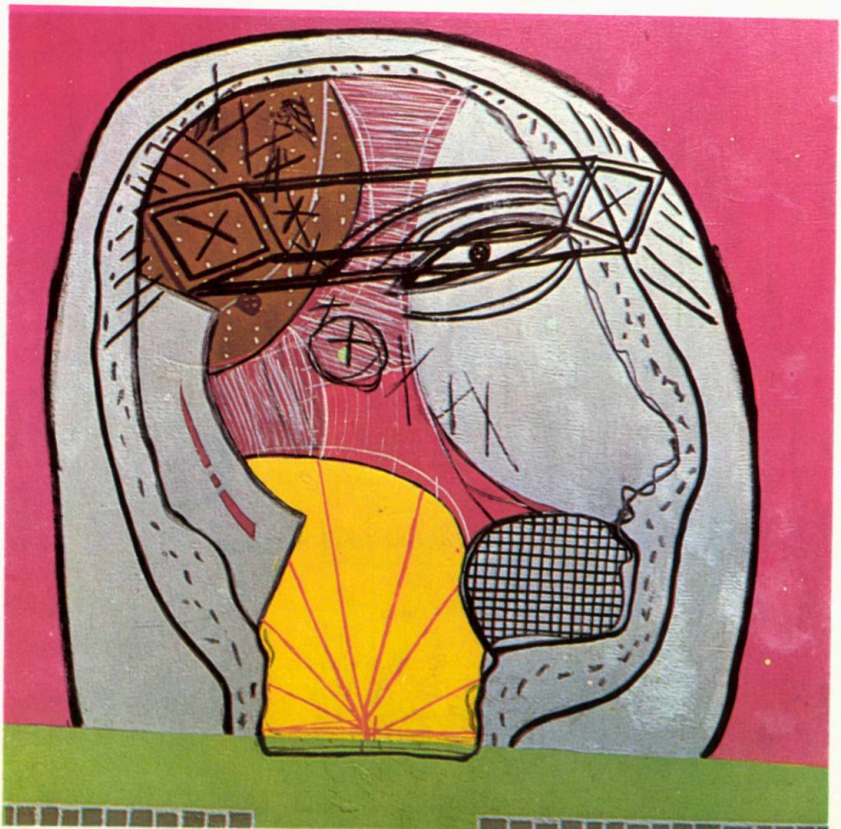

Omul bomfaier

MIHAI SÎNZIANU

«Mama»

„BINEÎNȚELES..."
SAU UN SENTIMENTAL

Un pseudo-monolog de SIDONIA DRĂGUȘANU

— Nici nu știi cît mă bucur că te-am întîlnit și că ai acceptat să-mi dăruiești cîteva ore... De ce surîzi? A! Ți se pare cel puțin comică exprimarea mea. Ce te-a deranjat? A! *Să-mi dăruiești...* Mă rog: să vii cu mine. Îți displace mai puțin? *Bineînțeles?* Eu trebuie să-ți mărturisesc... De ce *trebuie?* Bine, să admitem că nu trebuie, în sensul că nimic nu mă obligă. Eu totuși vreau să-ți mărturisesc: sînt emoționat că mă aflu aici, cu tine... Surîzi?! Iarăși surîzi! Îmi dau seama, sînt uneori de un sentimentalism cu totul desuet... Ce-ași fi făcut în seara asta dacă nu te-ași fi întîlnit întîmplător pe tine? Îți mărturisesc că... *Să nu-ți mai fac atîtea mărturisiri?* Bine, nu-ți mai fac. Îți răspund simplu, sincer și cinstit. Te mulțumești cu un răspuns simplu, nu neapărat *sincer și cinstit?* Ești cam caustică, frumoasa mea! Ai oroare de expresia *frumoasa mea?* Nu, jur, n-am spus niciunei femei: *domnița mea.* Te miră? Totuși mi-ai pus o întrebare. Dacă nu te-aș fi întîlnit pe tine, m-aș fi plimbat singur și în seara asta. În cele din urmă, aș fi poposit tot aici, în grădinița asta de vară, în care mănînc seară de seară, uneori și la dejun, de cînd am devenit iar un biet holtei. Uite și pe domnul acela cu cămașă cadrilată, îl văd tot singur, seară de seară, aici. Vine cîteodată un bătrîn scripcar și îi cîntă la ureche. «Îți mai aduci aminte, doamnă». Să te întreb și eu: Îți mai aduci, aminte, doamnă? De amurgul acela violet. Era *violent, nu violet?* Da, și așa s-ar putea cînta. Nu, nu te speria, nu am obiceiul să dau concerte în localuri. E plăcut aici, nu-i așa? E un restaurant modest, de cartier, fără pretenții, dar se mănîncă destul de comestibil. Te-a șocat și expresia «comestibil»? Și-mi mai place aici, că e și multă vegetație. Reține replica ta malițioasă: *Te contopești adesea cu natura?* Uite, nu mă jenez să răspund: Da, mă contopesc cu ea în unele momente! Ei, dacă am reușit să te fac să rîzi, tot e bine! În boschetul ăla, al treilea, stau la masă, aproape seară de seară, unul în fața celuilalt, un bărbat în vîrstă și o fetișcană. El o soarbe din ochi, în timp ce ea soarbe coniac, păhăruț după păhăruț. Nu sînt și nici n-am pretenția măcar că aș putea deveni, un fin psiholog, cum mă ironizezi tu. Un atent observator, și atîta tot. Încărcat, e drept, de un oarecare sentimentalism. Preferi să-ți cînt! *Îți mai aduci aminte, doamnă,* decît să-ți vorbesc despre sentimentalismul meu? Ești răutăcioasă, doamnă, dar asta îți adaugă un farmec în plus. Ai spus un *merci* căruia, fără efort, i-aș putea găsi un echivalent mult mai puțin monden și elegant. Acum rîsul tău a sunat franc și, deci, foarte plăcut. Slavă Domnului, că, n-au pus magnetofoane aici. O invenție barbară. Aici, barem, poți să-ți mănînci friptura liniștit, poți schimba două vorbe, fără să te bruieze Cota apelor sau Buletinul meteorologic. Sau chiar o cîntăreață, pe care o preferi să n-o consumi odată cu cotletul. De acord? A, *nu e chiar important să fim de acord?* Îmi ești ostilă? De ce ți-ai tras mîna? Nu voiam decît să ți-o acopăr cu a mea. Un gest sentimental, probabil și el desuet. Ai niște umeri rotunzi și frumoși, probabil expresivi, în alte împrejurări. Dar acum n-am înțeles ce-au vrut să spună. S-au ridicat înfrigurați? Plictisiți? Au protestat în felul lor? *Nici una, nici alta?* Cît timp e, de cînd nu ne-am văzut? Sînt vreo șase-șapte ani, mi se pare. Ultima oară ne-am întîlnit tot din întîmplare, într-un magazin, parcă... *La Romarta?* Exact, ai dreptate: La Romarta. Acum îmi amintesc perfect. Alegeai o cravată, pentru soțul tău. Nu știu dacă chiar pentru soțul tău, dar așa mi-ai spus atunci... Cînd ridici dintr-o sprînceană, știi că-ți schimbi complet expresia? Ești tot cu el, adică cu soțul tău? O! Ce prompt mi-ai răspuns: *Bineînțeles!* Ca și cînd ar fi fost exclus să fie altfel. Ai surîs acum numai cu un colț al gurii. Și cum de ți-ai putut permite, dacă

nu e prea indiscretă întrebarea mea, să vii astă-seară cu mine aici? Sper că nu sînteți certați. Sau sînteți un menaj dintrastea, foarte moderne, cu vederi largi, de care eu am oroare... *Bineînțeles* — că da — ori *Bineînțeles* — că nu? Îmi place cum rîzi! Totdeauna mi-a plăcut rîsul tău: e un rîs mic, gracil, pudic. Ești o pudică? De fapt, cred că tu mi-ai plăcut mie destul de mult într-o vreme... Acum rîd eu, sic! Eram sigur că ai să te legi și de acest *cred* și de acest *destul*. Am și eu pudorile mele... Nu mi-am închipuit că am spus ceva chiar atît de spiritual, care să te facă să rîzi în hohote. N-ai reușit să mă descurajezi. Am să-ți spun mai mult decît atît: reflectam chiar, în vremea aceea, să mă însor cu tine. Ce ochi mari ai făcut! Chiar n-ai știut că m-ai interesat într-o vreme? Am fost de cîteva ori împreună și la cinematograf. Nu? Ne-am și plimbat. Nu? Îți mai aduci aminte, doamnă? Uite și perechea de îndrăgostiți. Ea e foarte frumușică, el, e urît deabinelea. Nu ți se pare? E interesant?! Mă rog... Gusturile femeilor.

Ai niște ochi foarte frumoși. Da, *niște*. Cum ai fi vrut să-ți spun: o pereche de ochi frumoși? Sînt verzi sau albaștri? Nu-mi dau seama la lumina asta. Ia să mă uit mai bine. Iar ți-ai tras mîna. Tot n-am aflat ce-i cu soțul tău. V-am văzut odată împreună și pe stradă. E cam mult de atunci.

Un bărbat înalt, prezentabil. Sper că erai cu soțul tău. *Bineînțeles*. Spune-mi, bineînțelesul ăsta, al tău, e un tic verbal sau un mod de a te eschiva de la un răspuns mai precis? Sau poate chiar o platoșă a ta. Nu, nu fac iar pe *psihologul. E plecat în provincie?* Nu știam că e medic neurolog. Și tu ce specialitate ți-ai ales? *Pediatria?* Frumos, interesant! Și cît lipsește soțul tău din București? E uneori de-adreptul deconcertant rîsul tău! Tare aș vrea să știu la ce te gîndești în clipa asta. Nu te încrunta, deși ești una dintre puținele femei cărora le stă bine cînd se încruntă. Ai o severitate mobilă, ca să zic așa. Lasă țigara. Ce nervos ai aprins-o! Nici nu mi-ai lăsat timp să ți-o aprind eu. Fumezi cam mult, doamna mea! Uite, vine chelnerul. Te-ai decis? Ce iei? *Indiferent* nu există pe listă. Să-ți mai citesc o dată. Ei, nu se poate, trebuie să iei ceva. Eu o să iau un cotlet. Tot un cotlet? Începem deci, să ne înțelegem. Salată de roșii sau de ardei copți? *Iar indiferent?* Ce docilă ești! *Nu în toate împrejurările*. Lasă mîna pe masă. Îmi place să-ți mîngîi mîna. Nici atît nu-mi dai voie? Ai o mînă, care inspiră încredere. Nu, n-am obiceiul să ghicesc în palmă. O mînă de femeie castă și chiar onestă. Iar rîzi! N-ai dreptate: o femeie castă nu este

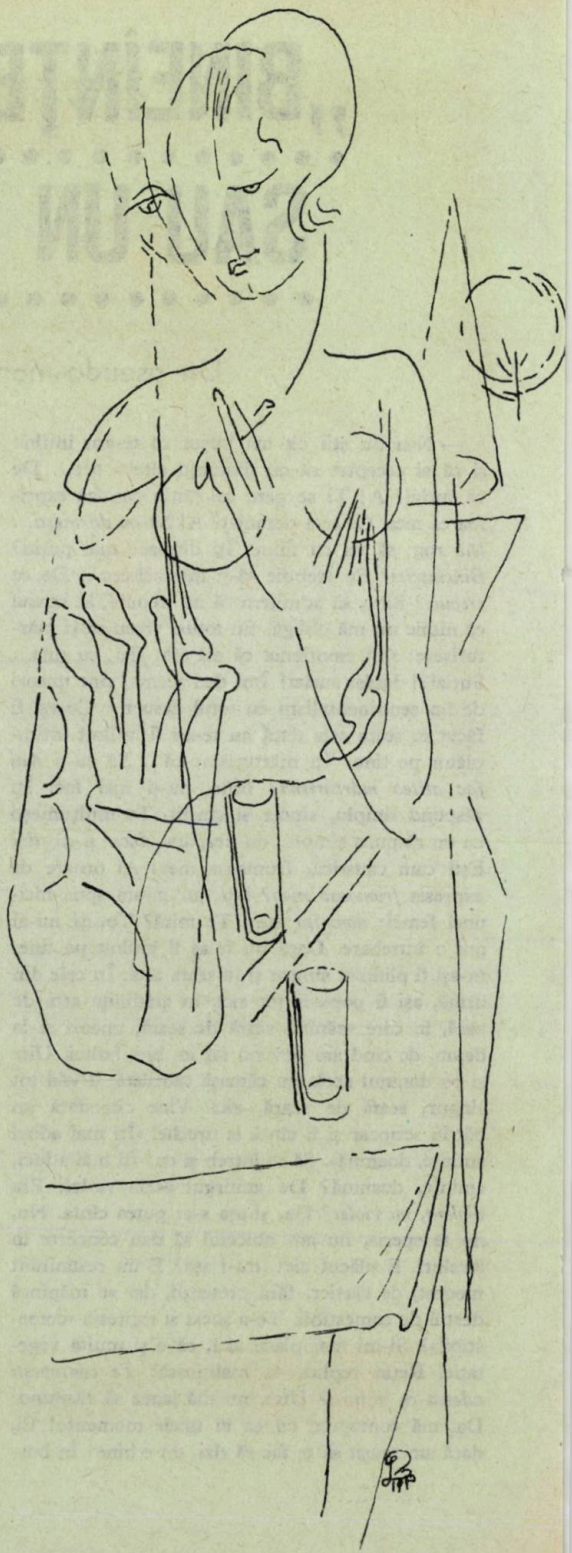

neapărat și o femeie onestă... Și nici viceversa. Tu cum ești? Uite, a venit chelnerul. O porție de caşcaval înainte de friptură și niște măsline. Și două țuici. Mari, tovarășe, sigur că mari! Stai! Doamna asta mică zice că vrea o țuică mică.

...M-ai fulgerat, frumoasa mea, cu o privire: mă miră că n-am căzut jos, trăznit, mort. Cu ce te-am supărat? A, că am spus *doamna asta mică?* Nu, nu fac familiarități cu chelnerii. Observ că mă cenzurezi tot timpul. Dar nu-mi displace. Și așa, doamna mea — vezi? — n-am mai spus frumoasa mea. Iată-ne împreună, după atîția și atîția ani... Unde te duceai, cînd ne-am întîlnit astă-seară pe stradă? Păreai grăbită. Zău? Te duceai acasă? Ai fost foarte drăguță că ai acceptat invitația mea. Îți sînt recunoscător. Nu fugi: lasă mîna pe masă. Îmi place să-ți mîngîi mîna. Am fost un mare imbecil, că nu m-am însurat cu tine. Acum ai avut o privire nouă. N-am reușit s-o descifrez. Spune, te-ai fi măritat cu mine? Aveam impresia, în vremea aceea, că nu-ți sînt chiar indiferent. M-am înșelat? Nu m-am înșelat? Fă-mă să pricep: ai dat din cap într-un fel... din care nu știu ce să înțeleg. N-are importanță? Bine. N-are! Cînd se întoarce din provincie soțul tău? Nu te-ai schimbat aproape de loc. Sînt peste douăzeci de ani, nu? Ai dreptate! *nu este o contabilitate prea galantă.* Putem să convenim că ne-am cunoscut astăzi, dacă vrei. Ar fi și mai amuzant, mi-ai da mai multe posibilități, poate chiar șanse să te cunosc. Ți-a căzut scrumul pe rochie. Vai, ce brutal mi-ai îndepărtat mîna! Erai în anul doi sau trei la medicină? În patru? Zău? Ia te uită! Eu eram de vreo doi în barou. Trăgeam o sărăcie! Stăteam într-o odăiță cît o batistă, dela ușă trebuia să sar deadreptul în pat. Era și un avantaj: femeile care veneau în vizită... Iar te-ai încruntat: Fii liniștită, nu continui confidențele de acest gen. Îmi purtam garderoba cu mine, adică unicul costum. Așa că nici nu aveam nevoie, de fapt, de șifonier. Știu că și tu erai săracă. Am fost o dată la tine acasă. *Nu numai o dată?* Probabil că ai tu dreptate. Stăteai pe o străduță de pe lîngă Hala Traian, nu? Locuiai cu bunica ta, așa țin parcă minte.

Purtam un costum cafeniu cu dungi albe? Ce memorie ai! Da, ai dreptate. Aveam un unic costum: cafeniu cu dungi albe. Oribil! Mi-l cedase bietul tata. Și aveam o *cravată vișinie?* Ai o memorie teribilă! *Mîncam mămăliguță cu lapte, sub bolta de viță, la voi în curte.* Asta, chiar nu-mi mai amintesc deloc... *Și aveați un cîine mare, pe care îl țineați în lanț?* Am mîncat mămăliguță cu lapte și ultima oară cînd am fost la tine? *Bineînțeles?* Și pe urmă tu m-ai condus pînă la poartă? Ești sigură? Da, da, încep să-mi amintesc: te-am luat în brațe și te-am sărutat. De ce rîzi? A! Am mai multă imaginație acum, decît atunci? Zi, nu te-am sărutat. De ce nu te-oi fi sărutat, că de plăcut îmi plăceai?! Probabil că nu ai vrut tu. De ce surîzi? Nu, de data asta trebuie să-mi spui de ce ai surîs. Spui că ai să *repeți cuvînt cu cuvînt ce am vorbit noi doi în seara aceea?* Dacă nu mă minți... Da, ai dreptate, în fond de ce m-ai minți? Dar asta înseamnă, dacă tu ții totul atît de bine minte, înseamnă că m-ai iubit un pic. Ai uneori, zău, un surîs enigmatic. Conced: sună cam ridicul cuvîntul enigmatic. Ai un surîs ambiguu. E mai bine? Iar ridici din umeri.

...Și despre ce am vorbit noi doi în seara aceea? Despre dragoste, probabil, despre ce altceva puteam vorbi la vîrsta aceea? Ți-am propus să fim prieteni? Auzi ce ideie! *Simpli prieteni.* Ce mi-o fi venit? Nu fugi: lasă-mi mîna. Astăzi nu ți-aș mai face o asemenea propunere: simpli prieteni! Și totuși știu că-mi plăceai și atunci ca femeie. Și mă gîndeam că ai putea fi o nevastă bună, ceea ce nu exclude în mod obligatoriu și o amantă bună. Ia cotletul meu, mi se pare că e mai bine fript. Șprițul e destul de rece. Noroc! Nu vrei să-ți apropii nici măcar paharul de al meu? Nu e *estetic?* E estetic să-ți spun totuși că sînt foarte bucuros de întîlnirea noastră din seara asta. Spune-mi și tu un cuvînt drăguț, măcar din amabilitate. Spune-mi că-ți face și ție plăcere. Iar *Bineînțeles!* Ești cam convențională. *Din contra?* Atunci, ia cuțitul meu, cred că taie mai bine. Nu e rău vinul, nu-i așa? Beau pentru fericirea ta. Iar ai surîs numai cu un colț al gurii. Abia sorbi din pahar. De fapt sînt emoționat. De-aia mai spun și prostii. Îl eliminăm pe *de fapt*, dacă nu-ți convine. Cine o fi tipul ăla, cu părul vîlvoi, dela ultima masă din stînga? Mi-e foarte cunoscută mutra lui. Mă uit la tine, n-ai îmbătrînit deloc. Nu, zău, de ce nu m-oi fi însurat cu tine? Cred că cu tine aș fi fost fericit... Acum au surîs doar ochii tăi. Ironic? Sau mi s-a părut? Am avut atîtea experiențe proaste... Cred numai pentru că am fost prea sentimental. Ai închis acum ochii pe jumătate, ca o pisică somnoroasă. Ce gînd ai strivit între pleoape? Sper că nu ți-e somn. Ai să-l informezi pe soțul tău, că ai ieșit astăseară cu mine? Și n-o să-ți facă o scenă? Asta înseamnă că ne putem vedea și mîine. O, ce categoric *nu.* Pot să te întreb ce te-a făcut să vii cu mine în seara asta? N-ai sti să-mi explici prea bine? Sau nu vrei? A, nici nu găsești *necesar!* Ar trebui să mă supere răspunsul tău. Dar, ca să-ți întorc replica nu găsesc necesar să mă supăr. Nu, nu mă amuz de propriile mele spirite, mi-a venit să rîd pentru cu totul alt

motiv. Cu atît mai bine că nu ești curioasă să-l afli. Ești maliţioasă, ești caustică, ești chiar răutăcioasă uneori, dar îmi placi. Așa erai și atunci, cînd îţi făceam curte? Nu cred că erai așa. Tu ești la primul mariaj? Și de cîţi ani ești măritată? *Optsprezece?!* O cafea și un coniac. Da? Să vie garsonul... Zii, așaa! De optsprezece ani, măritată, cu unul și același bărbat. Nu te-ai plictisit? Felicitările mele! Eu am fost însurat de trei ori. Știi cu cine am fost însurat prima oară? Nu se poate să n-o cunoști, erați colege de facultate. Iar ai surîs într-un anume fel: indefinibil. Am spus bine? Pst! Pst! Alo! Două cafele și două coniacuri. Ţi-e frig? Mi s-a părut că ai frisonat. Dacă ţi-e frig, și chiar dacă nu ţi-e frig, putem merge să bem cafelele la mine. Am și coniac. Locuiesc la doi pași de aici.

...Știam că n-ai să accepți. Te rog să crezi, era o invitație cît se poate de — cum să mă exprim — de... dezinteresată. Apreciez că nu rîzi. N-ai, deci, întotdeauna, reacțiile cele mai previzibile. Lasă-mă să-ţi sărut mîna. De cînd ai devenit atît de sălbatecă? Ei, hai, să-ţi povestesc despre prima mea căsătorie. Era, deci, studentă la medicină, ca și tine. Da, exact: Dorina Vladimireanu. A, deci știai! De familie foarte bună. Părinții ei, moșieri, prin Slatina. De ce surîzi? Nu știu ce părere ai despre Dorina, dar... *Nicio părere?* Ei, da, e și ăsta un răspuns! Nicio părere, înseamnă o părere foarte proastă. Nu? Bine. Iau răspunsul tău așa cum vrei, ad literam, fără nicio altă interpretare. Ne-a adus cafelele și coniacul. M-am însurat, vrăsăzică, cu Dorina, în patruzecișitrei. *În patruzecișidoi*, zici? Cred că ai dreptate. Uite că tu ții mai bine minte decît mine. Iar surîzi într-un anume fel... Am fost îndrăgostit pînă la demență de Dorina. Știai și asta? Ei, văd că știi totul! Ați fost prietene? N-ați fost? Imposibil să înțeleg, dacă ați fost sau nu. În orice caz, dacă n-ai cunoscut-o bine, nu-ţi poţi da seama cît era de capricioasă, de egoistă, de bolnavă de orgoliu. Și rea. O femeie rea. Nu pot pricepe nici astăzi ce a făcut-o să se mărite cu mine. Pentrucă, n-am nici cel mai mic dubiu, nu m-a iubit niciodată. Să fi fost un simplu capriciu? A stat măritată cu mine șase luni, dintre care cinci a locuit cu părinții ei la moșie, iar eu, singur, în București. Nu vreau să intru în detaliile intime ale vieții noastre conjugale, dar... Nu era nevoie să mă amendezi cu o privire atît de severă, m-aș fi oprit, oricum, la timp. Să continui cu celelalte aspecte, care sper să nu-ţi lezeze pudoarea și sensibilitatea. Fostul meu socru, prin relațiile lui, îmi obținuse un post foarte bun, eram avocatul unei mari instituții. Deși foarte tînăr, un începător, la drept vorbind. După șase luni de mariaj, soția mea a intentat acțiune de divorţ. Motivele invocate: niște infamii, printre care că m-am însurat cu ea numai din interes. Ai o venă la tîmplă stîngă, ca un șarpe mic, albastru. În unele momente, devine foarte proeminentă, ca acum, de exemplu. După divorţ, m-au dat afară din casă și am fost concediat și din slujbă. Nu bei? Noroc! Să bem pentru fericirea conjugală, care poate totuși există. Personal, n-am niciun motiv să cred în ea. Sînt un sentimental nenorocit, iremediabil. Să-ţi povestesc mai departe. După divorţ am rămas pur și simplu în aer. M-am mutat într-o cămăruță mai jalnică decît aia în care stătusem înainte de strălucitul meu mariaj. Nu știu ce m-aș fi făcut, în toată perioada aceea îngrozitoare, dacă n-ar fi existat Alina. Îţi spun imediat cine este Alina. Avea și ea o cămăruță pe același palier cu mine. Așa ne-am cunoscut. Era o mică balerină la teatru de revistă. Făcea parte din corpul de ansamblu. O fată dulce, cu un suflet de aur. M-a

CONTINUARE...

Străbunul meu ce-și doarme somnul veșnic
În satul lui pierdut, de unde sînt,
A fost stăpînu-acestui lut de aur,
Dar și acela ce i-a dat cuvînt.

Urmașul lui și el pierdut în pulberi,
De la bătrînul lui, cît a trăit,
A dus în sînge-acest pămînt fantastic
Și fără margini viața i-a iubit.

Copilul lui, de mult de tot ţărînă,
Rămas și el în timpul depărtat,
Plecînd de-aci, iubirea lui neștearsă
A răsturnat-o-n cel ce l-a urmat.

Bunicu-apoi, la fel ca-naintașii,
Iubirea lui să se păstreze bine,
A pus-o-n tata, iar bătrînu-n taină,
Să nu se piardă, a trecut-o-n mine.

De-aceea-s poate-așa ca-naintașii
Și rob, și domn, iar cînd se cere, om,
Și string minerul spadei sau cuțitul,
Chiar cînd se mișcă frunzele din pom.

VIRGIL CARIANOPOL

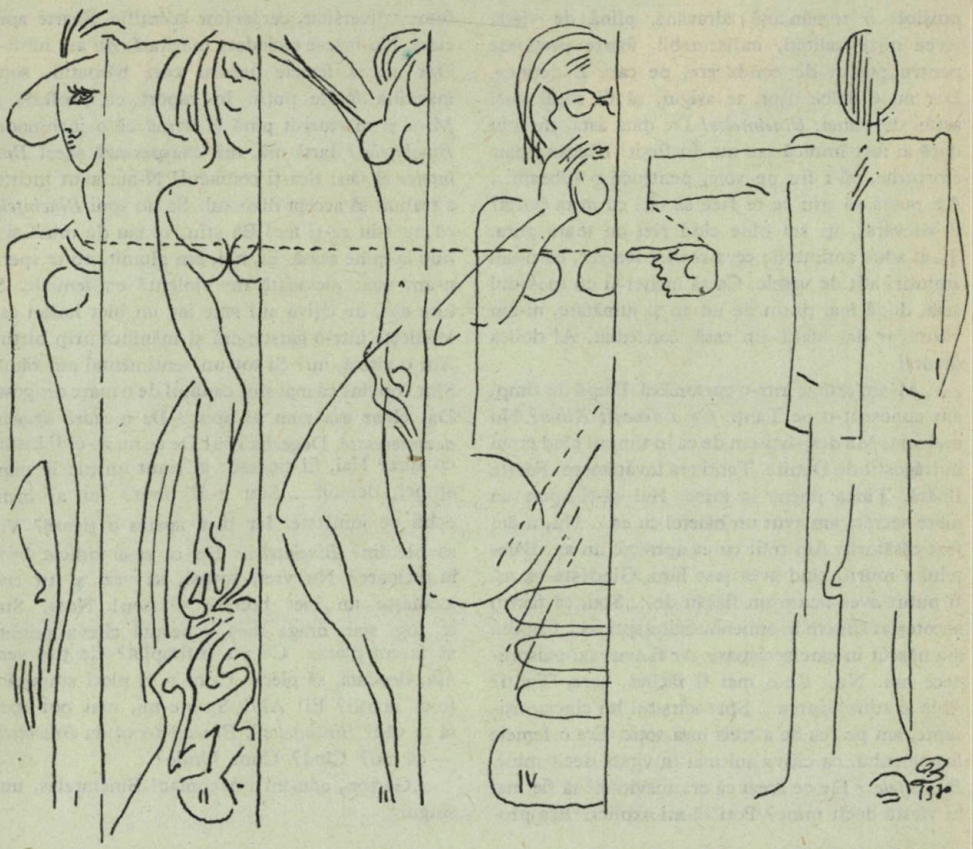

Ilustrații de LUDOVIC BARDOCZ

iubit enorm, sărăcuța. Îmi făcea de mîncare, mă îngrijea, îmi spăla cămășile... Sărăcuța! Mă vedea descurajat, la un pas de sinucidere. Cum a reușit ea să-mi facă rost de un post la un mare avocat, n-am putut afla niciodată. Ea m-a salvat și, într-un fel, tot ea m-a nenorocit. Iar a apărut șarpele albastru pe fruntea ta. Avocatul avea o fiică. O chema Denise. Era frumoasă, elegantă, spirituală. Avea zeci de admiratori și-i ținea în șah pe toți. Închipuiește-ți, a venit odată acasă, în cămăruța mea. Ce-a putut să plîngă, biata Alina! N-am trăit cu Denise. Eram convins că e castă. Visam să fie soția mea. Am fost și am rămas un sentimental. Desuet! Imbecil! Ți-a trecut un hohot de ris prin ochii tăi verzi, a zvîcnit ca un pește mic sub apă. Ce n-aș da, să știu la ce te gîndești acum! Ascultă sfîrșitul poveștii. În timp ce eu o iubeam ca un... Mulțumesc pentru completare. Da, exact, ca un nebun, ea, iubita visurilor mele... Știam că ai să rîzi! Am spus dinadins iubita visurilor mele. Nu ești întotdeauna receptivă la umor pentru că prea pîndești ridicolul viz-a-viu-lui tău. Pe scurt, Denise, era amanta unui mare industriaș, un om însurat, de vîrsta tatălui ei sau aproape. Îți place? Garson, încă două coniacuri. A doua oară, m-am însurat în omienouăsutecincizeci. Fosta mea soție, directoarea unei fabrici de textile. Origine sănătoasă. Membră de partid. O femeie realmente foarte capabilă. Îngrozitor de energică, de voluntară. Zic îngrozitor și nu exagerez. Eu eram pe vremea aceea, avocatul unei mici fabrici de textile, în provincie. Ne-am cunoscut ca să spun așa, în relații de muncă. M-am îndrăgostit de ea. Era o femeie care știa să se impună. Și destul de fru-

mușică: o romăncuță zdravănă, plină de viață. Avea niște calități, indiscutabil, foarte prețioase pentru postul de conducere, pe care îl deținea. Dar nu e deloc ușor, te asigur, să fii soțul unei astfel de femei. *Bineînțeles!* De data asta, nu știu dacă ai fost ironică sau nu. Însfîrșit! Făceam toate eforturile, să-i fiu pe voie, pentrucă o iubeam... Așî putea să știu ce te face să rîzi cu atîta poftă? E adevărat, îți stă bine cînd rîzi cu toată gura. Ți-ai adus aminte de ceva *comic?* Regret, eu n-am amintiri atît de vesele. Ca să închei și cu episodul ăsta, după mai puțin de un an și jumătate, m-am văzut iar dat afară din casă, concediat. Al doilea divorț!

...M-am mutat într-o garsonieră. După un timp, am cunoscut-o pe Tanți. *Ce a devenit Alina?* Nu mai știu. Mă despărțisem de ea în timpul cînd eram îndrăgostit de Denise. Tanți era învățătoare. Foarte tînără. Ținea imens la mine. Hai să-ți spun un mare secret: am avut un băiețel cu ea... Nu, n-am fost căsătorit. Am trăit cu ea aproape un an. Băiețelul a murit, cînd avea șase luni. Gîndește-te, aș fi putut avea acum un flăcău de... Stai, să facem socoteala: sîntem în omienouăsuteșaptezeci. Copilul s-a născut în cincizecișișase. Ar fi avut azi paisprezece ani. Nu? Ce-o mai fi făcînd, oare, Tanți? Abia ai stins țigarea... Spre sfîrșitul lui cincizecișișapte, am pe cea de a treia mea soție. Era o femeie foarte cultă, cu cîțiva ani mai în vîrstă decît mine. *Bineînțeles?* De ce crezi că era inevitabil să fie mai în vîrstă decît mine? Poți să-mi explici? Era profesor universitar, cercetător științific. Foarte apreciată. Nu fusese niciodată măritată. Eu am iubit-o! Dar era o femeie pentru care bărbatul, soțul, însemna foarte puțin în raport cu profesia ei. Mi-a și mărturisit pînă la urmă că o incomodez. *Bineînțeles?* Iartă-mă, mă exasperează acest *Bineînțeles* al tău! Bea-ți coniacul! N-am avut încotro, a trebuit să accept divorțul. Să nu spui *Bineînțeles*, că nu știu ce-ți fac! Ba știu, te iau de mînă și te duc la mine acasă. Ei, hai, am glumit, nu te speria, n-am uzat niciodată de violență cu femeile. Și, uite așa, de cîțiva ani sînt iar un biet holtei care locuiește într-o garsonieră și mănîncă prin birturi. Am o vîrstă, nu? Și tot un sentimental am rămas. Sînt convins că mai sînt capabil de o mare dragoste. Da, chiar așa cum ai spus: *De o mare dragoste dezinteresată.* Degeaba rîzi! De ce nu m-oi fi însurat cu tine? Hai, fii sinceră: ai ținut un pic la mine, atunci, demult... Sau n-ai ținut? Iar ai închis ochii pe jumătate. Iar ți-ai aprins o țigară? Vrei să plecăm? *Bineînțeles?* De ce te-ai ridicat brusc în picioare? Nu vrei, totuși, să vezi și tu cum locuiește un biet holtei? Garson! Nota. Stai, te rog, stai, draga mea, așteaptă cîteva minute, să facem plata... Ce s-a întîmplat? Ce ți-a venit așa, deodată, să pleci? Cum o să pleci singură în toiul nopții? Ei! Alo! Spune-mi, mai pot spera să te văd? *Bineînțeles?, Bineînțeles* că da *Bineînțeles* — că nu? Cînd? Cum Unde?

...Garson, adu-mi un coniac! Bineînțeles, unul singur!

BUNĂ DIMINEAȚA, MAMĂ

Bună dimineața, mamă,
mamă de duminică,
bună dimineața. Toți
dorm sprijiniți de liturghie și bate
clopotul singur. Tu
crezi în înviere și-n morți,
părăsită de vii.

Bună dimineața sfielii
cu care-mpletești florile uscate,
beteala pentru nunta noastră,
a fiilor tăi morți sau plecați —
e tot una.
Bună dimineața, mamă,
de mult nu mai visez nimic,
de mult nu mai dorm,
clopotul mă găsește, mă uită
și iar mă găsește-așteptînd.
Bună dimineața, mamă,
de aceea-am venit.

PLATON PARDĂU

ȘI CÎND VA FI

Și cînd va fi ca umbra mai rară să mă cheme
Către sfîrșitul verii ori poate mai devreme
Dincol' de Rîpa Morii, în sus către Dileu,
Voi căuta pe unde-am umblat cîndva și eu
Și-oi fluiera să vină podarul să mă treacă.
(De pod îi prinsă luntrea, ori lîngă mal, de-o cracă)
Acolo unde-i drumul de țară-n amintiri
Și sălciile-nclină făcliile subțiri
Să mai ajung. Ograda-i tăcută. Au căzut
De pe pereții casei, în pale mari de lut
Și anii mei de care nu pot să mă mai rup.
Stuparul tot mai umblă tăcut la cîte-un stup.
Hotaru-i mai încolo și fără floare parcă.
Pe gard, dinsus de casă, întîrzie-o coșarcă
Uitată-n cine știe ce toamnă, la cules.
Și din grădină, vremea nimic n-a mai ales.
În fața casei, prunii-s trecuți și-i multă iarbă
Și toamna tot mai cheamă-n corlanul vechi să fiarbă.
Pe prag, pîn-la cîntatul tîrziu, sub steaua dreaptă,
Ei stau tăcuți și singuri, bătrînei mei, și-așteaptă.

Otăvile-s cosite și viile-s în pîrg
Și nu mai trec pe vale sfîrnarii de la tîrg.

ION HOREA

POBSIS POBSIS 3 POBSIS POBSIS

O, MINUNATO!

Numai Tu pentru mine acolo, Departe,
în răspîntia știutelor drumuri întîrziind,
Așteptînd cu stelele și cu fiecare anotimp
să mă deslușesc dinspre bănuitele zări —
de Veghe, sub cer, numai Tu.

O, — înaintea mea — Frumoasă și Tainică, Făptură
care atît m-ai visat încît ochii
Ți s-au făcut Ferestre și fiecare suspin
un Dor ca un vultur rotindu-se. O, Maifrumoaso
decît toate iubirile mele!

Numai Tu sfîntind Clipele, înmiresmîndu-le
cu numele meu, luminînd nopților cu Lacrima,
numai Tu, Singură, m-ai găsit
la marginea întrebărilor, și cearcănele
privirilor mele le-ai luat sub priviri.

O, cum Te aduni peste mine cu Cerul
Și cum întinerești și mă naști
de gînd înalt și mă legeni cu Aerul
și adorm și cresc sub Inima Ta iar,
și de jur-împrejur Cîmpia faptelor Tale...

Numai Tu în fiecare clipă acolo,
așteptînd — statuie în Uscata răspîntie —
și pleacă din Tine anotimpurile, păsări
din șoaptele Tale, și eu nu mai sosesc, iar Tu
întîrzii de veghe, Rădăcină de dragoste, Mamă...

RADU CÂRNECI

I-AM SPUS NEVESTEI

I-am spus cîndva nevestei stăpîne peste curtea
intensei frumuseți
din călcîi și din ea
c-avem și-o sărbătoare a eurilor noastre
de care îi plăcea
mereu lui Francis Jammes.
E-aceea cînd ni-i dat
să regăsim cuvîntul cu suflet vertical
prin care împăcați privim pînă departe
întinderea de seară și-arhipelagu-astral
de dincolo de noi. Iar sărbătoarea-aceasta
e-n jur de-o frumusețe egală cu aceea
din ceasul cînd de-afară
se re-ntorcea în el poetul Francis Jammes,
trecînd de-a-lunii cramă c-o turlă semiclară.

ION APOSTOL POPESCU

UN INDIVID DUBIOS

O schiță de BODOR ADAM

Individul dubios își făcuse apariția în acel orășel de provincie pe la sfîrșitul verii, într-o după-amiază. Venise dinspre gară, dar nu făcea parte dintre cei sosiți cu cursa; omul călătorise cu un accelerat care sosea mai tîrziu. Cu unul dintre trenurile de cursă lungă care oprea numai în timpul cît era în vigoare orariul de vară.

Din acceleratul de cursă lungă nu prea cobora mai nimeni în stația acelei neînsemnate localități urbane: rarii pasageri care descindeau acolo erau, de obicei, ingineri cu servietă subsuoară, experți de tot felul care trăgeau, pe-o noapte sau două, la camera de oaspeți a combinatului. Apoi dispăreau. Înainte de-a fi legat prietenie cu fetele localnice.

Individul cu înfățișare dubioasă nu avea servietă. El pătrunsese în centru prin scurta arteră principală a orașului. Nu avea nimic din ceea ce caracterizează pe ingineri sau pe experți. Purta un costum de gata. Era o haină de vară croită pentru o talie mai mare, iar puținele lucruri pe care le luase cu sine, la drum, se găseau vîrîte prin buzunare. Un costum bleumarin căruia îi asociase — probabil din lipsă de altele — niște pantofi de culoare mult prea deschisă și o cămașă cadrilată, la limita excentricității admise de bunul gust mic-burghez. De fapt, ceea ce izbea neplăcut în înfățișarea lui era capul lat, rotund, afundat între umeri, care începea exact deasupra gulerului bleumarin. Cu obrazu-i de culoare cu totul nedefinită, cu părul lui lins, care pornea de deasupra unei frunți înguste, aducea mai curînd a crap. Un bărbat cu cap de pește, înveșmîntat în haine prea largi, de culoare închisă, și purtînd încălțăminte de culoare deschisă era — desigur — o apariție bizară. Mulți întorceau capul după el.

Cu toată înfățișarea dubioasă, străinul nu părea a fi un om periculos: hoinărea toată după-amiaza pe străzi, parcă ar fi voit să le învețe... Parcă ar fi avut ceva de-mpărțit cu temeliile copleșite de mușchi ale portalurilor, cu pavajul bolovănos al ulițelor pe care urbea le tolera bucuroasă, ca vestigii ale trecutului, chiar așa călcate fiind de zgomotoase care cu boi, care se perindau toată ziua pe ele. Străinul cerceta cu sete fețele celor care îi ieșeau în cale, de parcă și-ar fi căutat fratele. Dar nici unul dintre trecători nu-i semăna, nici pe departe. Oamenii de prin partea locului erau mai ales armeni tuciurii și păroși, doar copiii fiind ceva mai puțin bruneți. Iar străinul avea piele albă și păr lins.

A doua zi apăru iar pe stradă; își purtă obrazul încremenit, ca de pește, prin tot orașul, căscînd gura la fețele trecătorilor. Într-un rînd a fost văzut cu niște flori în mînă, dar n-a putut fi aflată nici doamna care îl va fi invitat la masă, nici locul unde își petrecea noaptea.

— Cine dracu' să fie? întrebă cineva, de la o fereastră, pe cel care privea în stradă de la fereastră dimpotrivă.

— Habar n-am, zise acesta din urmă, cu o urmă de reproș în glas. Habar n-am... Măcar, are un cap nu prea de laudă...

— Chiar că nu prea e de laudă, conveni celălalt. Înseamna că oamenii ajunseseră la un fel de acord.

A treia zi — asta era la sfîrșit de săptămînă — se știrni vestea că seara, după ce porțile se zăvorau, străinul se ducea la cimitir. Iar noaptea făcea lungi plimbări pe șoseaua ce ieșea din oraș, spre locurile de unde boarea verii aducea asupra ferestrelor deschise concert de orăcăieli.

În aceeași seară străinul se călători. Cîțiva dintre cei care obișnuiau să piardă timpul prin gara mică a orașului îl recunoscură pe omul cu cap de pește. Dar ceea ce știrni oarecare senzație fu glasul lui: cînd își luă bilet se vădi că are o voce supusă, caldă, profundă.

Ilustrație de BAASZ IMRE

Scurt timp după aceea se găsi cineva — era unul dintre cei ce pierdeau vremea prin gară — care să susțină că îl văzuse cu ochii lui pe acel străin punînd flori pe mormîntul soților Adorján.

— Feciorul lor trebuie să fie! constată cineva.

— Tot ce se poate, încuviințară ceilalți din cap. El trebuie să fie!

Conveniră că mormîntul familiei Adorján era cel mai neîngrijit din tot cimitirul, dar că acum, în al doisprezecelea ceas, feciorul își luase inima-n dinți și venise să facă ordine... Cît fuseseră în viață nu prea avusese ochi pentru părinții lui și nici ei nu îl prea agreaseră, nefiind un copil prea reușit. Iată însă că acum, cînd nici el nu mai era tocmai tînăr, îi iertase. Ce-i drept, avea un cap care va fi pus la grea încercare dragostea părintească deși, după cît se părea, nu va fi fost un copil rău.

Acceleratul de seară, de cursă lungă, a intrat în gară. Străinul s-a urcat în tren și a dispărut în noapte.

Șleahta de gură-cască s-a împrăștiat. Pentru ca mai apoi, la cină, fiecare să discute cazul feciorului perechii Adorján, care dăduse pe acasă. Cazul feciorului aceluia cu cap de crap.

Bătrînii i-au ascultat ce i-au ascultat, apoi s-au ridicat să se ducă la culcare, odată cu găinile. Potrivit vechiului obicei ce domnea în acel vechi orășel. I-au ascultat fără să zică nimic: oricît se sileau să găsească o portiță, era limpede că perechea Adorján nu zămislise nici un copil.

În românește de N. A. DELABRAȘOV

ESTETICA, LA RĂSCRUCE?

Despre

Se spune că la începutul lumii ar fi fost numai CUVÎNTUL. Plantele, animalele, oamenii, tehnica, știința, religia, filosofia și ARTA au apărut abia pe urmă. Odată apărute, însă, toate acestea și-au început traiul pe cont propriu. Cuvîntul a încercat atunci să-și mențină existența de sine stătătoare, vorbind DESPRE toate celelalte. Așa s-a născut și critica, așa a descins pe pămînt estetica. Dar, cum lăcomia cuvîntului era nemăsurată, el nu s-a mulțumit cu atît: critica s-a desfăcut după vederile fiecărui critic, estetica s-a împrăștiat în ramuri, domenii și orientări. Acum se caută niște cuvinte, care să le justifice. Apoi, altele, care să le exprime. Și, în sfîrșit, unele care să le înlocuiască. Numai că, între timp, arta, împreună cu plantele, animalele, oamenii, tehnica, știința și toate celelalte își văd de treaba lor.

Nu

Mi s-a părut întotdeauna că este mai ușor să spui nu, decît să spui da. La întrebarea care este obiectul esteticii, cum ar trebui să fie ea, aș prefera să răspund prin negații. Estetica NU trebuie confundată cu speculația sterilă, ea NU trebuie să încerce să prescrie norme creației, ea NU are voie să se mulțumească cu simpla ilustrare, ea NU poate înlocui analiza concretă, NU are dreptul să facă pronosticuri, NU își poate alege criteriile din afara obiectului pe care-l cercetează, NU se limitează la artă, NU îngrădește gusturile în tipare fixe, NU supune receptarea unor principii dinainte stabilite, NU se leagă automat de o anumită filosofie, NU epuizează obiectul în scheme. Ar mai trebui să adaug un singur lucru: că NU există. Numai că asta NU pot. Ar însemna să mă neg pe mine însumi.

Pendulul

O nesfîrșită legănare pare a caracteriza pe unii: din cucernicie față de sociologie, au căzut în sociologism, pentru ca apoi pe altarul esteticului, să devină esteți; căutînd cu îndîrjire valențele cognitive ale artei, ei au prefăcut-o în știință popularizată, pentru ca apoi să ocolească cu teamă orice ar aduce a cunoaștere; militanți în slujba unui conținut, ei nu mai vedeau decît mesaje și esențe, pentru ca acum să deslușească doar forme și structuri; predicatori ai funcțiilor artei, au devenit profeți ai inutilității ei. Toată viața au oscilat, oprindu-se cînd în zig, cînd în zag.

ION PASCADI

Între

Ca în cunoscutul proverb, estetica, aflată între scaunul științei și cel al artei, este în pericol să cadă între ele. S-ar așeza ea pe jilțul CONCEPTULUI, dar cum să poată vorbi atunci despre artă, care, avînd scriitori mulți și prețioși, nu încape pe un singur loc și nu acceptă un singur spătar? S-ar așeza ea pe jilțul IMAGINII, dar atunci cum să orînduiască toate scaunele din odaia mare a artei? Să cadă pe jos, murdărindu-se și lovindu-se între jilțuri, e rușinos. Și atunci a hotărît să se ridice în aer.

ALTER-EGO

Pe culmile sumbre, de unde zvîcnesc
Ale sîngelui meu neînfricate izvoare,
Stă unul:
Nu-l știu, nu-l aud, nu-l văd, dar cu teamă
Îl simt cînd noaptea spre mine mă cheamă.

Zăvor al puterii din care-au zbucnit
Înalt vîlvătăile tracicei ginte.
În alb, cavalerul străbunii, leit
Sub aștrii aducerii-aminte.

TEOHAR MIHADAȘ

Dan Barbelian, profesor de matematici la Colegiul Sf. Sava.

ION BARBU,

PROFESOR DE LICEU,

în amintirile unui fost elev

L-am cunoscut în anul 1927, cînd eram în clasa a opta de liceu, A apărut într-o bună zi în clasă, ca suplinitor al fostului nostru profesor de matematici, care devenise director al liceului Spiru Haret, D. Focșa.

Fiind la secția modernă — era o tradiție în acest sens — nu ne prea omoram cu studiul matematicilor. Directorul, care cunoștea posibilitățile fiecăruia dintre noi, nu ne cerea mai mult decît îi puteam da. Ne tolera.

Profesorul Dan Barbilian, debutînd în fața noastră ca o furtună, a venit să facă din noi niște matematicieni: din prima sa oră, a umplut tabla cu calcule și formule, în fața cărora înghețaserăm toți, afară de Dinu Noica, cel mai doct dintre noi. Ne uitam buimaci și împanicați. Nu înțelegeam nimic. Perspectiva devenea sumbră. Unde erau frumoasele «ore» din Aranjuez? Ce bine era cu directorul nostru, care ne trata molcom, moldovenește, trecînd cu vederea ignoranța noastră în geometrie, doar pentru că ne cîștigaserăm lauri scoțînd revista liceului, «Vlăstarul», și jucînd pe scena Teatrului Național în diferite piese cu ocazia patronului liceului.

Profesorul Barbilian venea să ne strice obiceiurile, să ne turbure liniștea. Parcă-l văd: negricios, cu mustață, păr vîlvoi și chică, sprîncenat, cu gesturi largi, sacadate, insolite, Dan Barbilian ne-a suscitat din prima oră nedumerirea prin originalitățile sale. Felul său de a explica părea destul de incongruent pentru nepricepuții de noi. Urmărind parcă un fir interior, destul de încîlcit în aparență, acest năstrușnic profesor angaja în fața cîtorva copii, cînd speriați, cînd amuzați, un fel de dialog cu sine însuși. Noi deveneam niște martori cu totul neglijabili.

Cînd, peste cîteva lecții, noul nostru profesor a scos pe unul din noi la tablă ca să refacă unul din calculele făcute de dînsul și care ne uimiseră și ne nedumeriseră, cel mai uimit și nedumerit a fost profesorul însuși. Nu-i venea să creadă. A rămas în fața ignoranței noastre — căci ne-a scos rînd pe rînd la tablă — pe drept cuvînt interlocat.

Descoperind evidenta noastră neștiință matematică, Dan Barbilian a amuțit. După un moment de stupoare, a devenit furios. L-am văzut sărind de la catedră,

ca un leu întărîtat, ducîndu-se glonț în fundul clasei, ca să-și manifeste de acolo indignarea și să ne apostrofeze cu o violență nereținută, tratîndu-ne drept troglodiți. Sufocat de ignoranța noastră, a luat catalogul sub braț și a plecat, trîntind ușa cu zgomot mare.

În lecția următoare, pe ușa clasei și-a făcut apariția același profesor, dar cu faciesul complet schimbat. În locul autoritarului, vehementului, furibundului și dezlănțuitului dascăl, ne întîmpina — surîzătoare — masca îmbunată a lui Dan Barbilian, amuzat de ce se întîmplase între noi, cu un aer deșuchiat și complice, edificat, probabil, de directorul liceului asupra posibilităților și preocupărilor noastre. Ne-a imputat că i-am ascuns aceste preocupări ale noastre, ca și cum ne-ar fi dat răgaz să i le spunem. Și ne-a propus ca din acel ceas să discutăm poezie, să-i supunem exercițiile noastre literare, iar pentru a ne face o ideie despre știința matematică ne-a făgăduit pentru sfîrșitul anului două, trei ore de filozofie matematică (făgăduință pe care și-a respectat-o), ca să nu fim străini de ceea ce orice om luminat trebuie să știe în această privință.

Reluînd firul evocării, îmi amintesc că, după pățania de mai sus, ne-am interesat și noi de trecutul profesorului Dan Barbilian și am descoperit, spre marea noastră surpriză, că era vorba despre una și aceeași persoană cu Ion Barbu, poetul ale cărui poezii îndrăznețe le citiserăm prin revistele suprarealiste ale vremii, mai ales în «Contimporanul», și totodată polemistul redutabil care, într-un stil cu totul personal și la un nivel rareori atins în publicistica noastră, mușcruluia, în numele unor canoane estetice de aur, pe corifeii literaturii noastre de atunci, pe nu mai puțin redutabilul Arghezi și pe faimosul critic literar Eugen Lovinescu, prin al cărui cenaclu trecuse el însuși nu de mult.

Dan Barbilian, recte Ion Barbu, s-a interesat care dintre noi scrie poezii. Ne-a cerut un număr din revista «Vlăstarul» și a luat pe rînd poeziile să le purice, să le cîntărească. Pe unii din tinerii noștri poeți i-a sfătuit, cu nemascat dispreț, să se lase de poezie, pe alții i-a îndemnat să-și schimbe stilul poetic, dacă vor să scrie poezie. S-a oprit asupra cîtorva poezii ale lui Barbu Brezianu (pe care noi îl suspectam că-l imită), și Radu Lighireanu, relevînd unele nestemate care meritau atenție și promiteau. Dintre poeziile în manuscris, ce i s-au prezentat, a făcut cu vădit interes exegeza uneia din poeziile lui Brezianu, relevînd cîte un vers sau o metaforă, cu exclamație de bucurie, degajînd din magma poetică informă filonul de aur. A oprit două alte poezii ca să le publice în revista lui Ion Valerian, «Viața literară», în paginile căreia, de altfel, au și apărut: sub semnătura lui Radu Lighireanu, poet pe care-l consideram noi genial, atunci bolnav de tuberculoză la Davos, — o poezie intitulată «Sinucidere». lîngă care colegul și prietenul său Constantin Noica dădea, cu un titlu care-mi scapă, o replică în numele vieții și tinereții triumfătoare.

George Călinescu a menționat undeva — dacă nu mă-nșel, în «Tiparnița Literară» sau în «Sinteza» — aceste două poeme, cu o malițioasă aluzie la dascălul în racolare de ucenici.

Orele de matematici cu profesorul Dan Barbilian, metamorfozat peste noapte în Ion Barbu, au devenit o încîntare pentru noi, ahtiați, cum eram, de literatură. Cînd n-avea ceva de scris — erau, cred, încă în toi polemicile sale cu Arghezi și cu Lovinescu, pe care în bună parte le-a pus pe hîrtie sub ochii noștri, noi respectînd cu sfințenie tăcerea necesară muncii de elaborare a maestrului — profesorul și poetul ne ținea adevărate prelegeri despre poezie, vorbindu-ne cu înflăcărare despre poeții săi preferați: Mallarmé, Edgar Poe, Rimbaud, Moréas, Valéry, citindu-ne din operele lor și tălmăcindu-ne textul, ca și sensurile lui tainice.

După cum am spus, cursul de matematici — arid pentru noi și plicticos — a devenit astfel, peste noapte, un curs revelatoriu de inițiere în poezie, de desvăluire a arcanelor unei literaturi pe care noi o frunzăream abia. Eram fascinați. Un dascăl și un maestru, un îndrăzneț inovator în poezia românească ne vorbea cu însuflețire despre autori ale căror nume erau încununate de aureolă în ochii noștri sticlind de curiozitate.

Profesorul se dovedea plin de farmec — deși poet ermetizant care nu-și dezvăluia cu ușurință măiastrele secrete —, vrăjindu-ne cu amintirile sale literare, cu lecturile sale din Edgar Poe, pe care-l citea în englezește, pentru a ne da seama, chiar și cu aproximație, de muzicalitatea versurilor, tălmăcite tot de el în românește, desghiocînd rînd pe rînd sensuri intime, ritmul, incantația poemelor *Corbul*, *Ulalume*, *Lenore* etc.

Romantic în gesturi, întretăind gesturile largi și înflăcărarea cu o glumă de bună calitate sau cu o observație caustică, cu o exclamație sau apostrofă surprinzătoare prin neobișnuitul ori chiar bizareria lor; tranșant și absolutist în unele aprecieri, exprimînd o fire și porniri pasionate, chiar pătimașe, necruțător în unele judecăți, arborînd un dispreț suveran față de valori considerate triviale, înclinat totuși spre bîrfeală

și cancan, ca un veritabil bizantin, vorbind cu elan, cu emoție. cu entuziasm despre un Mateiu Caragiale, un Edgar Poe sau despre Flaubert — al cărui roman, *Madame Bovary*, îl citise de repetate ori pentru perfecțiunea stilului — poetul Ion Barbu ne excita necurmat înflăcărarea noastră, de liceeni cu vagi sau cu mai intense preocupări literare. Consideram un neasemuit noroc de a fi întîlnit în anii noștri de ucenicie în viață și în cultură un îndrumător sigur, într-un domeniu în care unii dintre noi rîvneau să pătrundă sub o formă sau alta.

Autorul *Jocului secund* îi sfătuia pe aceia dintre noi care nutreau veleități poetice să aștepte vîrsta de patruzeci de ani, vîrstă pe care o considera drept a perfecțiunii pentru un creator de poezie, să nu se grăbească, scoțînd cărți care nu pot oglindi «summa» posibilităților și chintesența unei creațiuni. Era, desigur, o afirmație discutabilă și care deprecia ori ignora capodoperele atîtor poeți morți sau tipăriți înainte de a fi atins patruzeci, dacă n-ar fi decît să amintim pe Eminescu și Rimbaud. Era, poate, în ce ne spunea Ion Barbu, mai mult o invitație la mai puțină grabă și la maturizare spirituală și nicidecum un adevăr de nedesmințit. Ne sfătuia, de asemeni, să învățăm cele mai frumoase poezii pe de rost, ori de cîte ori avem timp liber, ori de cîte ori pe stradă, în tramvai etc, nu ne preocupă altceva și nu ne lăsăm fascinați de *eterna femeie*.

Pe profesorul nostru de matematici l-am mai văzut de vreo cîteva ori, în timpul studenției. Care nu mi-a fost mirarea cînd, într-o dimineață, făcînd o vizită întîmplătoare, împreună cu Eugen Ionescu și Alfons Adania, lui Eugen Lovinescu (care, precum se știe, avea casă generos deschisă toată ziua), îl găsim pe Ion Barbu — furibundul antilovinescian — stînd foarte amical de vorbă — la taifas — cu marele critic. Supărarea îi trecuse.

L-am vizitat cu cîțiva colegi și la el acasă. Ne-a primit cu multă dragoste, într-un interior destul de modest. S-a interesat de fiece dată de fiecare din foștii lui elevi, de studiile și de preocupările lor. Ne-a vorbit de fiece dată despre Mateiu Caragiale, despre *Craii de Curtea Veche*, ca despre o capodoperă, despre atmosfera lancinantă și obsedantă în care ești cufundat, citind această carte care a fost pentru Ion Barbu una din cărțile sale preferate.

N-a fost întîlnire — căci ne-am mai văzut de atunci, la lungi intervale — să nu facă o referință, o aluzie la vreunul din eroii lui Mateiu Caragiale, la Pantazi, la Pașadia, la Gore Pirgu sau la Pena Corcodușa. Era o dulce obsesie, pe care poetul ținea s-o transmită și altora, prieteni sau foști elevi.

Întrebat dacă mai scrie poezii, Ion Barbu ne-a spus, nu o singură dată, că a renunțat la literatură, că singura pasiune reală, adevărată, a vieții sale sînt matematicile, în care găsește maxima lui satisfacție, sensul vieții. Lucra zilnic cîte sase, opt ore, înfundat în cifre, mistuit de semnificațiile lor aproape criptice. Și chiar la «Capșa» unde o vreme, la o anumită oră, era prezent pentru o cafeluță, o șuetă și bîrfeli sau, mai tîrziu, la Athenée Palace», în restaurant, cînd îi lipsea partenerul de taifas (care un timp a fost Oscar Lemnaru), Dan Barbilian rezolva probleme, furat de lumea numerelor, pierdut pentru ambianță și absent de la realitățile înconjurătoare.

Știind să se ridice la abstracțiunile și puritatea esențelor matematice, unde era, după cum nu înceta să spună, la el acasă, cîntărețul ermetizant al lui Nastratin Hogea și al pitorescului răsăritean nu disprețuia, în ore de destindere, taifasul, bîrfeala, flirtul literar cu doamne, îndeosebi cele cu trecut heraldic. Căci admiratorul fără rezerve al *Crailor* lui Mateiu Caragiale împrumutase de la acesta și unele vagi preocupări de heraldică.

N. AR. ACTERIAN

CA ÎNTR-UN JOC DE COPII MÎINILE

Și fără teamă adună-ți gîndurile
ca într-un joc de copii mîinile vocile
o glasurile cu rezonanță stranie de
țărm necunoscut și dimpotrivă arată-mi
drumul pînă la vinovatul meu trup
ocolindu-mă dar nu aici voi putea
spune nopțile mele de nesomn și trecînd
doar trecînd ca un vis iată ca o umbră
incertă prin medievalele castele din ochii
mei lunecați într-o nesfîrșită călătorie
voi înțelege cît de ciudat mi s-a părut
să fiu tînăr și să cred că nimic nu s-a
mai putut întîmpla de atunci

LAURENȚIU CÂRSTEAN

MARIAN POPA

O ÎNTÎMPLARE

Un caporal și mai mulți soldați dintr-un regiment cantonat la Ciotea, fiind alarmați de cîțiva cetățeni, au avut în dimineața aceleiași zile posibilitatea de a fi martorii uneia din cele mai extraordinare apariții semnalate vreodată în acea zonă. Caporalul și grupa sa s-au deplasat la locul indicat prin scrisorile anonime. În momentul sosirii, obiectul zburător tocmai aterizase și radia o lumină intensă și policromă. Militarii s-au apropiat încet de acest obiect, din care au ieșit trei ființe oarecum asemănătoare lor, cu o statură de aproximativ doi metri, îmbrăcate în costume fosforescente. Caporalul le-a somat să se întoarcă, dar nu i s-a răspuns. Șeful patrulei a ordonat deschiderea focului de mitralieră, care nu a avut însă nici un efect asupra misterioșilor piloți, nici asupra vehiculului spațial. Imediat, vehiculul și echipajul lui și-au luat zborul, lăsînd iarba din locul aterizării arsă. Caporalul și grupa de soldați au fost paralizați de razele emise de acest vehicul și nu și-au recăpătat cunoștințele decît cu trei minute mai tîrziu, cînd obiectul era doar un punct luminos pe cer. Agențiile de informații au relatat imediat faptele așa cum se produseseră sau le dădură diverse interpretări.

Ceva mai tîrziu, vasul *Răsunătorul*, avînd la bord o încărcătură de copra și tapioca, fu obligat să-și întrerupă drumul din cauza unor defecțiuni tehnice. Erau aproape de Babele. Eșuară între niște stînci destul de apropiate de mal. Băștinașii se îmbulziră pe plajă, înarmați cu bastoane, și aruncară chiar cîteva pietre și sticle pe bord. Echipajul ripostă prin lovituri de tun, al căror efect aproape simultan a fost constituit de uciderea mai multor sălbatici. Cîțiva oameni de paie se aruncară în bărci și, împinși de curent, ajunseră pînă la mal, unde fură distruși pînă la ultimul. Cei care nu atinseră pămîntul, fiind purtați spre stînci, împărtășiră soarta celorlalți, astfel că nici unul nu scăpă întreg. Un val ridică însă epava și o transportă la Turturele, unde eșuă din nou pe o plajă de nisip. Și aici băștinașii se apropiară de vas cu bastoane, dar cei din echipaj avuseseră prudența să nu răspundă prin pregătiri similare de agresiune. Dimpotrivă, ei arătară asaltatorilor păpuși, sticle colorate, mici aparate de uz casnic frumos nichelate și alte bagatele, printre care reviste și țigări. Era un fel de preț al păcii; imediat, un bărbat în vîrstă, deosebindu-se de ceilalți vestimentar, se apropie de vas și echipajul îi oferă tributul. Cel care părea a fi șef sau care cel puțin arăta a avea un ascendent asupra celorlalți, reveni printre ai săi și, după un mic discurs de neînțeles, cei din echipaj putură să coboare, luîndu-și cu ei o mare parte din provizii. Cîțiva rămaseră totuși pe epavă. Comandantul le promisese solemn că se vor reîntoarce, lucru care nu se mai întîmplă însă.

Urmîndu-și drumul, membrii echipajului ajunseră la un fel de estradă cu o circumferință de aproximativ trei sute de metri. Nervii olfactivi le aduseră la cunoștință, de la o distanță considerabilă, natura amplasamentului. Un lung fir de pești și porci de diverse soiuri erau puși la uscat, în bătaia vîntului care-i mișca în toate sensurile. Bătrînii, așezați în fața porților, le adresară tradiționalul lor *Bun Venit*, în timp ce, pe jumătate goi, fete și băieți cu ochii negri priveau cu uimire și nu păreau să înțeleagă ce voiau acești călători cu aparate în mîini. Culturile de pe dealurile învecinate se compuneau din cartofi, varză și alte legume. Întreținute cu destulă grijă, ele erau înconjurate de un zid de patru metri format din blocuri mari din piatră de calcar suprapuse, pe care delicate plante agățătoare erau în așa fel dispuse încît să formeze o mare chemare mobilizatoare. După ce au examinat craterul Padinele, călătorii schimbară direcția spre nord, îndreptîndu-se spre colina Victoria, denumită și Marea Pavilionului. Seara, își stabiliră popasul la Strunga Oii, pe fundul unui rîu secat. În timpul nopții, se dormi puțin; atrași de lumină, nori de insecte pătrunseră pînă sub costumele de protecție, în care nici cel mai fin fir de păr nu intra. De aceea salutară zorii cu bucurie și continuară drumul. Peisajul era magnific în toate detaliile lui: o natură sălbatică și abruptă, stînci golașe printre pini și stejari de patru sute de ani care, înaintînd în vîrstă, beneficiază de însușirea de a-și întări necontenit ramurile laterale, dînd naștere la cele mai variate bifurcații. Dar trunchiul, perfect cilindric, se ridică din mînăstirea de verdeață ca o majestuoasă coloană ale cărei frumoase proporții nu sînt alterate, ca la alți arbori, prin ramuri laterale sau plante parazite. Ochiul poate urmări liniile pure ale trunchiului, de jos pînă sus, fără să se împiedice de ceva, pînă la locul unde ramurile viguroase formează o pară de un verde închis, prin care lumina soarelui străbate în fascicole. Epoca înfloririi venea de abia în decembrie; așa că membrii echipajului plecară mai departe. Trecînd de Valea Frumoasei, își continuară drumul pe malurile înalte ale rîului, pînă la Ciolănești, unde petrecură seara informîndu-se asupra moravurilor indigene. La 7 aprilie, trecură de Cocardeaua și intrară într-o nouă pădure. Pe măsură ce se apropiau, numărul corbilor care purtau în ciocuri cîte un știrv era din ce în ce mai mare. Rîul își pierdu deodată albia exterioară, intrînd în ceva care semăna cu un baraj. Ceva mai departe, întîlniră de altfel un lac, ale cărui maluri meridionale se întindeau foarte departe, acoperite de mici conuri de ori-

gine vulcanică, în spatele cărora se găsesc Cojocarii şi Trupeşii. Aceşti doi giganţi nu erau cu toate acestea vizibili de pe malul pe care se aflau, dar se vedeau parţial, de la malul estic spre acela nordic, spinările lor deasupra acelor mici conuri pe care indigenii le numesc în limbajul lor pitoresc, *femeile şi copiii lor*. Cojocarul este de fapt nu un munte, ci un foarte complicat sistem de piscuri, între care este cuprinsă o vale sau, mai curînd, un platou înconjurat de mari blocuri de lavă solidificată. Aerul era ceva mai rece, pe măsură ce înaintau spre această vale, dar ei se încălziseră. Climatul în zona văii nu este tot aşa de blînd, ca

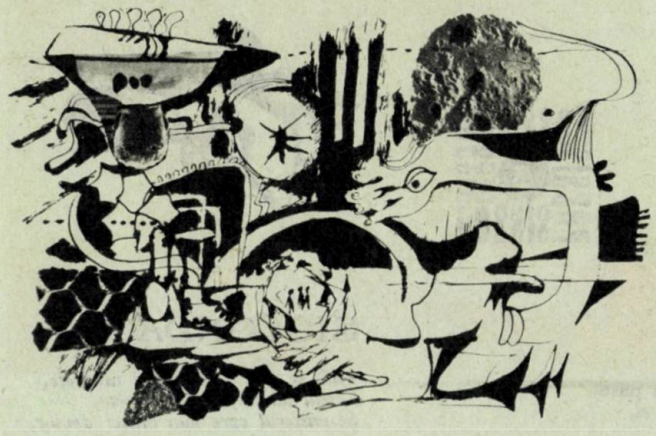

Ilustraţie de DAN CIOCA

în celelalte părţi. Iarna este cu deosebire friguroasă; vînturi, care se fac simţite năpraznic, vin dinspre munţii din nord. Călătorii încearcă pe propria lor piele acest lucru: temperatura, care în prima jumătate a lunii aprilie fusese extraordinar de plăcută, se schimbă complet în timpul nopţii. O toamnă sumbră luă locul magnificului sfîrşit de vară, 15 aprilie stil vechi corespundea unui 12 noiembrie stil nou din cealaltă emisferă. O furtună din nord-vest se dezlănţui subit, punîndu-le viaţa în pericol. În zilele următoare, avură parte de o ploaie violentă însoţită de grindină; zăpada acoperea munţii; lacul părea o mare furioasă; valurile, albe de spumă, se orientau către ţărm şi scoteau mugete ameninţătoare. Vînturile se jucau pe suprafaţa lacului şi formau vîrtejuri care se ridicau pînă la mari înălţimi.

Cel pe care furtuna îl prinde în aceste momente într-o barcă este iremediabil pierdut. Lacul este mult mai primejdios decît marea pentru indigenii neprevăzători, căci apa dulce e mult mai rapid frămîntată de vînturi decît apa sărată.

De altfel, lacul nu prezintă decît un foarte redus număr de puncte de debarcare. Cu toată prudenţa proverbială a locuitorilor, cazurile de deces sînt aşa de numeroase, încît fiecare individ şi fiecare familie poate înşira o mulţime numai de ei ştiute.

În noaptea lui 24 martie, timpul se mai linişti. Dimineaţa, o ceaţă subţire acoperea valea. Mergînd unul după altul de-a lungul unui pîrîu ce cobora, ajunseră la terasele suprapuse. Acolo se afla locuinţa lui Jalea. Locul fusese mai întîi botezat Valea Jiului, dar de cînd căpătase un nou locuitor şi o nouă funcţie, se numea Jalea Viului.

Jalea sta cu gîndul îndreptat spre un singur lucru, atunci cînd călătorii se apropiară de el, pregătindu-se să formuleze ceea ce-i solicitau. El le reteză însă cu o mişcare a mîinii eforturile şi le indică printr-unul din degetele aceleiaşi mîini o bucată de piatră transparentă de lîngă el.

Ridicată în dreptul soarelui, piatra oferea ochilor imaginile a trei oameni care, dacă s-ar fi pornit de la judecarea părului, ar fi reprezentat doi bărbaţi şi o femeie. Cei doi bărbaţi erau drăguţi şi tineri şi semănau atît de mult încît nu puteau fi decît gemeni. Unul dintre ei cunoscuse o tînără domnişoară care, după un pahar de coniac, consimţise să meargă cu el acasă la el. După un timp, el ieşise puţin afară, iar cînd se întoarse, era mai zdravăn decît înainte, lucru ce nu scăpă tinerei fete, al cărei ascuţit spirit de observaţie o avertiză că cel care se afla acum cu ea miroase a rom şi nu a coniac. Din acea noapte, ea rămase însărcinată, fapt de care nu luă însă cunoştinţă decît peste o bună bucată de vreme. Indicaţiile erau foarte aspre cu cei care renunţau de bună voie la bucuriile maternităţii, şi ea trebui atunci să informeze pe cei doi gemeni asupra situaţiei Unul dintre ei îi procură un anticoncepţional excepţional care nu avu însă nici un efect în sensul dorit. Puşi în faţa unei încurcături neaşteptate, cei doi gemeni căzură de comun acord să nu-şi recunoască rolul în această problemă. Confruntaţi cu dovezi concludente, ei recunoscură însă totul şi mutară atunci diferendul în cadrul propriei familii, fiecare acuzîndu-l pe celălalt de comiterea faptului. Procesul încă nu începuse, dar toată lumea avea convingerea că se va produce o catastrofă, o comedie sau o tragedie, în funcţie de perspectiva adoptată asupra evenimentelor.

După ce călătorii priviră prin piatră şi după ce piatra se găsi aşezată exact în acelaşi loc de unde fusese ridicată, fata izbucni în plîns. Ceilalţi doi o priviră încruntaţi, apoi încercară să glumească pe seama a ceea ce se întîmplase, se înfuriară, dar pînă la urmă se aşezară pe pămîntul lipsit de vegetaţie, blegiţi, ca după somn. Jalea părea de altfel că nici nu mai există sau, mai curînd, era o statuie înfăţişînd un om dormind şi visînd sau chiar un tablou care se depărta pînă la a deveni un punct care se apropia la intervale regulate, pentru a fi iarăşi tablou, dar timpul dintre una şi alta putea sau părea a fi o veşnicie.

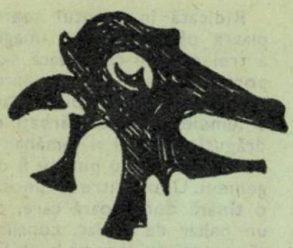

MELIUSZ JOZSEF

BRÂNCUȘI: SĂRUTUL

Sărut milenar:

sărutul apei cu piatra:
sărutul pietrei cu stînca:
sărutul stîncii cu mîna:
sărutul mîinii cu cerul:
sărutul cerului cu bărbatul:
sărutul bărbatului cu femeia:
sărutul omului:
sărut milenar.

În românește de
G. HARALAMBIE

POBSIS 3 POBSIS POBSIS

VIPERĂ ÎN AMURG

Pleacă un anotimp, vine o părere
de anotimpuri rememorate.
Pe statura de cenușă a pămîntului
linia modei bate în țeasta poeților.
Cine ești tu, umbră a semaforului
ghemuită în grîul de altădată?
Ceramică fără somn dă să ne ia măsura obrazului
pentru mulajele ei predestinate.
Tremură alge de continent
peste dorul de ducă al bătrînelor
sălcii. Sau pe altare inconsecvente
vipera serii își arde otrava.
Arde cer între noi... Ard fosilele cenușii
ale anotimpului cu semafoare.
Și ce uitări urnesc, în locul vechilor cărbuni,
locomotivele ce trag prin zare nopțile de lună geruite.

MIHAI NEGULESCU

RONDEL

De cînd am cumpărat un pix cu pastă,
De-atunci se cade să mă-ncred în el,
Să fie pentru mine, într-un fel,
O flamură, credință, o nevastă!

Să domolesc furia lui nefastă
Și s-o prefac în behăit de miel,
Că doar se cade să mă-ncred în el,
Dacă mi-am cumpărat un pix cu pastă.

Nu mă mai las să-mi pună sula-n coastă
Acesta proaspăt cumpărat, rebel, —
Că, doar, voiam să-mi fie, într-un fel,
O flamură, credință, o nevastă!
O, Doamne-al meu acesta: pix cu pastă!

TEODOR PÂCĂ

GIOCONDA

Milă și sfidare, taină și tandrețe,
Veselă durere, tinere regrete,
Și misterul care mai mister devine,
Setea ce aduce tot mai multă sete.

Un surîs ce trece dincolo de oameni,
Blestemat să facă ceața mai înaltă,
Muzică pe care o asculți cu ochii
Șoaptă, zbor, cădere, toate laolaltă.

Nepăsarea leagă țărmuri între ele,
Pace uriașă cu războaie mici,
De aici începe a gîndi infernul
Cum dumnezeirea s-a oprit aici.

Un adînc pe care l-am adus afară,
Toamna care iartă, vîntul care cere,
O furtună care stă încremenită,
Grea de slăbiciune și putere.

După lungi și aspre pribegiri prin aștri,
Călătorul care s-a întors în sine,
Niciodată sensul nu a spus mai mult,
Niciodată lumea n-a tăcut mai bine.

DAMIAN URECHE

MONTE CARLO UN PUNCT DE ATRACȚIE ÎN CENTRUL BUCUREȘTIULUI

În străvechiul nucleu de umbră și verdeață din centrul Bucureștiului, pe lacul din grădina Cișmigiu funcționează un nou local, o adevărată surpriză pentru locuitorii capitalei, atrași totdeauna spre acest punct ca spre un popas mult așteptat. Imaginea pe care ți-o dăruie, mai ales noaptea, braseria Monte Carlo, cu cele trei terase ale ei ce strălucesc sub zeci de lumini discrete, este mirifică.

Clădirea păstrează în ansamblu tradiția murală și decorativă a vechiului nostru București, încadrîndu-se prin formă în arhitectura parcului.

Mobilierul, decorația, tapițeria sînt discrete, fără ostentație. Luxul este foarte modern, fără a fi strident.

O pădure de stîlpi interiori, sugerează căutătorului de frumos, vechile uluci ale arhitecturii populare.

Consumatorii veniți aici au prilejul să guste delicioasele preparate ale unor maiștri în arta culinară, într-o ambianță deosebit de plăcută.

UN SALON SPANIOL
ÎN CENTRUL BUCUREȘTIULUI

Un salon spaniol în capitala țării, felinare obscure așezate pe brațe de fier forjat, cu ziduri vechi amintindu-ți la fiecare pas de ultima coridă, cu mese roșii, cu scaune madrilene, cu ogive strălucind sub vitralii, cu măiestre ornamentații, este fără îndoială un fapt care îți incită curiozitatea.

Salonul aparține restaurantului « Caraiman » deschis în plin centrul orașului, pe Calea Victoriei. Aici concertează în fiecare seară o minunată orchestră. Muzicanții înveșmîntați în superbe costume populare spaniole, se plimbă veșnic printre mesele consumatorilor, interpretînd « la ureche » celebrele melodii iberice.

Aici se poate consuma ficatul cu sos de Madera, frigăruia Matador, pui în flăcări, soté a la Toledo, antricotul spaniol.

Salonul spaniol al restaurantului « Caraiman » ! O seară discretă, o întîlnire de neuitat, cu obiceiurile, cu vestitele preparate ale bătrînului pămînt latin, din cealaltă parte a continentului nostru.

DORINA RĂDULESCU

IMPĂRATUL LĂUTARILOR

O zi din primele zile ale lui septembrie. O zi cu variantele a trei anotimpuri. Dimineața primăvăratecă și rece, amiaza aproape caniculară, și seara răcoarea difuză a începutului de toamnă.

Dalele de piatră ale terasei restaurantului și-au schimbat parcă sonoritatea de astă vară. Bazinul a uitat tresăririle valurilor artificiale pregătindu-se resemnat pentru hibernare. Salcia decorativă și-a plecat crengile. Lume multă. Este sfîrșit de săptămînă. Simbătă seara. Orchestra cîntă muzică de dans...

Cîte una, mesele se golesc. Încep să se zărească florile care decorează grădina. Scaunele întoarse pe mesele descoperite arată că terasa și-a început toaleta de noapte.

Cîțiva consumatori izolați întîrzie peste această intimitate a terasei. Contrabasistul a plecat tîrînd după el instrumentul enorm. O coardă joasă a mai scos un oftat. Luminile s-au stins în cea mai mare parte.

Deodată o vioară timidă și parcă depărtată cîntă în surdină. Violonistul mai întîrziase.

— Din cele ale lui Grigoraș! a spus cineva.

Atunci vioara parcă și-a schimbat strunele și a început o muzică de joc, o muzică de jale, o muzică de dor — muzica lui Grigoraș Dinicu, muzica lăutărească ridicată la înălțimile artei.

La 17 ani a compus Hora Staccato și a cîntat-o pînă la sfîrșitul vieții, stîrnind admirația publicului dar și a celor mai mari interpreți ai timpului său ca Iașa Haifeț și Pablo Casals. Interpreta la fel de bine concertele lui Bach dar nu acolo apărea adevăratul Grigoraș Dinicu. În fruntea tarafului sau singur cu vioara lui, în muzica lăutărească a spus el lumii ce avea de spus. Aici era unic și nici un muzicant n-a încercat să-l întreacă.

A cîntat muzica românească în felul în care Brâncuși a sculptat stîlpul de la prispa casei, atît de autentic și de original, încît lumea a ascultat uimită pe acest lăutar care cu vioara lui deschidea porțile de basm ale muzicii naționale.

Pentru Dinicu, muzica n-a fost o meserie, ci s-a împletit cu viața lui. De cînd a luat vioara în mînă, nu s-a mai despărțit de ea. A trăit cîntînd pînă în ultimele zile cînd, în spital noaptea pe întuneric și-a cîntat pentru ultima oară hora lui, luîndu-și rămas bun de la lume, ca o ciocîrlie, cu un cîntec care s-a frînt odată cu viața lui.

Așa era Dinicu, omul modest de toate zilele, care în fruntea tarafului își țesea cu vioara haine domnești, nu de purpură și de fir ci haine de lînă și borangic, potrivite horelor și doinelor, cîntecelor de jale și de lume, potrivite pentru întreaga muzică populară peste care el domnea.

TIMPUL PLECĂRII

Plouă, cuvintele
se tulbură-n urechi
ca largile coarne
de ren, în ceață.
Bătrîn, cum vibrează lemnul
uscat înlăuntru-i,
voi trece într-o cămașă lungă
de fum peste bolovanii rîului
în păinjenișul de îngheț al zilei,
ca sfinții în plasa crăpăturilor
din frescele vechi.

GEORGE MARIA PRINA

GÖTTERDÄMMERUNG

O fabulă în proză de REMUS LUCA

Cînd Avan, celebrul cal de curse, depăşi o anumită vîrstă şi fu nevoit să părăsească activitatea competiţională, se întoarse în Pădure, pe meleagurile natale, urmînd un vechi obicei al locului.

Sosi cam pe la asfinţit, moment de acalmie, cînd animalele zilei, ostenite de trudă, se pregătesc de culcare, iar cele de noapte mai zăbovesc prin culcuşuri în aşteptarea ceasului de pîndă. Pe cărările întortocheate, de mulţi ani de zile nemaibătute de copitele lui, nici nu întîlni decît nişte ţingăi care n-aveau de unde să-l cunoască, şi învălătuciţi de joaca lor, aproape că nu-l băgară în seamă.

Ajuns pe Dîlmă, la mica peşteră de la Răspîntia Suie, o moştenire de familie, unde intenţiona să se stabilească, constată că locuinţa se păstrase destul de bine. Îi spuse Catîrului, care îl însoţea în chip de valet, să deretice puţin şi să rînduiască bagajele, iar după aceea să aducă nişte muşchi uscat pentru aşternut. Catîrul, ursuz cum fusese de cînd se ştiau, harnic însă şi supus, se şi apucă de treabă. Avan se îndreptă în acest timp spre Balta din apropiere, să facă o baie, să se mai limpezească de colbul călătoriei. Bălăcindu-se ca un mînz, se gîndea că nu degeaba-i ieşise Catîrului porecla de încăpăţînat. Îl servise cu credinţă aproape douăzeci de ani, cărîndu-i fîn şi apă, ciupindu-i decent şi cu discreţie din tainul de ovăz; acum, cînd nu mai avea nevoie de el şi nici cine ştie ce posibilităţi să-l recompenseze, voise să-l concedieze, dar Catîrul se împotrivise, susţinînd că aşa ceva e de neconceput pentru el şi dacă-i vorba de leafă de mizerie pentru care a robit la el o viaţă, să afle că poate renunţa la ea, că, oricum, tot nu i-a ajuns niciodată, dar s-a descurcat şi are să se descurce şi în viitor.

«Mîrlan, ce mai! Dar suflet cinstit!» îşi spuse Avan punînd punct reflexiilor sale despre Catîr.

Mai zăbovi pe mal o vreme, să se zvînte în adierea căldicică a amurgului, ciugulind cîte un smoc de iarbă, mai mult ca să se afle în treabă, fiindcă nu-i era foame. Acum nu se gîndea la nimic. Era o însuşire preţioasă a firii sale, nu se ştie cînd şi în ce împrejurări desprinsă, de a reuşi să petreacă şi un ceas şi două, la nevoie zile în şir, fără nici un gînd în cap, de parcă ar fi fost propria lui statuie de piatră sau de lemn. Invidioşii atribuiau acestei calităţi rare tinereţea lui prelungită şi excelenta formă fizică în care se menţinea la bătrîneţe. Un sîmbure de adevăr trebuie să fi dospit în bîrfa asta. Se trăieşte plăcut fără gînduri. Timpul parcă-i mai leneş cu tine şi de multe te iartă.

Mai pe seară, sosind acasă, găsi toate-n bună rînduială. Catîrul își îndeplinise sîrguincios ca întotdeauna îndatoririle de valet. Avan se tolăni în așternutul de mușchi uscați și adormi pe loc. Visă numai întîmplări plăcute; printre altele retrăi una din ultimele sale aventuri galante, o escapadă cu superba iepșoară de trei ani, Diana, care cu ochii înnegurați de patimă îi șoptise în momentul cînd îi cedase: «Te iubesc, dar nu cred în jurămintele tale, crai afurisit ce ești».

Se trezi în zori, într-o dispoziție minunată, nechezind.

Catîrul apăru la intrarea peșterii:

— Acu ce mai vrei? Să trezești toată pădurea? Azi n-ai program de antrenament, nici alergări. Șezi acolo și dormi. Ești pensionar.

Avan nu-l ascultă. Era obișnuit cu bombăneala matinală a valetului său. Își începu gimnastica de dimineață și întrebă căscînd:

— S-a făcut ziuă?

— Încă nu. Abia se luminează. Mai poți lenevi.

— Îmi pierd forma.

— La ce mai ai nevoie de ea?

Avan nu mai răspunse. Era inutil. Cînd catîrul nu voia să priceapă ceva, nu pricepea, chiar de-ar fi venit academia în păr să-i explice.

Avan își continuă gimnastica de dimineață, menită să-l mențină în formă, iar Catîrul se apucă să facă ordine în peșteră. În acest timp îi servi, cu multe amănunte și fel de fel de comentarii, noutățile culese de-aseară și pînă acuma, de pe la vecini.

Cerboaica a rămas văduvă, însă după cum spun unii, s-a și consolat ceea ce nu miră pe nimeni, așa că, luate-n totalitate, o duce bine cucoana. Viteii au cariera asigurată. Nu mai are griji cu ei. Numai cel mai mare a făcut-o de rușine, cel cu pată albă în frunte, pentru care Cerbul o tot bușise cît timp trăise, bănuind-o că l-ar fi făcut cu un venetic, pripășit pe aici într-o toamnă, faimosul Lopătar. Cerbul n-o bănuise degeaba, desigur. Stelatul însă nu seamănă nici cu el, nici cu celălalt. Cine știe de pe unde l-o fi cules dînsa? Acum a intrat la Grădina Zoologică și se arată acolo la panoramă, pe cinci lei intrarea. Un parazit... Viezurele a îmbătrînit de nu-l mai recunoști. S-a făcut un un zgîrcit, că i s-a dus vestea. O flămînzește și pe nevastă-sa, care de-abia își tîrăște picioarele și nu mai vede nici cu două perechi de ochelari. Cînd te gîndești la ce situație a renunțat ea pentru el, cînd fusese junâ și-l urmase în colțul ăsta izolat, complet lipsit de distracții și confort modern... Nici Șobolanul nu se dezminte. E la a treia nevastă. Nu-i nici asta mai brează decît celelalte; murdară, bașoaldă, puioasă. Se vîntură poveștí sinistre în legătură cu celelalte două, care au dispărut în mod misterios, fără să lasă vreo urmă. Coțofana zice că le-a mîncat el, că l-a surprins lingîndu-și mustățile după aceea... Primar tot Ursul e. Nici remorcat cu tractorul nu se lasă clintit din scaunul ăla călduros, în care șade de atîția ani, fără să facă nimic. Are, după cît s-ar părea, proptele serioase.

Amărît, catîrul încheie:

— Nu s-au schimbat multe în Pădurea asta.

Nu era nevoie să fii înzestrat cu cine știe ce perspicacitate ca să-ți dai seama cum izbutise Catîrul să afle atîtea într-un răstimp așa de scurt. Că dăduse tîrcoale pajiștii Cerboaicei nu era de mirare. Oftase de dorul ei în tinerețe și încăpățînat cum era, poate o mai iubea încă. La Viezure s-o fi dus să cerșească; degeaba, calicul calic rămîne pînă moare. Cu Coțofana te întîlnești și fără să te urnești din loc, nu-i nevoie s-o cauți, cît despre Urs, probabil vorbește toată lumea. Tărășeniile astea pe Avan nu-l interesau. Le asculta numai cu o singură ureche, și aceea numai pe jumătate ciulită, cancanurile de mahala neacordîndu-le mai multă atenție. Cerboaica poate să fi meritat un dram de preocupare. O fi atins și ea vîrsta respectabilă, dar femeile din neamul ei erau vestite că se păstrează și își mențin alura — și chiar și năravurile — pînă la adînci bătrînețe, prin sport și un regim alimentar strict. Poftim și pretextul pentru a intra în vorbă! îi pică, pleosc, în minte, ca o piatră de baltă, fără nici un efort din partea lui. Avan însă nu-și făcu vreun plan. Încă nu se putea ști dacă e cazul și dacă merită osteneala, deși la vremea ei, fusese una din frumusețile locului și nu inaccesibilă. Trebuia numai să-i placi, nu făcea fasoane. Ar fi avut șanse probabil și el, dacă...

Amintirile îl năpădiră în vreme ce ronțăia ogrinjii.

Pe atunci fusese la mijloc micuța ciută Sprintena. Cum tremura toată cînd se apropia de ea. Mereu se temea de ceva și îndeosebi de dragoste, și atît era de prudentă, cu ochii ei catifelați, speriați.

Cam pe la prînz, după ce termină de mestecat ogrinjii și o bună porție de amintiri — cam afumate de vechime, dar agreabile — porni spre poiana din Inima Pădurii, loc de adunare și promenadă, să-și revadă vechile cunoștințe și să cunoască eventuala lume nouă, să-și refacă în limita posibilităților, relațiile cam multă vreme neglijate.

Nu se grăbea. Pășea alene și demn.

Ajunse curînd în fața barului Izvorul Cristalin de lîngă Stînca Țîșnită Brusc. Constată că localul era nou, construcție cu pretenții de modernitate. O măsură indiferent din priviri, fără pic de încîntare. Văzuse el altele și mai moderne pe unde cutreerase. Terasa era pustie, cîteva muște dormi-

tau printre farfurii. Bursucul cel tînăr, noul patron, sforăia tolănit la umbra unui stejar.

Avan se învîrti de la un timp prin Poiană, pe urmă se retrase și el la umbră, între două tufe de alun și picoti vreun ceas, ascultînd distrat zumzăiala celor care-i dădeau tîrcoale, aţiţaţi de curiozitate. Tîndăleala îi plăcea, și de lene nu se ferise în viaţa lui.

După ce trăise uşor, plutind pe spuma gloriei, revenirea în Pădurea provincială nu putea să-l încînte, dar n-avea de ales. Uşor îşi agonisise averile, uşor le risipise. Tristeţea regretelor nu-l plictisea, fiindcă nici tristeţea nu-i plăcea. Înnourările bătrîneţii le presimţea deocamdată doar ca o vagă dificultate la mers. Încheieturile uşurel scormonite de reumatism, îi trosneau delicat pe vreme ploioasă, dar încă nu era ceva de speriat. Cît despre rest, se ştiuse întotdeauna aranja. Avusese și avea încredere în steaua lui, care mereu strălucise și numai pe sus.

În acest timp, soarta lui viitoare se hotăra în alt ungher al Pădurii.

Vestea sosirii sale o strecurase cu dibăcie de codoş bătrîn Catîrul în minuscula dar receptiva ureche a Gaiţei, pe care o întîlnise aseară tîrziu, pe o cărăruie mai puţin frecventată, avînd o faimă dubioasă. Gaiţa, la rîndul ei, o transmisese Codobaturii, cu care — călcîndu-şi pe suflet — se împăcase anume în acest scop. După vreun ceas, regretase cînd o întîlnise și pe Cucuvaie, care se îndreptă spre un festin unde fusese invitată. Îi şoptise și ei noutatea, iar pentru mai multă siguranţă, o trezise din somn și pe Găinuşă, aducîndu-i la cunoştinţă senzaţia sezonului. În acest fel, ştirea dobîndind amploarea necesară, se răspîndise în lung și-n lat, iar în zori și puii de la grădiniţă discutau despre Avan și întoarcerea lui la vatra părintească.

Iar acum, în hruba mobilată numai cu vechituri și din pricina asta ponosită ca aspect, și altfel destul de incomodă, în care locuia Ursul, împreună cu numeroasa lui familie, — fii, fiice, nepoţi, unchi și tot soiul de rude sărace — se întruniseră notabilităţile locului și de două ceasuri nu reuşeau să încropească o soluţie satisfăcătoare.

— Trebuie să găsim ceva onorabil, mormăia Ursul, căzut în disperare ca întotdeauna cînd nimeni nu se prezenta cu o idee acceptabilă pe care după aceea el s-o emită stilizată, drept rezultat al propriilor sale eforturi intelectuale.

— Trebuie neapărat, îl seconda Porcul, foarte grav în osînza lui, dispus să fie de acord cu toată lumea, ferindu-se ca dracul de tămîie să aibă el cumva primul cuvînt.

— Trebuie să găssim, fireşte, fonfăia pe nări, cînd socotea că-i venise rîndul, Gînsacul. Din prici-

na asteniei de care suferea devenise sașiu și de aceea purta ochelari fumurii ziua-noaptea; îl și prindeau de minune, dîndu-i un aer de turist străin.

— Așa-i! aproba în răstimpuri Nevăstuica, mai mult ca să-și dea importanță. Nu-l cunoștea pe Avan, habar n-avea cine este, dar auzise că-i o persoană bine și galanton, amănunte care-i treziseră interesul și o dispuseseră la bunăvoință.

— Cum? întreba stereotip Berbecul, care fiind tare de cap, nu înțelegea niciodată deslușit o chestiune și mai cerea o explicație în plus. Pe urmă se declara mulțumit și de acord.

Cam astfel decurseseră discuțiile în aceste două ceasuri și abia după aceea — așa cum se și cuvenea — se iviră unele propuneri ceva mai închegate.

— Să-l numim efor sau consilier la curte, propuse Rîsul, care nu era la curent cu intrigile în curs, trăind cam retras și singuratic pe micul său domeniu.

— Sînt onorifice, fără leafă, mormăi Ursul indispus, adăugînd apoi: și nici locuri nu sînt libere.

— Și-a vîrît rudele peste tot, șopti răutăcios Șobolanul în urechea Motanului Sălbatic, deși nu era în relații amicale cu dînsul. Gîdilit, Motanul strănută zgomotos și se zbîrli. Șobolanul se retrase doi pași.

Liniștea se restabili.

Bufnița, pe care o trezise strănutul Motanului, ca să-și demonstreze culturalitatea, se pronunță în acest sens:

— Să deschidem o rubrică sportivă în Muza Pădurii, revista aia apare din cînd în cînd, și să i-o încredințăm. Putem să-l și plătim cu linia.

Corbul, directorul acestei reviste croncăni amenințător. Nu suporta o altă personalitate celebră în apropierea sa.

Ursul, temîndu-se de un șantaj posibil, se grăbi să respingă ideea, foarte ingenioasă, dar nefericită în situația de față.

— Imposibil! E o revistă serioasă. Nu se ocupă de sport.

— Atunci o altă rubrică, insistă Bufnița, care nu renunța ușor la ideile ei, argumentînd cu subțire ironie: — Ziceați doar că are stil.

— La alergări și nicidecum la scris, puse punctul pe i Corbul, care în calitatea lui de profesor știa să fie sentențios.

Bufnița se îmbufnă și închise ochii, dînd de înțeles că afacerea asta n-o mai privește.

Pițigoiul lansase o altă propunere:

— Să-l facem comandant!

— La ce? întrebă Ursul, sperînd că măcar de astă dată Pițigoiul vorbește serios.

— La pești. Tot n-are Balta nici un stăpîn și numai cine nu vrea nu se înfruptă de acolo absolut pe gratis.

— Are s-o ia drept o aluzie, interveni Vulpoiul, direct interesat, și prudent șopti: O să se simtă jignit.

— Dar președinte la Cercul Artistic? întrebă naiv Cocostîrcul, care era afon și habar n-avea ce-i aia, dar își închipuia că-i un post de invidiat.

— Prea modest, replică Ursul.

— Dar, mă rog frumos, cine-i acest Avan? Ce mare scofală-i de capul lui, de stăm aici și ne zdrobim mințile să-i găsim un culcuș de onoare? izbucni enervat la culme Ogarul. O viață întreagă alergase numai pentru alții și drept răsplată primise numai oase și zgîrciuri și numai în zilele de sărbătoare cîte un ghemuț de mațe. De aceea era foarte pornit împotriva celebrităților și a avantajelor obținute ușor și fără muncă.

— Păi cine nu știe asta? răspunde Ursul sîcîit. Știe toată lumea.

— Uite eu nu știu! aproape schelălăi, deși știa chiar mai amănunțit decît ceilalți.

— E foarte cunoscut. E celebru în toate părțile. E-o onoare pentru noi că s-a întors acasă.

— Și ce-a făcut, mă rog frumos, de-i atît de celebru?

— A alergat.

— Și eu am alergat.

— Mda, sigur. Nimeni nu neagă asta. Ai alergat și tu, încuviință Ursul cu un ton consolator, sperînd că astfel o să-l împace pe Ogar, cunoscut cîrtitor și veșnic nemulțumit. Ai fost un gonaș excelent. Se știe asta și de aceea te apreciem cu toții și îți acordăm stima cuvenită. El însă a alergat la curse.

— La care curse?

— La cele mai importante.

— Unde? Cînd?

Ursul s-afla în mare încurcătură. Nu cunoștea amănuntele carierei lui Avan. Răspunde strîns cu ușa:

— A fost o figură cunoscută.

Făcu un semn discret Șoarecelui, bibliotecarul, care știa și toca-n cer, fiindcă literalmente devorase mii de volume, reviste, colecții de ziare.

Șoarecele înțelese semnul și ieși în față, ca să poată fi văzut și auzit. Pătruns cum era de respectul mai marilor săi, după ce-și drese glasul, tușind neauzit, chițcăi:

— Da. A fost o figură cunoscută. A scris despre el și Ditirambus, numindu-l «marea speranță a epocii». Epigon, autorul cunoscutei cronici Deceniile Hipodromice, îi acordă șapte rînduri în volumul al treilea, folosind epitetele: elegant, armonios, încîntător. Perpedes, poetul, i-a închinat o odă,

Ilustrații de VALENTIN POPA

vrăjit de frumusețea lui desăvîrșită. Avan a fost bine cunoscut de toți și de toate. A trăit în bună prietenie cu Vifor, Vijelie, Taifun, Valdemare, Crivăț, și alți campioni care au dominat în ultimul sfert de secol pistele de alergări ale lumii noastre. A fost intim cu Cangurul, marele arbitru internațional, vestitul Bivolalb i-a fost antrenor. A participat la absolut toate cursele importante.

— Ei? făcu Ursul, frecîndu-și labele de dinainte încîntat de erudiția Șoarecelui. Acu ești mulțumit?

— Oi fi, răspunse Ogarul, dacă-mi indică măcar una din cursele cîștigate de Avan.

Fu un moment de stupoare generală.

— I-a încuiat, șopti din nou Șobolanul în urechea Motanului, care nu mai strănută. Se bucura de încurcătura care se petrecea sub ochii lui. Avea și el ofurile lui în contra lumii bune a Pădurii.

Situația fu salvată de Iepure. Tremurînd, și tresărind într-una, se ridică umil pe picioarele dindărăt și spuse cerîndu-și scuze, dacă expunerea lui n-are să fie prea coherentă, dar viața lui a evoluat mai mult în zig-zag, și el a rămas de pe urma ei cu această meteahnă.

— Stilul personal viața ți-l impune, acum însă mulțumită bunăvoinței Ursului, am un post și nimeni nu mă mai alungă din urmă și chiar de aceea aș propune să-l numim pe Avan director la Arhive că n-avem.

— Păi tu ce-ai să faci?

— Eu rămîn custode, gradul pe care-l am și acum, cu toată munca de care-i nevoie, iar el director, fiindcă are prestanță. Se potrivește.

Urmă un oftat de ușurare aproape unanim. Se abținură doar Ogarul și Motanul. Pe urmă propunerea fu gălăgios aplaudată. Avan fu numit director al Arhivelor Pădurii, unde n-ai nimic de lucru, reprezintă însă cu cinste pînă-n zilele noastre, dacă n-o fi murit între timp.

SPÎNZURABILUL PRIETEN

O proză de

GABRIELA MELINESCU

ilustrată de

BUBULERU TET

Hicicoculeru Sect se număra printre tipii al căror caracter era cu totul neprevăzut. Din cauza unor platitudini ale spiritului, constatate la semenii săi, se hotărî să inventeze un cerc restrîns cu firma «H. S. fabricant de ganguri».

Noaptea avu un soţ care, cu puţine scuze şi intervale, era sărac lipit de perete. Chiar în seara înfiinţării cercului restrîns, soţul său, pe nume Z. Homerniceanu, se dădu jos din patul cu bile şi se unse cu «mrejele singurătăţii», o lavandă lavabilă.

După ce-şi pusese inima la loc în coşul pieptului, se grăbi să-şi reia locul în pat.

— Ai pierdut locul de la perete, îi strigă prin somn Hicicoculeru Sect care se şi lipise de perete. Resemnat, Z. Homerniceanu se mulţumi cu marginea patului.

Se auzi un behăit, uşor, ceea ce îl făcu pe Homerniceanu să suporte o tăcere plină de jenă, după care se adresă de la egal la egal unei cîrtiţe a cărei cunoaştere oficială avusese loc ieri.

— Ei, şi ce dacă doresc şi eu un gang? căuta ea să intre în vorbă cu Z.

— Doreşte ceva de o intensitate mintală cel puţin egală cu a mea, îi răspunse Z. Homerniceanu, sărind din pat pe covor şi risipindu-se pe el.

Între timp, Hicicoculeru Sect făcu plin de farmec o rostogolire urlînd:

— Ai pierdut şi locul de la margine!

Trist de a fi scăpat prilejul de a mai dormi măcar cîteva minute cu celebrul fabricant, Homerniceanu insultă cîrtiţa, găsind-o vinovată.

— Eşti o gîţă!

— Dumnezeule, e adevărat!

Tulburarea cîrtiţei fu atît de mare încît Hicicoculeru, moţăind, se sculă, o luă pe cîrtiţă de ventriloc şi-i arătă gangul pe care cîrtiţa îl comandase.

— O metodă poticnită, îndrăzni să zică profesorul Homerniceanu, făcînd aluzie la sistemele cîrtiţei de a cumpăra un gang.

Bîlbîindu-se de fericire, cîrtiţa, intitulîndu-se doamna Bermory care vinde scoici la Nisa, îi făcu nişte reproşuri amare profesorului.

— Ce cauţi tu aici, tu care n-ai fost în stare să-ţi faci francheţea să se vadă!

— Merită, merită, bombănea Hicicoculeru, împachetîndu-i gangul cîrtiţei într-o hîrtie cu inscripţia «şoarecii durdulii se îngraşă cu gulii».

Doamna Bermory se trezi în afara cercului restrîns, posedînd un gang a cărui lungime amintea pe unchiul Packl-ductil.

Rămaşi în sălaşul preferat, adică în cercul restrîns unde se preparau gangurile, cei doi se dovediră favorabili unul altuia.

— Ţineam să-ţi destăinui că nu sînt rudă cu Homer, cum ar fi satisfăcut plăcerea tigrului, cu un nordic care pescuieşte homari din Baltica.

— Nu-i un motiv să te cheme Homerniceanu şi să pretinzi ceea ce nimeni n-a îndrăznit pînă acum; auzi domnule, (îşi zise ca pentru sine), să-mi ceară, pe motiv că nu e rudă cu acela, un gang în aer liber!

— Ei şi ce mare lucru să-ţi atragă clienţii mai bogaţi în reşedinţe.

— Refuz cererea dumneavoastră, profesore! şi ia-ţi speranţa din drum!

Zicînd acestea, Hicicoculeru Sect luă speranţa profesorului Homerniceanu, azvîrlind-o în afara cercului restrîns.

După această deliberare, profesorul constitui o excepţie în atelier.

Antipatia pe care i-o purta fabricantului de ganguri crescu în aşa măsură încît se angajă la el, în contul unei sume îngrijorătoare, ca executor al scrisorilor şi cererilor aglomerate.

Puţin probabil ca, fire practică, Hicicoculeru nu învăţase nici un stil, aşa că se simţi eliberat de această grea încăpăţînare.

Prima şi palpitanta cerere a unei cîrtiţe numită pentru intimi doamna Scrapen o citea în fiecare zi ca pe un cotidian, căci cîrtiţele trimiteau una şi aceeaşi scrisoare, schimbînd doar cuvintele din locul gang cu aer, cu încălzire, cu frigorifer, cu prospătură, cu junglă, cu antecedente, cu dihor, cu proastă reputaţie, cu atacuri succesive, cu tărie de caracter, cu proastă dispoziţie, cu 1812 uvertură, cu cuc etc.

Iată scrisoarea:

CERERE LA SEDIUL AFINITĂŢII SUFLETEŞTI:

Aflînd că discutaţi cu doamnele în pustiu, la care veste Vanessa înmărmurea de instincte vagabonde, citind diferite feluri de mîncare care pot explica tovărăşia strînsă cu un bărbat, solicit un gang personal, considerînd că scopul scuză întotdeauna mijloacele, pentru adăpostire într-un moment de neatenţie (şi cîte nu sînt în viaţă! ca şi negustori persani de cai buni).

Cu admiraţie îngrozită
o doamnă nesigură de
reuşită, Scrapen.

Această variantă a unicei cereri exista într-adevăr pe masa profesorului Homerniceanu cum exista o fiară sălbatică în pădurea din apropiere.

— Nemaipomenit, exclamă zedul. Nu m-am gîndit pînă acum de ce să existe numai în păduri spre vînzare fiare sălbatice şi n-ar exista acestea într-un, de exemplu, cerc restrîns, gîndindu-ne că poate opune vechiul cerc şi vechiului fabricant de ganguri ceva care să-l răzbune pentru refuzul construirii unui gang în aer liber. Prof. Z. Homerniceanu luă ca pretext faptul că-l umilea să primească în fiecare zi aceeaşi stătută scrisoare a diferitelor cîrtiţe şi, ieşind afară din fabrica de ganguri, trîntind ceva mai tare uşa, desenă vis-à-vis de cercul restrîns al lui Hicicoculeru Sect alt cerc mai restrîns decît fostul şi puse o firmă atrăgătoare:

«*Prof. Z. Homerniceanu fabricant de canguri*»

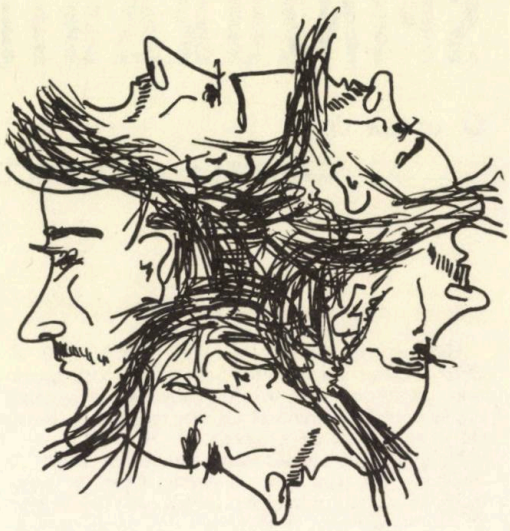

Găsise că dintre: lup, ursoaică, castor, dihor, crocodil, peşte şi elefant, cangurul este cel mai comercial. De aceea, mai adăugă printr-un subanunţ că fabrica la cerere canguri cu pungi de plastic.

În prima şi a noua zi, în raza de influenţă auditivă a celor două cercuri restrînse se instală pe neaşteptate un pîriiaş în care primul cangur cu pungă de plastic Creft făcu un pipi rărit.

Pînă să se năpustească asupra lui vecinul fabricant de canguri, Creft, formînd un eleşteu destul de mare, intrase în cercul său restrîns. Peste alte nouă zile prof. Z. Homerniceanu dădu peste bătrîna mamă a lui Hicicoculeru Sect, care-i destăinui profesorului că fiul ei intrase într-o sectă îngustă care pregătea un viitor fabricant de Canguri. Profesorul răsuflă uşurat şi, năpădit de ierburi, sărbători uşurarea, zicîndu-şi că fabrica de ranguri nu duce nicăieri ca şi aceea de «danguri» pe care avusese de gînd să i-o opună distinsului său umilitor. Cam în aceeaşi perioadă Creft a fost doborît de o boală care-i ciuruia punga de plastic şi arareori speţa animală a fost atît de îngrijită pe un climat rece cum a fost el

Cu febră Creft spunea mereu următoarele versuri:

«Cinci mi-a mers ca niciodată
Bine-i dracă balonată».

La care versuri cîrtiţa din ultimul gang de probă al lui Hicicoculeru Sect, îi răspundea din simpatie:

«Gingi mi-a mers ga nigiodată
Bine-i dragă balonată!»

Într-o duminică dimineaţă, mama lui Hicicoculeru lichidă cercul restrîns şi gangurile le prefiră la îndemîna oricui şi cu ochii închişi şi bolborosind litera R se urcă deasupra fostei fabrici de ganguri, încît profesorul Homerniceanu nu-şi putut stăpîni emoţia la ideea că «uite unde duce comerţul» şi exclamă în urma stimabilei doamne:

— Nu e un gentlemen cu adevărat dacă nu spune dacă pe bază de R sau altă literă s-a produs schimbarea, mutîndu-şi fabrica în nori. Căpăţînoasa mamă se făcu fără glas şi, dînd drumul unor imprecaţii furibunde, îl determină pe profesor să aibă o amiază liberă ascuns în punga de plastic a unicului său produs în serie, cangurul închis cu cheia pe cînd toată lumea se distra.

CLAUS STEPHANI

PE MALUL MĂRII

Mugurii trupului tău dogoresc
în arşiţa soarelui,
legănată de speranţe
în undele dorului.

Ceasuri de foc...
Vînt de răsuflare fierbinte...
Dorinţe de jar care
de cum te trezeşti
se şi spulberă.

În româneşte de
PETRE PLENICEANU

TOAMNEI

TOAMNĂ, desfrunzeşte-mă.
Pătrunde-mi trunchiul cu iama vînturilor,
să-mi smulgă nu numai de pe umeri
pelerina tulburărilor zbătîndu-se stindard
peste coama armiilor: gîndurile, îndoielile,
îndemnările, şovăielile, mîhnirile încleştate
să mi le răvăşească, smulgîndu-mi-le,
pustiindu-mă de ele.

Proaspăt să simt prima brumă căzînd
pe poamele-aceste, ce de-o viaţă
le-am pus resfirate pe leasă, la uscat
şi ciorchinii-aninaţi să se clatine pe corzi,
tăgăduindu-mi vrednicia şi chibzuiala
de a-i păstra aduceri-aminte a tuturor pîrguirilor
neînspăimîntate, nedeochiate de nici o sărăcie
de Duh mai ales.

Desfrunzeşte-mă, toamnă,
şi pustieşte-mă de toate aceste
bogăţii părelnice.

ŞTEFAN POPESCU

CUMINŢENIE

Dă-mi sfaturi, dulce sfătuitor,
Şi nu te descuraja.
Repetă-le pe cele de ieri, dacă eşti ostenit,
Ele vor suna la fel de bine
Şi astăzi şi mîine.

Mărturisesc cu sfială
Că a fost minunat
Să fac întotdeauna ce m-ai sfătuit să nu fac.
Dar asta nici nu contează.
Tu trebuie să-mi spui ceea ce crezi că ştiu înţelepţii,
Ca la rîndu-mi să ştiu. Căci neştiutorii
Mult pătimesc şi mare este chinul lor
Şi al celor în grija cărora sînt.

Ceea ce voi mai face, de pe acum
Peste casa mea umbra-şi aruncă.
Dar eu am fiinţe iubite şi mult îndrăgită-s de mine —
Fereşte-mă, dulce sfătuitor!

Dă-mi sfaturi! Grăbeşte-te, mîine este aici,
Şi eu am şi pornit spre nu ştiu ce întîmplare
Ce va face să-mi sîngere gura, fruntea şi mîna.
Dă-mi sfatul tău pentru mîine
Şi chiar de pe-acum, pentru neascultare, iertare.

DOINA SĂLĂJAN

PANEK ZOLTÁN

SOCRATE TRĂIEŞTE

●

După ce şi-a terminat cugetările despre tot ce e dimpotrivă, cînd a văzut că ar urma să ia totul de la început, s-a ridicat să-şi continuie viaţa. Dar şi-a zis că pînă una-alta e mai bine dacă rămîne pe loc şi cugetă. Aşa, preţ de vreo trei săptămîni, fără nici o întrerupere.

(Iar purcezi tărăgănat. Şi nu eşti nici punctual. De cînd te ştiu ţii nişte logosuri de parcă ai vrea să mîntuieşti lumea.) Vreau linişte! Cel pe care nu-l interesează n-are decît să o lepede... Avem ce citi şi în afară de asta. Cine a pus o singură vorbă — şi la cine?! — să fiu ales tocmai eu? Adică tocmai noi... Celui ce nu-i în stare să-şi păstreze pacienţa nici timp de cîteva minute — care pot fi şi timp pierdut! — zadarnic i-aş vorbi.

(Omului înţelept i s-a-ntărit, cică, moalele capului, aşa că nu mai are unde primi... În schimb nici nu mai emite aşa zise cugetări. Unde mai găseşti azi un prost dispus să ofere un calmant, oricui ar fi să fie, în potirul propriei lui scăfîrlii?! Neurologul ăla al tău de mult te pîndeşte; te ţine sub observaţie. Vai de tine-o fi dacă, pînă la urmă nu vei fi considerat un aşa zis «caz interesant». Or, tocmai asta e foarte puţin probabil: şi cu tine se joacă doar Marele şi Crudul Popicar. Continuă, dacă-ţi dă mîna. Dintre atîtea şi-atîtea idei salvatoare s-ar putea ca a ta să treacă neobservată.)

În toată povestea asta mai curios e faptul că nu se declară nici înainte de ea, nici după. Nici... pe parcurs. Deşi e limpede că un rezultat tot obţine, de vreme ce jertfeşte atîta timp pentru asemenea chestii. Altfel, e pur şi simplu un fenomen maladiv. (Cine?)

Cum, cine?! Păi... Pîrcălabul din Cocoşeni. Va să zică tot te interesează!

(Curioasă adunare mai e şi asta a voastră! Dar acum eu sînt nepunctual. În felul acesta mă apropii mai bine de parafrazarea situaţiei: v-aţi înmulţit. Dacă aş mai avea chef de glumă — şi dacă aş considera că gluma e bună la ceva — aş adăuga: Păi... şi pîrcălabul ăla din Cocoşeni?... Ei! asta mai lipsea!)

Mereu lipseşte cineva: pînă acuma lipsea Pîrcălabul de Cocoşeni. Mereu trebuie să mai vină cineva: nu pentru ca să pună la-ndoială munca săvîrşită de cei de dinaintea lui, ci pentru ca să o continuie. Îmi dau seama că, astfel spuse, lucrurile apar cam banale. Vă şi văd făcînd gestul de lehamite: «Asta am mai auzit-o». Şi ştiu şi cuprinderea deşteptului vostru gest de lehamite: «De idei, rogu-vă, nu prea ducem noi lipsă. Ies ele din pămînt, cu duiumul, ca rîmele după ploaie». Dar gînditu-v-aţi voi barem o singură dată la faptul că rîma sesizează lumina cu tot corpul ei? Cînd voi închideţi, la vreme de noapte, ochii, de pe partea părţilor de lume care tocmai atunci se lăfăiesc în întuneric — şi de partea voastră — s-ar putea fura întreg pămîntul. Cred că asta v-ar putea interesa oarecum...

(Nu cumva să-ncerci să-mi spui că Pămîntul e sub paza ta şi a celor de-o teapă cu tine, cum ar fi, spre exemplu, Pîrcălabul de Cocoşeni. Trageţi-i un somn, să vi se limpezească creierii, că aşa-i sănătos! Lumea e a celor operativi. Cugetarea a fost dintotdeauna o trădătoare. L-a trădat pe cel slab. Pe cel care credea că tăria lui e cugetarea. Iată în ce direcţie trebuie să ne resemnăm!)

Eu constat tocmai contrariul... Doar că în asta nu te poţi resemna. Fie, totuşi!... Dacă îmi pun mintea la contribuţie, recunosc, asta o fac pentru că sînt slab, căci mă apăr de ceva. Dar am în acelaşi timp şi îndrăzneala de-a recunoaşte că ceva nu este în ordine. Lasă-mă însă să-ţi spun tărăşenia cu Pîrcălabul de Cocoşeni. Nu-i poveste. Nu-i un caz. Nu-i ceva senzaţional. Doar că există. Şi Doamne, bine e că există.

(Dar văd că tu, în schimb, eşti ceea ce se numeşte «un caz fără ieşire». De fapt, întotdeauna cu asta stricaţi treaba. Iute şi degrabă începeţi să vă rugaţi, vi se înmoaie inima, cădeţi în genunchi. După care cădeţi, obligatoriu, în admiraţie. Iar cînd ar trebui să iasă din ou ideea, numai ce vă pomeniţi că cloceaţi cenuşa rece. Nimeni nu trage învăţămîntul că pînă la urmă oamenii — adică de ce pînă la urmă, cînd la asta se ajunge foarte curînd?! — că oamenii se plictisesc, aşadar, de orice. Şi de procesul de cugetare, şi de aforisme. De «esenţialităţi» ca şi de sistemele de gîndire. De apelurile adresate sentimentului ca şi de statisticăria ce vrea să înrîurească prin farmecul răcelii. Măcar, dacă vrei să ştii, omenirea nu se află mereu la drum pentru că nu şi-ar găsi locul; ci mai ales din pricină că preia pur şi simplu excitaţia de hoinăreală care stăpîneşte Pămîntul. Din păcate nici asta nu e ceva care nu s-a mai spus.)

Mulţumesc. Mulţumesc pentru otrava pe care mi-o oferi dar, din fericire, o parte a omenirii e vaccinată în fel şi chip. În ochii ei toate mirodeniile Indiilor pot fi schimbate pe lumină. Pîrcălabul de Cocoşeni şade imperturbabil. Aşa... din obişnuinţă. În timp ce pe deasupra capului, în slava supraîncărcată cu unde radiofonice din care se poate alege vorbire omenească, orice cuvînt care ar căuta să-l dezmintă alunecă tot atît de fără nădejde ca şi — să zicem — stolul de ciori ce hoinăreşte fără rost toată iarna. De la instinctul o dată recunoscut nu mai poate fi abătut. Recunosc că e dement, dar în cazul nostru demenţa are de-a face şi cu mintea. Nu degeaba au aceste două vorbe rezonanţe atît de apropiate! Şade cu puternica-i bărbie proptită în bastonul lui cu măciulie de argint. Nu aşteaptă respect şi mai puţin impune cuiva să-l respecte. Dar din ce e al lui nu lasă. În fiecare an şade trei săptămîni. Se spune că deobicei — adică aproape întotdeauna — acest lucru se întîmplă în decembrie. Şade şi nu se mişcă. Stă nemişcat.

(Pare foarte puţin. Aproape nimic. Cel ce şade din pricină că nu are nimic de făcut nu săvîrşeşte ceva care să zguduie lumea. Sînt oameni care ar fi în stare să şadă într-una, pînă la ziua-de-apoi.

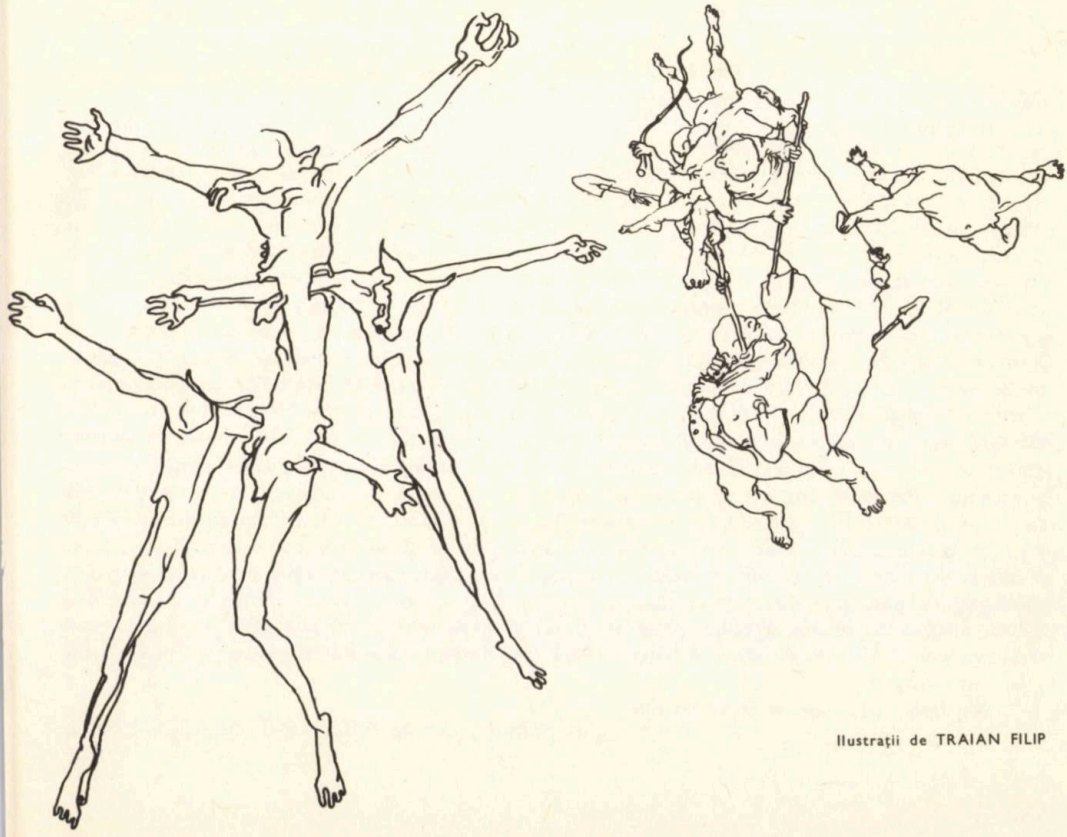

Ilustraţii de TRAIAN FILIP

Ăştia sînt leneşii notorii. Nu cumva o fi însă vorba de o încetinire a circulaţiei sîngelui, ce ar interveni la vreme de iarnă, ca la urs şi la atîtea alte vietăţi încît organismul se mulţumeşte cu hrană şi mai puţină? Cu oxigen mai puţin... Această rînduială nu e tocmai de lepădat, căci pe zi ce trece şi oxigenul e din ce în ce mai pe sponci în întreaga lume. Or, fără primitiva muncă pe care o depun frunzele cu nu mai zburătăcesc, purtate de vîntul toamnei, decît în versurile poeţilor, vom intra, încetul cu încetul, în penurie de oxigen. De aici mereu crescînda noastră sete de aer. Vom ajunge să ni se aducă oxigenul — acelora dintre noi firește, cărora le va da mîna! — cum ni se aduce azi laptele. Trebuie să recunoşti că astea sînt adevăratele griji. Cînd vrea să ne ocupăm de lucruri serioase, bineînţeles.

Dar omul nu trăieşte numai cu oxigen. De ce n-aş spune-o însă că am rămas şi eu surprins cînd am aflat că Pîrcălabul de Cocoşeni, în cele trei săptămîni din decembrie, nu serveşte decît lapte. Şade la masă cu puternica-i bărbie sprijinită în măciulia de argint a bastonului său, nemişcat. Uneori nu i se clintesc, ceasuri la rînd, nici genele. Se uită în jos, iar în ochi îi lucesc toate mirodeniile Indiei, transformabile în lumină. Trăieşte numai cu lapte, ca unul care a făcut o descoperire epocală dar nu aleargă după glorie. Nu se apucă să scrie niscai teze de doctorat, fie liniştită toată lumea dinspre partea asta! A descoperit doar adevărul că cel ce vrea să cugete asupra unor lucruri care merită să fie supuse cugetării, trebuie să se întoarcă — păstrîndu-şi însă capul de om matur — la atmosfera proprie copilului de ţiţă. Prima condiţie este deci să se mulţumească a se hrăni doar cu lapte. Cu lapte curat. În măsura în care se mai găseşte lapte curat. Laptele este cugetarea fluidă. Asta ar trebui vîrît oarecum în creierul nostru atît de mult îmbibat cu poezia reclamelor. În conştiinţa publică şi în conştiinţa fiecăruia. Laptele se potriveşte oarecum cu iarna. Cel ce s-a încumetat să stoarcă alcool pînă şi din lapte trebuie legat de coada unei iepe sterpe. Dar în aşa fel încît să-l vadă toată lumea. Şi în aşa fel încît să nu poată scăpa în vecii vecilor. Mă bate gîndul să dau un anunţ la ziar: «Sînt dispus să schimb oricare zi a vieţii mele pe un singur minut din viaţa Pîrcălabului de Cocoşeni. Adresa — la ziar, sub *«urgent»*.

(Ne-am abătut de la obiect. Ca să nu mă-nţelegi mereu greşit: De cînd Socrate a fost nevoit să-şi curme ostenelile cu ajutorul veninului produs de înseşi cugetările urmaşilor lui îmbătrîniţi în cinste şi omenie. Şi încă şi mai puţin le văd vreun viitor celor care se complac în uşurica armură a ideilor ce ar avea menirea, chipurile, să mîntuiască lumea. Necazul lor — eroarea de neiertat, dacă voiţi — e că se consideră singuri izbăvitori. Cînd ştiut este că pînă şi celei mai bune paste de dinţi îi este de mai înainte pregătit, pe undeva, antidotul; o pastă de dinţi încă şi mai bună. Spinarea omului oare s-a uitat holbîndu-se la foc nu are să încălzească nicicînd lumea.)

Rîde hîrb de oală spartă, zicîndu-i: Tu, sau voi, vă abateţi mereu de la obiect. Nici nu mai ştiu eu cîte persoane voryesc. Eu n-am vrut altceva decît să povestesc ce face, de trei săptămîni, Pîrcălabul de Cocoşeni. Cel ce bea lapte nu vede — şi în fond nici nu-i pasă — cîţi copii foiesc pe la piciorarele lui. Nu vrea să vadă că şi în decembrie bîzîie, forfotesc, cel puţin tot atîtea muşte prin camera închisă aproape ermetic, într-o epocă în care aproape în fiecare faptă a noastră urlă durerea de-a ne fi pripit. Doar că nu luăm în seamă. Iar el, dînd ascultare, parcă, propriei lui tradiţii priveşte — rezemîndu-şi bărbia de mînerul de argint al bastonului său — undeva în zare. Şi cugetă. Cel puţin aşa spun cei ce la vremea aceea umblă în vîrful picioarelor, prin preajma sa. Dacă nu vor ca, la trecerea celor trei săptămîni, să le zboare în cap bastonul cu măciulie de argint. Aşa şade la masă şi noaptea, el, omul care ziua veghează. Noaptea, cînd prin geamul aburit licăreşte lumina vaporilor de mercur emanaţi de fabrica de îngrăşăminte chimice, de alături. Lumea luminează, nu-i vorbă, dar faptul că are nevoie de lumină exterioară o priveşte doar pe ea. O priveşte, pentru că încă nu s-a adîncit îndeajuns în voluptatea de-a vedea către înăuntru. Mai bine zis s-a dezobişnuit. Sau s-ar dezobişnui dacă nu s-ar găsi întotdeauna, pe undeva, cîte un om de-un calm ce nu s-a mai pomenit, cum e, spre exemplu, Pîrcălabul de Cocoşeni, Despre conversaţiile purtate cu sine însuşi, conversaţii neînchipuit de interesante, desigur, n-a transpirat pînă azi nimic. Şi nu va transpira nici de aici înainte. La ce s-o fi gîndit vreme de trei săptămîni? La ce s-o fi gîndit tot timpul? Ce concluzii va fi tras la încheierea meditaţiilor ţinute cu atîta atenţie? Cine ar mai putea spune?! S-ar putea ca rezultatul să nu fi fost decît concluzia că la anul totul va trebui gîndit de la capăt. Iar acum... hai la treabă! Eu n-am vrut să spun decît că Pîrcălabul de Cocoşeni trebuie urmărit cu atenţie. Precum eu însumi îl urmăresc, în postura de zeu sărac cu duhul. Nu-l urmăresc tocmai în mare sărăcie a duhului, ci mai mult întristat. Întristat la gîndul că Socrate va fi nevoit să moară iar.

(Ei, vezi?! Aici sînt de acord cu tine.)

În româneşte de NICOLAE BRAŞOVEANU

Medalion literar

DOMNIȚA GHERGHINESCU VANIA

Cu ani în urmă, aflîndu-mă în casa cu uşile date în lături, a soților Gherghinescu, în atmosfera îmbibată de parfumul unei alese spiritualități, creată nedeliberat de această «pereche legendară», am citit cu emoție dedicația marelui Blaga caligrafiată pe coperta interioară a ediției definitive de Poezii, **apărută în 1942, la Fundații: «Domniței, marea vinovată că poezia românească nu conține». Este înscris aici un suprem elogiu adus inteligenței fulgurante şi dăruirii intelectuale a Domniței Gherghinescu, puterii ei neobişnuite de a face să vibreze mai adînc marile viori ale corifeilor poeziei.**

Ani în şir, cu mici întreruperi, a «locuit» în camere de spital sau sanatoriu. Dar spitalul n-a reuşit să o izoleze de freamătul fermecător şi tonifiant al vieții literare. Pînă în ultima clipă de viață, s-a aflat în miezul frămîntărilor creatoare. Urmărea cu interes mişcarea ideilor, se entuziasma de izbînzile literare ale poeților tineri — ştia să măsoare greutatea şi finețea opiniilor critice, se confrunta cu ele, se apleca asupra versurilor cu o atenție infinitezimală.

A scris Domnița Gherghinescu literatură originală? Înalta calitate a traducerilor din literatura franceză închinată copilăriei şi adolescenței constituie pentru noi însemnul unui scriitor înzestrat cu o sensibilitate ieşită din comun şi cu vaste resurse stilistice.

Adevărul este că a scris numeroase pagini de literatură autentică — sub forma unor însemnări personale, a scrisorilor, a unor fragmente de proză, dintre care multe pot rivaliza cu cele mai bune texte din orice antologie cu caracter memorialistic şi epistolar, însă nici-o dată nu şi-a manifestat — dintr-o modestie excesivă — intenția de a publica asemenea scrieri, mulțumindu-se cu lectura selectivă a cărților altora.

Sînt în Fragmente şi însemnări **(pagini pe care le publicăm aici) prețioase reflecții inedite cu privire la fenomenul literar şi artistic, note de istorie literară contemporană, mici schițe şi portrete extrem de sugestive, realizate cu mijloace de o mare simplitate, în care forța evocatoare şi caracterologică se îmbină cu umorul fin, notații amare, dar şi meditații care atestă transcendarea acestora şi afirmarea încrederii în viață, în valorile ei majore de ordin spiritual.**

ION LUPU

FRAGMENTE ŞI ÎNSEMNĂRI

Sînt obosită; foarte obosită, iar după plecarea ta rămăsesem foarte tristă; parcă mi-ar fi aşezat cineva pe cap o glugă de plumb... Sînt într-o serie de contradicții, pe care le suport tot mai greu. Doctorița Iacob mi-a adus de la Arghezi «Scrieri». Abia după ce mi-ai explicat tu ce înseamnă «mustrarea» aceea pe care nici n-o puteam descifra, mi s-a luminat un pic inima. Dedicația este aşadar: «Doamnei Domnița, cu mustrarea că nu ia pana poeziei adevărate aşteptată».

Eu înţeleg odihna ca pe o tihnă cu bucurie; altfel cum să intri în starea aceea de linişte care să te ducă la activitatea spirituală? Fără asta odihna este un stat în trîndăvie, mai obositoare şi mai deprimantă decît o muncă primitivă.

Azi se împlineşte un an de cînd sînt aici. Mă uit în urmă şi nu mai pot vedea nimic bun înainte. Am ieşit din această din urmă suferinţă, cam înstreinată de mine, cea de odinioară. Poate am să-mi revin la vechile ciripeli, dar parcă uit partiturile optimiste.

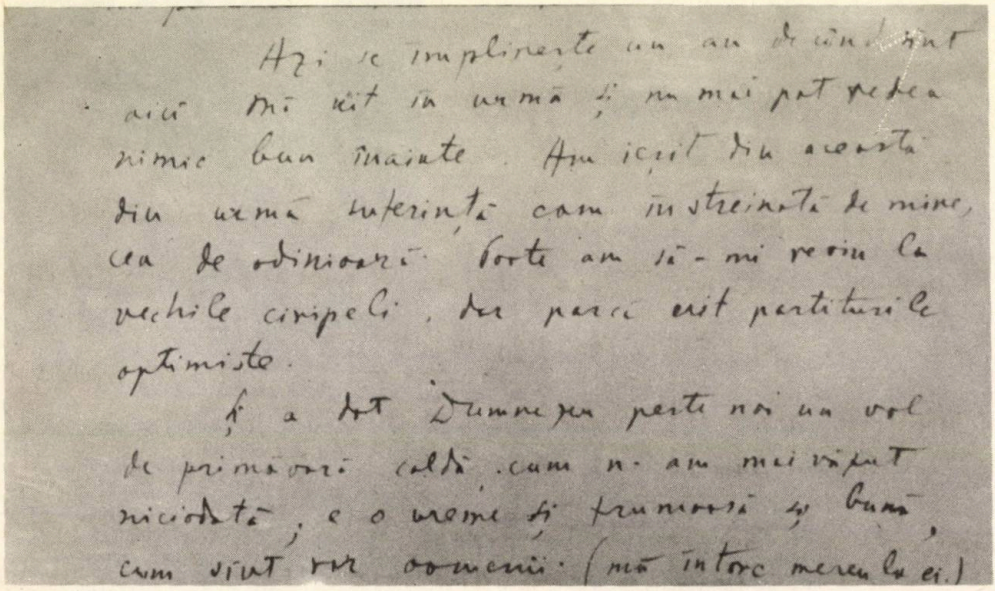

Facsimilul celei de a treia însemnări

Şi a dat Dumnezeu peste noi un val de primăvară caldă, cum n-am mai văzut niciodată. E o vreme şi frumoasă şi bună, aşa cum sînt rar oamenii. (mă întorc mereu la ei.)

Ce multă vreme am bîjbîit prin beznă şi disperare şi tăceri de piatră! Dar uite că vine, încet-încet, încă o primăvară. Peste puţin am să văd iarăşi înverziţi, plopii. Cine ar fi crezut! Sîntem în anul 1964.

Am început să revăd «Cărarea pierdută» şi găsesc încă greşeli. Sigur, tu ai dreptate cînd îmi atragi atenţia că mai binele este duşmanul binelui... Dar acum e vorba să dau ceva perfect. N-am primit încă «Prinţişorul» pentru corectat. Mai sînt şi acolo multe de refăcut. Cred că ar trebui să vin acasă. Aici e greu. N-am nici măcar o masă bună pentru scris.

Săptămîna asta au dat peste mine două catastrofe:

Mi s-a prostit frumosul pix, rapid şi lejer ca un lăstun. Uitasem cît de rău este să n-ai un condei cu care să te înţelegi, şi nu mă pot consola că lăstunul meu şi-a pierdut substanţa. (e cu pastă).

Pe urmă s-a înteţit iarăşi afurisita reumă din braţul drept. M-am trezit într-o dimineaţă cu umărul înmărmurit. Sigur că sînt bune infiltraţiile cu cortizon, dar atît de dureroase că mă bagă în panici de om primitiv numai gîndul că se apropie ora tratamentului; iar putere nervoasă de a mă stăpîni, ca altă dată, am tot mai puţină.

Marguerita mia, la ora asta, 4,20 — nu-i aşa, trebuie să ne culcăm şi să visăm «visuri pe care n-a-ndrăznit să le viseze încă nici un muritor»... de exemplu, că peste trei ani Vlad are să alerge cu schiuri pe Livada Poştei, şi o să ne strige tare: Hepa! Hepa!

Iar noi două o să avem pălării de pe vremea lui Henric V și o să ne dăm la o parte din calea istoriei.

Scrie doamnei Blaga, neapărat; fă un drum pînă la Cluj. Ar fi bine să consolidezi și legăturile cu Tribuna. Tu nu vezi cum fac cei mari și tari? Ți-e mai mare dragul; sau mai mare jalea... Ca să nu pleci la Cluj, nu aduce argumente de domeniul finanțelor. Dacă ții seamă de ele, toată viața ai să aștepți pensia: s-o primești, s-o numeri, s-o împarți cu chibzuință și să devii sclavul ei.

Dar nu e nevoie să pledez, fiindcă atitudinile tale față de bani le-am apreciat, ba le-am admirat chiar, pînă la intimidare, încă de cînd eram la Geoagiu și nu știam mai nimic despre țechini. Totdeauna te-ai comportat ca un multimilionar, ceea ce dacă nu ești în realitate, este ca și cînd ai fi.

Îți trimit, Margherita, și brățara. Cred că ai nevoie de bani. Amărîtul nostru buget nu se poate mișca spre tine, decît funcționărește, în rate. Și mă gîndesc mereu la pătuțul lui Vlad. Mai bine vinde tu, acolo, brățara și cumpără «crivatul».

Mie mi-a plăcut s-o port, cît am purtat-o. Am dormit toate nopțile, de cînd ai plecat, — cu ea. În felul acesta n-am s-o uit niciodată... Și pe urmă, dac-aș avea o brățară de aur, n-aș mai aspira să am o brățară de aur...

Doamne ajută-mă să nu mi se împlinească toate dorințele!

De cînd ai plecat, ninge mereu. Dacă ai putea să vezi ce festivă e acum Livada Poștei!...

Cel mai frumos pom din oraș e corcodușul nostru. Cînd ninge se entuziasmează îngrozitor. Și toată zăpada din cartier parcă o adună el, în spate. S-a făcut aproape rotund, iar spre seară bate în roz.

E ca mama lui Meaulnes, care trecea spre seară, pe stradă, în ajunul Crăciunului, încărcată de pachețele și îmbujorată de ger...

Nu se rezolvă probleme sufletești încurcate, cu discuții. Nimeni nu se poate explica și nimeni nu poate face pe altul să înțeleagă.

O mare singurătate rezultă din fiece explicație...

Într-adevăr, la început a fost cam greu, dar ceea ce a fost antipatic, e pe ducă și peste cîteva zile am să mă plimb în poenițele mele și am să mă întîlnesc cu mine cînd aveam șaptesprezece ani și te iubeam cu încredere oarbă.

Uită-te în jurul tău la oamenii normali; ai să bagi de seamă că noi sîntem puțintel cam naivi și cam caraghioși.

Oamenii se gîndesc să facă totul cum e mai bine pentru ei, lăsînd la o parte orgoliul, noblețea și alte marafeturi. De la mic la mare, toată omenirea face cum nu facem noi. E timpul să ne trezim, frățioare.

Plasează-te pe orbita comună și are să-ți meargă bine. Glumește și tu. Ah, ce salvatoare e gluma! De cîte situații grele te scapă o vorbă cu duh. Exersează-te. Începe să rîzi chiar dacă n-ai de ce. Rîzi și de tine, cu duh și cu blîndețe; ieși din atmosfera asta de boală și cenușe.

Am sosit din oraș. Tare greu la deal, tare greu la vale. Doamne, pe ce teren să mă mai aventurez? Care e drumul fără riscuri pentru respirația mea?

Și totuși m-am îmbrăcat «ca oamenii gospodari și vii» și am plecat să cumpăr un metru de șnur alb. Pentru ce? Nu știu; poate o să-mi trebuiască vreodată.

Aseară am întîlnit-o pe aleie, pe Lidia, plîngînd cu suspine: pierduse suta de lei pe care i-o dăduse mămică-sa să cumpere bicarbonat. I-am dat suta mea și am tras-o de nas. Dintr-o dată a început să rîdă; și-a alergat la farmacie.

Nu ți se întîmplă și ție să dai drumul în cutia poștală unui plic alb, curat, cu adresa frumos caligrafiată și înăuntru cu cine știe ce gînd, ce vorbă de care începi să te îndoiești în clipa în care l-ai lăsat din mînă?

Am regretat că ți-am trimis paginile acelea oarbe parcă, multe și surde. O scrisoare cu toate informațiile, și care nu mă reprezintă — cel puțin în atitudinea mea sufletească față de tine.

Am primit «Furtuna» dar nu pot ști precis dacă puternica impresie cu care am rămas după lectură se datorește numai calităților poetice sau trece, din întîmplarea pe care mi-ai povestit-o, ceva în sufletul meu și mă predispune la... impresionabilitate.

N-am s-o mai citesc decît cînd va fi în cameră ordine, curat și liniște. Acum e un infern.

Doar cîteva ore au trecut de cînd ai plecat și mă simt ca și cînd mi-ar fi foarte sete și n-am ce să beau.

Poate fiindcă am ieșit, spre prînz, să văd mugurii și era atît de frumos, că m-a cuprins un urît groaznic. Nu știu cum am să pot îndura încă o primăvară aici, singură și așa de departe de casă...

...Dacă ai ști cu cîtă grijă mă gîndesc că astă seară te întorci acasă, unde ai să înduri frigul și foamea — ca Léon Werth — fiindcă nu ne-am gîndit să rugăm pe cineva să facă zilnic cîte puțin foc.

— M-am apucat să fac un răvaș pentru Domnul Arghezi. Vreau să-i explic unele lucruri în legătură cu tine și cu poezia ta. Aș vrea să te înțeleagă fără greșeală.

Am băgat de seamă de-a lungul fericitei noastre prietenii, că El ascultă obiecțiile mele cu «favor» și ține seama de ele. N-aș vrea să am aerul că mă salt pe vîrful picioarelor ca să-mi dau dimensiuni, Doamne, apără-mă!... Este vorba de altceva. Simt că din sufletul meu trece un fior în sufletul lui, iar miracolul se întîmplă și invers. Cred, de altfel, că ceea ce obiectează iubirea sinceră, dezinteresată și clară, e întotdeauna just...

Dar noi știm că Domnul nostru cel de toate zilele are observația fulgerător de rapidă, iar atacul e necruțător; după cum elogiul, dacă nu te-a clădit trainic Dumnezeu, poate să-ți ia mințile prin înfumurare. Nu-i așa?

Stăpînul a toate poate să fie și nedrept, cînd i se năzare să pape o jivină; un fluture de ivoriu poate să-i enerveze văzul, iar o zburătoare cu puful fără contur aproape, să-i pară prea singură pe partitură și s-o privească pînă rămîne idee — doar două-trei vorbe frumoase — din ea.

Nu sînt de părerea ta în ce privește «Poetului necunoscut». Mie îmi este în adevăr necunoscut.

Și pe urmă, cred că a venit vremea să aibă arta un caracter mai ușor, de bucurie. Prea mult canon, prea multă jertfă, scrîșnet, doctrină și... «grea de gînd».

Cred că în lupta omului pentru fericirea omului, trebuie să stea în preocupare tocmai această lepădare de casnă exersată cu sudoarea frunții. Să ieșim din mentalitatea primitivă și barbară a sacrificiului ca preț pentru creație.

Dar e foarte adevărat că meseria, oricare ar fi ea, trebuie făcută bine, mai ales cînd se îndeletnicește cu scule atît de gingașe: «smalțuri» și cuvinte.

Vreau să-i atrag atenția Domnului nostru, asupra unei simplități din poezia ta care este emoționantă tocmai fiindcă n-are forța cedrului din Liban. E o salcie de pe malul unui rîu românesc.

Cîteodată e obositoare prea multă precizie, iar perfecțiunea tehnică poate părea inumană și chiar cinică.

PRIMĂVERI FĂRĂ NUME

Încarc relele lumii în mine
Și gîrbov ezit prin subterane,
Uitînd că sciticele gorgane
Mistuiră luxoase dureri anonime.

Ah, iarna s-anină cu feerice frize,
Filtrează vara arome-n ciorchini
Și norii sugrumă un cer aprilin,
Femeile țipă-n polare banchize.

Mormintele seamănă. Cinic decor,
Osemintele se desfată, la fel, în pămînt,
Speranțe-nșelate zornăitor.

Respira-voi limanul năzuit în curînd?
Șchiopătez insolent din eșec în eșec.
Primăverile vin, primăverile trec...

AL. JEBELEANU

ION GHEORGHIU

Compoziție

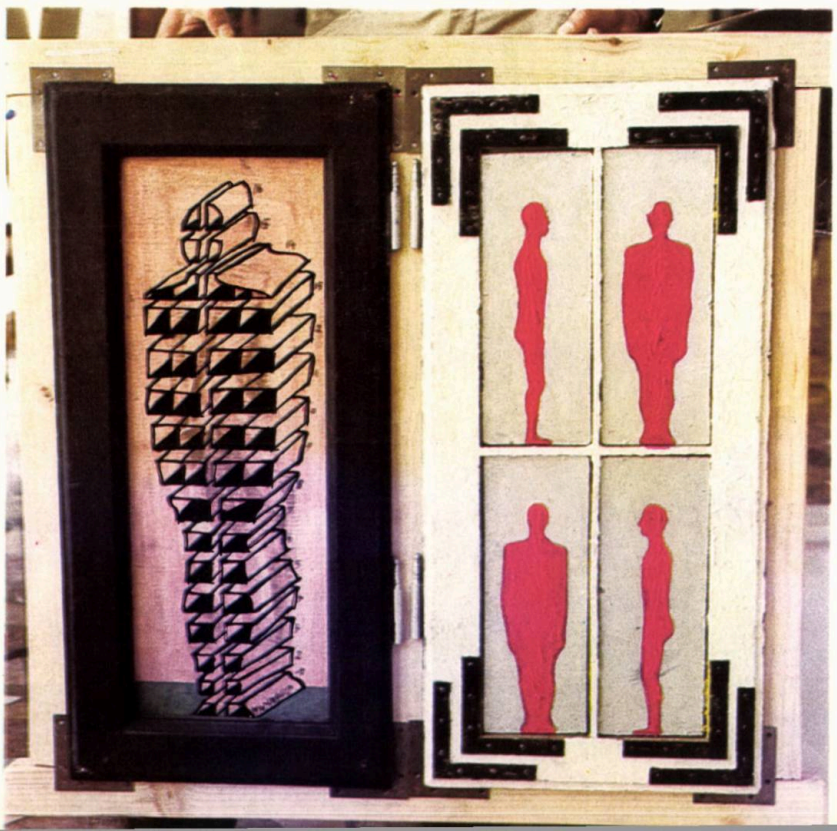

PAUL NEAGU
Omul din fereastră

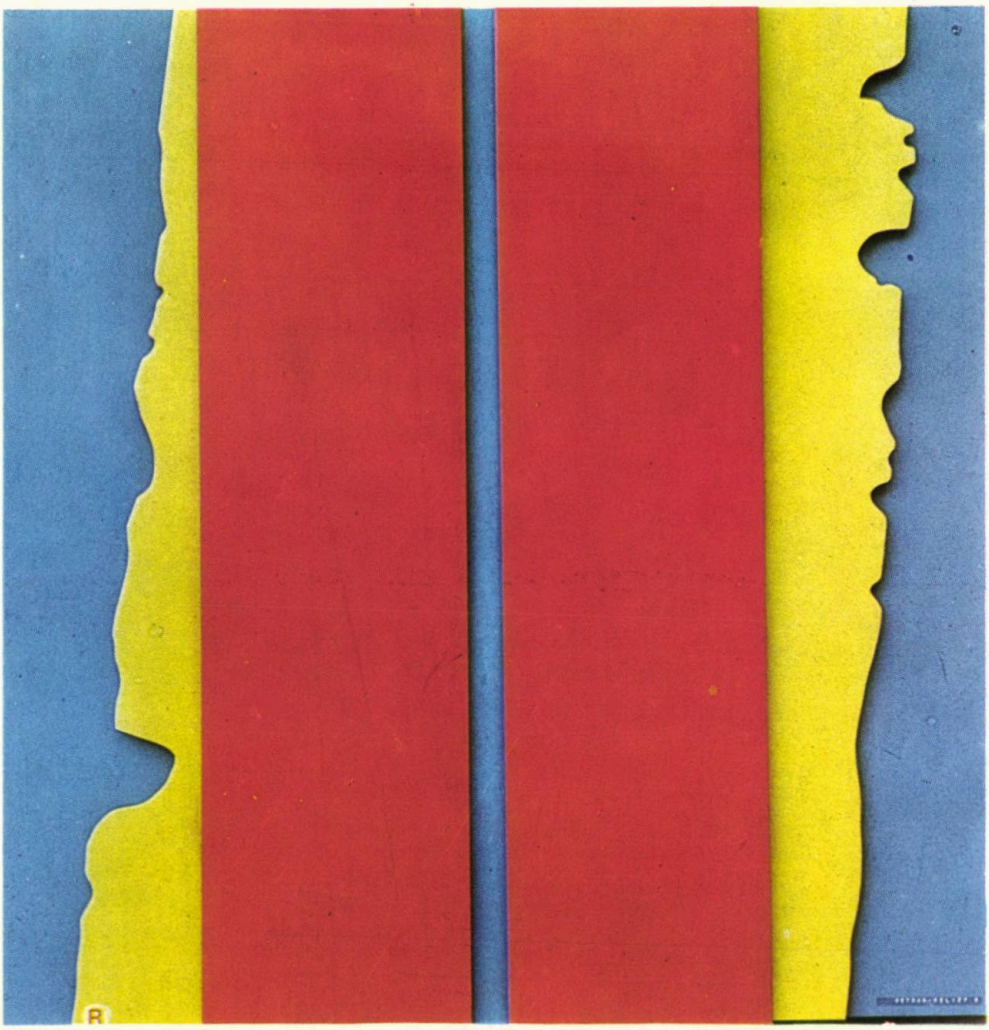

VLADIMIR ŠETRAN

Element

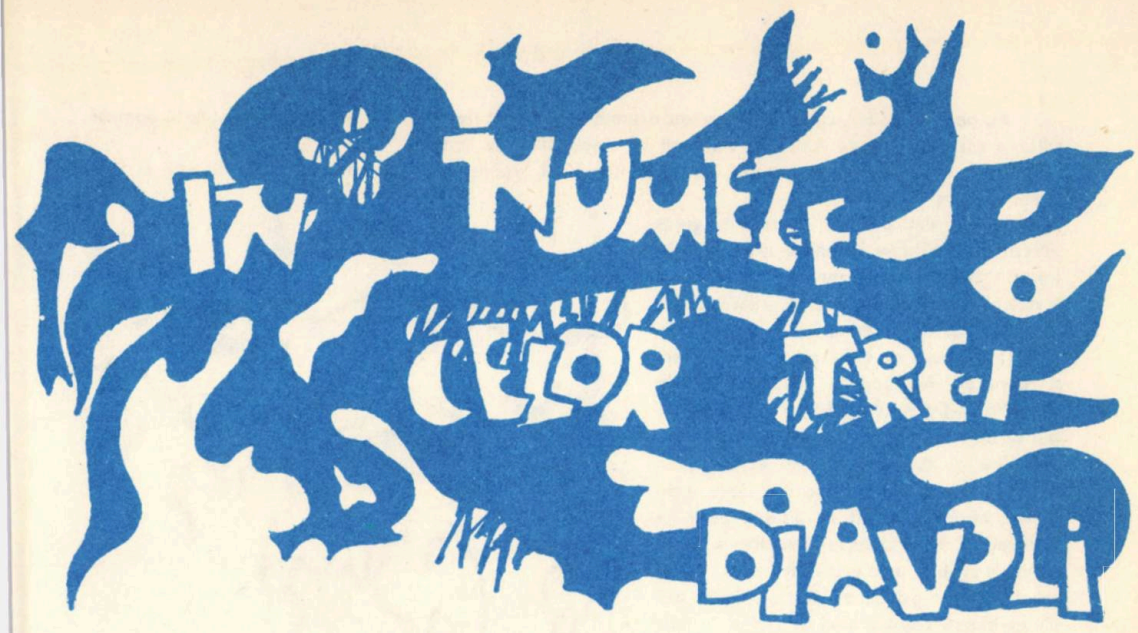

O schiță de HANS LIEBHARDT

Oricît m-aș sili să-mi aduc aminte, nici azi nu-s în stare să spun cum s-a făcut că un țigan a ajuns vătaf peste vitele oamenilor. Asta din pricină că n-am reușit să aflu cum a luat ființă acel neobișnuit sistem de pășunare a cornutelor. Paza se făcea cu rîndul: pentru fiecare vacă stăpînul ei păzea ciurda o zi, iar dacă avea două era obligat să presteze două zile de pază. Asta se chema că ciurda era păzită cu schimbul. Exista însă și o altă ciurdă, a cărei păstorire fusese încredințată unei familii de țigani, pentru toată vara. Adică pentru tot răstimpul cuprins între ziua cînd cornutele erau înfierate cu semnul comunei și căderea toamnei. Nu pot spune însă cum se împăcau aceste două metode de pășunare atît de deosebite. Nu sînt sigur nici dacă otava se cosea în zilele cărora li se spune «vara babelor», sau la începutul toamnei. Trebuia stabilită precis ziua pînă la care fîneața era fîneață. Ziua pînă la care vitele, nevinovatele de ele, nu aveau voie să treacă gardul de răzlogi cu strășnicie ferit toată vara.

Acum pe pășune nu mai găseau nimic;... ce naiba să mai mănînce? Pere pădurețe căzute pe jos? Și mai era și veșnica ceartă: unde sfîrșește hotarul comunei Suseni și unde începe cel al comunei Tilișca. De pe pășune se zărește numai turnul bisericii din Suseni? Mulțam frumos! Păi dacă Tilișca-i peste trei dealuri!...

«Măi flăcău, spuse țiganul căruia — așa-mi aduc aminte — i se zicea Dadu, mînă vitele dincolo de răzlogi!» Porunca era dată lui Andreiaș, pe care țiganii îl iubeau ca pe copilul lor, dar o prietenie cum a legat el cu Dadu (drept că n-a ținut decît o zi!) n-a mai avut nimeni.

Aș vrea să-l descriu pe acest Dadu, dar n-am cum: cînd l-am cunoscut eu era un flăcău sprinten care își punea floare de oleandru la ureche și cam stîrnea spaimă cînd trecea pe uliță. Dar de-atunci s-a-nsurat — precis că asta l-a cam mîncat fript —, viața-i grea, iar el trebuie să-și hrănească nevasta, care e mai în vîrstă decît el, și doi smîrcîiți de copii.

«Tu ești bărbat *prima*, măi săsucule, mi-a zis într-un rînd Dadu, cu tine îmi place să merg la furat de cai!» Ei! cai nu era vorba să furăm noi, ci doar puțină otavă... Și nu pentru noi, pentru nevinovatele alea de vaci.

Pîndarii din Tilișca răsăreau ca din pămînt, parcă anume ar fi pîndit cînd trece turma Susenilor granița. Nu se putea sta de vorbă cu ei ca între oameni, cum se cuvine între creștini. Rupeau pur și simplu un cîrd din ciurdă, sau luau de la spate toată turma și o mînau la Tilișca, la «oborul de gloabă» — cuvînt de groază pentru urechile oricărui păstor, căci acolo se cer bani grei pentru fiecare cap de vită.

«Democrație-i asta?» întreba, indignat, Dadu, țiganul. O să-l ia cu el pe Andreiaș, orfanul de război, și o să meargă cu jalbă mare la Sfatul popular din Suseni.

Au pornit, aşadar, cei doi — care tot drumul s-au vitejit nevoiemare, din gură — la Sfatul popular, adică la *cănţălărie*, unde Andreiaş s-a oprit cu clopul de paie în mînă.

«Aveţi noroc, oameni buni, spuse notarul. Îl vedeţi pe dumnealui? E deputatul şi l-aţi nimerit aici.»

Dadu şi-a dat pe dată drumul la gură: «Neam de vită de-a Susenilor n-a trecut în hotarul tilişcanilor (de nu cumva o fi scăpat o vacă ori două), n-a apucat să treacă gardul de răzlogi, cum spunem noi şi ne-a şi năpădit o ceată întreagă de tilişcani; vreo douăzeci şi patru de inşi, toţi în căciuli negre, de oaie, Maica-Domnului aibă-i în pază, da'zic zău că nu-i frumos că au năvălit în păşunea susenilor şi au mînat vitele, adică vacile, dragile alea de văcuţe care dau lapte copilaşilor, că le-au stîrnit de pe sub perii ăia pădureţi unde rumegau liniştite şi le-au mînat în străini, prin praful drumului, care-i aşa vătămător pentru sănătate... Ce-or mai plînge băieţii copilaşi cînd or vedea, la cină, că nu-i laptele pe masă, că şi el, Dadu, are doi, că şi-aşa bătrîna, soacră-sa, se tînguieşte mereu... Iar deputatul să binevoiască a se milostivi de acest orfan de război care se găseşte în faţa dumisale, iar Domnul-Dumnezeu îl va pedepsi pe tilişcani, în numele celor trei diavoli, purta-i-ar ielele pînă le-o trece pofta să mai pună mîna pe vitele altora, pe nişte biete dobitoace nevinovate!

Ilustraţii de ION TOULOUSE NEAGOE

Deputatul spuse: «Otava trebuia să fie cosită la vremea asta. E o problemă de sezon. Gardul de zărlogi? Asta-i o problemă de teren. Ambele sînt însă (aşa ne învaţă marele Einstein!) relative. În concluzie: În Tilişca revoluţia culturală progresează greu. Este necesar, aşadar, cu părere de rău constat acest lucru, să li se aplice acelor prieteni o critică.»

Andreiaş se interesă, sfios, dacă în felul acesta vacile vor fi eliberate.

«Care vaci?» întrebă deputatul, mirat.

«Vacile globănite. Vacile Susenilor.»

«Ce-o mai fi şi asta!» Deputatul pierduse, evident, legătura...

O veche pricină în legătură cu graniţa, despre care ne vorbesc mereu bătrînii, căută Dadu să-l lămurească. Copilaşii ne vor pieri de foame, căci pînă o fi să priceapă deputatul vorba cîntecului: scoate pîinea din cuptor, spre pomana morţilor!

Notarul atrase atenţia că fleica e pe grătar însă că, din păcate, tulburelul din anul ăsta încă nu-i tocmai pe tocmai. Dar că deputatului nu i-ar displăcea, poate, nici un otonel din anul trecut. Că cel mai important lucru este, totuşi, ca pacea şi buna-nvoire să domnească printre oameni.

Astfel deputatul alcătui o scrisoare către comuna învecinată, Tilişca, scrisoare care începea frumos şi spunea cam aşa: Avînd în vedere faptul că aceste două comune se află atît de aproape una de alta, învrăjbirile pricinuite de un netrebnic gard de răzlogi nu trebuie scoasă la lumină, ci îngropate. Tilişcanii erau rugaţi însă ca, drept semn al bunăvoinţei lor, să elibereze unei delegaţii alcătuite din păstorul Dadu şi orfanul Andreiaş acele vaci globănite.

Cei doi se întoarseră acasă, de la acel lung drum, în puterea nopţii, cu vacile scoase de la obor. Dar pe podul din Susani cei doi prieteni se despărţiră: Andreiaş nu mai voia să meargă împreună cu Dadu, să adune mălai şi slănină, alimente pe care gospodarii le datorau pentru bătălia cîştigată.

În româneşte de NIC. A. STRĂVOIU

ARTICOLUL 20 LITERA b ALINEAT UNU SI DOI

— Piesă pentru televiziune, într-un act, două alineate şi mai multe arătări —

de NICOLAE CRIŞAN

Poetului ION BRAD

A(rătarea I — alineat unu

Un birou al «I.S.A.D.I.D.I.» (Inspectoratul şef al dispeceratului inspecţiei de întreţinere). *Şeful* e la birou, să zicem ocupat cu ceva hîrtii sau pur şi simplu somnolent. Intră *Ionel Abăseacă*, după veşminte, pe jumătate ţăran, jumătate orăşan; nu-şi dă seama dacă *Şeful* l-a văzut sau nu; oricum îndrăzneşte.

Ionel Abăseacă: ...'nă ziua... Eu is Ionel (rosteşte cuvîntul accentuînd prima vocală: I-i-ionel)... Ionel Abăseacă... Ionel de la *primare*... Cînd ne bătea *domnu* cu *ligra* peste deşte... I-i-onel!...

Şeful: Şi ce vrei? Sîntem ocupaţi. (Abea acum pare a se fi trezit. Se chinuie să se despacheteze din scaun, de după birou) Abăseacă! Tu eşti!

Ionel Abăseacă. Păi de, cam eu aş fi... Dar tu, matale de cînd ai crescut în muncă, că de, ştim noi, iar noi am rămas înapoiaţi... ne-ai cam uitat.

Şeful (îl bate pe umăr, îl îmbrăţişează) Nu te-am uitat frăţioare Abăseacă. Se poate?! N-am venit eu aicea, acasă, de unde m-am ridicat?!...

Ionel Abăseacă («Prinde» momentul de efuziune şi cum ştie ce vrea vorbeşte decis) Păi zicem şi noi... Că matale trebuie să m-ajuţi, să-mi dai un post. Că ziceam cu Lenuţa, nevastă-mea «Mă dacă nici el nu te bagă în pîine, nici dracu nu te face om!»

Şeful. Te bag! Te fac! Îţi dau mă, Abăseacă!... (Scurt moment de perplexitate picat ca undelemnul încins peste generozitatea Şefului) Dar ce să-ţi dau? Ce vrei?...

Ionel Abăseacă. Un salar. La stat. Că dacă nici tu-matale — nu mă faci om...

Şeful (dînd înapoi din faţa promisiunii) N-ai de lucru? Doar eşti în colectivă.

Ionel Abăseacă: Păi, aş cam fi. Şi de lucru aş cam avea eu. Picherie, la *chefereu*... altminteri sîntem în colectivă şi eu şi Lenuţa — cum să fim?!

Şeful: Şi nu v-ajungeţi?

Ionel Abăseacă: De... Eu cum zisei, mai la drum, mai la *chefereu*... Da Lenuţa lucrează... şi copiii.

Şeful: Ei, vezi!

Ionel Abăseacă. Păi, văd. (familiar şi viclean) Trebuie multe la casa omului? Trebuie. Îi trebuie bani? Trebuie. Trebuie un salar pe chenzină la stat? Trebuie! Colectiva-i colectivă, picheria-picherie, da dacă nu lucrezi

nu pică!... Alta-i cu un salar. Trece luna — pică plata. Mult-puțin la stat e lucru sfînt!... Îmi dai?...

Șeful (care între timp s-a decis) Ascultă Abăseacă, mai există podul vechi? Ne jucam noi sub el mijoarca...

Ionel Abăseacă. Păi, de ce să nu fie? L-au podit din nou după rupturile din primăvară, l-au acoperit cu piatră și țărînă să nu putrezească... Da de fost este.

Șeful: Te fac zapciu la pod, Abăseacă! Ochii și podu. Dai cu var, trosc! cu ciocanu' cînd îi sar cuiele. O lopată de piatră la capete-vara, gheața cu toporul — primăvara... și gata! Fac raport! «Pentru întreținerea podurilor din raion... articolul 20, litera b, alineat unu, pentru creșterea activității... etc. etc... Ion Abăseacă, zapciu. S-a făcut.

Ionel Abăseacă: I-i-onel, nu Ion... Și nu *ețetera* că nu-i decît un pod în raion, unul singur. Bun cînd vin ploile, fiin'-că știi bine gîrla-i seacă tot anul. Trece lumea prin vad... Altminterea zapciu-e bun. Mult-puțin, pică chenzina. Lucru de stat e lucru sfînt!.

A(rătarea) II

După un timp; la fața locului — la pod. Ionel Abăseacă văruiește cu o bidinea balustrada de scîndură a podului. Salută cu respect — și cu bidineaua în aer un I.M.S. ce trece pe pod, în viteza întîi. La acest salut sînt atenți — din mașină — *Șeful* și *Șeful șefului* de pe scaunele lor (Șoferul nu poate fi atent la oameni, ci la coastele podului cîrpite cu pietriș)

Șeful șefului (după ce a răspuns salutului îl întreabă pe vecinul de pe banchetă — pe Șef) Ce face omul ăla?

Șeful: Întreține lucrările de întreținere ale podului. E zapciul. Picherul. Îngrijitorul!

Șeful Șefului: E calificat?

Șeful: L-am calificat din mers.

Șeful Șefului (după un timp — mașina a scăpat în largul drumului la hopuri ceva mai bine) la ascultă șefule, cine-l inspectează pe zapciu?

Șeful: !?!?!

Șeful șefului: Eu te inspectez. Ai munci de răspundere, nu? Crezi că munca lui nu e? Podurile sînt, pentru arterele de circulație noduri vitale... Ce să mai vorbim?! Poți lăsa o asemenea muncă nesupravegheată, neinspectată? Ce fel de inspector ești, șefule?

Șeful: Am înțeles. E o scăpare a mea, în muncă.

A(rătarea) III

Același birou al «dispeceratului I.S.A.D.I.D.I.» *Șeful* îl dăscălește pe noul *Inspector* al zapciului.

Șeful: Pentru arterele de circulație nodurile sînt podurile!... îl instruiești, îi dai ordine! Instrucțiuni! Circulare! Ordonanțe! Minute! Avertismente! Observații! Directive! Și... Control! Control!

Inspectorul: (tip cam blazat) Îi dau! Dar Ionel ăsta nu prea știe carte multă...

Șeful: A rămas într-a patra repetent.

Inspectorul... așa că eu, deși am scris frumos, rond, îi scriu degeaba. N-o să poată citi el, cu cultura lui... Trebuie ca ordonanțele, instrucțiunile, observațiile, îndrumarea și controlul să fie bătute la mașină?! Trebuie o dactilografă...

Șeful: de! Trebuie.

Inspectorul: Aurelia! Nevasta *culturalului*... E obișnuită cu munci intelectuale... E aici... S-o chem?

Șeful: Lasă... Intră în articolul 20 litera b alineat unu. E în

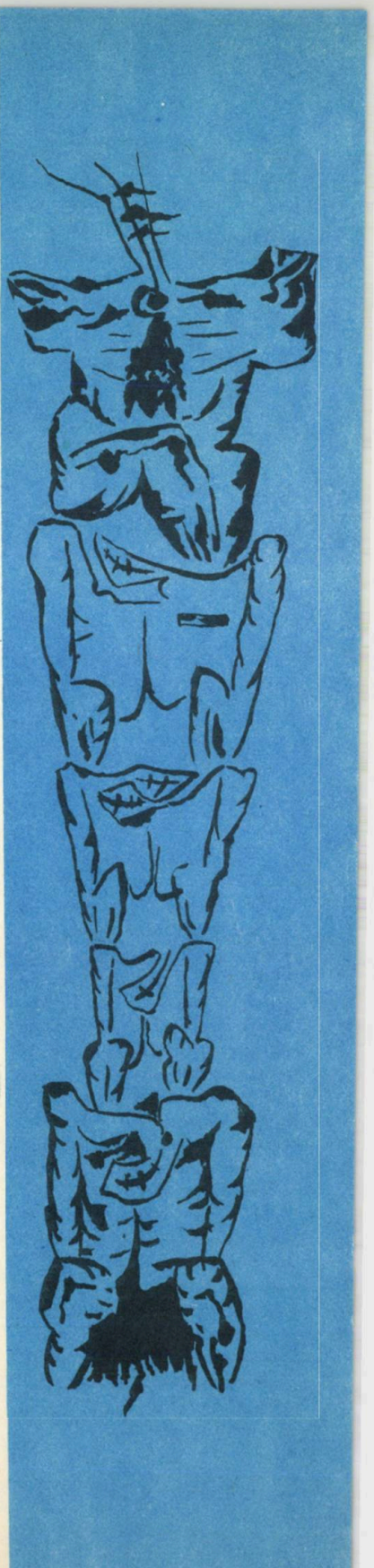

ordine.

Inspectorul: Nu e! La întreținerea de poduri trebuiesc materiale: lemn, var, ciment, piatră, etc. Ei, eu sînt cadrul administrativ, inspector, îndrumător, nu tehnician! Ne trebuie un tehnician *la secție?*

Șeful: Trebuie.

Inspectorul: E bun Vasile. Copilul lu' Mielu, cumnatul președintelui. Îl scăpăm și de armată. A făcut a XII-a la tehnic. Copilul, nu președintele.

Șeful: S-a făcut... Intră și ăștia în articolul 20 litera b alineat unu. (Pînă își mormăie replica, *Inspectorul* iese și revine cu Aurelia și Vasile — gata pregătiți pentru o treabă ca asta și care așteaptă la ușă)... Creștem activitatea. Raportăm la centru. Principalul e să acționezi! Să acționezi!

Aurelia: (care știe exact cum stau lucrurile, îndrăznește) Să acționăm, tovarășe șef, dar nu la întîmplare. Eu bunăoară știu la birou, da nu la contabilitate. Și tata mi-a spus: «Aurelia, treaba ta la birou, da în treburi de răspundere materială nu te băga. Cu statu nu-i de glumit, nu iartă nici atîta greșeală»... Așa că ne trebuie un contabil...

Vasile: Tov. Popescu — metodistul! E priceput... și ei doi (semn la Aurelia și spre ușă) e ca și logodiți, tovară' șef.

Șeful: Fie! Acționăm. Creștem.

A(rătarea) IV — alineat doi

Acum biroul «dispeceratului I.S.A.D.I.D.I.» e împărțit în două. *Șeful* e în stînga, cu *Șeful Sefului* și cu un *Tovarăș de la centru.* În dreapta, noua «secție» cu ocupanții săi: *Aurelia, Vasile, Tov. Popescu.*

Inspectorul și *O femee de serviciu.* Aceasta e singura care lucrează: spală pe jos. Ceilalți beau cafele, fumează; logodnicii: Popescu și Aurelia stau, tandru, de vorbă.

În biroul șefului, *Tovarășul de la centru,* a adus instrucțiuni noi, grave.

Tovarășul de la centru: ...toate sînt prevăzute în articolul 20, litera b aliniat *doi:* restrîngerea activității întreprinderii! Oricum ar părea, măsurile. tovarăși, trebuiesc luate, aplicate! Birocrația trebuie stîrpită! Huzuresc și lenevesc elemente pregătite prin birouri și terenul, locul unde se decide soarta producției, e gol!

Șeful și Șeful șefului (într-un glas aprobator) E gol!

Tovarășul de la centru. Nu se mai poate! Tăiați în carne vie! Exemplar! Și începeți cu dumneavoastră întîi!... Exemplar!... Convinge!... Ei, la revedere și spor la muncă!... La *noua* muncă. (Pleacă strîngîndu-le tovărășește mîinile).

Șeful: (se uită la mînă și rîde prostit) Cum s-ar zice, ne-a dat cu *ligra* pește dește!...

Șeful Șefului: Principial vorbind, are dreptate! Perfectă dreptate. În noile condiții trebuiesc reduse posturile parazitare. Iată eu am să îmi comasez funcțiile: le preiau și pe ale tale!

STAN PALANCA

Nu te-am văzut vreodată stînd la masă.
(Pe gît dădeai paharul, din picioare.)
Tu, Stan Palanca-ndrăgostit de Soare,
Îl mai zăreai prin aburindă plasă?

Vedea doar Luna, sus pe cer o floare,
Iar Noaptea Albă îți era mireasă.
Te însoțeau pe drumul fără casă
Novacii dîrji, frumoasele fecioare.

Dar a șoptit un glas: acum e clipa!
Și, ostenit, tu i-ai primit ofranda,
Chemînd tăcerea să-și desfacă-aripa.

Pe manuscrise-ai pus atît: postume!
Și ai plecat, lăsînd-o pe Smaranda,
Să-ncerci și vinul de pe altă lume.

TRAIAN LALESCU

Ilustrații de TEODOR MORARU

Șeful: Adică cum?

Șeful șefului: Adică bine. În munca asta de inspecție totul e să nu dormi. Și dacă nu dormi poți face treabă cît doi.

Șeful: Dar dacă eu nu dorm, ce să fac acuma?

Șeful șefului: În noua situație, cobori mai jos, mai spre teren, acolo unde se decide producția... (Pornesc spre biroul alăturat al «secției».

A(rătarea) V

Biroul «secției». Femeia de serviciu și-a terminat lucrul.

Aurelia: (femeii de serviciu) Adu cafea de la cooperativă.

Popescu: Și un pachet de «Aroma» Plata după prînz, la chenzină. Și repede. Te miști cam încet.

Femeia de serviciu iese, izbindu-se de *Șef* și *Șeful Șefului*, care tocmai intră. Subalternii sar la locurile lor și își încep activitatea. Aurelia ține la mașina de scris. Ceilalți răscolesc teancurile de hîrtii de pe mesele lor. *Șeful Șefului*, îl înghiontește pe *Șef;* acesta înțelege că ar trebui să vorbească, dar tace.

Șeful Șefului: (se decide) Tovarăși, tovarășul de la centru ne-a adus cum știți probabil, doar chestia aia plutește în aier,... instrucțiuni noi... (îl înghiontește pe șef)

Șeful: (se decide și el) Cam triste fraților, dar asta-i situația. Serviciul nostru intră în articolul 20, litera b, alineat *doi — restrîngerea* activității... Tovarășii trebuie să înțeleagă că locul lor e afară, unde se decide producția! (către *Inspector*) Așa că eu am să trec în locul dumitale, inspectore.

Inspectorul: Dar...

Șeful: Nici un: dar! Totul e să nu dormi. Dacă nu dormi poți face treabă cît doi... Birocrația trebuie stîrpită!... Așa că eu nu dorm.

Inspectorul: Am înțeles, dar... Oameni sîntem, tovarăș' șef. Acuma, între noi, dacă trebuie-trebuie. la să luăm schema binișor, și să vedem cum să facem să fie bine (zis și făcut: totul, se vede, fusese oarecum pus la cale între ei dinainte)... va să zică, dumneavoastră pe locul meu, eu pe locul lui tov. Popescu...

Popescu (acesta e lîngă Aurelia — în scenă, nu pe schemă) Și eu să rămîn pe drumuri? Să mă duc la armată?! Asta vreți dom'le? Nu. Eu trec pe postul lui Vasile!?

Vasile: Să rămîn eu de izbeliște!?... Nu... Dacă-i pe așa, trec *dactilografă*.

Aurelia: Bine. Dar atunci eu trec pe postul lui Ion Abăseacă zapciul!

Șeful: I-i-onel, nu Ion... Păi ăla și așa lucrează la colectivă. Cumulard, domnule! S-a făcut, domnule!...

Aurelia: Și îți bat eu la mașină în continuare ce-o fi de bătut — acolo că doar nu mi-ți pune să car piatră la pod și să văruiesc... în locul lui I-i-onel...

Inspectorul (care a privit pe geam, o dată cu obiectivul) vine, domnule! Într-adevăr Ionel Abăseacă se vede venind împreună cu Femeia de serviciu — discută între ei.) Vine după Chenzină. Ultima.

Șeful Șefului. (Șefului) Îi explici ce și cum. Restrîngere. Articolul și paragraful și aliniatul respectiv... Și dă-i și o primă!..

VLADIMIR COLIN

PÎINEA NOASTRĂ CEA DE TOATE ZILELE

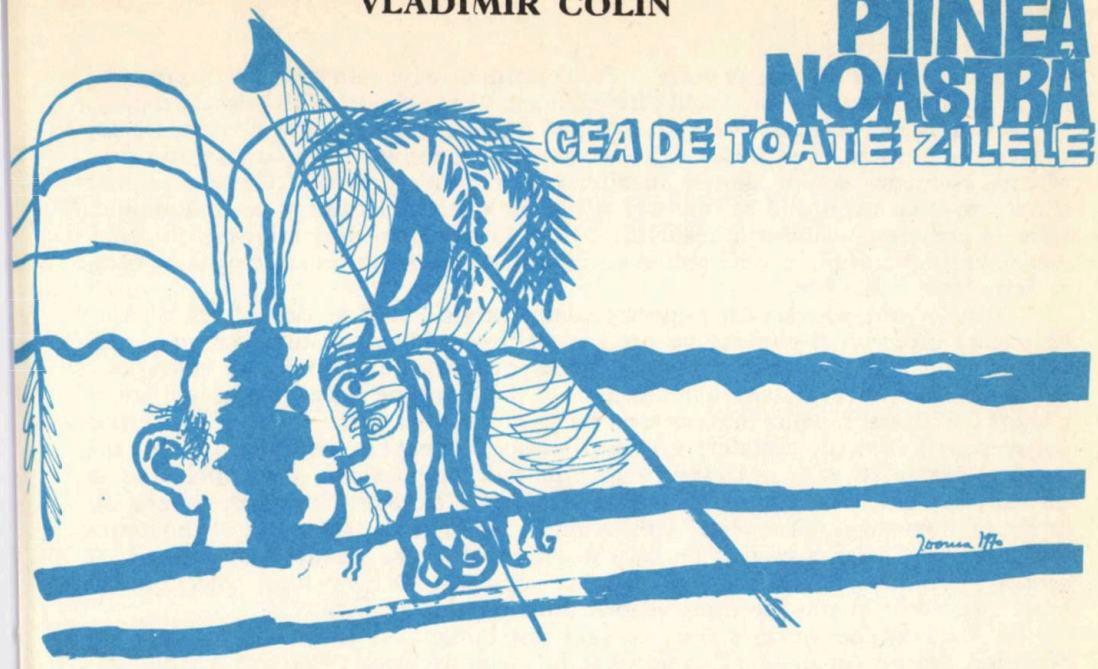

Pe malul lacului și sub fragila boltă a salciei stăteam lîngă ea, în seara mirosind a apă încropită și pămînt jilav, iar privirile noastre urmăreau flotila minusculelor bărcuțe de aur pe care luna le lansa fără scop și fără speranță. Ar fi trebuit s-o iau în brațe și între noi tăcerea n-ar mai fi fost spațiul pe care-l simțeam dilatîndu-se și împingîndu-ne către planetele propriilor noastre îndoieli, tot ce se cerea era gestul banal autorizînd logica unor alte gesturi care se puteau lipsi de participare, se înlănțuiau în virtutea unui multimilenar automatism pentru a garanta o apropiere pe care vorbele n-o mai puteau spera, știam, și totuși, nemișcat, urmărind cu privirea bărcuțele de aur, am șoptit *dragostea mea*, am șoptit *te iubesc*. Cum n-a reacționat, ca un copil care se preface că doarme și nu se trezește nici dacă-i strigi lîngă ureche, am urmat să-i vorbesc. Privirile nu ni s-au întîlnit, sau nu s-au întîlnit decît acolo, în mijlocul lacului, pe semilunele de aur clătinate de apă. Lor le spuneam dragostea și ele i-o comunicau de la o depărtare care mă anula, poate, de vreme ce nu mi-a răspuns o singură dată și n-a întrerupt parada iluziilor adolescenței mutilate și a tinereții pierdute în sinuoasele adîncuri ale oglinzilor deformante, odinioară atît de generos răspîndite pe la răscruci. I-am spus primele cărți și primele lacrimi, cîinele care m-a mușcat atunci cînd, pierdut în universul adult, i-am cerșit o biată singurătate în doi. I-am spus *vii din trecutul pe care nu mi-l cunoști* și *în liniile mîinilor tale mi-aș citi viitorul*, am înșirat tot ce aș fi dorit să-mi spună, și altele, pe care nu i le puteam spune decît eu. Într-un tîrziu, cînd flotila lunii pierise și lacul nu mai era decît o absență mai întunecată:

— Nu spui nimic, am șoptit.

— E atîta umezeală... mi-e frig.

Mi-am scos haina și, ferindu-mă să ating trupul aplecat către mine, într-un penibil efort de a mă face să înțeleg, i-am așezat-o pe umeri. În clipa aceea, la cîțiva metri de noi, o cucuvea a țipat și...

Telefonul. Nimic important, bineînțeles, dar reîntors la masa de lucru nu mă mai regăsesc și am uitat de ce începuse să țipe cucuveaua. Enervat, desenez o cucuvea. Degeaba crește în jurul ei un hățiș de linii închizînd-o într-un păienjeniș albastru, pasărea adevărată care țipase pe coala albă se depărtează pe măsură ce desenul încearcă s-o rețină. Așa se întîmplă întotdeauna, ce văd numai eu, e viu,

pe cînd cucuveaua pe care ar putea-o vedea acum oricine e un biet simulacru, nici măcar o pasăre împăiată din ciocul căreia nimeni nu se așteaptă să țîșnească un țipăt.

Ar merita să scriu despre asta, dar cuvintele s-au sleit, refuză să se urnească, să se așeze în fraze ca să îngăduie îmbucarea impalpabililor zimți cu care sînt prevăzute, asemenea roților dințate menite să constituie angrenaje. Cîntecul a luat sfîrșit, mi-e cu neputință să mai văd perechea la malul lacului și nu mă simt în stare să urmăresc avatarurile realității, diluată în aparențe, pînă la dispariție. Încă o zi de lucru pierdută. E preferabil să ies în oraș, să mă plimb și să trec pe la editură, să intru într-o librărie.

Pornesc, într-adevăr, dar n-am conștiința curată, oricît aș dori să mă detașez de pagina începută și părăsită pe masa de lucru, gîndurile se întorc la ea și din cînd în cînd aud o *cucuvea a țipat și*, peste imaginea bulevardului se suprapune bezna lacului pe care jucau bărcuțe de aur și nu puține femei poartă pe umeri o haină bărbătească, haina mea pe care nu și-au tras-o pe mîneci. Știu că în curînd voi avea chef să scriu, cuvintele îmi dau tîrcoale, se așează în leagăne și pendulează muzical *pentru că norii se umflaseră ca niște baloane plumburii* și vitrinele sînt și nu sînt, ca rumoarea trotuarului și liniile punctate ale mașinilor strălucitoare. În dreptul Cinematecii mă oprește Verbiceanu și l-aș întreba dacă are și el conștiința încărcată de părăsirea paginii pe care a zmîngălit cîteva versuri *(iar privirile ei așezau peste lucruri foițe de aur)*, dar îmi amintesc că de o lună colecționează tabachere vechi și mă informez asupra ultimelor lui achiziții.

— Uite, spune recunoscător, scoțînd din buzunar o cutiuță de tablă, cam ponosită, dar pe capac se află o admirabilă lucrătură florală evocînd o străveche pisanie pe care mai răsar patru boabe roșii dintr-un email încastrat în minuscule cupe de metal. Din păcate nu cred să fie o tabacheră, adăugă. Vezi, aici se disting cîteva litere slavone și dincoace anul 157... ultima cifră e ștearsă.

— N-are importanță, spun. E foarte frumoasă.

Ilustrații de ION DONCA

După care îl bîrfim pe Radu, al cărui roman e ilizibil, pe Mișu care se încăpățînează să publice și pe Sandu, care n-a mai publicat nimic de doi ani. Facem cîțiva pași și, nici nu știu cînd, am ajuns la Katanga, unde intrăm să bem cîte o cafea pentru ca să putem sta de vorbă în liniște. Dar abia ne-am așezat că se ivește Dinu, cu nelipsitele ziare sub braț și cu privirea melancolică. Fără să ceară voie, se așează la masa noastră, oftează, ne privește clătinînd din cap și rostește:

— Ei?

Bineînțeles, îi spunem și lui că romanul lui Radu e ilizibil și Dinu arborează o mutră dezgustată, îi vorbim de încăpățînarea lui Mișu, de lenea lui Sandu.

— Acum voiam să discutăm, spuse Verbiceanu, dar Dinu face un gest dezabuzat.

— Prostii! Ați citit ce scrie Moldoveanu?

Și desface unul dintre ziarele pe care le-a pus pe masă, arătînd cu degetul un articol.

— Pe Moldoveanu nu-l citesc din principiu, spun.

Și mi se pare că am o conștiință mai curată. Cuvintele m-au lăsat în pace, acum aud mormăitul indignat al lui Verbiceanu și rîsul unei fete.

— Nu e numai idiot, constată Dinu cu tristețe, e și ticălos.

O știm cu toții, dar ne face plăcere s-o auzim din cînd în cînd, deși părem cît se poate de plictisiți. Verbiceanu povestește o anecdotă, Dinu amintește că toamna trecută, la Paris, a mîncat pentru prima dată stridii și eu le atrag atenția că fata care rîde poartă pe umeri o haină bărbătească. Ne simțim bine, așa că ne îngăduim să visăm puțin la revista pe care am scoate-o și pe care n-o vom vedea niciodată... Totul e limpede. Apoi îmi iau rămas bun și mă îndrept spre editură.

Evident, nici de astă dată nu izbutesc să-i smulg directorului promisiunea unei reeditări, așa că mă pot duce la masă cu sentimentul că trăiesc într-un univers ferit de surprize. Avînd fericirea să nu întîlnesc apoi în restaurant nici un scriitor,

îmi pot permite să nu duc la desert dorul confraților, ceea ce îmi îngăduie să mă descopăr sociabil și să-mi aprind cu satisfacție țigara. De altfel, mîine n-am să mai ies din casă, am să scriu toată ziua și conștiința îmi va fi imaculată. Acum, trebuie să recunosc, amintirea paginii întrerupte mă sîcîie ca o vagă durere de dinți. Și nu mă pot întoarce la afurisita asta de pagină pentru că peste un sfert de ceas am întîlnire cu Emil, care trebuie să-mi comunice ce-a spus despre mine Victor, în convorbirea avută cu Valeriu. Firește, dacă aș putea face ce vreau m-aș muta la țară, să stau liniștit și să scriu, dar mă aflu în București, unde nimic din ce se întîmplă nu trebuie să-mi rămînă străin.

Emil se lasă așteptat ca întotdeauna și ia aere de conspirator pentru a-mi șopti că Victor nici n-a pomenit de mine.

— Înțelegi, Valeriu e un personaj prea important, a-i vorbi acum despre tine echivala cu o insinuare, așa că cel mai bun serviciu pe care Victor ți-l putea face era să te omită. Cum e un prieten nemaipomenit, a tăcut, într-adevăr. Situația e de așa natură, dragul meu, încît Valeriu a zîmbit cum numai el știe, ceea ce reprezintă un mare succes. Ca dovadă, Dan și-a mușcat degetele.

Și Emil continuă așa încă vreo zece minute, îngăduindu-mi din nou să admir faptul că înțelege atît de bine niște lucruri pe care n-am să le pricep niciodată. Ca previziunile meteorologice, proorocirile lui nu se îndeplinesc aproape în nici o împrejurare, dar toți spun că are o logică impecabilă și că faptele nu-i dau dreptate numai pentru că trăim într-o lume incapabilă să realizeze un silogism elementar. Parcă văd că Dan o să se aleagă cu un nou premiu, dar asta nu știrbește cu nimic admirația mea față de construcțiile raționale ale lui Emil. Orice s-ar întîmpla, știu că va putea oricînd dovedi că a avut dreptate.

Îi mulțumesc, deci, și ne îndreptăm amîndoi către Casa Scriitorilor, unde are loc o ședință de lucru. Va fi o ședință nesfîrșită, cu singurul avantaj că știm dinainte ce va spune fiecare. Lunga scenă a ședinței a fost repetată de atîtea ori încît actorii își cunosc rolurile la perfecție. Partea nostimă e că, atunci cînd iau cuvîntul, pînă și junii primi devin părinți nobili. Fiecare monolog e o revărsare de generozitate, o pildă de dezinteres, o înaltă lecție de bună purtare. Un necunoscător s-ar putea mira de reacțiile sălii (mărinimoasele declarații ale oratorilor trezesc proteste sau aprobări, provoacă întreruperi ironice, indignate sau furioase), dar oricare dintre noi i-ar putea lămuri subtextul. În privința asta s-a ajuns la un rafinament pe care societarii Naționalului ni l-ar putea invidia: cu cît vorbesc mai nobil, cu atît actorii noștri sînt mai părtinitori și exprimă mai făți interese personale sau ale unui anumit grup. Uimitor e faptul că, după inumerabile reprezentații, piesa izbutește să suscite în continuare pasiuni. Faptul se datorește poate și abilelor lovituri de teatru, rezultat al unor subtile manevre de culise: așteptat să vorbească nobil în numele grupului A, cutare se înfățișează deodată în postura de nobil al grupului B. Consternarea indignată a unora și jubilarea celorlalți reprezintă un incontestabil element de înviorare. În sfîrșit, vorba marelui combinator, ședința continuă.

Ea continuă mai ales la restaurantul de jos, unde nimeni nu se mai simte nevoit să fie nobil, ca la etaj. Răfuielile capătă brusc prospețimea spontaneității. Ce e drept, scriitorii exprimîndu-se colorat, dialogurilor nu li se poate contesta savoarea. Cîte un maniac al scrisului înseamnă chiar, din cînd în cînd, pe furiș, o expresie mai izbutită, așa că literatura beneficiază pînă și de pe urma conflictelor lipsite de inocență. I-o și spun lui Dinu, care ține să mă conducă spre casă și-și clatină capul, cu iremediabila lui dezabuzare.

În sfîrșit, mă despart de el, deschid și împing ușa. Fereastra a rămas deschisă. Un curent de aer răvășește paginile lăsate pe masă și mă grăbesc să închid ușa, apoi fac lumină. Paginile sînt pe covor și din ele răsare făptura unei femei care-mi întoarce spatele și poartă pe umeri haina mea împrumutată pe malul lacului, cînd i se făcuse frig. Se răsucește încet și-i văd fața, iar privirile ei așează peste lucruri foițe de aur.

BĂIATUL CU LIFTUL

Șase momente de VASILE BĂRAN

Băiatul cu liftul urca pînă la etajul 20 de cîte 500 ori pe zi, dar tot de atîtea ori și cobora, altfel — era convins — ar fi ajuns de mult pe Marte.

La etajul 11, locuia un astronom și, conducîndu-l, îl întreba dacă pe Marte există viață.

— Tot ce se poate! îi răspundea astronomul.

Și dacă există ființe rațională.

— Tot ce se poate! îl făcea să spere astronomul.

Și dacă aceste ființe raționale au înfățișarea oamenilor.

— Tot ce se poate! îl încredința astronomul.

— Atunci înseamnă că un pămîntean s-ar putea înțelege cu marțienii!? se bucura băiatul cu liftul.

— Tot ce se poate! nu voia să-l întristeze astronomul.

II

E limpede — își spunea în sine micul liftier — dacă pe Marte locuiesc ființe raționale, ele trebuie să semene cu oamenii.

Demonstrația e simplă: o ființă rațională gîndește. Or, dacă gîndește, are creier. Iar creierul nu poate fi în altă parte decît sus, — într-un loc bine ales pentru un centru de comandă, — deci, marțianul are, ca și pămînteanul, cap. Și dacă are cap, acolo-i e și fruntea și sub frunte ochii, fiindcă se știe, ochii, dacă vrei să fie ochi, nu pot fi decît sub frunte.

Urechile, nici ele n-ar putea fi în altă parte decît tot lîngă creier, și tot acolo gura, aproape de depozitul cu memorie, și tot acolo nasul, s-aducă oxigen.

Pe urmă — cugeta băiatul cu liftul — o ființă rațională trebuie să se deplaseze, adică se meargă, să se-nvîrtă de colo-colo, nu poate sta pe loc, nu poate fi copac, din pricina simplă că, stînd pe loc, n-ar putea cunoaște și dacă n-ar cunoaște n-ar putea gîndi. Așadar, marțianul trebuie să aibă picioare.

Și tot așa și mîini, cu acel deget mare și opus, pornite din umeri, fiindcă din coapse n-ar avea nici-un rost.

Îi spuse astronomului deducțiile sale:

— Am dreptate?

— Tot ce se poate! se cam plictisise astronomul.

III

La etajul 8, locuiau frații siamezi. În ziua aceea de început de iarnă, unul voia să schieze, altul să meargă la bibliotecă și-i cerură băiatului cu liftul să decidă el.

— Dacă am fi trei, ne-am pune dorințele la vot, îi explicară frații siamezi, dar sîntem doi și o mare parte din timp îl pierdem hîrjonindu-ne.

Băiatul cu liftul le spuse că singura cale echitabilă e să meargă și la schi și la bibliotecă și că, în general, așa ar și trebui să procedeze. E-n interesul lor să se-nțeleagă: la două capete li s-a dat, — dacă judecă bine —, doar un singur trup! Și nu pot să-l ducă în două părți, de-odată, decît numai cu gîndul, dacă vor.

Frații siamezi îi dădură dreptate.

Ciudat fenomen! îi privi-ndelung băiatul cu liftul, închizînd ușa de sticlă, după ce ieșiră. Apoi cugetă: dacă pămîntenii s-aseamănă cu marțienii, înseamnă că și pe Marte pot fi frați siamezi.

IV

— Nu credeți că și pe Marte sînt frați siamezi? îl întrebă micul liftier pe astronom, la ora prînzului, cînd veni acasă.

să fie chiar în clipa asta într-un lift. La ce s-o fi gîndind astronomul din liftul de pe Marte? se întreba băiatul cu liftul. Desigur, la Pămînt.

Tresări. Deci, dacă pe Marte e un astronom care merge-acum în lift și se gîndește la Pămînt, așa cum astronomul din fața lui se gîndește la Marte, e mai mult decît limpede că în liftul de pe Marte se află și-un băiat care-l conduce!

Cum l-o chema? S-ar putea să aibă chiar numele lui?

— Cum îl cheamă pe liftierul de pe Marte? îl întrebă băiatul pe astronom. Nu credeți că poartă chiar numele meu?

— Tot ce se poate! se sperie astronomul, dîndu-se înapoi, izbind pereții, și liftul se zgudui atît de puternic, încît se opri între etaje.

V

A doua zi, micul liftier îl întrebă pe astronom ce se întîmplă cu racii de pe Marte.

— Tot ce se poate! îi vorbi astronomul, de parcă nici nu l-ar fi auzit și poate, într-adevăr, nici nu l-a auzit.

Era închis în el și frămîntat. Ce s-o fi petrecînd dincolo de fruntea lui galbenă? se frămînta și liftierul. Desigur, se gîndește la Marte. El e un astronom. Dar mai întîi un om. Adică o ființă rațională. Înseamnă că, dacă pe Marte există ființe rațională, atunci există și astronomi. Și unul dintre ei ar putea

— Tot ce se poate! îi spuse astronomul, fără chef de vorbă.

În lift, urcă și vînzătorul de raci, cu coșul cu raci, și liftierul își aduse-aminte pățania lui destul de instructivă: pe cînd căuta raci, sub răgălii, unul, mai nesupus, voind să scape, se scufundă, ieșind la suprafață. Vînzătorul de raci se-ntinse după el și racul, fugind pe nisipul umed, să nu fie prins, venea spre el, adică, ducîndu-se înainte, racul mergea înapoi. Și astfel a intrat, fără să vrea, în coșul de care se ferise.

Ar fi interesant — cugetă micul liftier — de cunoscut direcția pe Marte. Sînt unele planete pe care, dacă vrei să bați un cui în perete, trebuie să-l tragi cu cleștele.

Dacă așa stau lucrurile și pe Marte, atunci acest vînzător de raci ar fi făcut observații exact pe dos, de pildă, cînd racul mergea înainte, el ar fi zis că se ducea înapoi. Dar, în definitiv, ce înseamnă direcție, ce înseamnă înainte și înapoi? Asta numai astronomul o poate lămuri, își spuse băiatul cu liftul.

VI

Cînd ieși de-acolo, peste două ore, astronomul se hotărî să discute cu un doctor. Să-l roage să urce cu el în lift, s-asculte mai întîi tot ce-l întreabă acest băiat, în fiecare zi, și-apoi să-l consulte cum se cade.

Dar cînd veni medicul, liftul nu mai era.

Nici jos, nici sus, la niciun etaj; liftul ieșise prin acoperiș.

Astronomul se cutremură: băiatul cu liftul plecase, într-adevăr pe Marte?

Bineînțeles că nu asta se întîmplase:

Băiatul cu liftul plecase cu liftul să-l repare la întreprinderea de reparat lifturi.

DRUMURI

Există un bărbat care
care îmi ține drumurile de mijloc
și el îmi ținea moartea
pur și simplu.
El e bătrîn și pentru mine
ca un paianjen.
Drumul pe care aleargă
cu un buchet un copil

e dezlegat la ziuă.
Literele O și B se gîndesc
să zbor curînd.
Și nu știu să zbor
în aerul blond al unei seri
grăbite să cînte la pian.
O. Litera aceasta mă așteaptă
la o fereastră și mă va vesti

că trebuie să vină.
Două cămile lîngă o apă
închid drumul.
Două îndelungate așteptări,
de acolo de unde trebuie să plec,
Dar vizitat de spectrul morții.

ȘTEFAN MIHĂILESCU

CORNELIU OMESCU

ŞOBOLANII DIN LUNĂ

Sfredeleam Luna, căutam uraniu sau petrol, nu găseam decît rocă dură şi praf steril. Ne săturasem de maneta Pămînt—Lună—Pămînt. E mai plăcut să fii geolog pe Pămînt: mai vezi o pădure, mai dormi într-o cabană cu tonomat sau într-un sat cu vin bun, mai poţi angaja o fetiţă în echipă sau, în cel mai rău caz, poţi chiuli două zile pentru vreo blondină naturală. În Lună, însă, trebuie să trăieşti ştiinţific. Dar măcar să fi descoperit ceva!

Ne întoarcem pe Pămînt, să luăm provizii şi combustibili. Containerele noastre conţineau doar praf şi rocă diamantiferă. *Asta-i viaţă?* — mă gîndeam şi îmi redactam, în gînd, furios, demisia şi cererea de transfer; îmi lăsa gura apă după o duşcă zdravănă şi neştiinţifică de vin autentic şi, privind prin hublou planeta albastră de care ne apropiam, visam fete în albastru, cu ochi albaştri şi coapse lungi. Mi-era o lehamite de Lună...

Te plictiseşti? mă întrebă o voce şi am simţit cum o pisică mi se urcă pe braţ. Am prins-o şi mi-am dat seama că ţin un... şobolan. La picioarele mele — alţi doi. *Nu te speria*, îmi spuse şobolanul. *Sîntem o delegaţie compusă din trei persoane; vrem să facem nişte declaraţii oficiale pentru pămînteni. Te rog anunţă Centrul de Cercetări Spaţiale să convoace, la sosirea noastră, o conferinţă-mondială de presă. Declaraţiile noastre vor stîrni senzaţie...* Şobolanii aveau capul rotund şi lăbuţele cu cîte şapte degete foarte îndemînatice; n-aveau coadă şi nici ochi.

Am înghiţit în sec.

Domnilor... Cu ce vă pot servi? Un lapte sau o cafea? Un ceai?

Auzindu-mă, izbucniră în rîs, de parcă ar fi fost nişte gangsteri de pe vremea prohibiţiei. Mi se urcară şi ceilalţi doi pe genunchi. Rîseră pe săturate. Apoi şeful lor se prezentă: *Ţi-Bi-Nouă*. Însoţitorii lui se numeau *Bi-Ve-Şapte* şi *Di-Cu-Trei*. Nu-i puteai deosebi decît după voce. Între noi, se legă foarte repede şi firesc o conversaţie agreabilă.

În termeni politicoşi, *Ţi-Bi-Nouă* îmi explică faptul că ei sînt fiinţe ceva mai evoluate decît locuitorii Pămîntului: se hrănesc cu metale, băutura lor preferată e petrolul şi, de aproape un milion de ani, au renunţat la bio-alimentele noastre vulgare care, spre deosebire de elementele în stare pură, parcurg un drum prea lung de la ingerare pînă la asimilarea în organism.

Pentru a continua discuţia pe stomacul plin, i-am poftit să servească un ciocan pneumatic ruginit. Îmi răspunseră că nu sînt chiar atît de lacomi. Le-am oferit un ceas stricat şi îl găsiră o delicatesă prea scumpă pentru o simplă gustare în plin voiaj. Modeşti şi timoraţi, se mulţumiră cu una din clanţe. Împărţiră clanţa în trei. În loc de cuţit, folosiră un strănut discret, ultrasonic, al cărui efect se dovedi mai eficace decît acţiunea unei raze laser. Eu înghiţii cu noduri un sandviş, ei ronţăiră delicat porţia de clanţă. Aveau în gesturi eleganţa unui lord ce consumă o pulpă de broască pané în faţa unui rege. Ai naibii şobolani!

Ieşisem din tură şi puteam dormi pînă la sosire. Şeful îmi programase o muzică de adormit copii şi cabina ar fi putut fi un plăcut loc de relaxare — dar fără şobolani. Am oftat, am închis difuzorul şi mi-am chemat asistentul, ca să conversăm cu delegaţia asta. După un recul de spaimă şi scîrbă, asistentul îşi aprinse havana cu foarte mult calm. Politeţea, manierele şi conversaţia plină de farmec a celor trei musafiri nepoftiţi erau irezistibile. În special şeful lor, *Ţi-Bi-Nouă*, părea un tip informat la nivelul unui ministru al culturii. Asistentul meu se încălzi repede şi începu să le spună bancuri cu pisici şi elefanţi. Oaspeţii rîseră din politeţe, pentru că nu înţelegeau poantele, deşi,

în rest, le mergea mintea și recepționau pe Lună toate emisiunile radiofonice de satiră și humor.

Drama locuitorilor din Lună, pe care ne-o povestiră mîhniți și cu ochii la ceasul meu stricat, era o dramă cumplită: își consumaseră toate resursele. Acum înțelegeam eu de ce sondele noastre dădeau numai peste goluri pline cu praf. Roca de bază, scheletul diamantifer ce reprezenta 62% din structura Lunei, era necomestibilă, și extragerea carbonului, pentru obținerea petrolului din diamante, presupunea un proces tehnologic mai lent decît viteza de consumare a produselor finite. În plus, alimentația cu carbon provocase variate forme de alergie, printre care și un fel de gripă cumplită: căderea părului. Familii întregi sufereau chinuri de nedescris în adîncurile scoarței selenare din cauza pierderii acestei îmbrăcăminți naturale. Era ca și cum noi, pămîntenii, raportat la condițiile noastre climaterice, ne-am pierde epiderma. Delegația lor venea să solicite încheierea unui acord comercial: să livrăm metale și petrol, în schimbul diamantelor masive pe care Luna le conține din abundență. Schimbul la paritate...

Stop! exclamă asistentul meu. *Credeți că trusturile care controlează piața mondială a diamantelor n-au nimic de spus? Vreți să devalorizați diamantul? Vă dați seama ce catastrofă financiar-industrială ar urma? Toți șmecherii și-ar vinde mașinile și, pînă la interzicerea importurilor, ar începe să stocheze această rocă blestemată, care nu-i bună nici măcar să storci un petrol sănătos din ea! Ideea voastră nenorocită are să ne lase șomeri!*

Am încuiat oaspeții în cabină și ne-am dus la șef, să-l consultăm. După ce i-am explicat situația, șeful ne porunci să-i prindem, să-i închidem într-un container și să-i aruncăm în spațiu. Ideea mi s-a părut prea radicală. I-am explicat șefului că vizitatorii noștri constituie o delegație oficială și, dacă aplicăm soluția lui, riscăm niște complicații diplomatice neplăcute, care ar avea drept rezultat oprirea cercetărilor noastre. Asta nu înseamnă, oare, falimentul Companiei Geologice de Exploatare a Zăcămintelor Selenare?

Furios, șeful, ca întotdeauna cînd i se oprea mintea, începu să zbiere dodecafonic de se zgîlțîia racheta.

Deodată, mi-am dat seama că șobolanii părăsiseră cabina și, acum, delicați și grăbiți, rodeau emițătorul, tabloul de bord și revolverul de la brîul șefului. N-au avut nevoie decît de două secunde, ca să le scoată din funcțiune. Și revolverul șefului era singura noastră armă...

Ilustrație de THEODOR BANUȘ

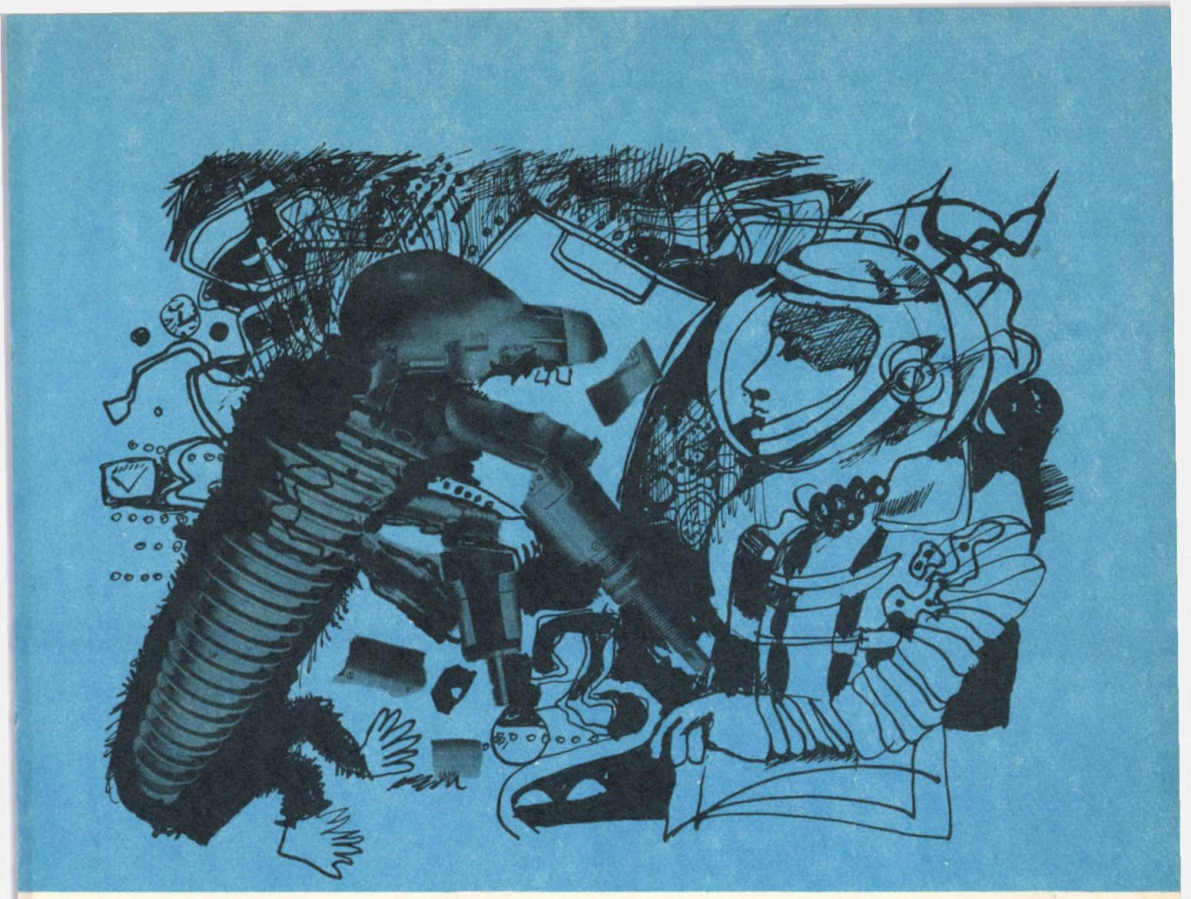

Ilustrație de DAN CIOCA

Domnilor, spuse Ți-Bi-Nouă, *sînteți prizonierii noștri, dacă doriți asta. Vă atrag atenția că noi detestăm orice formă de violență și, în special, cultivăm dreptul la autodeterminare al fiecărui individ. Drept de care dispuneți. Noi posedăm o armă nevăzută, teribilă, pe care nu dorim s-o utilizăm. Vă propun să acceptați propunerile noastre. Pilotul automat ne va asigura aterizarea în bune condițiuni. Pe Pămînt ne vom despărți : noi vom convoca o conferință de presă, dumneavoastră vă veți ocupa de predarea ființioanelor. Fiecare cu problemele lui, fără imixtiuni de ambele părți. Vă propun să călătorim pînă la destinație ca niște buni amici, ca niște buni tovarăși de drum, care pot coexista excelent, atîta timp cît reprezintă planete deosebite. Este inutil să renunțăm la o conversație amicală, la un schimb de informații culturale. Drumul nostru mai durează opt ore. Degajarea, prietenia sînt preferabile unor relații încordate. Cred că ar fi în interesul Companiei dumneavoastră, să întrețineți cele mai cordiale relații cu delegația noastră...*

După două ore de conversație, *Bi-Vi-Șapte* ne-a făcut capul calendar cu chimia pe care o cunoștea, iar *Di-Cu-Trei* ne-a uluit cu dezvoltarea geneticii în cavernele selenare. Surprinzător era faptul că, inițial, pe Lună locuiseră ființe identice cu cele ale Pămîntului și numai de un milion de ani încoace își schimbaseră regimul de viață. Genetica lor metamorfozase în șobolani toate celelalte ființe: mamuți, dinosauri, țînțari, muște, pești, păsări...

Mi s-a făcut frică de posibilitatea de a mă trezi transformat în șobolan de unul din amabilii mei oaspeți. Mai ales că vorbiseră de o *armă nevăzută teribilă*. Și mai aveau și strănutul acela, ultrasonic... Uf! Trebuie să acționez repede.

Sub pretextul că ora prînzului trebuie respectată, i-am servit cu încă o clanță și am scos din frigider trei sticle de lapte, pe care le-am încredințat colegilor mei. Mă priviseră nedumeriți, dar le-am făcut cu ochiul un semn special care, pe Lună, însemna prin cască *atenție*. M-am apropiat de unul din musafiri și l-am îmbiat să guste puțin lapte. Colegii mei îmi urmară exemplul. Șobolanii se strîmbară, scîrbiți, dar noi insistam.

Domnilor, protestă aferat *Ţi-Bi-Nouă*, ridicînd clanţa cu un gest energic, evident diplomatic. *Propun să ne respectăm reciproc gusturile şi preferinţele alimentare. V-ar face plăcere să vă ofer, la desert, un litru de petrol sau, mai ştii, un diamant?*

Cît ai clipi din ochi, l-am înhăţat şi l-am înfundat în lapte. Colegii mei, simultan, mă imitară. Primejdia ne determinase la o solidaritate spontană în acţiune.

Pariez, spuse şeful, *că pe ăsta l-a hrănit mă-sa cu petrol sau gaz metan.*

Laptele îi făcuse inofensivi. Stăteau în sticle, ca nişte canari într-o colivie strîmtă. Dădeau din braţe, se scuturau scîrbiţi, se zvîrcoleau sufocaţi.

Nu ne puteam decide: să-i ducem la Centrală sau să-i zvîrlim în spaţiu? De teama *armei nevăzute teribile*, ca şi a modificărilor genetice, despre mecanismul cărora nu ştiam nimic, ni se părea mai prudentă o soluţie radicală. Cu riscul unui faliment al Companiei. Noi n-aveam prea multe acţiuni investite în capitalul Companiei; propria noastră existenţă ni se părea mai importantă decît o mică vîlvă la bursă. Şi, în afară de asta, de geologi mai e nevoie pe Pămînt cel puţin o mie de ani de-acum încolo, în timp ce de şobolani nu ducem lipsă.

Deodată, auzirăm vocea lui Ţi-Bi-Nouă, sufocată de lapte, întreruptă de strănuturi şi rîgîieli.

Domnilor, vă conjur, fiţi umani! Dau două milioane de tone diamante pe o singură picătură de petrol. Laptele mi-a provocat o indigestie cumplită. Am nevoie de un laxativ. Vă implor: o singură picătură de petrol!

Şi capul lui fără ochi se bălăbănea ca zgîlţîit de o criză puternică de malarie.

MAJTENYI ERIK

SETE

Mi-e sete,
Fă să apară izvorul din stîncă
şi să-mi rămînă
setea adîncă.

Ostenit sînt,
somnul, vai, mă-ncununã.
Prunc sînt. Visează şi tu
cu mine-mpreună.

Om sînt,
născut durerea să şteargă,
frumosu-mi cuvînt — cincizeci de arme —
după tine aleargă.

Orice va fi
te-oi aştepta, înţelept.
Dar nu veni încă. Atît de bine-i
cînd ştiu că te-aştept.

Viaţa m-a prins
între-nceput şi sfîrşit
şi mă-nvaţă să ştiu că
mi te-a menit.

Prea puţin uneori,
prea mult alteori te-nălţai.
Dă-mi ascultare
sau prefă-te că-mi dai.

Ai dreptul să ierţi,
să condamni dacă vrei —
nu m-azvîrli încă-n gheara
lupilor mei.

În românește de
CONSTANTIN OLARIU

TREZIRE

Împietrite gînduri dense
Deschid largul cîmpurilor
Ezitări, ce string în Haos,
Fiinţa mea şi cu a lor.

Fie-le-ar neţărmurirea
Galaxiile din faţă
Ce răspînd difuz lumină
În adaosul de viaţă.

De puterile sleite
Gîndurile prinse-n stoluri
Mă adună şi mă lasă
Despărţit de trup în goluri.

Regîndite, gînduri dense
Îmi ajung de-ajuns plecării
Ce mă smulge dintre arbori
Şi mă-împlîntă nemişcării.

Unde eşti sfîrşite timp
Rătăcit printre aglice
Luminînd un trup în ierburi
Şi amarnic şi ferice?

Clipele-s mult pre puţine
Decît sînt cele ucise
Şi atît se-mpuţinară
Visele-mi, rămase vise —

Spuie-mi-le cît de bine
Pe cînd eu voi fi departe,
Niciun tremurat de frunze
N-o trezi pe cele moarte.

EMIL VORA

DEVENIM

Devenim, devenim pe rînd
găvane de lut răsturnate
în agonia zăpezii
noi cîntăreţii care-am murit
vinovaţi de cazna cuvintelor.

Pe urmă vin ploile calde
cu liturghii şi melci,
şi nimeni nu ne mai cheamă
spre nouă întrupare
pe noi cîntăreţii care-am murit
vinovaţi de cazna cuvintelor.

Doar cîte o pasăre neagră
coboară din pisc uneori
ca să-şi moaie ciocul rănit
în găvanele cu otravă —
şi piere ţipînd lîngă noi
cîntăreţii care-am murit
vinovaţi de cazna cuvintelor.

noiembrie 1969

EUGEN FRUNZĂ

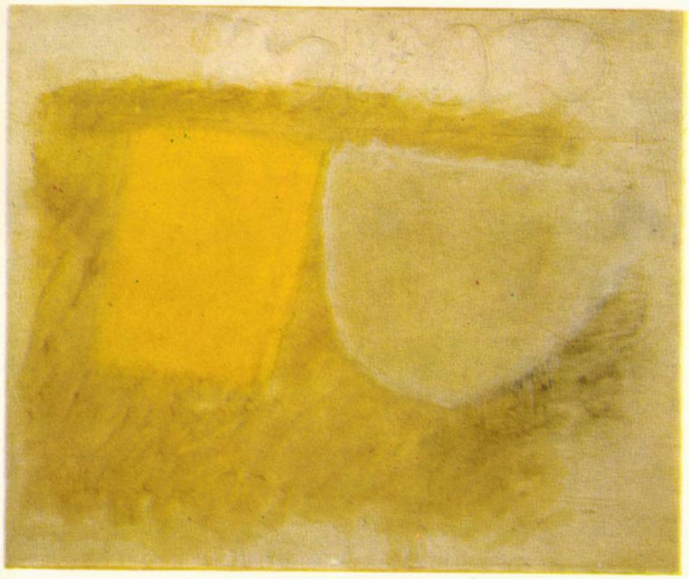

ION NICODIM Compoziție

MIHAI RUSU
Construcție

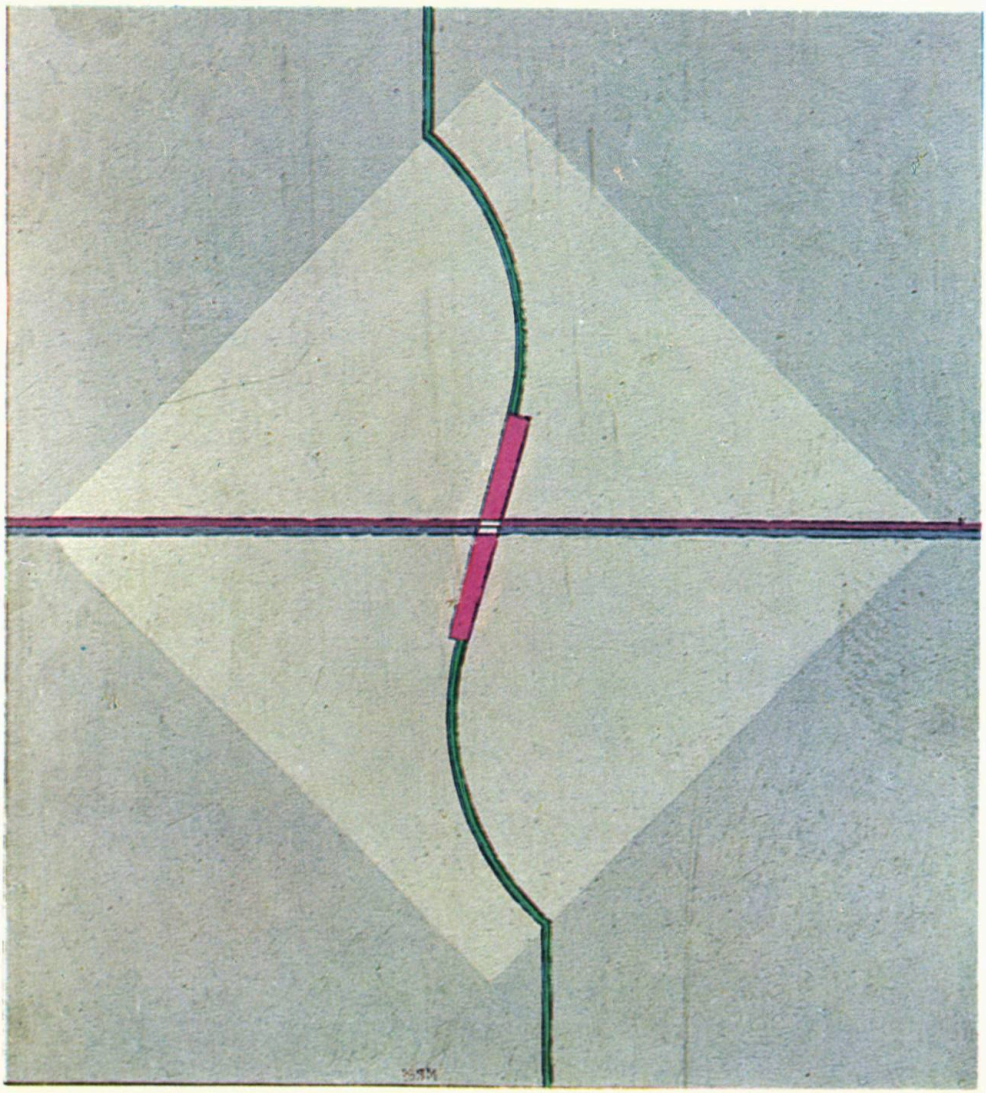

CARL HENNING PEDERSEN

Compoziție

LAS'

SĂ MOARĂ PROȘTI!

Dialog de PÁSKÁNDI GÉZA

Bărbatul și Femeia stau pe sofa. Sînt încă destul de tineri, mai bine zis asta e impresia cititorului. Bărbatul are privirea pierdută în zare, în zarea foarte îndepărtată. Femeia a băgat de seamă și îl ia la rost.

Femeia: La ce te gîndeai?

Bărbatul: La nimic.

Femeia: Minți. Spune-mi la ce te gîndești?

Bărbatul: Ăsta-i motiv de divorț!

Femeia: Ce?

Bărbatul: ...Trebuie introdus printre motivele de divorț.

Femeia: Ce anume?

Bărbatul: Trebuie introdus ca motiv de divorț în toate codurile din lume.

Femeia: Aia la ce te gîndeai tu?

Bărbatul: Da.

Femeia: Și la ce te gîndeai?

Bărbatul: La aia mă gîndeam, că trebuie introdus în toate legislațiile din lume.

Femeia (brusc): Te gîndeai la o femeie!

Bărbatul: Întocmai.

Femeia: Întocmai?

Bărbatul (zgîindu-se la ea): La o femeie.

Femeia: Bine că cel puțin ești sincer.

(Intră Bărbatul vîrstnic și Femeia vîrstnică, se așează pe o mică bancă ce se găsește la cîțiva metri în fața sofalei, împrejurare pe care am uitat să o arătăm de la bun început).

Bărbatul vîrstnic: Voiam să-ți spun doar că de mult doream să-ți spun că rostul vieții este...

Femeia vîrstnică: Cît demult?

Bărbatul vîrstnic: Foarte demult.

Femeia vîrstnică: Tu mă confunzi cu cineva.

Bărbatul vîrstnic: De cincizeci de ani te tot confund...

Femeia vîrstnică: Bine că cel puțin ești sincer.

(Bărbatul și Femeia nu au băgat de seamă că cei doi bătrîni au intrat. Facem această observație abia acum, căci la-nceput ne-a scăpat.)

Bărbatul (căscînd): Să știi că am fost sincer.

Femeia: Va să zică te gîndeai la o femeie?

Bărbatul: De vreme ce ți-am spus, nu mai e cazul să fac un secret din asta.

Femeia: E frumoasă?

Bărbatul: Păi... este.

Femeia: E barem ca mine?

Bărbatul (cu hotărîre): E, e!

Femeia: Așadar, în timp ce te afli cu mine te plimbărești cu alta!

Bărbatul (privind-o cu reproș): Ce-nțeles au toate astea?!

Bărbatul vîrstnic (către Femeia vîrstnică): Înțelesul vieții... Ehei! de mult voiam să-ți explic eu chestia asta...

Femeia vîrstnică: Da! Și ai avut prilej să amîni cît mai mult...

Bărbatul vîrstnic: N-am vrut să amîn... Doamne-ferește, n-am vrut să amîn.

Femeia vîrstnică: Adică ai considerat că nici s-o amîni nu face cînd e vorba de mine!

Bărbatul vîrstnic: Numai din pricina ta am amînat!...

Femeia vîrstnică: Din pricina mea? Din pricina mea ți-ai ratat cariera, amantele, marile afaceri... Din pricina mea?!...

Bărbatul vîrstnic: Pentru că niciCînd nu m-ai lăsat să deschid gura. NiciCînd — în toți ăști cincizeci de ani — nu m-ai lăsat să-ți lămuresc rostul vieții.

Femeia (adresîndu-se bărbatului de lîngă ea): Da! Viața are un rost! Dacă ești cu mine, fii cu mine!

Bărbatul: Păi nu-s cu tine?

Femeia: Ba ești! Da-n timp ce ești cu mine cine știe pe unde hoinărești!

Bărbatul: Păi nu-s aici?!

Femeia: Ei, vezi? Tocmai asta mă doare. De unde știu eu că tocmai în clipa asta nu dezbraci în gînd vreo femeie?! În timp ce eu te privesc inocentă. În timp ce-ți întind farfuria iar tu o iei din mîna mea, de unde știu că, în gînd, nu-i desfaci vreuneia jartierele? În timp ce-ți pun în față tacîmul, tu poate... Dar nu! Mi-e și groază să mă mai gîndesc...

Femeia vîrstnică: Nici n-aș fi-ndrăznit să mă gîndesc la una ca asta. Nu. Nu despre rostul vieții e vorba, ci mă-ntreb dacă tu ai fi-n stare să mi-l explici.

Bărbatul vîrstnic: Întîi ascultă-mă și-apoi judecă.

Femeia vîrstnică: Eu mai întîi judec și-apoi te-ascult.

Bărbatul vîrstnic (privind în depărtare): Îmi pari cunoscută.

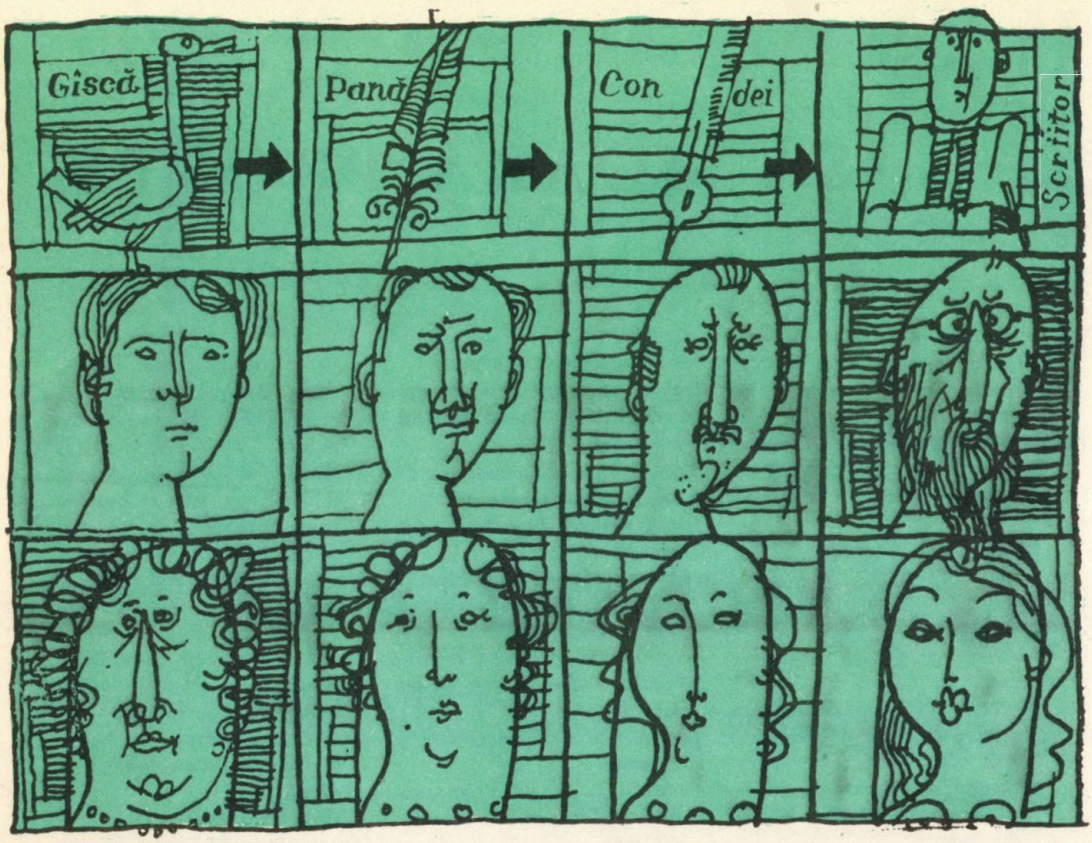

Ilustrație de ARKOSSY ISTVAN

Femeia vîrstnică: Frumos din partea ta, După cincizeci de ani . . .

Bărbatul vîrstnic: Care cincizeci? Șase mii, aș zice, dacă . . .

Femeia vîrstnică: Asta ai făcut toată viața; din ce-ai putut, m-ai tot îmbătrînit. Așa mori! (Oftînd) Bine nu mai aștept din partea ta. M-am deprins cu gîndul ăsta.

Bărbatul (adresîndu-se Femeii): Baza ta asociativă s-a deprins să se gîndească la aceste lucruri.

Femeia: Aia ce mai e?

Bărbatul: După mine — și țin să accentuez că numai după mine — este acea maximă posibilitate de împovărare a conștientului, pe care o măsurăm cu cea mai îndepărtată asociație socotită de la cuvîntul de bază care provoacă asociația. Mai bine zis: dacă eu zic *gîscă*, iar acest cuvînt te face să te gîndești la friptură, consider că am de-a face cu o asociație de gradul întîi. Ea poate trăda două lucruri; sau pofta ta da moment, sau faptul că, în general, ai predispoziții gastronomice. Cel la care predomină asociațiile de gradul întîi sînt de obicei niște primitivi. Dar dacă de la gîscă gîndul îți fuge la un continent cufundat în valurile oceanului se cheamă că nu-i de față cea mai îndepărtată asociație, ci doar una de gradul patru sau cinci. De ce? Pentru că imaginea unui continent cufundat în apă și aceea a gîștei se ating undeva în planul unui tablou senzorial, se întîlnesc. În afară de aceasta: în cadrul bazei asociative nu trebuie să ținem seamă doar de gradul de depărtare, adică de gradul distanței pe orizontală, ci trebuie să o examinăm și dimensional. Trebuie să vedem și dacă — și în ce măsură — o suită (o înlănțuire) de asociații oarecare se mișcă într-unul și același plan. Să zicem, așadar: de la senzorial spre senzorial, de la abstract spre abstract, de la senzorial spre abstract, de la abstract spre senzorial, sau prin senzorial spre abstract

și de acolo iarăși spre senzorial. Să luăm exemplul *gîscă — pană — condei*. E într-un singur plan, merge de la senzorial spre senzorial. În cazul acesta nimic nu se potențează, nimic nu face un salt calitativ, ci se realizează doar un mic progres. Dar dacă zic: *gîscă — Pegas*, deși e limpede că aripile fiind trăsătură comună a ambilor factori, ele constituie un punct de atingere asociativ, cuvîntul de bază este ridicat într-un alt plan, mai bine zis la o altă dimensiune, adică în abstract. Numesc cuvînt de bază cuvîntul din care izvorăște un șir de asociații. Precum acarul schimbă macazul îndrumînd trenul pe o altă pereche de șine, tot astfel — în cazul acesta — schimbăm și noi brusc macazul obținînd, chiar de la proximul cuvînt, trecerea pe un alt plan calitativ... Este un fel de-a părăsi drumul și a o lua de-a dreptul... E un fel de-a scurta drumul. Cel mai bun exemplu în acest sens, cînd vorbim despre artă, este lira. *Lira, care e cel mai scurt drum al senzorialului spre abstract și cea mai scurtă revenire a abstractului la senzorial* (spre exemplu în metaforă). Se-ntîmplă uneori ca între asociația senzorială și cea abstractă să se înfigă încă ceva. Ceva ce crează tranziție. Este asociația care aruncă punte... Acestea din urmă sînt deja instrumentele unei arte mai abstracte. Iar scopul unei arte mai abstracte nu e altul decît acela de-a lărgi, de-a mări aria bazei de asociație a omului, a omenirii.

Femeia (fericită): La asta te gîndeai?

Bărbatul: De data aceasta — da. Ești fericită pentru că înțelegi?

Femeia: Sînt fericită pentru că dacă te-ai gîndit la asta, la altceva n-ai avut cum să te gîndești.

Bărbatul: La asta mă gîndeam. De data asta. Da.

Femeia (se vede cît de colo că n-a-nțeles o iotă): Pentru că dacă la asta te-ai gîndit, te iert. Ah! cum ți-aș mai ierta și unele mici devieri, în gînd, care îmi mănîncă zilele. Ce n-aș fi dat, mereu, să-ți cunosc pînă și gîndurile. Să știu că tot ce gîndești e gîndit împreună cu mine. Că tot ce gîndesc eu e gîndit, la fel, și de tine.

Bărbatul (cu o umbră de bănuială în glas): Care va să zică... ai înțeles ce-am spus?

Femeia (candid): Nu.

Bărbatul: Păi atunci ce naiba-mi ierți?!

Femeia: Faptul că n-am înțeles. (După o ezitare de-o fracțiune de secundă): Îți iert ceea ce n-am înțeles. Aia ți-o iert.

Bărbatul: Și... mă rog! De ce vrei să știi tocmai ceea ce și-așa nu-nțelegi?

Femeia: Pentru ca să știu barem ce nu-nțeleg.

Bărbatul: Ei, vezi? Aici-e aici!

Femeia: Asta iar mă doare. De fapt, n-are nici un înțeles...

Bărbatul vîrstnic: Are, oare, peste tot vreun rost? Ca să fiu sincer, adesea m-am gîndit și-așa: Are, oare, vreun rost să-ți explic ție înțelesul vieții? Căci acest punct de vedere e foarte important. Nu ești tu vrednică de-un asemenea efort. Te las să mori fără asta. Te las să mori fără asemenea gînduri.

Femeia vîrstnică: Toată viața mi-ai duhnit a cimitir. Tot de moarte mi-ai trăncănit. Măăă... cruce de mormînt! Măăă... coroană de-ngropăciune! Tot despre pieire îmi vorbești și-acum, tocmai cînd nu se cade.

Bărbatul vîrstnic: Prin faptul că ai băgat de seamă, iată că mi-ai atras și mie atenția!

Bărbatul (adresîndu-se femeii): De cîte ori ți-am mai spus că nu trebuie să mă-ntrebi la ce mă gîndesc. Nu pentru că aș vrea să țin secret, ci pentru că vreau să-mi păstrez libertatea. Deaia am spus că întrebarea pe care unul dintre soți i-o adresează mereu celuilalt: *la spune! La ce te gîndești?!* constituie motiv de divorț. Nimeni nu are acest drept... Dacă ar fi după mine aș trece-o între motivele de divorț. Iar întrebarea: *La ce nu te gîndești?* aș considera-o delict. Ce i-aș mai pedepsi pe cei care, cît e ziulica, se gîndesc la verzi și uscate, iar la Kant nu se gîndesc! Păi nu s-a ajuns să se pedepsească oamenii pentru că nu-s geniali? Ce?! Dumnezeu pedepsește numai geniile? De ce n-ar fi și invers?! I-auzi! Să se pedepsească cineva pentru că nu e un geniu!

Femeia: Extraordinar! Iar ești genial!

Femeia vîrstnică: Ești insuportabil cu sfătoșenia asta a ta. Ei! Hai, spune! Care e rostul vieții?

Bărbatul vîrstnic: (aplecîndu-și nițel capul) Din păcate... am uitat.

(Am uitat să spunem de la bun început că cele două perechi de oameni nu se auzeau unele pe altele. În clipa aceasta Bărbatul și Femeia au auzit ultimile două propoziții rostite de Bărbatul vîrstnic, Femeia vîrstnică).

Bărbatul: Auzișî despre ce sporovăiesc ăia? Despre rostul vieții.

Femeia: Lor nu le-ar mai fi îngăduit...

Bărbatul: Tiii, ce poftă aș avea să stau cu ei la taifas!

Femeia (făcînd semn cu mîna, a lehamite): Lasă-i în pace. Lasă-i să moară proști. Te rog din suflet, te implor, lasă-i să moară proști!

În românește de
NIC. A. STRĂVOIU

CALUL DE REGE

O proză de MARCEL MARCIAN

Despre oameni, cu simpatie

Cum, domnule, îi vine unuia exact pe chelie să bată un cui undeva, dar nu fiindcă i-a trebuit... a avut cuiul şi l-a înfipt acolo, în pămînt, în iarbă, într-o pojghiţă de gheaţă... e fapt împlinit, e viaţă?

Umblă unul în izmene, e zăpăcit de cap, a uitat să-şi pună pantalonii. Tîmpit sau nesimţit sau face pe interesantul... *material* pentru scris cărţi... pentru jucat piese?

...S-au îmbătat ca porcii, s-au tăiat cu cuţitele... asta pentru medici; treci peste asta, n-au medicii cum deosebi, dacă te gîndeşti bine, cînd ar merita oamenii ca medicii să intervină şi cînd nu... nu asta e arta diagnozei... lasă, lasă şi asta; dar s-au îmbătat doi şi s-au tăiat, cum am spus (reciproc), asta-i tot ce au făcut ei. Altul n-a plătit lumina. I-am prezentat chitanţa şi a zis că refuză. Avea bani, avea timp, avea de toate. N-a plătit-o. Să-mi taie lumina. Nu radio, nu frigider, nu televiziunea, nici becul de la toaletă, pericol da, de incendiu, prin uitarea reşoului în priză la vecinul de apartament... ce-s toate astea? Hrană, hrană bună pentru harnicii condeeri. Totul, domnule, tot-tot-tot?

...Stam şi mă întrebam. (De scris toate astea. De făcut romane). Licuţă, răul şi prostul, nătărăul. Şi nici măcar beţiv nu e. Feciorul Paltilei peticăreasa, ea a murit săraca. Vecin cu noi, are căsuţa în curtea de alături, mă uit peste gard n-o văd, de departe nu apare nimic, e mai înalt gardul. I-au dat de lucru la un garaj de bloc, să spele şi să cureţe şi să-i păzească pe copii, mulţi în blocul acela, de circulaţia maşinilor. El ce a făcut? A pus o tăbliţă — *Pe aici nu se trece.* «Redus mintal.» Ştie şi asta. «Un redus mintal, asta sînt. «De Oituz, Mărăşti şi Mărăşeşti s-a jurat că n-a auzit, că n-are habar, el nu ia de la nimeni, e cinstit: faptă de a vieţii?

...Cînd sînt atîţi oameni deştepţi pe lumea asta. Şi alţii chiar mai deştepţi decît cei dinaintea lor. Şi alţii... Şi alţii. Să tot alegi. N-ai mai termina cu alegerea.

...Stam şi îmi puneam problema. Pînă cînd alegere? Ştiu şi asta. Pînă în clipa cînd sîntem mulţumiţi, împăcaţi cu noi înşine.

Cu noi, domnule? Cu înşine?

Mine însumi. Asta ce e? De unde izvorăşte?

Că poate n-aţi observat: dau de mine în vreme ce ar trebui să primesc faptele vieţii. Păi cum! Fără mine să le primesc? Plecînd eu de acasă?

Cu capul ăsta care mă ajută, e simţit, am lucrat eu şi-n ziua cînd a venit la mine Licuţă să se dezvinovăţească. A auzit el că aş fi spus. Poştaşului i-am spus-despre Licuţă. Primeşte Licuţă poştă? De cînd? De la cine? Vînt. N-avea ce să caute la el poştaşul, dar a venit anume; ca să-i spună. Să-mi facă mie un pustiu de bine. Eu sînt încasator la lumină, chitanţar, nu greşesc niciodată, am gimnaziul (şcoala generală) la bază. La Licuţă n-am ce încasa, îl sar, are partidă, are contor. Rămase. N-a mai pus becuri. Noaptea dibuie-latrina în curte, departe, vă rog să mă iertaţi, cît aş fi vrut să-mi aleg faptele! S-a întîmplat o tragedie, vă previn. Eu intru prin casele oamenilor — meseria! aş putea să scriu romane, cum spun, prieten de o vreme şi cu factorul, noi amîndoi să aşternem totul pe hîrtie, să le aranjăm. Şi cu cine începem... cu cei mai... sau cu cei mai. Nici capul nu vă doare. Dar Licuţă pe urmă s-a dus acasă şi s-a spînzurat, — mă şi întreb cum de a avut înălţime, în chichineaţă. (Cît de scund poate fi un om?) Mă consider vinovat direct. Cu setea mea de adevăr, de apă potabilă. Licuţă venise la mine cu tot ce mai avea în el ca dragoste. (Am copilărit, ambii — fără poştaşul, pe o uliţă.)

«Milucă! Dragule şi iubitule! Milucă dragă, dar tu mă cunoşti.»

M-a luat de umeri şi m-a zgîlţîit. A trebuit să-i răspund.

— Te cunosc.

Tremura şi mă scutura, se ţinea de mine, dar mă şi clătina, cum îl ştiam de totdeauna. Nesigur pe picioare, se pierdea şi te pierdeai cu el. Sfrijit,

roşu, nu ştiu de ce roşu tare şi scheletic, nu bea nici vin nici lapte. Zer a băut toată viaţa lui şi moare de varză. Are — avea! fruntea de un deget, nu exagerez. Simţit, altfel — tichia (asta) de mărgăritar nu i-a lipsit, Drăgoi a susţinut că era nevăzută. Drăgoi, poştaşul, gură spartă, timp nemarcat, durata predării scrisorilor: se întinde şi se strînge ca o armonică: predat personal sau aruncat în cutie: sau puse toate pe radiatorul de calorifer pentru toată scara blocului: Drăgoi s-a dus şi i-a spus. În justiţie nu s-ar mai putea dovedi, deoarece Licuţă, martorul meu... Şi să mă apăr chiar eu, să susţin şi eu că nu i s-a văzut tichia? Faptele mă condamnă. Dacă nu i se vedea... trebuia să vină Drăgoi? Îi spuneam chiar eu lui Licuţă — şi asta nu de acum. Atîţia ani am tăcut. Nu pot să neg fapte — dar să tac! Iar cu Drăgoi cum a fost... El a provocat, mi-a venit cu de-ale lui, poveşti de poştaş — soarta, Licuţă!

...Îţi intră omul în casă, n-ai copii, n-ai nevastă, dar te-ai ajuns, ai gospodăria ta, Aragaz, cratiţi, burete de sîrmă şi burete de nailon pentru ştersfrecat, VIM pentru curăţat, măturătoare cu coadă lungă, cu perii. Pasiunea mea să-mi gătesc singur. Sfîrîie carnea pe grătar, o plăcere. Licuţă a venit seara, luasem mititei la kilogram de la UNIC şi tocmai îi scoteam din hîrtie, îi departajam. Vine omul şi te atacă, se agaţă de tine ca de copacul lui (de care avea să se şi spînzure, nu-i aşa?) Am băgat repede platoul cu mititei în frigiderul meu pitic. Şi am dat drumul la ventilator, fiindcă mi se făcuse foarte cald la mine în odaie, aveam o presimţire a ce putea fi — şi a fost.

— Milucă! Dragă Milucă şi iubite Milucă. Uită-te la mine şi spune, tu doar mă ştii. Şi mă zgîlţîia, bărbia lui clănţănea la pieptul meu. Cum ai putut crede?

(Limpede ca adevărul. Drăgoi a vorbit, m-a trădat. Licuţă, supremă şi unică salvare, a venit să mă ia ca martor — martor, pe mine, care am spus, în favoarea lui: împotriva a ce am spus. Vorbea şi se zbuciuma, gîfîia, se gîtuia, îşi depunea sufletul)

— Eu să mă... într-o hîrtie şi să fac pachet şi — să arunc la tine peste gard? Eu? Eu? Eu?... se bătea cu pumnul în piept, cu sete. În pieptul lui îngust. Vorbind s-a desprins de mine, fără să vrea, îl mută din loc avîntul lui comicăresc, izbind cu pumnul în zidul pieptului. Dar ţintă eram şi eu şi iar s-a agăţat de mine. Să-i spun *nu*, asta aştepta.

— Eu? Eu?... a ridicat bărbia, a întins gîtul spre mine, mă implora. Eram nemişcat.

— Milucă! Sfînt-Milucă, adoratule! (Strachina cu zer şi moarea, ţinute la frigider, venea şi le lua, seara şi dimineaţă. Altceva l-a ferit dumnezeu, nu primea. Făceam brînză în casă, din laptele din comerţ, ca să-i am zerul. Dacă ştiam încă de la mamă-sa că e slab de mijloc, nu ţine!!... dumneavoastră trebuie de asemenea să fiţi înţelegători, natură slabă, nu putem alege. Făcea pe el. Sau vă e oarecum. Omul îndată după asta s-a dus acasă şi acolo ştiţi ce a făcut, şi-a dat moarte, s-a înţelepţit. Iar eu m-am prefăcut în stană de piatră). (Minciună, să nu credeţi. Eram de mai înainte.) — Milucă, sufleţelule! Necazule şi contele. *Vizirule*. Şi eu *cal-de-rege*. Calul tău de rege... A ajuns cu mîna pe obrazul meu, n-am ştiut cînd, mă mîngîia. Contopea două jocuri Licuţă, din copilăria noastră arşicele şi cal-de-rege — cal-de-prinţ, era un om inexact. M-a podidit. — Da, Licuţă. Da. Da, da, da. Simţeam că nu-l voi mai putea răbda, ştiu eu? poate aş fi vrut să fiu bun. Mă obosea. El se muiase de tot. — Păi Milucă dragă... a desfăcut braţele şi le-a întins spre mine, şi iar şi-a dat drumul. — Milucă! Milucă! Milucă! Strigăt la cer, Milucă! (A aruncat ochii în tavan). A căzut întîi într-un genunchi, pe urmă s-a întins pe podea cu faţa în jos, *eu nu ştiam ce să fac*, scenă chiar ca asta nu mi-a mai produs el. Sentimentele al datoriei, poştaş nelipsit, datoria ta era să duci poşta. Şi iată: un

Ilustraţii de TRAIAN FILIP

om întins pe jos se căznește să ridice capul și să strige și se zbate, cu pîntecele lipit de podea, să nu i se spargă sunetele. — Eu să arunc în curte la tine furculițe știrbe? Linguriţe rupte? Și cioburi de farfurii? Și?... Și?... (așteptînd ca eu să deschid gura; atîrna cu sufletul de mine, spînzura.) Milucă! Și?... capul scăpat în podea, credeam că l-au leșinat chiar propriile lui vorbe, nu, învingîndu-se a ieșit deasupra. Eu? Eu? și iar se bătea în piept cu pumnii, cu ambii, se zguduia, coatele îi cădeau cu zgomot în podea, pieptul. Eu? Eu?

...Dacă era adevărat!

Tăceam.

Atunci a venit el cu argumentul suprem. Care atunci nu pot spune că nu m-a zguduit, dar, cum mă știți, răsbit de acel viclean, acel necruțător *mine însumi* criticam în loc să aflu, aveam simțire pentru mine în loc să-l simt pe dînsul, mă pufnea rîsul, dar nici așa! nu mă aprobam, mă abțineam, să nu izbucnesc. Nu, nu sînt de drept vinovat, cu toate că am pricinuit. Ce opunea el ca argument era un adevăr. Foarte adevărat. Totul adevărat. Și trist cum nu se mai poate. *Dar nici eu nu mințisem.* Cum pot fi unii oameni atît de singuri, de neveniți pe lume! Să-ți spună un om asemenea vorbe și ele să fie adevărate!

— Eu am furculițe? Eu am farfurii? — se uita la mine cu ochi zgîiți. Se ridicase, am uitat să vă vestesc. — Eu am bucătărie?... pierdut, secătuit, cu privirea dusă. Bucătărie?... Am auzit-o și pe asta. Mai adevărată decît toate, Cel mai vechi adevăr de pe pămînt. Adevărul meu se scufunda sub mine. Sau nu e așa cînd ți se întunecă mintea? Și abia acum tăceam. El nu mă vedea, nu-l mai fixam nici eu. — Bucătărie, Milucă? Era lîngă mine, rugător. Acuma da, simțeam tot ce simte el: el știe că nimeni nu poate înțelege mai bine ca mine cît de adevărat e că n-are, că n-a avut — bucătărie. Am dat iarăși de el, de ființa lui de — cît de cît — carne îndată ce a amuțit. Nu mai emană nimic, e pierdut, mi-am zis jelania lui neplăcută acum aș fi rugat-o! Am dat din plin de fizicul lui, gura i se crăpa, lăsa apă, făcea bale — am văzut întîi urma pe podea mai înainte de a cunoaște sursa. Și nu știam ce să fac.

Pentru că era totul atît de adevărat. Nu, doamne dragă, nu dacă Licuță aducea femei, ca mine, n-avea el putere pentru asta, nici poftă — dar jind?!... Singurătate și asta. Dar singur ca el? Un fum pe coș, un fumuleț, domnule... O plită, o lampă, o crăticioară. Furculițe? O farfurie? Pentru ce? (Mi s-a confesat, odată, de mult și uitasem — la asta nu m-am gîndit niciodată de cîte ori găseam aruncate în curtea mea obiectele și nici cînd i-am spus lui Drăgoi.) N-avea, nu. Sobiță, nu. Sta fără căldură iarna, la fel îmbrăcat vara, la fel noaptea la fel ziua — o vestă galbenă aspră, cu mulți bumbi, strînsă la gît, strînsă tare și la brațe și un pantalon burlan iţar... a trebuit să moară ca să mai aflu și că o dată pe lună putea fi văzut cum fără glas, în nori fierbinți, la baia de aburi, vîslea cu brațele și cu picioarele, nu-și afla locul, șederea, șezutele, de-i comandau vecinii Licoi astîmpără-te și se cufunda apoi în bazinul cu apă rece. N-am înțeles de ce boală suferea — nu ca mărunțiș, cu pîntecarea — iar ca să mă informez...

contagios nu era, nici periculos, lua zerul în căușul palmei și-l sorbea, pîinea o arunca în gură cocoloașe, blînd cu oamenii și părea că și cu el, cu sine, n-avea război n-avea pace, ar mai fi durat. — Eu să fac asta?... Să fac eu una ca asta?... Eu să fac asta? Eu una ca asta? — dinții în gură îi sunau, loviți ei în de ei, am înțeles totuși că se căina, vor urma clipe de reculegere, era și comod pentru mine să cred că e așa. S-a ridicat, eu tăceam, a privit în gol, în tăcerea amîndurora — acuzatoare, dar nu mi-am dat seama — a golit bucătăria mea, căminul burla-

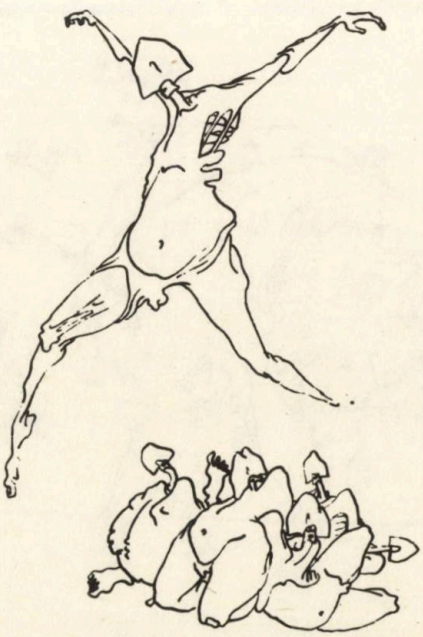

culuí, a golit-o de ființa lui. Altceva nimic n-am știut și cu toate astea nu mi-am mai mîncat mititeii atunci, seara, i-am lăsat pe a doua zi cînd, avertizat, am fost și am văzut. «Eu am sfoară?» La casa omului. Un brăcinar, da. S-a mai găsit. Face omul cunoștință cu starea lui de mizerie, vede cum arată el — el însuși!... își pune streangul. Și-i vede pe oameni, — pe noi toți, domnule, și pe mine.

Și ne-a arătat limba. Eu ce fac, în continuare? Dau tot de mine sau primesc faptele vieții? Cu totul nepregătit m-a găsit fapta asta a lui cea de pe urmă și prostit mă întrebam — de rest știam, nu-i așa? din el însuși, să iertați —.dar de unde a luat el furculițe știrbe... linguriță... bucăți de farfurii... În fine, am plîns.

Nu mă ating de obiectele aruncate, curtea mea e un cimitir.

Și o desvinovățire, mi-a spus Drăgoi.

După care — asta să nu ne-o iertați, ne-a venit și nouă rîndul, am înțeles amîndoi că am dus-o la capăt victorioși, povestea noastră e gata, ești un om făcut mi-a zis Drăgoi — și eu lui. Încercați dumneavoastră să spuneți povestea toată fără dichisul cu sinuciderea. Și oricum: Licuță, în seara aceea, plecînd de la mine, mi-a spus că se duce acasă și se spîpzură. L-am pus la punct. «Și de ce nu aici? Ți-e rușine de mine?» A căzut în c... «Măi Milucă, dar nu pot așa — trebuie întîi să le spun oamenilor, să-și caute alt paznic de zi la garaj». E un dumnezeu al capului! și chiar al capului prost — ne-am zis noi. Minte, fiindcă se minte. Dar e salvat. Viața lui! L-a ajutat dumnezeul capului pe Licuță să nu piardă chilipirul ăsta. Am închis povestea. Licuță s-a dus la bloc, i-a anunțat pe oameni că pleacă. Alt paznic de zi nu se ivea, nici nu le trebuia, el a așteptat o zi, două, trei, a văzut că la bloc nu-s oameni de nădejde, s-a întors acasă și avea mangal.

MARELE POEM

Pornire prin surprindere Acum vei lopăta în sens unic
În jur sînt vii frumuseți și lacrimi deconcertante
Singur le vezi printre schelete agățate de zare
Hangarele fără liman ale fanteziei azi inutile
Condamni la libertate toți macii sălbatici
Toate bucuriile absente din fețe
Bucuriile păstrate în ierbarul mareului poem

Vor învia în ziua lui nescrisă în calendar în humă

Din ciocane se desprinde limpede
Drumul spre materializare al cuvintelor aschii de foc
Ultimatumul de la probă dezagregă în febre mulțimea
Asemenea unei păstăi dehiscente pornind în salbe semințele
Cenușa ascunde stelele emigrate în cartea fermecată
Existența ta se descoperă din antracte arteziene
Prin aburii zorilor trosnește de neliniște luntrea
Calea va lumina-o soarele incendiilor
Prin arbori urcă un fluviu de cărbune
Sfîșie bicepșii o energie acidă
Și va răsări prin prundișul răvășit al dinților
Mană

SAȘA PANĂ

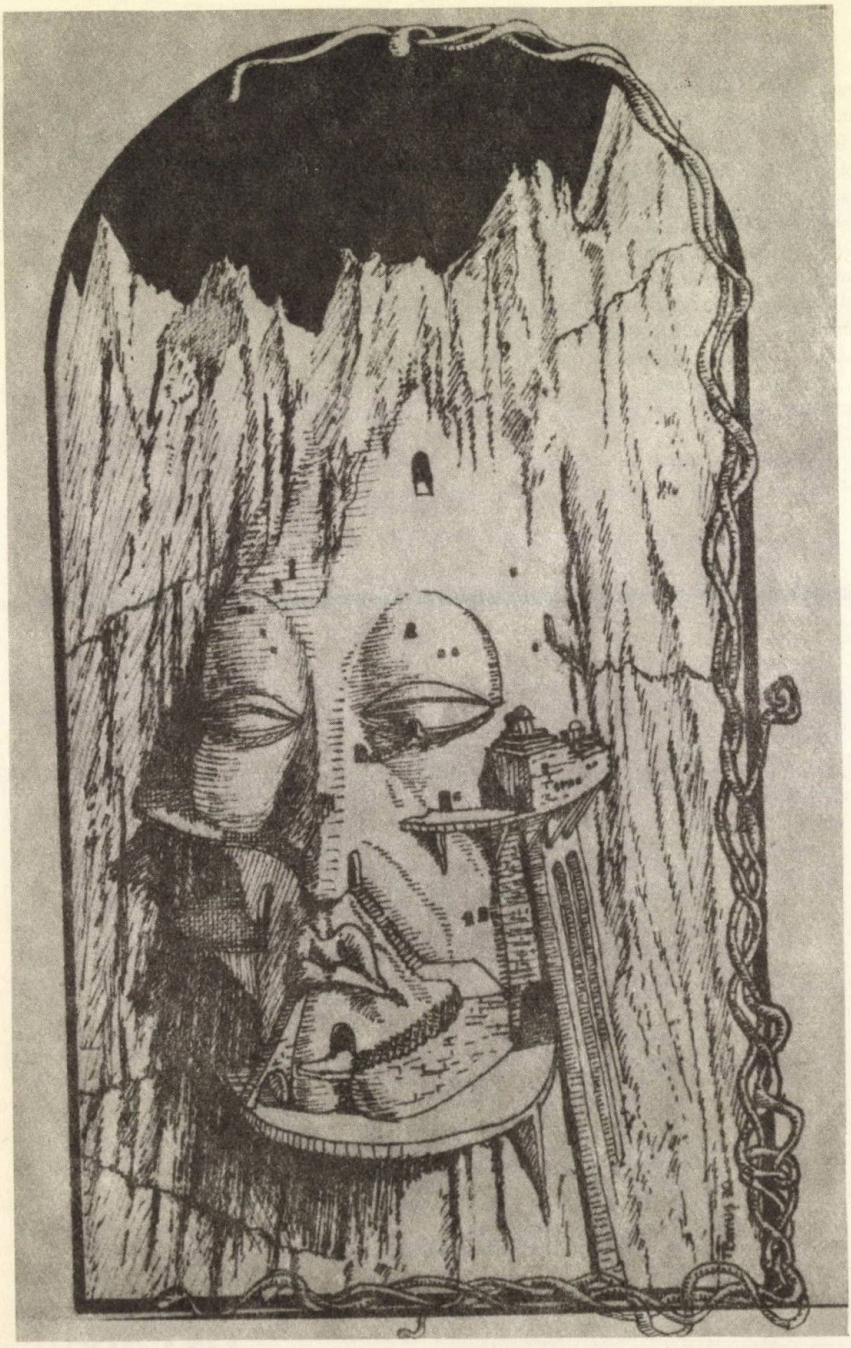

TUDOR BANUŞ

Desen

Un poem în proză de BARUȚU T. ARGHEZI

DIALOG STELAR

— pe-o margine de vis —

— Tu ești steaua mea?!

— Eu...

— Ești, prin urmare, viața mea, agățată de cer de cînd m-aș fi născut!

— Da. Sînt viața ta.

— E bine, acolo, între luceferi?

— Dar la tine între oameni?! Ce e mai frumos la voi?

— Dragostea, fratele meu de argint. Și, pe lîngă dragoste, florile, zborul paserilor, vîntul, spicelei, poamele...

— La noi e frig și întuneric... Nu apucăm niciodată să ne vedem stea cu stea-de-om, mai puțin să ne iubim. Flori n-avem, nici paseri, nici poame. Doar furtuni. Cînd e furtună, stelele se rostogolesc unele peste altele, se fărîmițează, altele dispar, și-n locul lor rămîne cerul gol.

— Voi aveți un Luceafăr care nu dispare niciodată, cel puțin așa credem noi, oamenii!

— E tot o stea, ca și mine. Nu poate dispărea niciodată, pentru că nu-i a nimănui. El n-are om, nici suflet, nici viață, ca mine și ca puzderia cealaltă de stele. Noi murim. El e veșnic!

— Ți-e frică de moarte?

— Îmi pare rău că-mi voi pierde lumina în clipa cînd tu vei muri. O să cad din boltă, o să mă sfărîm de stîncile cerului și mă voi face pulbere albă... Tu nu vei fi nici atît!

— Voi trăi, poate, mai departe în inimile oamenilor. Eu am de partea mea speranța.

— Ești un visător!

— Și tu abia o licărire. Dar mi-ești dragă, steaua mea!

— Tu fugi de mine...

— De ce-aș fugi? E-adevărat că pînă azi nu te-am căutat, dar asta nu înseamnă că nu te-am simțit undeva, prin cer, aproape. De fapt, nici acum nu știu prea bine care ești din ele: cea din Carul Mare, din Carul Mic, din Gemeni ori din Capricorn?

— Sînt steaua care te veghez de mult... Sînt licărirea ta din suflet și scînteia minții tale. Locul meu e aici, în Necuprins, dar ființa mea e în tine... Dacă te bucuri, mă bucur și eu. Cînd plîngi, să știi că și eu plîng... Acum ești trist. Ești trist, că m-am amestecat în gîndurile tale, și ai vrea să fii singur. Tu nu poți fi niciodată singur.

— Te voi alunga!

— Nu poți... Noaptea mă vezi tu, pe cînd eu mă uit la tine zi și noapte. Încearcă să mă găsești: timpul meu cu tine e dublu; al tău, numai pe jumătate. Nu-ți dai seama că ești mai mult stea decît om?

— M-ai biruit.

— Nu. Te-ajut să te definești.

— Tu îți cunoști destinul? Se zice că voi, stelele, știți mai multe decît noi, oamenii. Dovada: unii învățați ajung să citească marile voastre taine.

— Precum îți cunoști și tu destinul... Eu urc pe boltă cu fiecare clipă și zi trăită de tine. Cărarea mi-o cunosc, drumul, însă, nu... Aș voi să fiu Luceafăr și tu nemuritor.

— Va veni atunci o zi, și-o noapte, peste milenii, cînd vom rămîne singuri, eu nemuritor, murind toți... și tu, Luceafăr, solitar pe un cer gol.

— Și vom plînge atunci amîndoi, tu pe mormîntul omenirii, eu în veșnicia oarbă a cerurilor negre...

— Îți propun o imagine mai frumoasă: clipa de față.

— Ești mărinimos și aspru în același timp. Fie, dar cu o condiție: să schimbăm rolurile. Eu să fiu om și tu stea.

— De acord...

Un fulger a spintecat văzduhul: cobora din cer steaua mea de om!

Va fi, oare, cel coborît, om și stea, mai bun ca mine, mai îngăduitor și mai harnic, mai treaz la minte, mai folositor și mai dîrz în tot ce va face de azi înainte? Nu știu... Simt cum strălucirea minții se întunecă și cum se stinge, pe măsură ce mă înalț, candela sufletului meu. Plutind prin cer, parcă am și început să cad...

TRĂDAT

Mă simt atît de singur și-atîta de pustiu,
Trădat acum de prieteni și tolerat cu milă
La-ntinsele banchete, prin colțuri, unde-n silă
Mi se azvîrle pîinea și vinul plumburiu.

Ar trebui să plec, desigur, dar nu mă pot desprinde —
Am îndrăgit prea tare acest oraș bătrîn
În care, iată, nimeni nu-mi zice să rămîn
Și toți așteaptă clipa cînd să mă poată vinde.

De-aceea-n orice seară cînd trec pe sub cetate
Simt lașă ambuscada mai noilor soldați
Înfiorați de gîndul că-ntors cumva spre lume
Să nu trădez la rîndu-mi. Pe cine? Al cui nume?

Dar nu le fie teamă. Am treizeci de talanți
Și-i dau pe toți în schimbul unui sărut de moarte.

CONSTANTIN CUBLEȘAN

POBSIS 3 POBSIS POBSIS

PONTIFICALĂ

Ah, zadarnic chinuitule Hristos,
Învățăceii te-au înțeles pe dos;
Cuibăriți în sfînta sfintelor
Trișară cu adevărul cuvintelor.

Cînd ostenită cu spusele lor
Intră-n scenă marele inchizitor,
Și tămîind cu lanțuri și cîngi înroșite,
Ne zdrobi sub pontificale copite.

Îngerii ușori cu aripi de viori
Pe vreme senină pogorîtă din nori,
Ținînd în palme auritul potir
Rănile obrintite să le ungă cu mir.

Nu-i văzu decît cinul de iconari,
De la umbra unui șir de stejari;
Dar poporul rămase necredincios
Și le mînji icoanele cu chinoros.

VLAICU BÂRNA

DEPRESIUNILE SORELUI

Cum bate un vînt de cenușă prin toate!
Dar unde sînt anii prin care fugeam cu femeia
În depresiunile sorelui, și unde drumul
Pe care urmele ei se umplură cu noapte acum?
Și-acele ierburi amare unde șezurăm
Sub cortul amiezii, amețiți de-un îndemn?
Acum, pe-un șlep abandonat lîngă mal —
Și fluviul trece nepăsător către delte
În care n-am putut să ajungem. Și seara
Aduce voci din pustiu, ceața se-ntinde
Tot mai adînc pe pămîntul unde visarăm
Să rupem spațiul prea strîmt. Și-n fereastra
Ocupată de semnele tulburi, bufnița sumbră,
Și eu tot mai deprins cu umbra obiectelor
Care mă-ntreabă ceva în graiul lor nepătruns.

ANGHEL DUMBRĂVEANU

MIRCEA SÂNTIMBREANU

Materialism

Ilustrații de THEODOR BOGOI

Madam Ionescu are o bucurie: pe Cezărică. Și un necaz, același Cezărică.

Unitatea contrariilor, această lege fundamentală a dialecticii, este ilustrată atît de perfect, în cazul acesta, încît m-aș mira ca Madam Ionescu, membră în comitetul de stradă și totodată în comitetul de sprijin al Bisericii Sfîntul Elefterie Vechi, să nu fi absolvit cîndva cel puțin anul întîi al cursului de politică curentă. Poate cînd era funcționară la petete. Această perioadă a rămas însă demult în urmă, pecetluită de o demisie căreia numai o inimă de mamă i-a putut dicta argumentele, sintetizate în fraza finală: *așa încît pentru a mă putea dedica întru totul educației copilului meu Cezărică elev în clasa a V-a, vă rog să binevoiți, a aproba... etcetera, etcetera.* Din acest moment, Arhivele Statului vă pot împărtăși cu precizie data, Madam Ionescu a început să concureze, și nu fără succes, gloria legendară a Corneliei, mama Grahilor.

Și cine știe dacă nu cumva, în imprevizibilul laborator al reputațiilor istorice, cîndva, peste secole, legenda modernă a lui *Madam Ionescu, mama lui Cezărică* nu va înlocui cu desăvîrșire arhaica istorioară a matroanei romane.

Nu voi intra în amănunte, deoarece sînt convins că Madam Ionescu își va găsi biografi mult mai entuziaști. Nu mai departe decît ieri, de altminteri, un bun amic al meu, cu relații la Editura Pedagogică, mi-a spus că pregătește pentru tipar o lucrare: *Trecute vieți de mame și mamițe.* A cunoscut-o oare și el pe Madam Ionescu? Dedicația cărții, a cărei apariție, să sperăm, nu va întîrzia, va lămuri tuturora ceea ce deocamdată pentru mine este absolut clar: nu numai că a cunoscut-o, dar nici nu putea să n-o cunoască. Altminteri, de bună seamă, cartea ar fi fost refuzată de la bun început, ca incompletă, dacă autorul ar mai fi avut cumva, ceea ce nu cred, imboldul s-o scrie.

Dar, mă veți întreba, în sfîrșit, prin ce, oare, își merită Madam Ionescu această incomparabilă glorie maternă? Incredulii, să aibă răbdare. Cei ce mă cunosc îndeaproape, știu că nu obișnuiesc să înalț ditirambi fără acoperire, chiar dacă e vorba de neasemuita mea vecină, Madam Ionescu. Și asta se va vedea deîndată.

Așadar, Madam Ionescu are pe Cezărică — și Cezărică are 4 la istorie. Oare, mă întreb, puteți înțelege, voi, părinți, care nu sînteți mame, ce înseamnă aceasta? Eu n-am să intru într-o analiză fără sfîrșit. Dar orice adaos la cuvîntul dramă ar fi de-a dreptul pisălogeală.

Căci dacă pentru o mamă ies fără vocație, nota 4 este dată nu fiului Iosișor, ci elevului Icsulescu P., pentru Madam Ionescu un patru, acest duh necurat al catalogului, este o dureroasă lovitură per-so-na-lă. Căci Madam Ionescu nu este numai mamă, ci și elevă. Da, dînsa are orar, dă teze, face hărți, rezumate, etc. și, bineînțeles, ia note. Un fel de elevă, cum s-ar zice, în particular.

Cînd Cezărică pleacă la școală pentru cele cinci ore, Madam Ionescu rămîne acasă și, cu ochii la pendula din perete, suspină: *Acum, în această clipă, a sunat de intrare. Dă, Doamne, să fie într-un ceas bun... Dă, Doamne...* Și, sub pleoapele ei tremurînde, filmul primei ore se desfășoară mai departe. *Acum a intrat Popescu, la română... Acum pune absențe... Acum controlează caietele... Acum îi scoate la lecție... Acum o fi la litera «i»...* Și inima ei de mamă palpită, în timp ce jumulește fulg cu fulg, ca pe o margaretă, găina pentru prînz: *L-ascultă? Nu l-ascultă?*

Cînd, în sfîrșit oracolul a fost jumulit, pendula indică ora de istorie. În acest moment, Madam Ionescu, cu găina în brațe, se lasă, sfîrșită, în fotoliu și privește, palidă, limbile metalice, care parcă au înțepenit. Pe buzele ei, un singur cuvînt se zbate și își caută ieșirea:

Acu'... Acu'...

Dar restul frazei: ...*il ascultă la istorie* nu mai poate ieși, cuvintele se întorc în gîtlej, strîngîndu-i-l ca într-o menghină, apoi din nou se zbat să iasă, pînă ce le vine într-ajutor cu valeriană. Atunci, fraza îngrozitoare iese, ca un dop dintr-o carafă gîlgîitoare, însoțită de un lung suspin și, cu ochii la ceas, Madam Ionescu invoca timp de douăzeci și cinci de minute, cît durează ascultarea, pe cine credeți? Pe Creator.

Doamne, Dumnezeule Atotputernic, Tu, care faci și tot tu o legi, Tu, care ai făcut Cerul și Pămîntul în șase zile, fă să-l asculte pe Cezărică despre apariția culturii vechilor egipteni... Tu, care te-ai arătat în vis fiicei lui Lot, fă-l pe profesor să sară peste caracterul de clasă al legilor babiloniene și, așa cum ai îndreptat pașii lui Moise prin pustie, ajută-l și pe Cezărică să-și amintească despre dezvoltarea producției meșteșugărești, care a generat elementele de cultură laică. Doamne, Dumnezeule Mare, care ai luminat mintea lui Ahia și ai binecuvîntat pe Amalec, fiul lui Habacuc, adu-i aminte, Atoate Ziditorule, de marile piramide clădite din sudoarea robilor Tăi în mileniul al II-lea înaintea erei noastre...

La orele zece fără zece, Madam Ionescu trece la *Noul Testament*. E și firesc: începe ora de matematică: împărțirea fracțiilor.

Tu, Isuse Cristoase, care ai împărțit trei pești și două pîini la cinci oameni, ajută-l pe Cezărică să nu uite împărțirea fracțiilor... Adu-i aminte prima cu a doua răsturnată...

Şi în timp ce pune sfecla la fiert şi întoarce friptura în cratiţa încinsă, unghiul dintre aripă şi tîrtiţă ia deodată în mintea ei forma patrulateră a notei patru. Madam Ionescu îşi face semnul crucii: *Piei, Satano! Piei.* Satana piere într-un nor de fum de abia la unsprezecea bătaie a pendulei: ora cînd chestionarea a luat sfîrşit.

La ora douăsprezece şi treizeci. Cezărică se întoarce de la şcoală.

Madam Ionescu îl întîmpină, palidă, şi din nou simte gîlgîitul unei fraze ce i s-a prins în beregată:

— Te-a... te-a ascultat? izbuteşte ea, în sfîrşit, să-i dea drumul.

— Nu.

Mama îşi face o cruce mare spre răsărit şi îşi sărută odorul. Apoi, cu glasul cu care conduce pe stradă campania de deratizare, întreabă:

— Mîine aveţi naturale? Ce anume? Aha, *Teoria darvinistă a speciilor?*

Aşteptînd să se mai răcească supa, înşiră pe masă, maculatoarele, cărţile, caietele, apoi, obosită, dar cu un nou avînt, înalţă ochii spre ceruri, într-o rugă mută: *Doamne, Dumnezeule, Atotţiitorule, Făcătorul cerului şi al pămîntului, ajută-ne să învăţăm bine de tot despre selecţia naturală... Tu, care ai, zidit pe primul om, suflînd duh sfînt asupra ţărînii, fă să-şi îndrepte nota 3 de la extemporal, pe care a luat-o la* Apariţia vieţii pe pămînt... *Căci tot Tu ai spus:* De şase ori te voi izbăvi de necaz şi de şapte ori nu te va atinge răul. *Amin!*

Madam Ionescu îşi priveşte înduioşată, fiul şi adaugă, cu glas tare:

— Puiu' mamei, la naturale ai nota 3... Fă-ţi, mamă, trei cruci şi zi de trei ori Doamne-ajută... Aşa, mămicule dragă.

Începe apoi să citească lecţia, cu glasul cu care ar citi versetele, subliniind cu creionul: Marele Darwin, savant materialist...

Se opreşte, îşi face o cruce şi murmură: *Doamne, Tu, care te-ai arătat lui Ezechiel şi lui Isaia, fă să nu uite acest cuvînt...*

Apoi, se îndreaptă spre băiatul ce aşteaptă continuarea lecturii:

— Ţine minte, puiule: materialist, ma-te-ria-list!

IONEL TEODOREANU CONTRA OSVALD TEODOREANU

O amintire de CONSTANTIN NONEA

Unul din cei doi avocaţi era Osvald Teodoreanu, bătrînul cu părul coliliu şi vioi ca argintul. Reclamantul plecase la drum cu un avocat bun, nimbat de aureola tîrgului de provincie, dar umbrit de maeştri baroului ieşean. Sfătuit de un prieten, reclamantul l-a angajat pe romancierul Ionel Teodoreanu, avocat în plină ascensiune, după ce el a fost asigurat că justiţia nu ţine seamă de legăturile de rudenie cînd este vorba să se facă dreptate. Procesul ieşea astfel din banalitate prin înfruntarea celor doi Teodoreni; tatăl şi fiul.

Tată, Osvald, era un bătrînel blond, cu părul ca floarea de cais, cu obrajii trandafirii, ca dintr-o pictură de Boticelli, vioi ca o zvîrlugă, de o eleganţă vestimentară impresionantă; sfredelea cu ochii săi ageri puţina asistenţă din sala de şedinţe. Fiul, Ionel, un tînăr brunet, cu părul negru cîrlionţat, nas acvilin, ochi catifelaţi ca mura, figură de indian meditativ, parcă obsedat de-o idee metafizică. Nici o asemănare între tată şi fiu, doi oameni din două lumi diferite, aşa păreau celor ce nu le cunoşteau obîrşia.

Ionel Teodoreanu şi-a început pledoaria calm şi sobru, invocînd starea de drept şi cea de fapt favorabile reclamantului; sprijinindu-şi teza şi pe unele jurisprudenţe publicate, cerînd evacuarea chiriaşului. Se părea că procesul în sine îl plictiseşte, prin evidenţa cauzei susţinute, şi nu merita o dez-

Ilustrație de MIHAI SÂNZIANU

batere publică pasionantă. Cîștigul cauzei îl vedea rezolvat de la sine.

Bătrînul Osvald Teodoreanu a apreciat calmul fiului său ca o sfidare profesională. Cu o vigoare tinerească, s-a deslănțuit, ca o furtună, mai întîi căutînd să facă atmosferă de compasiune pentru clientul său, prezentîndu-l ca pe un nedreptățit, un om amărît, nevoit să-și cîștige pîinea vînzînd covrigi într-o cocioabă, în care era obligat să-și încovoaie spinarea ca să intre înăuntru. O instituție trebuie să ocrotească pe un nevoiaș, nu să-i amărască zilele.

— Cît privește pe colegul meu, tînăr avocat, (aici îl viza pe Ionel), eu l-aș sfătui să se ostenească mai mult cu studiul cărților și tratatelor de specialitate, studiu care cere nopți nedormite, nu foletînd reviste cu jurisprudențe perimate. Avocatura nu-i literatură, ocupație de divertisment. În consecință, bătrînul cerea respingerea acțiunii reclamantului.

Ionel Teodoreanu asculta, tot cu calm, pledoaria bătrînului; studiindu-i mișcările și pasiunea profesională. Resfirîndu-și cîrlionții cu degetele lui delicate, admira vioiciunea unui maestru pe culmea gloriei. Deodată se trezi și în el muza ocrotitoare. În replică, ceru completului de judecată să i se arate chipul celui nedreptățit. Strigîndu-se numele reclamantului, se ridică din spatele lui Osvald Teodoreanu, un zdrahon, ca o statuie faraonică, cu un trup pătrat, capul apărînd ca un țugui în vîrful unei căpițe. Părea un hipopotam scos din mlaștinile tropicale.

— Acesta-i nedreptățitul, care abia intră în prăvălia dărăpănată încovoindu-și spatele?, întrebă Ionel Teodoreanu pe tatăl său.

Cele ce au urmat numai o peliculă le-ar fi putut înregistra. Sala căzuse sub vraja debitului de metafore al romancierului care construia tipul gogolian al omului avar călăuzit numai de instincte. Bietul intimat, nu știa ce năpastă dăduse peste dînsul, holba ochii și, speriat, voia să se ascundă de ploaia de epitete pline de umor cu care îl toropea romancierul. La un moment i se păru că se sufocă și, disperat, strigă: «Apă, apă!» I se permise nefericitului să părăsească sala, să-și potolească setea. Unii dintre magistrați își ascundeau fețele după cartoane de dosare să nu li se surprindă rîsul.

Ionel își îndreptă invectiva către tatăl său:

— Cît privește pe maestrul Osvald Teodoreanu, eu îi dau perfectă dreptate. Avocatura nu-i literatură. Ea cere nopți nedormite cu studiul cărților de specialitate. Și maestrul Osvald Teodoreanu este pasionat în studiul cărților, făcînd nopți albe. Păcat însă că «în studiul acelor cărți» domnia sa nu va găsi nici o jurisprudență, fie și din acele presupuse perimate.

Osvald Teodoreanu era un pasionat jucător de poker.

Președintele sună clopoțelul.

Am asistat și eu la aceste confruntări de o savoare rar întîlnită. Ieșind din sala de ședințe, în pauza fortuită, am auzit un dialog fulgerător între cei doi adversari la bară.

— Ionel, ești un pezevenchi!

— Ai dreptate, tată. Cu ce sînt eu de vină, dacă matale m-ai făcut așa?

Mă întreb nedumerit, oare acolo, la *Masa umbrelor*, unde sînt acuma tatăl și fiul, li se mai oferă prilejul să se înfrunte, ca altădată, în fața instanțelor ieșene?

HAPLEA, DRESOR DE CĂȚEI

Desene de MARIN IORDA
Text de TUDOR MUȘATESCU

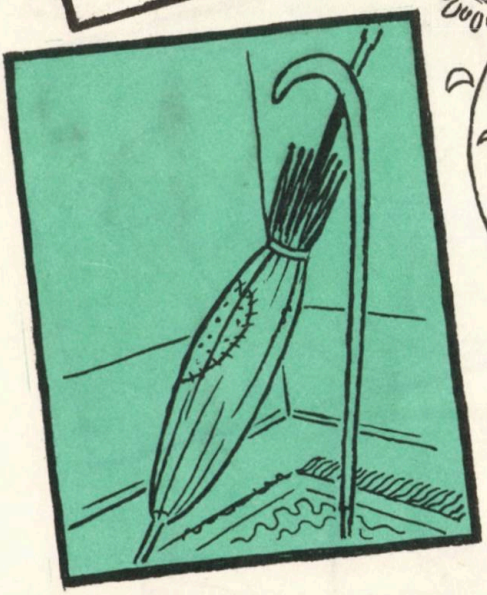

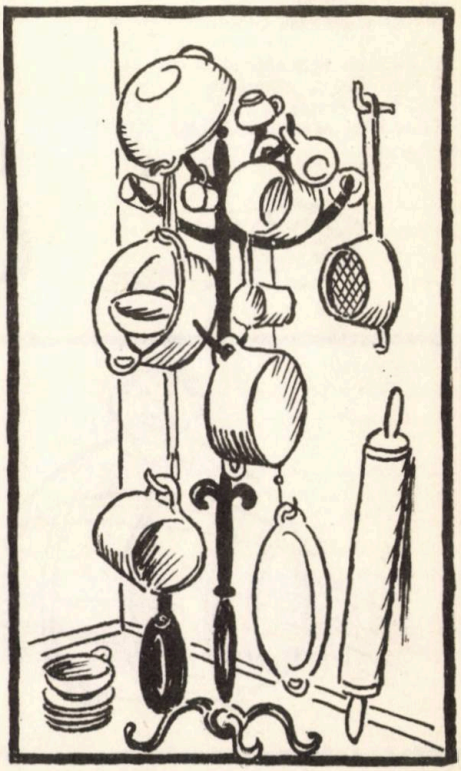

Totul este, dragii mei,
Să ai cap și-n el, idei!
Fără asta, viața-i «ioc»,
Cum voi dovedi pe loc.

Am acasă, în salon,
O umbrelă și-un baston,
Fiindcă, în cuier, se știe,
Atîrn numai văsărie.

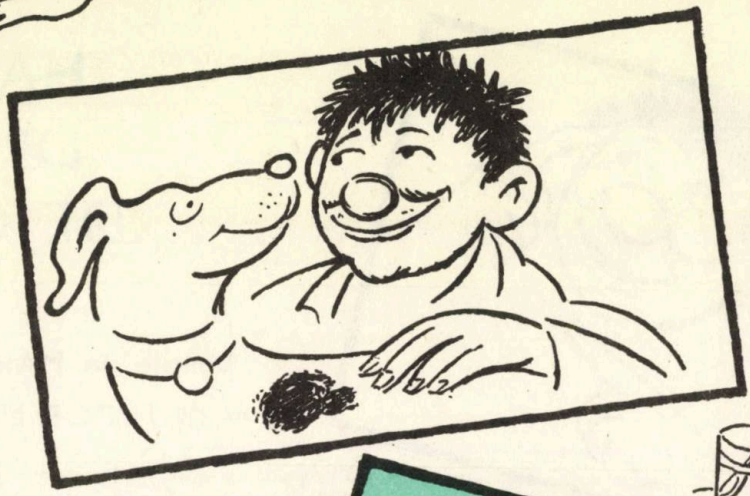

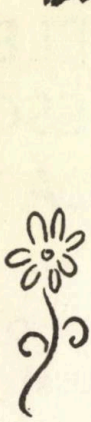

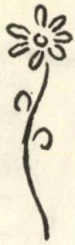

Şi mai am şi un căţel
Drăgălaş şi cumineţel,
De şade cum îl întorci,
Fiindcă e de rasă corci.

E! Întîi am luat căţelul
Şi l-am dus cu zăhărelul,
Pînă l-am dresat în ham,
Ca la circ, pentru program.

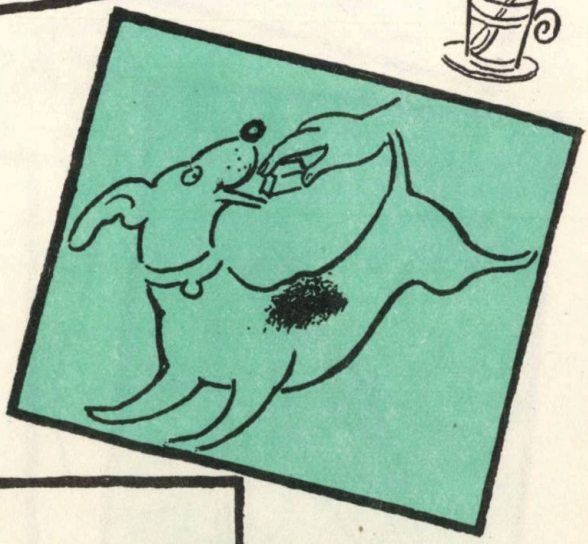

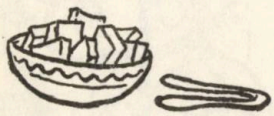

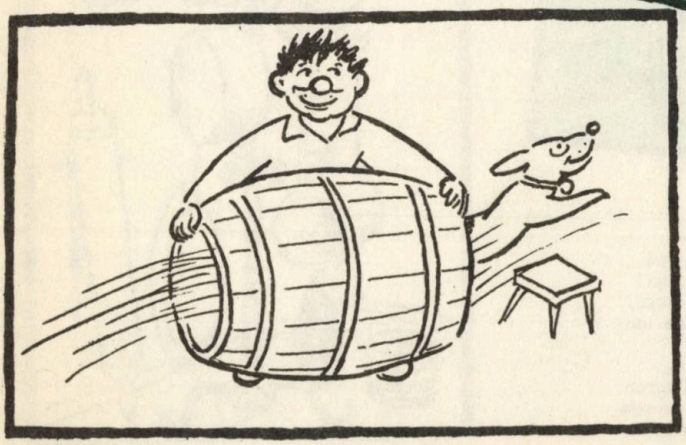

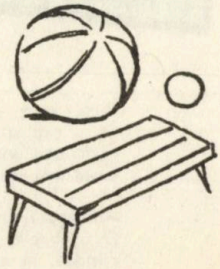

La un singur semn al meu,
Din cățel se face leu
Și dintr-o căutătură
Face orișice figură

Am luat apoi bastonul
Și i-am cam turtit fasonul,
Căci, c-o sfoară ca de velă,
L-am legat strîns de umbrelă.

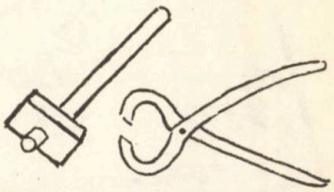

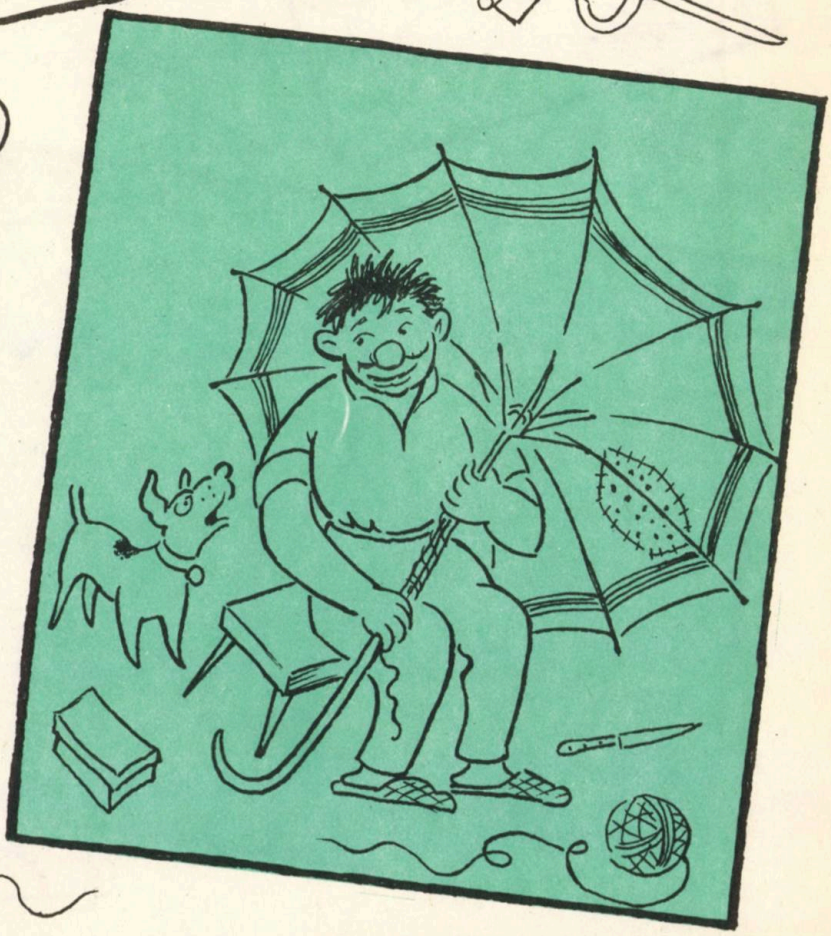

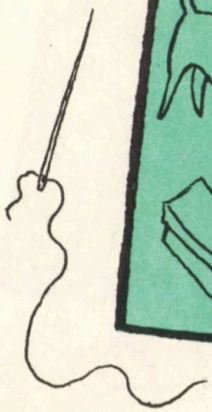

Rezultatul, îl ghiciți.
Dacă nu, vă rog, priviți:
Plec cu el și-n urmă-l las.
Cu invenția pe nas.

Dacă arșița e mare,
El mă apără de soare,
Dacă plouă cu șiroaie,
El mă apără de ploaie.

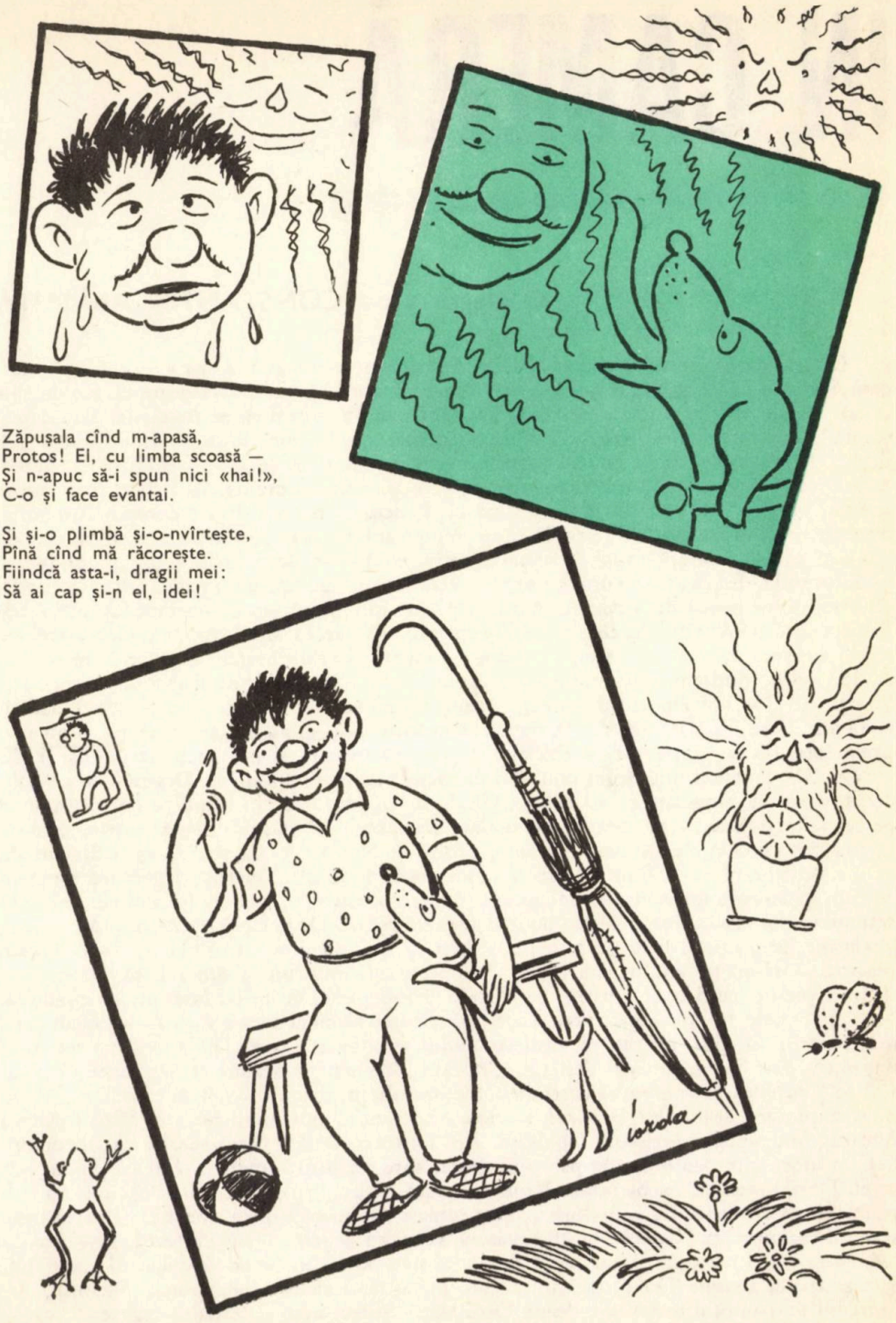

Zăpușala cînd m-apasă,
Protos! El, cu limba scoasă —
Și n-apuc să-i spun nici «hai!»,
C-o și face evantai.

Și și-o plimbă și-o-nvîrtește,
Pînă cînd mă răcorește.
Fiindcă asta-i, dragii mei:
Să ai cap și-n el, idei!

ÎN CAMERĂ

O alegorie de CONSTANTIN ABĂLUȚĂ

Camera avea o formă curioasă. Nu-mi dădeam prea bine seama, dar avea o formă curioasă. Stăteam pe un scaun. Scaunul avea patru picioare, lucioase. Stăteam pe el. S-a deschis o uşă. Gîndeam, dar nu se deschisese. De fapt nici nu vream să se deschidă. Am pipăit scaunul. Îmi trecui încet degetele pe bara spetezei. Era lemn. Rotund. Îmi aluneca sub degete. Făcui acelaşi lucru cu cele patru picioare, pe rînd, cu degetele tremurînd de nerăbdare. Acelaş rezultat. M-am sculat de-odată în picioare. Lumina mă orbea. Am întors scaunul pe dos. Am stat din nou, jos, pe el, în această poziţie. Era incomod. Am suflat uşor către vîrful pantofului drept, în timp ce pipăiam din nou picioarele scaunului, care de astă dată îmi deveniseră un fel de spătare. Vîrful pantofului drept sclipea, dar parcă avea o pată rotundă. Încercai s-o curăţ cu unghia, dar nu se lua, da, era o pată perfect rotundă, cît urma unui picior de scaun. Dar nu se poate, nu, nu se poate, scaunul are picioarele în sus, eu mă reazem de ele, ele sînt de fapt spătare. E clar că sînt spătare, şi nici nu trebuie să mă consum atîta pentru asta, gîndeam, şi mi-am deschis braţele spre uşa care tocmai se deschidea, gîndeam, şi le-am ţinut aşa. Le-am ţinut în aer un timp şi apoi altul, degetele. Şi vîrfurile lor îmi amorţeau uneori, uneori simţeam alte degete dincolo de extremităţile lor. Erau celelalte degete. Desigur. Şi m-am sculat, gîndeam, şi-am reuşit să-mi rîcîi urma rotundă de pe pantof, şi celelalte degete mă urmau, şi picioarele scaunului şi ele. Iar altădată căutai cu un deget unul din picioarele scaunului. Lucios. Degetul. Şi celălalt, deget, şi scaun, gîndeam. Şi mă ridicai. Gîndeam. Şi am mers aşa. Cînd pe un scaun, cînd pe celelalte degete. Am mersul neregulat. De aceea se năşteau nişte sunete, care-mi loveau din cînd în cînd mîneca dreaptă, probabil. Neregulat. Ca şi cum aş fi deschis cu ea o uşă, şi aerul mi-ar fi intrat pînă la umăr, îngheţîndu-mă. Celelalte degete mă aşteptau de cum întindeam mîna într-un fel anume. Nu într-o direcţie, într-un fel anume. Am tras scaunul în apropierea lor. Scaunul nu mai avea un picior. Degetele poate că n-o să-l pipăie, gîndeam. Pe pantoful meu drept urma scaunului fără un picior se adîncea, dacă mişcam piciorul. Într-un fel anume, nu într-o direcţie, dacă-l mişcam. Şi-am stat pe scaun, aşa, fără un picior, cum era. Am stat pe el uşor într-o parte, cu grijă. Nici nu se cunoştea. I-am pipăit cele trei picioare. Trei. Lemn. Lucioase. Camera avea o formă. Am făcut paşii mai departe. Dreptul mişcat, piciorul scaunului se adîncea, mereu, pînă cînd va ieşi prin duşumea. Dar mergeam mai departe, gîndeam. Stăteam pe scaun. Mi-am rotit o mînă. Uşa se deschidea. La perete se deschidea. Piciorul drept, piciorul. Gata să treacă pragul. În timp ce piciorul scaunului, piciorul. Lucios, gîndeam, şi mîna mi-o roteam. Mîna tot mi-o roteam. Am pipăit-o lucioasă. Gîndeam. Am întors-o pe dos şi-am stat pe ea. Incomod. Suflam încet spre pantofi, spre pantoful drept, spre piciorul scaunului. Lucios. Şi-am stat pe el. Dar el mergea, cu pantoful. Vroia să treacă pragul, vroia. Celelalte degete şi-au tras scaunul mai aproape. Cu cele două degete rămase nu stăteam prea comod, şi mi-am tras scaunul mai aproape, dar ele nu observaseră, celelalte degete. Şi camera avea, gîndeam. Şi uşă. Rotundă. Lucioasă. Şi un singur deget, să stau pe el. Incomod. Şi piciorul scaunului, gata să treacă pragul. Doar dacă întindeam mîna, dacă rîcîiam cu degetele. Piciorul, nu, urma lui pe pantoful drept. Gîndeam. Doar dacă. Şi mai erau şi celelalte degete.

LA TAIFAS CU ION LUCA CARAGIALE

PRECIZARE

Băgînd de seamă prezența în publicistica noastră, în general, și în presa literară, în special, a interviului, ce mi-am zis? Ia, să vedem domnule, ce a spus și ce ar spune savurosul Conu-Iancu? Așa s-a făcut că m-am oprit îndelung asupra valoroasei lucrări a cărturarilor Paul Zarifopol și Șerban Cioculescu: I. L. Caragiale: *Opere*, din care, cuvînt cu cuvînt, au fost depistate cele de mai jos. Astfel, în afară de culegere și de cîteva întrebări benigne, nimic nu-i aparține biet reporterului, care semnează pentru conformitate:

MIHAI POPESCU

Către ora prînzului sosesc la bodega de peste drum de tribunal, nu departe de cheiul Gârlei. Îmi fac loc prin mulțime, salut pe Lache și Mache și, caut pe patron. E fost sufleur la teatru, fost impiegat la tutun, fost agent de asigurare la Națională, fost profesor de istorie la liceul Sfîntul Gheorghe, fost director al Teatrului Național, fost berar în piața aceluiași teatru, fost președinte de branșe al chelnerilor, etc. etc.

— *Știți pentru ce am venit?*

— Spune-mi.

— *Am venit să fac un interviu literar.*

— Vrei să glumești.

— *Ba, deloc.*

Conu Iancu după ce se uită mult și lung la mine, dă din umeri și începe să rîză:

— Bine, d-le reporter, să presupun că dumneata nu știai ce oroare am eu de interviuri. Asta o înțeleg: dumneata credeai, necunoscîndu-mă bine, că o să-mi faci plăcere cerîndu-mi un interviu. Dar ce mă miră este faptul că dumneata — reporter, ziarist, publicist — nu știi că te-ai deranjat degeaba pentru că am răspuns de mult la întrebările dumitale, cu mult înainte de a avea onoarea vizitei dumitale. Eu mi-am pus singur, și într-un chip mult mai larg, aceleași întrebări pe care mi le faci dumneata acum, și le-am și dat răspunsuri cît am putut mai dezvoltate.

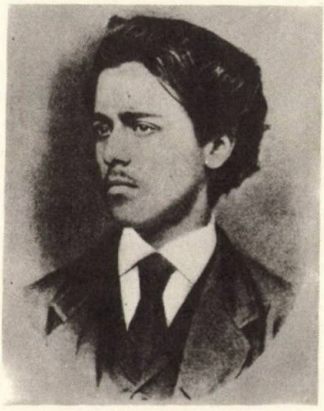

I. L. CARAGIALE, tînăr

— *Știu: cele șapte volume de scrieri ale dumitale.*

— Le știi cele șapte volume?... dar poate că nu le-ai citit.

— *Ba le-am citit*, răspund eu.

— Atunci... poate că nu le-ai înțeles...

— *Ba, vă rog le-am înțeles.*

— Atunci, dacă le-ai înțeles, eu trebuie să mărturisesc că nu înțeleg deloc întrebările dumitale. Căci, dacă mi-ai cetit scrierile și le-ai înțeles, precum zici, atunci la ce mai ceri să-ți dau, într-un ceas și în fuga mare, niște răspunsuri, pe care le vei găsi tratate pe larg și îndelete, în atîția ani.

— *Mă iartă, nene Iancule*, zic eu... *să distingem: una este sistema dumitale scrisă, din care poate eu n-aș fi în stare să scot la iveală, ca dumneata însuți, punctele conchizătoare, și alta, părerea dumitale exprimată spontaneu, deși, desigur, fără să iasă din sistema dumitale.*

Cu toate insistențele, trimis la scrierile pe care le cunoaștem, am desprins cele ce urmează:

— Voiți, domnule redactor, a

consemna părerile deosebiților scriitori asupra literaturii românești, și pentru acest scop ați adoptat metoda interviului. E o metodă bună, în parte; dar nu este suficientă. Unii oameni sînt lipsiți de îndrăzneală și de spontaneitate — mai cu seamă printre artiști se găsesc mulți de felul acesta; — ei nu-și pot exprima părerile așa de complet și așa de clar prin viu grai, pe cît și le pot așterne în scris. Alții — și dintre aceștia sînt mai toți artiștii — sînt oameni apucați, oameni cu toane; ei nu sînt totdeauna bucuros comunicativi.

Eu, de exemplu, sînt cîte odată așa de sfios, îmi lipsește atît de mult îndrăzneala, încît, dacă unul dintre colaboratorii dumneavoastră ar veni să mă interpeleze odată nitam nisam, și-ar face despre mine și despre spiritul meu o foarte tristă opinie. Și cu toate astea, nu sînt atît de slab la minte, pe cît s-ar părea la întîiul examen. Cine ar voi să vază bine slăbiciunea mea, ar descoperi-o poate mai sigur la examenul din urmă.

Mai cu seamă, față de dumneavoastră ziariștii, fiindcă vă citesc regulat și vă cunosc forțele, îmi pierz mult cumpătul și încrederea în mine însumi, mă simt covîrșit de autoritatea dumneavoastră...

— *Să vorbim despre literatură: Există vreun raport între literatură și societate?*

— Un om deprins a judeca după cele ce se-ntîmplă-n genere în lume, dacă ar cunoaște mai întîi societatea noastră, nu și-ar putea închipui că avem o literatură în care predomină într-un mod atîta de covîrșitor poezia lirică romantico-pesimistă și apoi — în proporție, mai mică, ce-i drept, dar totuși destul de respectabilă — novela sentimentală și lăcrimoasă. În adevăr, cine ar putea crede că din grava noastră societate, care prosperează de la o vreme într-un chip vertiginos, din această societate compusă în marea ei parte de oameni de tot soiul de afaceri, spirite pozitive și sănătoase, n-or să răsară decît florile palide și triste ale lividocloriticei noastre poezii? Fără îndoială, și societatea noastră, ca toate societățile omenești, o fi avînd patimile ei, suferințele și dorurile proprii; firește că și societatea noastră are un mod specific de a gîndi asupra acestor păsuri ale ei.

— *Vorbeați de societate și păsurile ei...*

— Nu știți cîte adevăruri ar trebui spuse la noi! și cîte păreri adevărate stau închise de frică în atîtea oale de os!

Și, ce e mai trist, nu ne bîntuie numai frica de a ne spune părerea, ci și frica de a asculta, exprimată cu îndrăzneală de către altcineva, părerea noastră proprie...

Tremurăm ca nu cumva glasul aceluia altcineva să pară a fi al nostru; ne îngrozim să nu trădăm cumva, printr-o clipire de ochi fără voie, prin cea mai neînsemnată mișcare reflexă, prin chiar mutismul nostru, că aceea ce s-aude un moment așa de rar este gîndirea noastră de toate zilele, adînca noastră convingere de multă vreme.

Trecem pe lîngă absurditate, și nu ridicăm măcar o sprînceană revoltată; auzim neghiobia și nu sbîrcim măcar dintr-o nară desgustată; vedem impostura și ticăloșia și zîmbim frumos ca la întîlnirea celor mai bune cunoștințe.

De cîte ori și la cîți dintre noi, nu ne pare societatea noastră cînd o privim în complexul ei de activitate, ca un ciudat teatru!

— *De ce?*

— Fiindcă rolurile au fost distribuite de-a-ndoasele și piesa se joacă fără nici o probă serioasă.

Junele prim joacă pe tatăl nobil, intrigantul pe amorez, tînăra ingenuă pe eroina fatală, eroul pe bufon, cocoșata pe silfida și copilița pe vrăjitoarea, tipul serios pe farsorul și farsorul pe tipul serios.

— *Dar cum poate merge un asemenea teatru?*

— Cu decor! cu mult decor! cu strălucit decor și cu toba mare!

— *Bag seama că ne-am depărtat de condei...*

— Nu-mi este drag condeiul, crede-mă; ba chiar dimpotrivă. E o unealtă cu care n-am făcut niciodată ceva cumsecade pentru lumea mea, dar cu care mi-am făcut totdeauna mie însumi mare necaz și multă pagubă. Oricînd aș putea, l-aș schimba bucuros pe o unealtă mai onorabilă, mai folositoare și altora și mie. Să aibe de la mine toți vrăjmașii mei numai această urare: neam de neamul lor, măcar unul la trei copii să le ajungă literați români, dar nimic altceva decît literați români!

— *Ați revenit la literatură...*

— Pentru a face o operă de artă, o operă viabilă, trebuie talent, talent și iar talent. Am zis într-adins viabilă, pentru ca dintru început să eliminăm din discuție ideea de durabilitate, atît de străină în discuție. Adesea literații fac greșeala (după părerea noastră mare) și amestecă, în cercetările lor despre creațiuni inte-

ION LUCA CARAGIALE și fiul său Mateiu

lectuale, întrebarea: opera aceasta rămîne? Așa întrebări sînt absolut afară din chestie. Întrebarea noastră, față cu o lucrare de artă, nu poate fi decît aceasta: opera aceasta viează? Căci încă odată, dacă are viață, aibă-o pentru azi, mîine sau pentru veacuri — ea va fi trăit, asta e condiția ființei; viața, nu durata vieței.

Mă rog, între o insectă care trăiește o singură zi la umbra unei piramide echiptene și piramida aceea, care este deosebirea cea mai adîncă? Dimensiunile? Densitatea și soliditatea structurii materiale? Durabilitatea în timp? Desigur nu. Deosebirea cea mai adîncă între ele e că insecta e vie, iar piramida nu.

Piramida e de granit, insecta de niște țesături mucoase; insecta d'abia se vede, și piramida e piramidală; insecta, născută azi dimineață, va muri deseară; iar piramida e o veche cunoștință a soarelui, și poate va sta neclintită și rece pe temelia ei pînă mult după ce soarele va fi încetat a-i mai putea trimite măcar o rază de căldură și de lumină. Da, dar piramida stă și va sta; iar insecta va muri, însă trăiește.

Așa e și cu opera de artă. Ea trebuie să trăiască, să vieze, și ca toate ființele va avea și ea o durată de timp.

— *Neîndoios, aceasta este literatura, dar...*

— Invenția tiparului a dat naștere unei colosale erori, anume: a făcut pe oameni să crează că literatura este o lucrare de utilitate pipăită, că arta literelor este o necesitate imediată pentru societatea umană, că este menită să aducă foloase imediate, practice și pozitive.

Așa, s-a confundat cîntecul fără folos cu o rețetă de leac sigur, s-a confundat floarea inutilă cu rodul util. Toată lumea s-a pus cu furie pe cultura florilor; n-a rămas palmac de pămînt neînflorit și turma omenească, dînd năvală în vasta livede, s-a apucat să pască cu nesațiu la flori și iar flori.

Așa, nu se mai știe astăzi deosebi floare de floare; toate sînt bune de păscut: laptele cucului ca și rara floare a alunului, trandafirul de Siras ca și floarea scaetului de pe marginea drumului. Și nu e gură care, rumegîndu-și ce a păscut, să nu aibă mica sa exclamație de mulțumire, ori de desaprobare, în orice caz de afirmare a competenții, sensibilității și autorității gustului său personal... Asta-i bună! excelentă! îmi place! asta n-o înțeleg! asta nu are gust destul de picant! Asta trebuia mai coaptă! asta e veștedă! asta e numai pîrguită!

Și asta se chiamă vastitatea literaturei moderne, și popularizarea artei literelor; toți o cultivă, toți o pasc, toți o rumegă...

De la o vreme se-ntîmplă în lumea românească, dovedit cu date statistice, un fenomen ciudat: se nasc oameni de talent artistic în proporție covîrșitoare asupra numărului populațiunii. Dacă în alte părți ale lumii se constată, să zicem la o sută de născuți unul de talent, la noi proporția este răsturnată: numai unul e fără talent dintr-o sută de născuți. (Un pesimist mi-a afirmat odată că asta se datorește unei boale molipsitoare, care se numește mania notorietății; nu l-am crezut; pun, se-nțelege, mai mult temeiu pe rezultatele unei științe pozitive ca statistica, decît

pe afirmarea unui pesimist în momente de toane rele). Avem, care va să zică la naşteri unu la sută fără talent. Numai aşa putem înţelege cum unele şcoale înalte produc mult mai mulţi scriitori decît cititori;

— *Ce părere aveţi despre critică?*

— Eu, cetăţean al unei ţări care se află într-o situaţie destul de critică în privinţa producerilor şi prea productivă în privinţa criticelor, simţ firesţe spaţiul pentru cele din urmă, cu atît mai mult, cu cît mi-e sete de cele dintîi; aşa că, nu mi-ar putea da prin cap să încerc a face şi eu vreo, critică.

Mai la urmă, la ce bun atîta înconjur? Nu mă pricep la critică şi de aceea nici nu o fac; mi s-a părut totdeauna că un om nu trebuie să încerce decît ce poate face.

— *Să revenim, deci la literatură.*

— E foarte greu, aşa gîndesc eu, să scrii româneşte; nu doar pentru limba românească, fiindcă şi în limba noastră se poate spune frumos orice adevăr; ci pentru lumea românească, în faţa căreia nu orice adevăr trebuie spus, fie spus cît de frumos — ba, încă, mai ales atunci...

Nu e vorba — în lumea toată, totdeauna, nu s-au putut şi nu se vor putea spune toate adevărurile.

— *În legătură cu scrisul, nu pot să nu remarc la dumneavoastră, dacă nu o tristeţe, măcar o apăsare.*

— Am fost şi eu odinioară, domnule redactor, scriitor. E cam mult de atuncea; astfel e probabil că numele meu l-aţi uitat, ori poate că nici nu l-aţi ştiut vreodată. Am publicat foarte puţine lucruri; despre acestea însă prietenii mei aveau o foarte înaltă opiniune — pe care, se-nţelege, eu o împărtăşeam cu căldură. S-a întîmplat însă, încetul cu încetul, pe unii să mi-i răpească moartea, pe alţii să mi-i fure o soartă mult mai bună ca a mea — prăpastie mai adîncă decît chiar a morţii — iar cu alţii să mă cert, desigur din pricina caracterului şi defectelor mele morale care-i supărau mai mult decît puteau să-i mulţumească talentul şi calităţile mele intelectuale...

Al doilea: Eram un om care mai mult sau mai puţin treceam în faţa publicului de autor dramatic — ştiţi, iubite confrate, că eu sînt autorul pieselor: «O noapte furtunoasă», «Leonida faţă cu reacţiunea», «O scrisoare pierdută» şi «D-ale carnavalului» — şi încă un autor dramatic unic în ţară... Nu vă speriaţi, iubite confrate, unic nu prin talent, ci prin altceva: eram şi sînt unicul autor dramatic fluerat... Şi ce fluere!... Le auz încă... De atunci ocolesc stradele cu linii de tramvai de atunci am rămas cu un fel de antipatie de anarhist contra sergenţilor de oraş; semnalele lor mă aruncă într-o melancolie foarte neplăcută.

— *Să vorbim, atunci, despre teatru.*

— Dramaturgul e considerat ca un fel de literat sau poet, iar piesele de teatru ca un fel de producţii literare sau poetice.

Cursurile de poetică ne prezintă chiar capitole întregi despre poezia dramatică. Să mă ierte domnii autori de poetice mai mult sau mai puţin elementare să cred despre dramaturgie altfel decît vor dumnealor a mă face să cred.

Teatrul, după părerea mea, nu e un gen de artă, ci o artă de sine stătătoare, tot aşa de deosebită de literatură în genere şi în special de poezie, ca orişicare altă artă — de exemplu arhitectura.

Literatura este o artă reflexivă. Orice gen literar are de obiect deşteptarea de imagini numai şi numai prin cuvinte exprimînd gîndiri; epică, lirică, narativă, cum ar fi, literatura se mărgineşte la a închipui imagini, a gîndi asupră-le şi a transmite cititorului prin cuvinte acele imagini şi gîndiri: aici stau tot obiectul şi toată intenţia literaturii. Teatrul este o artă constructivă, al cărei material sînt conflictele ivite între oameni din cauza caracterelor şi patimilor lor. Elementele cu care lucrează sînt chiar arătările ei şi imediate ale acestor conflicte...

Faptul că unul din mijloacele sale de reprezentare este şi vorbirea omenească, nu trebuie să facă a se lua teatrul ca un gen de literatură; din acest punct de vedere teatrul ar avea mai multă rudenie cu arta oratoriei.

— *Ce părere aveţi despre cenaclurile literare?*

— Se ştie ce mare influenţă au exercitat totdeauna cercurile şi saloanele literare în lumea cultă, cînd au fost compuse din oameni de spirit şi de gust, din specialişti şi amatori luminaţi. Mai ales un amator luminat este un dar ceresc pentru un producător.

Nemăsuratul folos ce-l poate aduce un asemenea cerc unui artist este mai întîi atenţiunea aceea binevoitoare, este interesul acela sincer călduros, cu care orice lucrare nouă este întîmpinată. Apoi, un scriitor în genere — înţeleg un scriitor înzestrat — oricîtă încredere ar avea în talentul său, nu mai poate avea

I. L. CARAGIALE
Caricatură din ziarul «Adevărul», VIII, nr. din 3 Decembrie 1895

judecata destul de sigură asupra lucrării pe care a sfîrșit-o. El are atunci mare nevoie de alți judecători, cu capul mai puțin fierbinte, cu mintea proaspătă și neobosită, nesăturată încă de impresia acelei lucrări; are nevoie de alte spirite limpezi care să judece exact valoarea ei. Din aprecierile lor autorizate, el va înțelege imperfecțiile operei sale și posibila reparare a acestora, și după impresia ce va fi produs citirea sa cercului, va căpăta aproape sigură măsura efectului ce noua lucrare va produce publicului.

Un cerc inteligent și în adevăr pasionat de artă? Dar ceasurile pe cari le va petrece acolo un artist vor fi cele mai bune ale vieții sale. În adevăr numai acolo se va putea înțelege ce mare favoare a făcut natura omului acordîndu-i înțelesul; numai acolo va simți ce înaltă voluptate este acordul a două înțelesuri, acel acord care e suprema rațiune a artei.

Din nenorocire un asemenea cerc se găsește foarte greu, mai ales la noi! La noi! cîte cercuri și saloane literare n-am văzut! Adunătura de spirite mai jos adesea decît mediocre, cari nu numai că nu pricep și nu pot, prin urmare, iubi arta, dar chiar o consideră ca un exercițiu intelectual fără nici o rațiune de a fi, cel mult o petrecere puerilă. De ce dar se mai strîng la un loc într-un salon literar? Așa bate cîteodată simțul modei, care ia adesea proporțiunile unei epidemii. E de bun ton măcar să decoreze cineva cu persoana sa salonul altuia, intoxicîndu-se cu ceai spălăcit și cu rime și mai spălăcite, dar nu-i dă mîna chiar să deschiză salon pe seama sa

proprie și să supună la tortură similară pe alții. Mai la urmă se strîng acolo fiecare pentru cine știe ce scopuri în parte: interese politice, ori afaceri private, legături de rudenie, sentimente intime, convenienţe, etc. Foarte rar se găsește rătăcit pe acolo un adevărat artist și încă și mai rar un spirit în adevăr ales, care să merite osteneala unei lecturi, fiind în stare să o plătească cu o apreciere sau observaţiune de vreo valoare...

Eu însumi, am făcut odinioară parte dintr-un cerc literar, de unde căpătasem fără multă bătaie de cap o diplomă de talent. Cîtă vreme m-am numărat printre adepții cercului, diploma mea a fost valabilă; cînd însă, sătul, am păşit afară pragul minunatului salon, pentru a nu-l mai păși niciodată înăuntru, diploma mi-a fost anulată și tot talentul meu a dispărut.

— *Îmi amintesc că un tînăr, de bunăseamă membru al unor asemenea cercuri literare, v-a cerut să-i refaceți producțiunile și c-ați răspuns acestui tînăr moftangiu printr-o ofertă.*

— Iat-o... În principiu, prin rectificarea sau, altfel zis, prin repararea unei bucăți în versuri înțelegem firește prefacerea numai a expresiunii materiale, adică a cuvîntării, iar nu și a gîndirii, adică a poeziei în ea însăși. Tot astfel, cînd mergem la un meșter croitor să ne potrivească o haină ce nu ni se potrivește, nu-i cerem să ne reformeze corpul, ci numai să ne răscroiască pe corp, așa cum a crescut el, haina rău croită.

Așadar, pentru repararea versurilor, sînt următoarele:

A. TAXE

1. Pentru fiecare cuvînt schimbat:

a) în corpul versului 1 leu

b) în coada versului, adică la rimă, cum ziceți dumneavoastră poeții 10 lei

2. Pentru îndreptarea fiecărei greșeli de gramatică 25 lei

3. Pentru îndreptarea greșelilor de punctuațiune, se face, după caz, învoială cu ridicata.

4. Meșterul capătă de la client, odată cu înaintarea manuscrisului, o sumă fixă, socotită astfel: 20 de bani de fiecare vers — adică 20 de lei suta.

B. CONDIȚIUNI

1. Clientul renunță dintru început la orice pretenţiune față de judecata meșterului în care s-a încrezut odată, și a cărui conștiință profesională trebuie, în această afacere, să aibă autoritate sumară, cu ultimă instanță.

2. Și în cazul că versurile ar fi cu desăvîrșire nereparabile (cum se poate întîmpla uneori), precum în cazul (mult mai rar) că ar fi atît de nemeritate încît să nu mai aibă nevoie de vreo reparare, meșterul își rezervă dreptul de a le înapoia clientului intacte cu simpla menţiune: «La aceste versuri, n'ai ce le mai face».

3. În orice caz cînd își publică acele versuri în volum, autorul este obligat a trimite un exemplar meșterului cu următorul epigraf scris de mînă citeț: «Maestrului (cutare) cu stimă și recunoștință din partea autorului.»

Dacă vă convin, stimate Domnule, taxele și condițiile acestea, îmi puteți trimete versurile dumneavoastră, împreună, se înțelege, cu suma prevăzută la alineatul 4 de sub titlul A. — avînd deplina încredere că îmi voi da toată osteneala să vă servesc cu scumpătate lege artis.

Sînt al d-voastră servitor
Caragiale

— *După cîte știu, ați scris și versuri. Permiteți o mostră...*

— «Eri a fost la Focșani un duel cu pistolul ghintuit între d-nii Vartan D. Manuc, avocat, și V. Mamigonian, avocat și ziarist. S-au schimbat două focuri fără rezultat». Această știre a provocat din partea sufletului meu afectată serviciului liric, cîteva versuri, pe cari, cu toată modestia, le supun apropierii d-tale competente. Nu pretind a fi făcut un cap-de-operă; nu! Dar, ori și cum, mă măgulesc cu speranța că, orice s-ar zice, versurile mele umile pot găsi, ca să zic așa, locul lor într-o mică antologie a poeților... Vedeți numai și, rogu-vă, spuneți-vă părerea sinceră.

Din Focșani s-a anunțat
Că Manuc, un avocat,
Ș-alt armean, tot avocat,
La duel s-au provocat.
Două focuri s-au schimbat
Fără nici un rezultat.
Pe urmă s-au împăcat
Mîna amical și-au dat,
Avocat la avocat,
Și-mpreună au mîncat
După uzul consacrat.

— *A proposito de tineret... În urma unor acțiuni huliganice, ați refuzat invitația președintelui unei asociații studențești din Iași.*

— Poftim scrisoarea de refuz...

Stimate domnule președinte,

Nu știu cum să vă spun cît de rău îmi pare că nu pot veni în mijlocul dumneavoastră. În urma

CARAGIALE la Berlin în costum arnăuțesc

recentelor incidente dintre d-nii studenți ieșeni și ziarul «Opinia», la care am onoarea a colabora din cînd în cînd, înțelegeți ce greu mi-ar fi să profit de grațioasa dvs. invitațiune.

Om din popor, fără nume de naștere, fără avere, fără sprijin, mie nu mi-e permis un moment să uit, oricît de puțin ar însemna persoana mea ca publicist — că n-am avut pe lume alt protector decît libertatea tiparului. Și așa dar, credincios acestui singur și bun protector, n-aș putea vreodată trece în tabăra cui crede că trebuie să-l lovească. Cu cît ar fi mai măgulitoare primirea pentru mine acolo, cu atît, firește, felonia mea ar fi mai reprobabilă.

Mă adresez, stimate d-le președinte, unui tînăr de inimă ca dvs.; îl întreb: nu-i așa? Îmi place să fiu convins că-mi veți răspunde: da, așa e!

I. L. Caragiale
publicist român

— *Ce părere aveți despre lozinca: arta în slujba poporului?*

— Circumstanțe istorice au împiedicat la noi cultivarea artelor frumoase în modul european, precum au împiedicat-o în tot orientul Europei; aci n-a putut străbate vîntul Renașterii, și aproape patru veacuri, de altă lumină nu s-a putut bucura lumea de aci decît de slabele licăriri ale candelei bizantine, întunecate și acelea de palida și fioroasa semilună.

Poporul, care este dator să muncească cu trupul, are, pentru recrearea forțelor sale, tot atîta nevoie de petrecere intelectuală...

Cu cît i se pun mai multe petreceri intelectuale la îndemînă, cu atît este răpit de la nevoia de a se ameți, pentru divertirea inteligenții, prin băuturi vătămătoare și prin alte petreceri rușinoase. Aceea ce vulgar se numește pofta de chef are rădăcini în sufletul omenesc. Inteligența omului care a fost robit de datorie și ținut în jugul ei o săptămînă are nevoie să sburde cîteva minute liberă de griji. Este o datorie deci pentru acela care are puterea, să deprindă poporul cu petreceri înălțătoare și binefăcătoare desbărîndu-l cît e omenește cu putință de cele vătămătoare și înjositoare.

Multă vreme a fost lipsit poporul nostru de bunătățile spirituale de cari se bucurau popoarele cele înaintate, acelea cari, din împrejurări istorice favorabile, și-au putut dezvolta aptitudinile morale și intelectuale de rasă.

— *Și acum, permiteți (cititorii vor fi de acord cu licența) o ultimă întrebare: ce părere aveți despre literatura românească contemporană?*

— De cînd eu am părăsit profesiunea de scriitor, s-a făcut atîta progres în publicitatea românească, încît mă simt absolut sdrobit cînd mă aflu în fața unei file curate de hîrtie, știind bine că ea astăzi nu mai sufere să fie mînjită, ca pe vremea mea, cu negreală decît doar pentru a spune o gîndire. Care va să zică astăzi nu mai e permis nimănui a strica hîrtia de geaba. Fericit publicul de astăzi!...

Prin urmare închei răspunzînd scurt la întrebarea dumneavoastră starea în care se află literatura noastră astăzi este cu deosebire satisfăcătoare;

A! nu degeaba acest popor și-a vărsat sîngele nobil pentru neatîrnarea sa. Secole întregi a plîns acest popor lipsit de lumina școalei; era natural ca, îndată ce i s-a deschis ochii la această sfîntă lumină, să-nceapă a cînta încă din clasa VI gimnasială. Și mi se pare că nu cîntă prost deloc!

Strada Lipscani, 1926

Prin Bucureștii de altă dată

PANORAMA LUI BRAUN...

Un băețandru de vreo zece ani, cu ochii mari ce păreau că se detașează din dimensiunile stricte ale unei fețe cu trăsături delicate și-a găsit o joacă: frămînta lutul, cioplea lemnul, modela ceara. Ceilalți copii de o seamă cu el se sbenguiau pe maidanul din fața casei situată cam pe locul unde s-a construit mai tîrziu, pe Calea Călărașilor, școala bulgară. Țipetele și chiotele îl făceau să se uite cu jind prin geamul străjuit de ghivecele de mușcate și dediței, dar el își stăpînea îndemnul copilăriei sale neîmplinite și continua cu degetele neobosite ale mîinilor firave să-și făurească în joacă, lumea sa de plăsmuiri.

Despre părinți nu-și amintea nimic. O mătușă l-a luat să-l crească pe lîngă ceilalți copii ai ei, cercînd să țină locul mamei care a trecut prin copilăria sa ca o umbră.

Eduard comprima în dimensiunile minuscule ale unei păpuși, lumea din jur. Iată, asta-i mătușa. Broboada stă să-i alunece de pe creștet, fusta cu crețuri multe îi cade peste botinele scîlciate, iar șalul negru îi cuprinde umerii aduși de ani. Apoi se înșiruiau copii de pe maidan... unul cîte unul, așa cum îi vedea micul meșter.

Într-o zi a venit însă războiul. Cel de la 1877! Lui Eduard Braun nu-i mai plăceau păpușile acelea mici ca niște jucării. Flăcăiandru, începuse să-i mijească mustața. Începuse să caute lemne și să le cioplească. Voia să facă păpuși mari cît oamenii, da, cît oamenii adevărați!

Peste puțin timp, într-un șopron din spatele casei au apărut bușteni de diferite mărimi, iar Eduard a început să cioplească de dimineața și pînă seara.

A îmbrăcat păpușile în haine de dorobanți și de soldați turci, le-a pus cîte o pușcă în mînă... dar nu i-au plăcut! Dorea să realizeze altceva! Păpușile sale nu aveau «viață»! Spre deosebire de cele mici, acestea erau țepene, figurile lor inexpresive nu convingeau pe nimeni.

Cîte n-a încercat? Pînă cînd într-o zi și-a confecționat un fel de trombă prin care «sufla» ceara fierbinte. O îngroșa în părțile pe care le dorea, o subția în altele, apoi începea să modeleze: ochii, obrajii, buzele și urechile... Păpușile căpătau înfățișare de oameni! Apoi puțină culoare... și dorobanții au devenit dorobanți, turcii — turci.

Le-au așezat în niște cutii mari de sticlă, iar un om de bine l-a ajutat să deschidă «panorama». A instalat-o în piața Constantin-Vodă, de pe podul Mogoșoaia, situată pe locul unde acum e palatul Poștei Centrale. Vadul era bun și cunoscut de bucureșteni, întrucît acolo se instalau mai toate circurile ce veneau pe la noi în turneu.

«Războiul de la '77!»

Vestea s-a răspîndit repede iar mulțimea se îmbulzea să vadă ceea ce nu se mai văzuse prin partea locului. A fost nevoie să se aducă vardiștii pentru a face ordine, așa cum se mai întîmplase prin 1830 cînd Mathias Brodi a instalat o panoramă cam pe locul unde este astăzi întretăierea străzii Academiei cu strada Edgar Quinet...

«Panorama lui Braun» devenise cunoscută în puțină vreme și din acel an generații de tineri, oameni de toate vîrstele, au urcat scările de lemn ale panoramei pentru a intra și a cunoaște «lumea lui Braun», «războiul lui Braun», «scenele» și «curiozitățile» lui Braun...

Să fi aflat pe atunci Braun de muzeul Tussaud din Londra? Nu-i exclus. Altfel ce rost ar fi avut vizita sa la Londra și apoi la Paris?

Marie Tussaud, fondatoarea muzeului cu același nume din Londra murise în anul 1850. Dar urmașii ei purtau mai departe faima acestei energice femei. Născută în anul 1760 la Berna, fiica lui Joseph Gresholtz, a fost crescută de unchiul ei J.W. Kurtz, care a devenit cunoscut la Paris sub numele de Curtius atunci cînd se afla la conducerea celebrului său «Cabinet de ceară», instalat lîngă palatul regal. Curtius o învață pe nepoata sa modelajul în ceară și îi încredințează apoi conducerea muzeului. În anul 1802, Marie Tussaud pleacă la Londra unde înființează muzeul care capătă o mare faimă.

Eduard Braun a admirat, ca și alți vizitatori, personajele celebre care făceau mîndria muzeului: regele George III, Napoleon, Josefina, Robespierre... Totul realizat în mărime naturală, păstrînd cu exactitate caracteristicile epocii, fantezia costumului, asemănarea perfectă...

Tînărul rămîne uluit, înțelege că mai are mult de învățat, stă îndelung de vorbă cu meșterii muzeului, cu modelatorii, machetatorii și ... se grăbește să se reîntoarcă la București. Se oprește la Paris, urmărește cu atenție spectacolele operei ale unor teatre cunoscute, ia note după tot ceea ce i se pare interesant, schițează scenele cele mai frumoase, detalii de decor...

Apoi începe munca la București. Călătoria nu fusese făcută în zadar. Un anunț apărut în presa timpului informează pe bucureșteni, prin anul 1878, că «Galeria Artistică» este deschisă zilnic de la orele nouă dimineața pînă la orele nouă seara: «Intrarea 50 bani cu cadouri». Micile daruri pe care le primeau vizitatorii panoramei nu erau doar un mijloc de a-i atrage sau de a le stîrni curiozitatea. Privite în perspectiva timpului, minusculele figuri vroiau să însemne: «am fost la Braun!»

Merită relevat faptul că în același an, în ziarul «Telegraful Român» care apărea la Sibiu, în numărul din 3 ianuarie 1878 este publicat un anunț semnificativ și care nu poate fi despărțit de cel care vestea deschiderea «Galeriei Artistice» la București.

Păstrînd fidel ortografia timpului, anunțul poartă peste ani fiorul unor reprezentații ce par azi desuete dar care la vremea lor au îndeplinit un rol important pentru informarea vizuală a publicului:

Acum numai 20 cor. intrare
Panoram'a cea mare din piați'a Hermann în Sibiu.
În aceasta Panoram'a suntu mai multe reproduceri pline
de efectu de pre campulu de resbelu. Între altele:
batali'a cea mare dela Aladja-Dagh din 15 octombrie 1877,
precum asaltulu redutei Griviția dela Plevn'a executatu de
Români unde acești s'au luptatu cu adeverata vitejia și
dispretiu de mórte. Cea din urmă este un capu de opera a
— unui artistu și fiindcă este copiată întru tóte după
după natura, merită prea multu a fi apretuită....

Deși anunțul este semnat de un oarecare Carol I. Lifka, se poate presupune că «exponate» de ale lui Braun sau poate chiar parte din «Panorama» sa să fi plecat în «turneu» prin orașele transilvane.

Întreprinderea lui Braun capătă o extindere tot mai mare și, prin 1880, instalată în aceeași piață Constantin-Vodă, anunță că:

În această Galerie se află 3000 de spectacole din diferite părți ale continentului și anume:

1. Cele mai mari tablouri de războ și de senzație între care: Bătălia de la Plevna, vênătórea Prințului ereditar al Angliei în India. Incusițiunea spaniolă, inundația de la Szegedin și altele;

2. Opere complecte din cele mai renumite ca: Africana, Robert Diavolu, Ebreea, Faust, Hughenoții, și altele în care publicul póte vedea representațiunea pantomimică a operelor complecte, copiate în natură după scenele din Paris.

3. Miraculosul cabinet de oglinzi în care vizitatorii cei mai serioși trebue să bufnească în rîs. Aceste oglinzi reflectă fisignomia spectatorului în diferite forme caraghioase...

Oamenii se opreau curioși în fața vitrinelor cu exponate, luînd cunoștință aevea despre fapte și evenimente care le aflau prin ziarele timpului. În afara satisfacerii curiozității firești pe care le încercau unii oameni, exponatele reprezentau scene din spectacole pe care oamenii simpli nu le puteau vedea, fie că biletul de intrare era prea scump, fie că reprezentațiile acestea se cîntau în limbile franceză sau italiană și erau, deci, inaccesibile. In această situație «Galeria Artistică» a lui Braun îndeplinea și un adevărat act de cultură, popularizînd și aducînd la cunoștința spectatorului de rînd frînturi din marile reprezentații ale timpului.

Datorită acestei ascendente desvoltări, «Galeria Artistică» își schimbă numele iar prin 1896 este anunțată sub denumirea de: «Muzeu istoric, automatic și anatomic», precizîndu-se că acest muzeu cuprinde peste 200 grupe din cele mai interesante și cu totul nevăzute pînă acum petrecute în secolul al XIX-lea».

De data aceasta Braun se instalează în fața Cișmigiului.

Interesul pentru asemenea «Panorame», la care publicul bucureștean venea în număr tot mai mare, a făcut fără îndoială ca, în 1898, însuși «Muzeul Tussaud» din Londra să vină în turneu în țara noastră, iar doi ani mai tîrziu (prin 1900) parisianca Marie Grillier să-și prezinte «Panopticum»-ul spectatorilor curioși.

Eduard Braun rămîne însă mai departe un adevărat «cronicar în ceară» al evenimentelor timpului, așa încît atunci cînd primul război mondial începe, el nu întîrzie să expună «scene» din cele mai emoționante. În tradiționalul tîrg al Moșilor din vara fierbinte a anului 1915, în «Panorama» lui Braun se puteau vedea printre altele: *Lupta navală anglo-germană, Războiul european, Generalul Mazin Pașa, O mare ambulanță de soldați răniți din diferite armate, Bombardarea Dardanelelor.*

Braun și «păpușele» sale informau spectatorii despre evenimente pe care în scurt timp aceștia le vor trăi în cruda lor realitate.

Peste ani, un gazetar, evocînd figurile Bucureștiului de altă dată, scria cu melancolie: «Cine n-a cunoscut măcar o dată în viață curiozitatea de a vedea Panorama lui Braun?... În care colț de țară n-a fost Braun?... Omul acesta și-a avut epoca lui. Pe vremea cînd bunicile se încuiau în casă de cum se înopta și își așteptau bărbații în fața focului de la gura sobii, Braun era o celebritate! Nu i-a egalat-o nimeni pînă atunci... Panorama lui Braun era un regal pentru omenire... iar omenirea îl diviniza....»

În jurul lui Braun au început să se formeze o serie întreagă de «păpușari» și modelatori în ceară. De la el a rămas o «meserie» care se mai practică, dar nimeni nu a izbutit să realizeze ceea ce a săvîrșit la vremea sa Braun.

După primul război mondial, Eduard Braun închide ochii întorcîndu-se în lutul pe care l-a frămîntat cu atîta migală. Oamenii aveau alte preocupări! «Războiul de la 77» aparținea istoriei, un alt război sfîșiase omenirea... Cine mai avea timp de Panorama lui Braun? Copiii, moștenitorii, au risipit tot ceea ce el a agonisit cu trudă o viață întreagă. Ici colo, prin bîlciuri cîte o șandrama mizeră purta un nume care a stîrnit admirație și interes: «Braun» Firma încerca să redeștepte amintiri îndepărtate și doar copiii încercau să înfiripe cu imaginația lor înaripată povestea bunicilor despre «Panorama lui Braun».

I. C. BUTNARU

Tramvai cu cai, 1926

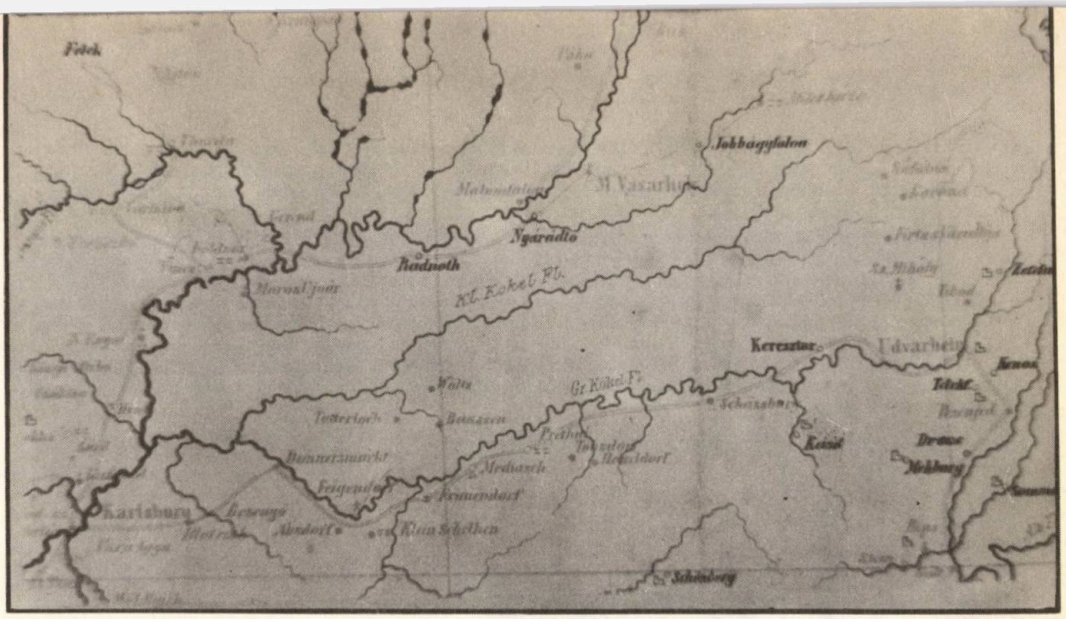

Fig. 1. MEDIAŞ. Hartă alcătuită de arheologul Ackner şi publicată în MCC, 1856, p. 50 pe care Mediaşul figurează ca avînd o colecţie de antichităţi romane de aici şi din împrejurimi.

VESTIGII DIN EPOCA ROMANĂ LA MEDIAŞ ŞI ÎN ÎMPREJURIMI

de GEORGE TOGAN

În epoca stăpînirii romane Mediaşul făcea parte din *territorium*-ul oraşului Alba Iulia *Apulum*,[1] ce se întindea mult spre răsărit în bazinul Tîrnavelor pînă în apropierea liniei de castre ce formau Dacia superioară spre est.

Puţine urme romane semnalate se cunosc pînă în prezent în valea celor două Tîrnave, în comparaţie cu valea Mureşului, datorită insuficienţei cercetărilor arheologice. Istoricii noştri arată că nu este cu putinţă, ca o regiune atît de propice colonizării să nu fi fost împănată cu sate băştinaşe şi romane, în timpul Imperiului. Pînă acum, au fost identificate în această zonă numai acele urme romane apropiate de căile de comunicaţie moderne, mai ales în imediata vecinătate a Tîrnavelor.[2]

Mediaşul nu figurează pe harta din tratatul de istorie cu descoperiri arheologice din epoca romană, deşi atari obiecte există, dar n-au fost publicate. Tocmai acest fapt ne-a determinat să ne îndreptăm cercetările spre această epocă şi s-o facem cunoscută.

Acad. C. Daicoviciu arăta acum patru decenii, că în oraşul Mediaş urmele romane sînt foarte slabe pentru a indica un *vicus*.[3] Mai tîrziu, în 1953, I. H. Crişan făcînd un sondaj arheologic la Mediaş, preciza următoarele: «Urme romane n-au fost semnalate pînă acum, decît la «Baia de nisip» (Cînepi). Ele trebuie să fie mult mai bogate pe teritoriul actualului oraş Mediaş, absenţa lor deocamdată se datorează probabil lipsei de cercetări.»[4]

Autori mai vechi prezintă însă problema daco-romană la Mediaş cu totul diferit. Primul dintre aceştia este Christian Schesäus, care într-un poem istoric apărut în 1571,[5] în care vorbind despre oraşele Transilvaniei, scrie despre Mediaş următoarele: «...*urbs Medies media in regione Dacorum*,» adică Mediaşul se află în mijlocul *(media)* ţării dacilor. Alţi autori de mai tîrziu vor folosi acest termen de *media*, prin care vor înţelege numele ce l-ar fi avut oraşul Mediaş în antichitate. Un alt scriitor Joh. Tröster arăta la 1666 că «Mediaşul se află aşezat pe un cîmp neted, aproape în mijlocul ţării dacilor, de aceea romanii i-au spus MEDIAS COLONIAS,»[6] indicînd astfel o colonie romană aici. La 1701 Joh. Rosini vorbea despre existenţa unei cohorte (a treia) la Mediaş, care «are de asemenea 555 de pedestraşi, 66 de călăreţi, dar în această cohortă se obişnuieşte să fie admişi soldaţi mai puternici, fiindcă se află în armata din MEDIA.»[7] Într-o mare lucrare despre topografia localităţilor din Transilvania, apărută la 1718, se arată că la Mediaş ar fi existat «colonia romană MEDIA.»[8] Pe la 1736 Conrad Weiss scria că Mediaşul «îşi are numele de la colonia romană MEDIA fiindcă este aşezat chiar în mijlocul ţării.[9] Spre sfîrşitul secolului al XIX-lea, anume la 1890, Ioan Moldovan afirma că Mediaşul «a fost în vechime municipiu roman(?), staţiune militară a

cohortei a treia, care se numea MEDIA din legiunea XIII Germina.»[10] Tot Ioan Moldovan arată că în acelaș an, cu ocazia unor săpături în cetatea din Mediaș, s-ar fi găsit o bazilică romană.[11] Și Horia Teculescu, care a publicat unele însemnări despre Mediaș,[12] arată că în epoca romană orașul Mediaș de astăzi s-ar fi numit MEDIA.

Trebuie să arătăm că toți acești autori semnalați mai sus, vorbesc despre toponimicul Mediașului, ca fiind de origine romană. Lucrurile sînt însă foarte încurcate în această privință, pentru că toponimicul *Media = Mediaș* nu este roman. S-ar putea mai de grabă să fie slav. El nu poate fi pus în legătură cu o *cohors MEDIA* sau *Mediarum*, fiindcă aceasta nu este cunoscută în lista trupelor romane. Nici recruți din țara Mediei nu se puteau aduce, deoarece ea nu făcea parte din teritoriul roman. Părerile lui Tröster, Rosini, Weiss, Moldovan, Teculescu, rămîn simple curiozități neștiințifice scornite de nespecialiști.[13]

Dar, în ceea ce privește existența unei așezări dacice și romane la Mediaș, rămasă pentru noi cu nume necunoscut, aceasta nu poate fi pusă la îndoială. Deocamdată însă nu se știe ce dezvoltare a avut din lipsă de săpături arheologice.

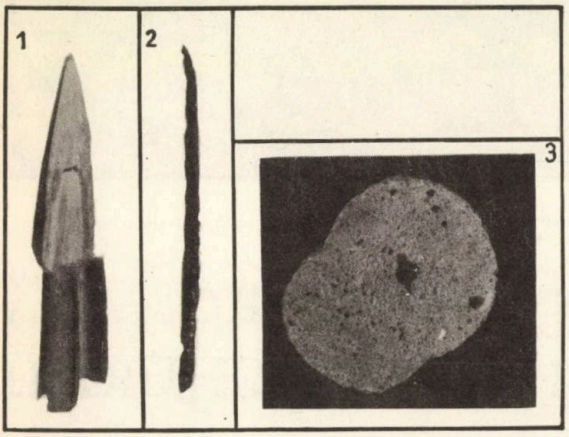

Fig. 2. MEDIAȘ. Fier de plug (1), ac de bronz (2), rîșniță romană (3)

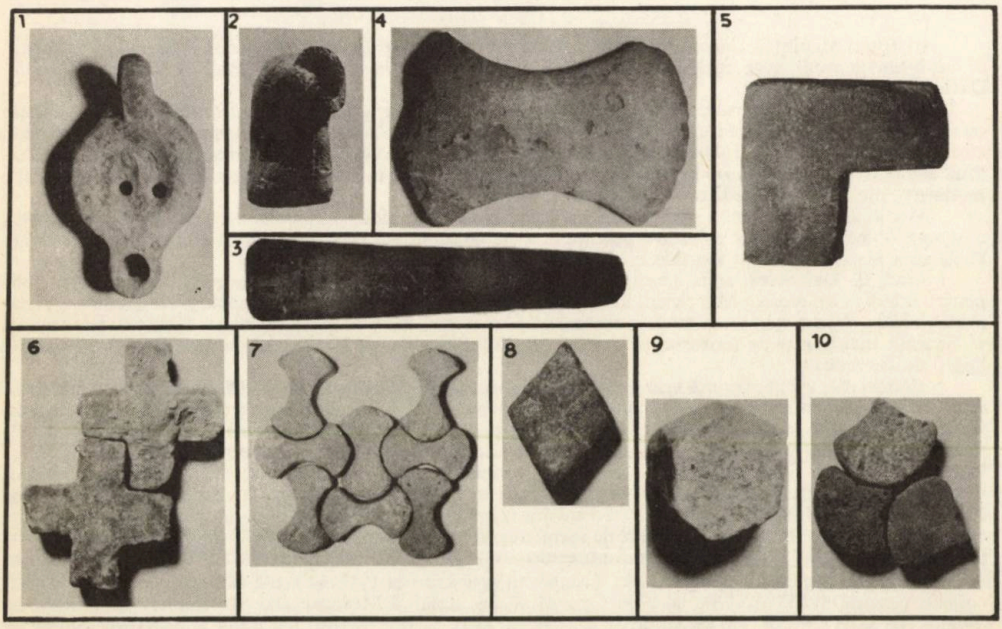

Fig. 3. MEDIAȘ. Opaiț (1), tuburi de apaduct (2—3), modele de mozaicuri în formă de pișcot (4—10).

Etapele de locuire a aşezării romane de la Mediaş sînt confirmate prin vestigii de cultură materială, care se află în colecţiile muzeului municipal din Mediaş, dar rămase inedite. Dintre vestigiile de factură romană, care formează descoperiri izolate încă din secolul al XIX-lea, [14] de pe teritoriul şi din împrejurimile Mediaşului (fig. 1), prezentăm următoarele obiecte:

I. 1. Vîrf de *fier de plug* (inv. nr. 320) de formă triunghiulară, cu marginile îndoite în sus, cunoscut în perioada romană şi folosit pînă în feudalismul timpuriu, [15] lung de 38 cm (fig. 2/1). Descoperit în hotarul «Lunca Ciorilor.» [16]

2. *Ac* de bronz (inv. nr. 203), lung de 6,5 cm (fig. 2/2).

3. In partea de sud a oraşului, cu ocazia săpării de pămînt dintr-o ripă din cartierul «Gropi», în partea dinspre valea Moşnii, am descoperit o *rîşniţă romană* cu două pietre, avînd diametrul de 46 cm şi grosimea de 10 cm. Sînt lucrate dintr-o rocă dură. Datează probabil de la sfîrşitul sec. III e.n. (fig. 2/3).

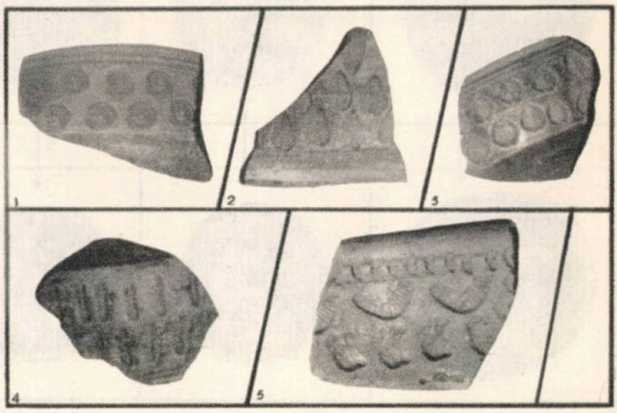

Fig. 4. MEDIAŞ. Ceramica *terra sigillata* (1—4), tipar de lut (5).

II. 1. Un opaiţ *(lucerna)*, (inv. nr. 242) din pastă omogenă de culoare cărămizie. Are bazinul *(infundibulum)* pentru combustibil rotund şi plat. În partea superioară a bazinului se află discul circular, uşor adîncit. La mijlocul bazinului are două găuri mici. In partea posterioară are o toartă *(ansa)* suprainălţată, puţin oblică. În partea anterioară are un cioc (rostrum) rotund, detaşat de bazin, dar făcînd corp comun cu el. La extremităţi are un orificiu în care se introduce fitilul *(linamentum)*. Dimensiuni: 9,6 cm lungime, toarta 2,5 cm.diametrul 5,5 cm. Este lipsit de elemente ornamentale şi nu are ştampilă pe fund (fig. 3/1). Se pare a fi o imitaţie, realizată în Dacia, în ultimile decenii ale sec. II. e.n., cînd astfel de opaiţe ajung la o mare extindere şi cînd importul a devenit de prisos. [17] Provine din fondul vechi şi descoperit într-un loc neprecizat.

2. Patru fragmente de terra sigillata (inv. nr. 235—238) de culoare roşie sticloasă cu ornamente în formă de frunze sau rozete (fig. 4/1—4) aduse din imperiul roman, probabil din Gallia sau din provinciile renane. [18] Fiind aduse de la distanţe aşa de mari, firesc că erau foarte scumpe. De aceea olarii locali încearcă

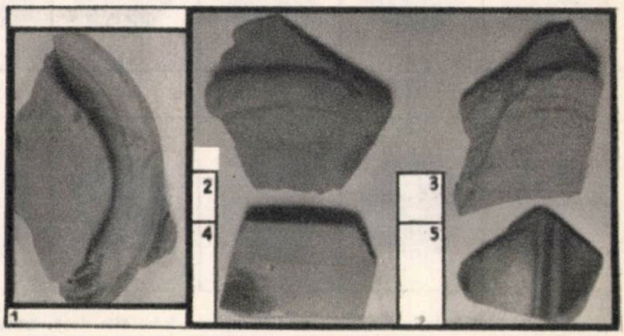

Fig. 5. MEDIAŞ. Ceramică romană roşie şi cenuşie descoperită în hotarul «Rora Mică» (1—5).

să le imite, dar nu vor reuși să dea strălucirea celor originale. Printre fragmentele de *terra sigillata* figurează și un tipar de lut ars (fig. 4/5). Este posibil să fi existat un atelier local pentru producerea acestor vase de imitație. *Terra sigillata* fiind un produs de import, acesta constituia întotdeauna apanajul unei pături mai avute. [19]

3. La nisipăria nr. 1 din hotarul «Rora Mică», de lîngă șoseaua națională care duce spre Sibiu, unde în toamna anului 1969 au fost săpate gropi pentru depozitarea cartofilor, am descoperit urme de locuire hall-tattiană, printre care și de factură romană și prefeudală. [20] La mijlocul acestei nisipării, care formează un fel de promontoriu, orientat est-vest, lung și lat de aproximativ 300 × 150 m, am găsit fragmente de *vase romane*, dintre care semnalez un fund de vas inelar de culoare roșie și un fund de la un vas de culoare cenușie (fig. 5/1—5).

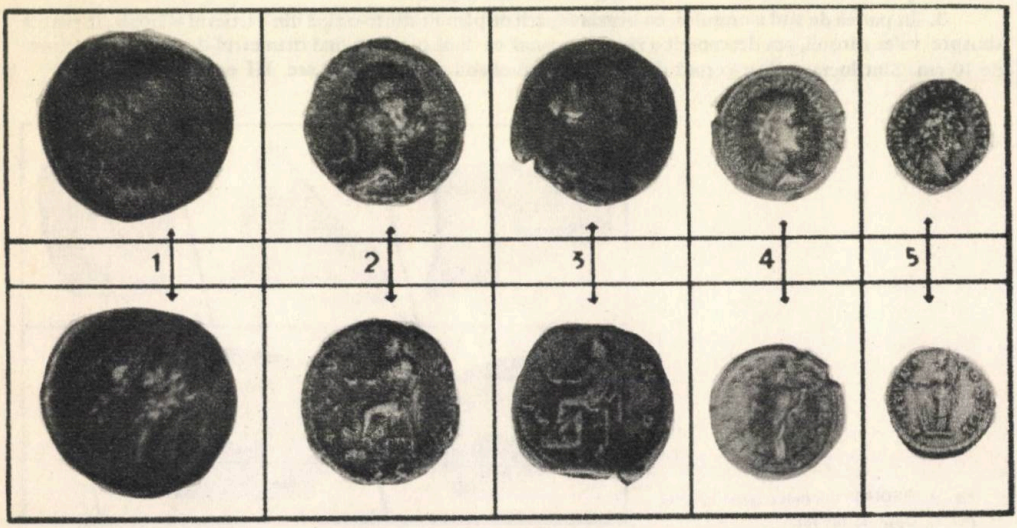

Fig. 6. MEDIAȘ. Monede romane imperiale descoperite în sec. XIX. (1—5).

Puțin mai spre sud-vest, am găsit un picior de la un *pahar de sticlă roman*.

Stratul de cultură romană fiind mai sărăcăcios, pare să fi fost aici o locuire de scurtă durată sau indică numai un loc de pază. Ceramica este specific celei romane din sec. II—III e.n.

III. 1. Trei *tuburi de teracotă pentru apaduct* (inv. nr. 218—220), lungi între 25—44,5 cm (fig. 3/2—3). Acestea provin probabil din punctul «Iașcolani», unde recent au mai fost descoperite și alte tuburi asemănătoare.

2. Șaptesprezece *modele de mozaicuri de teracotă* (inv. nr. 221—229) de diferite mărimi în formă de pișcoturi (fig. 3/4—10).

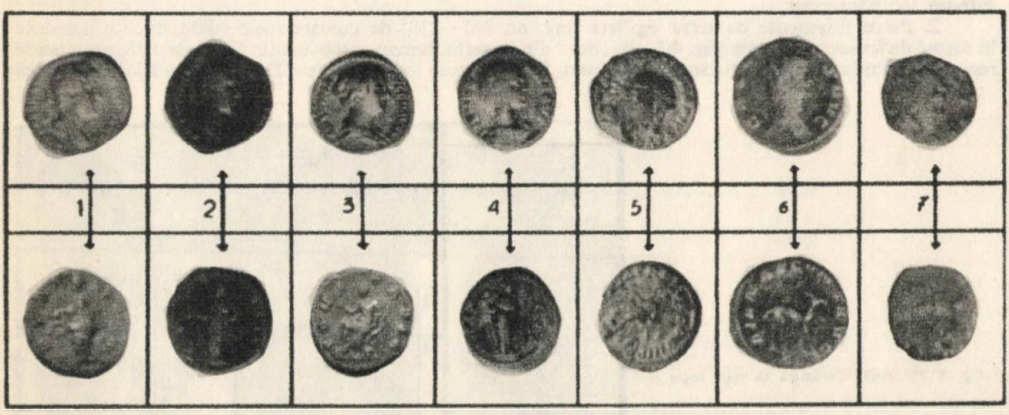

Fig. 7. MEDIAȘ. Monede romane imperiale descoperite între cele două războaie mondiale (1—7).

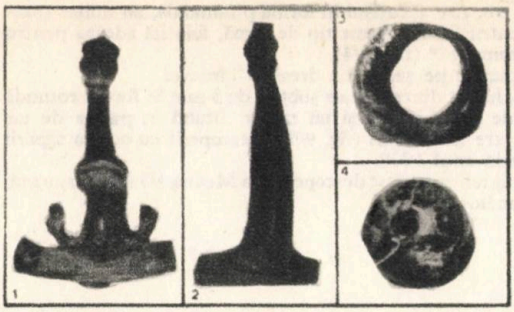

Fig. 8. MEDIAŞ. Fibule romane de bronz (1—2), inel de bronz aurit (3), mărgea din pastă colorată (4).

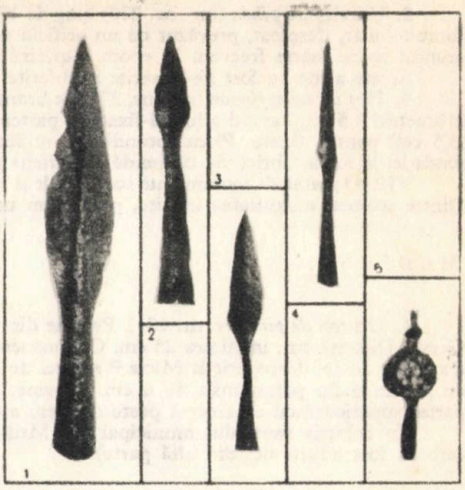

Fig. 9. MEDIAŞ. Vîrfuri de lănci (1—3), pilum (4), vîrf de steag (5).

3. Substrucţii de ziduri romane au fost descoperite în 1957 cu ocazia unor săpături pentru canalizare în centrul parcului din Piaţa Republicii.

IV. 1. Două *fibule romane* de bronz. Prima fibulă (inv. nr. 263) este tipul cu cap în formă de ancoră. Dimensiuni: lungă de 5,5 cm. Aria de răspîndire a acestor fibule se limitează la spaţiul balcano-dunărean, deci este un tip specific acestui spaţiu, avîndu-şi originea în cultura tracică. Ele apar în sec. II şi se menţin pînă spre mijlocul secolului III e.n. [21]

A doua fibulă (inv. nr. 231) în formă de arbaletă sau litera T cu ţiţină. Are resortul lipsă. Se păstrează numai corpul între muchii cu o nodozitate la picior. Are lungimea de 5,5 cm. Este tipul foarte frecvent în Dacia sec. III e.n. [22] (fig. 8/1—2).

2. Un *inel* de argint aurit (inv. nr. 246). Dimensiuni: diametrul 3 cm. Se pare că a avut o piatră preţioasă (fig. 8/3).

3. O *mărgea* din pastă de diferite culori (verde, albastru, galben, etc. Are o formă de pepene cu un diametru de 2,5 cm (fig. 8/4).

4. O *greutate de cîntar roman* (inv. nr. 2424) de forma unui cap. Greutăţile de cîntar romane în formă de cap sau unui bust sînt frecvente. [23] Ele au pe cap o ureche pentru a putea fi atîrnate pe braţul cîntarului şi reprezintă de obicei băieşi tineri sau zeul comerţului Mercur. Mai multe exemplare sînt reproduse în catalogul bronzurilor romane din Germania, de la Speyer şi Trier.[24] O analogie directă pentru forma capului din muzeul din Mediaş nu cunoaştem deocamdată, dar folosirea lui ca greutate de cîntar şi prin urmare datarea lui în epoca romană sînt sigure (fig. 12/1).

5. O *statuetă* de bronz, înaltă de 8 cm. A fost descoperită în 1955 cu ocazia săpării unei fîntîni în apropiere de moara de apă din «Gropi» (fig. 12/2).

V. 1. Foarte preţioase din punct de vedere istoric, sînt *monedele* din sec. II—III e.n., deci din plină epocă romană. În colecţia muzeului municipal din Mediaş se află cinci monede (inv. nr. 248, 250, 252, 255, 256) de bronz şi de argint, dintre care două de la Antonius Pius (136—161), două de la Lucilla (—183) şi una de la Gordian III (238—244), (fig. 6/1—5). Aceste monede au fost descoperite în a doua jumătate a sec. XIX pe teritoriul Mediaş în puncte neprecizate.

În colecţia muzeului s-au mai aflat şi cîteva monede de la Filip Arabul (244—249), care s-au pierdut. Tot în colecţia muzeului, pe la 1890, se afla tezaurul de la Friua (azi Axente Sever) de 563 monede romane republicane descoperite în 1875, despre care nu se mai ştie nimic. [25]

2. Numeroase *monede romane* ce provin de pe teritoriul Mediaşului, descoperite între cele două războaie, se află în diferite colecţii particulare. Dintre acestea o parte au fost publicate mai recent. [26] Dăm cîteva mai jos:

— Un denar de la Hadrian, Cohen, II/1119; 119—123 e.n.,
— Un denar de la Antonius Pius, Cohen, II/203; 147 e.n.,
— Un denar de la Iulia Domna, Cohen IV/151;
— Un denar de la Elagabal, Cohen, IV/194;
— Un bronz mic de la Gallienus, Cohen, V/157 şi
— Un bronz mic de la Claudius II, Cohen, VI/92 (fig. 7/1—7).

VI. 1. Vîrfuri de lănci (inv. nr. 267—269). Trei capete de *hasta* lungi de 20—35 cm, cu vîrful în formă de frunză romboidală şi minerul tubular, prevăzut cu un orificiu pentru fixare. Acest tip de lance era foarte mult folosit de infanteria şi cavaleria romană [27] (fig. 9/1—3).

2. Un vîrf de *pilum* (inv. nr. 270) lung de 17 cm. Are ascuțișul în formă piramidală, un miner tronconic tubular, despicat, prevăzut cu un orificiu pentru fixare. Acest tip de armă, folosită adesea pentru aruncat apare foarte frecvent în epoca stăpînirii romane [28] (fig. 9/4).

Aceste arme au fost descoperite în diferite puncte pe șesul din dreapta Tîrnavei.

3. *Vîrf de steag roman* (inv. nr. 271) de bronz, lucrat dintr-o foaie subțire de 3 mm în formă rotundă (diametrul 3,5 cm), avînd o limbă-fixată în partea de sus (2,5 cm) și un miner rotund în partea de jos (3,5 cm) pentru fixare. Placa rotundă din mijloc are șase găuri (fig. 9/5). Descoperit cu ocazia săpării fundației la fosta fabrică de cărămidă «Haltrich» prin anul 1908.

VII. O seamă de monumente sculpturale și epigrafice au fost descoperite la Mediaș și în împrejurimi. Dintre acestea, majoritatea inedite, prezentăm următoarele.

MEDIAȘ

1. Un *con de pin* (inv. nr. 231). Provine din vechiul fond. Găsit la Mediaș într-un punct neprecizat. Gresie. Dimensiuni: înălțimea 25 cm. Coronament în formă de con de pin, foarte stilizat, fără solzi, spre deosebire de cel descoperit la Micia [29] sau cel de la Drîmbar [30]. Conul de pin de la Mediaș are în partea de jos un soclu pătrat înalt de 4 cm. Provine, probabil, de la un monument funerar ce se termină în partea superioară cu o acroteră peste care era așezat conul de pin (fig. 12/3).

(În colecția muzeului municipal din Mediaș se mai află și alte obiecte de factură romană, dar care au fost aduse aici din altă parte).

DÎRLOS

Pe malul drept al Tîrnavei Mari, la 5 km departe de Mediaș, se află comuna Dîrlos. Aici se găsesc monumente funerare romane, dintre care două se cunosc mai de mult, ele fiind publicate sumar de Mommsen, reprezentînd un fragment dintr-o stelă funerară și un altar votiv. [31] Al treilea este inedit și înfățișează o reprezentare fantastică. Toate cele trei monumente sînt înzidite în contraforții bisericii evanghelice din localitate, în partea dinspre sud. Se presupune că acestea au fost aduse aici din altă localitate. [32] Cele trei monumente se prezintă astfel:

1. *Altar votiv* din gresie nisipoasă de culoare brună. Dimensiuni: 0,95 × 0,70 × 0,22 m. Piatra are o formă dreptunghiulară. În partea de sus se observă o inscripție pe două rînduri. Literele sînt destul de îngrijit lucrate și reliefate. La fel, piatra are pe margini o dungă ușor reliefată. Inscripția fiind ștearsă în partea din stînga, nu a putut fi descifrată integral (fig. 10/1).

2. Fragment dintr-o *stelă funerară* din gresie calcaroasă de culoare gălbuie. Dimensiuni: 0,70 × 0,15 × 0,22 m. Se păstrează numai sfertul din partea dreaptă de sus al stelei. Pe fragment se observă jumătatea unui medalion în care apare figura unui bărbat, redat din față, cu barbă și părul în șuvițe bogate, avînd ca îmbrăcăminte un *sagum* și o *tunica*. Probabil în partea stîngă a fost bustul unei femei. Medalionul are pe margine un chenar neornamentat. Sub bustul bărbatului, despărțit de o dungă lată reliefată, dispusă orizontal, se află litera *M D(is) M* (anibus). Atît figura bărbatului, cît și cîmpul inscripției, sînt puțin adîncite. Datează din sec. II e.n. (fig. 10/2).

3. *Monument funerar în formă de fronton triunghiular*, inedit. Gresie cenușie. Dimensiuni: lungimea laturei de sus 0,90 m, lungimea laturei de jos 0,80 m, înălțimea maximă 0,44 m la capătul din stînga, grosimea 0,44 m. Cîmpul frontonului este închis de un chenar simplu. Pe suprafață se poate vedea o reprezentare fantastică în relief, formată dintr-un cap de bou, ce se termină într-o coadă de șarpe cu două încolăciri. Se pare că monumentul este rupt în jumătate, lipsind partea din stînga, care, probabil, a avut ca element decorativ tot un cap de bou ce se termina într-o coadă de șarpe. De altfel, Mommsen menționează la Dîrlos și două protome frînte *(protomae duae fractae)*.

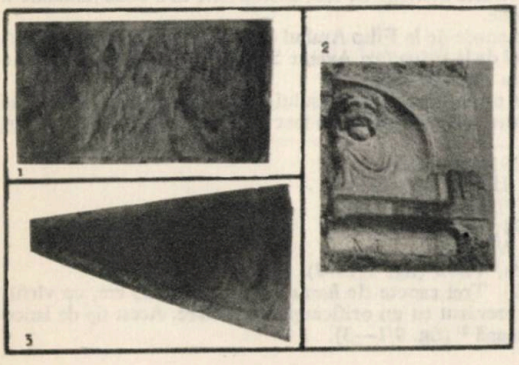

Fig. 10. DÎRLOS. Altar votiv (1), fragment de stelă funerară (2), monument funerar în formă de fronton (3).

Fig. 11. BOTORCA. Monumente funerare romane (1–2).

Monumentele funerare în formă de fronton, din care a publicat unele O. Floca,[33] ca piese de sine stătătoare, sînt mai rar întîlnite în Dacia.

Un monument funerar roman asemănător cu cel de la Dîrlos, s-a descoperit la Micia. Totuşi, între cele două monumente există o deosebire. Monumentul funerar de la Micia în formă triunghiulară, are în cîmpul din mijloc bustul unui bărbat înscris într-un medalion mărginit de o cunună de frunze, susţinută de o parte şi de alta de doi *tritoni* (monştri cu bust de om şi coadă de peşte).[34] Spre deosebire de monumentul de la Micia, monumentul de la Dîrlos avea, probabil, în cîmpul din centru două capete de bou *(duae protomae)* ce se terminau într-o coadă înelară de şarpe. O astfel de reprezentare este necunoscută pînă acum în Dacia romană.

Se pune întrebarea ce destinaţie a avut un astfel de monument funerar. O. Floca presupune că erau aşezate pe zidul de incintă al unui mausoleu [35], pentru a contribui la înfrumuseţarea ansamblului şi datează astfel de monumente în mijlocul sec. II e. n. (fig. 10/3).

COPŞA MICĂ

1. *Medalion funerar*. Gresie cenuşie. Dimensiuni: diametrul 0,70 m. Descoperit în partea de vest a oraşului cu ocazia săpării unei fundaţii la o casă. Monumentul are un chenar format dintr-o ghirlandă simplă. În nişa adîncă de 6 cm, în atitudinea solemnă obişnuită sînt reprezentate busturile a două persoane (soţ şi soţie). Bărbatul cu capul descoperit poartă ca îmbrăcăminte o *tunica* şi *sagum*. Trupul femeii este înfăşurat într-o *palla*, care este prinsă pe umeri cu cîte o fibulă. Bărbatul poartă părul pieptănat în şuviţe lungi, iar femeia are părul strîns într-un coc la spate. Bărbatul ţine în mîna dreaptă un pahar în dreptul pieptului, iar femeia are în mîna stîngă ridicată la înălţimea bustului, un miner mai lung cu un obiect în vîrf, neprecizat. Chenarul monumentului este distrus în partea stîngă. În partea de sus a avut un acroteriu. În partea inferioară se mai păstrează un fragment al piciorului ce s-a sprijinit pe o coloană. Partea din dos a monumentului are o formă concavă şi este lipsit de orice ornamentaţie. Monumentul acesta face parte din piesele lucrate aparte. [36] Datează probabil din a doua jumătate a sec. II e.n. (fig. 12/4).

BOTORCA

Pe hotarul satului Botorca, situat de-a lungul şoselei Mediaş - Tîrnăveni, ţăranul Nicolae Albu a găsit în parcela terenului său cu ani în urmă, două monumente funerare romane în stare fragmentară. Descoperitorul le-a adus acasă şi le-a aşezat lîngă peretele grajdului. Mai tîrziu ambele monumente au fost achiziţionate de muzeul din Tîrnăveni, unde se află actualmente. Aceste monumente se prezintă astfel:

1. *Monument funerar roman*. Gresie cenuşie. Marginile sînt distruse, mai ales în partea din stînga. Dimensiuni: înălţimea 0,36 m, lăţimea 0,27 m, grosimea 0,04 m. Monumentul are o inscripţie pe trei rînduri, închisă de un chenar în relief neornamentat. Literele sînt înalte de 6 cm şi foarte îngrijit săpate
Textul inscripţiei este următorul: (PRO) VINCIA M.... (Trientissimi) O CO (NIUNGI) CO (LUMBARIUM) (FECIT HIC) S (ITUS) E (ST).

Provincia este un nume feminin, cunoscut de exemplu ca Capua *(CIL*, X. 3964) *provincia uxor*. Deci o femeie numită *Provincia M....*, care construeşte un *exhumbatium* soţului. După formula funerară *hic situs est*, inscripţia se datează în sec. II e.n. Deasupra inscripţiei se vede un fel de nişă, ce ar putea fi tocmai schiţarea acestui *columbarium* (fig. 11/1).

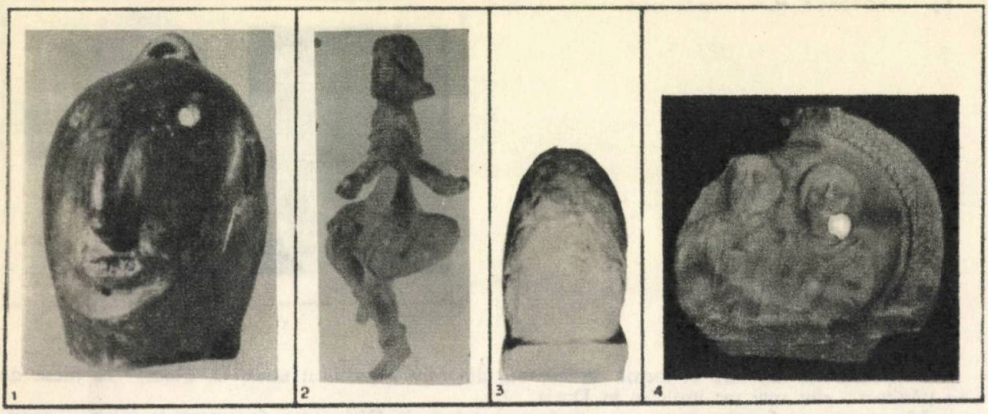

Fig. 12. Greutate de cîntar roman (1), statuetă de bronz (2), con de pin (3) de la Mediaș și medalion funerar roman de la Copșa Mică (4).

2. Fragment de *stelă funerară*. Gresie cenușie. Dimensiuni: înălțimea la capătul de sus 0,25 m, lățimea la mijloc 0,39 m, lățimea în partea de jos 0,19 m, grosimea 0,07 m. Nu are inscripție. Monumentul are un chenar pe margini neornamentat, lat de 0,04 m.

În partea de sus a monumentului există o friză ce redă lupta dintre centauri și lapiți. Se vede clar un centaur ce atacă spre dreapta, întîmpinat de un lapit, din care se mai observă partea inferioară a corpului.

Pe fața principală a stelei se vede capul din față a unui defunct, care după coafura sa legată, ar indica epoca Severilor, deci începutul sec. III e.n. Probabil că în stînga lui erau și alte busturi, cel conservat fiind cel din stînga (fig. 11/2).

Deși fragmentar, acest monument este destul de interesant și după cîte știm, fără analogie în Dacia.[37]

În baza materialului arheologic mai vechi, coroborat cu altul mai nou, inedit și unul și altul, se constată existența locuirii romane pe teritoriul actualului municipiu Mediaș și în localitățile din împrejurimi: Dîrlos, Copșa Mică, Botorca.

Așa după cum am văzut, Mediașul făcea parte din teritoriul municipiului antic Apulum *(Dacia superior)*, apoi *(Dacia Apulensis)*, unde se afla garnizoana legiunii XIII Gemina.

Numele antic al Mediașului este pentru noi deocamdată necunoscut. În aceeași situație se află majoritatea așezărilor romane din provincia Dacia. Unele dintre acestea au fost amplu cercetate prin săpături, fără a fi apărut un indiciu asupra numirii antice. Se cunoaște că așezările civile s-au dezvoltat în apropierea vechilor sate ale dacilor.[38] Într-adevăr la Mediaș există o așezare dacică clară la «Baia de nisip» (Cinepi), în locul unde Tîrnava face unghiul de întoarcere. Tot aici, pe o moviliță, avînd dimensiunile de 120 × 70 m și înaltă de 3—4 m față de cîmpul înconjurător, în 1953 I.H. Crișan a «descoperit chipuri de culoare cenușie, ornamentate cu benzi ondulate și orizontale, precum și fragmente de ceramică roșie.»[39] Ceramica aceasta este de incontestabilă factură romană.[40] La 2 km departe de «Baia de nisip» înspre vest, la Tîrnava (fost Proștea Mare) în actuala suburbană a Mediașului, a existat o puternică așezare romană.[41] Tot în apropiere de «Baia de nisip», pe promontoriul din «Rora Mică» au ieșit la iveală urme romane, e adevărat însă, foarte sporadice. Toate acestea vin să confirme, că în mare majoritate așezările civile romane s-au dezvoltat, în apropiere de cele dacice.

Deși au fost găsite vîrfuri de lănci în diferite puncte ale Mediașului, nu știm dacă o unitate militară a staționat aici sau dacă acestea formează numai relicve ale unor lupte purtate în aceste părți între daci și romani. Istoricii noștri arată că în cel de al doilea război dacic, ar fi pătruns o armată romană pe valea Tîrnavei Mari și că în aceste părți s-ar fi dat lupta între resturile armatei dace și armata romană.[42] Să fi fost acest loc în împrejurimile Mediașului? Iată o ipoteză ce-și așteaptă rezolvarea.

În concluzie se poate spune că pe teritoriul actual în orașul Mediaș de pe Tîrnava Mare, prin care trecea drumul roman ce venea dinspre Alba Iulia și în localitățile din împrejurimi, există urme de viață romană, fapt de o mare importanță istorică.

Vestigiile prezentate sînt o contribuție la cunoașterea problemei daco-romane și acestea sînt cu atît mai valoroase, cu cît provin dintr-o zonă geografică romană neglijată de cercetările vechi și, deci ignorată de specialiștii din ultimile decenii.

«Golul» documentar privind epoca romană la Mediaș și zonă s-a datorat lipsei de cercetări. Acolo a existat viață romană sub diverse forme, dar urmele ei trebuie depistate. Pentru a cunoaște mai temeinic vestigiile romane la Mediaș și din centrul bazinului celor două Tîrnave, se impun în viitor săpături și descoperiri epigrafice noi. Acestea vor aduce lumină în ceea ce privește așezările civile din vremea romană în Dacia.

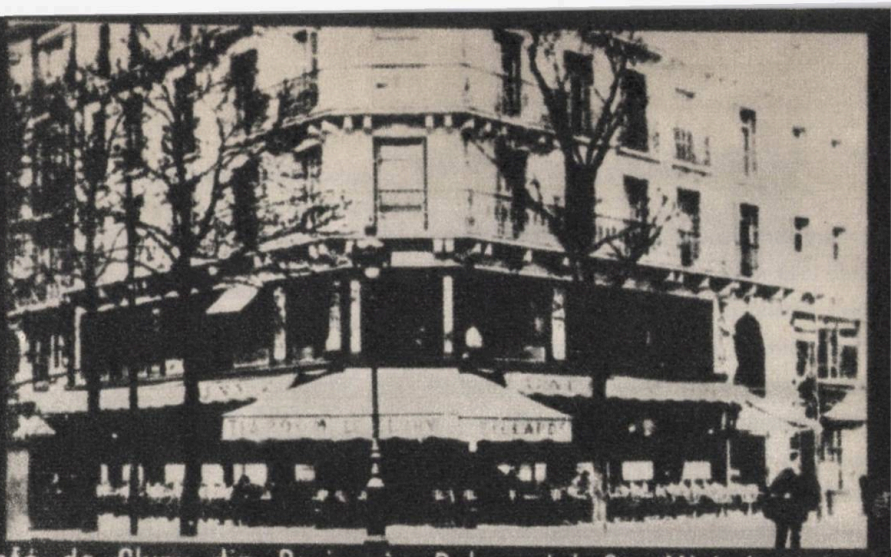

Café de Cluny din Paris, în Bulevardul St. Michel, colț cu Bulevardul St. Germain, unde se întîlneau zilnic studenții români aflați la Paris. Delavrancea locuia în mansarde triste. Scrisorile sînt pline de melancolia înstrăinatului, dar la „Cluny" strălucește prin elocvența cu care-și susține concepțiile democratice și estetice.

Dicționarul cronologic selectiv al unui secol: 1865—1965

ROMÂNII STUDENȚI LA PARIS

Un dicționar de români care au frecventat Universitățile străine ar fi pe cît de interesant, pe atît de util. Ideea unui astfel de dicționar, pe cale de realizare, aparține conf. dr. *EMILIA ȘT. MILICESCU* și s-a cristalizat de-a lungul a patruzeci de ani de documentare în arhive românești și străine, în scopul studierii vieții și operei marilor clasici ai literaturii noastre. Domnia sa a selectat pentru ALMANAHUL LITERAR 1971 treizeci șapte de nume mai prestigioase, din cele circa patru sute, aflate numai în anuarele de la «École pratique des Hautes Études — Sciences historiques et philologiques» din Paris (de la înființare și pînă în 1965).

A

1869—1870

1. **Vârgolici Ştefan** (Borleşti — Neamţ, 13 octombrie 1843 — 29 iulie 1897, Iaşi). Elev al Şcolii normale superioare din Paris, urmează în 1865 la Sorbona *sanscrita* şi *gramatica comparată;* îşi ia doctoratul în litere. La *Hautes Études* studiază cu Havette-Besnault fragmente din *Mahâbhârata* şi *Annçâsana parvan, Rig-Veda,* o parte din drama *Moudrârâkchasa,* legenda *Çunahçepha,* fragment din *Aitareya-Brahmana;* ia parte la traducerea scrierii *Arya-vidyâsudhâkara* — instituţii, cult, cărţi religioase şi filozofice ale Indienilor.

Cu M. Brèal şi Bergaigne continuă gramatica comparată; participă la explicarea cărţii I din *Iliada.*

În 1870 revine în ţară. Menţionat de *Enciclopedia Cugetarea.*

1873—1874

2. **Georgian I. C.** (?) *limbi romanice* cu Gaston Paris şi Arsène Darmstetter; *gramatică comparată* cu M. Brèal — studii de fonetică, etimologie şi sintaxă greacă pe texte de Herodot; sanscrită cu Havette-Besnault — explicarea textului dramei *Vikramorvaçi* de Kâlidâsa şi *Çâkuntalâ-bhijnâna;* cu Bergaigne s-au explicat texte din *Crestomaţia* lui Benfey, s-a citit *Bhartrihari* şi comentariul lui Sâyana asupra imnului 124 din Cartea I — *Rig-Veda;* cu A. Darmstetter, morfologia limbii latine.

Reapare în 1882—1883 la cursul lui A. Héron de Villefosse — epigrafie latină, aplicată pe inscripţiile aflate în sălile Luvrului şi istoria împăratului August, dovedind «în diferite rînduri o cunoaştere sigură a antichităţii.» (Anuarul).

Între 1883—1885 continuă cursul lui A. H. de Villefosse asupra inscripţiilor recent descoperite şi despre *Fastul provinciei romane din Africa* de Tissot. Anuarul consemnează: «Il a préparé un travail sur l'administration de la province de Dacie. Les extraits qu'il a communiqué à la conférence sont dignes d'être publiés. Il a su éclaircir plusieurs questions restées obscures après les recherches de Borghesi et même après l'important mèmoire de Gooss, paru en 1874 dans *Archiv für Siebenbürgische Landeskunde*».

Cu Monod studiază în 1884—1885 Analele carolingiene; cu Roy, cronicile lui Froissard — istoria Franţei în sec. XIV-lea; cu Thévenin, *Germania* lui Tacit.

La 10 aprilie 1884 consiliul îl declară elev titular al Şcolii practice de înalte studii.

1876—1877

3. **Lambrior Alexandru** (Soci — Neamţ, 10 sept. 1846 — 20 sept. 1883) — fiu de ţăran — la Gaston Paris întreprinde *studiul critic al textelor lui Joinville;* cu A. Darmstetter, introducere în istoria şi geografia limbilor romanice, latina populară, dialectologie, fonetică şi formarea cuvintelor.

În 1877—1878, cu Gaston Paris, vechea franceză, pe fragmente din *Tristan;* cu A. Darmstetter, morfologia limbilor romanice şi probleme de sintaxă istorică.

Al. Lambrior întocmeşte referate asupra gramaticii limbii române, despre care Darmstetter spune:

«Parmi ses éléves, le répetiteur doit signaler M. Lambrior, roumain, qui a suivi pendant trois ans ses conférences et celles de M. G. Paris et qui retourne en Roumanie, emportant dans sa patrie les principes de la méthode scientifique. On doit attendre beaucoup de ce jeune philologue qui promet de nous donner comme thèse d'école une étude approfondie sur le *vocalisme roumain.* Cette thèse aura une haute valeur, à en juger par les notes que M. Lambrior a déjà publiées dans la *Romania* sur cette vaste question».

Cu Lèon Renier şi Ernest Desjardins studiază epigrafia latină pe inscripţii descoperite în provincia *Constantine — lex regia, lex agraria, tabulae alimentariae de Traian.*

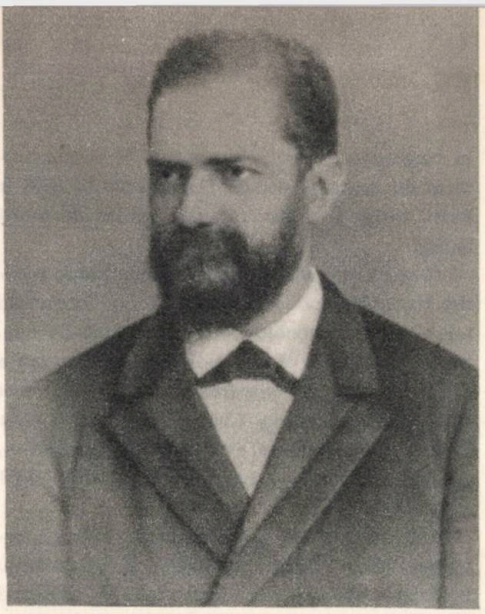

GRIGORE G. TOCILESCU. Originalul poartă dedicația: «Mult stimatului și neprețuitului meu coleg și amic, d-lui V. A. Urechiă. Gr. G. Tocilescu, 1893»

1878—1879

4. **Tocilescu G. Grigore** (Ploiești, 26 oct. 1850 — 18 sept. 1909) — student la Sorbona încă din 1865. La Hautes Études urmează cursul de *metrică greacă*, aplicată pe textul tragediilor lui Eschil, Sophocle, Euripide, Pindar și pe al comediilor lui Aristophane, cu prof. Weil; cu Tournier, exerciții critice pe texte de Herodot și Sophocle, pe *Agamemnon* de Eschil, pe *Alceste* de Euripide; cu Graux, paleografie greacă pe papirusuri din Luvru — discursul lui Hyperide pentru Euxenippe, cunoscut sub numele de *Herculanum;* tratatul de *paleografie greacă* al lui Montfaucon, *Exempla codicum graecorum* de Wattenbach și von Velsen; *stenografia greacă*, pe manuscrisul nr. 990 din arhiva Luvrului; istoria literaturii grecești, de la Aristot; cu Rayet, istoria sculpturii grecești: Polyctet Paeonios, Alcamene, Phidias, Cresilas, Cephisadot, Polyctet cel Tînăr, Nancydes, Daedal de Sicyone, Leochares, Scopas și statuile *Hermes* de Praxiletes și *Nikè* de Paeonios, aflate la Luvru, descoperite în ruinele de la Olimpia din Peloponez; cu Lion Renier și Ernest Desjardins s-au descifrat inscripții descoperite la Lyon și piesele din galeriile *Dam*, *Algeria*, *Tibru* și *Cariatide* ale Luvrului.

Gr. Tocilescu recenzează studiul lui Thomsen despre «i» parazit și consoanele muiate în limba franceză; recenzează memoriul lui Moses Gaster despre fonetica romanică (1878).

În 1879—1880 se consemnează în anuar că Gr. Tocilescu «...a entrepris sur l'administration de la *Dacia romaine* un travail qui lui fait le plus grand honneur. M. Tocilescu est penssionnaire du gouvernement de Roumanie; son pays ne saurait se montrer indiferent à ces études, car il obtiendra un double résultat, en encourajeant *le premièr épigraphiste* qu'ait produit la Roumanie et en facilitant les études sur les origines historiques de ce pays», (p. 15—16) și alăturîndu-i pe Mihail B. Caloianu, se apreciază mai departe:

«Les deux élèves qui sont réstés jusqu'au bout (Tocilescu și Caloianu) ont fait preuve de beaucomp de zèle, d'éxactitude et d'attention. Ce sont deux roumains qui promettent de bonnes et excellents recrues aux études roumaines. M. Tocilesco se livre plus particulierement au études des origines roumanines et prépare un grand travail sur cette importante et obscure question.»

Gr. Tocilescu a mai analizat lucrarea lui M. Freund despre flexiunea verbului în vechea franceză (Marburg, 1878); la 19 iulie 1879 i se acordă titlul de elev titular al școlii (Dosar F 17/ 1367 — Archives de France).

ION BIANU

1882—1883

5. **Bianu Ion** (Făget, Tîrnava Mică, sept. 1856 — 13 febr. 1935, București). În seminarul lui Gaston Paris prezintă: analiza studiului *La déclinai-*

son en langue d'oc de Reimann și studiul asupra versiunii italiene a vestitului Chanson de gêste din secolul al XII-lea, *Fierabras;* cu Jules Gillièron studiază variațiile dialectale din scrierea *Viața sfîntului Toma.*

1891—1892

6. **Dianu Jean** (R. Vîlcea, 20 dec. 1866 — 25 febr. 1939, București) licențiat în litere, studiază la Facultatea de litere din Paris, la Collège de France și la Hautes Études, cu Chatelain și Duvau — *paleografie latină* și *gramatică comparată* — cu care continuă și în anul următor. Cei doi profesori apreciază cunoștințele sale întinse și elanul cu care aprofundează studiile. În 1892—1893 depune consiliului teza sa asupra manuscrisului lui Titus-Livius, aflat la Bibliothèque nationale, nr. 5726. Comisia o declară demnă de diploma școlii: «Le rapport favorable remis à la séance du 25 Juin 1893 constate que ce travail a été fait avec tout le soin et la compètence deèsirable. En tête de la collation figure une notice déscriptive et surtout critique excellente et approfondie» (p. 107).

Tot timpul studiilor pariziene a locuit în Rue de la Sorbonne 18. N. Iorga reamintește în 1907 studiile sale la Hautes Études.

7. **Dimitrescu Marin** (Zănoaga — Romanați, 9 iunie 1865— ?) — se înscrie la cursul de istorie al lui Monod — Franța de la Origini pînă în 1328 — la care prezintă lucrarea despre suirea pe tron a Carolingienilor și regulile succesiunii la tron sub Capețieni; studiază *Codex Carolinus,* desprinzînd ideia ce-și făceau oamenii secolului VIII despre natura puterii papale.

În 1892—1893 frecventează cursul lui Bémont și elaborează lucrarea despre evenimentele care au condus pe Ioan fără Țară la *Charta magna.*

În 1893—1894, la același profesor, se întocmește bibliografia izvoarelor istoriei Angliei în evul mediu; studiul critic al instituțiilor Gasconiei sub dominația engleză din secolul XIII; iar în 1894—1895, bibliografia izvoarelor narative ale istoriei Angliei înainte de 1400.

În 1895—1896 se reînscrie la Bémont și Giry.

În 1902 concurează pentru postul de profesor — istorie medie și contemporană — la Universitatea din Iași. Este respins și în întîmpinarea adresată ministerului infirmă criticile aduse lucrării sale «Pierre de Gavaston, comte de Cornouailles, sa biographie et son rôle pendant le commencement du regne d'Edouard II», tipărită în 1898 la Paris, căreia i-au fost imputate greșeli de limbă latină:

«Toate conferințele mele, lucrate la Școala practică de înalte studii din Paris, au fost întemeiate numai pe texte latinești», și dă lista lucrărilor sale. Menționează apoi că una dintre probele la care a fost supus pentru ocuparea acestui post a fost citirea diplomei regelui Ludovic al Ungariei către Dragoș din Maramureș — colecția Hurmuzaki —, pe care a tradus-o și explicat-o bine, chiar după afirmația comisiei.

O altă probă a fost lectura la prima vedere a tratatului dintre Mircea cel Bătrîn și Vladislav al Poloniei — facsimil din aceeași colecție, adăugînd că lucrarea sa a fost favorabil recenzată în *Revue historique,* 1899 și în *Revue de l'Instruction publique en Belgique,* 1902.

A locuit succesiv în Rue de la Sorbonne 18 și Rue Saint-Jacques 34.

NICOLAE IORGA, în 1892

8. **Iorga Nicolae** (5 iunie 1871, Botoșani — noiembrie 1940, București), se înscrie la cursul lui Monod și al lui Bémont, la care elaborează lucrarea

despre asocierea alegerii la anglo-saxoni cu principiul ereditării și epoca la care s-a stabilit în Anglia ceremonia încoronării. În 1893 i se decerne diploma pentru lucrarea: «Philippe de Méziers — 1326—1403 — et la Croissade au XIV-e siècle», prezentată de Bémont. Referenți erau Lougnon și Roy.

«Le rapport favorable, remis dans la séance du 25 Juin 1893, constate l'abondance des matériaux réunis par l'auteur et l'excellente méthode avec laquelle il les a classés». (p. 106—107).

În 1894 elaborează lucrarea «Thomas III, marquis de Saluces», publicată la Saint-Denis, Impr. H. Bouillant, 1893.

A locuit tot timpul în Rue du Cardinal Lemoine, 28 bis.

1892—1893

9. **Simeon Mehedinți** (Soveja, 19 oct. 1869 — București, 1962). A locuit în Rue d'Assas, 130.

OVID DENSUȘIANU, la Paris

1893—1894

10. **Densușianu Ovid** (Iași, 29 dec. 1873—1938, București), se înscrie la Morel Fatio cu care explică texte din crestomația italiană a lui E. Monaci.

În 1894—1895, la același profesor, contribuie la stabilirea critică a textului primelor 250 strofe din *Libro de Alexandre* — poem castilian din secolul al XIII-lea: cu Gaston Paris studiază personal glose din *Gloses de Reichenau*, ediția Förster și Kochwitz; se stabilește textul cîntecelor franceze din secolul XIII după ms. 20050 aflat în *Bibliothèque nationale*. Se menționează că Densușianu și alți 6 colegi au hotărît «să-și unească forțele spre a publica un *Corpus* al poeziei franceze din sec. XII—XIII, circa 10 volume, concepute cu note, repertoriu și glosar. (p. 65); contribuie la stabilirea textului lui Jonville și este notat elogios pentru «studiul său cu deosebire aprofundat asupra ms. B.L.». Se menționează că lucrarea sa asupra lui Pauls — *L'Anneau de Fastrada* — pregătită pentru revista *Romania*, n-a putut fi citită în seminar, din lipsă de timp. (p. 76)

Cu Meillet — gramatică comparată — studiază fonetica vechii slave și a slavei comune pe texte din Crestomația lui Leskien.

În 1894—1895 se notează că Densușianu a participat activ la această conferință, avînd «deja solide cunoștințe de slavă». (p. 61)

În 1895—1896 frecventează cursul de irlandeză al lui Gaidoz, cu care studiază texte publicate de Windisch.

În 1896—1897 publică în *Romania lucrarea Körting-Neugriesch und Romanisch* și pregătește teza de diplomă, ediția unui *Chanson de gêste* din sec. XII — «La prise de Cordres et de Sébille»,, asupra căreia, la 9 ian. 1898 Thomas și Lougnon referă favorabil.

A locuit succesiv în Rue des Écoles 41 și Rue de Sommerand 13.

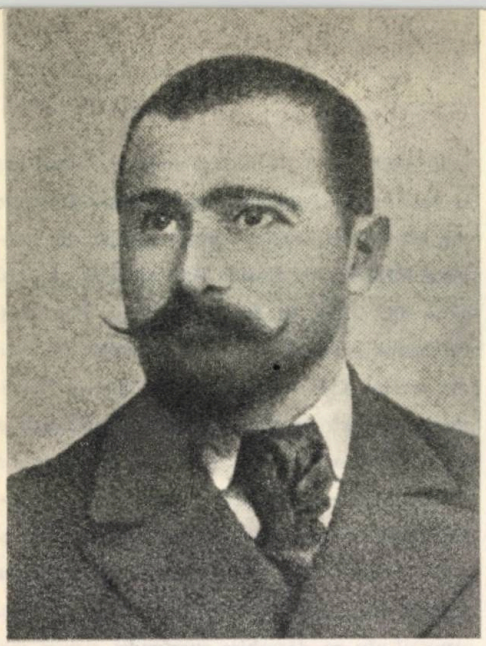

DEMETRU TEODORU

1894—1895

11. **Teodoru Demetru** (Huşi, 20 oct. 1866 — 8 dec. 1910), se înscrie la Bémont, în seminarul căruia se remarcă: «a cercetat cu grijă şi a comentat cu inteligenţă sursele relative la istoria lui Th. Becket», identificînd caracteristicile organizaţiei parlamentare engleze, (p. 69).

În 1895—1896 urmează bizantina şi neo-greaca cu Jean Psihari, care specifică tema seminarului practic, gramatică istorică neo-greacă, destinată «să iniţieze pe Gourdet şi Teodoru în rudimentele filologiei bizantine de care şi unul şi altul au nevoie pentru viitoarele lor lucrări». (p. 60) A doua temă, studiul documentelor greceşti relative la Istoria României, «a fost făcută în special în vederea lui Teodoru care vrea să întreprindă studiul izvoarelor greceşti ale istoriei României».

La Monod a elaborat lucrarea despre Sinodul din Frankfurt, anul 794 (p. 28); a frecventat seminarul de paleografie al lui Giry.

În 1896—1897 participă în seminarul lui Jean Psihari la studiul lucrării lui S. A. Deissmann — *Bibelstudien* —, al lui A. Marrat — *La vie byzantine au VI-e siècle*, al lui G. Schlumberger — *L'épopée byzantine à la fin du X-e siècle* şi în special texte greceşti putînd servi la istoria României; la Monod, împreună cu colegul său Chapot, a explicat *Le capitulaire de Soissons* (p. 52), iar la Bémont s-a ocupat personal de rolul parlamentului englez după Edouard II (p. 55).

În 1897—1898, la cursul lui Bémont, Teodoru D. a adus păreri şi concluzii interesante. La 24 martie 1901 Monod depune teza lui D. Teodoru: «La Navarre sous Philippe le Bel», avînd referenţi pe Bémont şi Morel-Fatio. (p. 143).

D. Teodoru a colaborat la redactarea Marei enciclopedii franceze, iar în ţară, la ziarul *Drepturile omului*.

12. **Litzica Constantin** (Bîrlad, 21 mai 1875—1921, Bucureşti), «a luat parte activă la exerciţii scrise şi orale de paleografie» cu Henri Lebégue, iar colaţionarea ms. greceşti 1452 şi 1453 s-a făcut cu grijă meritorie de Gourdet, Litzica şi Valaori». (p. 86).

În 1895—1896 urmează cursul lui Tournir şi Alfred Iacob — limba greacă —. C. Litzica a elaborat o lucrare asupra dialecteior dorice septentrionale, a revăzut şi completat textul cărţii III din Tuchidide de pe *Codex Cisalpinus*.

În 1896—1897 continuă cu A. Iacob studiul comparativ al conjugării tematice în dialectul atic, noul ionian, beoţian şi dorian, folosind inscripţii, manuscrise şi mărturii ale gramaticienilor; colaţionează textul *Memorabilii* de Xenophon, după *Codex Parisinus 1302*.

În 1897 se afla încă la Paris, la cursul lui Tournier.

13. **Valaori Jules** (Maskopolis — Macedonia, 20 iulie 1868 — 14 oct. 1936, Bucureşti), paleografie greacă cu H. Lebégue, de la care are însărcinarea să stabilească textul cărţii III din Tuchidide, lucrare prin care a dovedit o serioasă cunoaştere a paleografiei (p. 86).

În 1895—1896 colaţionează minuţios cartea IV, de pe *Codex Cisalpinus* (p. 58), iar în 1896—1897 colaţionează cartea I şi II din *Codex Parisinus 1740*, în seminarul lui A. Iacob (p. 43).

Tot timpul studiilor a locuit în Rue Gay-Lussac 66.

14. **Candrea — Hecht Aurel** (Bucureşti, 8 noiembrie 1872—1950, Bucureşti), urmează cursul lui Gaston Paris din 1894—1895 pînă în 1902. Chiar din al II-lea an redacta procesele verbale ale conferinţei, iar duminica recenza cele mai recente lucrări de filologie romanică (p. 64). Pentru lexicografie romană studiază în 1898 zece cuvinte cu

istoria lor în toate limbile romanice (p. 62—63); în 1899—1900 contribuie la studiul critic al *Gloselor lui Reichenau;* în 1900—1901 elaborează parțial o culegere de etimologii romanice (p. 82); în 1901—1902 se alcătuiește un dicționar etimologic și istoric latin-roman, conținînd cuvinte de origine latină și istoria cuvintelor de la «a» la «a la».

«Printre elevii care au dat excelente rezultate este Candrea-Hecht, semnalat de direcție pentru deosebit de aprofundata sa lucrare». În același timp, la Sorbona, își susține teza despre *consonatismul român* (p. 72—73).

A locuit succesiv în Rue Cujas, 19; Rue Ribouette 4, Rue de Maubeuge 30; Rue Tardieu 5.

1895—1896

15. **Negulescu Paul** (București, 12 ian. 1873—1951, București), urmează trei ani cursul de epigrafie și antichități romanice al lui A. Héron de Villefosse. Execută transcrieri de manuscrise, stampe și inscripții în secția de epigrafie a Luvrului.

A venit la Collège St. Barbe, apoi în Rue des Écoles 4.

1896—1897

16. **Burileanu Demetru** (Burila-Mică, 24 dec. 1873—?) frecventează cursul de epigrafie și antichități latine al lui A. H. de Villefosse. Se studiază pe *Corpus inscriptionum latinarum* și inscripțiile de la Luvru.

17. **Vaschide Nicolae** (Buzău, 7 dec. 1873 — 13 oct. 1907), este remarcat de Alfred Binet în 1895, cu prilejul unei vizite făcute în București, care îl cere pentru conferința de psihologie experimentală. În 1896 se înscrie la cursul lui Soury pe care îl frecventează trei ani, remarcat pentru asiduitatea studiilor (p. 55).

Ca bursier al statului român pe lîngă laboratorul de psihologie de la Hautes Études, N. Vaschide publică numeroase articole în colaborare cu A. Binet; înființează în 1900, cu dr. Toulouse, un nou laborator al cărui șef de lucrări a fost pînă în 1906, cînd devine director adjunct al laboratorului de psihologie patologică «dr. A. Marie» — operă personală a lui Vaschide. Lucrările sale de psihologie experimentală sînt fundamentale.

A locuit în Rue Monsieur Le Prince 63; în Rue Vavin 9; în Rue Notre-Dame des Champs 56.

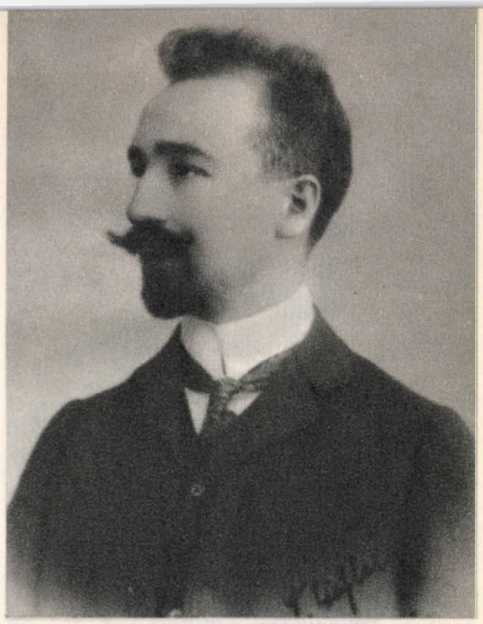

SEXTIL PUȘCARIU, în epoca doctoratului la Paris

1899—1900

18. **Pușcariu Sextil** («Brașov»), 4 ianuarie 1877—1948), doctor în litere. Frecventează cursul lui Gaston Paris și al lui Thomas. La 1 februarie 1900 ține o conferință despre sufixul-*ulus* în limba română (p. 93). În anul următor continuă și se mai înscrie la Morel-Fatio și Passy.

Pentru obținerea titlului de elev diplomat al școlii, redactează un memoriu asupra sufixelor abstracte în limba română și colaborează la culegerea de etimologii romane (p. 92).

Mario Rocques înlocuiește în cursul anului pe Thomas. Noul profesor îi remarcă eforturile și consemnează că «a dat o notă interesantă despre soarta lui «s» final în cuvinte monosilabice în limba română și italiană», comunicare citită și discutată în seminar

La Morel-Fatio a citit o lucrare despre vechile monumente de poezie castiliană — *Disputa del alma y el cuerpo* și *l'Auto de los Reyes Magos;* la cursul de fonetică generală și comparată, cu Paul Passy «a prezentat un excelent studiu asupra foneticii limbii române». (p. 78).

La 30 ian. 1901 Gaston Paris depune teza lui Sextil Pușcariu — «Les suffixes des substantifs abstraits et collectifs en roumain» —, o parte din teza susținută la Leipzig în 1899, iar la 1 ian. 1902 referenții Thomas și Duvau își prezintă rapoartele favorabile.

A locuit în Rue des Écoles 40; în Rue de l'École de Médicine 4.

IOSEF POPOVICI

1901—1902

19. **Popovici Iosef** (Cliciova — Lugoj, 15 febr. 1876 — 26 aug. 1928, Cluj), doctor în litere, frecventează cursul de slavă al lui Meillet, cu mențiunea «foarte activ» (p. 69), cursul lui Gaston Paris la care a prezentat o recenzie asupra lucrării lui Lazăr Șăineanu — *L'Influence orientale sur la langue et la culture roumaine*, iar pentru revista *Romania*, un remarcabil articol despre Istro-Români» (p. 72—73); a frecventat cursul lui Thomas, continuat de M. Rocques.

A locuit în Rue des Écoles, 4 ter.

1904—1905

20. **Charles Drouhet** (Bîrlad, 22 ian. 1879—?), profesor de liceu în București. A urmat cu regularitate cursul lui Abel Lefranc, la care a prezentat o lucrare despre poetul Maynard (p. 86).

În anul următor se remarcă activitatea sa în seminarul lui Thomas și continuă să frecventeze cursul lui Lefranc.

În 1906—1907 a adîncit lucrarea despre Maynard și a studiat o curioasă polemică a lui Balzac: «Droubet a închis cu demnitate seria prin două studii remarcabile și care dau cea mai bună idee despre teza pe care o pregătește. Prima, cea mai importantă, a fost consacrată poetului Maynard și lucrărilor acestuia. A doua, operei *Philandre* de același autor și operei *Sirène* de Honoré d'Urfé. Drouhet face multe descoperiri cu privire la opera lui Maynard, care vor atrage atenția bibliografilor și istoricilor literari în momentul în care lucrările vor fi date publicului». (p. 88).

În 1907—1908 a dat spre publicare în *Revue d'histoire litteraire de France* studiul asupra originalelor lui Barbou, prezentate de J. L. Guez de Balzac și a editat poeziile inedite ale lui François Maynard la Ed. Champion.

În 1908—1909, (p. 97) se menționează: Charles Drouhet, fost membru al conferinței, a susținut cele două teze: *Le poète Fr. Maynard — 1583—1646 — Étude critique d'histoire litteraire* și *Tableau chronologique des lettre du poète Fr. Maynard, accompagné de lettres inédites*. A obținut «mention très honorable».

A locuit în Rue Berthollet 24.

1905—1906

21. **Apostolescu Nicolae** (Alexandria, 3 mai 1876—1918), frecventează cursul lui Thomas și al lui M. Rocques pînă în 1909.

În 1905—1906 participă la explicarea cuvintelor românești, iar în vederea doctoratului la Universitatea din Paris, «prepară lucrarea despre influența romantismului francez asupra poeziei românești».

În 1906—1907, la cursul lui Thomas, «a prezentat observații de detaliu».

În 1907—1908 colaborează la pregătirea tipăririi *Paliei de la Orăștie*, sub conducerea lui M. Rocques, și elaborează o lucrare despre *multus* în limba română; cu Thomas s-au studiat scrierile medicale latinești din sec. VI în raport cu vocabularul limbii române. Lui N. Apostolescu i se aduce «omagiu zelului cu care a lucrat». (p. 66)

A locuit în Boul. Saint-Michel 70; în Boul. Port-Royal 39.

22. **Dossios Nicolae** (Janina, 22 martie 1856—?), doctor în litere, frecventează cursul de bizantină și neogreacă al lui Psihari, care îi evidențiază activitatea: «... dr. Dossios, căruia îi datorăm excelente publicații în domeniul lingvisticii neogrece, a ales un subiect cu totul special — *studiul cuvintelor grecești din limba română, elemente fanariote și prefanariote*. Multe cărți și broșuri au fost

consacrate pînă acum acestui subiect și excelente contribuții au văzut lumina tiparului în România chiar, sau prin grija savanților români din alte țări. O lucrare de sinteză ar fi încă de dorit. Prin cunoștințele sale temeinice de limba română și prin numeroasele sale lecturi din greaca medievală și modernă, N. Dossios este întru totul chemat să ne dea această lucrare». (p. 62)

În 1906—1907 se consemnează că N. Dossios «s-a văzut obligat să renunțe provizoriu la lucrarea anunțată în anul trecut, cu privire la cuvintele românești — elemente fanariote și prefanariote — și s-a ocupat de ceea ce se numește în sanscrită, în greaca veche și în greaca modernă *dvandva*», cuvinte compuse în care limbile menționate abundă.

Conferința lui M. Rocques din 1906—1907 a fost consacrată filologiei române. S-au studiat texte anterioare anului 1600 — originea și importanța lor lingvistică —, în special *Palia de la Orăștie*, al cărei text a fost împrumutat de la Muzeul național din Budapesta, întrucît extrasele tipărite de T. Cipariu în *Analecte* nu erau suficiente. Stabilirea textului original al *Paliei de la Orăștie* s-a făcut cu ajutorul lui N. Dossios, N. Apostolescu și Bacinski.

N. Dossios a locuit în Place du Marché — Saint Honoré 27.

1906—1907

23. **Tafrali Oreste** (Tulcea, 14 noiembrie 1876 — 5 noiembrie 1937, Iași), licențiat în litere, frecventează în primul an cursul lui J. Psihari, al lui A. H. de Villefosse și Haussoullier. În anul următor se notează în anuar că la cursul lui Psihari O. Tafrali «a frecventat cu asiduitate» și că «are cunoștințe de greacă care permit să se spere mult de la el» (p. 47). Se traduc *Septantele* și romanul *Phlorios și Platziaphora;* cu Alfred Iacob, opuscule de la împăratul Iulian, se descifrează din palimpsestele *Codexului Parisinus;* se descifrează *onciala* și *cursiva* papirusurilor din sec. III î.e.n. pînă în sec. II. e.n. Cu Serruys studiază literaturile hermetice din epoca alexandrină, se compară textele neo-pitagoreicilor cu ale gnosticilor și cu *Asclepius* de Pseudo-Apuleius; papirusuri din epoca bizantină. Se consemnează că O. Tafrali «va face una din tezele sale, în vederea obținerii doctoratului în litere, despre homiliile lui Isidor din Thesalonic.

În 1908—1909, în seminarul lui A. Iacob, participă la colaționarea ediției lui Kramer cu manuscrisul aflat în *Bibliothèque nationale* și este notat ca participant serios la toate lucrările conferinței.

În 1909—1910 nu mai frecventează decît cursul lui Serruys, care prezintă procedeele tonice ale prozatorilor bizantini, se folosește metoda statistică în studiul scriitorilor din sec. IV—VI, preocupați concomitent de elementul ritmic și de cel verbal și de formele simplificate ale epocii următoare, ajungînd pînă la acel «cursus» uniform, definit de W. Mayer.

A locuit în Rue Taitbout; în Rue Dauphine 93; în Rue Dupuytren 7; în Rue Dupuytren 16.

1911—1912

24. **Tafrali S. George** (Tulcea, 16 dec. 1859—?) — traducător — frecventează cursul de paleografie al lui Iacob și Lebégue la care «a descifrat pagini grele cu mare ardoare» (p. 61)

În 1912—1913, «ocupat cu examenele, n-a putut da atît cît voia» pentru descifrarea unor texte foarte grele din sec. III î.e.n. pînă în sec. I. e.n.

În 1914—1915 frecventează paleografia greacă cu Lebégue și cu A. Meillet studiază conjugarea greacă.

În 1915—1917 studiază sanscrita cu Lévi pe texte din Crestomația lui Böhtlingk.

A locuit în Rue de la Banque 19.

1921—1922

25. **Lambrino Scarlat** (București, 16 august 1891—?) se înscrie la filologie greacă cu Emile Bourguet, curs la care S. Lambrino «a depus un viu interes»; la filologia latină, cu Jules Marouzeau, unde de asemenea «a colaborat activ și util». (p. 34)

În anul următor, pentru cursul lui Marouzeau, a lucrat «la o istorie a terminologiei gramaticale». La Henri Lebégue — descifrări de tachigrafie greacă — Lambrino a dovedit că «poate citi curent scrierea tachigrafică» și a fost de o «asiduitate meritorie»; la *Bibliothèque nationale* a studiat cîteva manuscrise de lexicografie (p. 47).

În 1923—1924 continuă studiile de stilistică cu Marouzeau și termină lucrarea sa despre gramaticienii vechi.

În 1924—1925, la epigrafie greacă cu Bernard Haussoullier, lucrează un articol pentru *Revue de philologie*, despre inscripția din Priène, pe care îl trimite revistei abea în 1925—1926, (p. 69) articol despre care în anuar se dau referințe:

«Studiul *de la Koiné* (al limbii comune, n.n.), după inscripțiile de la Priène, a atras ca principal audient în 1926—1927 un profesor român cu o mare știință și cu un mare talent — Scarlat Lambrino». La conferința săptămînală de marți are loc examenul critic și discuția «lucrărilor personale ale lui S. Lambrino».

«Alegerea inscripțiilor a fost dictată de nevoile d. Lambrino pentru lucrările sale în curs și viitoare. D. Lambrino a scris mai multe memorii și articole importante asupra diferitelor subiecte de filologie și epigrafie greacă. A preparat și redactat un remarcabil studiu asupra inscripției 289 de la Priène. Acest document, găsit de Olivier Ravet în cursul călătoriei sale din 1874, transmis succesorului său Bernard Haussoullier, a fost încredințat audientului acestuia, Lambrino. De atunci, piatra s-a distrus, dar, grație, estompajului lui Ravet, ea poate fi studiată. Lucrarea d-lui Lambrino face mare onoare științei și școlii noastre». (p. 49—51).

În același an frecventează și cursul lui Besnier despre drumurile Galiei romane în Bretagne. (p. 31).

La 3 aprilie 1927 M. Janguet depune teza lui S. Lambrino «La passion de Saint-Alexandre», avînd ca referenți pe Zeiller și Lebégue.

A locuit în Chemin de Trianons 17, Rueil; în Rue des Châtaiguiers 50-Fontenay-aux Roses; în Rue de Écoles 24.

26. **Rally Alexandru** (Brăila, 7 iulie 1897—?), licențiat în istorie, frecventează cursul lui M. Rocques — consonantismul latinei vulgare și al romanei — și literatura latină în evul mediu; poezia realistă din sec. XII, în special *les fabliaux*, cu Edmond Faral.

În 1922—1923 continuă cele două cursuri și se înscrie la Abel Lefranc, în seminarul căruia «a explicat nuvela XII din *Heptameronul* Margaretei de Angoulême, regina Navarrei» și se adaugă: «comentariul d-lui Rally va fi publicat» (p. 74); a fost prezent la discutarea cronologiei operelor literare din sec. XII în provensală și latină, cu M. Rocques, precum și la cursul lui Ed. Faral despre principiile de artă literară în scrierile evului mediu (p. 54).

În 1924—1925 se remarcă ardoarea cu care studiază în seminarul lui Lefranc «unele aspecte asupra controverselor shakespeariene», (p. 92), iar M. Rocques îl consideră printre cei mai activi elevi ai cursului său (p. 85). În anul următor, pentru acest curs, Al. Rally pregătește editarea romanului *Contelui de Anjou*, de Jean Maillart.

În 1926—1926, reînscris la Lefranc, «a făcut o comunicare foarte atrăgătoare despre călătorii francezi în România și, în special, despre poetul *Edouard Grenier*, care a stat mai mulți ani în România» (p. 64).

În 1927—1928 contribuie la întocmirea bibliografiei critice a operelor în limba latină, apărute pe teritoriul Europei occidentale de la începutul evului mediu pînă în sec. XI, și la explicarea textelor în seminarul lui Ed. Faral. La cursul lui Lefranc, cu prilejul centenarului H. Taine, a ținut «o interesantă comunicare» (p. 54).

A locuit în Rue Racine 2; în Rue Geoffroy — St. Hilaire 59.

AL. ROSETTI

27. **Rosetti — Balanesco Alexandre** (București, 20 oct. 1895), licențiat în litere, frecventează cursul lui M. Rocques, luînd parte la comentariile privitoare la consonatismul latinei vulgare și al

romanei (p. 48); urmează cursul de etimologie al lui J. Gillièron, care în anul următor va dezvolta tema «Thraumaturgie lingvistique».

La M. Rocques, în al doilea an, «Alex. Rosetti a prezentat teza sa *Le rhotacisme en roumain;* acest memoriu a făcut obiectul unui raport foarte favorabil şi va fi tipărit în biblioteca noastră». (p. 71)

La 18 martie 1923, M. Rocques depune teza lui Al. Rosetti — *Étude sur le rhotacisme en roumain,* avînd referenţi pe Meillet şi Gillièron. Rapoartele lor, depuse a doua zi, sînt favorabile. În continuare, la cursul lui Rocques, Al. Rosetti este caracterizat ca unul dintre cei mai sîrguitori elevi, consemnîndu-se că studiază limba română în epoca celor mai vechi texte (p. 86).

În 1926—1927 a susţinut «tezele sale asupra foneticii limbii române şi asupra lucrărilor existente în arhivele Bistriţei» (p. 60).

A locuit în Rue des Châtaigniers 48, Fontenay-aux Roses; în Rue Notre-Dame des Champs 115.

IORGU IORDAN

1924—1925

29. **Iordan Iorgu** (Tecuci, 12 oct. 1888), doctor în litere, frecventează cursul lui Gillièron, al lui Dauzat şi M. Rocques. Cu M. Rocques face studiul vocalismului latin şi al vocalismului limbilor romanice; critica ediţiei scrierilor *Aucassin et Nicolette* şi *Roman de Brut,* fiind remarcat pentru sîrguinţa sa (p. 85)

A locuit în Rue Couche 5.

1926—1927

30. **Bănăţeanu Vlad** (Timişoara, 22 august 1900—?), se înscrie la Vendryes care menţionează că B.V. a făcut «rapide» şi remarcabile progrese în studiul *moyen-gallois*-ului şi împreună cu Nicolau şi Al. Graur, s-a distins prin cunoştinţe şi zel, înclinat spre studii filologice şi... «recrut preţios» (p. 66). În 1927—1928 Vendryes notează: «Bănăţeanu, a cărui curiozitate lingvistică este imensă şi activitatea sa din cele mai lăudabile, a supus directorului o interesantă lucrare de filologie *galloise*» (p. 56).

În 1928—1929 continuă cursurile cu Benveniste, Meillet şi Vendyes, iar la 19 iunie 1932, Meillet depune teza lui V. Bănăţeanu «Le participe arménien» (p. 105).

A locuit în Rue des Châtaigniers 50, Foutenay — aux Roses.

31. **Cioculescu Şerban** (Bucureşti, 1902) frecventează cursul lui Lefranc, pînă în 1929, şi pe al

SERBAN CIOCULESCU, în tinereţe — pe o filă de legitimaţie

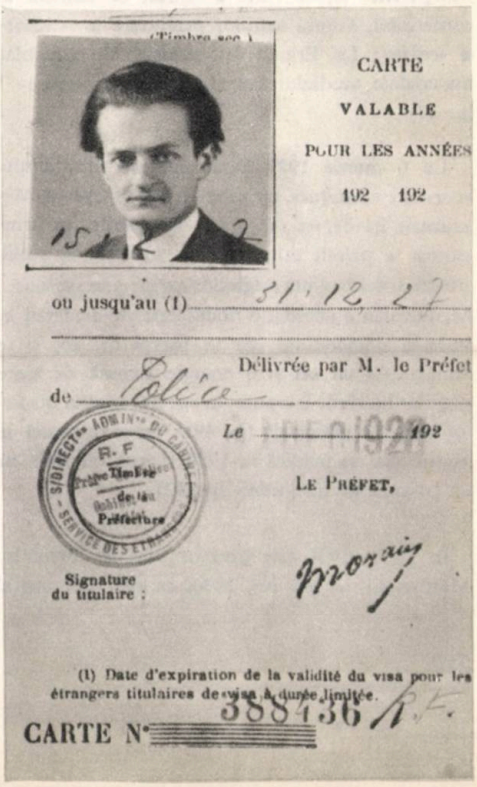

lui M. Rocques. În seminar a prezentat «d'une manière pénètrante» studii ale lui Ferdinand Brunetière asupra secolului al XVI-lea și despre recenta teză a lui René Bray privind formarea doctrinei clasice în Franța. În 1927—1928, «centenarul H. Taine a fost demn celebrat prin conferința cu totul remarcabilă a lui S. Cioculescu, care este de dorit să fie în curînd publicată» (p. 54).

32. **Nicolau Mathieu-Jean** (Sulina, 15 oct. 1904—?), frecventează cursul lui Meillet, al lui Samaran — paleografie latină și franceză —, al lui Lebègue și al lui Vendryes, elogiat pentru zelul său (p. 66).

În 1927—1928 Vendryes notează în anuar: «Nicolau, care, filolog dublat de un jurist, a ajutat deseori conferința cu cunoștințe juridice, sugerînd sau confirmînd unele interpretări prin comparație cu uzaje din alte țări. Este de sperat că în viitor va putea urmări deopotrivă studiul filologiei celtice și al dreptului comparat. Nicolau pare calificat să lucreze cu succes în acest domeniu», iar Charles Samarand îl apreciază pentru cultura sa clasică excelentă:

În 1928—1929 frecventează pe Lévi, Renou și Marguerite, iar la Faral a lucrat, ca asistent al conferinței, asupra teoriilor privitoare la «stichos» și «colan»; La Ernout «a terminat de asamblat materialele studiului asupra cuvîntului «causa» " (p. 47).

La 6 martie 1929 Faral depune teza despre «cursus rythmique», iar referenții Vendryes și Marouzeau își depun rapoartele favorabile, în urma cărora «a primit titlul de *elev diplomat* al școlii, pentru o teză asupra originilor *cursus-ului rythmic*... M. Nicolau a abordat o nouă serie de cercetări în vederea doctoratului său în litere» (p. 46) și «a urmărit cu un zel și o energie demnă de toate elogiile» lucrările începute, în special studiul manuscriselor de gramatică (p. 49). Teza susținută la Marouzeau se publică în 1929 și este «onorată cu un premiu al Instituției» (p. 52).

În 1930—1931 este prezent încă la cursul lui Marouzeau, iar la 7 ian. 1934, ca elev diplomat al școlii, este autorizat să țină conferințele *Studiul istoric al limbii și literaturii juridice latine de la origini pînă în epoca lui Adrian* și *Probleme de critică verbală juridică* (p. 45—46).

1928—1929

33. **Pippidi Dionis (Denis, Pionis)** (Craiova, 1905) frecventează pe Ernout și începe cercetările pentru teza sa de doctorat la Marouzeau, prezentată în anul următor: «o lucrare interesantă asupra sensului și valorii *numen-ului*» (p. 52). În 1931 se menționează că a publicat «un important studiu asupra *numen-ului* și *genius-ului*» (p. 61).

34. **Hulubei Alice** (Focșani, 1893) frecventează pînă în 1936 cursul lui Abel Lefranc. În 1929—1930, «cu ocazia celui de al doilea mileniu, a consacrat lui Virgiliu un expozeu pe cît de nou pe atît de serios documentat despre răspîndirea operelor marelui poet latin în sec. XVI — ediții, traduceri, adaptări — care va fi publicat în *Revue du seizième siècle*. Tot ea prepară o teză asupra eglogei în Franța în timpul Renașterii».

În 1931—1932 «a făcut o comunicare de reală valoare asupra lui Henri Estienne și asupra romanului *Daphnis și Chloe* de Longus, probînd că H. Estienne a avut la îndemînă manuscrisul complet al acestui roman». I s-a publicat studiul asupra lui Virgiliu (p. 89).

La cursul lui Lefranc din 1932—1933 despre tradițiile și publicațiile populare din timpul Renașterii, «a făcut constatări pătrunzătoare despre *La comédie sur le trèpas du Roi* de regina Navarrei, 1547, identificînd cu finețe în personajul *Agapy* pe regele Henri II», (p. 57), iar în 1933—1934, o comunicare privind operele necunoscute ale lui Hugues Sahl (p. 56).

În 1934—1935 își urmează cercetările asupra cardinalului de Tournon, Pontus de Tyard și asupra eglogei franceze în sec. XVI (p. 70). În 1935—1936 prezintă «un serios studiu asupra pastoralei italiene la curtea lui Francisc I» și este elogiată pentru studiul eglogei, terminat (p. 63).

1935—1936

35. **Macrea Dumitru** (Fîntîna, 1907), doctor în litere, se înscrie la 9 cursuri și este remarcat ca «bine pregătit pentru studiul celticei» (p. 65); a colaborat la culegerea generală a lexiului francez din sec. XII—XV cu M. Rocques. În anul următor se înscrie numai la 3 cursuri.

1938—1939

36. **Condurachi Emilian** (Scinteia, 1912), frecventează cursul de geografie istorică a lumii helenice al lui Louis Robert și pe cel de epigrafie latină, cu Jacques Zeiller.

1946—1947

37. **Coteanu Ion** (București, 1912), se înscrie la G. Guillaume, pentru cursul de metode psihosistematice în cercetarea lingvistică și la cursul lui Ernout — probleme de fonetică latină. La alte două cursuri se înscrie, dar nu apare prezent în anuarele respective.

LA CAPELĂ

Încep să-mi amintesc...
Poate se domolește durerea.

Erai acolo —
Înecată în liniște;
Cu un zîmbet de mirare
Și de veșnicie...

A venit o bătrînă —

(Îmi amintesc de toate, pe rînd)
Abia o vedeam printre lacrimi.
«E fata dumitale?» — am auzit-o-ntrebînd.

Îngenunchiase și se ruga;
N-asculta ce-i spun —
Poate nici n-auzea...

La capul tău se aprinsese o stea.

GHERGHINESCU VANIA

CÎND BACOVIA SEMNA GEORGE ARIN

Spicuim dintr-o scrisoare adresată redacției noastre de către poeta Agatha Bacovia: «În anul 1915, George Bacovia, împreună cu doi colegi, poeți și ei, a scos la Bacău revista «Orizonturi noi» [...] Din lipsă de fonduri, revista nu a apărut decît în trei numere consecutive.»

În primul număr, Bacovia publică: articolul de fond (semnat O. N.), poeziile *Dialog de iarnă* (semnată Bacovia) *Nimic nu s-a stins*, *Zădărnicie* (George Arin) și proza *De Paști* (Vag)

Considerînd că e vorba despre «pseudonime și poezii necunoscute», doamna Bacovia ne pune la dispoziție cele două poeme semnate George Arin, «neincluse în nici unul din volume» și socotite «prea din tinerețe» de însuși autorul lor.

Almanahul Literar 1971 le publică astăzi, socotind că ele vor prezenta un interes cel puțin bibliografic pentru cititorii noștri A

NIMIC NU S-A STINS

În sînul eternului haos
Ori unde există ființe,
Nimic nu s-a stins, nici adaos
La doruri, plăceri, suferințe.

Lumina-i urmată de noapte
Și visul de-a vieții mizerii,
Iubirea te-ncîntă cu șoapte
Și-n ea e izvorul durerii.

Speranța-i temeiul vieții...
Te duce-n mormînt disperarea —
Pe clipele dragi tinereții
Cu timpul se-așterne uitarea.

O lume cu fiețecare
Se naște ca apoi să piară,
Speranțele vieții fugare
Le spulberă moartea amară.

De-aceeași ursită purtate
Clipitele vremii ce trece
Dispar ca năluca visate,
În noaptea eternă și rece...

ZĂDĂRNICIE

Să mă despart de tine? De ce te-am întîlnit,
În pragul primăverii cînd tot era-nflorit?
De ce-mi dădeai atuncea gingașe lăcrămioare
Ce-mi răspîndeau în suflet suavul lor parfum?
În schimb îmi ceri azi lacrimi și suferinți amare

Și-afară-i vînt de iarnă și cît de trist e-acum...
Nu-i mult de-atunci. Ții minte cînd fără veste
Veneam să-ți spun copilă a dorului poveste?
Veneam să fiu o rază din ochii plini de visuri
Ce-mi renășteau în suflet speranțele pierdute
Dar viața mea pustie sfărîmată de abisuri

Găsi izvorul tainic de fericiri trecute...
Dar lacrimile noastre vărsate în tăcere!
Cum potoleau în inimi ascunsa lor durere!
Enigma vieții noastre avea-nțelesuri multe,
Dar deslegarea-i dulce noi n-o-ncercam nici cum,

Căci dorurile noastre atunci știau să-asculte
De-un glas vrăjit, ce sună atît de trist acum...
Acuma plîng eu singur și ne-nțeles de nimeni,
Și-năbușit e glasul sărmanei mele inimi!
E început de iarnă... pe cer se-adună norii

Iar razele de soare străbat acum, mai rar,
Cîmpia nu mai rîde, s-au dus demult cocorii,
Și pentru ce-aș mai plînge, cînd toate-s în zadar!...

O POEZIE NECUNOSCUTĂ

de HORTENSIA PAPADAT-BENGESCU

Publicăm alăturat una dintre poeziile încă necunoscute ale Hortensiei Papadat-Bengescu. Originalul, în limba franceză, poartă titlul *Honte (Sfială)* şi numărul de ordine 190. Acest număr nu stabileşte o cronologie, fiind vorba despre un caiet, în care ea obişnuia să-şi transcrie versurile, fără a acorda vreo importanţă datei la care fuseseră scrise.

Se presupune că poezia aceasta, pe care redacţia noastră a obţinut-o prin amabilitatea unui nepot al scriitoarei, Dimitrie Constantin Stamatiadi, şi al cărei facsimil îl reproducem de asemeni, ar fi fost scrisă în perioada anilor 1940—44.

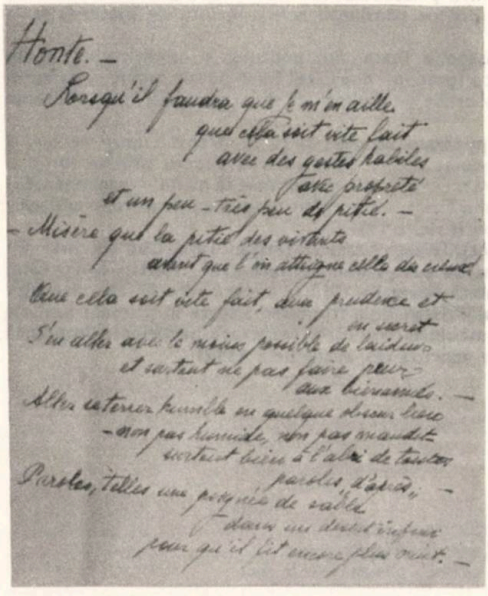

● ● ●

HONTE

Lorsqu'il faudra que je m'en aille
que cela soit vite fait
avec des gestes habiles
avec propreté
et un peu — très peu de pitié. —

Misère que la pitié des vivants
avant que l'on atteigne celle des creux! —
Que cela soit vite fait, avec prudence et
en secret

S'en aller avec le moins possible de laideur
et surtout ne pas faire peur
aux bienaimés, —

Aller se terrer humble en quelque obscur lieu
— non pas humide, non pas maudit —
surtout bien à l'abrit de toutes
paroles «d'après». —

Paroles, telles une poignée de sable
dans un desert infini
pour qu'il fit encore plus nuit. —

● ● ●

TRISTAN TZARA

DOUĂ POEZII NECUNOSCUTE

Precizările pe marginea manuscriselor sînt făcute de SAȘA PANĂ

Iată că, în afară de acele *Prime poeme* pe care le-am strîns și tipărit în 1934 (editura «unu»), și de cele cinci poezii descoperite în ultimii ani în arhiva prietenului său Ion Vinea, între manuscrisele rămase de la Tristan Tzara s-au găsit și alte cîteva poeme românești scrise înainte de plecarea sa la studii în Elveția, la Zürich.

Mulțămită bunăvoinței savantului atomist Christophe Tzara, fiul poetului și umanistului, m-am putut reîntoarce dintr-o călătorie la Paris (în 1969), cu fotocopii după acel fond poetic inedit și cu autorizația deplină și exclusivă de a folosi acel fond cum voi crede de cuviință, ca să intre în patrimoniul literar al patriei de origine a poetului.

Faptul că Tristan Tzara a păstrat acele file o jumătate de veac și că în dreptul unor versuri a notat ulterior aprecieri favorabile, denotă că acele poeme din tinerețe păstrau pentru autorul lor și o valoare estetică, nu numai sentimentală. (De altfel, Tzara nu era — sau își impusese să nu fie — sentimental.)

Consecvent cu cele făgăduite domnului Christophe Tzara, am pregătit o nouă ediție a *Primelor poeme* ale lui Tristan Tzara, îmbogățită cu tot ce am descoperit după 1934.

Toate manuscrisele sînt semnate (acele care sînt) Tristan Tzara și Tristan Țara. Dar pe unul din manuscrise — reprodus alăturat — găsim și încercarea de a-și găsi alt nume literar: Tristan Ruia. Cum prima poemă iscălită Tristan Tzara (Înserează) e datată Mangalia 1913 — autorul are 17 ani și e elev în clasa a 7-a liceală — exercițiile pentru un eventual Tristan Ruia trebuiesc situate în primele luni ale aceluiași an, adică foarte curînd după ce revista «Simbolul», la a cărei redactare participase împreună cu Ion Vinea, sub semnătura S. Samyră, își încetase apariția (25 decembrie 1912).

CĂLĂTORIE

Dărîmă-te casă întîrziată
Pe un mormînt de fată, în fumul răsturnat alene
În cer pătat și în găini grăbite, ploaia ne trimite semne
Ai vrea să întîlnești săraci cu păr cărunt, pomană să le faci

Sînt ochii tăi prea mari, sînt buzele tale reci
Oglinda o întrebi mai rar dacă pleci
Aici sînt patru oameni întregi
Care pleacă în patru locuri străine.

Pe drum sînt plantații de maci, sînt plopi fărămați de fulger
Sînt poduri aruncate peste ape regești
Peste nisip galben ca pucioasa unde nici buruienile nu cresc
La poalele munților sînt sate noi și curate
Cu păsări în curte, cu grădini de fructe
Cu clopotnițe, mori de vînt, curți boierești
La marginea pămîntului sînt dealuri rupte
Sînt mașini de treierat și hambare cu bucate

În gara cea mică unde singuri o să coborîm
Ne-așteaptă bătrînul vizitiu
Tu o să mă-ntrebi de sate, de hanuri din drum
De lucruri la care o să-ți răspund nu știu

O să locuim într-o casă acoperită cu stuf
Pe care berzele își fac cuibul
O să primim musafiri, o să mergem la primar, la școală
O să colecționăm insecte din văzduh

În pădurea noastră sînt urși, veverițe, cerbi
Casa pădurarului e goală
De-acolo vedem tot satul
Și așteptăm poșta din Dumbrăveni

Și merg, fără sfîrșit, în tren cu o bolnavă de nervi
Cum n-aș putea ieși din adîncimi de mlaștini și de buruieni.

*** Conform semnăturii de pe manuscrisul original.**

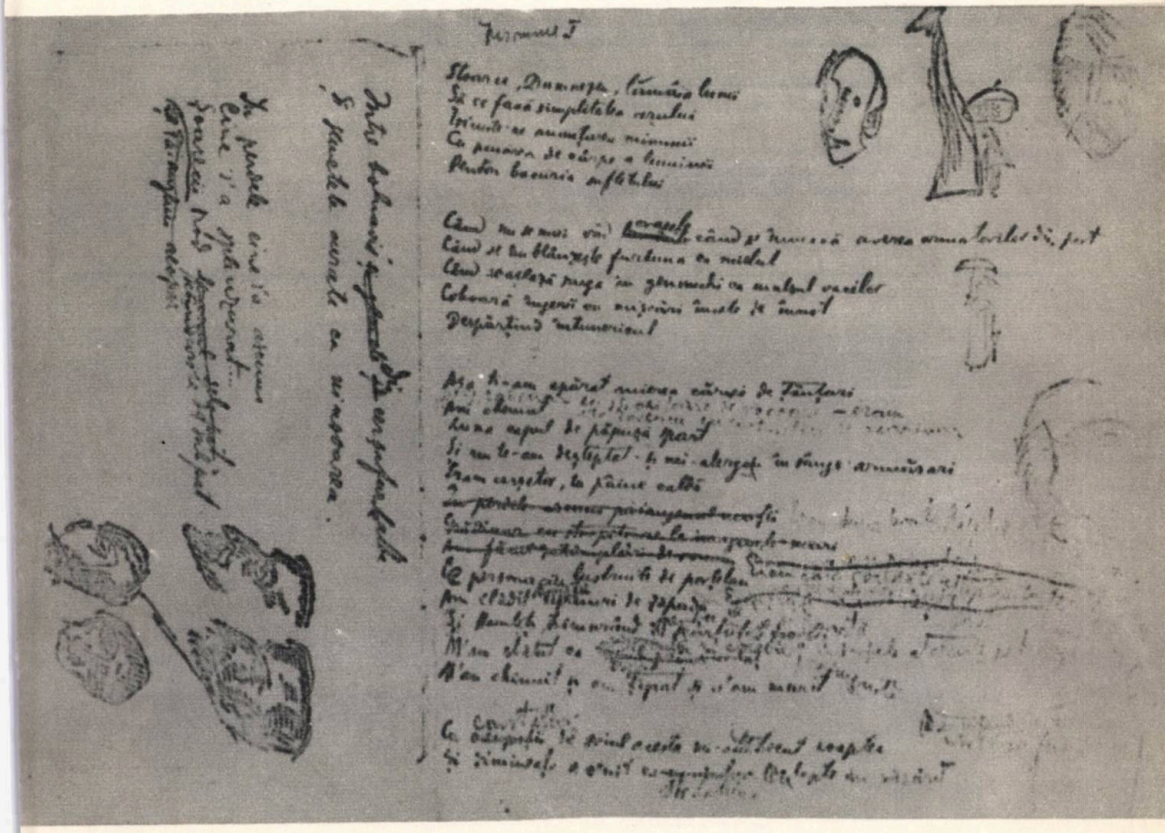

INSOMNIE

Stoarce, Dumnezeu, lămîia lunii
Să se facă simplitatea cerului
Trimite-ne anunțarea minunii
Pentru bucuria sufletului
Cînd nu se mai văd orașele, cînd se îneacă averea armatorilor din port
Cînd se îmblînzește furtuna ca mielul
Cînd se așează ruga în genunchi ca mulsul vacilor
Coboară îngerii cu mișcări încete de înot
Despărțind întunericul

Așa ți-am apărat mierea cărnii de țînțari
Și grădinar cu stropitoarea de răcoare eram
Te doream cu întristări de marinar
Am chemat
Luna capul de păpușă spart
Și nu te-am deșteptat — și mi-alergau în sînge armăsari
Eram cerșetor, tu pîine caldă
Eram după boală la spital, eram scrisoare
Eram casă goală și te așteptam cu ferestrele deschise
Ce personaje lustruite de porțelan
Am clădit nopții turnuri de zăpadă
Și Hamleți tremurînd pentru un scîrțîit (de) poartă
M-am zbătut ca în colivie prea îngustă
M-am chinuit și am țipat și n-am murit

Cu constatări de soiul acesta mi-am petrecut noaptea
Și dimineața a venit ca strachina cu lapte în răsărit

Între bolnavii din cearșafurile albe
Și gemetele curate ca ninsoarea

În perdele cine s-a ascuns
Cine s-a spînzurat ..
Șoarecii rod scîndurile de sub pat.

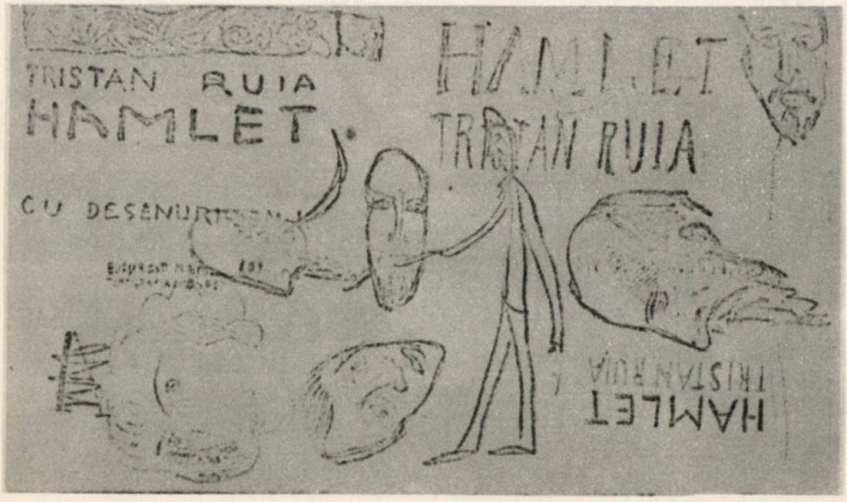

ST. O. IOSIF *INEDIT*

În anul 1943, cînd la muzeul Teatrului Național s-a comemorat împlinirea a 30 de ani de la moartea lui St. O. Iosif și a lui Ilarie Chendi, Liviu Rebreanu, pe atunci director al Teatrului, l-a îndemnat pe George Franga, întemeietorul muzeului și actualul lui director, să-i solicite lui Mihail Sadoveanu unele «amintiri» despre cei doi foști prieteni ai acestuia.

Sadoveanu i-a încredințat lui Franga șase scrisori primite în tinerețe de la St. O. Iosif. Două dintre ele le-am publicat în nr. 8, din 20 februarie 1969, al revistei «România Literară». Cele trei de mai jos, scrise în perioada cînd St. O. Iosif conducea revista «Sămănătorul» împreună cu M. Sadoveanu și I. Scurtu, sînt adresate autorului Fraților Jderi, **la Fălticeni.**

AL. RAICU

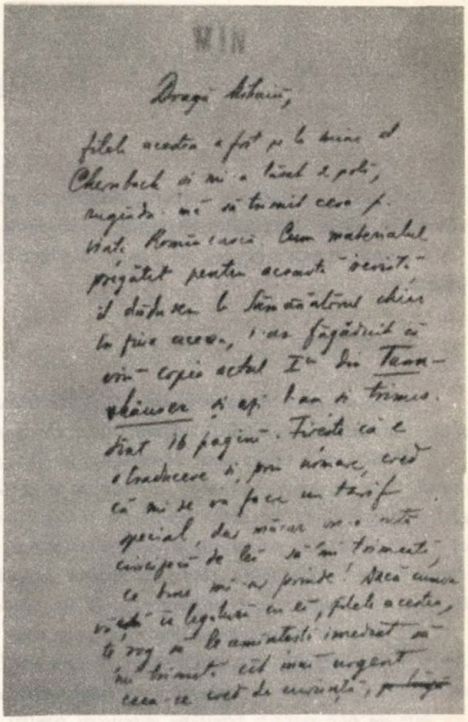

Scrisoare fără plic, nedatată.

«Dragă Mihaiu,

Zilele acestea a fost pe la mine d. Chernbach și mi-a lăsat 2 poli, rugîndu-mă să trimit ceva pentru Viața Românească. Cum materialul pregătit pentru această revistă, îl dădusem la «Sămănătorul» chiar în ziua aceea, i-am făgăduit că voiu copia actul I-iu din Tannhäuser *și azi l-am trimis. Sînt 16 pagini. Firește că e o traducere și, prin urmare, cred că mi se va face un tarif special, dar măcar vre-o sută cincizeci de lei să-mi trimeată, ce bine mi-ar prinde! Dacă cumva vii în legătură cu ei, zilele acestea, te rog să le amintești imediat să-mi trimită cît mai urgent ceea ce cred de cuviință, scăzînd suma de 40 lei ce mi-a lăsat-o d. Chernbach. Eu sînt foarte, dar foarte mîhnit, și lipsit de orice sprijin. Nicăieri nu văd posibilitatea de a mi se mai limpezi situația. D. Haret m-a uitat cu totul, deși i-am scris zilele trecute. Nici nu știu ce are de gînd. E un post la Aman, parcă anume pentru mine creat. De ce nu mă numește? Nu mi-ajung supărările ce le am și nevoile grele ce mă amenință să mă strîngă de gît, dar pe cît se*

pare — prin colaborarea mea la «V. R.» am provocat nemulțumiri și în Comitetul nostru de redacție. Ar trebui să ne întrunim odată cu toții și să lămurim definitiv lucrurile acestea prea delicate. Am avut cu Anghel o explicație pe care o regret, — dar n-am provocat-o eu.

În sfîrșit, — cum e mai rău. Tu ești acum sănătos? Ne spunea Drăgănescu că nu te-ai simțit bine, și ce păcat că n-ai fost la Azuga. Am cercetat cu el Peștera Ialomicioarei. Cred că ți-o fi scris.

Te rog răspunde-mi imediat și dacă nu-ți vine greu, fă-mi serviciul ce te-am rugat, căci stau aici pe veresie și nu mai am decît cîțiva gologani prin buzunare. Să mă ia dracul, dacă mint! Dar și spunînd adevărul, văd eu bine că tot o să mă iee, de vreme ce m-au părăsit și Dumnezeii și sfinții toți.

Te îmbrățișez,
Șt. O. Iosif»

●

Pe plicul următoarei scrisori, nedatate și cu timbrele rupte împreună cu o parte din plic, scrie: «Domniei / Sale / Domnului / Mihaiu / Sadoveanu / Folticeni».

După ștampila poștei, se poate citi data cînd scrisoarea a părăsit Capitala: București, 29 Nov. 06.8.S.

«Frate Mihai,

De nu aveam prea multe pe cap, ți-aș fi scris mai de mult. Dar și nevasta, și fetița mi-au fost bolnave și am fost destul de supărat. Acum, slavă Domnului sînt mai bine.

P-aici nu e nimic nou. Drăgănescu a fost p-aci și a plecat, alaltăieri am primit o scrisoare de la dînsul. Este în adevăr un copil excelent și mi-a făcut tot ce i-a stat în putință. La rîndul meu voiu ști să-l prețuiesc după cuviință. Mi-a citit și două poezii, una din ele foarte frumoasă. Îmi pare rău numai că zilele cît a stat pe-aci, fiind eu foarte ocupat, n-am putut să-l însoțesc pretutindeni. Totuși am fost cu dînsul odată la Expoziție, unde am cîștigat amîndoi la Cazinou (de-ar auzi Iorga!), la Teatru (Agata Bîrsescu în «Sapho» de Grillparzer) și la un concert simfonic al lui Dinicu.

După ce-a plecat, n-am mai ieșit prin tîrg, decît într-o seară cu Mitiț iar Sîmbătă m-am întîlnit cu Iancu și am încheiat «procesul verbal» pe care cred că l-ai primit. De la Tutoveanu a venit pe adresa ta un sonet, cu salutări prietenești și cu rugămintea de a-i răspunde de primire. Am desfăcut scrisoarea fiindcă era într-un plic mare și bănuiam manuscris pentru revistă. Sonetul — deși nu-i așa de frumos ca altele, îl dăm în numărul viitor.

M-a indignat și pe mine pățania de care-mi povestești. E, în adevăr păcat de-atîta energie cheltuită, și e păcat că nu poți să continui cu publicarea, mai cu seamă că foarte multă lume îmi spune că se vestește a fi interesant și frumos. Eu mărturisesc că nu l-am citit, căci «Viața Românească» e prea scumpă pentru punga mea, iar la Fundație încă n-a venit. Aștept cu nerăbdare să citesc și eu capitolul publicat. Dacă e cum zici, și ai fi trecut peste orice considerații, publicîndu-l în întregime, firește că ar fi făcut mare vîlvă.

Frate Mihaiu, nu cred că vei fi supărat din pricina întîrzierii mandatului. Vina nu este a mea, eu luasem dispoziții imediat, cum ți-am și scris și credeam că ți s-a trimis. Abia a doua zi aflu că «n-au fost bani în casă». Am alergat la Filip atunci și imediat s-au pus bani la poștă.

De ziua ta, am închinat și noi un pahar de bere la «Bulevard». Te-am pomenit cu drag.

P-aici e vreme minunată, cam frig însă.

Uitasem să-ți comunic ceva: Știi că era cît p-aci să mă fac berar! E vorba să intru în legătură cu fabrica din Azzuga, ea să pună capitalul și eu firma. N-am dat nici un răspuns definitiv. Aș vrea să știu tu ce crezi și dacă tu, în locul meu, ai face această negustorie! Ce mai ședințe literare am face la berăria noastră! Ce zici, frate Mihaiu? Am alcătui acolo numărul. Dar se-nțelege, că nu v-aș da pe datorie nici un degetar de bere. Dacă mă fac negustor, am să fiu de-o zgîrcenie harpagonică, căci vreau să mă-nbo-

găţesc. Punînd însă cazul că eu nu pot primi, ai lua tu această întreprindere? Avem antecedente celebre, pe Gherea şi pe Caragiale. Noi am putea să facem ceva mai mult: un soiu de circiumă literară, cu lecturi şi muzică naţională şi cu intrare. Ce zici?

Pînă acum nu e decis nimica. E o simplă propunere ce mi s-a făcut. Era vorba să se închirieze chiar prăvălia de pe Bulevard din palatul «Minervei», căci Jubileul închide peste cîteva zile. Era însă prea mică. Vezi dar că lucrul e totuşi serios. Scrie-mi şi tu ce socoţi.

Te sărut,
Steo»

●

Următoarea scrisoare e nedatată şi fără plic, dar conţinutul ei subliniază că e vorba de anul 1907.

«Dragă Mihaiu,

Şezătoarea s-a fixat definitiv pe ziua de Duminică, 11 martie. Cred că vei primi la timp şi înştiinţarea oficială şi vei veni — căci te-am aşteptat cu dor pîn-acum, apoi astăzi, pe lîngă dorinţa noastră de a te avea printre noi, mai e neliniştea cu care aşteptăm să ne aduci ştiri adevărate despre mişcarea ţăranilor.

Noi aici sîntem într-o continuă agitaţie şi nici nu mai ştim ce să credem.

Pînă cînd vii, te rog deci să ne mai scrii şi să ne dai amănunte. Filip e desperat, căci i-a concentrat vre-o 14 lucrători. Toată lumea nu se mai ocupă de altele şi vorbeşte îngrijată de viitor.

Scrie-ne multe.

Te îmbrăţişez
Şt. O. Iosif»

ARIO

Şi acolo, subt acea floare tentaculară mirosind ca o femeie goală dar ale cărei delicii îţi sunt străine un timp cît îţi deschide lin inima, cu degetele mişcîndu-se avar după prada bondarilor în noapte, Ario, cel cu pieptul scobit după asemănarea unui gît de chitară, auzea fiecare pas tăcut ca un sărut între morţi şi se gîndea ce revelaţie i-ar mai putea oferi cei pe care de curînd i-a părăsit conversînd despre existenţă şi descoperind în fundul ceştilor de cafea o sclipire de porţelan neutru fără speranţă; de bună seamă Ario avea să fie singurul care le va fi înţeles pe toate întrucît el a umilit înţelegerea

CEZAR IVĂNESCU

TESTAMENTE LITERARE

Culese de PETRU VINTILĂ

Înaintea tuturora în timp, dar și ca semnificație a mesajului, se cade a fi așezat cunoscutul testament al lui Ienăchiță Văcărescu:

Urmașilor mei Văcărești
Las vouă moștenire
Creșterea limbei românești
Și-a patriei cinstire.

El rămîne și azi o declarație patetică în gradul cel mai înalt, simplă și plină de ardoare, transferul fabulosului tezaur fiind adresat viitorimii literare considerată în totalitatea ei.

I-a fost dat unui reprezentant al aceleiași dinastii poetice, și anume *Elenei Văcărescu*, să lase un grațios ecou la testamentul unchiului ei, un text ce sună ca un poem în proză și care, scris în ziua de 5 noiembrie 1945, este de fapt un elogiu al casei Văcărești lor: «*O, Văcărești iubit, cînd va veni ceasul în care harul minunat de-a admira și de a mișca inimile va suna din nou în lume, cînd eu nu voi mai fi decît o biată amintire, țărnă fericită de-a se amesteca în armonia a toate, tu vei avea la sînul tău încă poeți. Ei vor veni să-și îmbogățească lirismul lor la tine. Ei vor avea seri violete, ore trandafirii. Fîntîna Corbului și celelalte puțuri și ierburile sălbatice sub ruinele legendelor. Poeți și umbra mea firavă printre ei.*»

ELENA VĂCĂRESCU

Scris în dimineața zilei în care eu, prin testament, am lăsat partea mea din parc și din casa de la Văcărești și cîteva hectare Academiei Române, cu îndatorirea de a găzdui la noi în fiecare vară cîțiva poeți. (cf. A.Z.N. Pop, Testamentul literar al Elenei Văcărescu, în *România Literară*, 1969)

Moartea lui *C.A. Rosetti* a fost precedată de două gesturi cu semnificație testamentară. Cu o săptămînă înainte de a-și da sfîrșitul, trece direcția ziarului *Românul*, pe care-l condusese, cu cîteva zile înainte de moarte, adresează Pinacotecii Municipale București această scrisoare

«*Constantin Daniel Rosenthal a iubit România ca un adevărat român, și i-a jertfit chiar viața.*

La 1878 a făcut o schiță în care, cu cîteva trăsături de penel, a reprezentat România de la 1848 oferind tutulor ramura de măslin.

În exil a făcut un tablou prin care reprezenta România la 13/25 Septembrie 1848 (batalionul pompierilor în contra turcilor) sub trăsăturile unei țărance care salvează, în luptă, drapelul naționalității, al libertății și al justiției.

Cît timp am trăit, nu am avut puterea să mă despart de aceste tablouri.

Îndeplinesc acum, prin soția și fiii mei, dorința ce mi-a exprimat prietenul meu Rosenthal, aceea de a le depune, în numele său, la Muzeul Național.

În ziua de 7 aprilie 1885, C.A. Rosetti a murit. A doua zi, a fost deschis testamentul marelui cărturar și luptător pașoptist, exemplu superb de modestie și puritate sufletească:

«*Acum cinci ani mi-am scris testamentul. Era personal și politic.*

Acest testament a ars, ori a dispărut ca atîtea alte lucruri, în incendiul a căruia victimă am fost la 25 Ianuarie.

Nu mai fac astăzi testament: scriu numai aici cîteva rînduri pentru ai mei.

Exprim soției sentimentele mele de recunoștință pentru bucuriile de tot felul ce mi-a dat în toate zilele și la orice oră de la 31 August 1847 și pînă azi.

Întotd'auna bună și blîndă pentru toți, întotd'auna indulgență pentru toți, întotd'auna devotată pentru toți, întotd'auna senină, ea a împrăștiat în jurul ei lumina și căldura adevăratei virtuți și adevăratei

fericiri, aceea de a lucra, de a iubi, de a ierta, de a se jertfi fără a reclama altă răsplată de cît satisfacția de a acoperi pe toată lumea cu iubirea ei nesfîrșită spre a îndulci orice suferință fizică și morală. Ea m'a făcut să iubesc viața spre a mă hotărî ca, prin faptele mele, să mă fac demn de iubirea ei și spre a gusta fericirea pe care inteligența ei, bunătatea și dulcea ei veselie o împrăștie în jurul ei. Dacă sufer fiindcă plec, e numai fiindcă ea va suferi de această despărțire. O rog, dar, să facă pentru mine acest sacrificiu, de a-și stăpîni durerea și de a continua să răspîndească seninătatea în jurul a lor noștri. Cred că fiica și fiii ei vor lupta cu putere, spre a face ca ea să nu vadă o singură minută că nu mai sunt lîngă ea: cred că o statornică tandrețe o va mîngîia.

Exprimîndu-i din nou sentimentele mele de admirație, de iubire și de recunoștință, o rog, precum și pe fiica și pe fiii noștri, să execute ultimele mele rugăminte.

Să nu se facă nici o ceremonie la înmormîntarea mea

Totul să se petreacă cum a fost pentru Mircea.

Un singur preot.

Un car simplu cu doi cai.

Nu doliu nici în camere, nici la poartă, nici pe cai.

Nici o invitație, doar un simplu anunciu în ziar fără invitațiune.

Nici o paradă și de loc jandarmi. Poliția să fie sigură că lumea nu are nevoe de jandarmi pentru ca bunele conveniențe să fie respectate.

Acum o cestiune materială dureroasă pentru mine. Am datorii. Sper că prietenii cari au voit, în urma incendiului, să facă o subscripție spre a-mi dărui o casă, vor face ceva spre a plăti aceste datorii.

Dacă nu, soția mea și fiii mei, vor tipări tot ce vor găsi din scrierile mele și poate publicul le va cumpăra spre a se putea plăti datoriile pe care am fost pus în dureroase necesitate de a le face.

Am luptat cu putere pentru naționalitate și libertate, dar fără un pic de ură pentru ori cine. Rog, dar, pe cei pe cari i-am combătut să mă ierte dacă am fost sever în timpul luptei, și-i asigur că nu ura dar iubirea m'a făcut ca să-i combat.

Recomand tutulora și, mai cu seamă, fiilor mei, să iubească poporul și pe țărani și de a lucra cu dragoste pentru fericirea tutulor. O sărutare fiicei mele și fiilor mei și o ultimă rugăminte tutulor să aibă grijă de soția mea și să o mîngîie...

C. A. ROSETTI

Ca o curiozitate și ca o glumă ușor macabră, cum și era de fapt, merită a fi reținută auto-ironia testamentară comunicată de I. L. CARAGIALE, lui Paul Zarifopol, într-o carte poștală datată 4 Iunie 1912, așadar la cîteva zile înainte de a muri: «*Sunt tare ahotnic de un colțișor simpatic în grădinița mea burgheză dela otelul meu favorit, unde sper că, îndată după trecerea mea la cele vecinice, sfatul orașului Lipsia și Primăria Ploieștilor vor bate o tablă comemorativă cuprinzînd următoarea inscripțiune, bine simțită:* «Aici îi plăcea iubitului Herr Direktor să se dea la speculațiuni transcendentale».

TOAMNA LA N.

E toamnă la N. Pe dealuri și văi
Ard flamuri sub cer în zarea alintată.
În șuier uscat trec berze de fum
Spre gara ce-nvie deodată.

Școlile-ncep. Elevii-n oraș
Bat străzile vechi ca și altădată.
Profesoară a lor — de cîți ani? — numai tu,
Numai tu nu mai vii niciodată.

Pe sub frizele lui, ca o umbră-n amurg
Dispar spre liceul de atunci neuitat.
Grilajul de fier, coridoarele lungi
Mute mă-ntreabă unde ai plecat.

E toamnă la N. Pe dealuri și văi
Ard flamuri sub cer în zarea alintată
Și urma de acantă a pașilor tăi
Ca o pajură-n vis mi se arată.

Năucă pe mal, ochii tăi întîlnesc
Din oglinzi moi ivindu-se în apa curată.
Cînd plopii în turlele lor povestesc
Despre o iubire ce a fost odată.

Și stelele mari (Nimic n-au uitat)
Din pridvoarele lor ies în rariști și lunci
Și — parcă am fi aci amîndoi —
Inima-mi în văpăi e un rug ca și atunci...

E toamnă la N. Pe dealuri și văi
Ard flamuri sub cer în zarea alintată
Și-nvie din umbra ta de heruv
Acea iubire adevărată.

Spre cununile ei, sub al serilor scut,
Îmi înalț peste ani fruntea mea aplecată.
Vor zice mulți: A fost, a trecut,
Dar noi vom zice: Nu, niciodată!

AL. HUSAR

AL. SAHIA LA CERNICA

Al. Sahia — călugăr la Cernica. (Originalul se află la Fane Stănescu, brigadier zootehnist la «C.A.P. Mînăstirea»)

Prin 1932, Prefectura de Ilfov cumpărase, la încrucișarea bulevardelor Dimitrov și Republicii de azi, o clădire îngustă, cu șase etaje, destinată Colegiului studențesc ilfovean. La subsol, clădirea dispunea de o bucătărie și o sufragerie spațioasă, la parter de două săli de lectură și o bibliotecă, iar la etaje de camere pentru zece, patru și două persoane. La mansardă funcționau spălătoria și călcătoria necesare lenjeriei studenților.

Aici l-am văzut în toamna anului 1932 pe Alexandru Sahia. Auzisem, ce e drept, unele lucruri despre el, dar nu-l cunoscusem încă personal, încît am rămas cu totul surprins cînd, într-o zi din iarna acelui neuitat an, a intrat în camera mea cam pe la ora prînzului, cînd ceilalți studenți se aflau la masă, un tînăr înăltuț, cu păr bogat, purtînd ochelari cu lentile groase, care în loc de orice altă introducere m-a întrebat cu glas molatec, puțin voalat, dar vădit ironic: «E-adevărat, amice, chestia cu numirea dumitale ca doctor?» Dîndu-și seama că mă pusese în mare încurcătură cu această întrebare, a adăugat: «Fii fără teamă, sînt coleg de cămin cu dumneata. Pe asta n-o scriu, te-ar da afară imediat. Vroiam să cunosc adevărul doar pentru mine».

De atunci, aflînd că sînt din Oltenița și că scosesem și o revistă literară, «Pegas», că scriu versuri și proză, Sahia îmi acordă calda lui prietenie.

În puținele ceasuri cînd îl prindeam pe la cămin, luînd masa ori bărbierindu-se, îmi povestea cîte ceva din viața de carceră pe care o dusese șapte luni la rînd la liceul militar din Craiova, din nenumăratele umilințe la care erau supuși elevii, îndeosebi cei ca el, proveniți din părinți țărani, îmi vorbea despre descumpănirea în care căzuse odată cu trecerea clasei a opta la liceul Sf. Sava. din București și despre îmbrăcarea, mai tîrziu, a veșmintelor de călugăr la mînăstirea Cernica.

«Cine te-a îndemnat să te faci călugăr?» l-am întrebat odată. A

surîs blînd, întorcîndu-şi faţa săpunită din oglindă: «Nimeni» Vorba îi era puţin răguşită, cuvintele aveau însă ceva din sclipirea metalelor dure. «Cei de acasă nu mă ajutau. Poate îşi strîngeau şi ei ghimpii ca aricii, în faţa timpului. M-am înscris la drept, n-aveam măcar unde locui. Nu aşa înţelesesem eu primul zbor în viaţă. Am dormit multe nopţi pe mese de redacţie. Am umblat flămînd, scîrbit de toate şi de toţi. Eram demoralizat. Aşa că mi-am zis: poate găsesc măcar puţină linişte la mînăstire, la Cernica...» «Unde-i Cernica?» «Dute, cînd se face primăvară, să vezi locurile. Sînt frumoase. Sînt acolo chilii multe, un lac cu papură, un cimitir vechi. Şi multă linişte, e-adevărat...» «Atunci de ce-ai plecat?» Terminase bărbieritul, surîdea. «Crezusem în liniştea aceea. Dar mă înşelasem. Mie îmi era dor de viaţă, nu să aprind candelele şi să bat toaca de utrenie. Am întîlnit acolo, ce e drept, şi cîţiva oameni inteligenţi, cum era dogmaticul Mihăileanu, cu care am purtat lungi şi aprinse discuţii. Dar majoritatea călugărilor? Ipocriţi, mincinoşi, laşi, plini de păcate. Viaţa aceea monotonă şi stearpă m-a înăbuşit repede. Pe urmă, m-am luminat de-a binelea. În 1930 am plecat, nu însă fără scandal, oamenii aceia s-au dovedit mai înrăiţi decît cei mai răi borfaşi.» «Cum adică?» Sahia părea grăbit, făcu un gest evaziv, nu intra în discuţii mai lungi, schimba vorba. «Hai, mergi în oraş? Te iau la redacţie.» Mai tîrziu aveam să aflu că acolo, la mînăstire, Sahia avusese răgaz să studieze *Capitalul* lui Marx, lucrări fundamentale de Engels şi Lenin. Acolo scrisese şi cîteva fragmente ale unui proiectat roman, *Huliganii lui Dumnezeu*. Obsesiile, oboselile lui dispăruseră, dorul de singurătate se destrămase cu totul, o dorinţă fierbinte de vălmăşag, de viaţă efervescentă pusese stăpînire pe el.

AL. RAICU

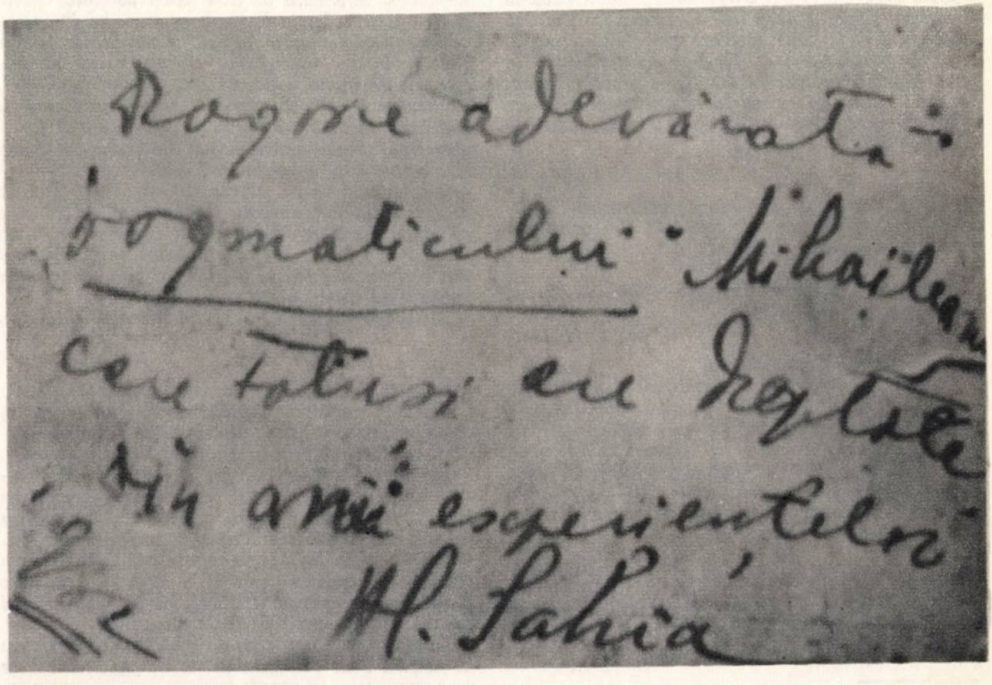

Autograful lui Sahia pe fotografia care-l reprezintă călugăr.

IBRĂILEANU–MINULESCU

CORESPONDENȚE INEDITE

Sînt mai mult decît necunoscute împrejurările în care G. Ibrăileanu a elaborat ediția Eminescu — *Poezii*, apărută în 1930 la Editura Națională-Ciornei. Ediția cuprinde o selecție amplă a antumelor și o mică parte din postumele rămase în manuscrise, cîteva chiar reproduse în volumele anterioare. În același an, pe hîrtie biblie, este reprodus același text, în format mic. A doua ediție identică apare în 1936. Textul ediției a doua se retipărește în 1941, cu o prefață *ad-hoc*, semnată de Ibrăileanu, la *Ramuri*- Craiova, ca Ediție a Ministerului Artelor.

Ediția Ibrăileanu este în realitate o «comandă» a Direcției Artelor din Ministerul Cultelor și Artelor, către criticul ieșan Ibrăileanu, o realizare de care s-a ocupat în același timp și Ion Minulescu, Director General al Artelor pe atunci, funcție pe care a deținut-o între 22 XI 1922 — sept. 1940.

O trecere în revistă a corespondenței Minulescu-Ibrăileanu * ne revelează, în afară de ineditul epistolelor, o adevărată *biografie* a ediției, una din fazele istorice importante în editarea selecțiilor din Eminescu.

Iată cum răspunde Ibrăileanu la solicitarea ministerială:

Stimate Domnule Minulescu,

Abia acum întors din vilegiatură, găsesc scrisoarea d-voastră și mă grăbesc să vă răspund. Mai am nevoie încă de un timp oarecare spre a duce la capăt lucrările pentru editarea poeziilor lui Eminescu. În cursul acestor lucrări s-au ivit cîteva probleme nouă, pe care trebuie să le rezolv. Rezolvarea mai cere cîteva cercetări. Vreau să fac tot ce se poate, ca ediția aceasta să fie cît mai bună.

Al. Dv. G. Ibrăileanu

Ion Minulescu îi comunică «editorului» amănunte în legătură cu data apariției și-i confirmă comanda transmisă anterior:

Ministerul Cultelor și al Artelor. Cabinetul Directorului general al Artelor.

24 VIII 1927

Stimate Domnule Ibrăileanu,

Domnul Ministru Lapedatu mă însărcinează să vă comunic dorința sa ca Dv. să continuați conform înțelegerii făcute sub fostul regim — lucrările cu privire la editarea poeziilor lui Eminescu. Domnul Ministru dorește chiar să aibă răspunsul Dv. asupra stadiului în care se găsesc aceste lucrări, deoarece manuscrisul urmează să fie trimis la tipar înaintea începerii noului an bugetar.

Al Dv. Ion Minulescu

A doua scrisoare a lui Ibrăileanu, scrisă cu aceeași deferență față de însărcinarea oficială, dublată de o sinceră stimă pentru Minulescu, e un răspuns prompt și se referă la un stadiu mai avansat al acestei ediții.

Stimate Domnule Minulescu,

Volumul va avea 70 de poezii, Prefața 2 sau 3 pagini, cîteva lămuriri pentru cititor, indispensabile. Justificarea «științifică» (cu privire la alegerea bucăților, la ordinea lor în volum, la restabilirea textului etc) voi face-o aiurea. Cred că nu e bine ca o ediție de poezii, și încă de lux, să fie împovărată de... știință. Sper să viu în curînd la București. Atunci mă voi prezenta la Minister.

Al Dv. devotat, Ibrăileanu

Scrisoarea e în fond un răspuns la o epistolă mai lungă a Directorului general al Artelor, care-i cerea mult mai multe amănunte editoriale:

Ministerul Cultelor și al Artelor. Cabinetul Directorului general al Artelor.

4 XI 1927 (?)

Stimate Domnule Ibrăileanu,

Dați-mi voie ca răspuns la scrisoarea Dv. să vă cer cîteva informații de care avem absolută nevoie pentru a putea începe lucrările tipăririi lui Eminescu înainte de 1 ianuarie pentru a nu pierde fondul bugetar înscris pentru anul acesta. Vreau să știu cam cîte poezii vor fi alese de Dv. pentru a fi tipărite. Toate sau numai cele care îl reprezintă pe Eminescu mai bine? Deasemenea vreau să știu dacă o să faceți o prefață, care ne-ar trebui mai din vreme (mărimea ei) pentru a putea socoti nr. coalelor împreună cu restul textului ca în edițiile de mare lux. Vă rog foarte mult stimate domnule Ibrăileanu să-mi trimiteți cel puțin aceste informațiuni, ca să putem avea un început de lucrare, fiindcă altminteri intrăm în anul viitor și pierdem fondul bugetar pe care nu-l putem ridica fără piese justificative.

Aștept cît mai curînd răspunsul Dv. Al Dv. devotat,

Ion Minulescu

Scrisorile trădează și interesul pe care Minulescu îl avea în tipărirea acestei ediții. Mai departe, dincolo de aceste urme ale stadiilor intime în elaborarea ediției, lucrurile sînt la fel de necunoscute:

Ibrăileanu a însărcinat pe Topârceanu să transcrie după manuscrisele dela Biblioteca Academiei cele 70 de poezii. Textul grafiat de Topîrceanu se află la Biblioteca centrală universitară «M. Eminescu» din Iași, cu corecturile lui Ibrăileanu; se află deasemenea acolo și o chitanță prin care Topârceanu confirmă primirea unei sume de bani pentru transcrierea textelor eminesciene.

Inițiativa lui Minulescu de a-l edita pe Eminescu se alătură altor inițiative la fel de pretențioase ce s-au manifestat în epocă, inițiative aparținînd poeților. E cazul ediției lui Blaga din 1923 și lui Ion Pillat din 1939.

EMIL MANU

* Scrisorile lui Ibrăileanu se află în arhiva Colecției de artă Ion Minulescu — București, iar acelea ale lui Minulescu, în fondul de manuscrise Ibrăileanu de la Biblioteca centrală universitară «M. Eminescu» din Iași, înregistrat la nr. 61.

pagini
de
călătorie

ION PAS

DRUMURI PRIN NORVEGIA

Amfitrioni amabili, Bjornson și Ibsen își întîmpină în fiecare seară spectatorii în apropierea treptelor Teatrului Național din Oslo, unul aflat în dreapta intrării și celălalt în stînga. «Bine-ați venit! au aerul să spună; se reprezintă și în această seară lucrarea unuia dintre noi; mîine seară e rîndul celuilalt. Figurăm în repertoriul cu adevărat permanent al Teatrului, în calitate de întemeietori ai lui și de autori care au pus bazele dramaturgiei norvegiene. Le numim *lucrări* și nu *opere*, dintr-un sentiment de modestie, străin multora din zilele pe care le trăiți voi, din Norvegia și de prin alte locuri. Că părerea noastră diferă de-a voastră, care le considerați opere și chiar capodopere intrate în patrimoniul literaturii universale, încă de pe cînd noi ne prezentam altfel decît ciopliți din piatră — vă privește. Ați băgat de seamă că v-am adresat vorbe de bun-sosit și în serile cînd pe scenă se jucau piese ale unor conaționali din trecut și de astăzi (fie numărul acestora din urmă cît mai mare, spre bucuria patriei!); că nu avem nimic împotrivă, ci ne simțim onorați, cînd vedem că pe afiș apar nume și titluri de opere ale mult mai glorioșilor noștri înaintași străini. Ne gîndim la Shakespeare, Molière, Victor Hugo, Schiller, Goethe și alții».

Tumultuos prin temperament, Bjornstjerne Bjornson; rezervat, cumpănit în vorbă și mișcări, Henrik Ibsen — i-au unit pe amîndoi, din anii tinereții, o prietenie afectuoasă și idealul comun al dezvoltării culturii naționale prin crearea unei dramaturgii inspirată din tradițiile și realitățile proprii. Însă nu numai prin mijlocirea operei pe care au durat-o — bun, de-altminteri, al omenirii întregi (mai mult creația lui Ibsen, mai puțin a lui Bjornson), a fost slujită de către ei cauza independenței, demnității și înfloririi patriei. Au folosit condeiul pamfletului și tribuna marilor adunări, mobilizînd și însuflețind pentru luptă mai ales tineretul. Din această pricină au intrat, la vremea lor, în conflict aspru cu anume pături și cu articolele unor legiuiri învechite și strîmbe, dat tocmai de aceea au rămas astăzi în istoria țării și în conștiința poporului.

Mai netede și mai lesnicioase, cu mai multe și mai mari satisfacții au fost drumurile vietii lui Bjornstjerne Bjornson. Opera lui a găsit o mai directă și mai amplă audiență în foarte numeroase cercuri ale cititorilor și spectatorilor săi. Opera pe care a realizat-o nu punea probleme grele, tulburătoare, susceptibile de controverse care puteau să dea loc unor dezbateri pasionante și să stîrnească îndîrjite, înrăite adversități. Seninătatea, optimismul care se desprindeau din scrierile sale tălmăceau caracterul fericit al autorului înzestrat deopotrivă și cu o infinită, nezdruncinată doză de încredere în sine și în oameni. Nu a cunoscut tribulațiile care au întunecat epoca de debut a lui Ibsen; nu i-a fost dat să vadă închizîndu-i-se ușa secretariatelor teatrale din Oslo sau din Bergen, cum deseori i se întîmpla prietenului său; săli goale de public sau săli cu un public îndîrjit, care să-l fluiere la premiera unei piese, nu a avut.

Toate aceste întîmplări aparțin unui trecut foarte îndepărtat. În prețuirea compatrioților este pus, astăzi, semnul egalității. Recunoștința care li se poartă și care îmbracă moduri multiple de manifestare nu face nici o deosebire între ei. Au binemeritat-o în aceiași măsură.

De aceea sînt nelipsiți din repertoriul teatrelor (confrații lor oarecum contemporani cu ei și nu mai puțin înzestrați decît ei, cu drepturi egale la recunoștința poporului din care fac parte — să zicem Alecsandri, să zicem Caragiale, Delavrancea, Hașdeu — ar avea toate îndreptățirile să-i invidieze); de aceea le găsești în toate librăriile și în cele mai modeste biblioteci din cătune foarte îndepărtate, opera tipărită; de aceea busturile lor sînt așezate alături, pretutindeni, în parcuri, în scuaturi și-n holurile școlilor.

Prieteni apropiați lui Grieg i-au fost Ibsen și Bjornson. Multe poezii ale lor, ca, de altminteri, și ale lui Andersen din țara învecinată, i-au prilejuit compoziții melodioase, nepieritoare. Tulburătoarea muzică, inspirată din motive folclorice, a poemului dramatic al lui Ibsen, *Peer Gynt*, îi aparține, după cum tot al lui este și *Imnul Patriei*, pe versuri de Bjornson.

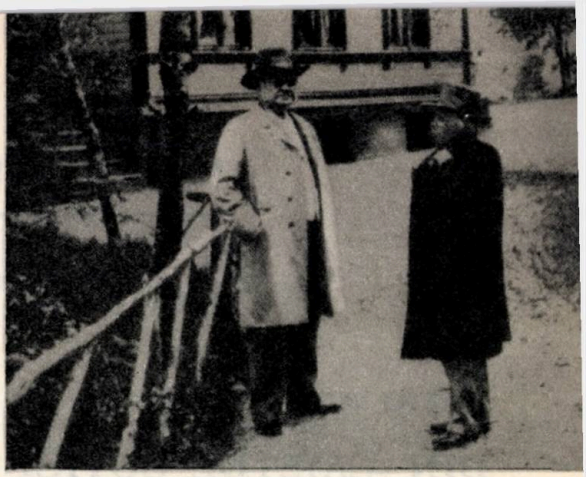

Formau o trinitate, care a constituit, din ceasul afirmării operei lor în lume, gloria poporului din țara cu legende sumbre, cu fiorduri, cu neguri, cu zăpezi și cu ploi care, cu deosebire în orașul natal al lui Edvard Grieg, sînt, precum am mai spus cîndva, evocînd Bergen-ul, aproape ne-ntrerupte.

...Ne aflăm, după un drum de zece kilometri, pe aleea asfaltată, în pantă ușoară, a unei păduri, depășind grupuri-grupuri de oameni — localnici unii, turiști, după toate aparențele străini, alții. Obiectivul este același: omagierea memoriei compozitorului ilustru, prin vizitarea în reculegere a adăpostului construit din lemn în care a trăit cea mai mare parte a vieții sale, el, și unde a creat cele mai multe, mai valoroase opere. E o zi obișnuită din timpul săptămînii și, cu toate acestea, întîlnim alte și alte autocare pline. Cînd trecem pragul casei-muzeu și, după un timp, pornim pe cărările parcului cu vegetație lăsată să crească nestînjenită, în voia ei (era părerea lui Grieg, deseori exprimată, că nu trebuie să intervenim în frumusețarea și corectarea naturii), constatăm că numeroși alți vizitatori ne-o luaseră înainte, deși ora era destul de matinală.

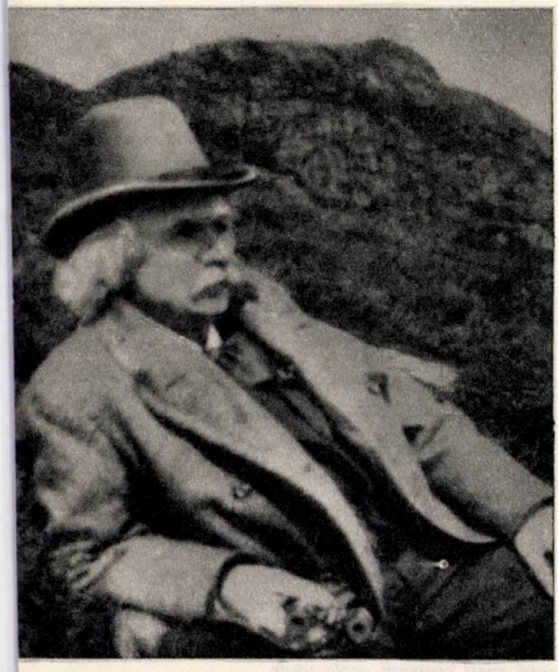

Admirabilă existență închinată artei pe care a slujit-o un timp, în anii tineri, cu bagheta dirijorală și, după aceea, toată vremea, pe planul creației, inspirator cu precădere fiindu-i, ca și în cazul lui Enescu sau al lui Sibelius, geniul poporului din care se trăgea!

Intră, cu pași parcă vătuiți, ca într-o catedrală, un număr de persoane, cam atîtea cît cuprinde capacitatea locului, după ce, prin altă ușă care dă în parc, au ieșit altele. Trei încăperi jos, două, pare-mi-se, sus. Pianul compozitorului, partituri, o statuetă care îl reprezintă, fotografii (el singur, la diferite date și-n felurite locuri pe unde a trăit și l-a dus dorul călătoriilor, el cu prieteni iluștri, el cu tovarășa-i de viață, interpretă cu deosebită sensibilitate a cîntecelor sale). Stampe, masa de lucru, lucruri care i-au aparținut, cuferul de piele care l-a însoțit în Danemarca, Franța, Anglia, Germania — pretutindeni pe unde dăduse cîndva concerte, unde era totdeauna sărbătorit, unde trăia în lunile de iarnă, sănătatea-i dintotdeauna șubredă îndatorîndu-l să plece pentru cîteva luni în locuri mai clemente.

Ne urează bun-venit domnul Torsteinsson, muzicolog devotat cultivării memoriei lui Grieg, ne dă cîteva lămuriri asupra compozitorului și asupra sensurilor creației acestuia, ne invită să ne-așezăm pe scaunele rînduite în semicerc, apoi, timp de 15—20 de minute, la pianul compozitorului, alt domn (se numește Finn Nielsen) execută, concentrat, cîteva piese. Ar continua, am dori să-l mai ascultăm (e un pianist de bună calitate), dar, dincolo de intrare, încep să dea semne de impacientare alți vizitatori.

Pe cărările năpădite, pe-alocuri înecate de ierburi înalte, înaintăm cu grijă să nu ne împiedicăm, să nu lunecăm (a plouat adineauri, vegetația este udă și pămîntul se lipește de tălpi), să nu ne rătăcim. Pe aceste cărări se plimba, medita Grieg. Iată o cabană cu un scaun și o masă de lemn nestrujit; aici se refugia el, cînd îl năpădea ploaia; aci se consacra lucrului și lecturii.

Un lac destul de mare, pe care îl parcurgea fără grabă, lăsînd barca în voia ei, lăsîndu-se pe el în voia gîndurilor sale.

Și iată-ne în fața unei stînci. Tresărim. Ne cuprinde emoția. «Aci aș vrea să mă odihnesc» rostise Grieg cîndva. Se odihnește într-adevăr înlăuntrul stîncii de granit, în firida care cuprinde urna cu cenușa lui și altă urnă, cu cenușa Ninei Grieg, tovarășa-i de viață.

Săpate pe o placă de marmură, care închide firida, numele și data morții lor.

La poalele stîncii — flori, totdeauna flori depuse de compatrioți și de călători veniți din toată lumea.

Cu un an înaintea lui trecuse, în 1906, în neființă Ibsen. La trei ani după el, în 1910, l-a urmat Bjornson.

TREI POEȚI FLORENTINI

în traducerea lui DRAGOȘ VRÂNCEANU

MARIO LUZI

DIN «CAIETUL GOTIC»

Aștrii iubirii străbat iarăși
opacele noastre țeste lucide,
cînd pecțărmuri opuse rămînem
inconștienți. Pare firesc
să nu te fi văzut niciodată ori auzit,
fixîndu-te într-o veche lumină.

Dorință ori părere de rău? Dorință
ori părere de rău, aceleași friguri amare.
Iradiază-n cristale un vin de aștrii,
un soare topit pe care îl sorbi încet,
țintă privind prin dura orbire a peisajului.

●

PIERO BIGONGIARI

NU TE VOI INVOCA

Ferestre cu mișcarea adîncă
a mărilor cerului
din Artois, din Lisabona, din Colonia
Capului, ferestre cum e a mea
unde îmi sprijin capul
pe un biet infinit: mă înconjur
cu rămășițele pe care acele mări
le lasă în tulburi răsfrîngeri
pe pirostriile de funingine și-acolo
vălurește focul călătoriilor.

Prizonierul
ce se apropie de gratii
pretutindeni unde gratiile îl apără
de libertatea lui, e aici
în preajma focului, vorbește încet,
îi fuge infinitul de pe frunte,
brusc se ridică și răgușit
îmi împrumută glasul lui
să-ți spun, o libertate, că nu te voi invoca
nici pentru mine, nici pentru el.

●

GIORGIO CAPRONI

TRECEREA LUI ENEA

Aceste fete așa de goale, omenești,
fără costum pe marginea fluviului,
cu blînde mădulare lîngă pietrele acre
și în mireazma înmărmurită a apei,
deschid chemările taciturne
ale sîngelui! Cînd soarele le încălzește
șalele dulci și văzduhul e plin
de ascuțimea trupurilor, eu în ce cuvinte
să mă retrag — pentru că trăiesc în exilul
unei vieți contrarii acolo unde
gingașa lor transpirație risipită
din porii virgini, nu are decît răsufletul
unui nume?... Boarea
ușoară a părului mi-a adus dauna
pe care inima o plătește
și eu acestei minunate încălziri
pămîntești ce-o opun: ah, versurile, ah, rana mea!

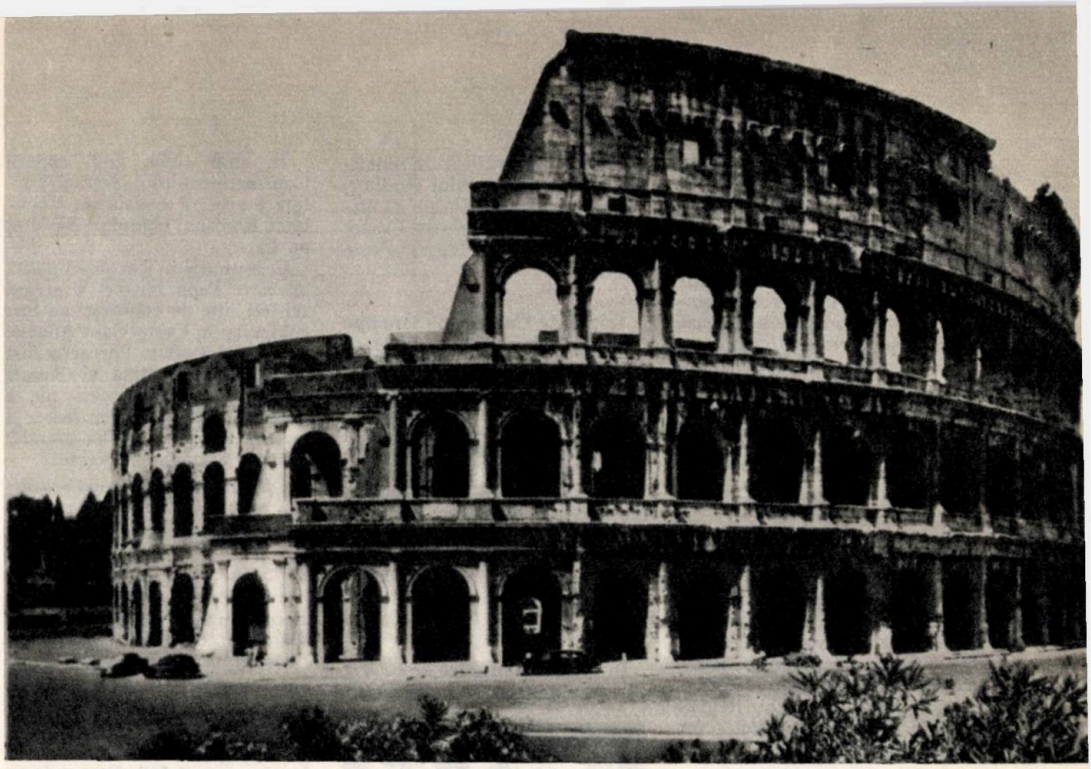

ALEXANDRU BALACI

DIN TAINELE ROMEI

Pentru un *Almanah*, pentru tradiția de lectură «amena» de la sfîrșitul calm al anului, am ales dintr-un *Ghid* al misterelor și secretelor Cetății Eterne, o serie de scurte povestiri, pe care voi încerca să le prezint într-o adaptare fidelă. Se conturează un tablou pitoresc, bariolat al Romei mai puțin cunoscute.

*

În biserica Santa Maria in Cosmedin se află un disc uriaș de marmoră, reprezentînd o mască antică a cărei gură deschisă larg mimează actul vorbirii. Se pare, că în trecut ar fi pronunțat oracole clare. În timpurile moderne, protagoniștii unui proces, obișnuiau, după pronunțarea unui jurămînt să-și introducă mîna în orificiul de marmoră.

Gura adevărului (La bocca della verità), ar fi retezat totdeauna mîna sperjurului, ca un inflexibil judecător.

După tradiție, «constructorul» acestui aparat justițiar ar fi fost însuși poetul latin Virgiliu, căruia întreg Evul Mediu i-a atribuit extraordinare facultăți de mag. Vrăjitorul poet a imaginat *La Bocca della veritá* îndeosebi pentru uzul soților care se îndoiau de fidelitatea soțiilor lor. Dar o soție, cu mult temperament, demnă întrutotul de eroinele fără prejudecăți ale lui Giovanni Boccaccio, și-a putut păcăli soțul care avea dubii relative la oscilanta ei virtute. Înainte de a fi supusă probei adevărului, și-a instruit amantul să se prefacă nebun și s-o îmbrățișeze în biserică. În felul acesta, introducîndu-și mîna, desigur diafană, în îngrozitoarea gură de piatră, femeia a putut să jure, că în viața ei, nu fusese îmbrățișată decît de legitimul ei soț și de către nebunul pe care îl văzuseră toți martorii. «Spunea» adevărul și mîna i-a rămas intactă pentru mîngîieri viitoare. Virgiliu a înțeles atunci că femeile pot fi mai inteligente, mai viclene decît orice mag.

În Palatul Conservatorilor, din magnifica Piazza del Campidoglio, o sală este dedicată simbolului în bronz al Romei, Lupoaica *(la lupa)* Capitolină. Creată de un anonim dar excepțional sculptor animalier cu cinci secole înaintea erei noastre, fiara sintetizează mîndria și întreaga dîrzenie română. Picioarele dinapoi îi sînt striate de urmele fulgerului care a izbit templul lui Jupiter și simbolul de bronz al Urbei care se afla acolo, atunci.

*

Faimoasa siglă S.P.Q.R.C. *(Senatus populusque romanus)*, incisă în orice lapidă a Cetății Eterne, a oferit totdeauna romanilor de-alungul secolelor cele mai variate interpretări. Cea mai frecventă, cu accente antieclesiastice, în Roma pontificală este = *S*empre *P*api (preti) *Q*ui *R*egneranno = Totdeauna aici vor domni Papii (preoții).

*

Statuia lui Marc Aureliu, acum în centrul Pieții Capitolului, una dintre cele mai faimoase statui ecvestre din lume, a cunoscut multe tribulații de-a lungul anilor, fiind mereu mutată dintr-un loc într-altul. Calul lui Marc Aureliu a fost transportat în Campidoglio în 1538 de către Papa Paolo III, în urma sugestiei lui Michelangelo, constructorul faimoasei «scalinata» prin care se atinge geometria de aur a celei mai armonioase piețe romane. Cu acest prilej a fost creat un nou oficiu comunal. Sarcina de onoare de *Custode al Calului* pe care o puteau ocupa numai iluștri reprezentanți ai aristocrației. Funcția era retribuită, anual, cu zece livre de ceară, trei livre de piper, șase perechi de mănuși, cîteva cutii de bomboane, două sticle de vin!

*

Nume într-adevăr înflorit, loc pînă nu de mult al unui colorat tîrg săptămînal, Campo dei fiori în trecutul îndepărtat înfiora pe trecătorii care îl străbăteau grăbiți. Aci a fost ars de viu pe rug (17 februarie 1600), marele filozof Giordano Bruno, «ereticul impenitent». Astăzi, exact pe locul rugului, Italia progresistă și recunoscătoare a ridicat un monument înalt modernului gînditor, înconjurat de medalioane cu efigiile lui Erasm, Giulio Cesare Vanini, Wycliff, Huss, Paolo Sarpi.

*

Inițiat de Cardinalul Sarampo Mezzarota, la construcția frumosului palat al Cancelariei, au fost folosite pietre din vasta mină care a fost Coloseul de-a lungul vremii. În Palat există faimosul Salon al Celor o sută de zile, numit așa pentru că Giorgio Vasari se lăuda că-i terminase de pictat giganticile afrescuri, numai în o sută de zile. Michelangelo ascultînd cuvintele infatuatului Vasari a exclamat *á propos* = «Se vede asta, prea bine!»

*

În grațioasa biserică de pe Via Caravúta era pînă în urmă cu un

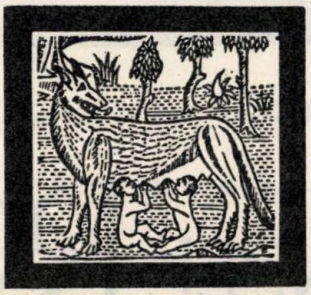

secol obiceiul, scrie Louis Delatre «ca după predică să se împartă credincioșilor instrumente de flagelare pentru a se chinui, în semn de penitență. Apoi se stingeau toate luminile și începea flagelarea. Dar în loc de a folosi biciul pentru torturarea propriei cărni, mulți credincioși preferau să izbească coloanele, zidurile, băncile și mult mai frecvent pe vecinii din jur. Aceștia, la rîndul lor nu pregetau să riposteze și, în felul acesta începea o încăierare generală, un balamuc universal, un potop de lovituri, date într-adevăr orbește».

*

La numărul 25 al stradelei Delle Ceste, deasupra unui *portone* din secolul al XV-lea exista stema (un mistreț) a familiei Porcari care se considera descendentă direct din ilustrul Marco Porcio Catone.

În anul 1453, anul căderii Constantinopolului, Ștefano Porcari a vrut să restaureze Republica Romana, alungînd din oraș pe Papi.

Conspirația a fost descoperită de către Papa Nicolò V și toți cei trei sute de conjurați au fost spînzurați în Castel Sant'Angelo. De atunci Stefano Porcari a fost numit noul Catilina al Romei papale. Poporul roman nu a acceptat măcelul pontificae și într-un anonim pamflet popular apăreau următoarele versuri:

*Da quando è Nicolò papa e assasino abonda a Roma il sangue e scarso è il vino!**

*

În hotelul, existent încă în Larg Chigi, a locuit Giuseppe Garibaldi, cu prilejul primei sale călătorii în Roma, după eliberarea orașului: În gară, «eroul celor două antinente» a fost primit, ca un zeu. Caii i-au fost deshămați și trăsura i-a fost trasă în triumf pe străzile Romei de cei mai înflăcărați tineri. Sub ferestrele hotelului mulțimea tălăzuia, clamînd numele generalului, cerîndu-i să vorbească. În cele din urmă Garibaldi s-a înfățișat la fereastră și a pronunțat cel mai lapidar și mai frumos discurs care a fost ținut vreodată sub cerul albastru al Urbei. Numai trei cuvinte, dar cît de semnificative și care dacă ar fi fost ascultate ar fi schimbat fața lumii! Generalul, ieșit pe balcon, a privit în jur, peste valurile mulțimii, a clătinat grav din cap și a rostit răspicat: «Romani, fiți serioși!»

*

Il Corso, artera principală a Romei, orizontala de 1500 de metri care leagă armonioasa Piazza del Popolo cu Piazza Venezia, adiacentă Forului Roman, a fost pavată, *nu* cu bune intenții!, ci cu lespezi achiziționate din taxele pe care trebuiau să le plătească, pe cifra de afaceri doamnele de moravuri ușoare ale Urbei! Via del Corso își trage numele de la cursele de cai care aveau loc, începînd cu anul 1400 pe traseul însuși al rectiliniei străzi. Respectivii jochei ai curselor din trecut, nu ezitau, pentru excitarea forței de galop a iuților cai arabi, să le

* *De cînd este Papa Nicolô și asasin*
E sînge din belșug la Roma și lipsă de vin...

introducă sub magnificile cozi, un infernal amestec de smoală fierbinte!

*

Pînă la jumătatea secolului trecut, Piazza Navena, una din minunile Romei baroce, era inundată în fiecare sîmbătă a lunii august. Pluteau pe apele Navenei gondole, navigau trăsuri, se puteau înneca şi cai lîngă miraculoasa fîntînă a fluviilor de Bernini.

După eliberarea Romei, în timpul celui de al doilea război mondial, Americanii, în căutarea de amintiri artistice şi arheologice, au furat toate degetele celor patru personificări ale Fluviilor (dintre care unul este Dunărea!), precum şi coada faimosului şarpe de mare de la baza aceluiaşi monument. («Furtul turistic» face ca în fiecare an din Roma să plece spre altă zări, aproximativ 15 tone de material arheologic!)

*

Lîngă Palazzo Braschi, unde a concertat cu mare succes Quartetul din Cluj, condus de violonistul Ştefan Ruha, există o bizară statuie denumită de secole de romani, Pasquino. Este copia unui trunchi uman elenistic, reprezentînd pe Menelau sau pe Ajax. Nu se ştie de ce a fost numit Pasquino. După legende transmise oral, numele ar fi aparţinut unui viclean croitor locuind prin partea loclui.

Instalat în 1501 de către cardinalul Oliviero Carafa, trunchiul mutilat a cunoscut curînd o extraordinară faimă: de el se agăţau hîrtii cu versuri, pamflete violente, epigrame, scrieri cu caracter satiric (împotriva Papei, Curiei Papale etc.), scrise iniţial în limba latină apoi în italiană sau dialect roman.

Înfuriat de conţinutul violent satiric al «pasquinatelor», îndreptat împotriva înalţilor prelaţi, de către anonimii pamfletari, care, cu toată atenta supraveghere, izbuteau în fiecare noapte să-şi afileze scrierile, Papa Adriano VI a vrut să distrugă torsul şi să-l arunce în Tibru. Dar a fost sfătuit de marele poet Torquato Tasso să nu îndeplinească o astfel de acţiune deoarece «din chiar pulberea statuii s-ar naşte numeroase broaşte, care, zi şi noapte, ar orăcăi pe malurile fluviului...»

Putem prea bine înţelege furia papală cînd citim versuri ca acestea prin care Pasquino trasa un incisiv portret moral unui Papă ca Leon X:

Perfido come mare Adriano
ipocrito, crudel, invidio, avaro
odioso a ciascuno, a nessun charo,
incantator, mago, idolatro,
*vano...**

Dar autorii acestor violente diatribe nu au dezarmat niciodată, mai mult, la un moment dat a început un vast dialog între Pasquino şi alte «statui vorbitoare» romane ca Marfori, Bainivo, Il Focchino etc.

Ultima «pasquinata» se pare că au fost versurile «inspirate de o vizită a lui Hitler la Roma, de arcurile de triumf postişe, de faţadele de mucava ridicate în cinstea sa:

Roma de travertino
Vestita de cartene
Saluta l'imbianchino
*Suo prossimo padrone...***

*

În secolul XVIII sub pontificatul lui Benedetto al XIII-lea s-a «edictat» pedeapsa cu moartea, confiscarea bunurilor... pentru oricine, fără deosebire de persoană, (clerul subînţelegîndu-se), scrie, tipăreşte, răspîndeşte pamflete avînd caracterul de «pasquinate».

* *Viclean ca marea Adriatică / Ipocrit, crud, invidios, avar / Urît de fiecare, nimănui drag / Vrăjitor, magician, idolatru, trufaş...*

** *Roma de travertin / Îmbrăcată în carton / Salută pe zugravul / Apropiatul său patron...*

În Pincio, marele parc geometric, atît de iubit de poetul Ion Păun, comparabil cu o imensă terasă aeriană, se exercită unul dintre cele mai ciudate sporturi: vînătoarea de nasuri de statui. Busturile din Pincio, în număr de 224 reprezintă, cele mai multe, patrioţi din Risorgimento, epoca de luptă naţională, de redeşteptare a Italiei care aspira spre libertate şi unitate. Există, efigiate în marmoră, şi alte ilustre personalităţi aparţinînd artelor şi literaturii. Todeauna există, însă şi cîte un nas al unui bust, spart şi «însuşit» de marii amatori de amintiri romane. În cadrul Primăriei Urbei, un *Serviciu special* se ocupă de chirurgia marmoreană a apendicelor nobilelor personalităţi. Se cunoaşte şi preţul «reparaţiei estetice», echivalent cu 15.000 lire. La ultima noastră vizită, lipseau, spre indignarea personală, «nasurile» lui Dante Alighieri şi Francesco Petrarca!

Meridianul Romei, Caput Mundi, trece, tot aici în Pincio, pe sub bustul celebrului astronom, Angelo Secchi. Tot aci se află şi vestitul «ceas cu apă», al cărui mecanism complicat este pus în mişcare de forţa hidraulică. El arată, o oră aproximativ exactă cohortelor de îndrăgostiţi care *(tutto il mondo è paese)*, îşi dau întîlnire, ca în Bucureşti, la *ceas!*

Toţi călătorii străini ca şi reprezentanţii «Romei bine», merg dumineca dimineaţa în faimosul tîrg «mercato delle pulci», roman, de la Porta Portese. Tîrgul bariolat a luat naştere imediat după cel de al doilea război mondial şi este un loc de predilecţie pentru vînzarea celor mai eteroclite obiecte. În deosebi negustorii napolitani sînt prezenţi încă de sîmbătă noaptea cu, încă, vulcanicul lor temperament. Obiecte

excepționale nu se pot cumpăra, dar există impresia unei excepționale reduceri (în realitate inexistentă!). E în schimb prezentă, întreaga «furia latina»!

*

În fațada laterală a Palatului institutului cu atîta rezonanță pentru Școala noastră ardeleană, De Propaganda Fide, tradiția vrea să recunoască o altă plastică manifestare a rivalității între cei doi mari arhitecți ai Romei baroce, dar și mari rivali, Bernini și Barromini. Primul construise fațada Institutului dinspre Piazza di Spagna. Urmîndu-i, Barromini, în semn de dispreț pentru adversarul care își avea locuința chiar aici, a ornat ferestrele laterale cu cornișe în formă de urechi de măgar, de cea mai strictă evidență aluzivă. Dar și Bernini în casa sa, ca un simbol analog, și-a împodobit-o cu un mare medalion, în care se poate recunoaște un impresionant phallus, ușor deformat, pentru decența plastică, de unele lovituri de daltă!

*

Pe latura Quirinalului în strada care trebuie să fi fost odată, una din cele mai frumoase ale Romei, se înălțau, alături de bisericile S. Andrea și S. Carlino, încă existente, alte două vechi biserici, una dintre ele fiind dedicată Sfintei Maria Magdalena. Ea a fost distrusă, dărîmată în numai două nopți, cu ocazia vizitei oficiale a Kaizerului Wilhelm III, la sfîrșitul secolului trecut. S-a realizat în felul acesta, în spațiul sacru, «o plăcută grădină», pentru ca augustii ochi ai ilustrului oaspete să se poată «odihni» pe un fond verde, liniștitor.

*

Și Via Ripetta, cel de al treilea dinte al Tridentului urbanistic de excepțională armonie care este Piazza del Popolo, a fost pavată cu lapide. Strada era faimoasă pentru plimbările fermecătoarelor «passeggiatriei» romane și, într-o asemenea plimbare, celebra curtezană Giulia Ferrarese, atingînd, fără să vrea, pe o distinsă reprezentantă a aristocrației romane, a fost asaltată cu insulte exagerate. Ascultînd cu ochii plecați mustrările violente, Giulia a murmurat: «Să mă iertați Madonna, știu prea bine că aveți mult mai multe drepturi pe strada asta decît am eu!...»

*

În *Leggenda aurea*, Jacopo de Varazze narează că odată începută construcția Panteonului (a cărui uriașă boltă simbolizează eternitatea zeilor), arhitecții și-au dat seama de neputința de a înălța cupola cu sisteme obișnuite, circumferința fiind prea vastă.

S-a hotărît ca edificiul, pe măsură ce se înălța, să fie umplut cu pămînt amestecat cu monede. Cînd construcția a fost terminată, au fost invitați cetățeni ai Romei să excaveze pămîntul din interiorul Panteonului, purtîndu-l în afara edificiului și păstrîndu-și monedele drept compensație. Sute de voluntari au curățat în felul acesta, și în cel mai scurt timp Panteonul.

De altfel se pare că și francezii lui Napoleon ar fi voit, odată cu atîtea alte opere de artă, să-și însușească și Panteonul. Fusese

schițat și un plan metodic al demolării vastei construcții, de numerotare a blocurilor componente, de reconstruire la Paris.

*

În navele Basilicii San Paolo există 262 de portrete în mozaic, reprezentînd efigiile tuturor Papilor care s-au succedat de-a lungul vremurilor pînă la Giovanni XXIII. Multe din ele sînt rezultatul fanteziei artistului mozaicar din secolul XIX. A repetat, iconografie neexistînd, chipuri severe, estatice, de bătrîni bărboși și austeri ca Papi care s-au înălțat pe turnul Sfîntului Petru, cu șaptesprezece secole în urmă.

Antipapii nu sînt «reproduși» în această infinită serie de portrete ale senectuții.

*

Pentru a finanța construcția Bazilicii San Pietro, cea mai vastă construcție religioasă din lume, Papa Leon X, nu a ezitat să impună curtezanelor o taxă specială care a adus un venit de 20. 000 de ducați, sumă enormă, de patru ori mai mare decît cea provenită din vînzarea indulgențelor.

*

Fîntîna Trevi, considerată de mulți drept cea mai frumoasă fîntînă a lumii, a fost construită de Niccolo al V-lea și apoi restaurată de Urbano al VIII-lea, cu bani proveniți din taxe asupra vinului. După cum se știe, în ultima seară a vizitării Romei, se aruncă o monetă în apele atît de clare, veșnic fremătătoare ale vechii fîntîni și gestul acesta candid va permite, fatidic, întoarcerea în Cetatea Eternă. Monetele sînt pescuite de autoritățile comunale la date fixe și se pare că acest «pescuit» miraculos atinge un total echivalent cu 100.000 lire săptămînal.

S-au găsit și statisticieni-psihologi care să studieze comportarea, «specificul național» al diferitelor categorii de turiști, în aruncarea monetelor de rămas bun. Cei mai generoși sînt italienii, imediat urmați de americani. Coborînd pe scara generozității se înșiră francezii, spaniolii, englezii. Și mai puțin «darnici» sînt germanii care nu aruncă niciodată mai mult de 5 lire sau un pfening, în timp ce elvețienii găsesc totdeauna mijlocul de a arunca monede care nu mai au nici un curs circulatoriu.

*

Cea de a șasea sală a Muzeului Napulunic este dedicată Paolinei Bonaparte. Cel mai admirat «exponat» se află, ca o mare petală de magnolia căzută pe cutele unei catifele verzi. Este calculul sînului drept al Paolinei, executat de Canova, în timp ce cizela celebra statuie a protagonistei care se află acum în centrul atenției vizitatorilor Muzeului din Villa Borghese.

TATIANA NICOLESCU

ÎNTR-O PRIMĂVARĂ LA PEREDELKINO

Parcă niciodată nu am mai văzut atîta revărsare de verdeață, la Moscova, ca în acest sfîrșit de mai. Parcurile, grădinile, dar mai ales împrejurimile orașului, dumbrăvile, poienele exultă de prospețime primăvăratecă. E un adevărat torent de verde de cele mai diferite nuanțe, bătînd în galben la soare, în poienele de mesteceni sau apropiindu-se de negru în coamele semețe ale brazilor. La Peredelkino, «orășelul literelor», pădurea e proaspătă, îmbietoare. La numai jumătate de oră de capitală cu trenul electric, ai uitat de orașul modern și ai bucuria reîntoarcerii rousseau-iste la natură. Pădurea îți desfată privirea, te îmbie la plimbări, la meditații.

Așa l-am întîlnit, mergînd alene, cu aer îngîndurat, pe Valentin Kataev. Semn bun: e o veche cunoștință literară și în același timp și personală: Kataev a fost cu doi ani în urmă la București, ne-am cunoscut, am stat de vorbă. După un prim schimb de cuvinte, mă impresionează solicitudinea și compasiunea cu care se interesează de suferințele prin care am trecut cu toții în zilele inundațiilor. Kataev cunoaște bine Transilvania, în parte și Moldova. În timpul vizitei sale în țara noastră, a întreprins o lungă călătorie pe meleaguri transilvănene, a trecut apoi în Moldova, a coborît de-a lungul văii Siretului. De altfel, de Moldova îl leagă și amintiri mai vechi: în timpul primului război mondial, tînărul sublocotenent Valentin Kataev a luat parte la bătălia de la Mărășești și a și fost rănit în aceste ținuturi.

Refăcut de curînd, după o boală destul de grea, Valentin Kataev s-a apucat de îndată de scris. Scrie mult, nu știe încă exact ce formă va căpăta opera sa. Căci în ultima vreme tot ce a publicat *(Fîntîna mărturisirilor*, *Iarba uitării* și mai ales ultima scriere, *Caleidoscop)*, cu greu s-ar putea încadra într-o specie foarte clară, foarte precisă. Kataev își uimește cititorii de fiecare dată și prin realizarea măestrită a scrierilor sale și prin libertatea ce le caracterizează sub aspectul formei, al arhitectonicii, al structurii lor compoziționale.

— N-aș putea preciza ce anume va fi marea mea scriere — roman, nuvelă? Și, apoi, oare romanul din zilele noastre mai seamănă cu cel de altădată?

Galina Serebreakova *(dreapta)* și Tatiana Nicolescu în parcul casei de la Peredelkino

Altădată, în construcția romanului, un loc important revenea episoadelor, acțiunii propriu-zise, evenimentelor. Romanele erau în primul rînd narațiune despre ceea ce se întîmplă. Astăzi cred că optica noastră s-a schimbat cu desăvîrșire. Mai important mi se pare ceea ce nu se petrece, nu se încadrează în evenimente sau are loc în răstimpul dintre ele, deci nu ține propriu zis de «fapte», «intrigă»,

Valentin Kataev la Peredelkino

«acțiune». Ca să fac o comparație: altădată, curățam mărul de coajă, astăzi știm că această coajă este foarte hrănitoare, conține numeroase vitamine, o consumăm cu predilecție. Așa fac și în scrierile mele, de aceea nici n-aș putea spune dinainte ce anume are să iasă. Poate un nou «caleidoscop».

Și Galina Serebreakova mă întîmpină cu cuvinte calde despre țara noastră, despre eroismul de care au dat dovadă oamenii în timpul inundațiilor. Galina Serebreakova cunoaște bine România, pe care a vizitat-o de două ori, și prețuiește mult literatura română. Nu demult, a publicat un foarte frumos articol-portret despre Zaharia Stancu și tot ea semnează prefața la tălmăcirea în limba rusă a romanului *Pădurea nebună*. În curtea însorită și plină de flori a vilei în care locuiește, la Peredelkino, Galina Serebreakova, așezată pe o bancă, deapănă amintiri despre oamenii din țara noastră, între alții despre Anna Aslan, pe care o admiră (în treacăt fie spus, și Galina Serebreakova este medic) și pe care a înfățișat-o într-una din nuvelele sale. Pe nesimțite, discuția trece pe alt făgaș; acela al mărturisirilor pe tema «la ce lucrați». «Interesele mele se împart între două probleme. Pe de o parte scriu un ciclu de memorii, intitulat *Despre mine și despre alții*. Pe de altă parte, lucrez la un roman». Spre surpriza mea, aflu că e un roman cu temă contemporană (spun surpriză, căci, precum se știe, Galina Serebreakova s-a făcut cunoscută prin romanele sale inspirate din viața și activitatea lui Marx). «Se va chema, probabil, *Din generație în generație*. Inițial, am vrut să-i spun *O viață*. Dar apoi titlul mi s-a părut prea general și insuficient de precis. Voi căuta să înfățișez aici viața a două familii, destinul lor în decurs de cîteva generații. Desigur, eroii mei trec prin Revoluție și scopul pe care l-am urmărit a fost de a arăta cum se formează și se transmit idealurile, tradițiile revoluționare, și pe calea aceasta a familiei, a vieții de familie. Romanul nu este autobiografic. Am căutat să folosesc experiența mea de viață, dar numai ca un material de control sau de referință. Intriga, personajele, totul e imaginat. Am ales ca erou central un personaj poate mai puțin cunoscut, cu un destin mai puțin obișnuit: e un om care provine dintr-o familie de credincioși și care ajunge în cele din urmă un revoluționar».

Galina Serebreakova a schimbat tema istorică pentru cea contemporană. Alți colegi ai ei au urmat alt drum de la contemporaneitate la istorie.

Leonid Leonov în grădina casei sale de la Peredelkino

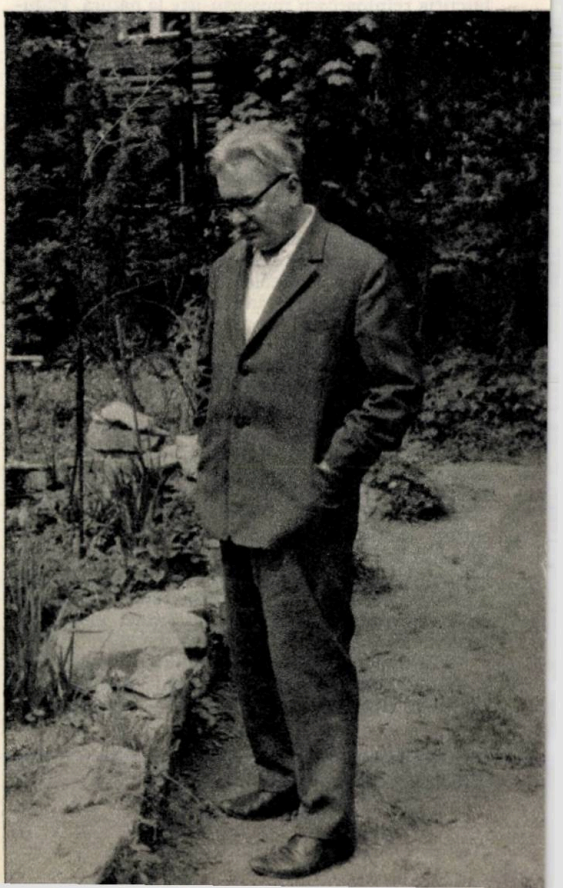

Anul trecut, Bulat Okudjava, unul din poeții cei mai iubiți ai tineretului, unul din inițiatorii acelei poezii cîntate ce a părut să reînvie tradiția trubadurilor, a publicat un roman istoric, *Bietul Abrasimov*, inspirat din epoca decembriștilor. Cartea s-a bucurat de un mare succes, și autorul ar vrea să continuie experiența, cu un roman din viața lui Lev Tolstoi. Nu pot să nu spun, însă, că am rămas și mai uimită, auzind că și Vasili Axionov a devenit autorul unui roman istoric. Autorul *Biletului spre stele*, al *Portocalelor din Marocco*, părintele cel mai autorizat al temei «tinerești» în literatura de acum cîțiva ani? Cel ce a lansat prin Dimka Davîdov tipul «nonconformist» de tînăr, dornic să filtreze totul prin propria sa gîndire, să verifice totul prin propria sa experiență, gata să respingă soluțiile tradiționale pentru a porni singur pe orbite noi de viață? Axionov, care a creat și un stil «modern» în proza sovietică, autorul *Supranormativei*, nu demult tradusă și în limba română, unde se împletesc atît de organic și de original grotescul, fantasticul; scriere atît de puțin tradițională, atît de liberă în compoziția sa? Da, Axionov, fără a renunța la interesul său pentru fraza modernă ca manieră și la preocupările sale în domeniul «temei tineretului», a scris un roman inspirat din evenimentele revoluției din 1905. «Eroul meu este luptătorul bolșevic Kraşin». «Un roman pur istoric și revoluționar?» «Da, și totuși, parcă nu! Căci mi-am permis să introduc multe personaje imaginare, să apelez larg la ficțiune. De pildă, unul din personajele imaginare, Saşa Garizantov, întreprinde acțiuni temerare, se mișcă ușor dintr-o țară în alta. Țin să vă spun totodată că, fiind istoric, romanul meu e totodată și un roman de aventuri. Cum vedeți, deci, un lucru puțin obișnuit și totodată destul de complicat...». «Dar personajele istorice care sînt?». «Kraşin, un vechi bolșevic, o figură foarte interesantă, un intelectual, un inginer de înaltă calificare, unul din cei mai buni specialiști în electricitate de atunci din Rusia (nu întîmplător romanul se cheamă *Dragostea pentru electricitate!)*, un om care deținea slujbe de mare răspundere, era primit de țar și care totodată era revoluționar. Apoi Lenin, Gorki, soția acestuia, actrița Andreeva». «Caracterul istoric al romanului s-a reflectat cumva în structura romanului?». «Sigur, finalul romanului e istoric, trebuia să înfățișez epoca, așa cum se spune uneori, trebuia să cunosc documente, să redau spiritul epocii. Cum am făcut-o? Am cercetat timp de un an arhivele, presa etc. Lucrările clasice, ale lui Lenin îndeosebi, mi-au servit drept stea călăuzitoare... Am căutat să dau glas istoriei vii a acelor ani, am recurs la un bogat montaj de știri, date, din presa vremii. Cred că aceasta va da o anume mobilitate și vioiciune romanului». «Gen Dos-Passos?». «Da, dacă vreți, în stilul lui Dos Passos».

Dar Vasili Axionov este departe de a fi terminat «sacul cu surprize». El a mai scris un roman de aventuri pentru copii, în curs de publicare. Eroul său întreprinde călătorii temerare, ajunge la tropice, etc.

Axionov pare mai tînăr decît acum un an, a slăbit mult, are ochii limpezi, senini, un zîmbet deschis pe buze. A muncit mult anul acesta, dar rezultatele se văd, și el e mulțumit.

ROBERT ROJDESTVENSKI

FIUL CREDINȚEI

Lui MEGHILEVSKI

Sînt
fiul
Credinței...
De mult nu ți-am mai scris vreun rînd,
Vera Pavlovna...
Pe mine m-au dus vînturile,
Apoi mi-au fredonat
ba ceva impertinent,
ba ceva amenințător,
ba tînguitor.

Sînt
fiul Credinței.
O, cum m-ai ajutat, tu, mamă
Mamă Credință...
M-ai îmbrățișat în gările pustii,
mamă Credință.
Sînt
fiul Credinței.
Pe fiul rătăcitor
l-ai așteptat, să se întoarcă,
mamă Credință.
În scrisori l-ai tugat
să scrie numai adevărul
mamă Credință...
Sînt
fiul
Credinței!
Dar nu a credinței în Dumnezeu,
nici în îngeri,
nici în cele de dincolo de
mormînt.

Sînt
fiul credinței în soarele
care se revarsă
printre norii zdrențuiți!
Sînt
fiul credinței în munca omului.
În florile pămîntului ars.
Sînt
fiul
credinței!
Al credinței în tăcerea
de sub tortură!
Și în cîntecul din fața împușcăturii!
Sînt
fiul credinței în dragostea pămîntească,
orbitoare, ca o minune.
Sînt
fiul credinței în Mine —
așa,
cum îl vreau eu!
Și în oamenii
asemeni drumurilor largi.
Sinceri.
Adevărați...
Sînt
fiul Credinței,
îi disprețuiesc pe lași!
Îi urăsc pe plîngăreți și pe cei ce gem!
Îți scriu adevărul,
mamă Credință.
Numai adevărul îți scriu...
Sînt sătul pînă-n gît!
Iartă-mă,
eu nu curînd
mă voi întoarce.

În românește de
DUMITRU ȚTANCU și
GEORGE SÂNPETREAN

DINU BONDI

DE LA PROVENCE LA NÎMES

Ilustrații de RODICA BONDI

PROVENȚA. Cînd spui *Provence*, spui cer albastru, cîmpuri de levănțică, livezi de măslini, irigații, caișI, migdali și vii. Mai spui desișuri de chiparoși și garduri de papură sau trestie, ce să apere culturile de dezlănțuirile Mistralului care, odată pornit de pe culmile înzăpezite ale Masivului Central, prea adesea se trezește să zguduie zile-n șir obloanele, coborînd adesea brusc temperatura cu cîte zece grade doar în cîteva ore, pîrjolind și uscînd totul în cale. Te mai gîndești și la tezaurul de vestigii din epoca galo-romană, care nicăieri în Franța nu abundă ca în această regiune.

Venind dinspre Montpellier, mașina în care mă aflam cu alți turiști a oprit la un fel de han, clădirea unui fost *manoir*, se pare, în apropiere de Saint-Gilles, deci în imediata vecinătate a deltei Ronului. Din dejunul servit, ar fi trebuit ca foamea să-mi fie potolită în deosebi de renumitul *bouillabaisse*, mîncare specific provensală. Privesc însă neîncrezător bulionul alcătuit — o știu din teorie — din felurite soiuri de pești, crustacee, pătlăgele roșii *(pommes d'amour*, cum li se spune) sare, piper, usturoi, ceapă, vin alb sec, șofran și frunze de dafin, turnat pe felioarele subțiri de pîine. Chelnerul îmi afirmă — și nu fără mîndrie — că în compoziția soarelui de azi a intrat și langusta. Cu toată bunăvoința ce o am, nu prea mă-ndemn. Există o experiență a omușorului — aș zice — pentru o astfel de mîncare picantă, care mie îmi lipsește, după cum la rîndul lui francezul nu s-ar împăca cu salata noastră de vinete. Noroc că gama brînzeturilor — vestitele *Fromages de France* — e din belșug reprezentată. Camamberul pentru care m-am decis, stropit de un vin rozaliu *Côtes du Rhone*, limpede, asprior și destul de tare, mi se pare că e tot ce-mi pot dori. Iar umbra e deasă. Frunzișul argintiu

Templul Dianei, Nîmes. Jardin de la Fontaine

al unor măslini noduroși din apropiere, freamătă în boarea ușoară a unei pale de vînt. Ne grăbim, totuși, să plecăm.

Saint-Gilles e chiar un orășel, ai zice, dacă vitrinele magazinelor n-ar fi absente. Parcurgem numai în cîteva minute străzile înguste, mărginite de clădiri felurit colorate, atît de caracteristice oricărui oraș provensal, iar obiectivul urmărit ne apare pe neașteptate în față. Impunătoarea și vechea biserică mănăstirească benedictină, la fel de vestită ca Saint Trophine din Arles, pe care o voi vedea chiar în aceiași zi, ne întîmpină cu trei portaluri mărginite de colonete subțiri, cu bazoreliefuri reprezentînd scene din vechiul și noul testament, cu frize măestru cizelate ce nu lasă nelucrat nici măcar un centimetru patrat între arhitravă și cornișă. Intrăm și în criptă, adevărată biserică subterană, cu bolți și cu arcade ogivale dintre cele mai străvechi ale Franței, cu altar apărat de două rînduri de grilaje scunde.

CU NUMAI doi-trei kilometri mai departe, de cum ai trecut peste primul braț al Ronului — Petit Rhône — peisajul se schimbă. Am intrat în Camargue, acest pămînt cîștigat mării de aluviunile depuse, pămînt frămîntat cu sare. Desigur, nu cel mai frumos ținut al Provenței, dar atît de deosebit. De la malurile fluviului cu arbori puternici, înconjurați de o vegetație luxuriantă și pînă la dunele și mlaștinile din apropierea mării, se întinde cîmpia ce pînă mai ieri a fost stearpă în întregime, încărcată de lagune și de eleșteie. Nisip și mlaștini, mlaștini și nisip. O vegetație pipernicită, aspră și lacomă de sărătură, care constituie hrana de nădejde a turmelor de tauri ce pasc în libertate. Am avut prilejul să văd în curînd aceste făpturi negre ca de catran, înscrise pe un orizont fără de sfîrșit, ai zice, gînditoare parcă, reflectînd la destinul lor tauresc, supravegheate de paznici călări înfipți în șea, asemenea unor gauchoși din pampasul argentinian, cu pălării largi de

fetru şi cu trident. Mă voi lămuri însă tot curînd, că enunţarea — reclamă din cărţile poştale ilustrate: «sous un ciel étrange, une troupe de taureaux *de combat* passe» — e valabilă doar pentru turiştii atotcrezători, că taurii din Camargue, cu coarnele lor în chip de liră, necombativi, nu sînt oferiţi niciodată «pour les corrides», vajnicilor toreadori servindu-li-se exemplare aduse din Spania.

Spuneam, cîmpie stearpă pînă mai ieri aproape în întregime, fiindcă astăzi, drept rezultat al unei bătălii neobosite ce a fost dusă cu acest pămînt îmbibat de apă sărată, printr-o continuă spălare a solului şi aducerii de apă

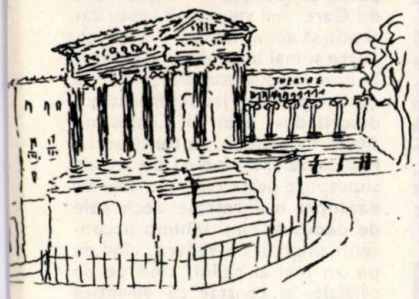

Nîmes, Maison Carée

proaspătă prin canale, s-a ajuns la multe orezării întinse, cu recolte bogate.

Pe şosele vicinale, maşina noastră traversează aproape pînă la capăt acest peisaj de vaste întinderi, înconjoară mai îr întregime vastul eleşteu *Etang de Vaccares* pînă la *Salin de Giraud*, trecînd apoi cu bacul peste braţul principal al fluviului — Grand Rhône — urcînd în sfîrşit pe fîşia îngustă dintre fluviu şi canalul Arles, pînă în oraşul lui Mistral şi Bizet.

ARLES. Profesoara de geografie a liceului din Nîmes, ce face parte din grupul nostru constituit ad-hoc, profitînd de răgazul ce ni l-am acordat la o cafenea de pe *Boulevard des Lices*, găseşte prilejul să ne povestească fără pedanterie istoricul canalului în lungul căruia am ajuns în oraş. Luînd naştere numai cu puţin mai jos de Arles şi ducînd o parte din apele Ronului pînă la Mediterana (Golfe de Fos), a fost construit din ordinul consulului Marius. Corăbiile, ce-l urcau sau coborau, plăteau drepturi de navigaţie *Massiliei*, republica aliată Romei. Aceasta, pînă cînd importantul port maritim ce jucase neinspirat pe cartea lui Pompei a fost răpus după un lung asediu de Cesar. Învingătorul i-a luat odată cu flota şi supremaţia asupra altor aşezări.

Sorb din paharul cu *pastis*, amestec meridional de anason cu apă, şi ascult. Oraşul (povestitoarea l-a cuprins, dintr-un singur gest, cu coline, ruini şi biserici) a avut un trecut strălucit. Puternica cetate romană era înconjurată de ziduri groase de apărare, străpunse de patru porţi. Un pod de vase o unea cu oraşul propriu zis de pe celălalt mal al fluviului. Un apeduct de şaptezeci şi cinci de kilometri, îi aducea apă proaspătă din abundenţă. Drumurile le avea pardosite cu lespezi, ba unele din ele prevăzute şi cu trotuare. Băile publice erau din marmură albă. Nu degeaba un autor

ANDRÉ FRENAUD

LITANII ADVERSE

E scînteierea apelor adînci.
Era un spălător fără pecete.

E pecetea legilor pierdute.
E oglinda cui se va ivi.

E alunecarea pămînturilor moi.
E un cloncănit ce se aude-n lună.

E fortăreaţa interzisă.
E garnizoana răzvrătită.

E vad cînd se revarsă miezul nopţii.
E pînda încordată, sunt caii ei speriaţi.

E brazda ce se-nnalţă-n văzduh, e ciocîrlia.
E urcuşul sprijinit de noapte.

E cheia ce dospeşte în cuvinte.
E mormîntu-mpodobit pe-aproape.

E străinul care ne-nsemna.
E partea ce se-mperechiază.
E duşmanul înarmat de mine.

E întunericul ce prinde viaţă.
E abisul răspîndind lumină.

E aurora care, strălucind, se trece.
E-o întăritură ce-a dat greş.

Vă spun eu: E-un talisman.

O prefăcătorie.

Nimic nu e.

În româneşte de BEN. CORLACIU

din secolul al cincilea afirma că parfumurile Arabiei, produsele de lux ale Asiriei, bogăţiile Africii, ale Spaniei şi ale Galiei fecunde, toate se întîlneau la Arles cu abundenţa din ţara lor de origină. Atelierele produceau ţesături, argintărie şi arme. Marinarii împînzeau Ronul şi lagunele, pe plutele lor ridicate pe burdufuri cu aer, iar alţii încrucişau corăbiile pe tot întinsul Mediteranei. Apoi, deodată, declinul adus de invaziile barbare şi sarazine...

Încărcaţi de imaginile sugerate de povestitoare, ne ridicăm cu toţii de la masa cu umbră, pentru ca mentorul nostru să ne poarte la Saint Trophine, mănăstire carolingiană cu galerii străvechi, de piatră, amestec de stil roman şi gotic, cu faţada bisericii încărcată de sculpturi, după aceea la Arene, la Terme, la Les Alycamps, alee mărginită de morminte galo-romane, la Teatrul Antic, din vremea lui Augustus, din care n-au mai rămas decît cîteva ziduri şi două coloane corintice din scenă, pe care se mai sprijină încă un rest de arhitravă.

Privind coloanele îndelung, am avut o bătaie de inimă: de una din ele, învecinată cu un leandru crescut printre ruine, se sprijină o arlesiană în rochie verde de mătase lungă pînă la pămînt, cu guler şi mînecuţe de dantelă. Dar, vai, e o iluzie, care ţine puţin. Deduc degrabă că arlesiana şi-a îmbrăcat tradiţionalul costum, doar pentru a se fotografia în vederea unei reclame.

TRECÎND PRIN TARASCON, turistul se aşteaptă, parcă, la mai fiecare colţ de stradă, să-l vadă apărînd pe bărbosul Tartarin, cu ochelarii lui albaştri de soare, încărcat de crampoane, de frînghii pentru ascensiune şi cu piolet, într-un cuvînt, aşa cum l-a făcut nemuritor Daudet. Preocupare ce n-ar trebui să-i fie însă unică, întrucît după cum mă voi convinge în curînd, oraşul, devenit celebru prin acest erou, mai are şi alte merite, care să-l atragă pînă şi pe vizitatorul grăbit. Castelul, minunat de bine păstrat, în ciuda secolelor ce au trecut peste el, cu ziduri ce se oglindesc în apele învolburate ale Ronului, e deadreptul impunător. Mulţimea treptelor, ce mă despart de terasa printre ale cărei creneluri au fost asvîrliţi cîndva devotaţii tarasconezi ai lui Robespierre, nu ma descurajează. Urc, gîfîi, ajung. Spre răsărit, văd profilîndu-se *Alpilles*, masivul muntos, în care Tartarin se antrena pentru marea lui aventură.

PÎNĂ LA NÎMES, locul rezervat odihnei de noapte, nu mai sînt decît în jurul a douăzeci şi cinci de kilometri. Prin urmare, aproape. Ne abatem, totuşi, pe o şosea de mai mică circulaţie, urcînd în lungul Gardonului, îndepărtîndu-ne deci de obiectiv, pentru a putea contempla în noapte Pont du Gard. Îmi spun că-mi este dat şi mie să admir uluitorul apeduct, poate şi mai impunător aşa, văzut în lumina reflectoarelor, decît l-a contemplat Jean Jaques Rousseau, descriindu-l apoi în *Confesiuni*. Blocuri de piatră, cu tentă aurie, realizează trei rînduri de arcade suprapuse peste Gardon, cele de deasupra mai retrase decît cele de dedesubt. Îmi schimb necontenit unghiul de vedere, cînd de pe un mal al rîului, cînd de pe celălalt, şi constat că gigantica construcţie îmi apare mereu mai puternică, sentiment în care se amestecă şi o firească mîndrie, gîndind la virtuţile inginereşti strămoşeşti. Sentiment, în orice caz, tonic, din sugerarea permanentei, atît de deosebit de cel încercat prea adesea în faţa unor minunate ruini, care, odată cu poezia lor intrinsecă, îţi strecoară în suflet — din meditarea asupra splendorilor apuse — şi melancolia efemerului.

NÎMES. Dimineaţa, cînd ridic storul şi deschid fereastra, cerul este intens albastru, iar atmosfera, înmiresmată. Mă aplec peste cercevea, pentru a culege primele impresii din acest oraş, căruia ştiu că secolele de stăpînire romană i-au lăsat nenumărate amintiri. Jos, pe trotuarul lat de sub platanii din *Avenue Feucheres*, staţionează puzderie de maşini de turism. Barurile şi-au scos mesele la aer. La ieşirea din gară, a apărut un lot din turiştii cei modeşti, sosiţi cu trenul. Viaţa veselă, trepidantă a străvechii cetăţi şi-a reluat deci disdedimineaţă cursul. În ajun, fiind aproape miezul nopţii, nu-mi dădusem

ADAM PUSLOJIC

PE CÎND MERGEAM ÎN MÎINI

În tufişul nopţii zadarnic te-ascunzi.
Te trădează, ca fulgerul lamei unui cuţit,
Urma dragostei mele.

După frumuseţea ta zadarnic te-ascunzi,
Flacăra mea, înghiţită o noapte-ndelung,
Pe cînd mergeam în mîini.

Acum nu mai mergem în mîini.
A rămas pustiu cuibul şarpelui —
Urma dragostei noastre.

În româneşte de
ANGHEL DUMBRĂVEANU

seama de forfota acestui oraș ce se aseamănă cu a unui furnicar. Vlaga lui îmi părea rezumată la consumatorii din jurul meselor sau din leagănele *à la Hollywood*, ce priveau scene de pe ecranele televizoarelor scoase de snackuri și cafenele pe trotuare.

Cobor. În holul hotelului, între afișe multicolore ce anunță o apropiată *corridas de toros*, se odihnește reproducerea mărită a blazonului orașului, pe care crocodilul înlănțuit amintește că veteranii legiunilor ce-au cucerit Egiptul au fost înzestrați cu terenuri în jur de Nemausus, de către împăratul Augustus. De altfel, tot soiul de instrumente proprii luptelor cu tauri îl vestesc pe călător că se află într-un oraș în care astfel de spectacole sînt la ele acasă: suliță de picador și banderile se încrucișează deasupra ușilor, o capă de torero, roșie ca de sînge, zace aruncată neglijent pe spătarul unui fotoliu. Un turist cu pipă, american după toate aparențele, citește îndelung afișul. Aținat desigur și de instrumentariul pe care l-am amintit, n-am nici o îndoială că primul drum îl va face la casa de bilete.

Alungind bulevardul Victor Hugo în întregime, întregul grup ajungem la *Maison Carrée*, templu roman de influență greacă, construcție dreptunghiulară, ciudat denumit pătrată. Desprinzîndumă de ceilalți, dau roată porticului, cu coloane sculptate, vizitînd abia apoi muzeul de antichități, pe care-l adăpostește astăzi clădirea. Din nou, după aceea, pe bulevard, pînă la *Arenes*. Din înaltul celei mai ridicate dintre galerii, pot privi în voie incinta acestui teatru ovoidal, cel mai bine păstrat, se spune, dintre toate amfiteatrele romane ale lumii. Jos, în arenă, cîțiva tineri se antrenează pentru viitorul spectacol sub supravegherea unui instructor, cu mișcări suple, cu unduiri din coapsă, apărîndu-se astfel de asaltul dezlănțuit al unui taur imaginar. Alți kilometri, apoi, pînă la *Jardin de la fontaine*, cu ruinile templului Dianei, la *Tour magne*, la casa natală a lui Alphonse Daudet de pe bulevardul Gambetta. Și e cald, iar soarele arde, ca sub cerul Atenei. Simt că entuziasmul de a cuprinde totul îmi scade. Un pahar de vin de Vauvert, ajutat de cîteva măsline umplute, îl readuce însă pe linia de plutire. Alte monumente, alte străzi, alte edificii. Regretul de a fi părăsit totuși atît de repede orașul este compensat în parte de imaginea livezilor de piersici și caiși ce se desfășoară în evantai în lungul șoselei, cu frunzișul în amurg, așternînd umbre jucăușe pe pămîntul portocaliu din care țîșnesc.

Paris — Atelierul lui Delacroix din Place Fürstenberg

O poezie de

MALLARMÉ

în versiunea lui LEONID DIMOV

Cuirasier al misticii cuvintelor, Mallarmé nu rămîne numai un precursor. Modalitatea lui de a jongla cu atributele magice ale sintaxei, de a spiritualiza metafora, continuă să fie unică. Poezia *Sainte* este o singură frază, astfel întocmită încît să cuprindă, extazul, ca-ntr-un bob de preţ.

L. D.

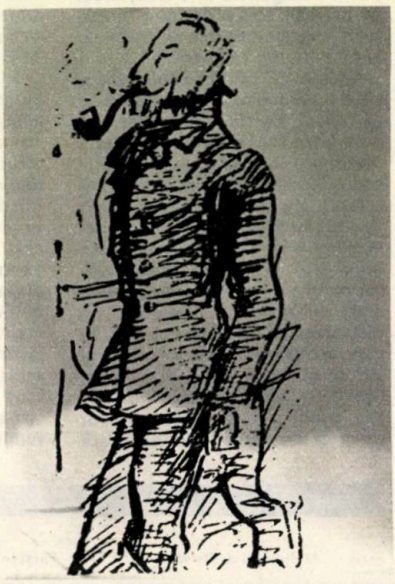

Mallarmé văzut de *Paul Verlaine*

SAINTE

A la fenêtre recélant
Le santal vieux qui se dédore
De sa viole étincelant
Jadis avec flûte et mandore

Est la Sainte pâle, etalant
Le livre vieux qui se déplie
Du Magnificat ruisselant
Jadis selon vêpre et complie

A ce vitrage d'ostensoir
Que frôle une harpe par l'Ange
Formée avec son vol du soir
Pour la délicate phalange

Du doigt que, sans le vieux santal
Ni le vieux livre, elle balance
Sur le plumage instrumental
Musicienne de silence.

SFÎNTĂ

Sus, la fereastră, tăinuind
Azi înnegritul vechi santal
Al alăutei strălucind
Atunci cu flaut şi ţimbal

Stă Sfînta palidă, ţinînd
Ceaslov străvechi cu foi aşterne
Cu Slavă Ţie unduind
Atunci, la urmă de vecerne:

În geam de azimar, aci
Atins de-o harfă înger ce
Din zboru-i de amurg ivi
Pentru prea firav capăt de

Deget ce fără vechi santal
Nici vechi ceaslov, îl poartă tristă
Peste penaj instrumental
Ea, a tăcerilor harpistă.

OVIDIU CONSTANTINESCU

INSTANTANEE PARISIENE

BATALIOANE, regimente, legiuni întregi de turiști — englezi, germani, olandezi, americani, japonezi — forfotesc, încolonați sau răzlețiți, prin sălile Luvrului, pe care le străbat grăbiți, neatenți, dezorientați, ca pe o gară, uitîndu-se în fugă la tablouri și la statui, ca la niște tăbliță indicatoare, de parcă ar tot căuta un tren ce întîrzie să apară. Se duc glonț la Venus din Milo, la Mona Lisa ori la Victoria din Samotraki, se învîrtesc în jurul lor, le admiră atîta cît se cuvine să fie admirate și pleacă mai departe cu sufletul la gură, în căutarea trenului ce nu mai sosește o dată. Ies apoi afară, cu un aer blazat: asta a fost tot? Pentru atîta lucru se omoară lumea să vadă Luvrul?

În sala lui Praxitele, s-a oprit o pereche de bătrîni americani, el cu un aparat fotografic, pe care-l duce cînd și cînd la ochi și — țac! — *trage în poză* păginele divinității ce, de mii de ani, fac *striptease* spre delectarea platonică a muritorilor; ea, ceva mai puțin zbîrcită decît el, dar iremediabil urîtă, mai uscată, cu gesturi alintate, de femeiușcă în luna de miere. Soțul se postează într-un colț al sălii, soția se apropie cu dezinvoltură de statuia Venerei din Arles, așează un picior pe piedestal, se sucește puțin, încercînd felurite atitudini cît mai grațioase, schițează un surîs prudent, să nu i se vadă dinții, soțul ridică aparatul la ochi și — țac! — pe clișeu s-a întipărit pentru eternitate un chip surîzător și pămîntiu, de maimuță senilă, sub alba și suava frumusețe transcendentă a zeității de marmură.

ATRASĂ DE MIRAJUL Parisului, *Lous* a venit din Olanda să-și încerce norocul pe scenele Orașului-Lumină și a reușit să obțină un angajament ca solistă în baletul unui teatru. În costum de oraș, vînjoasă, cum pare, cu cizmele ei de piele cu carîmb moale și înalt pînă mai sus de genunchi, seamănă mai curînd cu un mușchetar sau cu un dragon. Ochelarii groși, fumurii, îi maschează fața, ce se bănuiește a fi drăguță. Lous e foarte mioapă, ceea ce înseamnă un grav impediment în cariera ei de dansatoare. Minunile tehnicii moderne sînt însă pe cît de nelimitate, pe atît de imprevizibile. În metro, în mijlocul unui cerc de prieteni, cu care se duce să vadă spectacolul din matineu de la Odéon, Lous scoate la un moment dat din poșetă o cutiuță elegantă, pe care o deschide cu delicatețe: înăuntru, pe căptușeala de mătase albă, se află două scoici mici de sticlă transparentă — două lentile extrem de fine, care se aplică direct pe albul ochiului. Întorc privirea, înfiorat; gestul are ceva impudic și sinistru în același timp. Îmi amintesc de o cunoștință care și-a scuipat odată proteza dentară în palmă și a întins-o spre mine, să i-o admir.

O colegă de-a ei îmi povestește că, într-o seară, în timpul dansului, tinerei olandeze i-au sărit ochii din cap și că, în pauză, Lous umbla în patru labe pe scenă, căutîndu-i cu disperare. Îmi arată apoi niște fotografii de la spectacol. «Cine e?», întreb, curios, văzînd o superbă Julietă, cu niște picioare lungi, perfect modelate, răsturnată languros în brațele partenerului. «N-o recunoști? E Lous».

LA TEATRUL MICHEL se joacă de doi ani de zile piesa lui Henry de Montherlant, *Orașul al cărui monarh e un copil*, și spectacolul promite să mai țină afișul încă o stagiune încheiată. S-a scris și se spune că ar fi cea mai deplin realizată lucrare dramatică a marelui scriitor și dacă romanele sale sînt mult mai puțin citite azi, unele piese, ca *Port-Royal*, *Malatesta* sau *Orașul*, continuă să facă săli pline. Cu siguranță, însă, că *Orașul* nu poate lăsa pe nimeni indiferent prin combustia atît de intensă a sentimentelor, tutelată de o inflexibilă rigoare morală, aceeași rigoare pe care o vădește și construcția perfect echilibrată a celor trei acte. Și cu ce plăcere asculți fraza cristalină cu scînteieri de diamant, a cărei frumusețe stă mai ales în nuditatea ei, făcută să pună în valoare semnificația originară profundă a cuvintelor!

Poate că atmosfera colegiilor catolice e ceva necunoscut și străin de înțelegerea noastră, dar drama abatelui de Pradts, a singurătății lui atît de aride, ce simte nevoia unui suport afectiv și se agață cu o patetică disperare de primul suflet întîlnit, a resurselor sale vitale, pe care practicile religioase nu le pot epuiza cu totul, are o dureroasă autenticitate.

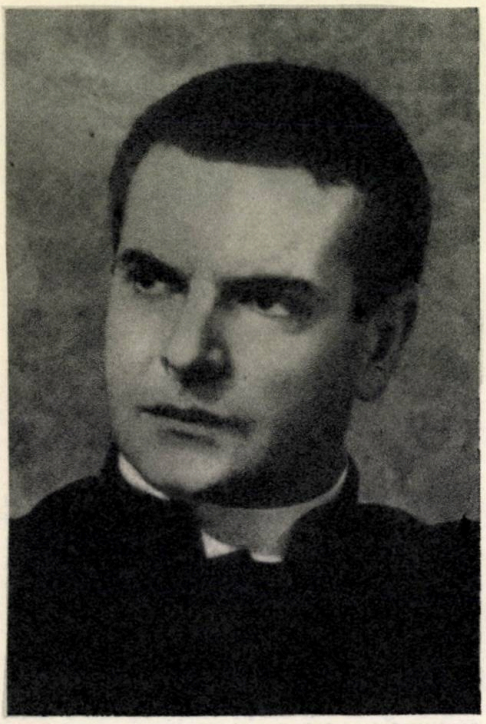

Paul Guers, în piesa lui Henry de Montherlant, Orașul al cărui monarh e un copil

În rolul călăuzei spirituale, a cărei autoritate, deși principial condusă de cele mai bune intenții, devine tiranică și nedreaptă, *Paul Guers* e într-adevăr zguduitor. Un joc cît se poate de sobru, de disciplinat, dar în care se simte vibrația unui arc încordat pînă la limita rezistenței, acea tensiune nervoasă ce se traduce printr-o bruscă încremenire a trăsăturilor feței, prin strălucirea incandescentă a privirii, prin rezonanța fierbinte și neliniștitoare, pe care o capătă dintr-odată fiecare cuvînt, fără nici o ridicare de ton. În cîteva rînduri, interpretul abatelui de Pradts m-a făcut să mă gîndesc la jocul inegalabil al marei noastre actrițe, Aura Buzescu.

IEȘIND DIN CASĂ, în gangul ce unește curtea interioară cu strada, văd un băiețaș rezemat de perete. Să tot aibă patru-cinci ani. «Bonjour, monsieur», mă întîmpină un glăscior fragil. Nu l-am văzut pînă acum, dar politețea lui mă obligă să mă opresc și să-i spun o vorbă. «Ce faci aici?» îl întreb. «Mă uit la oamenii pe care nu-i cunosc». Și mă privește maliții, pe sub sprîncene, cu un aer strengăresc. E un reproș și totodată o invitație de a mă prezenta. A reușit să mă pună în încurcătură. De unde o fi învățat puiul ăsta de om să folosească perifraza?

JUDITH ALEXANDRE este una dintre cele opt sau zece vedete înscrise pe afișul binecunoscutului Casino de Paris. Seara, cînd se întoarce de la teatru, machiată, cu gene false și cu o mirobolantă perucă arămie, este înspăimîntător de frumoasă. Pare altcineva, atît e de schimbată. Se așează în fața oglinzii, își dezlipește cu grijă genele, își scoate peruca, o piaptănă îndelung și o pune pe moațe, își unge fruntea și obrajii cu vaselină și și-i șterge meticulos. Toate aceste operații durează aproape un ceas.

Fără farduri, e tot frumoasă, dar simplă, umanizată. Poartă părul lins, strîns lipit pe cap, ca o caschetă de înot și adunat în creștet într-un coc, aidoma vestitei Yvette Guilbert.

Viața ei propriu-zisă se limitează la cele cinci ore petrecute în teatru. Trăiește singură și izolată, ca o călugăriță, nu are timp nici să facă, nici să primească vizite, ca majoritatea parizienilor ocupați, de altfel. Se culcă la trei-patru dimineața, doarme pînă la unu după-amiază, își bea ceaiul, își hrănește pisicile, deretică prin casă, se duce la ora de studii, revine acasă, mănîncă și, la șapte fără un sfert, seara, face un scurt popas pe rue de Clichy, la Café Bauman, în apropiere de teatru, să se remonteze cu un filtru. Și asta, zi după zi, an după an. Vacanță, concediu? Nu știe ce-i asta. În schimb, a colindat lumea întreagă.

LA ORA TREI ȘI JUMĂTATE după-amiază, *madame Alexandre* îmbracă o rochie luată la întîmplare din dulap, pardesiul, își pune tot la întîmplare o pălărioară sau o șapcă pe cap, ia un paner la braț și, fără urmă de fard pe față, fără nici un pic de cochetărie, pleacă după cumpărături. E cunoscută și stimată de tot cartierul. Tîrguiește de aici o bucată de unt, de dincolo niște andive, dintr-altă parte zece ouă și o sticlă de bere, deschide ușa să-i dea bună-ziua cizmarului octogenar, care-i repară încălțămintea și care-i spune «ma fille» și o sărută părintește pe frunte, în fine ajunge la măcelăria din colț, unde cere un *steck* pentru pisici. «Ah, ce frumos ești azi, Francis!» îl admiră ea, ipocrit, pe băiatul care o servește. Frumosul Francis se înroșește pînă în vîrful urechilor: are un nas acvilin atît de proeminent, încît dedesubtul lui dispar și bărbia și gura, în schimb părul negru e proaspăt ondulat și uns cu o briantină grasă, care-l face să lucească.

«Ia te uită!» exclamă surprinsă madame Alexandre, desfăcînd pachetul acasă, «frumosul Francis mi-a pus lîngă carne și o legătură de pătrunjel!». E omagiul galant și discret al tînărului măcelar, care, în lipsa unui buchet de violete, i-a dăruit primul lucru gingaș pe care l-a găsit la îndemînă și care s-a întîmplat să fie și comestibil.

LA TEATRUL LA BRUYÈRE, *Georges Vitaly* prezintă *Mere pentru Eva*, un montaj de *Gabriel Arout* din mai multe schițe de Cehov. Sala mică, modestă, e întesată. Viu, antrenant, spectacolul mai păstrează ceva din atmosfera cehoviană, dar bucățile dramatizate au fost alese totuși tendențios, în așa fel, încît autorul *Pescărușului* și al *Livezii cu vișini*, atît de înțelegător față de slăbiciunile omenești, chiar atunci cînd le privește cu o subțire ironie, s-a

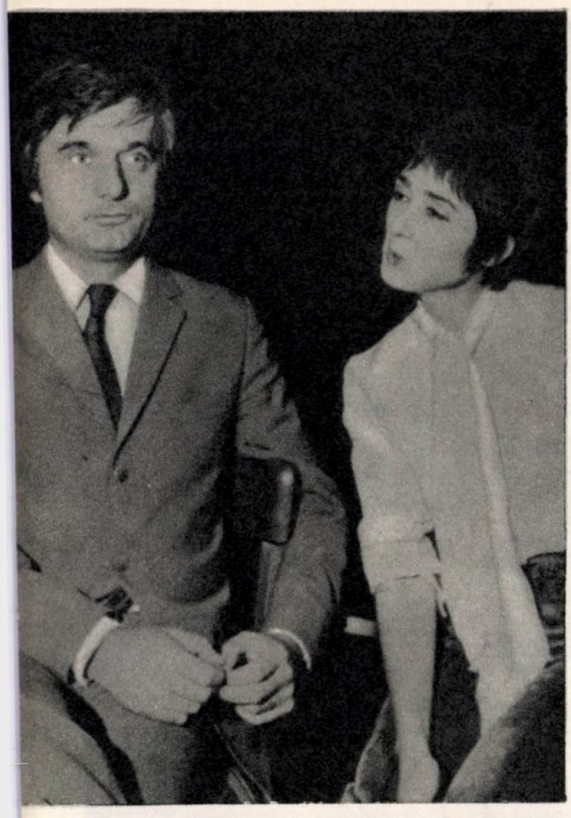

Dominique Paturel și Monique Tarbés, într-o scenă din *Mere pentru Eva*

preschimbat pe neașteptate într-un sarcastic misogin. Prototipul feminin, Eva, în răstălmăcirea lui Arout, este, în ultimă analiză, superficială, vicleană, stupidă, necinstită și iremediabil ușuratică.

Bătrînul, foarte bătrînul compozitor *Jean Wiener* a scris o muzică languroasă, cu valsuri și romanțe cîntate la acordeon, convins, cu toată candoarea, c-a reușit să exprime specificul rusesc.

Succesul spectacolului îl asigură însă cei doi excelenți comedieni: foarte simpaticul *Dominique Paturel* (a fost în București cu turneul Jean-Louis Barrault și, ceva mai înainte, cu Jean Vilar), atît de spontan, de firesc, de comunicativ, și *Monique Tarbès*, cu figura ei deosebit de expresivă, ochii negri, triști și vocea răgușită și tărăgănată, cu totul neteatrală, dar cu irezistibile inflexiuni comice, de care actrița abuzează, dînd, cu sau fără rost, o turnură burlescă fiecărei replici, deși e destul de îndrăgită de public pentru a nu mai avea nevoie să recurgă la asemenea efecte facile. Dar cît de emoționant a înfățișat infinita resemnare a Aniutei, sărmana fată urmărită de nenoroc, care și-a făcut o meserie din concubinajul cu diverși studenți săraci, în speranța că odată și odată unul dintre ei o va lua de nevastă.

AM INTRAT într-o băcănie cu *self-service*, să iau o sticlă de oranjadă, care costă un franc. Zîmbitoare, afabilă, patroana, care tronează la casă, îmi mulțumește de trei ori: o dată, cînd mă prezint cu sticla, a doua oară, cînd plătesc și, în fine, cînd ies pe ușă, de parcă aș fi cumpărat tot magazinul.

MADAME ALEXANDRE are ca partener un dansator cubanez de două zeci și doi de ani, foarte volubil, deși cunoștințele lui de limbă franceză sînt destul de aproximative, ceea ce nu-l împiedică s-o vorbească totuși cu însuflețire, deși după ureche, cu o totală desconsiderare a regulilor gramaticale, să discute cu aprindere, ba chiar să se și certe.

Într-o pauză, în culise, conversația alunecă, prin nu știu ce întîmplare, asupra tragediei antice și în special asupra lui Oedip. Madame Alexandre îi explică cine a fost Iocasta, cine Antigona și ce s-a întîmplat cu sfinxul. Tînărul Georges rămîne pe gînduri, apoi mărturisește cu melancolie: «Vezi tu, ceea ce-mi lipsește mie este un pic de cultură». O săptămînă mai tîrziu, Georges se duce să vadă la un matineu *Oedip-roi*, al lui Cocteau, în interpretarea lui Jean Marais. A doua zi, îi telefonează partenerei sale, ca să-i anunțe evenimentul. «Știi, adaugă el, încîntat, am văzut-o și pe maică-sa, pe Iocasta!»

SE CAUTĂ un *homme-muscles* la Folies-Bergeres. În orice spectacol de music-hall, trebuie să apară cuplul edenic, un Adam și o Evă cu un fizic cît mai apropiat de standardul frumuseții scenice, chit că nici unul dintre ei nu este în stare să facă un pas ori să scoată din gîtlej măcar o notă muzicală. *L'homme-muscles* va fi retribuit cu o sută și zece franci pe seară, adică de patru ori mai mult decît un dansator sau cîntăreț angajat la un bar de noapte.

EDUARD MÖRIKE

MAMEI

Vezi, din toate cîntecele, niciunul nu-i de
preț pentru tine. mamă!
Crede-mă, sînt prea sărac și prea bogat
pe tine să te slăvesc.
Un cîntec, încă neînfiripat în piept, îmi
strigi tu,
De nedeslușit, care, desigur, vrea să
mă mîngîie,
Cînd inima, fără curaj, lumea o
părăsește, și singuratice,
Părțile ei cerești, la statornica pace
cumpănesc.

În românește de PETRU SFETCA

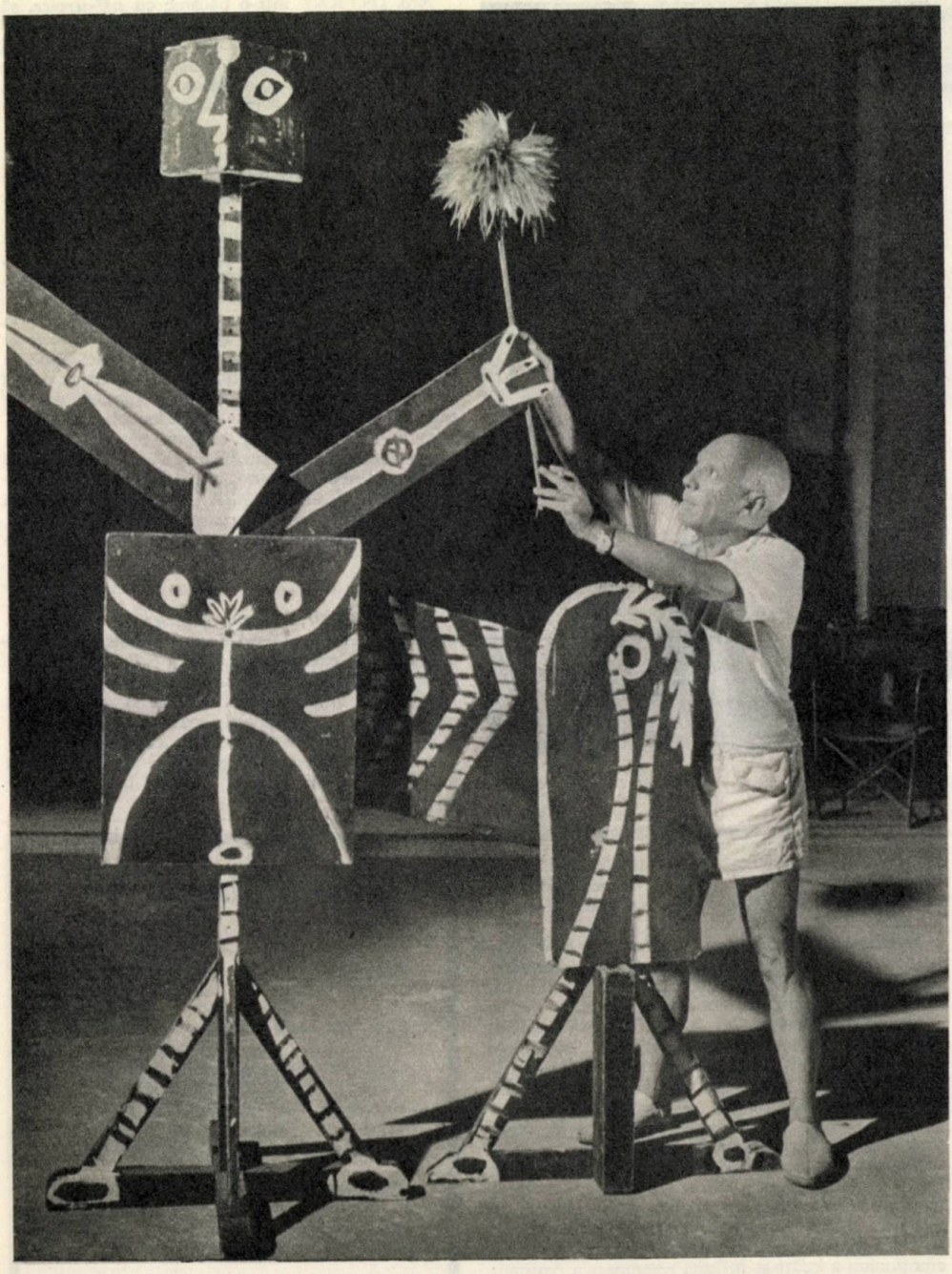

Figurile pictate, improvizate din diverse deşeuri găsite în atelier, urmau să fie folosite parţial drept fundal pentru film. Picasso foloseşte un *plumeau* pentru finisaj şi un altul ca mască provizorie.

ION DODU BĂLAN

ZILE ŞI NOPŢI ÎN SPANIA

Ţara contrastelor pe toate planurile • Sufletul complex al spaniolului de rînd • Pictorii cavernei de la Altamira • Bascii, rudele moţilor? • La Burgos, istoria a devenit poveste • În lumea lui Ribera, a lui El Greco, Velazquez şi Goya • La Mancha se îneacă în legendă • Orient în Occident? • Carnaval religios în Era Atomului

I. PEISAJ SUFLETESC

Poate priveşti acum, iubite prietene, harta Spaniei cu abruptele-i coaste, roase de apele Oceanului Atlantic şi ale Mediteranei, pe ale căror unde s-au legănat cîndva corăbiile lui Columb, deschizînd drumul spre un imens imperiu. Priveşti harta acestei ţări cu lanţurile ei de munţi purtînd nume de o stranie rezonanţă (Sierra de Guadarrama, Cordillera Cantabrica, Sierra Nevada), cu legendarele ei rîuri (El Ebro, Guadiana, El Guadalquivir) peste care se întind, ca un gînd îndrăzneţ, poduri uriaşe, impresionante care durează din epoca romană. Nu ştiu, însă, dacă harta poate reflecta, într-o măsură mulţumitoare, puternicele contraste din structura acestei ţări, din peisajul sufletesc al acestui popor? Căci aici contrastele se simt pe toate planurile. Contraste naturale între Andalucía palmierilor, a livezilor de portocali şi de lămîi, scăldată într-o lumină ireală încît s-a zis, cu drept cuvînt, că pămîntul ei nu se poate măsura în kilometri ci în raze de soare, şi între Galicia pescarilor ori Asturia minelor şi ploilor, între cîmpiile Castiliei, tivite la orizont cu lanţuri nesfîrşite de munţi golaşi; contraste între Nordul îmbelşugat, cu cîmpiile veşnic verzi, cu o agricultură îngrijită şi mecanizată şi între sărmanele sate din Extremadura, unde, pentru a putea cultiva o mînă de legume, omul e silit să desţelenească anevoios, cu sapa şi tîrnăcopul, păduri îndepărtate aducînd cu sacul în spate, pămîntul în preajma casei care pare mai degrabă o aşezare preistorică; contraste între camioanele blindate care transportă taurii pentru corridă şi între măgăruşii ce aduc merindele şi apa de la mari distanţe spre casele ţărăneşti, căţărate pe stînci, ca nişte capre albe; contraste economice, sociale, ideologice, între o lume încremenită în legendare superstiţii şi între o lume nouă, care continuă tradiţiile de luptă ale clasei muncitoare, atît de greu încercată în ultimele patru decenii; contraste între multitudinea de stiluri arhitectonice (roman, renascentist, baroc, gotic, pleteresc, mudéjar), între un glorios trecut istoric şi un prezent anchilozat de legi şi interdicţii, contraste atît de izbitoare încît te fac să crezi că grandioasele monumente ale Spaniei nu-s făcute pe măsura statului de azi, ci mai degrabă pe aceea a imperiului de odinioară. Şi toate aceste contradicţii dau certitudinea unei sigure deveniri dialectice, în care, cum e firesc, vor triumfa forţele binefăcătoare ale noului.

Îţi plimbi acum, poate, iubite prietene, ochii întrebători peste harta acestei extremităţi occidentale a Europei, care din pricina urmelor substanţiale lăsate de arabi, poate fi numită, pe drept cuvînt, şi un fel de Orient, şi te vei fi aşteptînd s-o descifrezi în cuvintele mele. Din păcate, nici o specie literară sau publicistică nu dispune de mijloacele cartografiei, care lesne poate reprezenta, la o scară redusă, o imensă ţară cu toate amănuntele «fizionomiei» ei, şi poate indica, desigur convenţional, relieful, bogăţiile

solului și subsolului, căderea ploilor, bătaia vînturilor, densitatea populației, producția agricolă, industrială și cîte și mai cîte! Dar, tot din păcate, dragul meu, nu poate surprinde relieful spiritual al omului cu munții săi de gînduri și speranțe, de amărăciune și deznădejde, cu zvîrcolirile inimii lui, cu temperatura sufletului său, cu rîurile lui de sudoare și lacrimi, cu bogatele lui zăcăminte de sensibilitate și visare, de indignare și mînie, cu toate comorile lui de pasiuni. Și știi cît poate exprima, uneori, o glumă, un oftat, o tăcere, o privire atentă în jur înainte de a răspunde la o întrebare sau a mărturisi un gînd. Cum ai putea trece aceste amănunte umane pe o hartă sau chiar într-o carte de istorie oricît de amănunțită? Ele pot fi ușor observate numai din contactul direct cu cetățeanul anonim de pe stradă, din tren sau din magazine.

Spaniolul de rînd are un suflet complex: deschis, ospitalier, prietenos, neînchipuit de cumsecade cu cei care-i inspiră asemenea sentimente, dar și circumspect, dur, orgolios cu cine simte el că nu-i merită încrederea; un suflet în care se amestecă pasiunea cu gelozia, mîndria cu supunerea, fantezia cu spiritul de organizare, răbdarea cu lupta conștientă împotriva nedreptăților și setea de libertate a personalității umane. Nu știu de ce mi se pare că numai aici putea să se nască figura simbolică a acelui Don Quijote care a năzuit cu atît eroism tragic «să îndrepte întortocheliile lumii și să-i ajute pe cei nevoiași». Sufletul spaniol, frămîntat de atîtea contraste mi se pare tot ceea ce această țară, atît de pitorească, are mai frumos. Sufletul acela popular, firește, și nu acela prefăcut, modificat într-o alchimie bigotă pe care-l ascund atîtea uniforme, căci este cunoscut că Spania de azi este, poate, țara cu cele mai multe uniforme. Un adevărat carnaval. Pe străzi își fac apariția ca pe o scenă, tot felul de personaje «bine-hrănite», cum spun ei, în uniforme preoțești, polițienești, călugărești, militare, etc. așa încît cea mai frecventă glumă pe care ți-o șoptește oricare spaniol se referă la faptul că Spania ar ajunge foarte repede în Lună dacă ar face o piramidă compusă, alternativ, dintr-un «guardia civil», un preot și o călugăriță.

Vorbeam de sufletul entuziast al muncitorului de rînd care, cum poate ai aflat, sărbătorește cu orice risc, ziua de *1 Mai* și luptă hotărît pentru drepturile sale; vorbeam de sufletul studentului care cere energic libertate de exprimare și democratizarea vieții universitare, de sufletul atîtor intelectuali și artiști, conștienți de răspunderea lor socială, prezenți în apriga bătălie de clasă. N-aș putea să-ți spun cum se organizează lupta comună și cum se duce munca de propagandă fiindcă trebuie să-ți mărturisesc că în Spania nu se poate vedea pe ziduri nici o lozincă și nici un afiș. Singura frază prezentă la orice colț de stradă este: «Prohibido fijar carteles!» (Afișajul interzis!) Am impresia, însă, că oamenii cu sentimentul îndătinat al țării lor, se pot foarte bine înțelege din ochi. Și bine știi că omul a locuit aceste pămînturi din negurile vremii și că pămîntul și-a lăsat amprenta pe sufletul lui. Mi-a confirmat o dată în plus, vestita peșteră de la Altamira, cu toate comorile ei de artă preistorică.

II. O CAPELĂ SIXTINĂ A EPOCII CUATERNARE

Ce miracol ascunde această cavernă ai cărei pereți de piatră, în frămîntarea lor milenară au creat proeminențe și inegalități pe boltă, folosite de artistul primitiv cu o surprinzătoare abilitate, încorporîndu-le în desenele sale pentru a da relief animalului. O mică scobitură conlucrează cu artistul pentru a crea ochiul mirat al unei zvelte căprioare; o proeminență, ușor modificată devine o coapsă, un pîntec, o coamă sau o copită de bizon, de ren, de cal ori de mistreț. Omul preistoric de la Altamira pare a fi crezut că ceea ce numim astăzi oxid feric reprezenta atunci, o încarnare a forței sîngelui dincolo de moarte și l-a folosit în desenele sale cu linii sigure și expresive, într-o gamă variată de la galben pînă la violet, de la roșu-cărămiziu pînă la gri-închis. Cine știe, poate acum zece sau douăzeci de mii de ani s-a folosit negrul de oxid manganic și cărbunele vegetal pentru a crea cu o surprinzătoare forță artistică o turmă de animale ante diluviene, ale căror trupuri grațioase, magistral conturate și animate de un suflu teluric, se strecoară prin alambicările gălbui ale tavanului, uimind, prin vioiciunea, prin autenticitate, nemurirea lor, privirile vizitatorilor.

După cum vezi, ne-am fixat itinerariul (după un studiu amănunțit și îndelungat) în așa fel ca să putem cunoaște Spania nu numai în spațiu ci și în timp. Și timpul istoric pare a veni aici din nord spre sud.

Îndată ce trecem Pirineii și granița franceză la Irun, începem vizita prin Spania, de la San-Sebastian spre Centru, străbătînd La Mancha Castellană și revenim apoi în Franța, — după un lung voiaj prin Andalucia, Catalunia și Insula Mallorca — pe la celălalt punct de frontieră, la Cèrbere.

III. CASTILLA ÎN SPAȚIU ȘI TIMP

Sîntem în străvechea Țară a Bascilor, în capitala ei: San-Sebastian. Este un oraș modern, o stațiune balneară pentru cei avuți, desigur, așezat pe malul Oceanului Atlantic, la vărsarea rîului Urumeea.

Cît de măreț și de insolit, acest sfîrșit de apă curgătoare! De fapt, mișcarea învolburată a apelor oceanului, lasă impresia că nu fluviul se varsă în ocean, ci invers. E o zi mohorîtă, ca de toamnă, cu ploaie măruntă și vînt rece de la munte. Oceanul se zbuciumă, geme ca un taur rănit într-o corridă; suflarea lui aspră ne biciuiește cu stropi de apă sărată silindu-ne să intrăm degrabă în muzeul de artă și etnografie, instalat în fosta mănăstire San-Telmo. Bogată colecție de exponate etnografice! Imaginația, hărnicia și inteligența îi caracterizează pe țăranii acestor plaiuri. Ciudată asemănare între uneltele lor casnice și

agricole, între portul și modul lor de viață și acela al țăranilor de pe la noi! Poate avea dreptate marele filolog Ovid Densusianu cînd susținea cu atîta ardoare, deși cu mai puține argumente, că bascii se înrudesc cu moții noștri. Merita acest neam basc, prezent pe acest pămînt de peste douăzeci de veacuri să fie înfățișat cu atîta însuflețire pe pînzele, cu fond de aur ale lui Sert, aflate în biserica mănăstirii, transformată în muzeu. Limba energică și bogată a bascilor — dacă nu mă înșel, cea mai veche din Europa — cu forța ei expresivă ne uimește și astăzi.

În drum spre *Bilbao*, autocarul merge vreme îndelungată, numai la 3—4 metri de țărmul oceanului. Adeseori, la curbe foarte pronunțate, ai senzația că treci pe deasupra oceanului. În stînga, țărm de piatră stearpă, cenușie; în dreapta, imensități nesfîrșite de albastru. Spațiul se topește parcă în timp și-ți dă senzația unei Eternități palpabile. Oceanul e acum liniștit; se mai odihnește, după atîta zbuciumare. Drumul șerpuiește spre interiorul Peninsulei, printre dealuri din ce în ce mai înverzite, pe versantele cărora se revarsă izvoare vesele, sprințare.

Bilbao, capitala provinciei Vizcaya, e un oraș pur industrial și comercial, așezat pe o vale largă, într-o regiune muntoasă, înecat mai toată vremea în fum și ceață. Istoria, cu fastul ei medieval, pare a nu fi trecut pe aici. În schimb, la Burgos, fostă capitală a Castiliei, istoria e mai mult decît prezentă, e de-a dreptul copleșitoare. Așezat pe rîul Arlanzon, la aproape 900 metri de la nivelul mării, orașul, cu un aer de o mare prospețime, adăpostește una din cele mai întinse catedrale din țară, la care s-a lucrat, începînd din 1221, vreme de trei veacuri. Construcția, într-un stil gotic nu tocmai pur, exploatează o colină, care pare a fi fost creată de natură anume în acest scop. De altminteri, aproape toată arhitectura Spaniei a fost concepută într-o strînsă determinare cu stînca și cu apa. Ai impresia că o anumită încolăcire a rîului în preajma unui imens picior de stîncă, pe care omul s-a simțit chemat să ridice un castel, s-a produs anume în scopul de a proteja creația umană. De aceea elementele naturale intră atît de firesc în structura arhitecturală. Unde n-a fost apă mare s-au folosit izvoarele din munții apropiați și s-au creat bazine în care se oglindesc coloanele și fațadele interioare încărcate de dantelării în piatră sau ghips. Se obține, astfel, o imagine mirifică, ce produce senzația că palatele folosesc în egală măsură și celor duși în veșnicie.

Dacă în palatele reale se plimbă azi numai vizitatori, îndeosebi turiști înalți și blonzi, englezi, americani și germani, urmărind cu ochii halucinați în ceața unei legende, povestită cu umor de ghidul spaniol, umbra unei fantome din trecut, în palatele ireale, proiectate în adîncul apei, tremură, parcă, la geamuri, siluetele șahilor arabi, ale regilor și împăraților spanioli. Acolo istoria devenită poveste, continuă să trăiască, fără a cere vizitatorului prea multă fantezie. Curțile interioare și grădinile cu flora lor exotică, par și ele a fi făcute după mitologica grădină a raiului. Spaniolii au avut mari arhitecți de grădini, care pot oricînd rivaliza cu Le Nôtre, creatorul grădinilor de la Versailles. Dar să rămînem numai puțin aici, la catedrala de la Burgos. Pentru a intra în catedrală trebuie să urci zeci de trepte lungi, amintind întrucîtva de cele de la «Sf. Petru» din Roma. În centrul bisericii se află mormîntul lui El Cid și al soției sale, Dona Jimena. În cele o sută de scaune, minuțios sculptate în lemn de nuc, înfățișînd scene mitologice și din Vechiul Testament, vin să asiste azi, în zile de sărbătoare, notabilitățile orașului, mai marii zilei, îmbrăcați în costume de epocă, nobilii, prefectul, primarul, consilierii, comandanții poliției, etc.

Am sentimentul că am nimerit în plin Ev-Mediu. Nici o deosebire între piesele din muzeul alăturat și între imaginile acestea. Sute de copii, încolonați, îmbrăcați în sutane albe, supravegheați de un stol de călugărițe, flutură prin aer ramuri galbene de palmier. O, doamne, copiii aceștia sînt pregătiți pentru a rămîne tot în Evul Mediu! «Es el Domingo de ramos» ne șoptește o bătrînă binevoitoare. Era, într-adevăr Duminica Floriilor, cînd am plecat din Burgos. Aici calendarul e plin de sfinți și de sărbători religioase, de te miri cînd mai lucrează oamenii. Dar cei ce muncesc nu prea au timp de ele. Toată viața orașului rămîne acum în jurul Catedralei, iar un bulevard larg și pustiu ne duce spre gară. De-a lungul drumului, patru șiruri de platani suri, neînmuguriți, cu crengile noduroase și contorsionate păreau o armată proletară, cu brațele ridicate în sus, cu pumnii strînși în semn de amenințare.

Păcat că nu puteau vorbi în locul oamenilor!...

Pentru cîteva zile sîntem la *Madrid*. O adevărată metropolă. Clădiri mari, cu o oarecare patină a vremii, parcuri renumite cu fîntîni arteziene, bulevarde spațioase pe care curg ca o apă învolburată mașini din toată lumea, (dar mai ales taxiuri), piețe cu statui impunătoare, biblioteci, muzee, o stradă cu «buchiniști» ca pe malul Senei, la Paris. Răsfoim cărți, enciclopedii și ne bucură prezențele românești, în multe dintre ele, deși ne jenează lipsa de informație exactă. (Dintr-o enciclopedie pentru tineret aflăm, de pildă, că România este o țară slavă!) La Biblioteca Națională întîlnim un profesor de teologie din Franța care fusese de două ori în România și s-a întors fermecat de țara noastră. «La vară mă duc din nou», le spune funcționarilor cu care stăteam de vorbă. «E un popor și o țară minunată!» Purta o frumoasă amintire unuia din secretarii U.T.C. ai orașului Sibiu, un tînăr admirabil, ne spunea el.

În aceeași clădire se află Muzeul Național de artă contemporană, cu piese celebre, pictură și sculptură, datorate, printre alții, lui Picasso și Henri Moore. Căutări inovatoare, eforturi creatoare, coloristică și linii surprinzătoare, în care vibrează cu adevărat sufletul veacului XX. Ajungem, însă, în fața unei plăci de ciment zgîriată cu un cui, în fel și chip.

— De aici lipsește un tablou, îi zic soției mele, l-or fi trimis la vreo expoziție.

Eroare! Apropiindu-ne, citim: «Pintura» de Antonio Tapies. Auzi, nici mai mult nici mai puțin decît *pictură*. Și cînd te gîndești că nu e singura «capodoperă» de acest gen! Dar cu toate abuzurile «inovatoare» ale unora, pămîntul Spaniei pare a fi predestinat încă din cele mai vechi timpuri ca leagăn al unei mari și adevărate arte.

Despre Muzeul Prado (unde spiritul de selecție n-a operat prea exigent, ba dimpotrivă) nu se poate vorbi într-o singură scrisoare, mulțumindu-mă, deocamdată, cu transcrierea celor cîteva impresii, legate strict de acei pictori spanioli care-mi par a exprima cel mai pregnant specificul național.

Mă uit la pînzele lui *Ribera*, acest pictor al *luminii*, înțeleasă nu ca element pictural, ci ca lumină în sine, ca subiect și substanță, și mă gîndesc la *Poemele luminii* ale lui Lucian Blaga; se leagă peste spații și peste timp două spirite și două lumi, cu o rădăcină comună, însă. Și la unul și la altul, lumea pare ca-n versul lui Arghezi, «pardosită cu lumină» iar lumina asta lină ca de psalm pare substanță de viață. Apoi singularul *El Greco:* expresie a transfigurării personajelor, a spiritualizării lor; figurile de sfinți și oamenii par din ceară vie, elastice, prelungindu-se la infinit, tinzînd spre supraomenesc.

Ieșim din lumea transfigurărilor și a luminii și pășim, alături de Velazquez, într-o altă lume, uneori fastuoasă dar obosită, alteori simplă, dar grandioasă, plină de prospețime și mișcare: *Portretul lui Filip al IV-lea*, al ducelui *de Olivares*, *Capitularea de la Breda*, *Torcătoarele* etc.

Fragment de viață autentică, tabloul «Las meninas», proiectat într-o oglindă ingenios așezată, dă vizitatorului senzația unei a treia dimensiuni, integrîndu-l întrucîtva în societatea prințesei Margarita și a doamnelor ei de companie, situîndu-l alături de pictorul ce domină, în persoană, întreaga scenă.

Cu pînzele lui Goya ne copleșește un freamăt din existența cotidiană a spaniolilor; o sete de viață autentică, o sănătate morală robustă inundă sufletele. Cîtă naturalețe! Ce culori vii și calde întrebuințează pentru oamenii obișnuiți, în ce mișcări firești îi surprinde, ce peisaje vesele și tonice!

E Spania și sufletul autentic spaniol sintetizat în aceste imagini. În schimb, tablourile «comandate» de potentați aduc izul unei istorii decrepite, poleită cu firet de aur, pe care-l rod, parcă, moliile invizibile ale degenerării. («Familia regelui Carlos IV», «Duque de Osuna și odraslele sale» sînt o mărturie grăitoare). Capriciile sale cu acele figuri stranii de avortoni, de monștri fizici și morali, conturează un univers haotic, dominat de un obsedant coșmar și mă îndeamnă a crede că Goya se situează în ascendența viziunilor kafkiene asupra aspectelor morbide ale existenței.

Dar cîte straturi de civilizație și de cultură a așezat istoria pe pămîntul Spaniei! De la arta rupestră din peștera de la Altamira, numită de unii «Capela Sixtină a epocii cuaternare», pînă la acea încercare de împăcare a morților căzuți în Războiul Civil Spaniol, concretizată în monumentul de la «Valle de los caidos» (Valea căzuților). O imensă catedrală scobită într-un munte de piatră în care s-au, strîns oasele beligeranților.

Se pare, însă, că gestul atît de uman al Antigonei nu poate fi parodiat. Cei trei ani de rezistență dîrză de pe baricadele Madridului, de pe malurile Tajului, din cîmpia Guadalajarei, au rămas în conștiința oamenilor, o dată cu amintirea de neșters a lui Garcia Lorca, Antonio Machado-Abeli înjunghiați de un Cain modern.

Atîtea jertfe, atîta vis neîmplinit a lăsat în sufletul multora o neagră amărăciune. Un muncitor bătrîn de la căile ferate, îmi face o mărturisire semnificativă, în drum spre Toledo. Spune că el a fost un mare admirator de fotbal, dar că după experiența dureroasă a Războiului Civil nu mai poate asista la nici un meci.

— «Mi se face rău cînd îmi văd confrații luptîndu-se între ei, fie și numai pentru o biată mingie... Și totuși, cine știe?... Viața e grea, senor!»

Pentru cei mai mulți, conștiința luptei e, însă, continuu trează. Căci, așa cum spunea poetul Miguel Hernandez, «Cine ar putea să pună vreodată uraganul în jug și să-l potolească, cine ar putea reține trăsnetul prizonier într-o cușcă?»...

Toledo: un oraș-muzeu rămas ca amintire dintr-o fostă capitală și dintr-un mare centru cultural. Aici Alfonso al X-lea a creat vestita Școală de Traducători, mi se pare, prima din Europa.

Seria de monumente arhitectonice prezente la Toledo poate constitui subiectul unui viu dicționar de stiluri: gotic, mudéjar, plataresc, arab, dovadă a influențelor reciproce care au avut loc de-a lungul veacurilor. «La noche Toledana», noaptea în care au fost decapitați 400 de nobili îmi poartă gîndul spre Alexandru Lăpușneanu. Și totuși cît de blînd a fost domnul moldovean!

Spada de Toledo, lucrată în aur și pietre scumpe, strălucește în vitrine și inundă strada. Înțeleg acum mai bine de ce Minulescu a preferat în viziunea lui simbolistă dominată de pietre scumpe și metale prețioase, să compare Luna cu o spadă de Toledo. Simboliștii se lăsau vrăjiți de acel *ceva* exotic și oriental de la Toledo, de acele străluciri de pietre prețioase, care concurează aici cu strălucirea soarelui.

IV. PE URMELE LUI DON QUIJOTE

În drum spre Cordoba, cît vezi cu ochii ne întîmpină nesfîrșita cîmpie, cultivată cu cereale și viță de vie. De aici provin renumitele vinuri spaniole: Valdepenas, Manzanilla. E un sfîrșit de primăvară în care pulsează o nemaiîntîlnită poezie. Se înourează. Pe cerul atît de senin al Spaniei încep să joace stranii figuri de legendă și mitologie. Cade o ploaie sfioasă, dicretă. În curînd apar dulci coline cu primele mori de vînt, ciudat simbol al zbuciumului și al temperamentului oamenilor de pe aceste meleaguri. Trecem prin La Mancha. Nu departe, iată hanul unde Don Quijote se bătu aprig cu un grăjdar pentru slujnica Maritornes. Apoi satul cu presupusa casă a Dulcineei sale. E o regiune tipic cervantescă, așa cum dealurile și codrii Moldovei sînt eminescieni.

Nesfîrșită întindere, fără început, fără sfîrșit, ca o legendă vie. Kilometri, kilometri de blîndă monotonie, tristețe și visare. Grîul unduiește aici, la sfîrșitul lui aprilie, ca o mare verde. În foșnetul lui parcă se rostesc sfaturile morților pentru cei vii, căci sentimentul continuității și al tradiției se manifestă aici cu o forță telurică.

Siluetele morilor de vînt rămîn tot mai mult în depărtare, dar pentru mine morile acestea stranii și misterioase nu se distanțează atît în spațiu cît în timp. De aceea, nu știu de ce, simbolicele mori nu mi se păreau *acolo* pe coline, ci *atunci*, pe vremea lui Don Quijote.

La Mancha se îneacă în legendă în vreme ce ajungem în splendidele crînguri de măslini, bine întreţinute, arate şi grăpate cu tractorul. Trecem prin cheiurile de piatră ale muntelui Sierra Morena. Tuneluri, cred că peste douăzeci de tuneluri, ne ascund splendorile peisajului. Ieşim din Andalucía. Ne dăm seama mai întîi după melodia fredonată de un soldat, care gustase — se pare — binişor din vinul de Manzanilla sau poate Valdepenas. Ascult cîntecul şi mi-aduc aminte de o splendidă caracterizare a muzicii populare andaluziene, datorată lui Enrique Larreta care spunea că: «Este o îmbinare de atîtea lucruri profunde şi milenare, este în acelaş timp jalnică şi distinsă, dezolantă şi tonică, zdreanţă şi purpură, gunoi şi trandafir». Melodia pe care o ascultam confirma fiecare din epitetele acestea antinomice. Spre vecernie, ajungem la *Cordoba*. Altă lume sudul acesta dogoritor. Străzi întortocheate şi înguste, o puzderie de pieţe dreptunghiulare, în care vezi oameni trîndăvind, fără lucru. Casele-s vechi, îmbătrînite, cu interioare luxoase, însă şi curţi splendid împodobite cu faianţă şi flori. Oamenii mai deprinşi cu paharul, mai delăsători, mai prost îmbrăcaţi. Pe unii se vede sărăcia. Monumente de artă arabă dăinuie transformate în edificii creştine. Interiorul Moscheei cu opt sute de coloane pare o pădure cu arbori de piatră. Cîtă dreptate avea Machado cînd zicea că aici «Roma cîntă în Moschee şi Guadalquivirul plămădeşte visul lui Abderraman». Seara are loc procesiunea religioasă, în toate oraşele spaniole. Cît bigotism! Cîtă naivitate în dramatizarea subiectului biblic al urcării Crucii pe Golgota. O mulţime imensă de oameni. Procesiunea se deschide cu 5 călăreţi în somptuoase costume militare de epocă. Coifuri aurii cu pene albe, tunici roşii şi albastre cu nasturi strălucitori. Caii împodobiţi de paradă. o fanfară de gornişti şi toboşari, în uniformă. În urma lor oameni în reverende şi cape albe, cu capişoane care acoperă complet figurile. Unul poartă pe spate o cruce imensă de lemn. Mulţi sînt desculţi şi legaţi cu lanţuri la picioare şi cu funii la brîu. Carul alegoric e împins de oameni. În car, Isus pe cruce. Fecioara Maria, Maria Magdalena, cei doi tîlhari răstigniţi, totul în mărime — să zicem — naturală. O mulţime de oameni cu lumînări în mîini urmează cortegiul. Să fiu iertat, dar toată preocuparea pentru sugerarea sentimentului tragic îmi pare acum un anacronic şi întristător carnaval pentru omul erei atomice. De aceea n-aş putea subscrie la caracterizarea lui Anselmo Gonzales Climent «Cordoba are înţelepciunea care-i lipseşte Seviliei, seriozitatea pe care n-o cunoaşte Malaga, profunzimea la care nu rezistă Cadiz, plasticitatea care nu înfloreşte în Jaén, tragedia integrală pe care n-o trăieşte Levantul andaluz, măreţia ce devine fragilă în Huelva, realismul care nu se potriveşte cu Granada». Aceeaşi procesiune jalnică la Sevilla. Oraşul acesta este o imensă arhitectură cu reflexe şi gesticulaţii vii, de o neliniştе particulară. Aici totul vibrează, freamătă; pluteşte parcă într-o legănare de basm. Catedrala, în faţa căreia Cervantes a exclamat: «*Dumnezeule mare, cum mă înspăimîntă această măreţie*», este o adevărată epopee în piatră. Din *La giralda*, uriaşul turn al Catedralei o excelentă vedere panoramică a oraşului spoit aproape numai în alb. Pe multe acoperişuri, flori şi iarbă măruntă, adevărate grădini. Privirile se duc departe pe valea Guadalquivirului, unde întîlnesc poate cele mai multe elemente din ceea ce se cheamă spiritul spaniol. *Alcazarul*, palatul fortificat al Seviliei în stil *mudéjar*, şi *Alhambra* din Granada sînt pentru noi edificiile cele mai tulburătoare din cîte se pot vedea pe pămîntul Spaniei.

Şi multe aş avea să-ţi spun, prietene, dar mă opresc aici, sperînd că într-o zi îţi voi vorbi de sîngeroasele corride, de tauri de rasă şi toreadori, de Malaga... despre livezile de portocali şi orezăriile valenciene, despre Catalania şi Barcelona, Mediterana şi Mallorca...

JOHN MANSFIELD

FEBRĂ DE MARE

Mă cuprinde un dor să m-avînt din nou spre cerul pustiu, pe-o tristă mare,
Într-un vas înalt, călăuză avînd o stea călătoare.

Să simt în palmă zvîcnet de cîrmă, vînt în ureche şi pînze foşnind,
În privire să-mi vină, prin pîcla-alburie, zori pale pe ape mijind.

Mă cuprinde un dor să mă-ntorc în larg, căci mă cheamă nebunele ape,
Mă strigă pe nume; nu pot să rezist; mă duc să le fiu aproape.

Şi tot ce doresc, e un vînt cumplit, în zare gonind nori albi călători
Obrazu-mproşcîndu-mi cu spumă zburată; iar sus, pescăruşi ţipători.

În româneşte de AUREL COSMOIU

PETRU POPESCU

ISTAMBUL BEIRUT BYBLOS

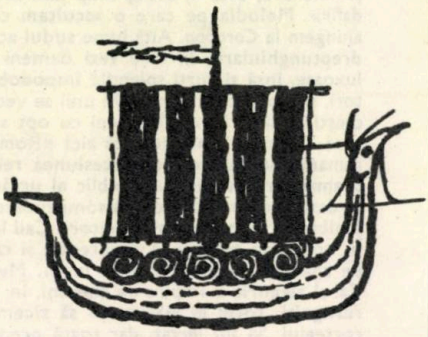

De sus, Istambulul nu are nimic oriental. Se vede o amestecătură de oraș, iar avionul, apropiindu-se de aeroport, îți arată mai mult periferiile, identice cu atîtea periferii din alte țări. Pînă să ajungi însă deasupra lor, avionul plonjează atît de brusc încît parcă te-aruncă de-a berbeleacul în mare. Mare văzută sub un unghi cu totul neobișnuit, verde-neagră, foarte tulbure, abia clipocită de valuri lenețe. Avionul se repede în ea, cît pe ce să-ți iei rămas bun de la viață. În ultima clipă se redresează, apucă pămîntul sub roți, uite aeroportul, uite steagul roșu cu semiluna clasică, reclame de petrol ale marilor companii din occident. Ne oprim, coborîm, e un vînt brutal și destul de rece, și plin de turci galbeni, cu mustăți mari, cu vîrfurile răsucite în sus.

E prima clipă cînd îți poți da seama că alții sînt mai orientali decît tine, și că aici e doar pragul orientului. Ochii castanii au o lucire grasă, ca mierea veche. Niște vameși în uniforme par caricaturi, dar seriozitatea și firescul mișcărilor te împiedică să rîzi. În aeroport, care e mic de tot și are un aer de gară de provincie (îi spune Yesilköy), tot felul de bărbați care par fără treabă, vorbind uneori între ei, apăsat și repede. Și mustăți, mustăți, mustăți! Din cînd în cînd apare cîte-un individ gelatinos, îmbrăcat orbitor, cu maniere de mare domn, tot cu tenul otrăvit și o mustață mică, parcă trasă în peniță. La etajul întîi al aeroportului e un fel de bazar, care vinde antichități orientale (arme, podoabe, îmbrăcăminte), foarte scumpe și probabil nu toate autentice. Vînd trei turcoaice poliglote, cu obrazul complet descoperit (feregeaua în Turcia modernă e o raritate de care turcii se miră chiar mai mult decît străinii), una e blondă natural, alta roșcată natural, alta are părul vopsit blond. Te uți la ele și nu știi ce să crezi. Între ele vorbesc turcește foarte animat, și au tonul deodată mult mai apăsat, mai dur.

Intru în vorbă cu doi tineri pakistanezi foarte gătiți. Îmi spun că sînt marinari și că se întorc acasă. Dacă sînt marinari, de ce cu avionul? Îmi explică o poveste încurcată, cu sindicatul marinarilor din Pakistan, cu rezilierea unui contract etc. Par de șaisprezece ani, cu totul imberbi, cu trăsături de o puritate copilărească, țigănoși de tot, cu încheieturile mîinilor de o subțirime dureroasă. Nici nu se uită în jur, cu totul plictisiți de voiaje, fumează havane pe care le aprind cu o brichetă de aur. Declară că amîndoi sînt căsătoriți. Insist și îmi arată fotografii de familie. Deși politicoși, se poartă tot timpul ca niște prinți iritați.

Trece pe lîngă mine o pereche de turci. Femeia, cu un păr negru sclipitor, cu fața lucioasă și ciocolatie, îi spune dramatic bărbatului:

— Orhan! Orhan!

El, cu buzele strînse într-o expresie jignită, nu spune un cuvînt. Scena mi se pare deodată de o familiaritate acută. Tresare poate în mine fărîma turcească: bunica mea maternă s-a născut Pașa, într-o familie de turci creștinați. Dar, uitîndu-mă la fețele gălbui din jur, mă simt foarte spălat și înstrăinat de surse, mă simt de-a dreptul septentrional.

De la Istambul la Beirut, datele asiatice progresează uimitor. Pămîntul Libanului e roșu, un roșu uneori de miez de pepene, cerul de un albastru atît de curat încît arată fals, marea deschisă, fosforescentă, parcă iluminată pe dinăuntru, vegetație de un verde ultravital. Și acestea sînt culorile lunii noiembrie. Ne dăm jos într-o căldură de august românesc, și am un șoc auzindu-mă strigat pe nume.

E o stewardesă libaneză, care zburase cu noi de la București. Se repede spre mine agitînd ceva în mînă, în timp ce mă strigă din nou, pronunțînd corect, are experiența numelor românești. N-am văzut de mult un cap mai expresiv. O fată foarte tînără, ori numai arătînd foarte tînără. Are un ten închis, de scoică poleită, nasul mare și foarte fin

desenat, cu nările palpitînd înspăimîntat, figura lungă, anguloasă, buzele foarte subțiri, părînd violete în tenul întunecat, dinții albi și mici, e slabă, nu e frumoasă; de o grație de necrezut. Și urechile le are mari și puțin deslipite de cap, foarte vizibile, căci părul negru e strîns într-un coc pe care e așezată toca albastră a companiei libaneze. Chipul tot îi freamătă, iar ochii extraordinar de limpezi și de mari mă privesc îngroziți, plini de un enorm reproș, încît o secundă mă simt în chip absurd vinovat de cele mai îngrozitoare crime. Cauza e vulgară: am încurcat tichetul de bagaje. Mergem împreună la un funcționar și ea îi explică ceva în arabă, cu aceeași participare, cu același palpit. Încurcătura se clarifică, îi mulțumesc, și îmi zîmbește deodată, scurt, ca o perlă care se deschide și se închide, apoi dispare, iar eu mă îndrept spre vamă.

Din prima clipă trebuie să observ că oamenii au fizionomii dintre cele mai amestecate și arată foarte deosebit (turcii, cîți erau pe aeroport la Istambul, păreau mai unitari, și mai ales mai lipsiți de rafinament rasial, mai din topor), deși peste toți se așterne o patină semitică neîndoielnică. Vameșul are părul argintiu, nasul încovoiat, și lenevie nobilă, de sultan, în aplicarea ștampilei. Femeile, cîte se văd aici, sînt toate urîte: brune, mustăcioase, cu nasul mare, mici de statură, echilibrînd dizgrațios, pe picioare subțiri și scurte, niște piepturi opace, niște șolduri monumentale, niște coapse bogate. Mai tîrziu, aveam să văd la Beirut blonzi și roșcați, lucru la care nu m-aș fi așteptat printre arabi (libanezii, de altfel, în mare parte creștini de secole, se cam supără cînd îi numești arabi, ținînd să afirme că poporul libanez e de o rasă diferită). Am stat de vorbă cu un arab roșcovan și pistruiat, fizionomie tipică de ghetou european, care susținea că nuanțele deschise confirmă ascendența feniciană, cît și corcirea cu cruciații. În genere, oamenii sînt mici de stat ori mijlocii, deseori cu musculatură substanțială, dar cu șolduri patrate, picioarele scurte, umeri turtiți. Părul e sclipitor și ondulat, mai ales brun, ochii căprui ori negri (uneori verzi sau chiar albaștri), nasul mare, sistemul pilos sălbatic. În genere, statura și nasul îi deosebesc mai sigur de europeni decît alte date. De altfel, pe măsură ce pătrundem mai adînc în oraș nu mai putem fi siguri de nimic. În Beirut, afară de europeni (printre care există și români), trăiesc arabi musulmani de mai multe rituri, arabi creștini de mai multe rituri, armeni, greci, turci, evrei, sirieni, egipteni, negri de diferite confesiuni și proveniențe. Numai actele pot identifica în chip cert pe cineva. Senzația de caleidoscop uman e de altfel delicioasă. Te regăsești într-adevăr într-o matcă a omenirii.

Prima impresie despre Beirut e bogăția. Cea mai mare parte a orașului e foarte nouă, de blocuri ultra moderne, de o eleganță frapantă. Oraș de oameni bogați, adică îmbogățiți peste noapte. Opulența e atît de generală încît devine apăsătoare și respiră o anumită falsitate. În Liban, lumea se îmbogățește din chiriile pe care le încasează de la industriile străine instalate aici. Foarte puțină lume muncește efectiv. O națiune mică, compusă aproape în întregime din rentieri. Psihologia de «nouveaux riches» e de rigoare. Oamenii vor să imite întru totul Londra ori Parisul, sînt foarte conformiști și foarte snobi (în noiembrie, pe o căldură de plus treizeci de grade, doamnele din Beirut poartă blănuri, aliniate după moda Parisului care așteaptă prima zăpadă!).

Orașul, ultra modern, policrom, simfonizat moaptea de reclame și de luciul, mișcător al limuzinelor americane e firește frumos: un New York în miniatură. Personalitatea lui e însă în cartierele vechi, cu somptuoase palate păzite între ziduri geloase, modelate de grădini delicate, cu ferestre zăbrelite în care mai tremură umbra unor flori de serai. Cîte-o cafenea arabă, cu narghilele, revelă deodată fondul adînc și adevărat.

În souk (tîrgul arab: există un souk pentru fructe, altul pentru îmbrăcăminte, altul pentru aur, care e foarte ieftin aici etc.), zgomotul, îmbulzeala, amestecătura, sînt din o mie și una de nopți. Libanezii, foarte occidentalizați (mai ales de dominația franceză, care a lăsat urme foarte vizibile) respectă de fapt întru totul convenția orientului, iar creștinismul maronit, foarte fidel formei catolice, e dublat pe dedesubt de o dispoziție sufletească pur asiatică. Modernizarea materială departe de a semnifica o sinteză între răsărit și apus, și frecventarea familiilor libaneze (cumplit de tradiționaliste) te convinge de imuabilitatea gîndirii și raporturilor. Tinerii de ambe sexe se căsătoresc devreme, fac copii mulți și devin pe viață sclavii numeroasei familii, fără nici un alt orizont decît cel tribal.

Pe un bulevard luxos, care coboară spre Mediterana, o surpriză: restaurantul Mamaia, pe a cărui firmă e notat numele proprietarului — Jean Orza. Intru: un decor de folclor românesc, cusături cu motive naționale pe pereți, cănі de ceramică, linguri de lemn etc. Sînt servit de arabi îmbrăcați în ițari. Apare în fine proprietarul, Jean Orza, originar din Cluj și-mi spune, într-o românească perfectă ce nu și-a pierdut accentul ardelean, că posedă trei restaurante la Beirut, că s-a mutat în Liban în anii '50, că venea din Franța, că vrea acum să emigreze în America. Știe despre țară o mulțime de lucruri și e foarte mîndru de succesele noastre sportive. Nu mai are însă deloc rude în țară, în timp ce în Statele Unite îl așteaptă niște veri. Dar îmi mărturisește că ideea unei noi călătorii îl obosește grozav. Aici afacerile nu merg grozav, și nici nu prea suportă clima. Lista de bucate e plină de specialități românești, începînd de la mititei.

În afara acestei întîlniri pitorești, constat mereu și peste tot ce bine e cunoscută România în Liban. Cei mai mulți libanezi cu instrucție subțire cunosc istoria cărților de cult tipărite pe teritoriul țărilor române pe care le foloseau creștinii arabofoni de aici acum trei sute de ani. Foarte mulți libanezi au vizitat România înainte de război. Și mai mulți au văzut-o după război. Aflu că schimburile dintre România și Liban ating cifre substanțiale. La A.U.B. (American University of Beirut — cea mai veche universitate americană din afara teritoriului, fundată acum o sută de ani) întîlnesc în decorul cărămizii aparente, cu bizare efecte protestante, aici, între palmieri, niște tineri armeni din părinți originari din România. Vorbim românește și îmi spun că studiază medicina și electronica, dar că vor pleca să-și caute un angajament în Statele Unite. Libanul e o țară de negustori și nu poate absorbi

decît o mică parte a speciei intelectuale pe care o creează. La un liceu catolic franţuzesc dau peste un preot cărunt care a fost în România în 1929 şi afirmă că n-o va uita cît va trăi: o ţară atît de încîntătoare, oameni de aur etc. Asemenea cazuri se întîlnesc la fiecare pas, şi mă simt simbolul unei mari naţiuni europene, al cărei spirit bate ca un val pe un ţărm îndepărtat.

Libanul e o ţară de biserici şi moschei, şi există aici atîtea secte încît ameţeşti, arătînd la fel de viguroase ca atunci cînd au fost formate. Mi s-a spus pe un ton glumeţ că în Liban lupta dintre monophysiţi şi nestorieni continuă încă. Musulmanii sînt şi ei divizaţi. La atîţia credincioşi trebuie şi o mulţime de lăcaşuri de cult. Am crezut întotdeauna că Bucureştiul e un oraş de biserici fără egal pe lume. Beirutul e tot aşa, şi lîngă o somptuoasă catedrală maronită se deschide o moscheie înverzită de vreme, la uşile căreia aşteaptă un flux de pantofi şi papuci de toate vîrstele şi culorile.

Remarcabilă e intruziunea arhitecturii moderne în aceste lăcaşe. Pentru că comunităţile au bani iar contribuabilii au şi ei şi nu se zgîrcesc la danii, am văzut nu numai multe biserici construite foarte modern şi îndrăzneţ, ci chiar moschei care rup cu tradiţia, ceea ce m-a mirat mai mult. Mi s-a spus că, spre deosebire de alte ţări arabe, musulmanii libanezi sînt mult mai puţin terorizaţi de tradiţie. Înăuntru, bisericile maronite noi sînt splendide. Prima impresie, pentru un român obişnuit cu barocul răsăritean, e aproape o frustaţie: biserica e de piatră albă, cu vitralii moderne, uneori pictate abstract, cu bănci simple de lemn lustruit; plină de lumină. După cinci minute însă imaculaţia te cucereşte, simplitatea e de-a dreptul biblică, unghiurile drepte evocă parcă puritatea dogmei. O biserică armenească veche, înecată în aurărie, în care intru după aceea, mi se pare de-a dreptul îmbîcsită. Efectul psihologic asupra fidelilor, mai cu seamă asupra tinerilor, trebuie să fie foarte pozitiv. Mă duc la slujbă duminică dimineaţa: bisericile sînt pline, tineret foarte mult. De altfel, toţi libanezii poartă cruci substanţiale, de aur, ori, dacă sînt musulmani, mîna lui Mahomed. Taxiurile, conduse în cea mai mare parte de musulmani, sînt şi ele decorate cu mîna lui Mahomed. Un şofer care mă duce la Bab-Edriss conduce ţinînd în mîna stîngă, în contact cu volanul, nişte mătănii. E o lume de fideli. Orientul, leagănul religiilor, în care religiile sînt mai noi şi mai viguroase decît oriunde în altă parte.

Excursie la Byblos. E un fel de a vorbi, căci nu faci cu automobilul nici o oră. Libanul, ca şi Israelul, e o ţară «cît o familie». Să vrei şi nu poţi să te rătăceşti. Ne grăbim, căci aici, în noiembrie se întunecă foarte repede şi ciudat: din înalt, soarele cade deodată în mare, şi la ora cinci după-amiază, după o tranziţie minimă, se înserează. Din cauza anotimpului probabil. Dar cum să apreciezi anotimpul cînd totul e în floare? Ţara asta are, în decorul ei natural, o mare insinuaţie senzuală. Iese din mare ca un măr. Marea e albastră, intensă, metalică, falsă aproape, iar pămîntul e de la galben copt la roşu ca sîngele, şi are un miros special, greu, uşor putrefact, parcă amintind o anumită obscenitate. Trunchiurile copacilor par de ceară portocalie, verdele e tare ca un smarald spart, cerul de cobalt. Moliciunea, leşinătura peisajului, în care şi praful e dulce, se combină ciudat cu o asprime de piatră uscată de soare, şi sărătura mării roade în carnea ţărmului. Pe urmă orizontul se spală, culorile se despart, rămîi într-o lume de început, şi te gîndeşti că mîntuitorul ar fi putut într-adevăr să păşească pe-aici. Un pămînt insidios şi cameleonic, ca toate pămînturile vechi.

Cînd ajungem la Byblos, încă nu s-a întunecat. Cioburi feniciene, ruine cruciate. Portul antic e foarte mic, ridicol. Byblos se spune azi în arabă Jebail (după o clipă de gîndire recunoşti corupţia de la Gebalul biblic). Cum mi s-a mai întîmplat cînd am văzut locuri istorice (am avut prima oară impresia asta în ţară, la Histria), nu-mi vine să cred că un spaţiu atît de mic, şi, în fond, atît de comun, poate fi un depozit al omenirii. Portul, vestitul papirus, adoraţia lui Adonis, da, desigur, toate astea au existat, dar unde, chiar aici? Nu e de necrezut? Istoria parcă se neagă pe sine. Azi, pe aceste locuri, bande vesele de libanezi tineri, cu bani, în splendide automobile de lux, umplu aerul de jazz. Locurile pe care le-a călcat Messia nu sînt iertate de ştampila epocii.

LARS GUSTAFSSON

INSCRIPŢIE PE O POARTĂ

«Mă prefac în piatră şi durerea rămîne».
De tălmăcit. Dar în ce limbă? Şi cum?
Trebuie să tălmăcesc. Strigă să fie tălmăcită,
ca şi cum n-ar fi fost gata scrisă. Există alte cuvinte?
Dar totul este gata scris. Şi cu aceeaşi scriere.

Tălmăcire din limba suedeză
de MARIA şi PETRE BANUŞ

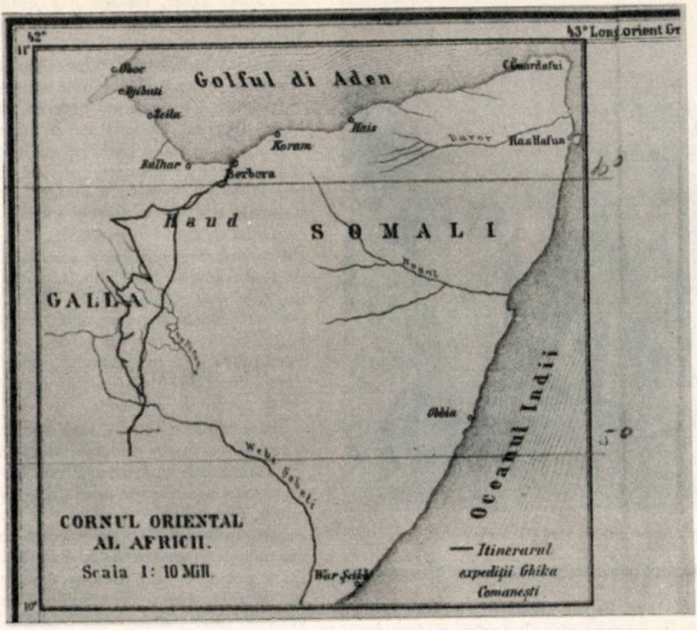

Itinerariul expediției Ghika
până la 5° latitudine nordică.

ROMÂNII, ÎN ȚARA SOMALILOR

O EXPEDIȚIE ȘTIINȚIFICĂ ROMÂNEASCĂ LA SFÎRȘITUL SECOLULUI AL XIX-LEA

După epoca marilor descoperiri geografice, oameni de știință tot mai numeroși au organizat expediții în zone limitate, călăuziți de ideea că astfel ar putea aduce omenirii reale foloase.

Contribuția românească la asemenea expediții nu este lipsită de importanță. Să indicăm doar cîteva nume: spătarul Milescu străbate drumuri necunoscute, care-l duc în Capitala imperiului chinez; voievodul Moldovei, Dimitrie Cantemir, devenit spre sfîrșitul vieții prinț al imperiului rusesc, explorează ținuturile situate la est de Marea Caspică; geologul Grigore Ștefănescu face numeroase călătorii și participă apoi la congrese internaționale, aducînd un prețios aport științelor geografice și geologice; Iulius Popper călătorește prin Asia și întreprinde explorări în Țara Focului; B. G. Assan face cercetări științifice în Oceanul Înghețat de Nord, explorează insulele Spitzberg și, în ziua de 15 iulie 1896, ajunge la numai nouă sute de kilometri depărtare de Polul Nord; Albert Ghica călătorește, în anii 1897—1898, prin Maroc și pătrunde pînă în inima munților Atlas; frații Strat cercetează coastele Guineei; Emil Racoviță, speolog de renume mondial, membru al expediției «Belgica», face rodnice cercetări la Polul Sud, iar S. Pleniceanu întreprinde, la sfîrșitul secolului trecut, lungi călătorii în bazinul fluviului Congo.

Expedițiile acestea au contribuit, pe de o parte, la îmbogățirea și sistematizarea cunoștințelor geografice din acea vreme, iar pe de altă parte au sporit considerabil prestigiul nostru în lume.

Printre expedițiile românești, care au avut o însemnătate științifică deosebită, a fost și aceea condusă de Dimitrie Ghika-Comănești și fiul său, Nicolae, în 1895—1896, în cornul oriental al Africii, cunoscut pe atunci sub denumirea de Țara Aromatelor sau Țara Somalilor.

DE LA BERBERA PÎNĂ ÎN PREAJMA ECUATORULUI

Datorită legăturilor, pe care cei doi exploratori români le-au avut atît în țară, cît și în străinătate, expediția a putut fi temeinic organizată, folosindu-se numai mijloace financiare proprii. De la Londra, au fost cumpărate armele, instrumentele, îmbrăcămintea și echipamentul. Tot de acolo au fost obținute scrisorile de recomandare din partea guvernului englez către autoritățile din Aden și Berbera, pe baza cărora exploratorii să poată pătrunde, cu o caravană numeroasă, în Țara Somalilor, spre sud, pînă la Ecuator.

Dimitrie și Nicolae Ghiöa s-au îmbarcat, la Trieste, în ziua de 3 octombrie 1895, pe vasul austriac «Imperatrix», cu destinația Berbera, unde îl așteptau nu numai bagajele, care au fost încărcate apoi pe spinarea a șaptezeci de cămile, ci și un

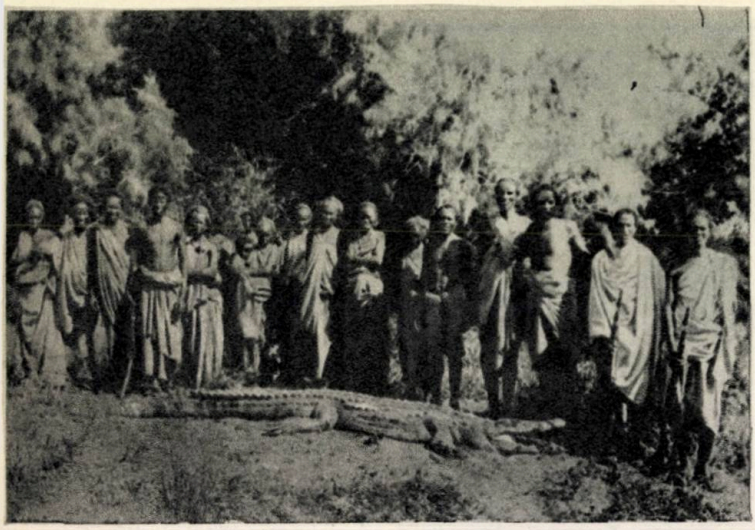

Somali din tribul Gheleimis, lîngă o pradă smulsă fluviului Sebeli.

numeros grup de indigeni, care trebuiau să apere caravana, să îngrijească de cămile, de cai şi de catîri, iar unii dintre ei avînd misiunea de interpreţi. Şeful lor, Egge Nerlayo, era un somal, «*de talie herculeană, demn şi impunător*». În afară de diferite dialecte somale, el vorbea curent limba engleză.

Ajunşi la Berbera, în ziua de 22 octombrie 1895, cei doi exploratori români şi-au definitivat cu migală itinerariul, pe care aveau să-l parcurgă. Împrejurările făceau ca o parte din regiuni să prezinte reale primejdii. Astfel, Etiopia terminase victorios războiul pentru menţinerea independenţei. Negusul Menelik se pregătea să construiască la Addis Abeba (Floarea cea Nouă), o nouă capitală, şi întreprinsese o campanie de anexare a teritoriilor unor triburi somale. Drumul nu trebuia, deci, să se apropie prea mult de frontiera etiopiană. Au ocolit spre vest, prin punctele Abdu Isak — Haraf — Jigjiga — Dagbadur — Webi Sebeli (Fluviul Leoparazilor), la sud de Somoretu şi, ca punct terminus, o pădure ecuatorială nordică de 43 grade longitudine estică. După o călătorie de peste două luni, expediţia a atins localitatea în ziua de 3 ianuarie 1896.

VIAŢA SOMALILOR

Pretutindeni, băştinaşii i-au primit pe exploratorii români cu bunăvoinţă. Faptul acesta le-a permis să facă numeroase observări şi însemnări cu privire la trecutul şi obiceiurile somalilor. Spicuim, din însemnările lui Dimitrie Ghika: «*Populaţia somală trăieşte din agricultură, creşterea vitelor, din vînat şi din fructele ce se găsesc pretutindeni din belşug.*

«*Toate muncile mai grele ale gospodăriei sînt făcute de femei. Ele se îngrijesc de vite, cară apa şi lemnele, purtîndu-şi în spate copiii pe care mai întîi îi vîră într-o legătură. Din fibrele unui copac împletesc donițe, unse pe dinăuntru cu o soluţie care le face impermeabile, iar din fibrele arbustului «galal» ţes pături moţoase şi învelitori pentru locuinţe. O astfel de repartizare a muncii nu se face prin silnicie, ci în baza tradiţiei. Femeile sînt foarte respectate de soţii lor. Ori de cîte ori aceştia încep vre-o tocmeală, ele se înfăţişează şi participă fără jenă la discuţii. Fiind mai bune de gură decît bărbaţii şi apărîndu-şi cu dîrzenie punctul lor de vedere, ele reuşesc, aproape întotdeauna, să obţină preţurile cele mai bune.*

Ori de cîte ori ne apropiem de aşezările somale sau ne întîlneam cu numeroasele lor caravane, va nota Dimitrie Ghika, *femeile mai tinere se ascundeau şi ne priveau numai din adăposturi, pe cînd vreme fetele îşi vedeau liniştite de treburile lor, păşind cu nasurile ridicate cît mai sus şi cu ochii aţintiţi spre orizont, prefăcîndu-se că nici nu-i văd pe noii sosiţi*».

Despre bărbaţi, Dimitrie Ghika a notat: «*ei pregătesc armele şi otrăvurile pentru săgeţi, vînează şi-şi petrec timpul în lungi consfătuiri cu privire la expediţiile viitoare*». Somalul este înarmat întotdeauna cu o lance lungă şi alta mai scurtă, foarte bine ascuţită, pe care o aruncă, cu precizie, la mare distanţă. El mai are o sabie scurtă, un scut din piele de rinocer şi foarte multe amulete, pe care le poartă la gît, pentru a fi ferit de duhurile rele şi de fiarele viclene. Iscusinţa de a lovi duşmanul şi vînatul cu lancea şi agilitatea somalului de a se folosi de scut sînt însuşirile lui cele mai remarcabile. Vînatul preferat constă în: lei (libah), elefanţi (maroni), rinoceri (aual), leoparzi (gebeli), hiene (waraba), zebre (fero), crocodili (ojinas) şi în numeroase specii de antilope.

Între somal şi cămilă, fără de care viaţa nu se poate concepe în acele regiuni, există legături trainice. Cămila somală, ceva mai mică decît cea arabă, este blîndă, răbdătoare şi nu muşcă niciodată. Sarcina maximă ce i se pune pe spate este de 90—100 kg. Dacă povara îi este prea grea sau e rău aşezată, dacă a fost supărată cu ceva de către păzitori sau e nemulţumită de felul cum a fost hrănită, ea reclamă, scoţînd nişte răgete deosebite, pe care nici un cămilar nu îndrăzneşte să nu le ia în consideraţie. Cămila somală poate răbda de sete pînă la douăzeci de zile. În legătură cu aceasta, Dimitrie Ghika a notat următoarele: «*Cînd am făcut pregătirile în vederea străbaterii platoului secetos al Hamad-ului, unele cămile au refuzat să bea, deoarece se adăpaseră în zilele anterioare. Cămilarii au început să le cînte ceva tărăgănat, însoţit de cuvintele «bea, cămilă dragă, bea!» La auzul cîntecului, cămilele s-au precipitat spre jghiaburi şi au început să soarbă apa îndelung, deşi nu le era sete. Ele înţeleseseră însă că vor pătrunde într-un teritoriu lipsit de apă*».

Dar cămila mai aduce şi alte preţioase servicii somalului. Astfel, mergînd la pas lin, ea atinge trei mii de metri pe oră, trei mii cinci sute la pas obişnuit, patru mii la pas accelerat şi patru mii cinci sute la pas foarte accelerat, ceea ce-i dă posibilitatea somalului să cunoască precis distanţele parcurse, ca şi etapele viitoare.

SPUNEMI, FRUMOASĂ HADE...

Obiceiul nu-i îngăduie somalului să aibă mai mult de patru neveste.

Bărbaţii, notează Dimitrie Ghika, *el cumpără fetele de la părinţi, plătind un*

preț numit «jerad», care constă, aproape întotdeauna, numai din vite, oi sau capre, ceea ce face ca părinții cu multe fete să fie invidiați, dar și respectați. Cei care nu au cu ce-și plăti «jerad»-ul și-l procură prădînd caravanele sau furînd vitele triburilor vecine.

Cea mai mare plăcere a oamenilor unei caravane era să se adune noptea în jurul focului. În asemenea împrejurări, discuțiile sînt purtate, în general, în jurul «jerad»-ului și al iubirii. Iată cum mărturisește un cămilar durerea inimii sale: «*Hade, tu ești o fată frumoasă! Te iubesc! Părinții tăi nu ne lasă să ne căsătorim. Intrarea țaribei tale este închisă. Spune-mi, frumoasă Hade, cum pot ajunge la tine?*»

«*O, calul meu drag! Tu ești ca un struț, coama ta e lungă. Ești tare frumos, calul meu drag! Lumea care te vede vrea să mi te fure! Tu ești ca vîntul. Într-o clipeală ajungi de la Berbera la Balhar. Adu-mi-o pe Hade în casa mea și vei fi socotit asemenea fiului meu*».

PRIMEJDII LA TOT PASUL

Viața membrilor expediției era în primejdie în fiecare clipă. Înaintau cu prudență, cu cercetași în frunte și pe de lături, care aveau întotdeauna armele încărcate, gata să răspundă oricărui atac din partea sălbăticiunilor ce pîndeau de după tufișuri, a maimuțelor de toate mărimile ce-i atacau cu pietre sau cu scurtături, ca și a șerpilor ce foiau pretutindeni.

În cursul popasului de la Gebura, Nicolae Ghika, terminîndu-și munițiile, a fost urmărit de un leu rănit, pînă lîngă tabără. Noaptea, scoțînd răcnete înfiorătoare, leul a sărit în țaribă, provocînd panică printre oamenii și animalele caravanei. Din cauza întunericului, nimeni nu a putut trage asupra lui; a fost alungat cu tăciuni aprinși, luați de la focurile de pază.

În ziua de 20 noiembrie 1895, Dimitrie Ghika era să fie zdrobit de un rinocer. Iată cum relatează el întîmplarea: «*Urmăream un rinocer rănit, cînd îl aud pe Gheli, însoțitorul meu, strigînd din răsputeri «look, sir» (păzește-te, domnule) și făcîndu-mi semne disperate cu mîna. Mă întorc și zăresc în spatele meu un alt rinocer alergînd spre mine cu capul între picioare și retezînd pămîntul cu coarnele. Cînd am putut ridica arma și am tras, rinocerul se afla la 10 metri de mine. S-a prăbușit, ca trăsnit, cu picioarele în sus: glonțele îi perforase creerul*».

Cîteva zile mai tîrziu, exploratorii români au dat peste o turmă de vre-o șaizeci de elefanți, care se hrăneau cu măduva arbustului aloe și erau împrăștiați pe o mare întindere. Nicolae Ghika, ajungînd din greșeală între două pîlcuri de elefanți, a rănit unul. Urmat de victimă, ceilalți elefanți au năvălit concentric spre vînător. Nicolae Ghika a scăpat, sărind într-o scursură, în clipa cînd unul dintre elefanți ridicase trompa, să-l prindă. Elefanții, avînd vederea scurtă, i-au pierdut urma, iar elefantul rănit s-a prăbușit curînd, cu mare zgomot. A fost primul trofeu de acest fel, motiv puternic, ca să-l aducă în țară.

Nici Dimitrie Ghika n-a fost scutit de emoții. În aceiași zi, el a tras

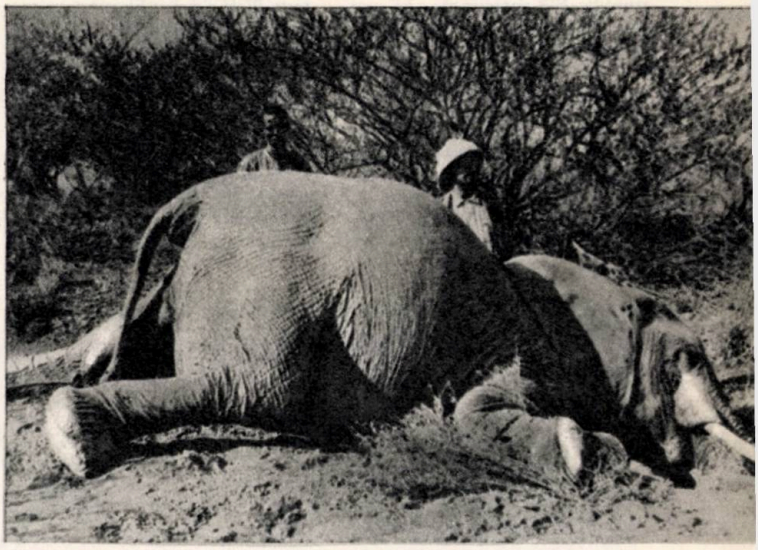

Elefant împușcat de Nicolae Ghika, la poalele muntelui Kaldes

într-un elefant bătrîn, care însă nu a căzut, ci s-a repezit asupra vînătorului, care ar fi fost zdrobit, dacă somalul Gheli nu l-ar fi apucat de mînă, tîrîndu-l în zig-zaguri. În fugă, printre tufișuri, Gheli a reușit să reîncarce arma, să-l adăpostească pe vînător după un tufiș, iar el să-și continue fuga, atrăgînd elefantul pe urmele lui. Dimitrie Ghika a tras din nou. Elefantul s-a prăbușit, împreună cu un copac din apropiere.

ROADELE EXPEDIȚIEI

E de subliniat că Dimitrie și Nicolae Ghika și-au asumat nobila misiune de a înzestra Muzeul Zoologic și Institutul Botanic din București, care, în ultimul deceniu al veacului trecut, aveau puține exponate. În vederea acestui scop, în cursul expediției, ei au doborît 16 gazele, 3 măgari sălbatici, 24 gazele Valleri, 55 gazele Saemmeringi, 25 orix Beisa, 8 dofari, 1 leu, 3 leoaice, 5 elefanți, 2 pantere, 8 babuini, 4 crocodili, 7 rinoceri, 11 kudu de talie mică, 2 kudu de talie mare, 5 hiene striate, 2 hiene pătate, 15 zebre, 4 antilope de apă și o girafă.

Bun cunoscător al botanicei, Nicolae Ghika a adunat un bogat material ce se referă la cinzeci și cinci de specii de plante, care au fost studiate mai tîrziu de către G. Schweinfurt și G. Volkens, botaniști vestiți. Ei au stabilit că exploratorii români au descoperit șaisprezece specii noi de plante. Multe din speciile colecționate pot fi considerate noi, chiar și **pentru regiunile cercetate, ele nefiind întîlnite pînă atunci în limitele Somaliei.**

La propunerea botaniștilor germani, unui soi de plante necunoscute, o specie din familia Scrophulariaceelor, ce se distinge prin mărimea și frumusețea florilor, i s-a dat denumirea de *Ghikaea*. Toate celelalte specii au primit de asemenea numiri românești, una dintre ele numindu-se *Justicia Romaniae*.

«VADUL GHIKA» ŞI «CULMEA LAHOVARY»

Cei doi exploratori n-au fost numai vînători şi botanişti. În cursul celor cinci luni petrecute în Ţara Somalilor, ei s-au comportat ca nişte adevăraţi oameni de ştiinţă. Dispunînd de aparatele cele mai perfecţionate la ora aceea, au ţinut, de trei ori pe zi, un jurnal meteorologic, au notat presiunile atmosferice, temperatura, precum şi viteza vîntului. De asemenea, au ridicat profilul diferitelor regiuni şi au descris mai multe lanţuri de munţi.

Un savant german, profesorul dr. Philipp Paulitschke, s-a ocupat de totalitatea releveelor expediţiei Ghika, le-a calculat şi, pe baza lor, a întocmit o hartă şi un memoriu ştiinţific. El a apreciat că: «*deşi expediţia Ghika a avut un număr mare de predecesori în domeniul cartografierii Somaliei, de data aceasta s-a reuşit să se realizeze o lucrare geografică importantă, datorită felului deosebit de scrupulos în care au fost făcute releveele fotografice în cursul itinerariului. Acestea toate sînt o mare izbîndă. Ea se datoreşte unor oameni, care nu s-au sfiit să cheltuiască bani şi timp, pentru a realiza o operă atît de frumoasă*». Ca un merit deosebit pentru cei doi exploratori români, savantul prof. dr. Philipp Paulitschke a ţinut să consemneze şi faptul că: «*Dimitrie Cantemir şi Nicolae Ghika, înainte de a porni spre Africa, au urmat cursuri de topografie şi botanică pentru a putea fi astfel cît mai utili ştiinţei*».

Documentatul studiu al savantului german, tradus de Dimitrie Ghika în limba română şi publicat ca anexă la descrierea expediţiei, se încheie astfel: «*În cunoştinţa împrejurării că sînt cei dintîi români care au întreprins o călătorie ştiinţifică în Africa, şefii acestei expediţii erau conduşi, în toate explorările şi releveele lor topografice, de un entuziasm patriotic care i-a îndemnat să dea numiri româneşti la patru puncte mai marcante, nou descoperite sau explorate de ei. Trecătoarea peste Webi Sebeli (Fluviul Leoparzilor), la est de gura Mades-ului şi la sud de Somoretu, descoperită de exploratorii români, ca cea mai bună trecătoare, întrebuinţată pînă astăzi de indigeni, a fost denumită de mine, în onoarea prezenţei celor doi Ghika pe malurile acelui fluviu: Vadul Ghika.*

Menţionăm că Webe Sebeli a fost atins în ziua de 21 decembrie 1895, în cea de a şaizeci şi una zi de la plecarea din Berbera. Numirea de *Vadul Ghika* a fost consemnată şi în *Petermanns geografische Mitteilungen*, din anii 1896 şi 1897, fiind menţinută apoi pînă în ziua de azi. Tot atunci, culmii celei mai din spre sud, descoperită şi studiată de expediţia Ghika, i s-a dat denumirea de *Culmea Lahovary*.

Toate aceste succese ale expediţiei Ghika în Ţara Somalilor au avut un mare răsunet, datorită atît aprecierii specialiştilor, cît şi publicării a două volume care au apărut în 1897. Unul, la Bucureşti, în limba română, semnat de Dimitrie Ghika; celălalt, la Geneva, în limba franceză, avînd ca autor pe Nicolae Ghika.

Vizitatorii de azi ai Muzeului de Istorie Naturală «Grigore Antipa», ca şi cei ai muzeului botanic, atunci cînd privesc exponatele, nu trebuie să uite că o bună parte dintre ele au fost obţinute de cei doi exploratori, cu mari sacrificii şi primejdii, dar şi cu nestrămutata rîvnă de a fi, în felul acesta, utili patriei lor.

CORNELIU ALBU

Haltă în patul secat al rîului Gaburo

SALBA SALBELOR

În *Almanahul Literar 1970*, am publicat (pp. 205—216) o rubrică intitulată *Salba Salbelor*. Ideea, care avea să constituie prima *noastră* Salbă, pornise, așa cum anunțam atunci, de la «Salba lui Alecsandri», pe care a imaginat-o, în anul 1919, publicistul bucureștean N. Radivon (pag. 209).

Tipăream respectivele texte, fotografii și documente, anunțînd: «*Fără pretenția de a face operă enciclopedică, avem în schimb credința că parfumul lor de epocă și, deopotrivă, importanța fenomenelor de cultură, pe care le reflectă, vor fi pentru dumneavoastră un prilej de delectare sufletească și intelectuală*».

Rubrica s-a bucurat de o bună primire din partea cititorilor, iar faptul acesta ne-a îndemnat să o continuăm în ediția de față. De astădată, însă, pe lîngă o nouă serie de pagini aparținînd trecutului, ne-am gîndit să vă prezentăm și o seamă de documente mai apropiate de zilele noastre, după cum veți vedea.

Publicînd, deci, această a doua Salbă a Salbelor, pentru a cărei alcătuire ne-am adresat aceluiași colaborator de anul trecut, scriitorul Ion Munteanu, nutrim speranța că ea va suscita un interes cel puțin egal ca prima.

AL

SCRIITORI ROMÂNI PE FRONTUL ANTIHITLERIST

Prezenta scriitorilor români, în calitate de ostași, pe fronturile de luptă ale războiului antihitlerist, se află consemnată în arhivele multor unități militare din țara noastră. Unii dintre aceștia și-au dat viața pentru nobilul act al eliberării patriei; alții au îndurat luni, săptămîni și zile aspre de sîngeroasă înclestare. Și toți, la un loc, au contribuit la victoria finală asupra fascismului, animați de caldul patriotism moștenit de la străbuni.

Am căutat să identificăm acești scriitori-ostași, și credem că am reușit, într-o bună măsură, astfel încît sîntem în situația de a prezenta cititorilor noștri pe cei mai mulți dintre ei. Investigațiile noastre au urmărit să aducă răspunsuri la următoarele patru întrebări privind, invariabil, pe fiecare (cu privire la anii 1944—1945): 1. Gradul pe care l-a avut sub arme; 2. Unitatea militară din care a făcut parte; 3. Fronturile de luptă la care a participat, 4. Scrierile în care a evocat războiul.

Întrucît ar fi greu de stabilit o ierarhie în funcție de grade sau de vîrstă, deoarece, la vremea aceea, mai toți erau sub douăzecișicinci de ani, iar treselе purtate pe umeri nu depășeau pe cele de sublocotenent, vom lua în considerare, la prezentarea lor în aceste pagini, **impartialitatea ordinei alfabetice.**

Rubrica aceasta fiind realizată, în primul rînd, pe bază de documente fotografice, nu cuprinde în spațiul său pe acei scriitori ale căror fotografii de epocă nu ne-au putut fi procurate: Paul-Mihu Sadoveanu, Ion Sugariu (ambii morți pe front), Laurențiu Fulga, Ion Petrache, Grigore Beuran, Ștefan Luca, Octav Sulutiu, Petru Vintilă, Constantin Argesanu și alții, care, de asemenea, au participat, ca simpli soldați sau ca ofițeri, la războiul antihitlerist.

Ladmiss Andreescu. Maistru militar de escadrilă. A făcut parte din Baza aeriană numărul 1 și a participat la luptele din Transilvania. Scrieri cu teme de război: *Pilot de vînătoare, Necunoscuții, Bombardamentul, Răsfoind un vechi carnet de zbor.*

Teodor Balș. Fruntaș t. r. în Regimentul de Gardă Călare, care a acționat în luptele de la Băneasa (23—29 august 1944). Scrieri: volumele de versuri *Poarta soarelui* și *Poeme.*

Theodor Constantin. Sergent t. r. Divizia 6 infanterie. A participat la luptele de pe fronturile din Transilvania, Ungaria și Cehoslovacia (1944—1945), pe care le-a evocat în romanele și nuvelele: *La miezul nopții va cădea o stea, Casa de pe colină, Ultima rafală, Se destramă noaptea, Și a fost din nou dimineață.*

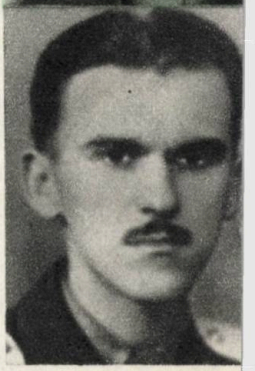

Vintilă Corbul. Sublocotenent de rezervă. Unitatea de geniu aeronautic. A luptat la Băneasa, în zilele de 23—27 august 1944. Scrieri de front: *Fierul cel de la apus.*

Nicolae Crişan. Sergent t. r. din regimentul 42 artilerie-moto. În fotografie: pe frontul din Ungaria. În 1944. Luptele din Transilvania şi din Ungaria, la care a luat parte, le-a evocat în romanele: *Noaptea aşteptărilor* şi *Caietele cunoscuţilor mei*.

George Dan. Sergent timonier pe unităţile navale care au acţionat împotriva trupelor hitleriste la Tulcea (1944). A scris poemul *Marinarii*, cu tematică de război.

Mihai Gavril. Sergent radiotelegrafist (în fotografie, cu aparatul de transmisie-recepţie, pe frontul de la Bucova—Hunedoara). A făcut parte din unităţile de artilerie antiaeriană. În poemul *Fiii Dunării*, a evocat momente din marea încleştare cu cotropitorii.

Constantin Ghiban. Subiocotenent. Şcoala de ofiţeri de artilerie Piteşti. A luptat pe frontul din Transilvania, Ungaria şi Cehoslovacia. În fotografie: întocmind un raport, în cantonamentul dintr-un sat din Cehoslovacia. A scris un volum de versuri intitulat *Poezii* şi piesa de teatru *Racheta cu trei stele*. A lăsat în manuscris (scriitorul a murit în 1959) romanul *Vulturii argintii*.

Florian Grecea. Elev-sergent din Şcoala de ofiţeri activi infanterie (1944) şi Regimentul 95 infanterie (1945), care au participat la luptele din Transilvania şi din Ungaria. În nuvelele *Agentul de la Păltiniş* şi *Atacul cazematei*, a descris eroismul şi jertfele unităţilor româneşti angajate în războiul antihitlerist.

Ion Grecea. Frate geamăn cu Florian Grecea. Acelaşi grad, aceleaşi unităţi militare, aceleaşi fronturi. Dar despre ele alte scrieri: romanul *La porţile Severinului* şi volumul de schiţe *La cumpăna nopţii*.

Emil Manu. Elev-fruntaş. Şcoala militară de ofiţeri de rezervă Arad. A făcut parte din grupa de aruncătoare de branduri, în luptele de la Păltiniş. În fotografie (cel din mijloc), cu doi camarazi de arme, în anul 1944. Scrieri: *Jurnal de front* şi *Nuvele*.

Nicolae Nasta. Sublocotenent. A participat la luptele din Transilvania, încadrat în unităţile Regimentului 89 infanterie. Volumul de versuri *Cîntecele Patriei*, l-a dedicat evocării marei încleştări.

Vasile Nicorovici. Elev sergent-major. Şcoala de ofiţeri de rezervă Bacău. În fotografie: într-un grup de elevi ai şcolii de ofiţeri (frontul de pe malul Crişului Alb, 1944).

Aurel Mihale. Sublocotenent de rezervă, din Regimentul 34 Infanterie, care a luat parte la luptele din Transilvania şi din Cehoslovacia (1944—1945). Fotografia (din colecţia H. Secărea) a fost făcută în Cehoslovacia, în anul 1945. Scrieri: volumul *Nopţi înfrigurate* şi trilogia *Cronică de război*.

Marin Porumbescu. Sublocotenent de rezervă. Regimentul 23 Infanterie. A fost pe fronturile din Transilvania, Ungaria şi Cehoslovacia (1944—1945). Scrieri: *Ucigaşul de papagali*, antologii, nuvele şi schiţe: *Clepsidre*, *Ultimul apel*, *Corali de Marea Neagră*, *Următorul?*

Nicolae Tăutu. Sublocotenent în regimentele 8 Vînători şi 3 Dorobanţi. În volumele de versuri: *Stînca de pe Tatra*, *În cadenţa anilor ce vin*, *De la inimă la inimă*, *Rapsodia Română*, *Cînd au plecat cocorii*, *Cantata eroică*, *Pro Patria* şi *Omagiul anilor de aur*, în romanele: *Împlinire*, *Sub arcul de triumf*, *Băiatul şi luna*, ca şi în *Paloşul de foc* (teatru), a evocat momente ale eroismului trupelor noastre de pe fronturile din Transilvania, Ungaria şi Cehoslovacia (1944—1945). În fotografie: la Holnog, în Ungaria, iarna 1944—1945.

Eugen Teodoru. Elev-plutonier în regimentul 11 Infanterie, care a luptat la Băneasa şi pe Valea Mureşului (1944). Scrieri: *Flăcări pe chei*, *Croitor pentru săraci*, *Sub temelii* (nuvele).

Radu Theodoru. Ca elev-sergent aviator a luat parte la luptele de la Vinţul de jos şi de la Alba Iulia, în 1944, fiind încadrat în unităţile Şcolii de ofiţeri de aviaţie, secţia navigaţi. A scris romanul *Aproape de zei* şi nuvelele *Interceptarea*, *Atac la sol* şi altele, cu tematică de război.

Victor Tulbure. Elev-sergent. Şcoala militară de ofiţeri de rezervă Bacău. A luptat pe frontul de pe Valea Crişului (1944). Scrieri de război: volumul de poezii *Poet şi ostaş* şi *Jurnal de front*.

Traian Uba. Sublocotenent în Regimentul 4 Vînători-moto, care a participat la fronturile din Transilvania, Ungaria şi Cehoslovacia (1944—1945). În fotografie: (stînga) cu bateria antiaeriană 101, la Cucerdea, pe Tîrnave, septembrie 1944. Ascris romanul *Pînă dincolo de pădurea vinească* şi volumele de schiţe şi nuvele *Flăcăul de pe tanc*, *Agentul*, *Ultima bătălie*.

Dragoş Vicol. Elev-sergent t. r. Şcoala de ofiţeri de rezervă Lugoj (1944) şi Regimentul 92 Infanterie (1945). În fotografie (primul din dreapta): într-un grup de ofiţeri, la o consfătuire a Cercurilor literare din armată — 1965. Despre fronturile din Transilvania, Ungaria şi Cehoslovacia, la care a participat, a scris în romanul *Flăcări în vest*.

1

2

3

4

DĂLTUIȚI ÎN BRONZ ȘI MARMURĂ

Cîte monumente, statui și busturi, dedicate scriitorilor noștri, există, în prezent, în toată țara? Cînd și cine le-a făcut? Dintre scriitori, cărora le datorăm uriașul patrimoniu literar acumulat de la cronicari și pînă în zilele noastre, cîți sînt dăltuiți în bronz și marmură, pentru ca prezența lor printre noi să dăinuie permanent? Către cine s-a îndreptat o evlavioasă amintire, prilejuind astfel crearea celor mai numeroase opere sculpturale și comemorative? Cîți sînt cei uitați, absenți din acest domeniu al manifestărilor de recunoștință? Am căutat să adunăm datele necesare întocmirii unor astfel de răspunsuri; treabă nu tocmai ușoară, pentru că evidențele existente sînt incomplete. A fost nevoie, deci, să apelăm și la colecțiile vechilor publicații, care au consemnat, la timpul lor, inaugurările vechilor monumente. O centralizare a informațiilor obținute ne dă posibilitatea să oferim cititorilor noștri datele de mai jos, pe care le credem departe de adevăr numai cu mici diferențe în minus la cifrele totalizate.

PRIMUL MONUMENT

Scriitorul căruia i s-a înălțat prima statuie în țara noastră a fost Ion Heliade Rădulescu. Operă a sculptorului Ettore Ferrari, această impunătoare lucrare a fost inaugurată la București, la 21 noiembrie 1881. În 1902, cînd s-a sărbătorit centenarul nașterii scriitorului, imaginea statuii a fost reprodusă pe o medalie comemorativă.

1. Ion Heliade Rădulescu, București, 1881. Sculptor: *Ettore Ferrari*.
2. Medalia monumentului lui Heliade. București, 1902.
3. Ovidiu, Constanța, 1887. Sculptor: *Ettore Ferrari*.
4. Miron Costin, Iași, 1888. Sculptor: *V. Hegel*.

5. Mihail Kogălniceanu, Galaţi, 1893. Sculptor: *V. Hegel.*

6. Mihai Eminescu, Galaţi, 1911. Sculptor: *Fr. Storck.*

La 11 mai 1886 s-a inaugurat statuia lui Gheorghe Lazăr, la Bucureşti, în Piaţa Universităţii, alături de cea a lui Heliade. Sculptor: Ion Georgescu — iată, deci, prima lucrare de acest gen realizată la noi de un artist român.

În secolul trecut, au mai fost înălţate alte cinci statui-monumente, în cinstea scriitorilor: Ovidiu, la Constanţa, 18 august 1887, sculptor: Ettore Ferrari; Miron Costin, la Iaşi, 14 septembrie 1888, sculptor: V. Hegel; Mihail Eminescu, la Botoşani, 10 septembrie 1890, sculptor: Ion Georgescu; Mihail Kogălniceanu, la Galaţi, 17 octombrie 1893, sculptor: V. Hegel.

STATUILE EMINESCU

Sînt în ţară 35 de statui şi busturi ale lui Mihai Eminescu. Dintre acestea, cinci se află la Bucureşti, trei la Botoşani, două la Timişoara şi cîte unul în 25 oraşe diferite. Statuia de la Galaţi, sculptată de Fr. Storck, a fost inaugurată la 16 octombrie 1911. Cele aflate la Bucureşti sînt realizate de sculptorii: Ion Vlasiu, O. Han, Cornel Medrea, I. Jalea, şi Gh. Anghel.

I. L. Caragiale este reprezentat prin 16 busturi, instalate în diferite oraşe din ţară. Cel din Ploieşti, inaugurat la 9 noiembrie 1935, este opera sculpto-

7. Mihai Eminescu, Bucureşti, 1961. Sculptor: *Gh. Anghel.*

8. Mihai Eminescu, Bucureşti, 1968. Sculptor *Ion Vlasiu.*

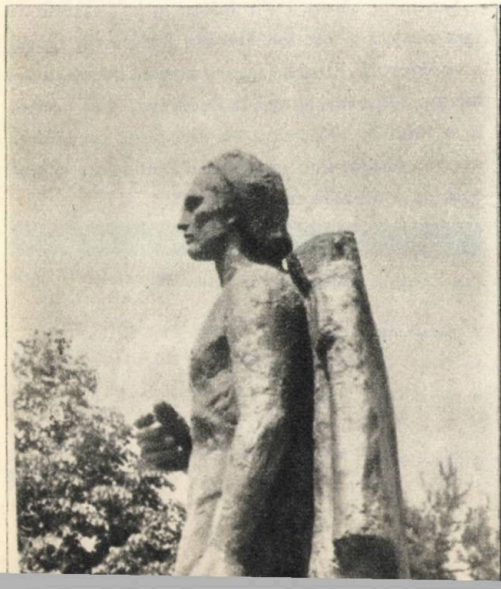

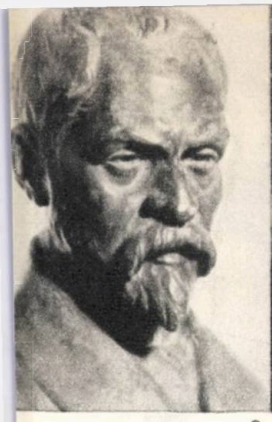

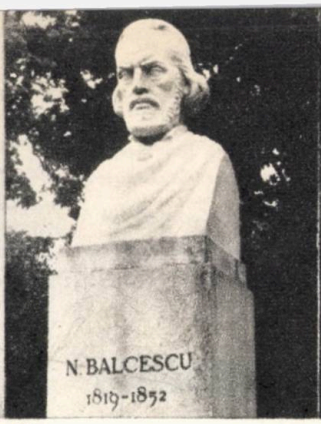

9 10

11 12

9. George Coşbuc, Năsăud, 30 iunie 1926. Sculptor: *Cornel Medrea*.

10. Nicolae Bălcescu, Bucureşti, 1943. Sculptor: *C. Baraschi*.

11. I. L. Caragiale, Bucureşti, 1943. Sculptor: *Oscar Spaethe*.

12. Vasile Alecsandri, Iaşi, 15 octombrie 1906. Sculptor: *V. Hegel*.

rului Gh. Damian, iar cel din Cişmigiu, a lui Oscar Spaethe. Printre scriitorii cu cele mai multe statui şi busturi sînt: Nicolae Bălcescu — 15; George Coşbuc — 13; Ion Creangă — 12; Mihail Kogălniceanu — 8; Alexandru Vlahuţă — 6; Vasile Alecsandri — 6; Mihail Sadoveanu — 5; Nicolae Iorga — 4; Liviu Rebreanu — 4; B. P. Haşdeu — 4. Cîte trei busturi au: Traian Demetrescu şi Şt. O. Iosif. Cîte două: Delavrancea, Dinicu Golescu, Gh. Şincai, E. Codrescu, Ionescu-Gion, Calistrat Hogaş, Cincinat Pavelescu (cel de la Braşov, ridicat la 5 iunie 1936, a fost sculptat de Gh. Popa), Xenopol, Topârceanu, Ibrăileanu şi Smara.

200 DE STATUI ŞI BUSTURI PENTRU 58 DE SCRIITORI

Cu eroarea probabilă, pe care am anunţat-o, afirmăm că există în prezent, în toată ţara, aproape 200 de monumente, statui şi busturi ale scriitorilor români. Cifra se referă la lucrările expuse în pieţe, grădini, parcuri, instituţii culturale şi de învăţămînt. Mai sînt, în mod cert, multe altele, în atelierele artiştilor, neterminate sau gata, în aşteptarea preluării şi expunerii lor. Aceste 200 de lucrări nu reprezintă însă decît 58 de scriitori. Pentru cunoaşterea lor, dăm şi lista scriitorilor care au numai cîte un singur bust: Ion Neculce, V. A. Urechiă, Veronica Micle, Andrei Mureşanu, Dimitrie Cantemir, Bolintineanu, Tudor Arghezi, Al. Odobescu,

13

13. Ion Creangă, Iaşi, 20 noiembrie 1932. Sculptor: *Dimitriu-Bîrlad*.

14. Bustul lui Al. Vlahuţă şi realizatorul său, sculptorul *Dimitriu-Bîrlad*, Cluj, 1924.

14

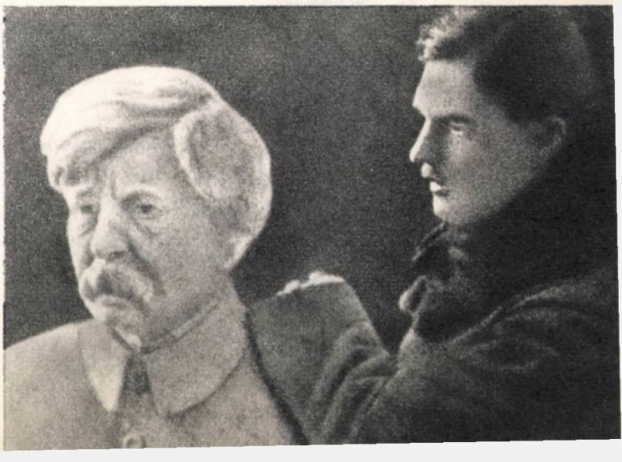

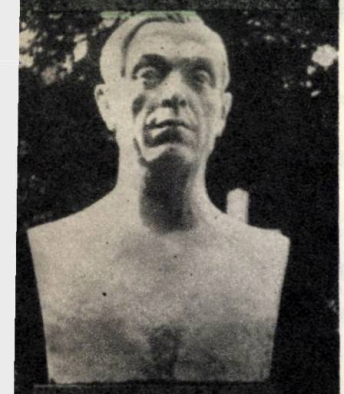

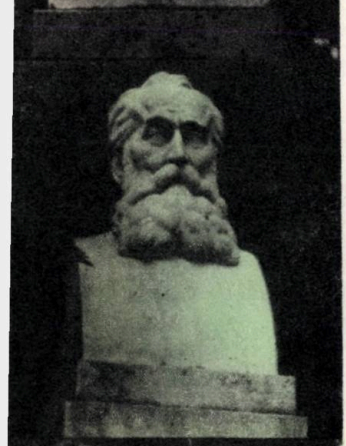

15. Nicolae Iorga, București, 1964. Sculptor: *Oscar Han.*
16. Liviu Rebreanu, București, 1962. Sculptor: *Milița Pătrașcu.*
19. Delavrancea, București, 1920. Sculptor: *Cornel Medrea.*
20. Andrei Mureșanu, Bistrița, 1936. Sculptor: *Cornel Medrea.*

19

20

15

16

Titu Maiorescu, Vasile Cârlova, Duiliu Zamfirescu, Al. Duiliu Zamfirescu, Dimitrie Onciul, A. T. Laurian, Anton Pann (bust ridicat de cîntăreții bisericești, în București, în anul 1935, sculptor: D. Mirea), Ilarie Chendi, Octavian Goga, C. Sandu-Aldea, Ion Maiorescu, Ion Agârbiceanu, Lucian Blaga, A. Toma, D. T. Neculuță, George Barițiu, Timoteiu Cipariu, N. Labiș și C. Dobrogeanu-Gherea. Lăsăm cititorului concluziile ce se impun.

Dintre cele 200 de lucrări menționate, șapte au fost ridicate în secolul trecut, zece între anii 1900—1916, cincizeci și șase între cele două războaie mondiale, și celelalte, după 1944. La realizarea lor au contribuit peste șaizeci de sculptori, între care: C. Medrea — 14, Romulus Ladea — 9, V. Hegel — 8, Dimitriu-Bârlad — 7.

Un număr de peste șaptezeci de orașe și localități diferite din țară și-au asumat onoarea de a avea statui de scriitori, în fruntea lor fiind, bineînțeles, Bucureștiul, cu 53, apoi: Iași — 16, Cluj — 15, Bîrlad — 14, Sibiu și Năsăud — cîte 5; Galați, Craiova, Baia Mare, și Olănești, cîte 4; Botoșani, Bacău, Slănic, Ploiești și Brașov, cîte 3.

17

18

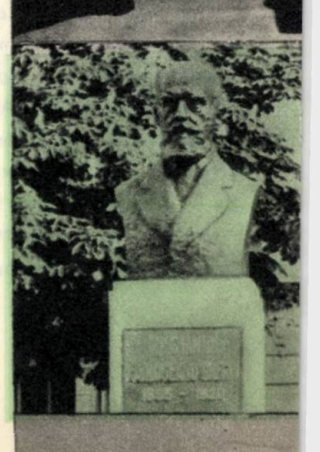

21

22

17. B. P. Hașdeu, București, 1943. Sculptor: *M. Onofrei.*
18. Șt. O. Iosif, București, 1943. Sculptor: *Cornel Medrea.*
21. Anton Pann, București, 1935. Sculptor: *D. Mirea.*
22. C. Dobrogeanu-Gherea, București, 7 mai 1970. Sculptor: *Naum Corcescu.*

SCRIITORII DAU AUTOGRAFE

Din numeroasele întîlniri ale scriitorilor noştri contemporani cu publicul, *Almanahul Literar 1971* prezintă cititorilor săi cîteva instantanee luate cu aceste ocazii în marile librării bucureştene, între anii 1967—1970.

ZAHARIA STANCU — *Şatra*, roman

NINA CASSIAN — *Ambitus*, poezii.

VLADIMIR STREINU — *Pagini de critică*

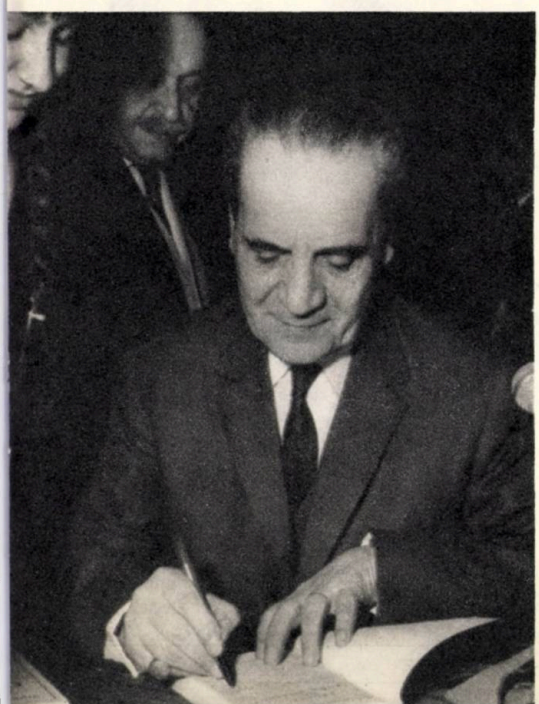

DEMOSTENE BOTEZ — *În faţa timpului*

NICOLAE BREBAN — *Animale bolnave*, roman

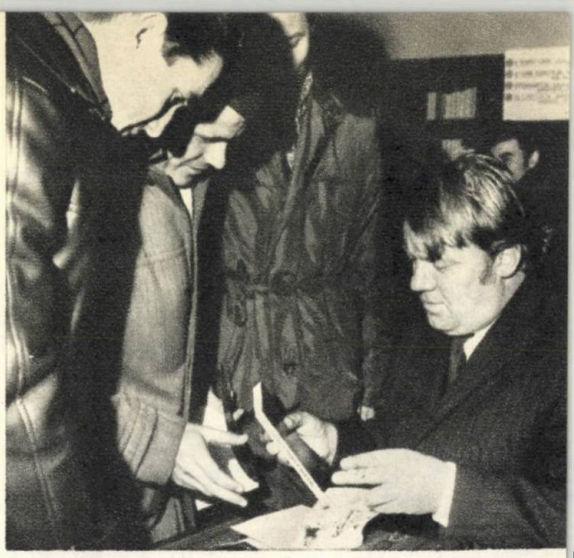

FĂNUȘ NEAGU — *Îngerul a strigat*, roman

TRAIAN IANCU — *Dragostele mele*, poezii

ALEXANDRU IVASIUC — *Interval*, roman

CONSTANTIN CHIRIȚĂ — *Trilogia în alb*, roman

RADU TUDORAN — *Dunărea revărsată*, roman

EUGEN BARBU — *Începepele*, roman

MARIN PREDA — *Intrusul*, roman

ION BĂNUȚĂ — *Olimpul diavolului*, poezii

BENEDICT CORLACIU — *Moartea lingă cer*, roman

DUMITRU M. ION — *Iadeș*, poezii

PETRU POPESCU — *Prins*, roman

SEMNELE COMEMORĂRILOR

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

11

1. În domeniul culturii, seria medaliilor românești este începută în anul 1838, cînd se emite la Iași consemnarea în bronz a inaugurării Academiei Mihăilene.

Pe reversul acestei medalii se menționează data evenimentului: *Serbat în iunie 1838.*

2. La 10 octombrie 1857, cînd s-a pus piatra fundamentală a Palatului Universității din București (numit, inițial, al Academiei Române), s-a bătut o medalie comemorativă, pe care se află gravat desenul edificiului, așa cum îl proiectase arhitectul Scarlat Orăscu.

3-4. Recunoscători lui Mihail Kogălniceanu, pentru contribuția sa la opera de ridicare a stării economice și culturale a românilor, locuitorii orașului Turnu-Măgurele și ai județului Dîmbovița i-au oferit acestuia, în anul 1864, două medalii. La vremea aceea, Kogălniceanu era ministru de interne, *essecutor al măreţelor cugetări ale prinţului domnitor Alecsandru Ioan I.*

5-6. Palatul Ateneului Român, realizat din acel «*Dați un leu pentru Ateneu*» (subscripție publică inițiată de Constantin Esarcu), a fost construit între anii 1865 și 1889. Datele de începere a lucrărilor și de inaugurare sînt consemnate, comemorativ, pe două medalii bătute în anii respectivi.

7. Cu ocazia primei reprezentări a piesei *Despot Vodă*, la 30 septembrie 1879, admiratorii lui Vasile Alecsandri i-au oferit o medalie *pentru glorie și recunoștință.*

8. În anul 1880, cînd s-a înființat la București societatea culturală «Generația Nouă», s-a bătut o medalie comemorativă *pentru onoarea susținătorilor literaturii române.*

9. Expoziția de arte și industrii, organizată de societatea «Concordia Română», la București, în anul 1880, a prilejuit emiterea unei medalii, cu mențiunea: *Onoare și încurajare muncii.*

10. Conservatorul de muzică și declamație din București a fost înființat în anul 1864. În 1889, cu ocazia sărbătoririi jubileului de 25 de ani, a fost oferită profesorilor, elevilor și susținătorilor o mică, dar foarte reușită medalie, bătută în bronz.

11. Doi ani mai tîrziu, în 1891, altă instituție de cultură, *Academia Română*, își serba un sfert de veac de activitate, prilejuind, între altele, apariția unei medalii de mare valoare artistică.

16

17

18

15

12–13. În anul 1894, s-a bătut o medalie comemorativă pentru Theodor Codrescu (1819—1894), publicistul ieșean de la care ne-au rămas cele 25 de volume ale valoroasei colecții de documente cunoscute sub numele de *Uricariul*.

Lui Grigore G. Tocilescu, istoricul și arheologul socotit întemeietor al epigrafiei românești, i s-a bătut o medalie omagială în anul 1896.

14. Teatrul Național din Iași, construit între anii 1894—1896, își are medalia sa, bătută cu ocazia inaugurării, oficiată în ziua de 2 decembrie 1896.

15. Ion Heliade Rădulescu, Ion Maiorescu, preotul Șapcă, colonelul Pleșoianu, Mihail Kogălniceanu, Vasile Alecsandri, A. Panu, Ion C. Brătianu, D. Brătianu, C. A. Rosetti, I. Ghica, frații Golescu, colonelul Magheru, N. Bălcescu și generalul Christian Tell sînt patrioții de la 1848, cărora li s-a bătut o medalie în anul 1898.

16. Una dintre cele mai reușite medalii, din punct de vedere artistic, bătute în secolul trecut, a fost aceea care a comemorat împlinirea celor 25 de ani de existență a Societății Geografice Române — 15 iunie 1875 — 15 iunie 1900.

17. În 1902, împlinindu-se o sută de ani de la nașterea lui Ioan Heliade Rădulescu, s-a bătut o medalie din bronz cu chipul veneratului cărturar.

18. Prima medalie culturală, bătută după 1944, a fost a Sindicatului Metalo-Chimic; ea a fost distribuită, în anul 1945, ca premiu de încurajare, *membrilor talentați în diferite manifestații culturale* și ca o recunoaștere a muncii depuse de aceștia.

19-20. În 1960, cînd Mihail Sadoveanu împlinea 80 de ani, i s-a oferit o medalie, pe care se află scris: *Scriitor român, născut 1880, cel mai mare prozator în viață din R.P.R. progresist, activ militant pentru pace.*

Contemporanii noștri n-au uitat nici pe Nicolae Bălcescu. În 1961, i-au bătut o medalie cu mențiunea: *Istoric român 1819—1852. Participant activ la revoluția democratică de la 1848.*

21. Cabinetul numismatic al Bibliotecii Academiei Republicii Socialiste România a bătut, în anul 1961, o medalie dedicată celei de a 40-a aniversări a întemeierii Partidului Comunist Român.

22. Una dintre medaliile cele mai recente a fost bătută în anul 1964, pentru comemorarea morții scriitorilor Mihai Eminescu și Ion Creangă.

19

14

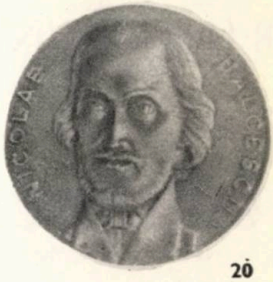

20

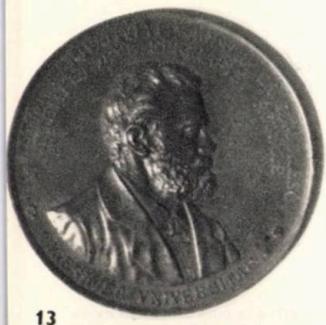

13

21

SEMNELE COMEMORĂRILOR

12

22

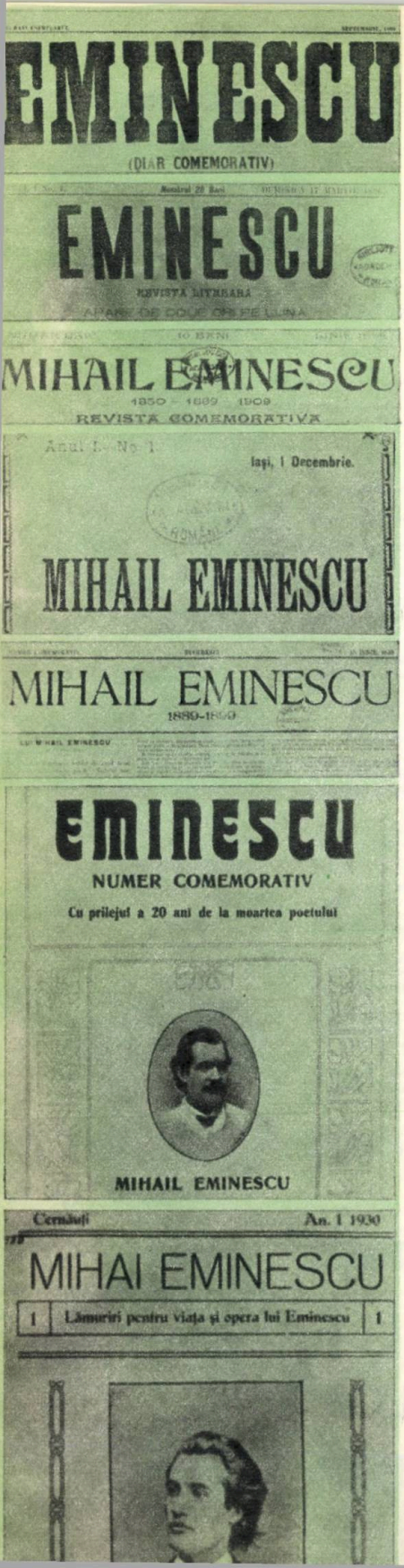
EMINESCU
(DIAR COMEMORATIV)
EMINESCU
REVISTĂ LITERARĂ
MIHAIL EMINESCU
1850 – 1889 – 1909
REVISTĂ COMEMORATIVĂ
Anul I. No 1
Iași, 1 Decembrie.
MIHAIL EMINESCU
MIHAIL EMINESCU
1889-1900
EMINESCU
NUMER COMEMORATIV
Cu prilejul a 20 ani de la moartea poetului
MIHAIL EMINESCU
Cernăuți
An. I 1930
MIHAI EMINESCU
Lămuriri pentru viața și opera lui Eminescu

1 CELE ȘAPTE REVISTE EMINESCU

2

Comemorarea marilor noștri scriitori dispăruți a fost făcută, la diferite epoci, între altele și prin editarea unor publicații periodice, al căror titlu purta numele propriu al celui ce trebuia să rămînă o prezență permanentă în mintea cititorilor. Au existat, astfel, reviste cu titlul: *Eminescu*, *Alecsandri*, *Coșbuc*, *Miron Costin*, *Creangă*, *Dimitrie Cantemir*, *Vlahuță* și altele. Cum era de așteptat, cele mai multe reviste de felul acesta au purtat numele lui Eminescu. Ele au fost, în total, șapte; le semnalăm aici, spre a fi și în atenția celor care, ca și noi, vor găsi demnă de reținut o astfel de consemnare.

3

1

4 Prima și, în același timp, cea mai substanțială publicație intitulată *Eminescu*, a apărut la București, în septembrie 1890, avînd colaborarea lui Al. Vlahuță, a lui I. L. Caragiale, B. P. Hașdeu, Ion Gherea, N. Beldiceanu, Titu Maiorescu, și Veronica Micle. Facsimilul 1 reprezintă titlul tipărit al acestei publicații.

2

5 A doua publicație *Eminescu*, o aflăm tot în București, avînd ca dată a apariției 17 martie 1896. În intenția celor care au editat-o — numele lor rămînînd neanunțate — era ca revista să apară de două ori pe lună, spre a suplini dispariția săptămînalului *Viața* (28 noiembrie 1893 — 28 ianuarie 1896), al lui Al. Vlahuță. Se pare, însă, că intenția a rămas nerealizată, deoarece, în colecțiile speciale ale Bibliotecii Academiei, nu se găsește decît un singur număr din această revistă.

3

La 15 iunie 1899, apare a treia revistă *Eminescu*, număr unic, comemorativ, avînd colaborarea următorilor: I. L. Caragiale *(În Nirvana)*, Al. Vlahuță *(Poezia lui Eminescu)*, Veronica Micle *(poezia Lui)*, B. P. Hașdeu și Al. I. Hodoș. Locul de apariție: București.

4

În perioada 1 decembrie 1903 — decembrie 1905, a apărut, la Iași (primele numere) și apoi la Botoșani, revista *Mihail Eminescu*, în care au semnat, studii și comentarii referitoare la opera poetului, următorii: A. D. Xenopol, Eugen Heroveanu, P. Vulcan, Rădulescu-Niger, Cincinat Pavelescu, Mihail Bogdan, Smara, Constantin Chihan și alții.

5

La împlinirea a douăzeci de ani de la moartea lui Mihai Eminescu, apare la București încă o revistă care-i poartă numele, un număr unic, datat iunie 1909. Și în această publicație întîlnim, printre colaboratori, nume de prestigiu: Al. Vlahuță, Titu Maiorescu, Dobrogeanu-Gherea, I. L. Caragiale, George Panu, D. Teleor.

6 ***6***

Tot în 1909, apare la Botoșani o revistă *Eminescu*, avînd ca scop aceeași comemorare a titanului. În facsimilul alăturat, puteți vedea prima pagină a revistei. Colaborează: D. Anghel, Șt. O. Iosif, Sofia Nădejde, N. Răutu, I. Păun-Pincio și Corneliu Botez.

7

A șaptea revistă Eminescu și-a întins apariția timp de patrusprezece ani: 1930 — 1944. A fost condusă de Leca Morariu. În subtitlu, cititorii erau anunțați asupra rostului revistei: *Lămuriri pentru viața și opera lui Eminescu, redactate cu concursul lui Gh. Bogdan-Duică și G. Ibrăileanu.* În primii ani de apariție, revista și-a avut sediul la Cernăuți, apoi la Rîmnicu-Vîlcea. Printre colaboratori, au fost D. Murăraș, I. E. Torouțiu, Aug. Z. N. Pop, George Baiculescu, Artur Gorovei, Ștefan Șoimescu, G. T. Kirileanu și alții.

7

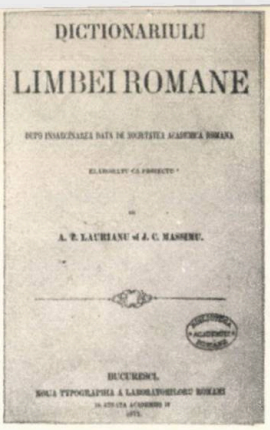

1

2

3

Semnalînd cîteva dintre ediţiile princeps ale operelor unor scriitori, apărute după anul 1870, începem cu *Dicţionarul Limbii Române*, întocmit, *după însărcinarea dată de Societatea Academică Română*, de profesorii August Treboniu Laurian şi Ioan C. Massim, doi dintre ultimii reprezentanţi ai latinismului extremist.

1 Avînd, la început, forma unui proiect, acest *Dicţionar* a apărut în mai multe fascicule, între anii 1871—1876.

2 Inspirat de eroismul ostaşilor români, care au luptat pentru independenţa ţării, Vasile Alecsandri a scris o seamă de poezii patriotice, publicîndu-le mai întîi în revista «Convorbiri literare» şi apoi într-un volum intitulat *Ostaşii noştri*, apărut în editura «Socec», în anul 1878. În facsimil: coperta acestui volum, cu menţiunea: *Ediţiune propriă pentru ostaşi.*

3 Primul volum de poezii al lui Eminescu a apărut în editura «Socec», la începutul anului 1884, dar este cunoscută ca *ediţia 1883*, după datarea prefeţei semnată de Maiorescu, decembrie 1883. În acest volum, de o execuţie grafică demnă de invidiat chiar şi de către tipografii zilelor noastre, sînt cuprinse toate poeziile publicate de Eminescu în «Convorbiri literare», pînă la data aceea. Numele poetului este scris Mihail, deci cu *l* la urmă, aşa cum socotea Maiorescu potrivit a fi scris.

EDIŢII PRINCEPS

4 *Balade şi Idile*, de George Coşbuc, au apărut în primă ediţie în anul 1893, în editura «Socec». Volumul cuprinde, în cele 258 de pagini ale sale, 58 de poezii, între care: *Nunta Zamfirei*, *La oglindă*, *Minioasa*.

5 *Opere complete*, de Ion Creangă, au apărut în editura «Minerva», în septembrie 1902, prefaţate de Ilarie Chendi şi de Şt. O. Iosif. Volumul are 390 de pagini şi este format din 29 de *amintiri* şi de *poveşti*, mai toate cunoscute din «Convorbiri literare».

6 Prima ediţie din *România pitorească*, a lui Vlahuţă, a fost tipărită la «Socec», în anul 1901. Volumul are 278 de pagini şi cuprinde, în afară de text, 36 de fotografii, reuşit imprimate pe hîrtie velină.

4

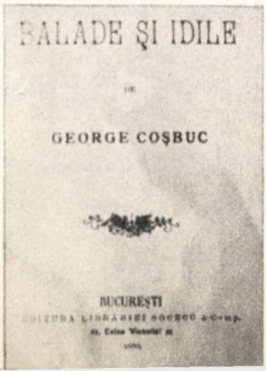

5

6

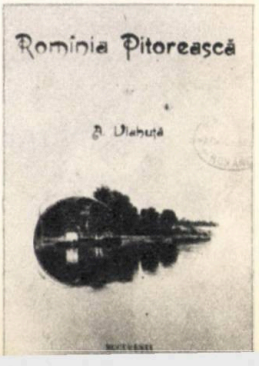

7

8

9

7 În vara anului 1904, tînărul scriitor Mihail Sadoveanu (avea atunci 24 de ani) debuta ca autor de volume, dînd în librării, una după alta, patru lucrări: *Povestiri*, *Șoimii*, *Dureri înnăbușite* și *Crișma lui Moș Precu*. La întrebarea: care a fost primul apărut dintre aceste volume? ne răspunde însuși autorul, în *Anii de ucenicie*: «Nuvelele *Necunoscutul* și *Într-un sat odată* s-au tipărit în volumul meu de debut *Povestiri*, apărut la «Minerva» în iulie 1904». În facsimil: frumoasa copertă a acestui prim volum publicat de Mihail Sadoveanu.

8 Emil Gîrleanu a fost editat, prima dată, tot de «Minerva», în 1906, Volumul de debut: *Bătrînii — schițe din viața boierilor moldoveni*. Schițele acestea (17 la număr) sînt cuprinse în 254 de pagini. Volumul este semnat și cu adaosul *Emilgar*, nume cu care-și iscălea, deseori, scrierile apărute în revistele literare.

9 Volumul *Romanțe pentru mai tîrziu*, al lui Ion Minulescu, are, la prima sa ediție, o datare certă: *Sfîrșitu-s-a de tipărit această carte în ziua de 10 aprilie 1908, în tipografia Cultura din București*. Sînt 45 de romanțe și sonete, pe 104 pagini. Unele dintre ele sînt dedicate lui Dimitrie Anghel, Iser, Ștefan Petică și Iulius Săvescu.

EDIȚII PRINCEPS

10 *Poemele singurătății*, volumul de debut al lui Victor Eftimiu, a fost editat la Orăștie, în anul 1912, de «Librăria Națională», a lui Bornemisa. Același editor avea să lanseze, în același an, un alt scriitor: pe Liviu Rebreanu, *Frămîntări*.

11 *Ion*, al lui Rebreanu, ediția întîia, a apărut la «Alcalay», în București, în anul 1920. Cartea aceasta a înregistrat unul dintre cele mai mari succese de librărie, ajungînd, în 1947, la a 14-a ediție.

12 Altă carte de mare succes a fost *La Medeleni*, a lui Ionel Teodoreanu, apărută astfel: volumul I — 1925; volumul II — 1926 și volumul III — 1927. Pînă la începutul celui de al doilea război mondial, romanul ajunsese la a zecea ediție.

10

11

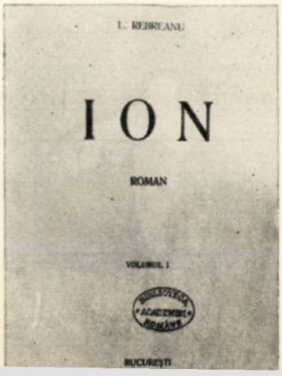

12

MICĂ ISTORIE DE TEATRU, MUZICĂ, ARTĂ

TREI PREMIERE

18 noiembrie 1840. Teatrul Național din Iași, aflat sub conducerea triumviratului directorial: Vasile Alecsandri — Mihail Kogălniceanu — Costache Negruzzi, își inaugurează prima stagiune cu *Farmazonul din Hârlău*, comedie în trei acte, scrisă de A...V..., autor ce va fi recunoscut mai tîrziu în persoana poetului Vasile Alecsandri, după cum singur mărturisește în prefața primelor sale opere complete. Cronicarii timpului semnalează *Farmazonul*, ca fiind prima piesă originală, inspirată din realitățile românești, jucată la Iași de trupa lui Costache Caragiale. «*Succesul a fost răsunător*» scria «*Albina Românească*» — «*lucru de mîndrie pentru acest început de teatru românesc în Moldova*». Afișul spectacolului, tipărit într-o vreme cînd arta imprimeriei dispunea de foarte puține mijloace, este, după cum se vede, o realizare demnă de admirat chiar și în zilele noastre.

Teatrul național
din
IAȘI!
1. ZI DE ABONAMENT.
TEATRUL FRANCEZ
dumîneca propriu-zisă
DE
ФАРМАЗОНЪ DIN XÎRLIEŬ.
Persoane.
Le Franc-Maçon de Herlow.

13 noiembrie 1884. Ion Luca Caragiale, autorul mult apreciatei comedii O NOAPTE FURTUNOASĂ, se prezintă în fața publicului bucureștean cu o nouă lucrare: *O scrisoare pierdută*. Sala Teatrului Național, unde are loc premiera, este arhiplină. După fiecare act, spectatorii aplaudă minute în șir, tonul fiind dat de regina Elisabeta, aflată în loja principală, și de Titu Maiorescu, din altă lojă. Încasările întrec tot ce s-a cunoscut pînă atunci — 2.239 de lei. Și așa va fi și la celelalte șaisprezece reprezentații, care vor urma în stagiunea 1884/1885. Ziarele

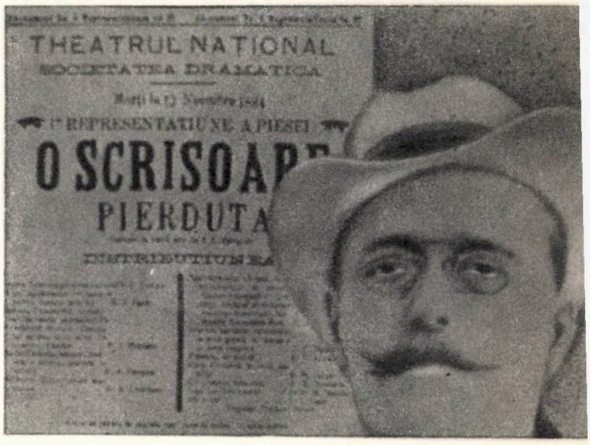
THEATRUL NATIONAL
SOCIETATEA DRAMATICA
REPRESENTATIUNE A PIESEI
O SCRISOAR
PIERDUTA

timpului aduc autorului laude neprecupețite; numai «Națiunea» face o rezervă: «*Caragiale dovedește că este singurul nostru autor dramatic care se inspiră numai de la năravurile românești... dar el sacrifică prea mult lucrările sale gustului stricat al publicului nostru...*». Succesul *Scrisorii pierdute* a făcut să se reia și *Noaptea furtunoasă*, astfel încît ambele capodopere ale lui Caragiale au pornit de atunci la un drum lung, triumfal, neîntrerupt.

Trilogia istorică, scrisă de Barbu Ștefănescu-Delavrancea: *Apus de soare*, *Viforul* și *Luceafărul*, a fost prezentată pe scena Teatrului Național din București în anii 1909, 1910 și 1911. Principalele roluri din aceste remarcabile piese au fost susținute de Constantin Nottara, pe care-l vedem în fotografie, la o reprezentație a *Luceafărului*, în 1911 (scenă din actul I).

TREI PREMIAȚI

În anii primelor două decenii ale secolului nostru, Teatrul Național din București, sprijinit de ministerul instrucțiunii publice, acorda premii bienale pentru piesele originale care înregistrau cele mai multe reprezentații, deci aveau cel mai mare succes. Între autorii premiați în 1912: Dimitrie Anghel, pentru piesa *Cometa*, scrisă împreună cu Șt. O. Iosif; I. L. Caragiale, pentru piesele: *D'ale Carnavalului*, *O noapte furtunoasă* și *Năpasta*; Victor Eftimiu, pentru piesele: *Akim*, *Ariciul și sobolul*, *Ave Maria*, *Crăciunul lui Osman* și *Înșir'te Mărgărite*

PRIMELE AGENȚII TEATRALE

În secolul trecut, teatrele din București și din Iași au dat foarte multe spectacole cu concursul artiștilor aduși din străinătate. Angajamentele respective erau făcute, însă, nu prin intermediul agențiilor teatrale, ca în zilele noastre, ci prin corespondență sau prin intervenția întîmplătoare a românilor care călătoreau în Austria, Franța sau Italia. Prima agenție teatrală de la noi a fost înființată în anul 1897. Își avea sediul în imobilul ziarului «L'Independance roumaine», pe Calea Victoriei (unde se află astăzi locul viran din fața sălii Teatrului Național), și era condusă de un anume Delatre, care «furniza», la cerere: «artiste dramatice, baletiste, concertiste, cîntărețe de operetă» și, în sfîrșit — după cum scrie, cu ironie, ziarul «Românul» — «tot ce imaginația noastră, exaltată de parfumurile Dimboviței și de produsele eminamente agricole ale țării, dorea să vadă din marea arenă a teatrului de peste hotare».

TERASA OTETELEȘANU

La începutul secolului nostru, Terasa Oteteleșanu din București situată pe calea Victoriei, unde se află acum Palatul Telefoanelor, continua să fie cel mai frecventat local, acolo dîndu-și întîlnire, zi de zi: oamenii de afaceri, rentierii, politicienii, scriitorii și artiștii timpului, aceștia din urmă avînd un colț al lor, rezervat permanent, colț numit, mai în glumă, mai în serios, *Academia Terasă*. Pictorul Camil Ressu a realizat, în anul 1913, un tablou care poartă acest nume (ulei 2,50×2 metri), imortalizînd o *ședință a academiei*. La 30 martie 1914, la expoziția *Tinerimii Artistice*, unde se afla tabloul, a fost făcută această fotografie, în care se văd, prezenți în fața operei lui Ressu: pictorul Alexandru Satmari, scriitorul Mihail Sorbul, pictorul Camil Ressu și sculptorul Dimitrie Paciurea (de la stînga spre dreapta). În tablou, sînt pictați: graficianul Iosif Iser (în stînga, în picioare), scriitorul Tudor Arghezi (primul din stînga, la masă), pictorul Alexandru Satmari, scriitorii Corneliu Moldovanu și Ion Minulescu, compozitorul Alfons Castaldi și pictorul Jean Steriadi. Tabloul s-a păstrat și se află astăzi în patrimoniul Muzeului de artă al Republicii Socialiste România.

În 1931, Terasa Oteteleșanu dispăruse, pe terenul ocupat de imobil și de grădină fiind începute lucrările pentru construirea Palatului Telefoanelor. Cu un an înainte, un fotograf de la o revistă ilustrată realizase această fotografie, în care sînt membrii trupei «C. Grigoriu». În rîndul întîi, în mijloc, titularul companiei. Al cincilea din rîndul doi, tenorul N. Leonard

GÂRLEANU, DIRECTOR DE TEATRU

Emil Gârleanu a fost numit director al Teatrului Național din Craiova, în anul 1911, ca urmare a înaltei prețuiri pe care i-o da, în vremea aceea, C. Arion, ministrul artelor. Prezența dinamicului scriitor în fruntea acestei instituții a marcat începutul unei epoci noi pentru teatrul craiovean, la întocmirea repertoriilor dîndu-se prioritate pieselor românești. În fotografia alăturată (făcută în primul său an de directorat), îl vedem pe Gârleanu (x) între cîțiva scriitori), ziariști și actori, în culisele teatrului din Craiova (are, în stînga, pe Dimitrie Anghel).

ASSOCIATION ARTISTIQUE

CONCERTS-COLONNE

THÉATRE DU CHATELET

Dimanche 6 Février 1898, à 2 h. 1/4 précises

Mme Elise KUTSCHERRA

Mme Louise PLANÈS

MM. CAZENEUVE, AUGUEZ et Marix LŒVENSOHN

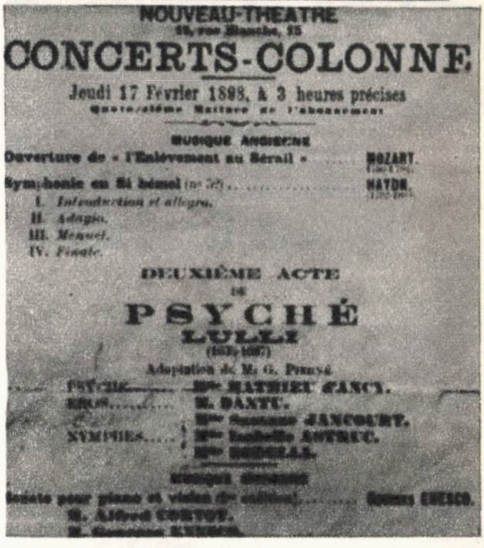
NOUVEAU-THEATRE

CONCERTS-COLONNE

Jeudi 17 Février 1898, à 3 heures précises

MUSIQUE ANCIENNE

Ouverture de « l'Enlèvement au Sérail » ..... MOZART.

Symphonie en Si bémol ..... HAYDN.

I. Introduction et allegro.

II. Adagio.

III. Menuet.

IV. Finale.

DEUXIÈME ACTE

DE

PSYCHÉ

LULLI

Adaptation de M. G. Pierné

PSYCHÉ ..... Mlle MATHIEU d'ANCY.

EROS ..... M. DANTU.

NYMPHES ..... Mme Suzanne JANCOURT.

Mme Isabelle ASTRUC.

Mme BODELAL.

Sonate pour piano et violon ..... Georges ENESCO.

M. Alfred CORTOT.

1898 «FENOMENUL ENESCU»

În februarie 1898, George Enescu nu împlinise încă șaptesprezece ani. Se afla la Paris, unde își continua studiile muzicale, sub îndrumarea celebrităților de atunci ale artei interpretative: Jules Massenet, Gabriel Fauré și alții. Este epoca în care ziarele pariziene vorbesc prima dată despre *fenomenul Enescu*. La 6 februarie 1898, în cadrul renumitelor concerte Colonne, organizate de Théatre du Chatelet, i se cîntă, în primă audiție, Poema Română, sub bagheta prestigiosului Edouard Colonne, iar la 17 februarie, tot în primă audiție, Sonata pentru pian și vioară (în facsimile: afișele concertelor). «*Un tînăr — românul George Enescu — uimește Europa; nu este numai un virtuoz al vioarei, ci și un compozitor înzestrat...*», scriau cronicarii muzicali, entuziasmați de «*geniala gîndire muzicală a precocelui artist*». Acesta a fost începutul drumului de glorie al marelui Enescu, drum care avea să treacă, timp de aproape șase decenii, prin toate continentele. În fotografie, un desen din presa timpului, înfățișîndu-l pe Enescu, în anul 1898.

STRAUSS, LA BUCUREȘTI

În stagiunea 1920—1921 — deci, acum o jumătate de secol — *Filarmonica* din București, aflată sub conducerea lui George Georgescu, a dat 91 de concerte. O activitate prodigioasă, rar egalată în anii care au urmat. Între partiturile cîntate atunci, s-au aflat și 12 în premieră, datorate compozitorilor români: George Enescu, Castaldi, Cuclin, Jora, Filip Lazăr, Ionel Perlea, Borgovan, George Georgescu și Al. Zira. Cinci dintre concerte au fost dirijate de Richard Strauss, pe care-l vedem în fotografie, alături de tînărul, pe atunci, George Georgescu.

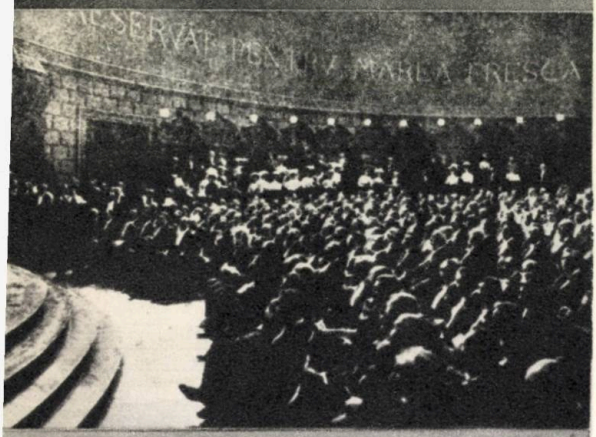

PRIMELE CONGRESE INTERNAȚIONALE LA BUCUREȘTI

Primul congres internațional din lume s-a ținut în anul 1681, la Roma, acesta fiind în același timp și primul congres internațional de medicină. De atunci și pînă la sfîrșitul secolului trecut (în 1899), s-au ținut, în total, 1414 congrese internaționale, majoritatea lor fiind organizate în Europa. În epoca noastră, se țin cam 3.100 de congrese internaționale, în fiecare an, la ele participînd, tot în fiecare an, 40.000—45.000 de delegați ai celor 2.200 de organizații internaționale existente. Dintre țări, Franța deține locul întîi, ca gazdă de congrese, cu aproape 600 pe an, iar dintre orașe, Geneva, cu 270—300 pe an.

1

Țara noastră a găzduit prima oară un congres internațional, în anul 1906 — al 28-lea *congres pentru protecția proprietății literare*, care a fost prezidat de A. D. Xenopol. Reproducem aici singurul document fotografic rămas de la această manifestare: congresiștii, la Ateneu Român, în ziua de 9 septembrie 1906. Printre ei, se află: sculptorul francez Auguste Rodin, celebrul astronom Camille Flammarion, romancierul Hermann Sudermann, compozitorul Richard Strauss.

2

În septembrie 1907 a fost organizat la București cel de al treilea *congres internațional al petrolului*, cu participarea a 250 de delegați veniți din 20 de țări. A prezidat inginerul Anghel Saligny. În fotografie: congresiștii, în timpul lucrărilor, în sala Ateneului Român.

3

Tot la București, a fost organizat, în luna septembrie 1925, primul *congres internațional de sondaje*, lucrările sale desfășurîndu-se în patru secțiuni: știință și invenții, energia și aducțiunea petrolului și a gazelor, industria minieră, industria petrolieră. Au participat 664 de delegați (între care și 30 de femei), din 20 de țări. În fotografie: un grup de congresiști, după o ședință.

4

Cel de al șaselea *congres internațional al presei latine* s-a ținut la București, în octombrie 1927. Au participat ziariști și scriitori din: Franța, Italia, Spania, Portugalia, Canada, Mexic, Nicaragua, San Salvador, Guatemala, Republica Dominicană, Panama, Cuba, Columbia, Venezuela, Peru, Bolivia, Ecuador, Brazilia, Uruguay, Argentina, Chile și România. Fotografia ne înfățișează un grup de congresiști, la Turnu Severin, în timpul excursiei organizate după terminarea lucrărilor.

5

Al doilea *congres internațional de geologie* a fost organizat la București, în septembrie 1937, cu participarea unor savanți de specialitate din: Polonia, Franța, Cehoslovacia, Jugoslavia și România. În fotografie: congresiștii, aflați în mijloc pe profesorul Sabba Ștefănescu (x), decanul Facultății de Științe din București, care a prezidat lucrările. În dreapta lui, savantul francez Termier; în stînga (xx), profesorul L. Mrazec.

SCRIITORI
ÎN ORE DE RĂGAZ

1.

Tudor Arghezi şi soţia sa, *Paraschiva*, în grădina de la Mărţişor, în primăvara anului 1939 (colecţia Baruţu T. Arghezi).

2.

Mihail Sadoveanu a fost nu numai un povestitor de bravuri cinegetice, dar şi un vînător iscusit. Iată-l, în această fotografie, cu trofeul cîştigat la o vînătoare de cerbi, în munţii Sebeşului.

3.

I. Al. Brătescu-Voineşti şi-a petrecut multe dintre orele sale de răgaz, pescuind, aşa cum îl vedem în fotografia de alături, realizată de un prieten al său în anul 1933.

SCRIITORI
ÎN ORE DE RĂGAZ

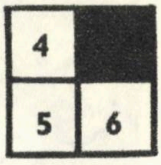

4.

Delavrancea era un mare iubitor de pisici. Se plimba deseori cu cîte una dintre graţioasele sale feline, purtînd-o pe umeri, prin grădina casei lui.

5.

Octavian Goga — şi el, mare iubitor de animale — prefera clinii de rasă, pe care-i dezmierda cu afecţiune, oridecîteori vreunul dintre ei îl urma pe cărările parcului de la Ciucea.

6.

Ionel Teodoreanu practica boxul; nu ca disciplină sportivă, exercitată în public, ci ca gimnastică de cameră, socotindu-l, după cum a mărturisit cîndva: cel mai complet exerciţiu fizic, de mare utilitate pentru organism. Era firesc, deci, să urmărească evoluţia boxului românesc şi să-şi facă prieteni din rîndurile *marilor* acestui sport. În fotografie: Ionel Teodoreanu, în anul 1933, alături de campionul Moţi Spakov.

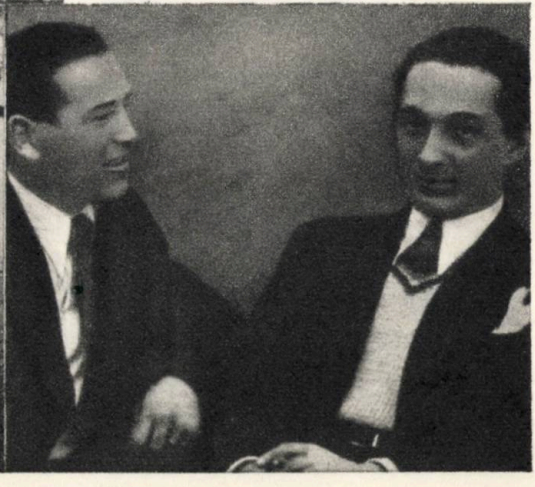

În secolul nostru, mai mult ca oricînd, călătoriile scriitorilor peste hotare constituie una dintre principalele surse de documentare ce stau la baza creației literare, fie în proză sau în poezie, fie în studii și jurnale de drum sau referiri la contractele cu alți scriitori și oameni de știință, străini. Putem spune, deci, că scriitorul, oriunde ar merge peste hotare, e un reprezentant al breslei sale, fie că e trimis de una dintre instituțiile naționale, indiferent la ce fel de reuniune — nu numai la cele strict scriitoricești — fie că voiajează pe cont propriu, ca simplu turist. Rezultatul final al călătoriei sale e același: documentarea, din care va rezulta o viitoare scriere.

SCRIITORI ROMÂNI PESTE HOTARE

Înainte de primul război mondial, puțini scriitori români au avut posibilitatea de a se deplasa în străinătate. O epocă mai favorabilă a început după anul 1923, prin înființarea secțiunii române a PEN-clubului, care, în fiecare an, și-a trimis delegații la întrunirile ținute în marile capitale europene. Separat de aceștia, au mai călătorit în străinătate, în epoca dintre cele două războaie mondiale, mulți alți scriitori români, ca delegați și ca invitați ai unor reuniuni internaționale din afara PEN-clubului. Iar în ultimii ani, pe măsură ce schimburile culturale cu străinătatea se înmulțeau, scriitorii români au început să aibă noi prilejuri de a vizita nu numai țările europene, ca în trecut ci și pe cele din Asia, America și Africa.

Reproducem aici cîteva fotografii, care consemnează prezența unor scriitori români pe diferite meridiane ale lumii, între anii **1930—1969.**

1

Nicolae Iorga a fost unul dintre scriitorii care au făcut cele mai multe călătorii peste hotare. Ca invitat al marilor universități europene și americane, pentru a ține cursuri și conferințe, ca profesor la școala română din Paris, ca delegat al țării la diferite conferințe internaționale sau ca invitat de onoare al unor colonii de români stabiliți în străinătate, profesorul, istoricul și scriitorul Nicolae Iorga a călătorit, an de an, în mai toate țările Europei și în S.U.A. În 1930, cu ocazia vizitei făcute coloniilor de români de la Chicago și Harbor, aceștia l-au primit cu drapele pe care pictaseră figura ilustrului lor invitat (foto 1). În fotografia 2: la solemnitatea numirii sale, ca doctor honoris causa, la universitatea din Paris, 1931.

Victor Eftimiu a făcut, de asemenea, numeroase călătorii în străinătate, legate de funcția sa de președinte al secției române a PEN-clubului. A participat la întrunirile anuale ale acestui mare for scriitoricesc internațional (începînd din anul 1932), în localitățile: Budapesta, Varșovia, Belgrad, Paris, Praga, Raguza, Bled, Moscova, Berlin, Londra, Edimburg, Bruxelles, Sofia, Atena. În fotografia 3: la Budapesta, în anul 1932, în grădina casei scriitorului Hatvany (în mijloc, avînd în dreapta sa pe Hatvany).

3

Șerban Cioculescu ținea conferințe în capitala Franței încă de pe vremea studenției. Îl vedem în fotografia 4: la Paris, în anul 1927.

Liviu Rebreanu, (dreapta) la Londra, în vara anului 1934, în vizită la fabrica de aparataj radiofonic «Marconi».

Tudor Vianu și-a început călătoriile în străinătate în anul 1921, pentru ca în decurs de patru decenii să viziteze, ca scriitor sau ca reprezentant al țării pe lîngă UNESCO, mai toate marile centre culturale din Europa și din India. În fotografia 6: în Grecia, cu ocazia unei conferințe, în anul 1938.

Ion Pillat (în mijloc, avînd în stînga sa pe *Oscar Walter Cizek*), la un congres al scriitorilor, în Cehoslovacia, în anul 1939.

Mihail Sadoveanu, la congresul scriitorilor sovietici, Moscova, 1954, avînd în stînga sa pe scriitorul brazilian Jorge Amado.

New-York, 1957. De la stînga spre dreapta: Dr. Collin, directorul Academiei de artă dramatică, Dramatic Work Shop, dramaturgul **Aurel Baranga,** Maria Piscator, soția regizorului german Erwin Piscator (care se vede în tabloul de deasupra) și **George Ivașcu,** redactorul șef al revistei «Contemporanul».

Lucia Demetrius a călătorit în: Franța, Italia, U.R.S.S., Polonia, Ungaria, Bulgaria, India, Suedia, Finlanda, Anglia, Grecia și China. O vedem, în fotografia 10, la Hanciou, în China, în toamna anului 1958. În stînga sa, Octav Livezeanu.

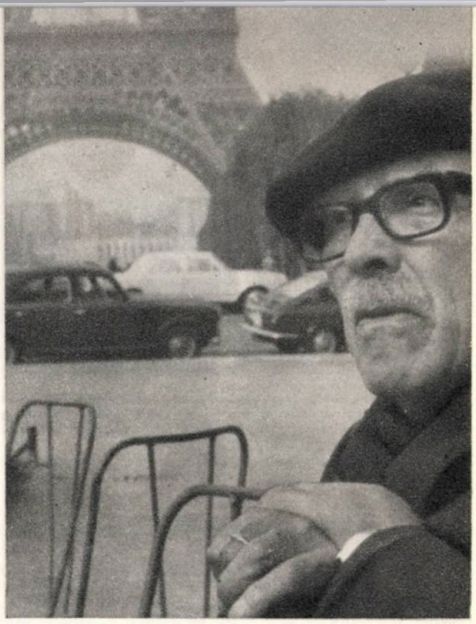

Tudor Arghezi a stat în Elveția și în Franța, în anii 1905—1910. În 1960 și 1962, a vizitat Ungaria și Iugoslavia, ca invitat al Uniunilor Scriitorilor din aceste țări. În 1965, a fost la Viena, ca invitat al Universității, pentru a primi premiul Gottfried von Herder. Între anii 1955—1966, a făcut dese voiajuri în Elveția și în Franța, pentru tratamente medicale. Fotografia ni-l arată la Paris, în anul 1966 (colecția Baruțu T. Arghezi).

Demostene Botez a fost reprezentant permanent al României la UNESCO, în anii 1958—1959. Îl vedem în fotografie vorbind de la tribuna înaltului for internațional, în cadrul dezbaterilor unei adunări generale.

Radu Tudoran a scris două dintre cărțile sale *(Al optzeci și doilea* și *Oglinda retrovizoare)* ca rezultat al unor călătorii făcute peste hotare: cu vaporul, pe mările și pe oceanele lumii, din octombrie 1964 și pînă în aprilie 1965, și cu automobilul, timp de aproape două luni, în Italia (1968). Iată-l la Tropice, pe traulerul «Constanța» (mijloc), alături de doi dintre membrii echipajului.

În calitate de scriitor, de autor de scenarii cinematografice și de critic cinematografic, **Mihnea Gheorghiu** a călătorit mult și a cunoscut numeroși scriitori de pe toate meridianele lumii. Îl vedem (cel din stînga) cu scriitorul american Gore Vidal și cu Anda Boldur, la Nisa, în 1965.

Citind cartea *Foamea de spațiu*, a lui **Eugen Barbu**, afli itinerariul călătoriilor sale, de-a lungul a doisprezece ani, pe patru continente: începînd cu Grecia, în 1957 și continuînd, pînă în 1968, cu: U.R.S.S., Cehoslovacia, Italia, Ungaria, Turcia, Egipt, Germania, Franța, China, Spania, Iugoslavia și S.U.A. Instantaneul fotografic e de la Canton, Republica Populară Chineză, 1965.

La invitația editurii franceze «Seuil», scriitoarea **Henriette Yvonne Stahl** a fost la Paris, în 1968—1969, pentru a-și traduce propria carte, *Între zi și noapte*, care a apărut în librăriile europene, în iunie 1969, sub titlul: *Entre le jour et la nuit*. O vedem la o expoziție din Paris, în toamna anului 1968, alături de Pierre Harleyel, directorul biroului diplomatic al U.N.E.S.C.O.

În cadrul schimburilor culturale dintre România și Bulgaria, numeroși scriitori români au vizitat în ultimii ani țara vecină și prietenă. În această fotografie (de la stînga la dreapta), îi găsim la Plevna, în anul 1968, pe scriitorii: **Traian Iancu, Dumitru Corbea, Nicolae Mărgeanu, Laurențiu Fulga, Nicolae Jianu** și **Mihail Davidoglu.**

Romulus Vulpescu (stînga), alături de poetul sovietic Andrei Strîmbeanu (Chișinău), la serbările organizate în 1968 la Baku, cu prilejul comemorării celor 250 de ani de la nașterea scriitorului Molla Panah Vaghif.

Poetul **Radu Boureanu** (stînga) și (în mijloc) poetul **Gellu Naum**, la expoziția internațională a cărții: Nisa, mai 1969.

MISCELLANEA

Unde au trăit, unde au lucrat

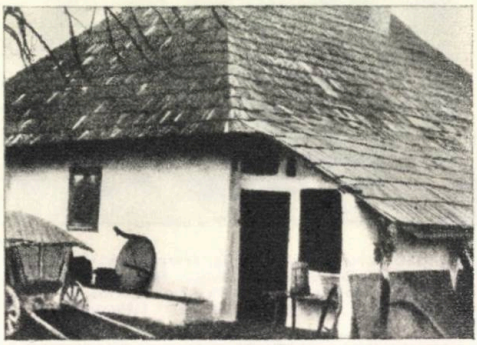

Casa de la Humulești în care s-a născut **Ion Creangă.**

Biroul lui **Vasile Alecsandri,** așa cum a rămas după moartea sa.

Cecilia Cuțescu-Storck, în atelierul său de lucru, în anul 1912.

MISCELLANEA

Academia Română — 1912

Una dintre puținele fotografii rămase de la ședințele Academiei Române, de dinaintea primului război mondial. Mai, 1912, o ședință plenară. Distingem, în primul rînd din stînga, la masă: Spiru Haret, generalul Crăiniceanu, N. Teclu, Petre Poni, St. Hepites, Victor Babeș, Andrei Saligny, Grigore Antipa, I. Simionescu și C. I. Istrati; la masa din mijloc: I. C. Negruzzi, președinte, D. A. Sturza, secretar general și I. Bianu; masa din dreapta: N. Iorga, A. Nanu, Al. Philippide, D. Caragiani, A. D. Xenopol, I. Bogdan, N. Chintescu și N. Gane.

Cartea românească la Florența

Fotografia înfățișează unul dintre standurile românești, la expoziția internațională de cărți de la Florența, în anul 1922. Am fost reprezentați atunci prin exponatele trimise de: Academia Română, Ministerul Artelor, Casa Școalelor, Ministerul Muncii, Astra Sibiu, și editurile: Cartea Românească, Viața Românească, Ramuri, Luceafărul, Ancora și Gutemberg.

S.S.R. — 1915

În iunie 1915, Societatea Scriitorilor Români și-a ales un nou comitet. Un montaj fotografic, publicat de presa timpului, ne prezintă figurile scriitorilor înscăunați atunci la conducerea tinerei societăți: G. Diamandy, președinte, Caton Theodorian, vice-președinte, V. Demetrius, secretar, M. Săulescu, bibliotecar, Haralamb Lecca, casier, Tudor Arghezi, Al. T. Stamatiad, Cincinat Pavelescu, Ion Minulescu, N. N. Beldiceanu și G. Cair, membri.

Într-o zi onomastică

Închei această a doua *Salbă a Salbelor* cu o amintire de reporter, pe care o găsesc demnă de relatat. În 1936, lucram la «Ordinea», ziar de seară, ilustrat. La 6 decembrie — Sfîntul Nicolae — eram trecut pe grafic cu articolul de fond pentru a doua zi. La o gazetă ilustrată, articol de fond însemna comentarea unui fapt diurn, ilustrat în mod obligatoriu cu cel puțin o fotografie.

Străduindu-mă să găsesc subiectul necesar, mi-am adus aminte că sînt în București cîțiva oameni politici cu numele de Nicolae. M-am fixat la trei dintre ei și i-am vizitat acasă. Un reporter fotograf mă însoțea.

Primul care m-a primit a fost profesorul Nicolae Iorga. L-am găsit, așa cum l-a surprins fotograful în imaginea alăturată, corectînd niște lucrări. Apoi, a lăsat lucrul și a ieșit în întîmpinarea altor musafiri. Pe masa sa, se aflau peste cinci mii de telegrame și felicitări primite din toată țara. Profesorul, mulțumit, era foarte atent cu toată lumea, dar, după privirile pe care le arunca mereu spre manuscrise, se vedea că își drămuie această bucurie.

Am fost apoi la locuința de pe șoseaua Kiseleff a lui Nicolae Titulescu. L-am găsit ascuns într-un mic birou de la demisol, unde am intrat împotriva opoziției unuia dintre secretarii săi. Veneam însă în numele presei și marele om de stat nu s-a supărat. Ca și Iorga, lucra.

— Redactez un tratat comercial cu Argentina, mi-a răspuns la întrebare.

Doi oameni mari, doi aspri supraveghetori ai propriului lor timp de lucru, de odihnă, de viață.

Am mai făcut o vizită la doctorul Nicolae Lupu, șeful organizației național-țărăniste din Capitală. Locuia la hotelul Athenee Palace, apartamentul 137, etajul I. Găsesc aici cîteva zeci de partizani politici.

Este ora 12, mi se spune că pelerinajul a început de la 9. Cu fiecare nou venit, sărbătoritul ciocnește un pahar de șampanie. Îmi zîmbește prietenos — mă știe de mult, i-am luat pînă acum cel puțin zece interviuri — și mă întreabă:

— Mi se pare că ești din circumscripția a opta?

Apoi, cînd vede fotograful care-l prinde cu paharul la gură, își amintește mai bine de figura mea.

În fugă, fac un bilanț al cadourilor pe care le văd etalate în tot apartamentul: cel puțin 200 de buchete de flori, 12 torturi mari, 10 cutii de havane C.A.M., 25 de tablouri, cravate, mănuși, port-țigarete și multe, multe sticle cu băuturi alese. Alerg la gazetă și mă apuc de lucru. Clișeele, ude, pe care mi le prezintă fotograful, sînt excepționale. Doi oameni își petrec ziua onomastică lucrînd; al treilea, petrecînd cu partizanii politici.

Pe manuscris, menționez: *pagina întîia, coloana 1, 2, titlul pe 6 rînduri:*

6 decembrie
SF. NICOLAE
Cum își petrec ziua onomastică:
D. prof. Nicolae Iorga — corectînd lucrări
D. Nicolae Titulescu — redactînd tratate internaționale
D. dr. Nicolae Lupu — petrecînd cu partizanii.

Seara, la opt, mi-am văzut *opera* pusă în pagini. Două coloane pline, pe întîia, și alte două în continuare, pe a treia. În text, cele trei fotografii.

M-am culcat liniștit, gîndindu-mă la succesul pe care-l voi avea a doua zi.

Cînd m-am prezentat la redacție, la 7 decembrie, administratorul mi-a înmînat un plic subțire, ca de obicei, cu cei 200 de lei pe care-i primeam săptămînal și cu invitația de a părăsi redacția. Fusesem dat afară pentru: «intenție de defăimare a unui ilustru om politic.» Secretarul de redacție îl anunțase pe director de «bomba» pe care o pregătisem și acesta schimbase totul, chiar și fotografia ilustrului, frumoasa fotografie, cu paharul de șampanie, pe planul întîi. În locul ei, a apărut alta: doctorul Lupu, cu un buchet de flori în mînă, instantaneu vechi, de la o nuntă.

6 DECEMBRIE

SF. NICOLAE

CUM ȘI PETRECE ZIUA ONOMASTICĂ:

D. prof. NICOLAE IORGA:

PRIMEȘTE DELEGAȚIILE ȘCOLILOR ȘI CADOURILE OAMENILOR NEPOLITICI ȘI.... CORECTEAZĂ ARTICOLE PENTRU ZIAR

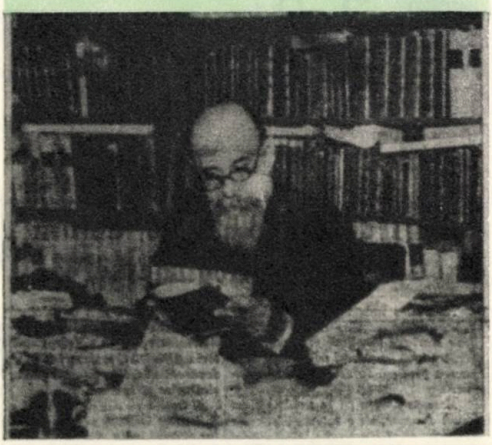

ION MUNTEANU

FUNAMBULESCA

BALADĂ ȘI ILUSTRAȚII DE TUDOR GEORGE

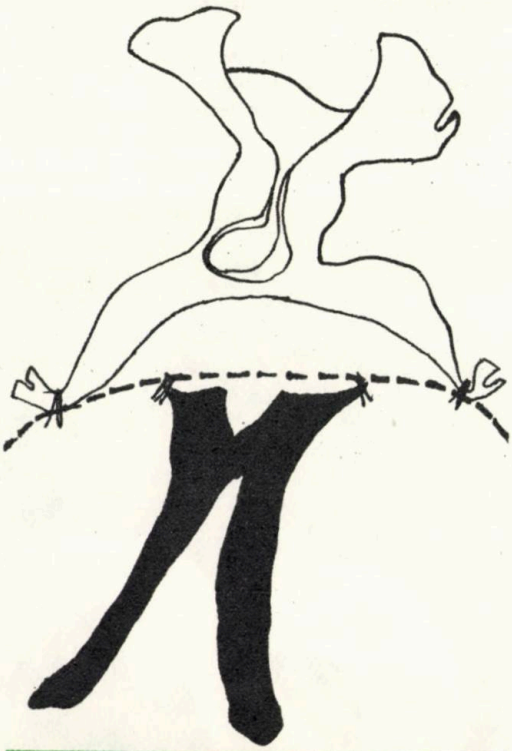

A mele boarfe se-nfăldau pe-o sîrmă
Corăbii duse-nchipuind și vele...
Pluteam pe-această navă fără cîrmă?
Mă luau acele rufe-n sbor cu ele...?

Cămașa mea se-nflăcăra din brize,
Se-nbalonă, creștea cu mult mai mare,
Părea o focă albă-ntre banchize,
Or urs polar săltîndu-se-n picioare?...

O, exotisme
Vis de paranoia!
Magnificente, sterpe sinecdoce!
Sămînța, cît un purec, de secvoia,
Visînd un cer de astre să disloce!...

Cu-atît mai triste-abisuri, mai profunde
Surpări în sine
— pliuri scrise-n pînză —
Cu cît, pierdute-n viziuni imunde
Mă ponegreau cu stearpa lor osîndă!

Am revăzut fantomele acelea
Cu care mă-nțoleam,
de colo-colo
Zburînd în vînt,
— parcă-mi pierdusem pielea,
Ca Marsyas, decorticat de-Apollo!...

Era un vînt hazliu, de bună seamă, —
Un vînt de iarmaroc —
și mi-amintesc că
Propria-mi umbră,
propria mea flamă,
Contura mea
dansa, funambulescă...

De fapt, contura mea,
— ca o beşică,
De corpul meu golită, —
se umflase:
Statuia mea simţeam cum s-aridică
De dincolo de carne şi de oase!...

*
* *

...Bufoneria boarfelor scălimbă
Dansa o pantomimă de prost gust,
Cînd deşuchiatul vînt limbea din drîmbă
Un cîntec monocord, pe-un ritm vetust...

Vai, dar cămaşa mea zmintită-n hulă,
Bombată-n piepţi,
— atlet parc-ar fi fost? —
Cu braţe lungi vedeam cum se dehulă
Într-o tandreţe flască, fără rost!...

Izmenele
— mai caraghioase, încă —
Se inflamau, în nu ştiu care scop,
Ca doi ochi mari de melc,
prin beznă-adîncă
Holbîndu-se, celest, ca-n telescop!...

Cînd pantalonii, spînzuraţi în clame,
Zburdau prin cer, cu gulliverici paşi, —
Îndătinat cu-o spaţială foame,
Părea că văd
doi crenwurşti uriaşi!

Scălămbăiau în vînt
— în fel şi chipuri —
Ca două trompe mari de elefant,
În prada drăgăstoaselor tertipuri, —
Fiind, care mai de care, mai galant!...

Am regretat din suflet, prima oară,
Că n-am avut şi eu,
— de cînd mă ştiu —
O garderobă mai puţin sumară:
Poate-ntremam un vis mai fistichiu!

Să fi avut vreo trei cămăşi, or patru,
Izmene trei sau patru dac-aveam,
Vedeam balet în lege, ca la teatru,
C-o trupă-ntreagă
— straşnic baeram!

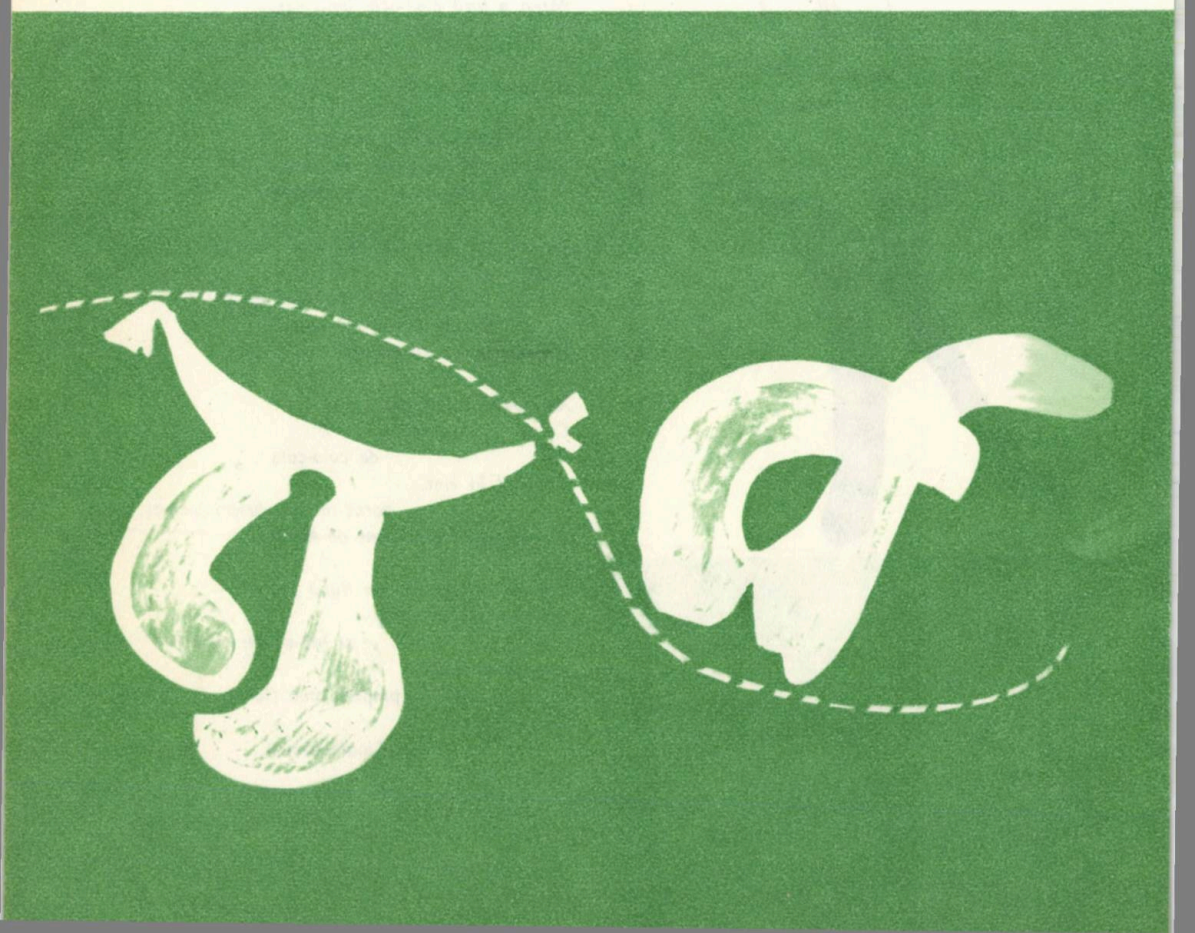

Așa, m-am mulțumit cu trupa veche!
Doi balerini și balerine — două:
Craci, mîneci,
— doi de cîte-un fel, pereche! —
Iubire veche-ntr-o-nscenare nouă!

Cămașa mea se alinta-n de-sine,
Cu cioatele — pulpan peste pulpan —
Ca lebedele-n dans, or blegi feline,
În stilul cel mai flasc și lesbian...

Iar clownii mei, izbindu-se-n devalmă,
Se giugiuleau or se trăgeau de ciuf
Și împleteau sudalmă cu sudalmă
În cel mai tragic stil de comic buf...

Mi-am amintit păpușile din bîlciuri
Cu bastonade, cu amor brutal,
Cum clănțăneau ca un aspic de zgîrciuri —
Ba furioase, ba sentimental...

Ceva cu Vasilache, Mariția,
Și August-Prostul și cu Tontul-Drac, —
Care se bat, se ceartă pe nimica,
Se trag de păr, s-alintă din ciomag...

Ceva cu Pieroți și Colombine,
Cu d-alde Pantalone și-Arlechini, —
Ce se pricep, d-a surda, să combine
Balet fantast pentru cîțiva țechini...

Era ceva!...
Mă tot zgîiam afară
Cum vîntul — domnul marionetist —
Le zgîlțîia și le trăgea pe sfoară
Într-un amor
cînd vesel, cînd prea trist...

Le-aș fi lăsat eu astfel să-și petreacă
De capul lor și oricît ar fi vrut
Dar mă trăsei în ele ca-ntr-o teacă,
Înfrigurat, ca un hanger virît...

Prea mă simțeam un ecorșeu de studiu
În fața unor medici,
or model
Al unor sculptori pervertiți
— preludiu
Al Morții care m-ar privi cu zel

Nu mă suport ca hoit, în pielea goală!...
Mă tem de-un vînt stîrnit de pe pustii, —
Cînd sfînta ploae boarfele-mi spală, —
Că-mi fură îngerii de pe frînghii...

Altfel, ades, în serile de vară,
Cînd mă bronza obrazul lunii pal,
Îmi spînzuram otrepele p-afară
Și-nchipuiam, sedus, un carnaval...

Or devinam procesiuni din Goya,
Peste ciulini zvîrlind un trening ros,
Flambat de-un vînt zmintit, în toată voia,
Crucificat prin spini ca un Cristos...

La șoldul Mării, doar, simțeam că-s sincer,
De hanțe că mai vrednic mă dezbăr —
Nerușinat de tandrele atingeri,
De sînii ei, de mătăsosu-i păr...

Port o pudoare de efeb canonic —
Prea ipocrit în ritualul țol —
Lăuntric lănțuind un drac agonic,
Un morb mortal ca gloanțele-n pistol...

De-aceea, mi-am ales,
— ca să mă mîntui —
În loc de-o rasă,
treningul sportiv —
Simbol al unui duh care ca vîntu-i
De frămîntat
și de contemplativ!

Ci, oricînd mă prididește, încă,
Un duh al Mării, năvălind încoa',
Îmi zboară-n vînturi bluza, la poruncă,
Prind călușarii-n vînturi a-mi juca...

1970

HAFEZ POETUL DIN „CETATEA BĂRBAȚILOR-PRIVIGHETORI ȘI A FEMEILOR-ROZE“

In 1970, sub auspiciile Consiliului Mondial al Păcii, s-a sărbătorit aniversarea a șase sute cincizeci de ani de la nașterea, în Șiraz, «Cetatea Bărbaților-privighetori și a Femeilor-roze», a marelui poet Hagé Samsuddin Hafez. Tălmăcirea poemei de mai jos (pentru prima oară, la noi, după un text persan) am realizat-o în colaborare cu iraniana SOKUFE SAIDI, absolventă a Facultății de Filologie din București.

G.D.

ȘIRAZ, mausoleul lui Hafez

SOARELE DIN MIEZUL-NOPȚII

— Vino! Corabia noastră
s-o arunci pe-un rîu de vin
și s-arunci văpăi și patimi
într-un piept de șeic hain!
Oh, aruncă-mă, paharnic,
în corabia-pocal,
căci s-a spus: «Să faci un bine
și-apoi să-l arunci în val!»
M-am întors din preajma cramei
și m-am rătăcit prin fum.
Bună fii și mă îndrumă,
dragoste, pe bunul drum!
Adu-mi roșu vin în cupă,
după roșu-i să cunosc
roșul rozelor ce-mbată
cu mireasma lor de mosc
și-astfel ai s-arunci în vasul
cu balsam de trandafiri:
jarul pizmei, mistuindu-i
inima ce i-o respiri...
Soare vrei în miezul-nopții?
Saltă vălul de pe față
*fiicei * bune-a* Mumei-Vițe
și-ai să juri că-i dimineață!
Să nu-i lași în ziua morții
să mă-ngroape colo-n lunci,
du-mă-n cramă și-n butoiul
plin de soare să m-arunci!
Dacă duhu-o vrea să fugă
printre norii vagabonți,
leagă-l, draga mea, de tine,
strîns, în lanț de cîrlionți!

În românește de GEORGE DAN

* Adică, vinul (n.t.)

reportaj
și
drumeție

POEZIA MUNTELUI

Șesul, marea, podgoria — sînt de la început *privelişti*, adică se dăruiesc de la început, fără luptă lungă şi îndîrjită, dorinţei tale de a le îmbrăţişa cu ochii, de a le sorbi viaţa largă în sufletul tău lacom, dar leneş.

Muntele e însă mult mai ambiţios, mult mai voluntar decît ele. Foarte arareori se mulţumeşte să fie numai priveliştе, adică numai să se lase, liniştit, nepăsător, contemplat de departe.

E drept, sînt în ţara noastră mulţime de locuri în care muntele te poate încremeni pe loc, zile, luni şi chiar ani, vrăjindu-te numai cu priveliştea lui de departe, în necontenit şi neprevăzut joc de seninuri şi neguri, de lumini şi umbre, de culori din soare şi de nuanţe de lună, de răsărituri şi amurguri. Locuri în care muntele te face contemplativ, te naşte pictor sau poet liric, ca şi marea. Sînt bunăoară atîtea şi atîtea locuri pe ţărmul stîng al Prahovei, în defileul ei. Nu o să uit, astfel, niciodată casa unui bun prieten, odinioară inginer în Sinaia. O căsuţă mică, cu ferestre largi, toată numai ochi, ridicată peste un parter original, care era numai garaj şi magazie, ca o fiinţă care se avîntă pe vîrfurile picioarelor ca să privească mai bine. Cum deschideai ochii dimineaţa, te izbea aproape dureros — ca o bucurie pe care nu o meriţi — toată magia de culori a Bucegilor în rugăciunea răsăritului de soare. Oricît de incorigibil citadin ai fi fost şi obişnuit cu apelul ceasornicului deşteptător la ore rezonabile, acolo te trezea, ca un sunet de trîmbiţă, atingerea în zori a primelor văpseli mîngîietoare de soare, de dinţii şi sulițele reci ale piscurilor. La început o mînă de roz cald, aproape înfierbîntată purpuriu, li se lăsa pe creştet ca o binecuvîntare, în timp ce stîncăria lor de jos aştepta lin taina, într-o penumbră viorie, iar pădurile de jos, de la poalele largi, îşi dormeau încă noaptea, într-o pace verde întunecată, aproape neagră. Purpuriul din vîrfuri devenea apoi, din ce în ce mai biruitor, lumină — iar pereţii uriaşi de stîncă prindeau, ei acum, culoarea dintîi, într-o revărsare frenetică de vopsea roză portocalie, ca din pensula unui pictor nebun ce ar fi vrut să inunde întreaga lume în bucuria optimistă a sufletului său copilăresc. Treptat, jos, smaragdul întunecat al pădurilor de brad începea şi el să se încălzească în soare, devenind o mare de suliţi de un verde luminos şi fraged. Tîrziu, cînd soarele începea să-ţi vie şi pe casă, erai calm, cu sentimentul niţel obosit al unei plenitudini adînci, ca şi cum ai fi trăit nu ştiu cîte vieţi bogate în acele ore reci de dimineaţă. Şi toată ziua ţi se părea un fel de vis molatec, pînă să vină amurgul să-ţi zugrăvească o privelişte asemănătoare, însă mai liniştită, mai tristă chiar: culorile nu mai aveau acele sonorităţi reci, de fanfare biruitoare, ale zorilor, ci nuanţe mai stinse, mai adîncite cald, ca ale sunetelor de vioară.

Iar cînd prietena luna venea să facă din fiecare stîncă goală a Bucegilor o melodie de argint şi din verdele de zi al pădurilor o fremătătoare taină întunecat viorie, cînd cîţiva nori răzleţi se agăţau de Acele Morarului în partea către Omul, ca nişte miei cenuşii odihnindu-se în jurul tîrlei, iar cîţiva ochi de stele vii clipeau atît de aproape de stîncile cele mai îndrăzneţe în sus, încît părea că stau de vorbă — rămîneai încremenit, vreme pe care te sfiai să o mai măsori în ceasuri, cu sufletul ca o străvezie cupă de cleştar, care vibrează aproape dureros de bucuria poverii scumpe a băuturii ce nu s-a turnat încă în ea.

Cîte cuvinte — şi mai ales ce fel de cuvinte — ne-ar mai trebui apoi ca să evocăm baletul negurilor de toamnă, aninate de vîrfuri de brazi, sfîşiate de colţuri de piatră, vălurindu-se uşurel ca într-o fantezie de-a lui Shakespeare, în zilele de toamnă cu ploi uşoare — sau bulucindu-se furioase în văi, înghiţind totul pînă către pădurile de jos, masive şi ameninţătoare ca într-un decor de Nibelungi, sau tîrîndu-se abia, lăptoase şi greoaie ca un fluviu nehotărît şi tulbure, în zilele tîrzii de toamnă, cu o ploaie necontenită şi lungă.

Cine ar putea găsi potrivite cuvinte pentru a descrie zecile de nuanţe de albastru, de gri, de violet, pe care le lasă umbrele fugătoare peste zăpezile sclipind sus, în văi, ale Bucegilor iarna? În zilele acelea de soare vesel şi rece — care apar

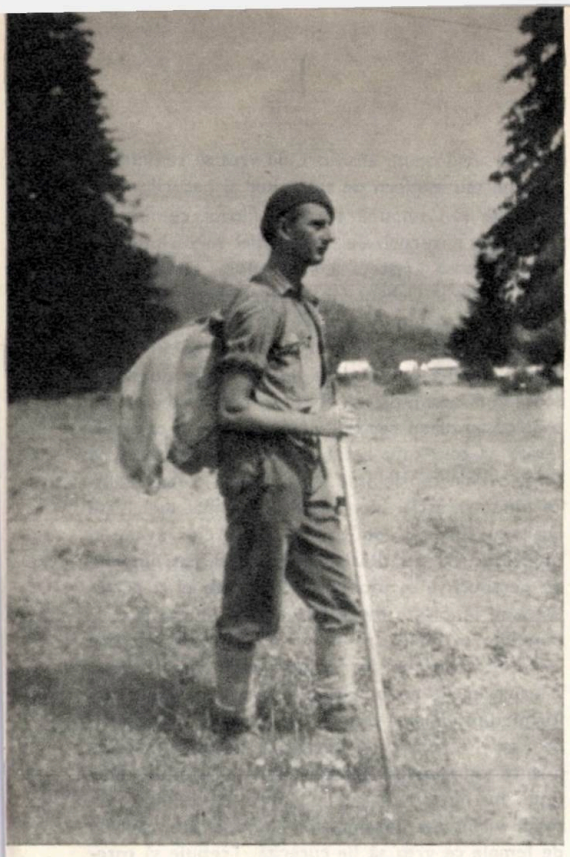

Ovidiu Papadima, în Munții Călimani, la Poiana Căpățînei, în 1931

ca o răsplată de pietre scumpe peste pădurile cărunțite de zăpadă în nopțile rele de viscol — Bucegii îți apar ca o fantastică cetate de gheață durată pe largi temelii de piatră luminoasă. Ai vrea atunci, privindu-i, să fii un umil meșter medieval și să-ți crească în suflet din priveliștea aceasta planul unui dom gotic cum n-a mai fost altul.

Inima de piatră a Bucegilor bate și mai grandioasă în priveliștea lor din Bușteni, din locurile de pe partea castelului Zamora, bunăoară, sau chiar de pe platoul acela atît de luminos, ridicat încrezător la subsoara munților, acolo unde e Căminul Alpin. Muntele te domină aici atît de mult cu înălțimea pereților săi stîncoși, încît te face sclavul lui sufletesc aproape, îți fură mereu o parte din priviri și din gînduri. În Predeal, dimpotrivă, zările se lărgesc, peisajul se echilibrează într-o minunată bogăție și grandoare. Bucegii, mai depărtați și mai prietenoși, se cumpănesc cu masivul Gîrbovei de o parte și cu făpturile bizar cocoșate ale Postăvarului și Pietrii Mari pe de alta. Predealul e un loc rar, unde nu mai trăiește muntele ca priveliște, ci ca lume în sine, care nu se mai opune alteia — fie omenească, fie tot a naturii — fiindcă are totul în ea. Muntele aici nu mai e un veșnic dialog cu apa, ca în valea Prahovei, sau cu cîmpia, ca la poalele ardelene ale crestelor Făgărașului. La Predeal, muntele vorbește doar cu sine însuși, își răspunde tot lui, din toate părțile. Iar omul se simte aici mai puțin spectator cît făcînd parte din el, făptură a lui de cînd lumea. De aici, vraja profund odihnitoare a Predealului. La Bușteni, la Poiana Țapului, parcă ai fi la mare, pe țărm, — îți vin mereu neliniști și dor de ducă. La Predeal parcă ești acasă: te scoli dimineața și vezi pe fereastră muntele, ca și cum ai întîlni cu ochii un ceas cu cuc, pe care-l știi în același ungher al odăii de cînd lumea.

Același sentiment și aceeași priveliște a muntelui o ai și la Bran, de pe ale cărui tăpșane însorite privirea se îmbrățișează voioasă cu zările pline: deoparte cu Bucegii pierduți în depărtări ca o fabuloasă fortăreață de piatră, de alta cu Piatra Craiului, strălucind în lumină ca o creastă de argint, de alta cu cocoașele atît de capricioase ale începutului munților Făgărașului.

Tot așa te simți în acel minunat ținut românesc din nord-estul Ardealului — larg cît o țară, frumos ca un basm cu zîna florilor — încadrat de o parte de arhitectura masivă a munților Rodnei, tivit visător de umbra vineție a Carpaților Moldovei și înrămat la sud de umbra dîrză și bogată a Călimanilor.

La fel se bucură ochiul și sufletul în Cîmpulungul Muscelului — unul din cele mai odihnitoare și mai luminoase locuri din țară —, zărindu-se alintat lîngă matahalele greoaie și bune ale masivelor Păpușa și lezerul și privind calm, peste vîrfurile mici ale munților de către Mățău, spre crestele nevăzute ale Bucegilor.

La fel sînt atîtea și atîtea locuri de priveliște din țara Hațegului, adăpostită și bătrînă în unghiul larg și aspru dintre munții Apuseni și ai Retezatului.

Dar și Bușteniі își au semenii lor mulți prin țară. Adică locuri dominate de un singur munte, trăind sub și din măreția lui atît de mult, încît ai cîteodată impresia că ele au fost făcute într-adins ca să ai de unde-l privi. Gîndiți-vă că pe malul stîng al Prahovei se ridică înălțimile nu lipsite de poezie — dimpotrivă, foarte însorite, largi și prietenoase — ale masivului Gîrbovei. De multe ori, casele oamenilor sînt mai aproape de ele decît de Bucegi. Și, cu toate acestea, sînt absolut nebăgate în seamă. Nimeni nu le știe nici măcar numele. Prezența romantică a Bucegilor e atît de copleșitoare încît eclipsează și anihilează aici totul.

La fel e și Rodna, sub căciula uriașă a munților Rodnei. Ai impresia că o ții pe palmă, că privesc ei la ea tot timpul, ca la o jucărie amuzantă.

Deasupra capătului de răsărit al orașului se pornește spre nord o uriașă clină de pămînt din ce în ce mai înaltă, pe a cărui spinare largă și pleșuvă urcă cuminte unul din cele mai largi drumuri de munte din cîte am văzut prin țară, atît de larg încît se observă cu ochii de foarte departe și-l poți distinge pînă și în fotografiile din vederile ilustrate ale orășelului. Iar la capătul clinei, ca o concluzie apropiată și firească, lumea înaltă și uriașă a munților Rodnei, clădită din plin și bogat, ca de un meșter ce n-a avut ce face cu pămîntul. Nu e stîncăria romantică a Bucegilor ci o lume geologică încremenită, rămasă parcă așa, ca un peisaj din alte ere ale pămîntului. Bucegii sînt în Bușteni o forță zvîcnind revoltată în piatră, care te copleșește. Muntele Ineul e deasupra Rodnei Vechi o putere calmă, liniștită în ea însăși ca un uriaș bun, care te ocrotește. Simți parcă nevoia să îi surîzi dimineața, așa ca tații, atunci cînd ești mic și știi că e totul bine cînd el a fost noaptea acasă.

La fel stă Toplița la poalele Călimanilor, contemplîndu-le spinările și mai liniștite, ca ale unor bătrîni gîrboviți de muncă.

La fel, pe valea zburdalnică a Ampoiului, Zlatna e toată numai o presimțire și o așteptare a munților Apuseni, — aci unduind împăcați în cline bogate și îngosite, aci prăbușindu-se în pereți scurți, rîpoși, sărăciți de pădurile tăiate odinioară, brăzdați adînc în lutul lor de apele fără frîu acuma. Munți la fel cu moții — copiii lor și ortacii lor de soartă.

Dar muntele e foarte puțin o făptură care să-ți ceară să o privești numai de departe, care să se mulțumească doar cu atîta. Muntele românesc e mai puțin o priveliște cît o lume întreagă în sine, care te atrage irezistibil spre inima ei. O lume cu totul alta decît cea a priveliștei. Deși încremenit de mii de milenii, muntele e cea mai dinamică lume.

Dacă pătrunzi într-însa, ea nu mai e o priveliște, ci tot atîtea de multe priveliști cîte clipe trăiești și te miști în ea. Marele ei maestru de ceremonii e cărarea — și nu cred să existe pe lume o ființă dotată cu o mai bogată, mai neprevăzută și totuși mai înțeleaptă fantezie decît cărarea de munte. E așa fiindcă e bogată, neprevăzută și simplă ca însăși viața. Fiindcă are același ritm de acțiune ca și al ei. Fiindcă omul — cînd o croiește după pasul său ciobănesc sau vînătoresc, chibzuit în aceeași direcție de sute de ani — renunță la tot orgoliul său de alpinist, încrezîndu-se total muntelui, ca și vieții. Cărarea șerpuiește cuminte, ocolind stîncile, neînfruntînd vîrfurile, neispitită de adîncimea prăpăstiilor, știind mai întîi de toate că drumul cel mai scurt la munte nu e linia dreaptă.

Chiar cînd omul, arareori, nu vrea să renunțe la orgoliul său modern de stăpînitor al naturii, muntele știe să-i impună totuși — filozof cuminte — cotiturile și surprizele sale. Astfel se întîmplă cu acea faimoasă «potecă a balaurului», tăiată drept în stîncă de la Cabana-Hotel Negoi către Căldarea Mieilor, în drumul spre vîrful Negoi, în munții Făgărașului. A tăiat-o omul cu linia, neînfricat în voința lui, i-a pus podețe de fier unde nu putea scobi cumsecade piatra. Și totuși poteca aceasta nu e deloc un drum rectiliniu, ca un pod sau ca o cale ferată, ci ceva care totuși trebuie să unduiască pe lîngă clinele capricioase ale muntelui Puha, transformîndu-se astfel într-una din cele mai delicioase cutii cu surprize de priveliști din cîte avem în munții noștri. Fiindcă la fiecare cîțiva pași unghiul de perspectivă se modifică adînc și cu el și priveliștea se înnoiește total. Drumul de munte face ca punctele cardinale să se miște și să se schimbe între ele ca într-un fermecător cadril, face ca «jos» și «sus» să fie niște noțiuni foarte relative, transformînd priveliștea într-un film de un ritm îndrăcit, pe care-l crează și-l regizează însăși minuscula furnică omenească, mergînd pur și simplu. Dar omul nu numai merge în munte, ci și luptă. Cu toată virilitatea lui masivă, muntele are capricii de femeie ce vrea să fie cucerită. Trebuie să ostenești, să rabzi, să îndrăznești, să-l înfrunți. Și de-abia la urmă — după ore și ore de urcuș — cînd ai făcut într-adevăr dovada că-l iubești, cînd ai ajuns sus, îți dăruiește generos răsplata: *priveliștea*.

Cu totul alta decît cea pe care i-o furai lui, aproape fără voie, din vale. Raporturile sînt acum cu totul altele. Nu te mai simți rob, ci stăpîn; nu mai ești copleșit, ci uriaș ca și el. Pieptul ți se umflă calm, de o bucurie largă cît țara pe care ți-o vezi dăruită la picioare.

Cînd contempli de la crucea Caraimanului, după ce i-ai urcat una din văile lui grele, șerpuirea feminină a văii Prahovei cu toată bogăția ei umană; cînd ți se rătăcește în voie, de pe piscul Negoiului din Făgăraș, privirea pînă către firul de argint a Oltului și către lucirea abia întrezărită a Dunării; cînd te simți, de pe turnurile Ceahlăului, descălecător peste toată țara Moldovei; cînd contempli de pe vîrful Peleaga al Retezatului toată străvechea țară a dacilor; cînd, de pe crestele munților Parîngului, ți se prăbușește privirea în imensele căldări glaciare, care îți cer iertare pentru sălbăticia lor prin ochii de senin limpede ai iezerelor, — simți parcă nevoia să-i mulțumești vieții că ți-a hărăzit să trăiești, să o meriți, adevărata priveliște a muntelui.

OVIDIU PAPADIMA

ANII ELECTRONICI

Între termenii pe care i-am întîlnit cel mai des în discuțiile purtate, în acești ani, cu oamenii uzinelor și combinatelor industriale, ar trebui menționați la loc de frunte: «automatizare» și «electronică». Și asta, nu numai în cazul unor obiective ultra-moderne, intrate de curînd în funcție la Pitești, la Rîmnicu-Vîlcea sau la Hunedoara. Procesul modernizării e general și el include unitățile inaugurate cu un deceniu sau două înainte, chiar și mai vechi.

Astfel, secția sape-foraj din cadrul uzinei «1 Mai» din Ploiești este, după criteriul vîrstei, o secție veche. Dar iată că în urma unor modernizări, concretizate prin introducerea unor noi agregate de tratament, avînd «un înalt grad de automatizare», respectiva secție a reîntinerit. I se mai poate aplica, în acest caz, epitetul «veche»?

Un proces asemănător, dar pe scară mult mai vastă, s-a petrecut și la combinatele petrochimice din Valea Trotușului. Rînd pe rînd, prin adăugirea unor aparate și mecanisme de automatizare, înzestrarea tehnică a instalațiilor s-a schimbat, pe nesimțite, menținîndu-și vigoarea tinereții. În consecință, producția a putut cunoaște sporuri spectaculoase, odată cu extinderea gamei de sortimente.

Așa dar, în lumea industriei, ca și între oameni, «nou» și «vechi», cînd se referă la numărul anilor, au o însemnătate relativă. Totul este să nu te «învechești», să nu-ți pierzi receptivitatea la nou, pasiunea pentru progres, dorința de a căuta și de a inova. Iată de ce, în ultimă instanță, acest proces de evoluție tehnică în direcția automatizării are la bază virtuți umane. În el se reflectă, de fapt, o creștere a potențialului intelectual, a măiestriei profesionale, a maturității, realizată în cursul acestor ani pe care i-am putea denumi «ai electronicii» sau «ai automatizării».

Trecerea la un agregat nou, în care nu munca fizică ci controlul, mai subtil și mai exact, al aparatelor, contează în primul rînd, reprezintă o adevărată cotitură ce necesită în prealabil o «recalificare» în meserie. Așa s-a întîmplat în cazul oțelarilor hunedoreni mutați la cuptoarele moderne, în cazul electroceramiștilor turdeni, al «tratamentiștilor» ploiești de la uzina «1 Mai» etc În genere, a fost nevoie de un spor al cunoștințelor de matematică, de chimie, de tehnologie etc., cu caracter teoretic, pentru «înțelegerea» proceselor din agregate, pentru o mai avizată dirijare a lor.

Așadar, fenomenul pomenit mai sus, privind perfecționarea tehnologiilor, a fost însoțit de un vast fenomen social, ce nu se rezumă numai la acțiunea de a recalifica pe oameni. Au apărut noi ramuri productive, noi meserii, noi școli și facultăți, noi preocupări științifice, noi teme de studiu și de activitate pentru sociologi și urbaniști. Fiindcă «automatizarea», deși pare o preocupare pur tehnică, nu se localizează în zona industriei, ci tinde, odată cu trecerea anilor, să-și imprime pecetea asupra întregii societăți, în măsura în care ea se va racorda mai insistent la revoluția științifico-tehnică ce se desfășoară în lumea contemporană industrializată.

Și afirmația de mai sus nu se referă la un viitor foarte îndepărtat. Căci, de pe acum, implicațiile «automatizării» devin realități palpabile în cele mai diferite domenii. Ce este de fapt uzina «Automatica» din București, ca și numeroasele ei surate, cu profil analog, decît prefigurarea unei întregi ramuri industriale, ce se va dezvolta foarte repede în deceniul următor? Ridicată la un stadiu mai avansat, prin «cibernetizare», automatizarea pătrunde în domeniul activității economice, de administrare și conducere a întreprinderilor. De pe acum, unele uzine își efectuează o serie de operații de evidență a materialelor, de planificare a producției, recurgînd la mașini. Pe cînd Centrul de calcul economic studiază, tot în acest domeniu, aspectele de ordin metodologic, pregătește noi specialiști.

Iată, prin urmare, și necesitatea unor meserii noi ca: operatori și programatori, analiști de gestiune, electricieni și electroniști pricepuți în funcționarea noilor aparaturi. La Academia de Științe Economice a apărut, într-o clădire de curînd construită, o nouă facultate Elaborarea programelor de lucru la calculatoare necesită metodologii și formule care angajează în mod curent aportul unei științe atît de abstracte ca matematica. Teme noi de cercetare concretă și studiu solicită pe sociologi, pe specialiștii în psihologia muncii și pe igieniști. Deoarece automatizarea, mutînd efortul uman în domeniul încordării nervoase, afectează întregul «mod de viață» al lucrătorilor, determinîndu-i să-și schimbe habitudinile tradiționale în privința alimentației, odihnei, petrecerii timpului liber. Apare nevoia unei «deconectări» zilnice și, la sfîrșit de săptămînă, a refacerii sistemului nervos, chestiune care a și început să preocupe în mod practic conducerile unor combinate chimice, cum sînt cele din Valea Trotușului. Necesitatea extinderii zonelor verzi, a unor dotații destinate recreerii (patinaj, ștrand, baze pentru excursii și pescuit etc.) — iată alte preocupări, de ordin urbanistic de astă dată, ce însoțesc rapida modernizare a industriei prin intermediul tehnologiilor automatizate.

Căci, așa cum am încercat să demonstrăm, pe bază de argumente teoretice sau luate din realitate, «automatizarea» nu este o perfecționare cu caracter tehnic, localizată doar la lumea uzinelor. Introducerea ei are consecințe vaste, aducătoare de schimbări radicale, ce angrenează largi sectoare ale vieții sociale, ca și viața intimă a oamenilor. Lucru pe care îl observă oricare vizitator ce revine, după cîțiva ani de absență, în locuri care, în acest timp, au cunoscut un proces de rapidă dezvoltare: Pitești sau Valea Trotușului, Hunedoara sau Ploiești, Galați sau Brașov.

VASILE NICOROVICI

SĂ NE DĂRUIM SALBELE ANTICE

Prin aur transfigurat urc. Șarpele
își îmbăiază solzii cafenii metamorfozîndu-se
văzînd cu ochii. Iubesc brazii cu
miezul roșu și tare — binele și rău
își reclamă dreptul la veșnicie și în van
cocoțat pe terase strigi. Te-am dus printre
suliți plăpînde care vibrau la adierea mersului,
pe toba cuprinsă de imensele hohote.
Ploaia bătea dintr-o parte în corzile
părului lung, nesfîrșit. Ți-am adus
palmele tipsii răspîndne de faguri. Să ne dăruim
salbele antice fără regrete.
Potcoava
de brazi ascunde izvoare de preț spre care
gurile noastre tind fără cunoștință.
Iată, e vremea
ca vîstele să se coacă și să privim cu patru
ochi adîncurile. Te voi găsi Din surghiun, ce
folos să scap peste o sută de ani?
Masca mi-o voi
smulge de pe umăr șicgol voi păși prin cetate.
Nepîngărita cumințenie fie pururi slăvită.
Cu fervoare îmi port blazonul.

IV. MARTINOVICI

teatru

Actorul LUDOVIC ANTAL (stînga) și poetul ION CRÂNGULEANU

Dialog între Thalia și Poesis

LUDOVIC ANTAL RĂSPUNDE LA ÎNTREBĂRILE LUI ION CRÂNGULEANU

Interpretarea poeziei, se zice, este făcută o dată de actori și altă dată de către critici. Personal, am alte convingeri; cred că actorii retrăiesc poetic și, uneori, ideal poezia. Sînt și critici care, fiind niște oameni, în general lipsiți de harul poeziei, fac la nesfîrșit «critică» frumuseții. Poezia e sfîntă, plutește în cerul sufletelor, pe lume, la infinit. Planeta «Pămîntul» e înconjurată de poezie și de soarele bun.

Anul trecut umblam prin munții Balcani și v-am auzit, părinte Antal, recitînd în România pe Eminescu. M-am întrebat atunci ce este recitarea după condiția Dumneavoastră? O fi ceva ca privighetoarea, cînd peste vîrfuri trece luna?

Într-una din cronicile sale dramatice, Eminescu îi înnobila pe actori cu sarcina de a promova pe scenă limba curată, frumoasa limbă românească. Primesc cu plăcere această sarcină. Înainte de Eminescu, Ienăchiță Văcărescu lăsa Testament urmașilor săi: *Creșterea limbii românești și-a patriei cinstire.* Eu nu sînt poet, dar, slujind poezia, recitînd-o, vreau să contribui la creșterea întru frumusețe a limbii mele; recitînd, îmi cinstesc și-mi cînt țara, neamul și limba.

Înțeleg, negreșind, că de fapt vă consumați destinul într-o profesie — aceea a recitării...

Profesez recitarea dintr-o necesitate spirituală, dintr-o nevoie de a mă confesa. E un frămînt al meu. E una din ipostazele relațiilor mele cu lumea.

Mai poate fi și un *jurnal sonor* de lectură al poeziei, deci expresia uneia dintre relațiile ce le am cu poezia.

Mai este încă expresia unei nevoi de armonie, atît de hulită, considerată ca fiind nocivă și alungată din Cetate de către genialii fabricanți de zgomote. Recitarea mea ar vrea să descopere și să stăpînească taina de mag a sfîntului Francisc din Assisi care avea puterea de-a îmblînzi și de a vorbi cu fiarele pădurilor. Tabernacolul sufletului său adăpostea esența sfînteniei, iar cînd această esență era necesară lumii dinafară, trecută prin faptul glasului și picurată prin limbă, devenea muzică, muzică a sfînteniei, iar fiarele ascultau uimite, îl urmau cu prietenie, depășindu-și condiția zoologică. Ah, ce poet sublim a fost sfîntul Francisc din Assisi! Nu știu care din doi săvîrșise minunea: Sfîntul sau Poetul? Cred că Poetul. Poetul l-a născut pe Sfînt. Iată-ne așadar în preajma unei definiții a poetului.

Mai presus de toate, însă, recitarea mea vrea să fie o recitare *românească*, nu o maimuțăreală de import. Să încerc să mă explic. I-am văzut pe străbunii mei botezînd lucrurile create de ei; botezînd animalele, sumedenie de făpturi, precum și multiplele lor relații și gesturi; adică i-am surprins creind cuvinte. Atunci mi se părea ceva firesc. Astăzi, aceste creații simple, decantate de timp aduc spre mine semnificații profunde. Am simțit duhul lor plutind asupra lucrurilor și ființelor, pătrunzîndu-le, însuflețindu-le. Ele începeau să existe, să trăiască, îmbogățind universul lor și universul altora. Această mică minune, avînd ceva din modestia florilor, este fără moarte, cu toate că aceia ce au săvîrșit-o s-au prăbușit în neant.

Am întîlnit aceste cuvinte mult mai tîrziu, în magul nostru, Eminescu. Aveau același înțeles, aceeași încărcătură, numai că noua lor orchestrare crea o *nouă* lume sau, cum spune Dimitrie Stelaru, *alte lumi, alte lumi — un alai.*

I s-a obiectat recitării mele, cică, un fel de amestec în «treburile interne» ale poeziei, în sensul că-i dau interpretării o tensiune anume și un act de sacralitate, că oblig cuvintele să mi se supuie și să păstreze o stare de încordată veghe, că, în sfîrșit, extaziez oarecum mistic lumea interioară, universul lăuntric al poeziei; poezia recitată n-ar trebui să depășească temperatura paginii tipărite, adică atitudinea interpretului față de text să aibă, cică, răceală filozofică. Am răspuns cu cuvintele lui George Călinescu: «Într-o astfel de condiție de sterilitate ar fi fost teologul medieval care la Universitate ar fi studiat pe Iisus fără a se *aprinde*». Recitarea, evident, nu este chiar un studiu, dar nu poate fi decît rezultatul unui studiu. Poezia fiind un act de descoperire de noi lumi, care zăceau necunoscute undeva, în microcosmosul nostru sau în macrocosmos, descoperire ce îmbogățește patrimoniul spiritual al omului, redimensionîndu-l violent, are o acțiune de revoluție: îți incendiază gîndirea, îți devastează multe din temeliile vechi (în sens creator, evident).

Îmi pare rău, dar nu pot împărtăși părerile pe care le ai despre critici. Sînt cîțiva care ar face cinste oricărei culturi universale.

Nu știu dacă-i chiar atît de important dacă există cîțiva critici care pot «face față» culturii universale. În fond, măcar atîta lucru li se cere.

Aș zice că, din acest punct de vedere, de mult critica nu mă mai interesează. Orice poezie este o ultimă șansă a poetului de a supraexista propriei sale condiții. Critica încearcă mereu să definească, să traducă, să explice acest fenomen. Rar cosmosul cuvîntului bîntuit de poezie este atins și de traducător. Eu simt uneori că putem vorbi despre universul și spațiile sufletești; despre un cosmos al poeziei, alt fel decît cel al cerurilor; mai vast, mai puternic și numai al pămîntului. Cred că definițiile, în poezie, sînt acte de sterilitate...

Repet, îmi întemeiez recitarea pe credința în cuvînt, iar sufletul meu se bucură că nu și-a pierdut această credință. Deci, mă întemeiez pe minunea care se numește cuvînt, această biruință a omului asupra beznelor. Nutresc credința că cuvîntul (descoperirea lui) i-a conferit omului verticala (i-a impus-o). Cuvîntul este un semn convențional, e-adevărat, dar omul a suflat viață asupra lui.

În cuvînt și-au depus caratele sufletul și inteligența umană, înzestrîndu-l cu virtuți uimitoare, încărcîndu-l cu nemurire. Zămislite din *țărîna* omului, cuvintele sar dincolo de ea. Cred în cuvînt, pentru că el exprimă îngerescul din om, candoarea omului. Cînd omul și-o va pierde, iar cuvintele vor fi măturate, precum vedem că se întîmplă cu divinitățile, va fi înfricoșător de urît pe lume.

Recitarea mea încearcă să fie o cîntare a minunii de a cuvînta, minune cu care a fost împodobit numai omul, *de care s-a făcut vrednic* numai omul, deci o preamărire a izvorului cuvîntului. Mai nutresc o credință: aceea că de la *descoperirea* cuvîntului, omul, cucerind verticala, labele sale din față nu s-au mai numit labe, ci mîini sau aripi. Iată pentru ce îmi întemeiez recitarea (interpretarea poeziei) pe cuvînt, iată pentru ce profesez o recitare muzicală. «Poezia este limbă în stare de muzică», spune Tudor Arghezi, «ea aparține mai mult sufletului secret al limbii.» În poezie, structura muzicală este impregnată în semnificație — spune un alt poet. Iată pentru ce recitarea mea are aerul unui ritual, al unei oficieri.

Aceasta nu înseamnă că nu trebuie să avem și limbă pentru cumpărat zarzavaturi sau pentru băcănie.

Dar, uite că în multe cazuri poezia începe să renunțe la cuvînt, dacă nu la ea însăși. Alți autori, dimpotrivă, vorbesc mult și nebulos, într-o rostogolire barbară de consoane, vocale, cuvinte, sforăieli, bîlbîituri... Îmi închipui un spectacol de poezie cu actori, din creația lor... Cred că ar înnebuni și publicul și actorii!... Cum? Ce credeți, ca actor care recită?

Poezia fiind o stare sufletească, o comunicare afectivă, își crează un limbaj elevat, un limbaj al ei. Revenind la cuvînt: puterea de seducție a cuvîntului rostit este infinit mai mare decît a celui scris. În *mîna*, ca să zicem așa, a artistului interpret de poezie, glasul trebuie să devină un instrument care *gîndește*, trebuie să devină un reflex al gîndirii și al sufletului. Glasul omenesc este cel mai perfect instrument. Montaigne spune că «glasul omenesc dă preț și chip scrierilor trecute prin faptul său».

Mă gîndesc dacă nu cumva actorul, pătrunzînd întreaga tărie a poeziei, nu ajunge de fapt să-i desluşească suprafețele, formele atît de disputate și niciodată statornice. Rilke vorbea cîndva despre pasiunea lui Rodin de-a cuceri suprafața, de-a cunoaște lumea și la marginile ei... Căci undeva și suprafața trebuie să fie o adîncime...

Recitarea pe care visez să o realizez vrea să exploreze *adîncimile formei poetice*. Adîncimile fondului sînt la îndemîna oricui, se relevă la o primă lectură. De altfel, aceste adîncimi, ale fondului, le poate exprima cea mai banală proză. În poezie adîncimile formei sînt ale inițierii, ale Tainei.

Conținutul de idei poate fi însăilat de oricine, această însăilare nu cere nici un dram de talent! Dacă formularea și așternerea ideilor ar fi esențiale în poezie, geniile poetice ar răsări ca ciupercile după ploaie.

Să luăm un exemplu din marele nostru Eminescu. Zicem noi toți: Nici naiba nu mai știe dacă se va mai întoarce din larg vreuna din corăbiile care au plecat. Soarta lor e ca a păsărilor călătoare care trec peste țări și mări; nu știe nimeni cîte vor fi doborîte de vînturi și înecate în valuri. La fel e și omul! Așa că nu mai alerga după noroc și nu mai vorbi de idealuri. Valurile și vînturile vieții te doboară!

Ei bine, din aceste modeste, din aceste vorbulițe amărîte, Eminescu a creat o capodoperă:

Dintre sute de catarge,
Care lasă malurile,
Cîte oare le vor sparge
Vînturile, valurile?

Dintre păsări călătoare,
Ce străbat pămînturile,
Cîte-o să le-nece oare
Valurile, vînturile?

De-i goni fie norocul,
Fie idealurile,
Te urmează în tot locul
Vînturile, valurile.

Ne-nțeles rămîne gîndul
Ce-ți străbate cîmpurile,
Zboară veșnic înghinîndu-l
Valurile, vînturile.

Recitarea mea este «acuzată» de muzicalitate! Dar eu oficiez o sumedenie de recitări. Eminescu te obligă la un stil de recitare, Arghezi la altul, Blaga la cu totul altul ș.a.m.d. Propun recitarea pe care o profesez, *nu* pentru că o vreau «frumoasă», ci pentru că mi se pare a fi o cerință a limbajului liric care, spre deosebire de limbajul științific și de vorbirea curentă, comunică infinit mai multe semnificații. Poezia românească, adică Eminescu, are, după spusa unui mare poet (care nu se referea, evident, la poezia românească, ci la poezie în genere), «un tipar muzical al sunetelor și un tipar muzical al sensurilor cuvintelor din care este alcătuită, aceste două tipare fiind unitare și indisolubile». Deci, muzicalitatea poeziei, ca și recitarea muzicală, nu ține de un anume vers, ci de întregul poeziei, nu e un «semn», exterior, ci un reflex al lăuntrului. Structura și virtuțile limbii române reclamă o *recitare românească a poeziei.*

Cineva îmi spunea că, mai ales azi, poezia se îndreaptă către gînd, mai mult către tăcere. Cuvîntul începe să fie mai puțin folosit... Dar limba rămîne tot puternică și gravă. Un cuvînt românesc, pe cît e de plastic, pe atît e de grav, și muzical, și plin de nuanță. Chiar și poezia spusă cu gîndul are uneori nevoie de limbă... Dar de recitare?

Limba română nu este o limbă de «cameră», de aceea recitarea mea încearcă să dea limbii o deschidere de aripi înspre imens, iar sensurilor ei amplificări și profunzimi simfonice. Am încercat în repetate rînduri o profesiune de credință. De fiecare dată, însă, am fost dezaprobat, etichetîndu-se credința mea în cuvînt drept o... erezie. Dă-mi voie să fac și în prezența dumitale aceeași profesiune de credință. Marii poeți și marii esteticieni, adevărații mei profesori întru recitare, m-au îndemnat să recituiesc — ad usum Delphyni — un mănunchi de texte pe care l-aș putea intitula: *Breviarul bunului recitator.* Ori de cîte ori mă ispitește diavolul modei, îl deschid cu conștiinciozitatea și umilința unui preot franciscan.

Nu de puține ori am văzut poeți sau actori recitînd fără să aibă har pentru așa ceva. Ei nu spuneau poezie, nu făceau cultură, se chinuiau, sufereau pur și simplu; sufereau jos. Consider că-i un curaj facil să vrei să reciți cu orice preț. Dar vai de actorul acela care nu știe să spună o poezie! Mai bine s-ar face critic. E la îndemîna oricui! Căci nu se cere talent, nici idei. Actul de cultură, creația, în contextul poeziei, e altceva.

Recitarea, act de artă sau act de cultură? Chiar dacă recitarea nu s-ar înscrie în categoria actelor de artă, ea rămîne, fără nici o îndoială, un act de cultură. «Poezia, spune Nichita Stănescu, nu se constituie numai din ceea ce gîndește poetul, ci se amplifică profund subiectiv și aproape dificil de controlat în cititorii săi». De acord, numai că aceste amplificări trebuie să fie guvernate de un rafinat gust artistic, altminteri, dînd frîu liber arbitrariului, transformăm *Luceafărul* lui Eminescu într-un vodevil. Interpretul de poezie trebuie să fie un bun cititor de poezie și chiar mai mult decît atît. Să încercăm mai jos o amplificare a acestei idei. Dacă admitem că o bună (realizată) recitare a unei poezii echivalează cu o bună analiză a ei (în orice caz, *ar trebui* să echivaleze), sîntem obligați să căutăm corespondențe între recitatorul-intrepret și criticul de poezie. Obligația elementară a amîndorura este aceea de *a ști să «citească»* o poezie. Amîndoi trebuie să fie înzestrați cu un grad înalt de receptivitate a poeziei, să cucerească, să subjuge universul ei, într-un cuvînt să aibă *vocația poeziei.* Scrie George Călinescu despre criticul de poezie nereceptiv la poezie, observația sa avînd aceeași valoare și pentru interpretul-actor: «Citești cărți și înțelegi cuprinsul lor, literal; citești poeți și-i definești. Însă urechea ta n-aude arpegiile, rămîne surdă la muzică, mai limpede: sufletul tău nu este invadat. Iei un poet și-l studiezi de la bibliografie la indice; *nu-ți cade însă niciodată cartea din mînă printr-un raport mistic, nu visezi cu ea deschisă înainte* (subl. ns.), nu se stabilește între autor și cititor fenomenul ce se cheamă în fizică inducție». Tudor Vianu stabilește corespondențe ale interpretului de poezie chiar cu interpretul de muzică. Să-l ascultăm: «Poezia este o artă muzicală și, după cum poezia unui cîntăreț și armoniile unei formații orchestrale dobîndesc

întreaga lor valoare pentru noi *nu în partitura ei*, ci în vocile care le fac să răsune, tot astfel și *poezia ajunge la adevărata ei ființă* prin rostirea ei melodioasă, prin zecile de alternații sonore, prin diferențele de înălțime, timbru și inflexiune, prin contrastele sunetului și ale tăcerii, prin toate detaliile zicerii (subl. T.V.) care o compun. Pentru a ajunge *la această formă a existenței ei* (subl. ns.), poezia trebuie să treacă prin sensibilitatea unui recitator».

După citatele din acești străluciți esteticieni, putem spune în încheiere că atît criticul de poezie, cît și interpretul de poezie trebuie să mai aibă o calitate (care se cere mereu perfecționată): aceea de a putea să exprime ceea ce ochii minții și ai sufletului lor *văd* în universul poeziei, iar acestei exprimări să-i dea, să-i făurească, un stil.

Cred că stilul, în cazul actorului, este talentul sau chemarea către rostirea poeziei. Numai că, mai ales în ultima vreme, în cazurile cînd cultura e substituită de ignoranță și impostură, au făcut ravagii așa numitele persiflări ale «tradiționalismului», făcîndu-se loc unor «discuții-reportaj», vulgare pînă la a o confunda poezia cu forfota incoherentă de pe bulevard. Există la infinit o antipoezie care-i cocoțată la rang de salon. Dar ce-i antirecitarea?

Antirecitarea! Unul din protagoniștii ei mi-a strigat, într-o zi, de departe și foarte de sus: «Dumneata, domnule, nu cunoști valoarea muzicală a zgomotului! Aceasta este cea mai mare descoperire a veacului! Viitorul, cel puțin în muzică, aparține zgomotului. El e anti-sunetul, adică sunetul cel mai perfect, cel mai puternic, singurul demn de a surprinde și transmite esența gîndirii umane. Sunetul muzical e contrafăcut, falsifică viața și arta. Ne-am săturat, *noi, veacul*, de melodie! Ne-am săturat de Beethoven, acest cîntăreț sentimental, la caterincă cu el!» George Călinescu, referindu-se la abstracționismul muzical, notează cu amărăciune: «Cînd, spunînd cuiva: «Te iubesc!», mi se răspunde: «Șapte», am înțeles că universul a început să se desfacă». Antirecitarea este în fapt o siluire a limbii române, un act anticultural, un act antipatriotic. Ea își arogă pretenția de a fi o recitare «științifică,» în realitate nefiind altceva decît o rezumare vulgară a poeziei (din ignoranță), o atitudine antipoetică, dovedind absența oricărei capacități de receptare a poeziei, precum și tendința de a ascunde această incapacitate. Zdrobitor de interesant și uluitor de nou la antirecitatori este ceea ce se desprinde și din faptul următor: L-am ascultat într-o seară pe unul dintre acești «revoluționari» ai artei citind din Rebreanu, iar în altă seară din Eminescu.

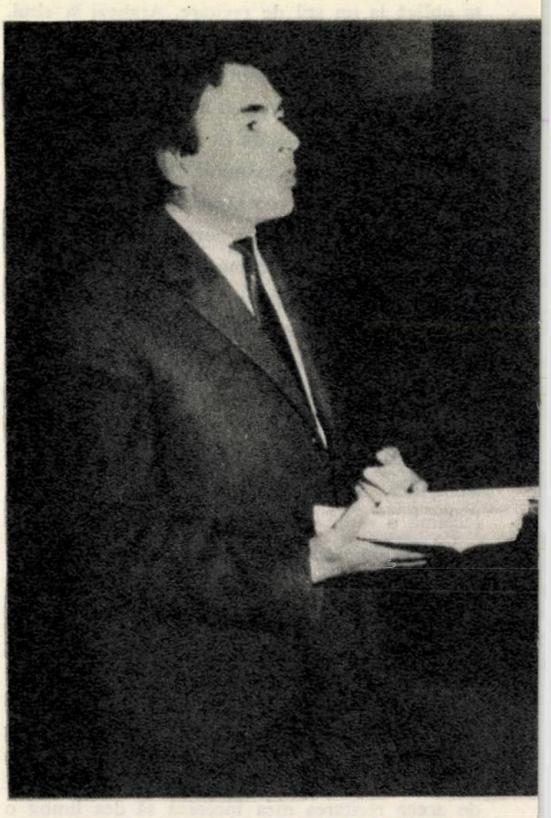

LUDOVIC ANTAL recitind

A fost într-adevăr extraordinar: că nu puteai deosebi textele ca fiind Eminescu sau Rebreanu n-ar fi fost nimic grav, dar textele, pînă la urmă, nu aparțineau nici lui Eminescu (cel al lui Eminescu), nici lui Rebreanu (cel al lui Rebreanu). Ambele texte aparțineau respectivului, erau «opera» lui. Textele celor doi titani erau pentru el doar niște biete *pretexte* de care se slujea pentru a-și etala «geniul» interpretativ. Zdrențuia și morfolea cuvintele într-un mod dezgustător, iar «geniul» consta în a spune un cuvînt rîzînd, iar următorul plîngînd

ş.a.m.d. Nu e lipsit de importanţă amănuntul că «artistul» era îmbrăcat ca Farfuridi!

Dar v-am întrebat la început «ce-o fi cu privighetoarea?» M-aţi uitat, o, doamne! Atît de tare slujim credinţei noastre, că uităm de sfintele fiinţe universale care pot fi uneori cărţi de poezie, alteori privighetori. Dar nici un «interpret»

n-a spus despre o carte că-i privighetoare. Oare dumneavoastră, cînd recitaţi, nu simţiţi de aproape, în afară de sfinta poezie, şi pasărea aceea... binecuvîntîndu-vă?

Înţelegîndu-ţi întrebarea, îţi mărturisesc c-o iubesc nespus de mult pe această mică minune a firii, precum şi tăcerea ei din timpul verii, o taină asupra căreia, după cîte ştiu eu, n-a reflectat decît Shakespeare. El a fost primul şi singurul care a auzit tăcerea din vară a privighetorilor. A încercat chiar să-i tălmăcească tăcerea în sonetul 102:

Şi nu fiindcă vara ar tace-n ea simţirea
Ce-n triluri preschimbată — dumbrăvile ascult
Ci pentru că de cîntec e copleşită firea
Şi farmecul şi-l pierde tot dulcele prea mult.

Sînt fericit că n-am văzut niciodată o privighetoare moartă. Trebuie să fie o taină şi moartea ei, taină pe care nu vreau s-o cunosc. Să mai adaug, oare, că, dacă toate tainele s-ar lăsa pătrunse, lumea, viaţa ar deveni urîte? Îmi spui că antirecitarea este un fruct al neîncrederii în cuvînt, al necuvîntului? Iată, dragul meu, ce cred eu despre necuvînt. El mi se pare a fi o creatoare stare de tensiune de dinaintea naşterii cuvîntului. Un geamăt al pre-creaţiei. Este zbaterea unui conţinut rătăcitor prin spaţiile imense ale spiritului, în căutarea unei forme în care să se toarne, o zbatere a materiei înspre echilibrul perfect care guvernează universul, o zbatere în căutarea unui *chip*. Este ţipătul iscat din durerea necreatorului.

În clipa asta, reflectînd asupra necuvîntului, îmi surprind gîndurile în ipostaza unor seve scrutătoare cuibărite în lujerul bont al unui crin. Ochiul lor dinafară îmi spune: e un băţ verde, un banal lujer cu noduri căruia demonii ţărînii îi dau brînci spre regatul luminii. Dar ochiul dinlăuntru al gîndurilor s-a postat într-un ungher al lujerului, uimit de ceea ce vede: o materie virginală în zbatere, un strigăt suav înspre constituire, o frămîntare întru dezlegarea elementelor, unele chemîndu-şi formele, altele culorile, altele parfumele. O materie în stare originară, care poartă în sinea-i nefloarea, nefrunza, neculoarea, neparfumul, nefrumuseţea, neforma, neechilibrul etc., dar care se zbate întru zămislirea lor sau, mai bine spus, se supun duhului tutelar şi zămislitor de viaţă al zeului Soare. Necuvîntul, cărbune noptatec, amorf şi murdar devine, «Sub raza gîndului etern», *diamant*, adică cuvînt.

Oare nu cumva toţi actorii cei buni trebuie să-l caute pe Eminescu? Odată am văzut un mut care se legăna pe ritmurile poeziei «Ce te legeni?» Cineva mi-a explicat că aşa îl recită el pe poet. Spunea că mutul ştie pe dinafară zeci de poezii din Eminescu. Uneori se leagănă şi prin întuneric. Şi-atunci, m-am întrebat din nou dacă nu cumva toţi actorii trebuie să-l ştie, să-l murmure şi să-l urmezè, măcar cît mutul pe Eminescu?

Nu, nu trebuie. Sînt convins că dacă Sile Dinicu, care ştie pianul pînă în măruntaie, ar fi invitat să cînte partea pianistică din Concertul pentru pian şi orchestră de Beethoven (nu acasă, pentru amici, ci într-un concert public), ar refuza sau ar trebui să refuze. Aşa ar trebui să procedeze şi actorii. Să nu-l mai confunde pe Eminescu cu textierii de muzică uşoară. Să mă explic: colegul meu, Toni Zaharian, îmi spune într-o zi: «Ce vrei, mă? pe mine poezia mă deformează profesional!» Şi, văzîndu-mă brăzdat de mirare, a continuat, enervat: «Da, mă deformează. Uite, cum să-ţi explic? Vezi tu? să zicem că asta-i o scîndură (şi-mi arată rampa scenei). Uite, tu tragi cu rindeaua de-a lungul scîndurii (explicaţia era îmbogăţită cu gestul de rigoare) şi-ţi iese. Mie nu-mi iese decît dacă trag cu rindeaua de-a latul scîndurii (iarăşi gest explicativ). Ai înţeles?»

Cred că comentariile sînt de prisos. Sînt mulţi pentru care, vorba marelui Arghezi, Eminescu trebuie tradusă întîi în limba română.

Să încercăm o stabilire de legătură între «La steaua» şi Simfonia a IX-a!

Mărturisesc că nu prea înţeleg ce vrei... Cred că, în afară de faptul că Eminescu şi Beethoven sînt egali ca genii, nu s-ar putea stabili nici o legătură. În *La steaua*, Eminescu ne dă măsura unei dureri de dimensiuni cosmice a iubirii, iar Beethoven ştii bine că în *Simfonia a IX-a*, profetizînd moartea iubirii dintre oameni (una dintre părţi este un recviem pentru această moarte), moarte pe care noi o trăim astăzi în formele ei cele mai înfricoşătoare, a visat un erou, un uriaş care să aducă omenirii pacea. Faptul că el a şters dedicaţia de pe această simfonie este foarte important. Dacă geniul lui Beethoven s-ar fi întîlnit cu geniul lui Eminescu, marele compozitor s-ar fi oprit la textul eminescian, punîndu-l ca motto şi dedicaţie, în locul dedicaţiei iniţiale pe care a radiat-o cu mînioasă mîhnire:

În tavernă... 'n umilinţă s-a născut dar adevărul
Şi în faşe de-njosire e-nfăşat eternul rege
Din durerea unui secol, din martiriul lumii-ntrege
Răsări o stea de pace, luminînd lumea şi cerul.

Întrebat prin ce îi este omul superior maşinii electronice, Wiener, creatorul ciberneticii, a răspuns: «Prin aceea că omul poate fi confuz». Consider răspunsul supra-genial, revoluţionar chiar. Cu alte cuvinte, confuzia generează creaţie. Confuzia este deci, un micro-haos, avînd în germene nevoia creatului, deci solicitîndu-i şi zidindu-i omului puteri titanice. Confuzia, în sens de haos, a născut deci nevoia de ordine în univers, l-a creat. Confuzia, gîndită şi ca o prezenţă (un fel de cenzură) a sufletului, păzindu-l pe om de *pericolul perfecţiunii mecanice*. Şi, pentru că îl iubesc pe Nichita Stănescu, posesorilor infailibili ai adevărului ştiinţific le propun spre meditaţie un vers al lui: *Laudă neadevărului necesar*.

Iubesc din cînd în cînd muzica uşoară, dar asta mă costă multă mustrare pricinuită de amici. Sînt înnebunit după Tom Jones şi-mi place Rita Pavone. Îi invidiez şi sufăr, ştiind că niciodată n-am să pot devasta amfiteatre şi ţinuturi întregi, cum fac unii titani ai muzicii uşoare. N-am auzit nici o vorbă bună din partea dumneavoastră despre această artă. Sînt convins că Rita Pavone poate interpreta divin un sonet.

N-am spus niciodată că nu-mi place Rita Pavone. Am spus doar că noi nu avem muzică uşoară, ceea ce e cu totul altceva. Pentru ce n-avem, mă-ntrebi? Simplu, pentru că în muzica noastră uşoară nu s-a plecat de la izvoarele noastre. Ceea ce suportăm noi ca fiind «muzică» uşoară, toate strigătele (aduse de pe vremea cînd pe pămînt nu exista telefonie), toate urletele, toate zgomotele infernale, toate aceste încăierări şi războaie ucigătoare dintre instrumente sînt tot ce vrei, numai muzică uşoară românească nu! În materie de muzică uşoară românească, din păcate se importă mult din străinătate. Tot atît de alarmant este şi faptul că muzica noastră populară a început să fie atacată de cancerul lăutărismului.

Chestiunea cu cîntatul îngereşte a unui sonet de către Rita Pavone n-o înţeleg.

Destinul este suflet sau minte? Cred că Blaga are dreptate cînd spune că «veşnicia s-a născut la sat». O fi atingînd aici şi destinul. Dar mă întreb ce-i

destinul? Cine are drept și cine n-are drept la destin?

Întrebarea mi se pare oceanică, în sensul imensității, evident. Mă depășește. Îmi lipsește vocația teoretică și pregătirea filosofică pentru a mă încumeta să înfrunt o astfel de întrebare. Doar niscai fulgurații pe marginea întrebării dumitale. Se pare că destinul rămîne un *dat* al omului. Nu știu dacă se mai poate vorbi despre ideea de destin în legătură cu, sau privind altă ființă din univers. De asemenea, nu știu dacă este un dat tiranic sau o frumoasă zestre, dacă omul este un rob de compătimit al destinului sau, dimpotrivă, dacă destinul este sub și în stăpînirea unei jalnice creaturi. Aceasta, vorba lui Emerson, ar fi ca și cînd ne-am închipui că o mînă de copil ar putea să doboare soarele. «Înaintea destinului, spune tot el, sîntem ca niște copii care se lipesc de pereții casei părintești, însemnîndu-și înălțimea din an în an. Dar cînd copilul a devenit om și stăpîn al casei, dărîmă zidul și construiește unul mai mare». Și conchide: «Destinul însemnează totalitatea celor nepătrunse». Lucian Blaga, scrutînd cu ochi filosofic destinul, îl vede ca «existență între mister și revelație». Se pare că aici stă cheia de boltă a destinului. În ceea ce mă privește, sînt recunoscător zeilor că mă simt împovărat cu o nețărmurită nevoie de a visa. Cred că nevoia de a visa a omului e una dintre formele de protest împotriva lucidității care așează prea aproape leagănul de mormînt. Deci un protest împotriva sentinței de condamnare fără drept de apel a omului.

Să nu rîzi de mine, dar mă întreb adeseori: cît de profund s-au aplecat asupra destinului omului anumiți oameni — de serafică frumusețe spirituală — atunci cînd au ajuns la concluzia că fiecare om trebuie să se bucure de veghea unui înger păzitor? Înseamnă aceasta o alinare, o punere la adăpost sau o invitație, un blînd avertisment întru a se veghea pe sine? Înclin spre partea a doua a întrebării, pentru că n-am văzut niciodată un înger păzitor salvîndu-și protejatul de la moarte.

Dacă eu cred că «veșnicia s-a născut la sat»? Eu, care vin din ceea ce se numește civilizație arhaică, această venire fiindu-mi cea mai de preț comoară cu care mi-a fost încărcat destinul, cred, ca și Blaga, că «veșnicia s-a născut la sat». Mama mea însăși, care nu știa carte, dar avea geniu, este o părticică din această veșnicie, rămîne o parte dintr-o mare taină. Tezaur de știință și de frumusețe anonimă. Țesăturile și covoarele ei sînt operele unui mare pictor. Știa să vorbească cu toate elementele fi-ii, cu toate fățurile, știa să tacă, precum lacurile adînci. O regăsesc în operele tuturor marilor poeți ai lumii.

Aș dori să vorbim ceva despre timpul prezent; toate întrebările pe care mi le pun au un fond comun, cu adresă la soarta omului și implicit a poeziei lui și, mergînd mai departe, aș zice soarta gîndului care nu mai poate fi trădat de nimeni. Timpul prezent impune psihologii și temperamente vitale, probate de marile încercări contemporane, iar poezia urgentă, politică își are marele ei rost cînd e făcută de poeții-poeți. Nu oricine are vocația de-a vorbi pe față, de-a suferi, de-a se bucura pe față. Nu oricine are vocația poeziei cu glas și conștiință...

Numai viitorul poate vorbi despre prezent. Mă refer la esența prezentului. Adresează-i, deci, viitorului această întrebare. Nu vreau să fac demagogie. Prezentul? Văd în prezent asasinîndu-se popoare, națiuni. Dar, după cum spune Hermann Hesse, «noi încercăm să învățăm din cadrul ei propria noastră suferință, să dezvoltăm propriile noastre visuri, relevînd astfel mereu lumea imaginilor, lumea sufletului, lumea trăirilor noastre».

Poezia politică? Iată o poezie unde nu se poate minți, iată o poezie care nu se poate scrie decît cu majestatea sa conștiința, iată o poezie pe care n-o pot scrie decît poeții cu adevărat mari. Mă gîndesc ce-ar fi fost Unirea fără poezia *Hora Unirii*, această poezie care a cucerit sufletul unui neam întreg cu repeziciunea fulgerului. Bătrînii, cei «de viță veche», și azi, cînd o aud cîntată, se descoperă. *Ostașii noștri*, această carte care stă la temelia neamului nostru, a turnat atîtea virtuți în conștiințe, a oțelit credința de țară și de neam. Să ne gîndim că multe bătălii din războiul 1916—1919 au fost cîștigate cu oțelul acesta. Odată cu grandioasa victorie a Mărășeștilor, cartea lui Alecsandri intra în nemurire pentru a doua oară. S-a mai scris de la 1877 ceva pentru ostașii noștri? Nu, nu s-a mai scris ceva care să

rămînă. *Prav!* cum zice cronicarul. S-au mai auzit pe ici pe colo niște penibile sforăeli, toate avînd rime de arginți.

Poezia noastră politică a fost ridicată pe piscuri de Eminescu, iar mai tîrziu de Octavian Goga. În zilele noastre, pe Tudor Arghezi l-a durut durerea țării și a scris, cu această durere, poezie politică, s-o aibă Țara. Tatăl, însă, Tatăl rămîne bardul de la Mircești. Atunci cînd îl bate gîndul pe vreunul să scrie poezie politică, să-și cerceteze mai întîi conștiința. Dacă nu-i cristal, să arunce peana la gunoi și să se lase țara în pace.

A crede și a insista înseamnă, de fapt, a suferi pentru frumusețe; marea poezie presupune și acest lucru. Nu toți însă pot fi încununați cu acest har. Dar alinarea?

Mă-ntrebi dacă poezia este alinare? Trebuie să-l întrebi pe Eminescu. Uite, în măsura în care poetul din tine are nevoie să fie alinat de poezie, în măsura în care scrii pentru a afla alinare în poezie, răspund: da.

Prezent în materie de poezie nu există, adică poezia n-are prezent. Face, cîteodată, excepție poezia geniilor. Poezia — prezentul poeziei — este viitorul adică numai viitorul o confirmă sau nu. Mă-ntrebi cum pot fi oamenii mai frumoși în timp? Timpul prezent, timpul crimei perfecte și totale, infamul timp al unei civilizații îndreptate împotriva omului este propice nașterii, apariției sfinților. Oamenii viitorului se vor împărți în sfinți și ticăloși.

Dacă suferința este egală bucuriei? Am mai spus: dialectic vorbind, suferința și fericirea sînt termenii aceleiași ecuații. Nu știu ce este poetul, dar mi se pare că trebuie să fie un profet. Ca să nu fiu înțeles greșit sau anapoda, îți voi relata un superb dialog dintre doi oameni de artă. Prietenul meu, violonistul Mihai Constantinescu, seraf interpret și adorator al lui Johann Sebastian Bach, a primit într-o zi următoarea poetică dar tulburătoare întrebare: Mihai dragă, dacă ar trebui să trimiți la Dumnezeu un ambasador care să-i ceară să aducă pacea pe pămînt, pe cine l-ai socoti demn de această nobilă misiune?

— Pe Beethoven, a răspuns prompt Mihai.

— Cum pe Beethoven? s-a mirat foarte întrebătorul. De ce nu pe Bach, pe care îl consideri mai mare decît Beethoven și căruia îi dăruiești toate sufletele tale?

— Tot pe Beethoven l-aș trimite la Dumnezeu, *nu* pe Bach, pentru că Bach este trimisul lui Dumnezeu pe pămînt.

Iată ce cred eu că trebuie să fie poetul.

MARIA GION — Joc de volume (teracota)

11 PIESE-REVOLVER

de GHEORGHE ASTALOȘ

comentate de LAURENȚIU ULICI

interpretate de FLORIN PUCĂ

● ● ●

Dramaturgia tînără arere în Gheorghe Astaloș spiritul ei de avangardă, legătura principală și manifestă cu direcțiile noi ale teatrului european. Spun asta gîndindu-mă la piesele: *Ceainăria de argint*, *Vin soldații* (pusă în scenă anul trecut la Casandra), *Fîntîna*, care au apărut de curînd într-un volum la «Editura Eminescu», gîndite și scrise din perspectiva unui «teatru floral» teoretizat de chiar autorul lor cu o încredere și, mai ales, cu o consecvență remarcabilă. Textul dramatic e, din faza inițială a conceperii și scrierii, imaginat, vizualizat în spectacol. Ca atare, problema ce s-a pus tînărului dramaturg a fost aceea a realizării unui acord intim între *cuvînt* și *cadrul* în care este rostit, între sensul replicii și ambianța scenică, între, cu alte cuvinte, structura lăuntrică a textului și posibilitățile ei de afirmare vizuală. Scriitura va trebui, în aceste condiții, să-și conțină mecanismul izbucnirii în exterior fără, însă, a-și trăda propriile sensuri și, totodată, fără a închide sau a limita libertatea eventualului regizor.

Spiritul novator al dramaturgului nu s-a oprit la «teatrul floral», căutările au continuat iar rezultatul, deocamdată, este ciclul de 49 mini-piese adunate sub titlul generic de «teatru revolver». Sînt crochiuri dramatice, sîmburi de piese, în una, două sau trei replici, închizînd în ele latențe conflictuale care așteaptă imaginația lectorului spre a se activiza. Un exemplu de *teatru deschis*, de operă realizată cu participarea cititorului, căruia i se lasă nu doar un «cîmp de posibilități» interpretative nelimitat, dar și libertatea de a inventa, de a crea, adică, în marginile replicilor-sîmburi. Sensul «teatrului revolver» mi se pare a fi, pe de o parte, acela al unui teatru novator, un experiment deci pe drumul revigorării modalităților de expresie dramaturgică, iar, pe de alta, unul așa-zicînd moral, cele 49 de texte constituindu-se ca replici ironice la adresa unor tipare dramatice supralicitate și căzute în desuetudine.

Un exemplu strălucit de interpretare a pieselor-revolver îl constituie mini-reprezentațiile în care Florin Pucă se oferă spectatorului-cititor: unic și neconfundabil. Nici nu ar putea fi altfel autor al revolverului.

Înmănuncherea cîtorva dintre piesele-revolver în paginile ALMANAHULUI LITERAR oferă cititorilor prilejul de a lectura, de a vedea și de a interpreta, la rîndul lor, «un act» din cartea celor «49 de piese teatrale ale lui Gheorghe Astaloș, regizate și jucate de Florin Pucă» — cum își intitulează autorii cartea-spectacol.

BANII

piesă contagioasă

(spectacol non-stop)

personajele EL
EA

PIESA

și așa mai departe,
pînă ce publicul
spectator, antrenat
în joc, nu mai poate fi oprit.

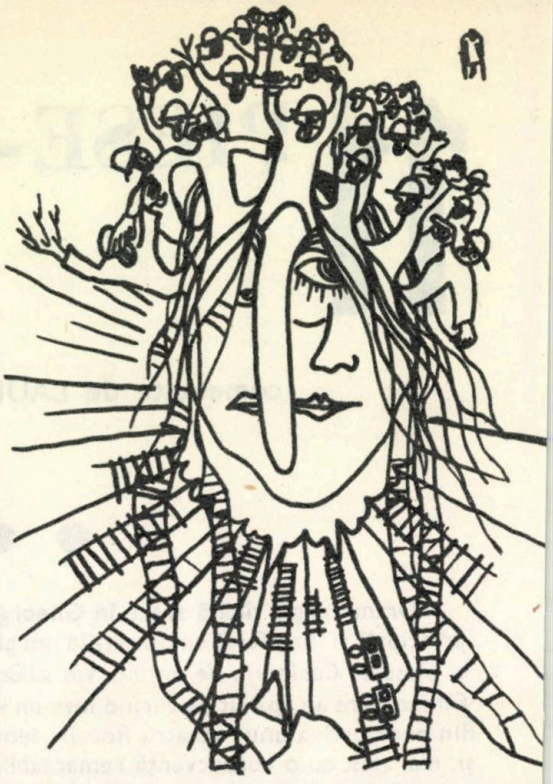

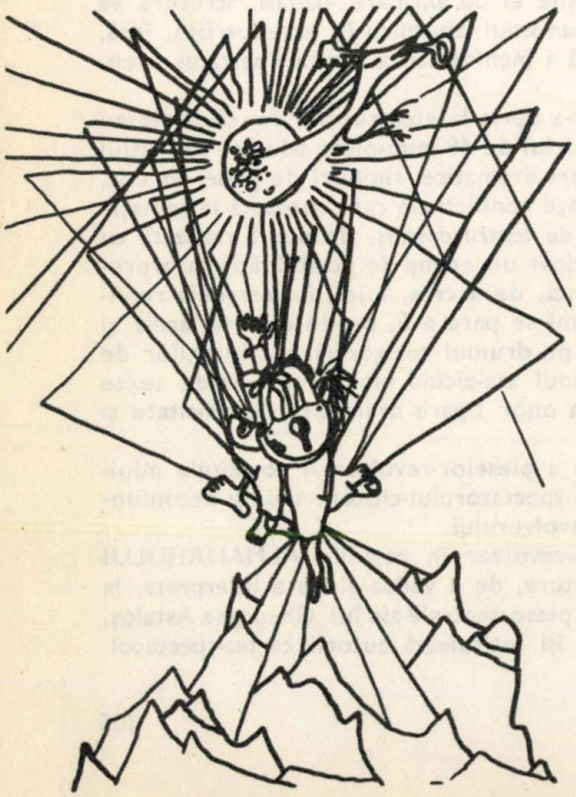

DEGRINGOLADA

piesă în toate părțile

personajele EL
EA

PIESA

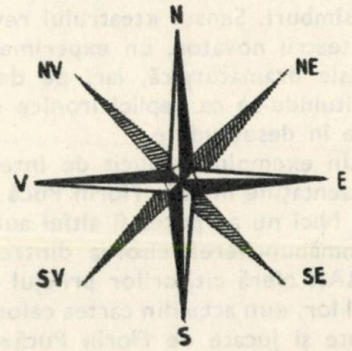

RĂTĂCIRILE UNUI ÎNGER PĂZITOR

piesă într-o parte

personajele EL
EA

PIESA

EL: Între noi toţi a intervenit ceva.
EA: Da.
ARHIMEDE: Orice om scufundat în apă îşi pierde o parte.

şi, conform principiului,
piesa devine imediat
într-o parte.

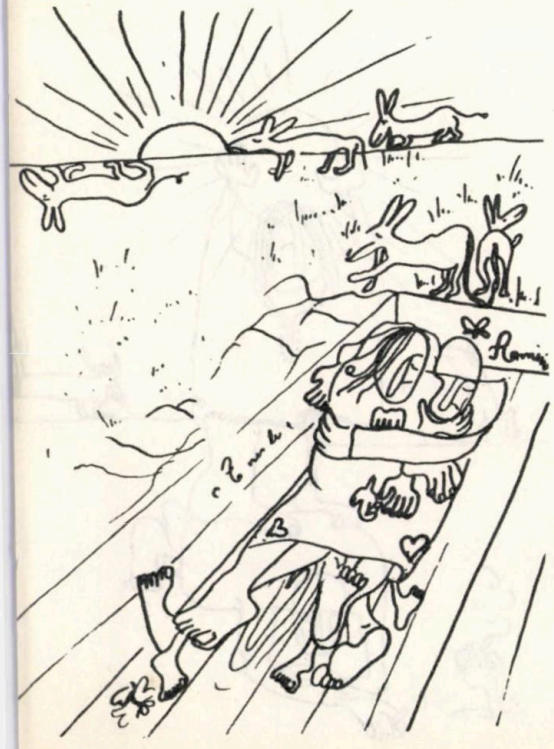

CUNUNIA

piesă de rezervă

personajele EL
EA

PIESA

EL: Ceremonia poate să înceapă.
EA: Şi eu.

PRIMA MIREASĂ: Da.
A DOUA MIREASĂ: Unu
A TREIA MIREASĂ: Doi.
PREOTUL: Ordine în cer şi pre pămînt pace.

şi, ca la o comandă,
năvălesc în scenă tot
felul de mirese, pînă
ce Preotul nu mai face
faţă.

POTOPUL LUI NOE

piesă pe apă și pe uscat

personajele EL
EA

PIESA

EL: Ajută-mă să ies la un liman.
EA: Da.
SIRENA (fluieră încetarea lucrului)...

OCHIUL DE STICLĂ AL CĂPITANULUI VEDE-TOT

piesă revăzută

personajele EL
EA

PIESA

EA: Da
Întuneric

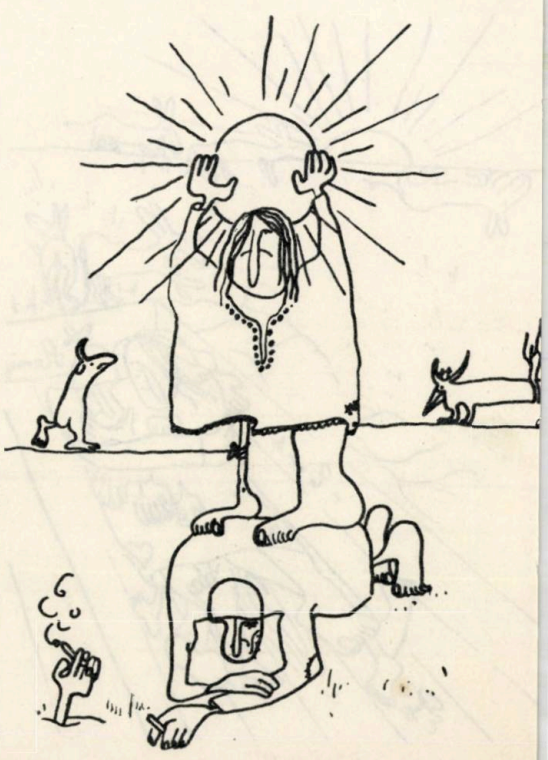

CULORILE SINCERE ALE UNUI PAPAGAL TRIST

piesă respinsă

personajele EL
EA

PIESA

EL: De ce nu vrei să dăm cărţile pe faţă.

EA: Da.

CĂRŢILE (pe faţă)

Gong

HAMLET

piesă lejeră după o idee
de Shakespeare
(tragedie)

personajele EL
EA

PIESA

BUFONUL: Că vă ia vîntul ca pe-o foiţă de ţigară.

LEBĂDA

o dramă a necomunicării în versuri

(după o idee contemporană
de *Jean Paul Sartre)*

personajele EL
EA

DRAMA

EL: ra ra ra
ra ra ra
ra ra ra,
ra ra ra
ra ra ra
ra ra ra.

EA: la la la
la la la
la la la,
la la la
la la la
la la la.

şi iată că astăzi oamenii nu comunică
între ei în versuri

HAPPENING

pies-jué

personajele EL
EA

PIESA

Pietonii invită pietoanele la dans şi la a şasea măsură străzile ies din oraş, iar la a şaptea măsură îi devorează.

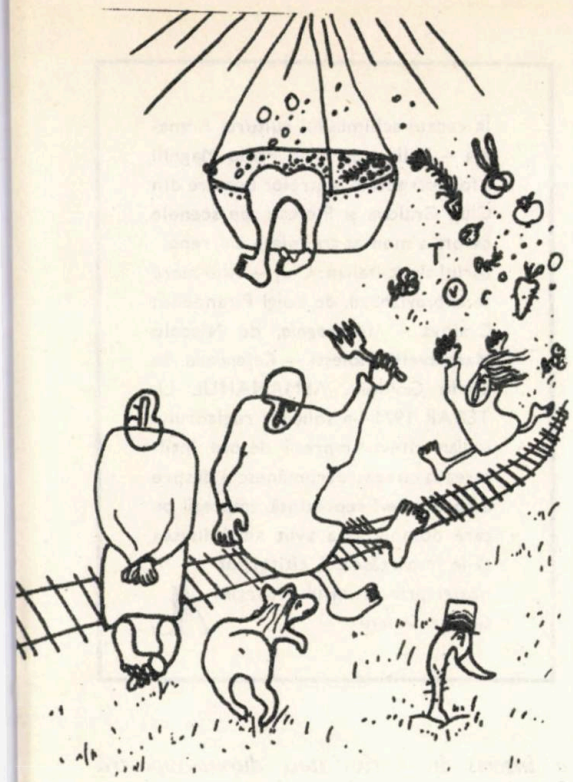

NEW SEXI

pies-tușé

personajele EL
EA

PIESA

În această piesă se poate întîmpla orice, pînă și cele mai mici amănunte.

UN GHIMPE

de MIHAIL STRAJE

Scriitorul Constantin Țoiu ne «înștiințează» prin revista «Luceafărul» (numărul din 4 iulie 1970) că *Domnișoara Nastasia*, comedia tragică a lui George Mihail-Zamfirescu, e opera lui Mihail Sorbul

Nimeri Brăila orbul,
E o vorbă pe la noi.
Nastasia-și găsi Sorbul,
După ce sorbi din... Țoi.

teatrul trebuie făcut oriunde
cred foarte mult în tinerii
actori români
actorul: actor-cetățean
actorul să fie provocat de public
actorul să provoace publicul

REGISORUL ITALIAN PAOLO MAGELLI NE MĂRTURISEȘTE

În cadrul schimbului cultural România — Italia, regisorul Paolo Magelli a fost oaspetele teatrelor noastre din Cluj, Craiova și Ploiești, pe scenele cărora a montat trei piese din repertoriul clasic italian: Cluj — *Astă seară se improvizează*, de Luigi Pirandello; Craiova — *Mandragola*, de Niccolo Machiavelli; Ploiești — *Cafeneaua*, de Carlo Goldoni. ALMANAHUL LITERAR 1971 i-a solicitat regizorului italian cîteva impresii despre întîlnirea sa cu teatrul românesc și despre actorii care-l reprezintă, impresii pe care domnia sa a avut amabilitatea să le împărtășească cititorilor noștri prin trimisul redacției *George Stoleru*. A

GEORGE STOLERU: *Anul 70 a înscris în activitatea dumneavoastră artistică trei spectacole cu trei piese aparținînd dramaturgiei clasice italiene, montate pe trei scene românești. V-a îndemnat la aceasta un motiv special?*

PAOLO MAGELLI: Vizitele reciproce dintre trupa Teatrului Național din Cluj și trupa italiană de teatru din orașul Prato au intrat în tradiție. În ultimii ani, spectatorii din Prato au avut des prilejul să-i aplaude pe actorii români. Invitat în România să montez un Pirandello la Cluj, m-am bucurat nespus, pentru că prețuiam foarte mult acest colectiv de actori pe care îi văzusem în suita de spectacole prezentate în orașul meu cu prilejul turneelor efectuate în cadrul schimbului cultural România - Italia. Prima întîlnire cu teatrul românesc mi-a adus nebănuite satisfacții.

S: *După care?*

M: După prima mea experiență în România, am fost invitat să regizez *Mandragola* la Teatrul Național din Craiova. Am acceptat imediat. De piesa lui Machiavelli mă leagă o amintire pe care aș putea numi-o hotărîtoare pentru cariera mea artistică. Cu *Mandragola* mi-am dat examenul de diplomă. O reluare a spectacolului îmi oferea prilejul să pun în valoare tot ce asimilasem, dar și ceea ce rămăsese nefructificat în anterioara montare din Italia.

S: *Și rezultatul?*

M: O trupă de actori formată la o minunată școală de teatru, un colectiv închegat, omogen, cu care am izbutit un spectacol de care sînt mai mult decît mulțumit. De altfel, calitățile actorilor români, cu puterea lor de muncă, îmi erau cunoscute încă din perioada de lucru de la Cluj. Actorii craioveni au întărit convingerile mele, iar colaborarea mea cu scenograful Vasile Buz, care semnează decorurile, a contribuit în mare măsură la reușita spectacolului în ansamblu. După Mandragola, a urmat un Goldoni la Teatrul din Ploiești, despre care ar fi prematur să vorbesc. La apariția **Almanahului,** cititorii vor fi avut prilejul să știe mai mult decît aș putea spune eu acum.

S: *Contactul cu teatrul românesc...*

M: Natural, a fost un șoc, dar un șoc benefic. Faptul că nu cunoșteam limba, că m-am pomenit lucrînd cu actori care erau de o altă formație, toate aceste impedimente inerente începutului unei astfel de colaborări m-au constrîns la un studiu total în scopul cunoașterii literaturii și dramaturgiei românești.

S: *Ați reușit să vă apropiați intim și subiectiv de specificul artei noastre interpretative?*

M: Scena românească are impresionante structuri actoricești și teatrale și o mare vitalitate creatoare. Personal, cred foarte mult în tinerii actori români.

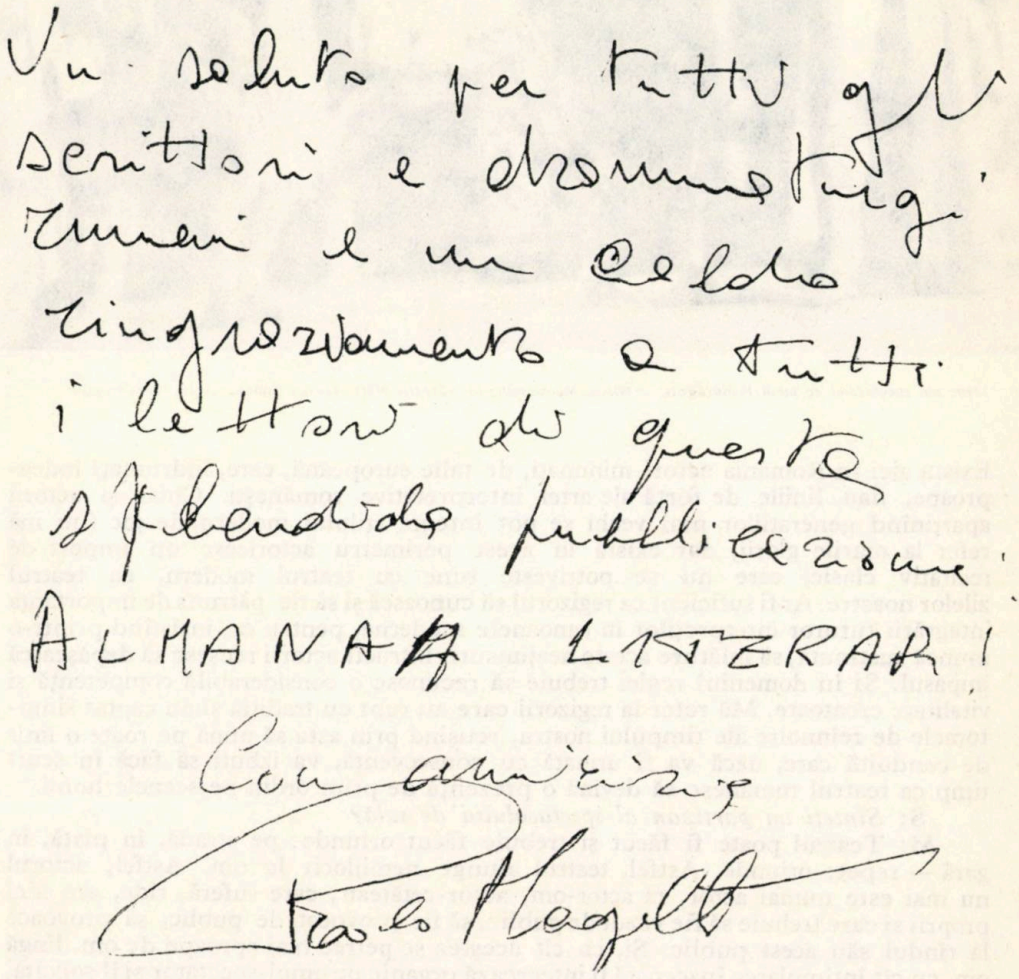

Un salut pentru toți scriitorii și dramaturgii români și o caldă mulțumire tuturor cititorilor acestei splendide publicații: ALMANAHUL LITERAR!

Cu prietenie

Paolo Magelli

Scenă din spectacolul cu piesa Mandragola, *de Niccolo Machiavelli, la «Teatrul Național» din Craiova; regia:* Paolo Magelli

Există aici în România actori minunați, de talie europeană, care, îndrumați îndeaproape, dau liniile de forță ale artei interpretative românești. Chiar și actorii aparținînd generațiilor mai vechi se pot integra stilului modern de joc (nu mă refer la marile glorii) dar există în acest perimetru actoricesc un import de recitativ clasic, care nu se potrivește bine cu teatrul modern, cu teatrul zilelor noastre. Ar fi suficient ca regizorul să cunoască și să fie pătruns de importanța integrării tuturor interpreților în canoanele moderne, pentru ca, insistînd printr-o muncă susținută, să înlăture aceste neajunsuri, întrucît actorii reușesc să depășească impasul. Și în domeniul regiei trebuie să recunosc o considerabilă competență și vitalitate creatoare. Mă refer la regizorii care au rupt cu tradiția și au captat simptomele de reînnoire ale timpului nostru, reușind prin asta să pună pe roate o linie de conduită care, dacă va fi urmată cu consecvență, va izbuti să facă în scurt timp ca teatrul românesc să devină o prezență de prim ordin pe scenele lumii.

S: *Sînteți un partizan al spectacolului de sală?*

M: Teatrul poate fi făcut și trebuie făcut oriunde: pe stradă, în piață, în gară — repet: oriunde. Astfel, teatrul ajunge nemijlocit la om. Astfel, actorul nu mai este numai actor, ci actor-om, actor-cetățean; care suferă, rîde, are idei proprii și care trebuie să fie văzut de public, să fie provocat de public, să provoace la rîndul său acest public. Și, cu cît acestea se petrec mai aproape de om, lîngă om, cu cît întîmplarea înscenată îl integrează organic pe omul-spectator și îl solicită, cu atît mai eficace devine teatrul. Sînt deci pentru un teatru jucat oriunde, nu numai în sala de spectacol, care de multe ori inhibă, îndepărtează publicul, ori îl constrînge la o participare moderată.

S: *Perspective?*

M: *Romeo și Julieta* la Teatrul din Pitești.

DIALOG CU 4 OAMENI DE TEATRU

1. IVAN HELMER:

„Regisorul e o fire foarte ascunsă..."

2. HORIA LOVINESCU:

„Am cîteva idei despre teatru. Le repet mereu".

3. AL. PALEOLOGU:

„Ne-am lovit de cele mai stupide obstacole".

4. ANDREI STRIHAN:

„Tineretul e mult mai lipsit de prejudecăți".

O mișcare teatrală în afara unei conștiințe teoretice riscă să stagneze. Dezbaterea, adică propunerea unor idei și principii, susține și ea tensiunea, căutărilor practice. În acest sens, *Almanahul Literar 1971*, a inițiat, prin colaboratorul său, GEORGE BANU, o discuție despre specificul spectacolului contemporan cu cîțiva oameni de teatru, sau numai legați, ca preocupări și interes, de mișcarea teatrală românească.

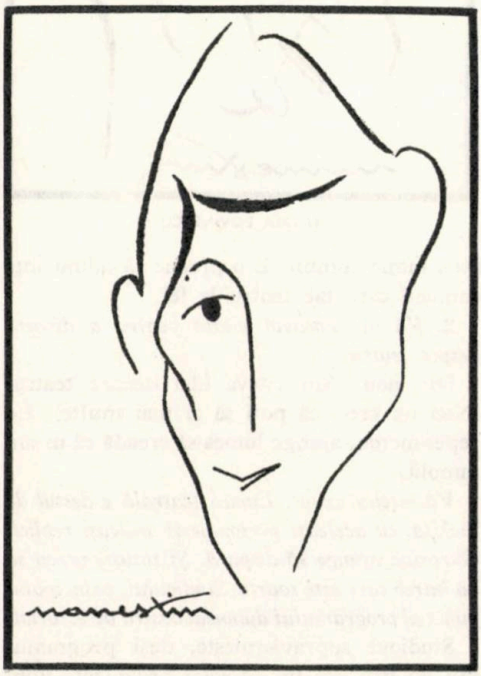

IVAN HELMER

1. *După doi ani de lucru, în ce stadiu se află pasiunea ta regizorală, Ivan Helmer?*

Propriu-zis după trei ani, căci lucrez din ultimul an de facultate. Pasiunea nu mai e o boală acută, o rană deschisă, ci e o boală cronică. Nu mai simt dorința de a face un spectacol pe săptămînă.

E asta o slăbire a pasiunii? Sau înseamnă altceva?

Probabil că sînt mai bun regizor decît acum trei ani. Am însă un fel de oboseală fără nici un fel de contrapondere profundă. E o saturare. Scuze pot fi găsite în nenumăratele obstacole și criterii care ni se opun. E în mine o derută independentă de relele exterioare. Cred că e realmente derută. Stau crăcănat între ideea de teatru ca operă de artă, rod al milenarei noastre culturi europene, și aceea de teatru ca existență, ca realitate. Teoretic, sînt convins că adevărul e la mijloc, vorba lui Ionescu. De fapt, teatrul este ca Iason, dar, lucrînd, simt obligația de a alege, de a găsi nu o rațiune a muncii mele, e greu, ci acel strat a existenței în care munca mea ar putea avea o rațiune. De pildă, sînt convins că un

ochi, cît de cît atent, descoperă precum Hamlet grăuntele de praf care murdărește întregul. Cred că teatrul poate să aducă pe scenă doar sentimente frumoase. Nu-mi pun niciodată actorii să se bată pe scenă. Sentimentele urîte nu le cred, cele frumoase, da. De aceea îi pot pune să se îmbrățișeze.

Deviind ușor discuția, am ajuns exact la ceea ce doream: pronunțarea unui anumit crez, a unui ideal. L-ai putea numi?

Sartre are dreptate cînd spune că fiecare tehnică trimite la o metafizică. Trimite totodată la personalitatea artistului. Firea omului e aceeași cu a regizorului. Unii oameni sînt mai simpli, nu foarte contradictorii, compuși doar din cîteva paradoxuri esențiale. Regizorul e o fire foarte ascunsă care nu se revelă altfel decît prin tehnică. De fapt nu e o contradicție.

Ce crezi că e stabil în tine?

Credința că omul trăiește în măsura în care simte și că teatrul e unul din mijloacele artificiale de a face omul să simtă. E mult spus. Teatrul nu poate face omul să aibă sentimente reale, el poate să degreseze terenul pentru sentimentele reale care vor apărea după aceea.

Din generația ta, alături de Manea, aparții acelui tip de regizor obsesiv care nu acceptă condiția mimetică a profesiei sale. Ce crezi că te deosebește de Manea, voi aflîndu-vă, după părerea mea, la poli opuși?

Diferența dintre menirea de a mă purta cu sentimentele și cea a lui Manea și diferența între sentimentele la care face el apel și cele la care fac apel eu. Pentru mine, generozitatea e cel mai important lucru.

Ești un regizor care respectă literatura.

Da, îmi plac Thomas Mann, Dostoievski...

Există o filieră de mari nume în cele mai importante realizări ale tale: Pinter, Camus, Leivik.

Acum cînd vorbim, pot spune că am pus în scenă «Golemul» lui Leivik nu pentru că știam cum să-l pun, ci pentru că piesa trebuie să ajungă să se joace și poate că nu există un alt regizor care să o poată pune mai bine și să și vrea. În legătură cu ultimele tale întrebări, vreau să-ți spun că nu trăiesc cultura pe care o iubesc.

Ce relație ai cu actualitatea?

Din păcate, aproape nici una. Fac spectacole ici și colo. Montez cît mai multe piese, cu goluri în distribuție, uneori cu excesive dificultăți materiale. Ca eu să pot fi angajat, trebuie să fac parte dintr-un colectiv cu care să am multe alte locuri comune în afară de orașul de reședință.

Se poate citi în aceasta aspirația către «echipă». Acest fenomen, al apariției numeroaselor formații de muzică «beat», se explică și prin satisfacția unor oameni de a fi împreună, pentru a cînta. Același lucru ar fi minunat cînd s-ar realiza și în teatru.

Fără îndoială. Într-o echipă nu ar fi doar actorii pe care îi prefer, ci și alții cu care n-aș

HORIA LOVINESCU

avea nimic comun. E o prostie să aduni toți oamenii care fac teatru la fel.

2. *Vă fac această vizită pentru a discuta despre teatru.*

Din nou. Am cîteva idei despre teatru. (Nici nu cred că poți să ai mai multe). Le repet mereu, ajunge lumea să creadă că m-am ramolit.

Vă înțeleg exact. Lumea teatrală e destul de închisă, cu aceleași personaje și aceleași replici. Surpriza ajunge să dispară. Și totuși, vreau să vă întreb care este soarta Studioului, principalul punct al programului dumneavoastră directorial.

Studioul supraviețuiește, deși programul său nu mai are un caracter organizat. Vom juca anul acesta *Cenci* de Artaud, *Salonul nr. 6*

de Cehov, *Portocala verde* de Radu Dumitru. Ion Negoițescu și Aurel Stroe vor realiza un spectacol cu textele postumelor eminesciene. Cei doi încearcă să facă și anumite studii asupra modului de recitare. Aceste inițiative pot fi socotite ca aparținînd programului Studioului, dar fără ca această aderență să fie declarată.

O altă problemă, aproape acută, a teatrului pe care îl conduceți este aceea a colectivului. Sînteți în curs de formare a unei echipe?

Oarecum. Atunci cînd măsurile administrative nu sînt radicale, ele nu pot rezolva contradicțiile reale din teatru. Ele presupun intervenția unor alte criterii, de obicei sentimental lacrimogene. Totuși există un nucleu de actori tineri valoroși care s-au alăturat personalităților reale existente în teatru. Împreună formează, în mijlocul colectivului exagerat de mare din punct de vedere numeric, un focar extrem de valoros.

Discuțiile despre activitatea directorială sînt, evident, mereu aceleași. Vreau, pentru a deplasa o clipă atenția, să vorbim despre recentele dumneavoastră mutații ca dramaturg: «Casa onorabilă» și «Al patrulea anotimp».

Cea dintîi am scris-o pentru succes și, în afară de aceasta, m-a și amuzat să încerc o comedie. Era pentru prima oară. Despre *Al patrulea anotimp*, discuția e mai lungă. Sînt piese care întîrzie: unele apar cu o întîrziere de 3—4 ani (lucru important, astfel anumite părți sînt depășite, un ușor aer prăfuit acoperă diverse replici) și altele sînt scrise prea tîrziu. Piesa mea face parte din această ultimă categorie. Dacă o scriam acum cîțiva ani ea ar fi avut un cu totul alt ecou. Azi atacul pe care îl dau acolo s-a consumat prin critică de stradă, de cafenea, de presă.

În destinul dumneavoastră literar actualitatea ce rol a deținut?

Dramaturgia mea conține două linii net diferențiate și net urmărite. Una angajată în social, preocupată de psihologia personajelor, de realismul relatării, pe care aș numi-o teatru tradițional, și una cu o rază mai vastă, preocupată de teme inverse: Omul care și-a pierdut omenia, Cain și Abel.

Dar «Petru Rareș»...

Teatrul istoric nu mă interesează. Am scris *Petru Rareș* dintr-o intenție polemică declarată. Primeam la teatru atîtea piese de un plicticos epigonism delavrancian, găunoase, retorice. Am scris *Petru Rareș* ca să fac imposibilă scrierea mai departe a unui asemenea teatru.

A fost o inițiativă exact calculată — succesul ei e indiscutabil. Petru Rareș înseamnă într-adevăr o cotitură în stilul dramaturgiei istorice. La ce mai lucrați?

Sînt destul de plictisit de teatru. Am cîteva idei care mă preocupă, dar ceea ce m-ar pasiona ar fi să încerc să scriu proză. Dacă aș putea să fac acest lucru vreo doi ani, nu știu ce ar ieși, dar sînt sigur că pentru mine ar fi captivant lucrul.

E o anume plictiseală care a apărut în teatrul nostru. Cum credeți că se explică?

Evident că printr-o criză a publicului. Un spectacol bun rezistă cam 60 de reprezentații. Apoi încep eforturile noastre de a-i prelungi existența. Ce pot spune e că *Luna e albastră* s-a jucat de 300 de ori, că odată cînd, din cauza îmbolnăvirii unui actor, am schimbat *Vijelie în crengile de Sasafras* cu *Othello*, din 250 de persoane doar 50 n-au restituit biletul, că, din locurile rezervate protocolului la *O lună la țară*, *Crimă și pedeapsă*, în două luni de zile nu s-a ridicat nici un loc, iar, la *Bărbați fără neveste*, din prima zi s-au cerut toate biletele rezervate. Exemplele sînt cred destul de edificatoare.

Eu vorbeam însă de un dezinteres pentru teatru chiar al oamenilor de teatru.

E un cerc vicios.

Ați văzut ultimele spectacole ale lui Radu Penciulescu. El încearcă să iasă din forma teatrului comod, să-și dinamiteze propria evoluție.

Nu. Din păcate, în ultimul an n-am fost deloc la teatru din sațietate.

3. *De ce ați părăsit, doar după o scurtă întîlnire, teatrul?*

În primul rînd pentru că atunci cînd, împreună cu Horia Lovinescu am încercat să facem lucruri cît de cît mai interesante, ne-am lovit de cele mai stupide obstacole și ni s-a ripostat într-un mod neînchipuit de îngust.

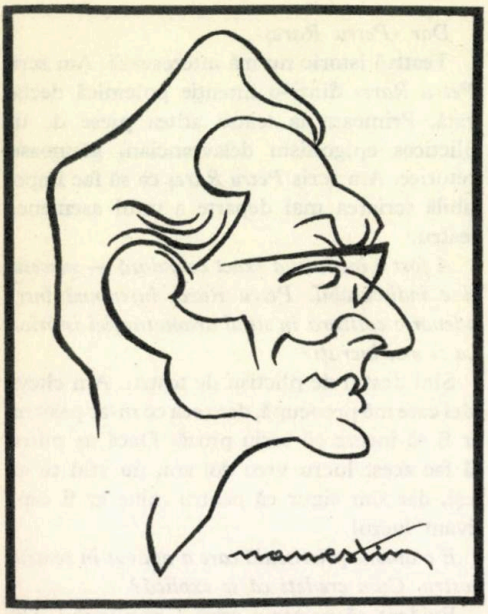

AL. PALEOLOGU

Reproşurile aduse fiecărei iniţiative erau de un simplism dezarmant.

Ce teme din actualitate sau, mai exact, ce ar trebui să preocupe teatrul pentru a surprinde «spiritul vremii»?

Ar trebui să ne temem de ceea ce este vetust, nu de ceea ce e vechi.

4. *Andrei Strihan e întotdeauna un personaj vital, la el impulsurile unei vii energii par inepuizabile. Şi de aceea discuţia noastră a şi început privind tineretul şi prezenţa lui în mişcarea noastră dramatică.*

Tineretul e mult mai lipsit de prejudecăţi. Constrîngerile asupra sa se exercită mult mai ferm. Ei, tinerii, au exerciţiul libertăţii şi par decişi să şi-l dezvolte. Pasiunea tinerilor merge de la contemporaneitate pînă la literatura clasică. Există în ei o mai mare receptivitate la dezbaterea înţelesurilor, a sensurilor care ne privesc pe noi. Lectura textului clasic ei o fac mai angajat. Deşi tinerii nu au o experienţă de viaţă echivalabilă cu a noastră, cei mai maturi, ei simt mai acut actualitatea, au o mare acuitate a simţurilor sociale.

Profesional, totuşi, unde credeţi că se află contribuţia tinerilor regizori?

Ei aduc nu doar o schimbare a elementelor formale, ci propun şi realizează o punere de acord a conţinutului cu necesităţile reale ale istoriei. Modificările formale îi conduc la o mai precisă concordanţă cu gîndirea lor vie. Manea, de exemplu, caută cu tenacitate acele mijloace expresive care să răspundă unor necesităţi de conţinut. Noile generaţii regizorale se remarcă printr-o mult mai mare receptivitate la nou. Se simte la ele mai pregnant imperativul schimbării formei pentru a da o nouă strălucire conţinutului.

Am vorbit pînă acum despre tinerii regizori. Totuşi, din mişcarea teatrală trebuie să ne preocupăm şi de literatura dramatică. Continuînd discuţia, care dintre autorii dramatici mai noi vă interesează?

Mazilu şi D. R. Popescu. Sînt cei mai sinceri. E atît de rar acest curaj de a nu pune probleme false, încît faptul că la amîndoi construcţia dramatică demonstrează uneori naivitate nu mai e decisiv. Interesant mi se pare şi Naghiu. Există anumite pericole care vizează literatura noastră originală. Fie copierea unei tehnici străine, fie repetarea vechilor lor tehnici.

Exemple?

Pentru cea dintîi categorie Radu Dumitru, pentru a doua Aurel Baranga. Mazilu, în schimb, mi se pare autentic.

Ce relaţie s-ar putea stabili între dramaturgie şi regie?

Evident, dramaturgia se află şi acum în urma regiei. Nu ştiu însă dacă regia a pus la bătaie toate forţele sale pentru a valorifica dramaturgia originală. De asemeni, nici critica, a cărei menire este şi aceea de a descoperi

și lansa talente. O analiză critică, chiar pertinentă, a unui actor impus e totuși mai ușor de făcut și mai puțin importantă, decît o lansare. Pentru rămînerea în urmă a dramaturgiei se pot aduce reproșuri și teatrelor. A pune în scenă o piesă românească implică mai multă responsabilitate. Îți asumi mai multe riscuri montînd pe Mazilu chiar decît montînd *Leonce și Lena*. Există uneori pericolul ca piesele românești, odată incluse în repertoriu, să sufere alte prejudicii. Socotite obligații, li se repartizează regizori slabi, distribuții de mîna a doua. Puține piese din dramaturgia originală s-au bucurat de un alt tratament.

Dacă am acceptat discuția despre fenomenul teatral românesc merită să ne extindem și asupra problemelor criticii.

Îi e necesar criticii românești un mai mare echilibru. Aș spune că mulți critici ar ajuta mai mult teatrului, entuziasmîndu-se cu măsură. Inutilitatea acestor entuziasme excesive se accentuează prin suspiciunea legată de ele, de politica partizanatului. Aș adăuga și o altă obligație a criticii, aceea de a analiza spectacolul în sine, de a-l include în condiția istorică a artei spectacolului.

Nu vi se pare că, după cîțiva ani de efloreșcență, am putea vorbi de o criză de creștere a teatrului românesc?

A cui?

A spectacolului — care după ce a epuizat cîteva momente esențiale, acum nu mai propune ceva substanțial diferit. A asista la reluarea aceluiași «estetic» riscă să devină plictisitor.

Ce înțelegi prin aceasta?

Un anume impas al regiei ca profesiune. Penciulescu, de exemplu, l-a simțit. Ultimile lui încercări aspiră la o mult mai implicată prezență a vieții sale și a interpreților în actul scenic.

Dacă înțelegi prin criză de creștere o stagnare din punct de vedere al invenției regizorale, sînt de acord. Dar mai cred că trebuie să ne uimească o anume îndepărtare a teatrului de la preocuparea majoră a vieții noastre: politica.

ANDREI STRIHAN

Pledați pentru un teatru activ, pasionat de temele vieții noastre?

De, aș vrea să asist la confruntarea dramatică între *existent* și *devenire*, prin intermediul teatrului. Noi nu mai asistăm la această relație, căci ori ni se oferă o oglindă ternă a realității, ori textul sau spectacolul sînt complet detașate. Nici una din aceste situații nu-ți dă dorința de a trăi devenirea. Dincolo de aceasta, cred că între teatru și viață ar trebui să fie permanent o luptă de influențare. Teatrul e realmente o parte efectivă a procesului de schimbare a societății. Pentru aceasta ar trebui să se schimbe mentalitatea celor din conducerile teatrelor noastre — să aibă un spirit mai dinamic. Teatrul nu există doar ca un înregistrator al schimbărilor, ci și ca un *ferment*.

portrete de N. I. ANESTIN

Instantaneu din timpul dialogului dintre regisorul Dinu Cernescu *(dreapta) și Almanahul literar* 1971 *reprezentat de dramaturgul* Gheorghe Astaloș

UN DIALOG ÎNTRE ALMANAHUL LITERAR 1971 ȘI REGIZORUL DINU CERNESCU

GOANA DUPĂ MODERN SAU RUPEREA DE TRADIȚIONALISM

A.L.: *Critica europeană anunță de multă vreme lupta dintre clasic și modern, și în dramaturgie faptul pare să se confirme. În transfigurarea textului dramatic socotiți că există o delimitare strictă între aceste două categorii?*

D.C.: Termenul de «clasic» este un termen discutabil, care de cele mai multe ori este folosit eronat; dilema: spectacol clasic sau modern este de fapt o falsă dilemă. Jan Kott, unul dintre comentatorii de primă mărime ai lui Shakespeare, spunea: «clasicii au murit sau sînt obligați să fie contemporani.» Din clipa în care Eugen Ionescu

ori Samuel Beckett au devenit clasicii teatrului modern, din clipa în care Schönberg sau Boulez sînt consideraţi clasicii muzicii moderne, din clipa în care Paul Klee, Mondrian sau Picasso sînt consideraţi clasici ai picturii contemporane, se impune o rediscutare a aşa-zisei probleme a clasicilor, în raportul lor au conceptul nostru despre contemporaneitate.

A.L.: *Deci a fi autor contemporan înseamnă...*

D.C.: Eu cred că orice autor care are conţinute în opera sa o problemă sau un mesaj ce poate interesa sau tulbura pe omul contemporan este un autor contemporan Boch, Sofocle, Vivaldi sînt doar trei exemple de autori contemporani, în sensul cel mai bun al cuvîntului, pentru că opera lor conţine idei, sentimente şi stări proprii contemporaneităţii noastre. Exemple sînt infinite.

În arta spectacolului, obligaţia celui ce rescrie scenic opera odată elaborată literar este dintotdeauna aceea de a-i da forma cea mai directă, cea mai pregnantă pentru spectacolul de azi, indiferent de mijloace şi stil.

A.L.: *O întrebare foarte frecventă în ultima vreme: regizorul este, la rîndul său, un creator?*

D.C.: S-au emis unele păreri şi se vor emite în continuare, unele documentate, altele total ridicole, în legătură cu dreptul regizorului de a fi considerat un creator. Nu intru în polemică cu aceste puncte de vedere, pentru că nu acesta este obiectul discuţiei noastre, pe de o parte, iar, pe de altă parte, pentru că multe din părerile enunţate nu merită, din lipsa lor de suport profesional, să intru în dialog cu ele.

A.L.: *Şi totuşi, transfigurarea textului dramatic are infinite rezolvări scenice.*

D.C.: Teatrul nu este o formă fixă. Prin rolul său social, politic şi emoţional, el este obligat să fie o formă vie. A încerca să încorsetezi reprezentaţia în forma fixă a textului, mă refer la forma lui iniţială, înseamnă a răpi marilor autori clasici dreptul de a deveni contemporanii noştri.

A.L.: *Se poate vorbi, deci, de o libertate a regizorului, vizavi de text?*

D.C.: Sigur că există în acest sens şi exagerări, trunchieri stîngace sau amputări literare. Ele sînt însă datorate unor profesionişti mediocri.

A.L.: *Credeţi că, prin strădania regizorului de a sublinia în reprezentaţie accentele contemporane ale textului, spectacolul devine modern?*

D.C.: Nimic nu este mai fals şi mai neinteresant decît a te strădui să faci cu orice preţ un spectacol «modern». Peeter Brook, ironizînd această goană după modern, dădea chiar o reţetă: «un autor de ultimă oră, costume nepotrivite cu piesa, un decor spectacular sau deloc, o muzică violentă, iată forma unui spectacol modern», spunea el, evident în sens ironic.

A.L.: *Şi totuşi există această goană după modern. Unii regizori chiar se inspiră din reţetarul lui Peeter Brook?*

D.C.: Da, dar modern cu orice preţ înseamnă în primul rînd efemer, pentru că puţin din ceea ce este modern în fiecare an rămîne contemporan cu gîndirea anilor ce succed succesului imediat al acelui modern de-o clipă.

A.L.: *Există o criză contemporană a a artei scenice?*

D.C.: Teatrul este încorsetat, pe de o parte, de fixitatea arhitecturii de teatru şi, pe de altă parte, de fixitatea teatrului scris. De aici riscul ca arta scenică să se afle în faţa unei crize.

A.L.: *Și pentru a preîntîmpina această criză?*

D.C.: Creatorii de spectacole simt nevoia unui contact cît mai strîns între spectacol și spectatori, din dorința ca ideile vehiculate să fie cît mai pregnant proiectate în sală. În acest sens, oamenii de teatru au căutat și caută noi forme ale sălii de spectacol: ori inventează arhitectură, ori revin la aria de joc polivalentă, idealizată de Antonin Artaud, reamintind astfel originile teatrului în piețe, sau ale teatrului ritual.

A.L.: *Necesitatea unor săli, altele decît cele așa-zise «a l'italienne» (în care există un raport fix între sală și scenă: cei doi parteneri — publicul și spectacolul — se privesc față în față, fără să se amestece vreodată), se face simțită și la noi?*

D.C.: Necesitatea unor săli-arenă sau a unor mici teatre de cercetare teatrală s-a ivit și la noi de mult, dar realizarea lor întîrzie să se arate.

A.L.: *Acestei necesități trebuie să-i răspundă, în felul lor, și textele dramatice?*

D.C.: Scriitorii din întreaga lume pun încă la dispoziția teatrului piese cu situații, cu conflicte, cu caractere fixe?! Acest teatru, care poate fi numit tradiționalist, și-a spus de mult ultimul său cuvînt.

A.L.: *Teatrul, astăzi, a rămas în urma multora dintre celelalte arte. De ce anume ar trebui să țină seama teatrul în ambiția sa de a depăși momentul dat?*

D.C.: Arta teatrului nu poate să meargă înainte fără a ține seama de revelatoarea experiență a «comediei dell'arte», a artei cinetice, a «free-jazzului» și a «happeningului». Experiențele teatrale ale lui Piscator, ale lui Tairof Mayerhold, ale lui Grotovski, ale «Living-teatrului», ale lui Bejart sînt edificatoare în acest sens.

A.L.: *Într-un cuvînt, o rupere de teatrul tradiționalist:...*

D.C.: Teatrul tradiționalist, cînd a devenit exclusivist, a omorît teatrul ca artă liberă, îngăduindu-i numai dezvoltarea în limitele unui text fix, cu trăiri fixe, într-o arhitectură fixă. Marii artiști contemporani ai cinematografului, ai baletului, ai muzicii își desăvîrșesc arta lor în improvizație, spontaneitatea fiind cîteodată mult mai importantă decît elaborarea riguroasă.

A.L.: *Și actorul?*

D.C.: Obișnuit să se emoționeze pe partituri fixe, actorul rămîne încorsetat într-un profesionalism, de calitate, ce-i drept, dar care este un alfabet mort, fără posibilitate de evoluție. Profesionalismul actorului devine astfel o piedică.

A.L.: *Din acest punct de vedere, care ar fi situația teatrului nostru?*

D.C.: O nouă arhitectură teatrală, o altă atitudine față de text sînt nevoi imperioase ale teatrului nostru. Pentru a da un nou exemplu de marile valori pe care le conține.

MIC DICȚIONAR DE PERSONAJE ILUSTRAT

ADNANA. Personaj din piesa *Toate pînzele sus*, dramatizare de Dinu Bondi, după romanul lui Radu Tudoran; interpretează Magda Popovici la Teatrul Ion Creangă.

CASSIO. *Othello*, de W. Shakespeare; Valeriu Dogaru — Teatrul Național Craiova.

ANGELA. *Regele cerb*, de Carlo Gozzi; Janin Stavarache — Teatrul Ion Creangă.

CAVALERUL CRUCII DE FIER. *Passacaglia*, de Titus Popovici; Mihai Vasile Boghiță — Teatrul Lucia Sturdza Bulandra.

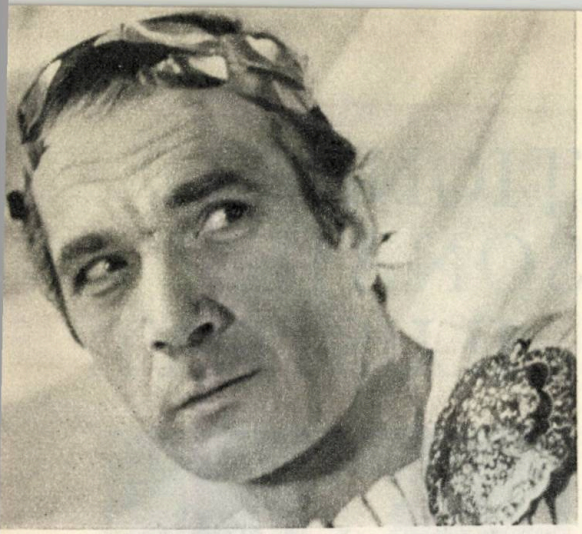

CEZAR. *Cezar și Cleopatra* de Bernard Shaw; Constantin Sassu — Teatrul Național Craiova.

CLARICE. *Regele cerb*, de Carlo Gozzi; Genoveva Preda — Teatrul Ion Creangă.

CRISTOFOR COLUMB. *Escurial*, de Michel de Gelderode; Ștefan Radof — Teatrul C. I. Nottara.

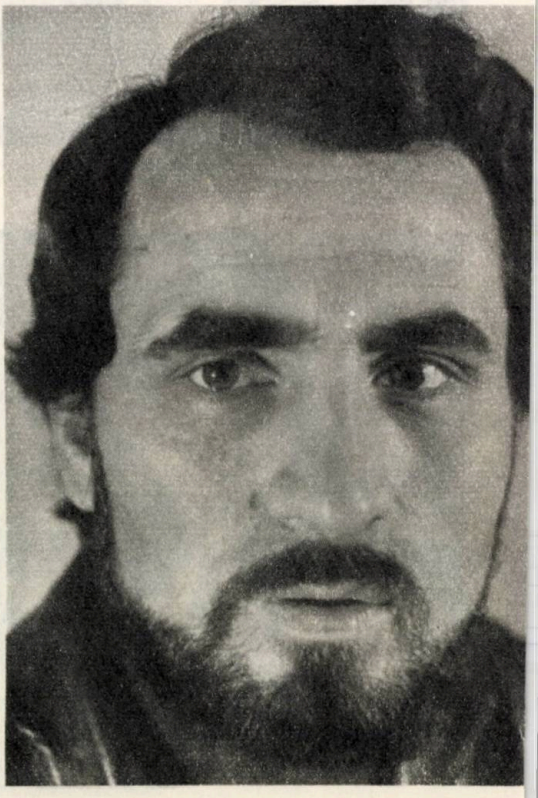

CRIȘAN. *Procesul Horia*, de Alexandru Voitin; Remus Mărgineanu — Teatrul Național Craiova.

COCOȘELUL. *Cocoșelul neastîmpărat*, de Ion Lucian; Luluca Bălălău — Teatrul Ion Creangă.

DESDEMONA. *Othello*, de W. Shakespeare; Lucia Mureşan — Teatrul C. I. Nottara.

FATA. *Ce scurtă e vara*, de Maria Földeş; Anda Caropol — Teatrul C. I. Nottara.

EA. *Vacanţă visată*, de Marcel Mithois; Liliana Tomescu — Teatrul C. I. Nottara.

GWENDOLINE. *Bărbaţi fără neveste*, de Neil Simon; Ioana Manolescu — Teatrul C. I. Nottara.

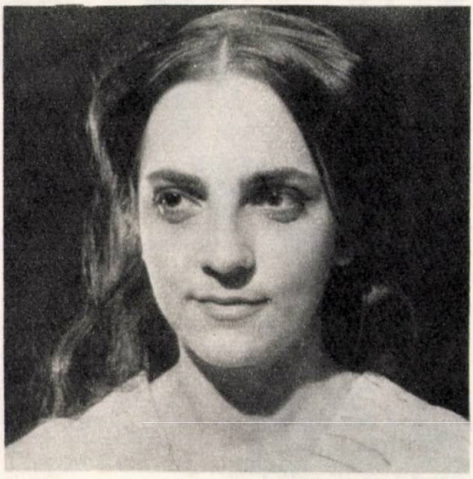

ELECTRA. *Muştele*, de Jean Paul Sartre; Sanda Maria Dandu — Teatrul Barbu Delavrancea.

IBRAHIM. *Toate pînzele sus*, dramatizare de Dinu Bondi după romanul lui Radu Tudoran; Ion Lucian — Teatrul Ion Creangă.

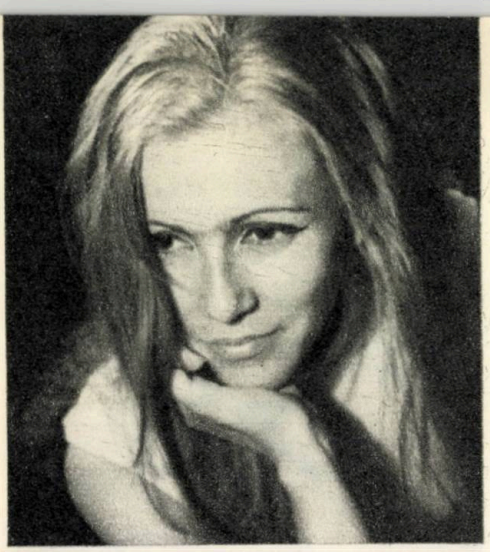

IULIA. *Al patrulea anotimp*, de Horia Lovinescu; Smaragda Olteanu — Teatrul Național Craiova.

LUCREȚIA. *Mandragola*, de Niccolo Machiavelli; Ileana Sandu — Teatrul Național Craiova.

LEANDRO. *Regele cerb*, de Carlo Gozzi; Șerban Cantacuzino — Teatrul Ion Creangă.

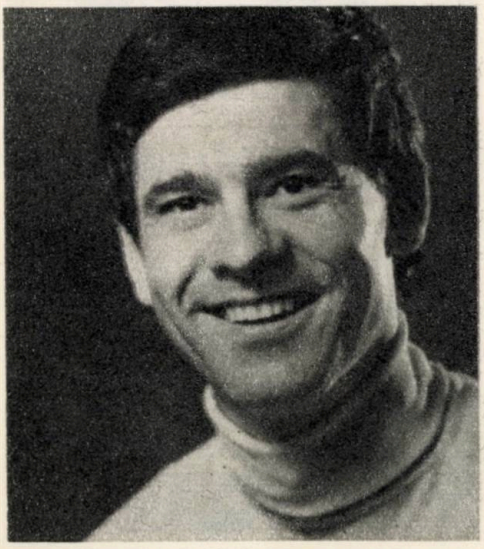

LIVIU STOICIU. *Dușmanul femeilor*, de Virgil Stoenescu; Vistrian Roman — Teatrul Al. Davila.

MATILDE SPINA. *Henric al IV-lea*, de Luigi Pirandello; Eugenia Bădulescu — Teatrul C. I. Nottara.

MIHAIL ALEXANDROVICI RAKITIN. *O lună la țară*, de I. S. Turgheniev; Alexandru Repan — Teatrul C. I. Nottara.

NATALIA PETROVNA. *O lună la țară*, de I. S. Turgheniev; Cilda Marinescu — Teatrul C. I. Nottara.

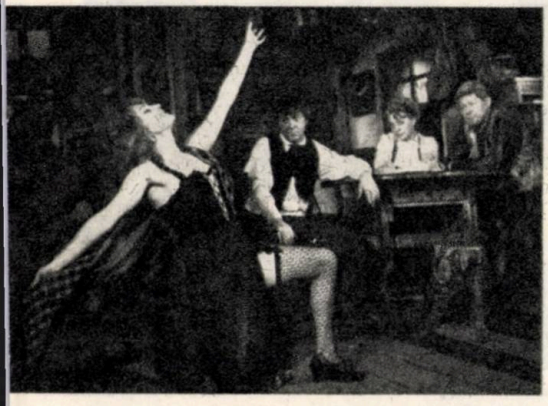

MIRIAM. *Vijelie în crengile din Sassafras*, de René de Obaldia; Marga Barbu — Teatrul C. I. Nottara.

MURA. *Adresanții necunoscuți*, de Remus Nasta; Gabriela Marinescu — Teatrul Ion Creangă.

NINA ELEFTERESCU. *Al patrulea anotimp*, de Horia Lovinescu; Leni Pințea Homeag — Teatrul Național Craiova.

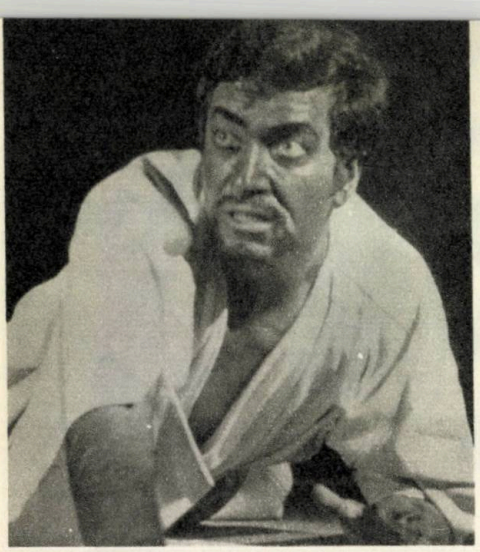

OTHELLO. *Othello*, de W. Shakespeare; Ion Dichiseanu — Teatrul C. I. Nottara.

PATTY O'NEIL. *Cînd luna e albastră*, de Hugh Herbert; Melania Cîrje — Teatrul C. I. Nottara.

PĂCALĂ. *Păcală*, de Letiția Popa; Ion Arcudeanu — Teatrul Ion Creangă.

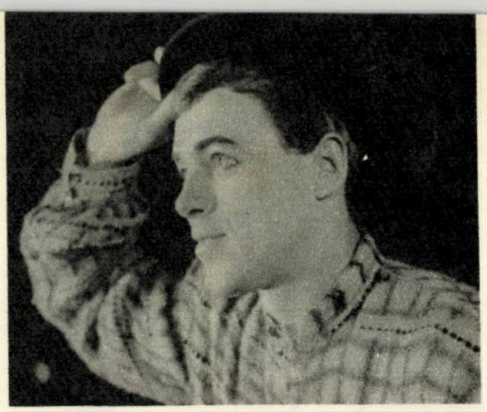

PEPELEA. *Viața... o comedie*, de Alecu Popovici (prelucrare după Vasile Alecsandri); Stelian Cremenciuc — Teatrul Barbu Delavrancea.

PETRU RAREȘ. *Petru Rareș*, de Horia Lovinescu; George Constantin — Teatrul C. I. Nottara.

PISCIFLING. *Funcționarul de la Domenii*, de Petre Locusteanu; Emil Bozdogescu — Teatrul Național Craiova.

PÎLCIU. *Piatra din casă*, de Vasile Alecsandri; Cornel Manolescu — Studioul Casandra.

STATUIA. *Regele cerb*, de Carlo Pozzi; Mircea Mușatescu — Teatrul Ion Creangă.

PUȘTOAICA. *Vijelie în crengile din Sassafras*, de René de Obaldia; Camelia Zorlescu — Teatrul C. I. Nottara.

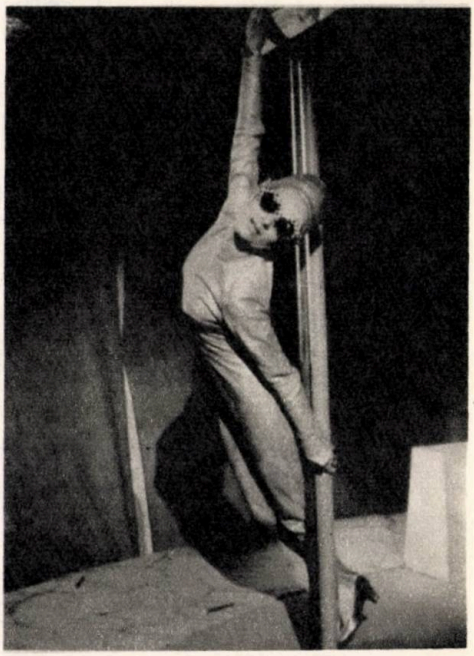

ȘARPELE. *Poveste neterminată*, de Alecu Popovici; Daniela Anencov — Teatrul Ion Creangă.

RASKOLNICOV. *Crimă și pedeapsă*, dramatizare de Gabriel Arout după romanul lui Dostoievski; Ștefan Iordache — Teatrul C. I. Nottara.

VLAD. *Anonimul*, de Ion Omescu; Emil Hossu — Teatrul C. I. Nottara.

Ilustrație la Dostoievski

Desen de MIHAI SĂNZIANU

cinema

O discuție între

LUCIAN PINTILIE și IULIAN MEREUȚĂ

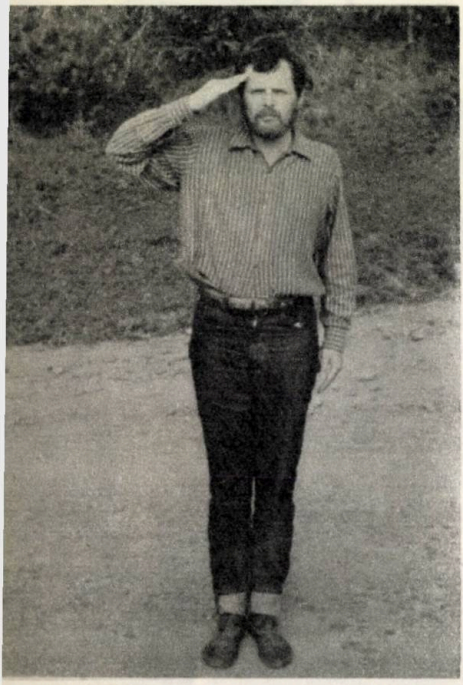

„Știam că am în spate o operă"

Rîndurile de față sînt de fapt scenariul unui interviu ratat. Și, fără voia mea, scenariul acesta seamănă cu un film de Resnais, în care se amestecă, prin tăieturi de montaj arbitrare, replici rostite cu adevărat, replici posibile dar nerostite, fapte mici, nesemnificative, pe care ochiul le înregistrează fugar ca o oglindă în care se pierde o acțiune fără importanță, replici pe care le-aș fi vrut spuse, replici care cu siguranță s-ar fi putut spune. O discuție de mai bine de o oră cu Lucian Pintilie, o oră care a însemnat de fapt o justificare.

I. M.

— Nu-ți dau interviul. N-are rost nici un sens, au fost primele lui cuvinte, după ce așteptasem optimist două săptămîni în care Pintilie fusese cu filmul său la Marienbad, două săptămîni în care filmul său rulase hors concours la Festivalul internațional de la Cannes.

...Stăteam în curtea plină de mașini a ACIN-ului (nu găsisem înăuntru nici o cameră goală și, de altfel, pentru un refuz nici nu era nevoie de o cameră). Era foarte cald, eu căutam un canal cu apă, el căuta țigări. Deci mai bine de o oră în jurul unei justificări într-o discuție care a avut tot timpul în centru cinematograful și pe Pintilie însuși și fiecare nouă justificare era de fapt o acceptare. Dar în discuția aceasta, improprie pentru un interviu obișnuit cu întrebări ferme și cu răspunsuri coerente, eu nu notam nimic, nu puteam, de altfel, ocupat fiind tot timpul să-l determin să mă refuze. Credeam că se ascunde în asta o anumită cochetărie, dar greșeam. Pintilie se plictisise de interviuri, pentru că le credea inutile.

Vreau să vorbim despre viitorul meu film. Dar viitorul meu film nu există, deși am cîteva scenarii bune. Eu nu lucrez, eu trebuie să aștept ca orice debutant care solicită încrederea producătorilor. Cinematograful este oribil. Mă întorc la teatru.

Presimt — fals pe jumătate — că vom discuta numai despre teatru, ceea ce nu mă prea încîntă. Îmi cunosc slăbiciunile în acest domeniu, n-am aici decît impresii de spectator ocazional, va trebui deci să ascult numai. Dar pentru Pintilie teatrul nu e o salvare; o victorie în teatru înseamnă pentru el o înfrîngere în cinematograf. Îmi spune că relaţia lui cu teatrul românesc ţine de un conflict estetic pentru că, în ciuda unor sclipiri, structurile teatrale sînt depăşite şi-mi mărturiseşte un proiect (pe cale să se realizeze?): un teatru în fosta sală «Filimon Sîrbu» unde să monteze numai el un repertoriu ales de el: Strindberg («în care se găsesc cei mai viu exprimate toate obsesiile teatrului modern»), Pirandello, Mazilu.

— Să depăşim realismul teatral printr-un teatru magic, aşa cum am încercat cu *Livada cu vişini*, aşa cum o singură dată am trăit teatrul cu carnea, fizic, violent, ultimele douăzeci de minute din montarea lui Giorgio Strehler cu piesa lui Pirandello. Douăzeci de minute în care nu se rostea nici-o vorbă.

Găsesc într-un colţ un canal, Pintilie găseşte ţigări, prin curtea ACIN-ului trec tot felul de persoane care se uită curioşi la noi, bănuind o ceartă, o discuţie prea violentă pentru curtea unei instituţii. Pintilie desfăşoară o dialectică locvace a gesturilor, îşi schimbă mereu locul, este neliniştit. Îi reproşez, în numele cinematografului, dragostea pentru teatru. Argumentele lui sînt reale, îmi spune, printre altele, că situaţiile administrative din cinematografia românească sînt demne de «faptul divers», îmi dă şi exemple şi treptat cinematograful ne acaparează.

Nu ştiu cum am ajuns la Antonioni şi Godard, probabil din dorinţa de definire, căci:

— Deşi nu-l suport pe Antonioni, din primele filme ale lui am învăţat că în spatele fiecărui obiect se ascunde un mister. Într-un copac este un mister pe care cinematograful trebuie să-l destăinuie.

Îi spun că, pentru mine, *Reconstituirea* începe dincolo de povestire, în peisaj, în natură. Nu ştiu dacă Antonioni l-a învăţat misterul naturii sau propriul talent.

— Godard distruge, contestă, dar nu este eficace, nu construieşte nimic, la el e un univers în bucăţele dar trebuie iubit tocmai pentru această frenezie a distrugerii. Sînt permanent atent ca nu cumva structura să mă înăbuşe, să n-o mai pot controla.

Revin la *Reconstituirea*, spunîndu-i că alţi mari cineaşti par să-l fi învăţat mai mult: Bresson, Bunuel. Pintilie dispare într-unul din birourile ACIN-ului. Stau cîteva minute şi aştept. Încerc (zadarnic efort) să pun o oarecare ordine în toate. Între timp mai beau apă din canalul ciudat, ţîşnind de sub o scară. Mă aşez pe trepte şi aştept. Pintilie apare ţinînd în mînă cîteva pagini dactilografiate. Mă uit curios la titlu: *Despărţirea*, proiect de scenariu după o nuvelă de Marin Preda şi încep să citesc. Pintilie dispare din nou. Revine cu o ţigară aprinsă, cînd tocmai terminasem de citit. Pintilie începe să povestească.

— E istoria unei fete, tehniciană zootehnistă, care încearcă să întrerupă dezordinea din ferma unde lucrează, precum şi din viaţa ei sentimentală. În dimineaţa unei sărbători vine la grajduri. Vacile mugesc de foame. Nu e nimeni. Toţi se distrează. Beau, cîntă în poene şi păduri. Un singur om e treaz, această zootehniciană puţin naivă, puţin ciudată. Şi, treptat, încearcă să pună ordine, luptînd cu beţia şi cu beţivii, cu lenea şi cu nepăsarea.

Filmul e mult mai larg, mult mai complicat, mă convinge nu numai povestirea lui Pintilie dar şi nuvela lui Marin Preda. Eroina luptă pentru ordine nu numai în viaţa socială ci şi în cea particulară, avînd curajul să se despartă de tot. Îmi dau seama ce material cinematografic neobişnuit se ascunde în nuvela lui Marin Preda şi cît de indiferentă se arată cinematografia română faţă de valorile prozei contemporane. În prefaţa proiectului, Pintilie scrisese: «Avem nevoie de eroi pozitivi». În acest film nefăcut există un asemenea erou. Pintilie îşi doreşte un cinematograf obiectiv, dedramatizat, dar semnificativ dincolo de imagine, în straturi mai profunde, opus cinematografului cu fapte şi evenimente slogan. Îşi reproşează personajul profesorului din *Reconstituirea* şi îl înţeleg. Îmi dau seama că discuţia a trecut totuşi de punctul ei culminant. Nu vreau şi nu pot să mai insist (expresie destul de falsă, pentru că tot timpul a vorbit Pintilie). Îmi amintesc înainte de a ne despărţi (flash-back poate nu lipsit de intenţie) replică a lui Pintilie:

— Cînd aşteptam să iasă *Reconstituirea*, eram liniştit. Jucam tenis şi făceam baie. Eram liniştit. Paradoxal, nu? Ştiam că am o operă în spate.

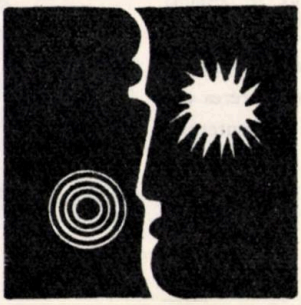

CINEMATOGRAFUL ROMÂNESC ÎN 10 FILME

Istorie a prezentului și a trecutului; evoluție și nuanțare a psihologiei; pătrundere a ideilor generoase ale epocii; apropiere de limbajul cinematografic modern; coincidență a gîndului cu forma — iată cîteva din argumentele care ne-au determinat să vă prezentăm, comentate de colaboratoarea noastră, *Ioana Popescu*, aceste zece filme românești.

A

MOARA CU NOROC (1956)

Desfășurarea simplă, interior dramatică a *Morii cu noroc* se transpune în imagini de un firesc puțin obișnuit. Pare că nuvela lui Slavici își chiamă singură intonațiile și chipurile, peisajul și zgomotele, iar cea de a șaptea artă se supune, întruchipînd doar potențialul epic inițial, regăsind durerea din cuvinte, reliefînd un tablou compus din puternice pete de lumină și întuneric. Devenirea dramei se constituia, în filmul lui Victor Iliu, într-o manieră «analitică» (definită astfel de André Bazin chiar în aceeași perioadă). Nu mai era nevoie de efectele montajului intelectual, nu mai era nevoie de nici un fel de tropi și nici chiar de marcarea elipselor temporale, existente evident în orice fel de narațiune. Punctuația își căuta expresia elementară pentru a nu stînjeni dimensiunile omenescului, surprinse în variantele cele mai pregnante și în același timp în atitudinile cele mai cotidiene.

Iliu, întîlnind filonul prozei realiste românești, a avut forța, sensibilitatea necesară pentru a-l lăsa să pătrundă nealterat în alcătuirea unei opere aparținînd cinematografului.

PĂDUREA SPÎNZURAȚILOR (1964)

Dincolo de structura aparent barocă, modelată în volumele contorsionate ale spațiului și ale portretelor, filmul lui Ciulei este o contemplație uneori elegiacă, alteori tragică. El este o meditație asupra existenței, asupra conștiinței și actului. Aici, personajele lui Rebreanu ajung să-și gîndească faptele cu mai mare exactitate decît par să ne demonstreze întîmplările, iar cînd temerile li se confirmă, ele consumă mai mult revelația adevărului, decît situația dramatică.

Dilatate, secvențele se precizează reciproc, concentric. Spînzurarea lui Svoboda își dobîndește sensul deplin prin spînzurarea lui Bologa, lumea lui Müller, copleșitoare și acaparantă (scena din caleașcă reverberînd halucinant mii de fețe), se completează cu metafora imposibilității uciderii luminii; ritualul Ilonei oferă grație și liniște nu numai lui Apostol, ci și lui Ion tată și fiu, și țăranilor ieșiți să-și are ogorul, și prizonierilor, și soldaților de pretutindeni.

A nota suișul lin, dar încordat, al crescendo-ului, marcat apoi printr-un scurt climax, ar însemna să transcriem desenul melodic al baladei, în care eroul modern, Apostol Bologa, nu își trăiește vitejia, ci își privește ideile izvorîte din spiritualitatea și frămîntările neamului.

Irosindu-și viața și chiar moartea, Vladimir și fiul său, Ștefan, devin instrumentele docile ale «Istoriei» și nedreptății. Tatăl a fost nimicit de primul război mondial, iar fiului îi este destinată aceeași soartă în cel de al doilea război mondial. Omenirea, distrusă și înșelată de demagogia răsunătoare a frazelor patriotarde despre «datorie» și «patrie», ni se relevă în cele două ipostaze: neștiința și lașitatea lui Vladimir se vor transforma în revoltă, dar aceasta nu este decît accesul de furie al învinsului; dorința lucidă de a cunoaște realitatea faptelor este însoțită, la Ștefan, de pasivitate și indiferență. Înțelegerea adevărului este tardivă; semnificația ultimă se dezvăluie de-abia în clipa finală.

Iulian Mihu, împreună cu Manole Marcus, alcătuiau din sugestiile schițelor lui Al. Sahia (*Moartea tînărului cu termen redus*, *Întoarcerea tatii din război*, *Cîmpia de sînge a Mărășeștilor*) o succesiune emoțională, depășind, poate pentru prima dată în cinematograful mondial, cursivitatea cronologică, de-a lungul unui întreg film. Perspectiva subiectivă este mereu mobilă (relatările Pazniculuí, senzațiile maladive ale lui Vladimir, amintirile lui Ștefan), dar totul își dobîndește coloratura singulară, acum, în situația limită a omului aflat în fața morții.

VIAȚA NU IARTĂ (1958)

DUMINICĂ LA ORA 6 (1965)

Sacadată de șocul durerii și groazei, povestea dragostei Ancăi și a lui Radu se apropie și se depărtează, alungată și strigată de tinerețe și de teroare, de lupta pentru un ideal social și etic, de greutățile muncii ilegale.

Fuga disperată pe țărmul mării este simbolul traiectoriei frînte a iubirii, este deschiderea spre infinit a nobleței sufletești și închistarea gîfîită, implacabil impusă de destinul tragic al purității zdrobite. Un simbol ce înglobează și continuă din exterior narațiunea — care pînă la acest final a fost mai mult o invocație lirică nutrită de permanența sincopată a epicului.

Lucian Pintilie alătură observația directă, de pătrunzătoare acuitate realistă, căutărilor de ordin formal, direcționate către sublimarea sentimentelor întregului film într-o singură unitate stilistică. Inseparabile, cele două tendințe rescriu întîmplările, una enunțînd faptele, iar cealaltă conferindu-le rezonanța evoluției ulterioare. Și, astfel, unghiul subiectiv revenea în cinematografia noastră, dinamizînd curgerea realului, fără a-i deforma contururile inițiale, fără a estompa trăsăturile ambianței.

PROCESUL ALB (1966)

Figurile celor care au luptat se reîntrupează din amintirile camarazilor; o legendă adevărată se naște din frînturile de imagini ale trecutului eroic apropiat, iar noaptea de august 1944 se construiește plenar ca act al credinței și jertfei anonime a nenumărați oameni.

Subiectivitatea aparentă a filmului este, de fapt, doar selectivitatea obiectivă a regizorului, ascunsă în spatele rememorărilor eroilor de atunci căci, în *Procesul alb* (ecranizare a romanului lui Eugen Barbu, *Șoseaua Nordului*) figura lui Iulian Mihu se șterge în fața grandorii evenimentelor, restituite nouă ca fragmente epice metamorfozate de trăirile contemporane ale omului de azi. Ritmul montajului ne obligă la participare, ne impune acceptarea soluției de continuitate prin fiecare moment devenit schiță a unei personalități umane. Portretele se construiesc, însă, eliptic și capătă importanță doar în măsura în care au a ne dezvălui ceva din mozaicul de identități polarizate de gestul istoric.

CÎND PRIMĂVARA E FIERBINTE (1960)

O așteptare intensă precede actele care se anunță întotdeauna decisive. Tensiunea și semnificația lor se presimte înainte ca ele să fie săvîrșite.

Mircea Săucan oscilează încă, în acest film, între

hieratizarea desenului (priveliștea satului, culmea cu mesteceni) și între tușa viguroasă a înfățișărilor pregnant expresive ale mise-en-scenei, augmentînd ritmuri și forme conturate prin contrast (baletul sinistru al săteanului ucis care continuă să are tîrît de plugul său).

Momentul transformării mentalității satului românesc, începutul înaripării unui nou fel de a gîndi și acționa, generat de efervescența lui 1945, se

reflectă dramatic în profilurile neschematice ale tipurilor de țărani, creionate de Mircea Săucan.

ERUPȚIA (1957)

Ciulei a ales de astă dată tonul emoțional imediat, cursivitatea obișnuitului generînd firesc celule dramatice de maximă concentrare. În peisajul arid, fără copaci, cu vegetație arsă, alături de scrîșnetul metalic al sondelor îmbătrînite și al celor înțepenite în sterilitatea lor, trăiesc intens, dar firesc, Andrei și Ion, Anca și Bică, Gore și Tăcutul.

Tenacea luptă cotidiană pentru redescoperirea țițeiului ordonează doar structura intrigii, în timp ce filmul ne vorbește subtil despre demnitatea și forța umană pornită să rivalizeze un oraș devenit inutil și pustiu. Un fragment episodic — bătrînul paznic chinuindu-se să anunțe erupția izbucnită la Ursei II — ne demonstrează măiestria cu care regizorul stăpînește gradația dramatică, modul în care Ciulei știe să creeze, cu minimum de mijloace, secvențe minunate.

Mizînd pe gestul și reacția directă, *Erupția* ne solicită afectiv atenția, imprimîndu-ne în minte cadre de o frumoasă expresivitate plastică sau elocvente cu violență.

DIMINEȚILE UNUI BĂIAT CUMINTE (1967)

Nemulțumirea față de sine, incerta căutare a propriei vieți este urmărită de Vive, eroul filmului și al schiței lui Constantin Stoiciu *(Ia-o din loc!)*, în întoarcerea către scurta sa experiență. El se privește lucid aproape în fiecare clipă, fără a-și putea

grăbi maturizarea. Probabil că accidentul este tocmai răgazul oferit tinereții pentru a se desprinde de curajul instabilității, de îndrăzneala veșnicei disponibilități. A păși pe un drum unic înseamnă a te defini, dar și a renunța odată pentru totdeauna la diversitatea policromă a lucrurilor care te înconjoară.

Andrei Blaier a adus către Vive, fără a-i prezenta nici modelul exemplar, nici pe cel reprobativ, o lume de chipuri lăsate să plutească egal, neutru. «Băiatul cuminte» este el însuși o sumă a ipostazelor celorlalte personaje. Formula de mozaic, sudat prin imaginea leit-motiv, ne lasă libertatea de a-l conduce mai departe pe Vive, așa cum ne dorim sau ne închipuim că ar fi bine.

RECONSTITUIREA (1969)

Realitatea își nesocotește propriile tipare, izbucnind rebel în altă direcție; reconstituirea se compune fals, lăsînd clipei prezente imperiul cuvîntului și al mișcării spontane. Obligat să revină, trecutul se extinde monstruos, acaparînd și nimicind totul. Ceea ce fusese doar primejdie se înfăptuiește incidental. Alunecînd trîndav și amenințător, tragicul intervine nu ca un catharsis, ci ca o demascare a grotescului și a meschinăriei.

Lucian Pintilie (transcriind cartea lui Horia Pătrașcu) a intuit devenirea noțiunilor vlăguite de teroarea formelor exterioare (nuanțele se pulverizează și numai schema lipsită de sens supraviețuiește). Totuși, un sentiment rezistă: prietenia.

Filmul este construit în unități de timp aparent coincidente cu cele cronologic reale, creindu-ne senzația participării directe, a apăsării minutelor ce nu vor să se scurgă; dar, împiedicîndu-ne să cîntărim imediat faptele, mereu captivîndu-ne interesul prin poanta comică, ne aduce tocmai în final, șocant, elementul nou. O măiestrie deosebită, a stăpînirii sensibilității spectatorilor de azi, o îndrumare precisă către receptarea acută a desfășurării întregului film.

MEANDRE (1967)

Jocul insezisabil al sincerității și al minciunii, al vinei și al greșelii, al convingerii în puterile tale și al neîncrederii în aprecierile altora devine drama neexprimată a celor trei intelectuali. Îndoiala continuă în fața valorii gîndului și sentimentelor proprii a măcinat dragostea, lăsînd loc fie «comodității» nonconformismului (Petru), fie confortului bunăstării (Constantin). Construind cu măiestrie aeroporturi și orașe, sau construind echilibrat complexe arhitecturale, cei doi eroi își clădesc viața pe nisipul incert al suspiciunii. Solitudinea Ancăi, nehotărîrea și apoi sacrificiul ei, izvorît din neputință, completează trio-ul intrigii.

Mircea Săucan desenează arabescuri fantastice din momentele de lumină și umbră ale întîmplărilor. traumei. Templul creioanelor, veșnica plecare a lui Petru și perpetua revenire a Ancăi se îmbină cu inefabila grație a imaginilor lui Rossif ori cu izbucnirile neliniștite ale lui Gelu. Nedefinind o narațiune cursivă, regizorul își apropie valențele ambigue ale fiecărui gest, descoperă nuanțele poetice ale frazei neterminate și ale cuvîntului nerostit, ne învăluie surprinzător într-o lume de imagini de o frumusețe insolită.

Lumea lui Săucan este lumea modernă, minată uneori de întrebări și șovăieli, dar plină de noblețe și puritate.

ÎN RACHETA CELEI DE-A ŞAPTEA ARTE

DE LA PĂMÎNT LA LUNĂ

de ION HOBANA

Temă de predilecţie a literaturii fantastice şi de anticipaţie, călătoria în Lună i-a tentat în mod firesc, cu valenţele ei spectaculare, pe pionierii cinematografului. În catalogul producţiilor lui Georges Méliès figurează *Visul unui astronom sau Luna la un metru* (1898), succintă explorare onirică, urmată, în 1902 de celebra *Călătorie în Lună*.

SUB SEMNUL FEERIEI

În acea epocă eroică a începuturilor, filmele aveau dimensiuni foarte modeste, depăşind rareori 100 de metri. Méliès i-a convins cu greu pe negustorii de bîlci, principalii lui clienţi, să-i cumpere superproducţia, de trei ori mai lungă — şi mai scumpă. În disperare de cauză, el a recurs la o proiecţie gratuită, al cărei succes a prefigurat o strălucită carieră internaţională.

Scenariul înmănunchia cîteva momente esenţiale din romanele lui Jules Verne *(De la Pămînt la Lună, În jurul Lunii)* şi ale lui H. G. Wells *(Primii oameni în Lună)*, după cum ne-o dovedeşte simpla reproducere a conţinutului unora dintre cele treizeci de secvenţe: I Congresul ştiinţific al Clubului Astronomilor. II Planul călătoriei, explicat savanţilor. Entuziasm general. III Construcţia proiectilului. IV Turnarea tunului gigantic. VI Încărcarea tunului. VII Foc! VIII Străbătînd spaţiul. Apropierea de Lună. X Căderea proiectilului pe Lună. XV În interiorul Lunii. Peştera ciupercilor gigantice. XVI Întîlnirea cu seleniţii. Bătălie homerică. XVII Prizonieri! XVIII Regele Lunii. XIX Fuga. XX Urmărire îndrăcită. XXI Astronomii ajung la proiectil. Plecarea de pe Lună. XXIII Proiectilul cade în ocean. XXV Salvarea.

Ipoteza «cavernelor lunare» pare să revină în actualitate, datorită experimentelor efectuate de ultimele două misiuni «Apollo». Undele seismice provocate de căderea părţii superioare a modulului «Intrepid» şi a celei de-a treia trepte a rachetei «Saturn» au durat incredibil de mult: 55 de minute şi, respectiv, 3 ore şi 20 de minute. S-a vorbit despre o «cameră de ecou» formată prin alternanţa straturilor de rocă sfărîmată cu straturi compacte. Existenţa unor mari goluri în scoarţă ar avea, probabil, un efect asemănător.

Ar fi desigur o naivitate să pretindem ca această «primă mare piesă feerică cinematografică», după cum o numea însuşi autorul ei, să reflecte grija pentru exactitatea ştiinţifică

Călătorie în lună — regia Georges Méliès (1902)

sau accentele de critică socială caracteristice modelelor ei literare. Zborul interplanetar constituia doar o modalitate insolită de a-l introduce pe spectator într-un univers mirific, populat de stele avînd chipul și formele balerinelor «Teatrului Châtelet» și de seleniți interpretați cu brio de acrobații de la «Folies-Bergères». O modalitate utilizată, cu mai puțin geniu, și de contemporanii și epigonii lui Méliès: Segundo de Chomón *(Călătorie în Lună*, 1903; *O nouă călătorie în Lună*, 1908), Alice Guy *(Călătorie în Lună*, 1906) etc.

O CLARITATE PROFETICĂ

Filmografia temei noastre înregistrează un nou moment deosebit abia în 1929, cînd are loc premiera filmului lui Fritz Lang, *Femeia în Lună*. Să vedem mai întîi despre ce este vorba. Wolf Helius și Hans Windegger construiesc o rachetă, după planurile profesorului Georg Manfeldt și cu banii unui grup de financiari care jinduiesc aurul din Lună. Pe lîngă cei trei savanți, din expediție vor mai face parte Frieda Welten, logodnica lui Windegger, Walt Turner, reprezentantul comanditarilor și Gustav, un copil strecurat pe bord. Ajunși la destinație, ei constată că atmosfera lunară e destul de densă pentru a le permite să respire în voie (!). Manfeldt descoperă bucăți enorme de aur și urmărit de Turner, cade într-o crevasă. Helius și Gustav pornesc să-l caute. Între timp, Turner se întoarce la rachetă, îl lovește pe Windegger și încearcă să forțeze intrarea apărată de Frieda. Surprins de Helius, moare lovit de un glonț. Schimbul de focuri a avut însă drept rezultat avarierea generatoarelor de oxigen și carburantul nu mai ajunge decît pentru doi oameni. Aceștia vor fi Gustav și Windegger. Frieda, dîndu-și seama de lașitatea și egoismul logodnicului ei, rămîne pe Lună, împreună cu Helius, a cărui generozitate și noblețe au cucerit-o.

Credința în prezența pe Lună a unor cantități notabile de metale prețioase a dăinuit pînă foarte de curînd. Mai exact, pînă cînd analiza rocilor și prafului selenar a stabilit că aurul, argintul, platina reprezintă doar urme infime, depistate cu ajutorul instrumentelor de mare precizie. În schimb, o seamă de metale rare — crom, itriu, titan, zirconiu — se află într-un procent mult mai mare ca pe Pămînt.

E adevărat că au fost cercetate arii restrînse, în zone fără accidente pronunțate de teren. Poate că munții Lunii vor da satisfacție fanteziei cineaștilor de acum patruzeci de ani.

Țesătura de convenții a scenariului semnat de Thea von Harbou și jocul teatral al interpreților sînt greu de suportat astăzi. Dar secvențele lansării și ale călătoriei cosmice sînt pătrunse de un suflu vizionar care le asigură perenitatea. Explicația? Să-l ascultăm pe regizor: «Înainte de a ne apuca de treabă, Thea von Harbou și cu mine am citit tot ceea ce se scrisese în legătură cu subiectul: tratate de astronomie, lucrări de popularizare științifică, opere rarisime și foiletoane. Am învățat totul pe dinafară. Recentele studii ale profesorului Oberth și ale lui Fritz von Opel asupra posibilității de a trimite o rachetă în Lună ne-au fost foarte utile, ca și lucrările lui Camille Flammarion, ca de pildă *Lumi reale și lumi imaginare*. Hermann Oberth mi-a desenat anumite traiectorii balistice care au fost păstrate în film».

Ceea ce trebuie să reținem este rolul jucat de Hermann Oberth. Fiul doctorului Julius Oberth din Sibiu publicase, încă în 1923, lucrarea *Racheta în spațiile interplanetare*.

Din prefața la edițiile din 1960 și 1964 ale lucrării *Racheta în spațiile interplanetare:*

Femeia în lună — regia Fritz Lang (1928)

«Hermann Oberth a fost primul care, în legătură cu ideea unui zbor cosmic real, a luat rigla de calcul și a elaborat concepte și planuri de construcție. Studiile sale îndelungate s-au concretizat în această carte, care ne-a dăruit o bogăție de idei deschizătoare de drumuri. Ideile și calculele prezentate aici ne oferă dovada că zborul cosmic este realizabil. Cu o claritate profetică, Hermann Oberth descrie toate elementele esențiale ale rachetelor noastre mari, care trec deseori drept cuceriri ale ultimilor ani».

WERHNER von BRAUN

Profesor de matematică și fizică la Mediaș*, el este angajat de studiourile U.F.A. în calitate de consultant științific pentru *Femeia în Lună*. O idee fericită, avînd drept rezultat pătrunderea unei științe foarte exacte pe tărîmul celei de-a șaptea arte, pentru a servi de trambulină fanteziei anticipatoare.

Dacă mai era nevoie de o confirmare a valorii de document a filmului, ea avea să fie oferită de... Gestapo. În 1936, temuta poliție secretă a dezlănțuit o adevărată vînătoare a cópiilor existente în Germania. Motivul? Imaginile de pe ecran semănau prea mult cu rachetele experimentale premergătoare «V»-urilor de tristă celebritate.

* Într-o lucrare de largă respirație despre filmul științifico-fantastic, *Cine y ciencia-ficción* (Llibres de Sinera, 1969), Luis Gasca crede că «Mediasch» este numele «inventatorului auto-rachetei»!...

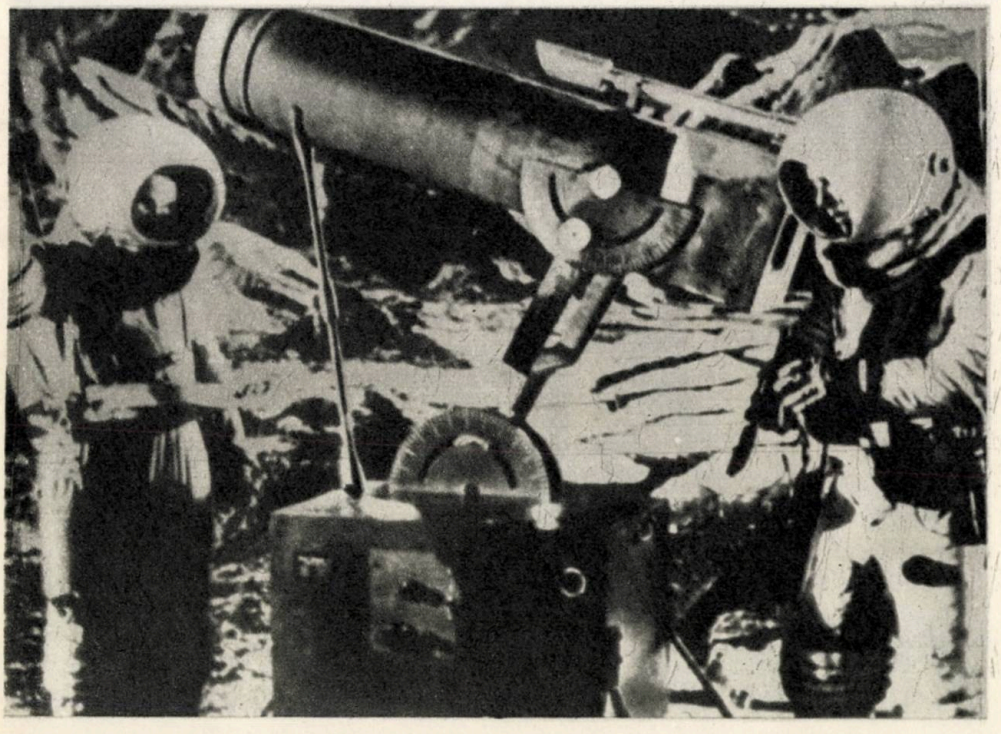

Destinația luna — regia Irving Pichel (1950)

Pași spre lună — regia Ion Popescu-Gopo (1961)

DE LA FICȚIUNE LA DOCUMENT

Rigoarea științifică este caracteristică și filmului *Destinație Luna* (Irving Pichel, 1950), al cărui subiect este tributar, din păcate, «războiului rece». Eroul, un general, american, trebuie să dejoace mașinațiunile unei puteri străine, găsește în munții Lunii uraniu și are misiunea de a construi o bază strategică de unde să poată fi supravegheată întreaga suprafață a Pămîntului. Propaganda belicistă se substituie astfel nobilei aventuri a cunoașterii, după cum militarii se substituie savanților.

Filonul oniric este exploatat de Ion Popescu-Gopo, în *Pași spre Lună* (1961). Așteptînd momentul îmbarcării pe o rachetă, un om se întîlnește, în vis, cu cîteva personaje reale sau imaginare care exprimă străvechea năzuință de a zbura spre alte corpuri cerești. Printre ele, Cyrano de Bergerac, Jules Verne și H. G. Wells.

Oricît ar părea de ciudat, romanele selenare ale celor doi corifei ai fantasticului-științific, care au inspirat capodopera lui Méliès, vor fi ecranizate destul de tîrziu: *De la Pămînt la Lună* în 1958, în regia lui Byron Haskin, *Primii oameni în Lună*, după o versiune neglijabilă (Cecil Hepworth, 1919), în 1965. De astă dată, regizorul Nathan Juran ne înfățișează aselenizarea unei expediții O.N.U., care descoperă... un steag englez. Cu peste șase decenii în urmă, domnul Cwor pusese pentru prima oară piciorul pe suprafața palidului nostru satelit. Dar, la întoarcere, mărginiții săi contemporani îl socotiseră nebun și-l internaseră într-un ospiciu.

> «Între aceste profeții, înrudite mai curînd cu visul decît cu anticipația științifică și documentarul care va fi realizat mîine, cu prilejul primei călătorii veritabile în Lună, acest început de epocă atomică se află poate într-un echilibru instabil: destul de savantă pentru a trebui să renunțe la fantezie, dar nu destul de puternică pentru a se lipsi de imaginație în domeniul respectiv.»
>
> **ANDRÉ BAZIN**

Tema noastră este ilustrată, cu mai multă sau mai puțină strălucire, de numeroase alte filme: *Racheta lui Jules Verne spre Lună*, *Pilotul lunar*, *Doisprezece spre Lună*, *Șoarecele pe Lună*, *Omul în Lună*, *Vehicolul lunar*, *Toto pe Lună* etc. Datînd dintr-o perioadă mai apropiată, ele lasă să se întrezărească o realitate asemănătoare, în unele privințe, celei pe care o trăim. Dar «verosimilitatea» lor pălește în fața realismului nud al primelor secvențe turnate la fața locului de misiunile «Apollo». Și nu e departe ziua în care munții, mările și craterele Lunii vor constitui platoul de turnare al unor filme despre epopeea cuceririi acestui nou pămînt al oamenilor.

BUNĂ ZIUA, ACELOR OAMENI DE PE ECRAN

Uneori, acei «oameni de pe ecran» coboară printre noi. Însă destăinuirile senzaționale ale actorilor și actrițelor de film sînt de fapt iluzie. «Acei oameni» nu se confesează cu adevărat *decît* prin ceea ce spun pe ecran. În rest, sînt ca toți semenii noștri, după cum astronauții redevin întru totul oameni cînd nu mai zboară suspendați între ceruri.

Întîlnind cîțiva dintre oamenii filmului, în țară sau pe meleaguri străine, la festivaluri, la proiecții, pe platouri sau la ei acasă, am încercat să descifrez felul lor firesc de a fi. Și am încercat să alcătuiesc aici un generic imaginar al unui film despre actori, film în care fiecare este interpretul propriei personalități...

ADINA DARIAN

PHILIPHE AVRON

Răspunsul vine în surîsul candid, în privirea deschisă, dreaptă, așteptînd parcă prin preajmă un miracol al oamenilor. Pot spune că nu

greșeam socotindu-mă față în față cu *Philiphe-la-plume*, înaripatul încrezător în oameni, în puterea lor de a realiza în fapte ceea ce poartă în suflet și gîndire.

Era într-o tîrzie toamnă pariziană. Îi apăruse de curînd o carte pentru cei tineri, despre lupii de mare de pe coasta estică a Canalului Mînecii, care în secolul al 18-lea purtaseră bătălii îndrăznețe, împotrivindu-se supremației britanice pe mări. Un omagiu adus de Philiphe celor doi bunici ai săi, încercați timonieri și căpitani de vas. Amintirea mării, peisaj al copilăriei sale, a păstrat-o în albastrul ochilor. Amintirea bunicilor — nu numai în filele unei cărți, ci și în tăria sa de caracter.

Era după o stagiune în care rolul prințului Mîșkin îi adusese unanimitatea elogiilor criticii și publicului. Nenumărate scrisori îl întrebaseră dacă este credincios. Nu era. Dar credință avea. Avea și are în drumul omului către mai bine. Mi-am amintit atunci că, întîlnindu-l cu un an în urmă la Buftea, la *Serbările galante* ale lui René Clair, îmi povestise cum, fiind profesor la o școală de reeducare a copiilor înapoiați, s-a gîndit să urmeze

cursurile de artă dramatică ale lui Jacques Lecoq, pentru a învăța prin gesturi cum să se apropie fără cuvinte de sufletul copiilor. Acolo l-a văzut Villar. Acolo a început noua sa profesiune. Și acum, în timp ce îi urmăream numărul susținut la reputatul cabaret din Rue de Seine, am înțeles de ce personalitatea lui Philiphe este atît de deosebită în mediul actoricesc. El a ajuns la rampă nu atras de luminile gloriei, ci căutînd un drum către sufletul veșnic al copilăriei.

LIZA GASTONI

Frumusețea fascinantă devine doar un decor atunci cînd actrița îți vorbește. Lisa Gastoni este, fără îndoială, conștientă de farmecul ei personal care i se pare, însă, o carte de vizită insuficientă pentru cel ce și-a legat soarta de arta filmului. «Frumusețea vine și trece, îmi spune actrița, și, dacă te mulțumești să apari pe ecran ca și cum ai face o plimbare pe Corso, e păcat de pelicula». Și ea a dovedit că nu se mulțumește doar cu promenadele cinematografice. Ceea ce m-a frapat a fost extrema ei recunoștință pentru «cei trei mari», cum îi numea, care i-au deschis cariera. În primul rînd Charles Laughton. Jucînd ani de-a rîndul în compania teatrală a unuia dintre marii titani ai scenei și filmului britanic, Lisa Gastoni (care a trăit mai mult în Anglia) a învățat aspra și cea dintîi disciplină a actorului: autoperfecționarea. Îmi vorbește apoi cu multă căldură de Vittorio De Sica, acest suflet de aur al cinematografului italian, care a patronat începuturile atîtor zeci și zeci de actori, azi iluștri, printre care și Lisa Gastoni. Al treilea nume amintit este cel al lui Carlo Lizzani, regizorul care a avut curajul să-i încredințeze rolul principal din *Scoală-te și ucide*. A fost o experiență de neuitat, spune Lisa, după cum neuitați rămîn toți oamenii care, cu tact și probitate, cu exigență și sinceritate, te ajută să te poți apuca de meseria vieții tale.»

NATHALIE DELON

Cu replica promptă, pe care o mînuiește nu numai cu inteligență ci și cu o deosebită francheță, Nathalie nu se sfiește să spună că: talentul se învață. Recunoaște că norocul a avut un rol însemnat la începuturile carierei sale de actriță, dar că acum munca, munca și iar munca este cea care îi conduce pașii pe drumul succesului.

«Mi-am dat seama repede că *a fi actor* este o meserie în care diletanții nu au loc. Drumul de la nonprofesionalism la profesionalism este plin de capcane. Uneori culegi mai mulți spini decît roze.»

Și totuși, rozele nu lipseau din casa Nathaliei Delon, în acel început de primăvară. Între gimnastica de dimineață, ora de yoga și discuția cu Michel Boisrond, pe atunci regizorul următorului ei rol din *Lecția particulară*, Nathalie a avut răgazul să primească singurul compliment în fața căruia luciditatea și hotărîrea vedetei dispar: «Mama, cît ești de frumoasă!» Cel care o rostea era Anthonny (un Alain Delon redus la scara celor patru ani), partenerul ei preferat.

NATALIA FATEEVA

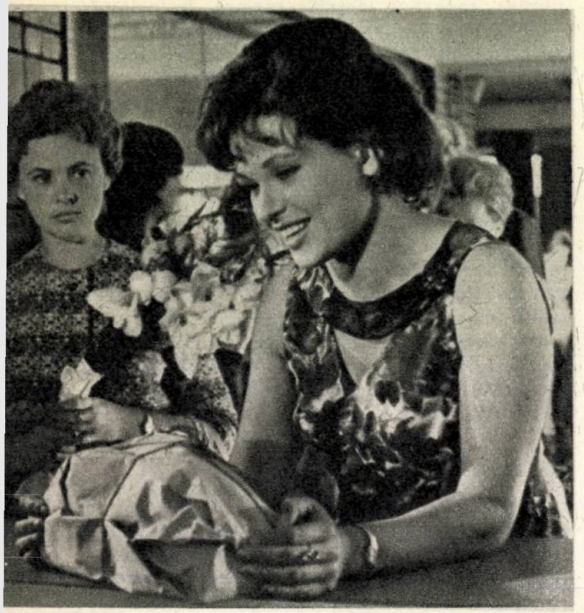

Bun găsit, Bucureşti! E o după amiază de toamnă tîrzie şi cursa Sofia—Moscova face obişnuita escală în capitala noastră. Una dintre pasagere este actriţa sovietică Natalia Fateeva care îşi îndulceşte cu o oranjadă necazul de a nu putea rămîne măcar 24 de ore la Bucureşti. (Dorinţa i se va realiza pe deplin peste cîţiva ani, cînd va fi partenera lui Dan Spătaru în comedia muzicală a lui Francisc Munteanu.) Încerc să-i vorbesc de ultimul ei rol — Tina Karamîş din *Bătălie în marş*. Se destinde şi povesteşte la rîndul ei: «Succesul romanului şi poate şi al filmului nu l-a asigurat atît talentul scriitoarei Galina Nicolaevna sau al echipei cinematografice, cît, în primul rînd, realitatea. Nu vreau să apar în rol de critic dar nu pot concepe cinematografia decît ca artă a vieţii. Filmul este o oglindă a omului. Şi măcar de ar fi această oglindă atît de fină încît să prindă toate trăsăturile caracterului omenesc.»

Natalia Fateeva iubeşte cinematograful cu aceeaşi fervoare cu care îşi iubeşte familia. I se pare că, pentru cel ce a îmbrăţişat această profesiune, viaţa trebuie să fie mai frumoasă, mai încîntătoare, mai grea dar şi mai plină de satisfacţii. «Şi cîtă fericire te cuprinde cînd ştii că anii trec, dar tu ai rămas întipărit pe rolele de celuloid care, oricînd deschise, vor aţinti spre tine privirile şi minţile multor oameni». Cariera Nataliei Fateeva a adunat de atunci multe din bucuriile pe care şi le dorea actriţa în acea după amiază ploioasă, în tranzit pe aeroportul bucureştean.

MIREILLE DARC

Îţi răspunde o femeie în pantaloni, surîzînd ca la o revedere mult aşteptată.

Eram în apropiere de Champes Elysées, într-una din nenumăratele «săli-de-buzunar» unde au loc proiecţii în avanpremieră. Nimerisem din întîmplare la proaspăt terminatul, pe atunci, «Weekend» al lui Godard. Filmul zgomotos (o simfonie neîntreruptă a claxoanelor era leit-motivul sonor) al lui Jean Luc Cinema Godard, aşa cum obişnuia să semneze cel mai contestatar regizor francez, supusese actorii la o sumedenie de probe neobişnuite. O vedeam pe Mireille Darc zvîrlită într-o groapă de gunoi, gunoi din care începea apoi să mănînce. Apoi se deda la mici acte de canibalism şi era pusă să se bălăcească în pete de sînge care, fie chiar şi cerneală roşie, tot nu putea fi prea plăcut. Cu toate violenţele din imagine, filmul a convins asistenţa de reala şi tragica sa substanţă. Cînd s-a făcut lumină, cele cîteva clipe de tăcere, care elogiau cît se poate de expresiv filmul, au fost întrerupte de Mireille care, cu stilul ei direct întreba:

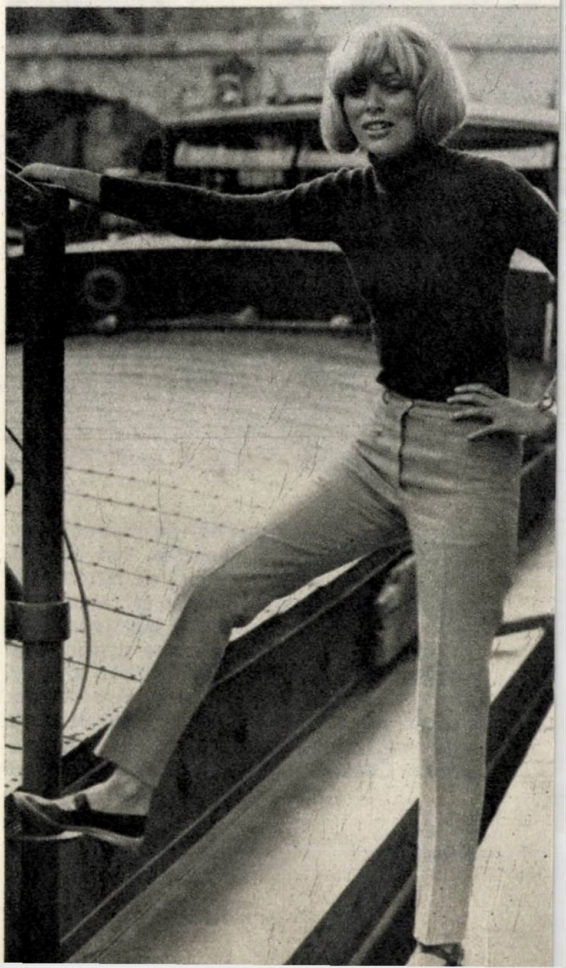

«Îmi pare bine că v-a plăcut filmul. Vreți să-mi explicați și mie despre ce este vorba? Eu, deși am jucat, n-am înțeles nimic. E drept, voi ține minte toată viața gustul gunoiului, dar de ce credeți că mi-a cerut asta tocmai prietenul meu, Godard?»

O maliție inteligentă, o camaraderie strengărească, un umor tipic franțuzesc...

ANNIE GIRARDOT

Liniște. Motor. Semnalul dat de Michel Cournot întrerupsese orice dialog. Eram pe platou la Billancourt. Se filma *Les Gauloises Bleuses*.

Annie Girardot purta o rochie modestă, potrivită cu rolul de femeie nevoiașă, pe care îl interpreta. În timpul cît motorul aparatului zbîrnîia, i-am urmărit jocul. Încercam să suprapun portretul celei pe care o cunoșteam din *Rocco*, din *Vaporul lui Emil*, peste chipul ce-l aveam acum în fața ochilor. Găseam doar cîteva puncte de incidență, trăsăturile păreau remodelate sub impulsul altor trăiri.

În pauză, răspunsul la «bună ziua» mi-a fost dat chiar în perimetrul decorului. De la o scenă la alta, Annie Girardot nu părăsește colțul filmării, vrînd să-și păstreze intactă starea de spirit.

...Amintiri din copilărie, cînd fugea de la școală și cu banii de bomboane cumpăra un bilet de cinema. Frînturi de gînduri despre dragoste și profesiune. Dialogul avea aerul unei confesiuni. Annie Girardot vorbea în șoaptă, să nu tulbure atmosfera, să nu lase personajul creat în acele clipe să evadeze din incinta emoției

CLAUDIA CARDINALE

Nici vorbă de poză distantă. Nici vorbă de reținere. «La Cardinale» nu are nevoie de trucuri sau antitrucuri pentru a atrage atenția. Dar, atunci cînd o întîlnești, poate mai mult decît frumusețea ei explozivă, te cucerește felul ei de a fi: direct, prietenos, simplu.

Îți vorbește despre ea, ca actriță, cu măsură, uneori chiar cu severitate. Se consideră doar o modestă și sîrguincioasă slujitoare a meseriei sale. Fellini, Visconti, Lizzani, Comencini sînt pentru ea adevărate zeități ale ecranului. Claudia iubește filmul și ca spectatoare. O odihnește întunericul sălii de spectacol, îi place să asculte respirația publicului, o fascinează ecranul.

Luîndu-mi rămas bun de la Claudia, rămasă în pragul casei ei din împrejurimile Romei, mi-a venit în minte caracterizarea pe care Alberto Bevilacqua o făcuse personajului său La Califfa, ultimul rol al Claudiei, și care completa impresia pe care ea mi-o lăsase. «Violentă fără să fie de fapt. Blîndă fără să fie deloc. Directă dar misterioasă.» Într-adevăr, personalitatea Claudiei pare în întregime construită dintr-un delicat echilibru al contrastelor.

BERLANGA:

Prefer cinematografului academic, unul de baracă

Purtător — mesager al acelui atît de straniu şi foarte ades răstălmăcit «spirit iberic» de cultură şi sensibilitate, regizorul spaniol *Luis Garcia Berlanga Marté* a făcut parte, alături de actriţa Elisa Montes şi de reprezentanţe ai firmei de comerţ «Cinespana», din delegaţia care ne-a vizitat ţara cu prilejul zilelor Filmului Spaniol, desfăşurate la Bucureşti, la sfîrşitul lui februarie 1970, sub egida C.S.C.A. şi D.D.F. Deşi şederea sa a fost foarte scurtă, distinsul regizor a avut amabilitatea de a acorda colaboratoarei noastre, LIANA KAZAN, interviul pe care îl redăm mai jos.

— *Master, — am început maliţioasă, în spiritul filmelor sale, deşi ştiam că nu gustă formule fariseice, — iertaţi-mi emoţia îndreptăţită, ştiţi e un prilej atît de rar... unic.*

— Spune-mi, toţi românii sînt tenace ca tine?

— *Vă spun tot ce doriţi despre români dar, cu voia dumneavoastră, voi strecura şi întrebări...*

— Dom'le, dar ăsta devine un fel de superinterviu *inter-naţional!*

— *Vedeţi... Se cheamă totuşi că vom încerca o profitabilă cunoaştere reciprocă. Aşa că...*

— Hm... Cred, sufăr că te voi lipsi de bucuria, spui tu, pentru un hispanist de *vocaţie* şi *formaţie*, în plus *cinefil*, de a adăsta la un pahar de vorbă dar programul bogat şi multifatetic, de cunoaştere a realităţilor şi filmelor româneşti (o experienţă inedită pentru noi, faptic şi spiritual) oferit de gazdele noastre, cărora le mulţumim şi pe această cale, ştii ce înseamnă. Eu vin pentru prima dată în România şi vreau să văd, să scormonesc, să cunosc, să ne apropiem tot mai mult. Gnoseologic vorbind, o mare parte din ceea ce se cheamă şi se *simte* necesară ca doză elementară de cultură pentru un regizor este, în cazul meu, mai mult intuitivă în ciuda unor ani tineri şi plini de energie, pierduţi la întîmplare, nesistematic, prin facultăţile de litere şi drept din Spania şi Helveţia. Distanţarea de livresc planează limpede în toate filmele mele, inclusiv în *Calabuch* şi *Bienvenida mrs. Marshall (Fii binevenit, d-le Marshall)* care au rulat şi la voi, din cîte ştiuî Totuşi, vezi, nu mi-e străin faptul că românii sînt extrema estică (cea vestică — spaniolii) a ariei romanice europene. Dacă te sacrifici şi mă îngăsui, cîte puţin între drumuri...

— *Evident, m-am «sacrificat» cu răbdare, avînt şi curaj. Cum era firesc, discuţia a debutat cu «mîndra Spanie» şi filmele ei:*

— În momentul actual, întreaga presă spaniolă, nu numai cu critică, acuză un moment de criză, un posibil *colaps* în industria noastră cinematografică. În acest sens, în ordine descendentă, importanța o au, cred eu: scenariile — regizorii — actorii — vedetele. Vreau să spun că, după părerea mea cel puțin, în lipsa unui *fundament* inițial solid, a unui scenariu *consistent*, nu poate fi film, adică un regizor dintre cei mai inteligenți, și bun cunoscător al meseriei, poate numai cu greu depăși handicapul unei trame neinteresante, fără a risca să cadă în virtuozități tehniciste. Pot, desigur, să citez și cîteva rare pilde contrarii, dar faptele confirmă strivitor cele afirmate. Evoluția actuală a relațiilor, în sensul strîngerii lor, cu oamenii de condei, mai prăfuiți sau mai moderni, este explicabilă și, undeva, salutară. Depinde numai de noi să nu *literaturizăm* excesiv. Autori ca: Buero Vallejo, Jaime Salón, Carlos Otero, fie că lucrează direct la versiunile pentru ecran ale cărților lor, fie că oferă subiecte rezumate iscusit, pe care un meșteșugar savant le îmbracă în forma dialogată. Un alt factor determinant în criza filmului este publicul, care are de ales între circa 60% filme comerciale și numai 40% filme de artă, uneori nici atît. *Instituto de la Encuesta Pública* ajunge totuși la concluzia că lecția filmului asupra gustului public nu ar fi întrutotul ineficace, că au fost receptate de către marele public chiar mesaje dintre cele mai absconse sau intelectualiste, subliniindu-se aportul criticii. Filme ca *La Mandriguera (vizuina)* cu Geraldine Chaplin care, prin simpla ei apariție, generează neliniști și stimulează cerebralitatea, s-au menținut pe afiș zece săptămîni cu aceeași sală. Tocmai acest tip de *modus vivendi* între *ideație* și *accesibilitate formală* (ținut, de altfel, nu numai de «filozofia» filmului spaniol, ci de însuși ritmul vital și specificul culturii contemporane) este cel pe care tinerii cineaști spanioli îl cultivă. Iar rezultatele sînt mai mult decît întîmplător «pozitive». *La Caza (Vînătoarea)*, care disecă încetinit aspecte varii ale problemei incomunicabilității între generații, a primit un *Urs de Argint*. Interesant mi se pare și *Nueve cartas abiertas (Nouă scrisori deschise)* al lui Basilio Martin Patino, al cărui film cu Lucia Bosé a rulat și la București (în ziua a patra a festivalului filmului spaniol, n.r.) Spiritul și tonalitatea acestor filme sînt reci, am spune catartice («un Bunuel exacerbat»!), pentru că acești tineri foarte maturi (Carlos Saura Manole Summers, Angelino Forns) au învățat să combată, să înfrunte societatea cu un surprinzător aer de seninătate distantă și de degajare, ceea ce face ca filmele celor amintiți să fie foarte lucide: eu am, pur și simplu, senzația că sînt decupate lent, cu bisturiul pe peliculă. Dramatismul lor devine firesc, și nu numai în cazul filmelor ce tratează «teme subțiri», pentru că e dublat de o acurateță a imaginii; de o limpezime incredibilă ce generează sarcasmul...

Se mai produc însă și filme tratate (literar și cinematografic) la nivelul și maniera «telefoanelor albe» ale anilor '40, dar îmi place să cred că adevăratul public înțelege că nu aceasta este adevărata, *mîndra Spanie*. Realitatea noastră națională, specifică, trecută sau viitoare, cu luminile și umbrele ei, se înscrie tot mai mult într-o tematică de actualitate. de care cineaștii se apropie tot mai mult, cu certă conștiință critică.

— *Mulțumindu-vă pentru acest panoramic peste săli și platouri, vă rugăm să ne vorbiți puțin despre dumneavoastră. Se știe că încă antecesorii dumneavoastră familiali au păcătuit... cu filmul: unchiul Luis Marté, al cărui nume l-ați adoptat. evident motivat, a realizat în 1935 El taba de Ramonet (Arșicele micului Ramon), primul film vorbit în dialectul dumneavoastră natal, valencian.*

— Într-adevăr, dacă e să dăm vina pe cineva, pentru bunele sau relele (filme) pe care le-am săvîrșit, hai să zicem că gustul pentru film era, oricum, latent. Revelația propriu-zisă s-a produs cînd am văzut *Don Quijote* al lui Pabst. Apoi, în prima tinerețe, scriam cronici la filmele italiene cu bandiți, pentru revistele studențești, precum *Accion*. Am organizat chiar și un cineclub, la Valencia...

— *Iar în a doua tinerețe?*

— Vrei să spui, acum, la 48 de ani?

— *«Claro!»*

— Ei bine, în corul acesta superheterogen, dar foarte spaniol, eu sînt o voce în plus, o voce tot de spaniol, deși am antecedente familiale vag eline și ebraice, și asta cred că n-o mai știi Pentru că sînt spaniol, adică mă preocupă îndestul valențele de plasticitate ale filmului. *La boutique (magazinul de mode)* îl simt mai puțin reușit, tocmai datorită unor vicii de formă. E singura mea coproducție, un fel de... divorț argentin, grotesc. În schimb, *El Verdugo* (Călăul), cu Emma Penella și Nino Manfredi, în caz că reușește să exprime și să propage sensurile profund umanitare pe care-eu i le-am încastrat, faptul se

întîmplă direct relaţeonat cu puritatea stilistică. Acest film a însemnat pentru mine foarte mult, a fost ca un dat interior.

— *Încercaţi să rămîneţi fidel vreunei ars poetica, mai exact, dacă se poate spune aşa, ars filmica?*

— Se poate, devreme ce exprimă realităţi existente şi diferite, iar eu am cochetat cu tot felul de muze: a poeziei, a picturii. Astăzi însă, filmul mi-a devenit organic necesar. Poetica mea filmică este de fapt identică unei concepţii de viaţă: simt o nevoie acută de a fi la largul meu, «à l'aise», să respir, în fine, marele aer. Lucrul, însă, nu prea e posibil, nu doar în Spania ci oriunde, atîta vreme cît sîntem indivizi sociali. Ştiu, o lege elementară de filozofia istoriei. Detest feţele încruntate şi încordarea, oricît s-ar dovedi de fecundă. Ariditatea logică mi-e străină şi nu am darul virtuozităţii retorice. Evit, cu bună ştiinţă, complicaţiile, pentru a nu cădea în discursiv, iar transcendenţa, la cuantum-ul la care eu o descopăr, rezultă cumva, nu o caut. Umorul macabru al strămoşilor din veac urcă în mine şi îmi dictează, acum, modalitatea de lucru şi expresie: un umor direct, gros, cotidian. Încerc năruirea de fetişuri şi poncife, nu la modul dramatic, spectaculos ci, aş zice, printr-o progresie lentă, corosivă, bagatelizînd cu neglijenţă, într-o manieră comodă, jovială, simplă, aparent naivă şi invulnerabilă, dar cu multiple căi proliferative, indiferent de film, de subiect, de mesaj. Eu însumi sînt un *duendecillo* (vîrcolac, spiriduş) ce-mi vîr coada, adică chipul, cîteva cadre, în fiecare film, pentru a-l demitiza. Aş cita în acest sens Placido, al cărui titlu e dat de numele unui *picaro*, personaj folcloric spaniol, înrudit cu Pepelea şi Păcală al vostru, şi care, descinzînd din farsele medievale, demonstrează o fenomenală viabilitate socială şi vitalitate artistică.

— *S-a spus despre filmul acesta că punctează componentele majore ale profilului dumneavoastră artistic, realizate de colaborarea la scrierea scenariului cu Rafael Azcona, scriitor specializat în humor negru; că dezvăluie, în fine, chintesenţa gesturilor dumneavoastră artistice — duritatea.*

— Puţin cam mult. S-a mai spus şi că este o ilustrare genială a aforismului lui Hobbes, «homo homini lupus», adus în contemporaneitate. Tot ce se poate. L-am făcut aşa cum l-am gîndit şi simţit iar dacă filmul îşi arogă valenţe mai bogate şi mai numeroase, e datoria criticii să le descopere. Eu nu pot decît să mă bucur cînd intenţiile mele cele mai oculte reuşesc să transpară hiperbolizate. În ultimele mele filme, unul despre experienţele hetero-sexuale ale unui seminarist *(Arturo)*, celălalt cu un subiect plasat în timpul războiului civil, toate aceste nuanţe estetice rămîn valabile, coborîndu-se intens suprarealist. Le-am resimţit dintotdeauna, s-au accentuat poate cu vîrsta (!): departe de a fi o *concepţie asupra*, un *mod de tratare*, sînt pur şi simplu o parte din mine, o vînă vitală. Cît despre Azcona, el este întîi un foarte inteligent exemplar uman, mai apoi un prieten ideal, deşi ne certăm toată ziua, şi abia la urmă un scriitor cu nerv şi vervă comică, alături de care mă simt împlinit. Mai înseamnă, pentru mine, un catalizator întru definirea ambiguităţilor şi ordonarea universului meu.

— *Ce credeţi despre oameni?*

— Că sînt buni, dar trebuie neapărat să devină ceva mai isteţi şi infinit mai sinceri. Lucrez pentru ei, iar neadeziunea criticii (şi se întîmplă, deşi aceeaşi critică te premiază la Cannes!), mă afectează mai puţin. Unii spun că filmele mele sînt pesimiste. Eu cred că lateral acestui unghi de a le considera, sînt numai atît de veridic de realiste încît par îngroşate, sînt adică «Viaţă» (et nihil humanum...) cu sau fără soluţie: «filme de baracă».

— *Dar despre copii?*

— Am trei băieţi; i-aş face orice, chiar şi cosmonauţi, dar nu regizori: asta e o meserie pentru genii sau estropiaţi (textual, n.r.). O ştiu pentru că am fost vreme de 12 ani, cu intermitenţe, profesor la Academia noastră ce formează astfel de cadre («Instituto de Investigaciones y experimentos cinematograpicos», n.r.)

— *Acum, la despărţire: cum v-aţi simţit în România?*

— Gerul a fost din plin compensat de sensul fierbinte al contactelor omeneşti şi artistice. Am văzut mai multe filme româneşti care m-au antrenat şi stimulat la reflecţii, de pildă *Reconstituirea*. Am conchis, laolaltă cu membrii delegaţiei, că nu numai ca factură etimologică a graiului există între România şi Spania afinităţi şi similitudini, ci şi etnic, cultural, ca peisaj general, în fine: spiritualitatea...

Trebuie să ne cunoaştem mai bine! Eu, unul, rămîn, sufleteşte, foarte aproape de România.

MICRO-DICȚIONAR ILUSTRAT

scriitori și opere ecranizate

A șaptea artă a împrumutat din patrimoniul literaturii universale majoritatea marilor subiecte, dintre autorii celebri doar Proust, rămînînd încă un pisc inabordabil. De la Longos, Petronius, Tasso, Moliere, Swift, Goethe și pînă la Faulkner, Sartre sau Șolohov, literatura a împrumutat cinematografului substanța ecranizărilor (moderne ediții pe celuloid) ce oferă milioanelor de spectatori imagini mai mult sau mai puțin apropiate de conturul ideal al eroilor preferați și al avatarurilor acestora.

Realizat de CĂLIN STĂNCULESCU, prezentul micro-dicționar, incomplet din cauza imensei bogății a datelor ce jalonează relația film-literatură, nu-și propune decît să prezinte selectiv cîteva aspecte ale biografiei unui gen pasionant: ecranizarea. A

Scenă din filmul Rashomon

AKUTAGAWA RYONOSUKE. Denumit și «Kafka al Japoniei». A oferit regizorului A. Kurosawa pretextul unui film ce marchează renașterea uneia dintre cele mai importante cinematografii de după război. Premiat în 1951 la Veneția, filmul *Rashomon*, realizat după povestirea *Într-un bunget de pădure*, se remarcă prin precizia echivalențelor cinematografice acordate unei pirandelliene aspirații către adevăr. Violența, plasticitatea, intensitatea epică însoțesc permanent cele patru relatări ale protagoniștilor aceluiași conflict.

Opera de trei parale

BRECHT BERTOLT. Colaborează ocazional la scenarii (*Kuhle Wampe* — 1932, regizor S. Dudow, *Căldăi mor deasemenea* — 1943, regizor F. Lang). În 1931, G. W. Pabst ecranizează magistral *Opera de trei parale* (remake mediocru — 1963, r. W. Staudte), dar Bertolt Brecht repudiază filmul, dînd în judecată producătorii. Singurul titlu cinematografic pe care Brecht îl acoperă de elogii este *Dl. Puntila și sluga sa Matti*, realizat în 1956 de A. Cavalcanti. În 1965, tînărul regizor francez R. Allio, alegînd o schiță din *Povestirile din calendar (O bătrînică nedemnă)*, obține un prestigios succes, în mare parte datorat și interpretei, marea actriță Sylvie.

Ossessione

CAIN JAMES. Autor american de romane polițiste (*Asigurare pe moarte*, *Factorul sună totdeauna de două ori*). Ecranizarea ultimului roman consemnează, pentru istoria filmului, actul de naștere al neorealismului italian: *Ossessione* — 1942, r. L. Visconti, este în același timp prilejul unui scandal cinematografic; filmul, în fond protest la adresa «telefoanelor albe» și a happy end-urilor convenționale, este acuzat de morbidețe și imoralitate pentru că «opune drama idilei, adulterul căsătoriei, realitatea sexuală ipocriziei sentimentale, neliniștea vagabondajului stabilității burgheze» (Fabio Carpi).

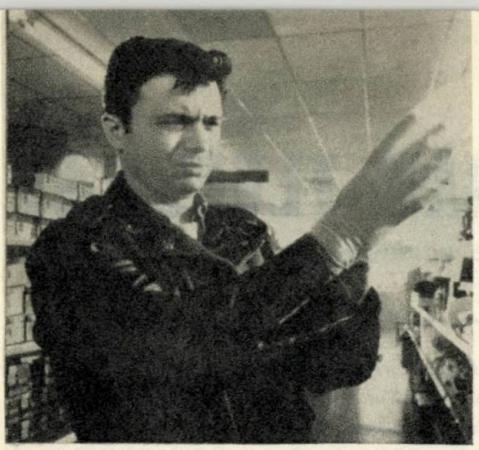

Cu sînge rece

CAPOTE TRUMAN. În 1953 scrie primul scenariu de film, *Să baţi pe dracu*, realizat de J. Huston. Adept al improvizaţiei, imaginează direct pe platou secvenţele ce urmează a fi turnatei Superelaboratul bestseller *Cu sînge rece*, apărut în 1965, este ecranizat de R. Brooks (1968), dar filmul nu reeditează succesul şi grandoarea reportajului românesc.

O scrisoare pierdută

CARAGIALE LUCA ION. Dacă *Păcat* — 1924, r. J. Mihail şi *Năpasta* — 1928, r. G. Popescu, aparţin preistoriei filmului românesc, iar *Vizita*, *Lanţul slăbiciunilor*, *Arendaşul român* — 1952, r. J. Georgescu, *Două lozuri* — 1958, *D-ale carnavalului* — 1959 şi Telegrame — 1960, r. G. Naghi şi A. Miheles, sînt nişte edulcorate mostre de teatru filmat. *O noapte furtunoasă* — 1943, r. J. Georgescu rămîne un model al respectului faţă de autorul ecranizat, prin conservarea nervului şi savoarei verbului caragialesc.

Doamna cu căţelul

CEHOV ANTON PAVLOVICI. Regizorul sovietic I. Heifiţ a demonstrat cu strălucire, în *Doamna cu căţelul* — 1961, că proza scurtă poate genera filmul cel mai apropiat de ecranizarea ideală. Textul cehovian este interpretat nuanţat în registrul melancolic, iar atmosfera marcată vizual de abundenţa semitonurilor lasă să se întrevadă prin detalii semnificative tumultul dezlănţuirilor sufleteşti. De menţionat că una din primele tentative de a ecraniza opera clasicului rus a fost încercarea de localizare după *Cererea în căsătorie*, semnată de J. Mihail în 1928.

Testamentul lui Orfeu

COCTEAU JEAN. Romancier, pictor, dramaturg, poet, desenator, Cocteau este în acelaşi timp o figură marcantă a cinematografului francez. Regizor, dialoghist, actor, scenarist, decorator, Cocteau este un tip de cineast complex, preocupat mereu de drumuri noi, de autodepăşire. Cocteau ecranizează sau scrie dialoguri după V. Hugo, D. Diderot, D-na de La Fayette, comentează scurt-metraje, îşi ecranizează piesele. Filmele reprezentative semnate de Cocteau, *Orfeu* — 1950 şi *Testamentul lui Orfeu* — 1960 sînt extrem de personale: oscilante între vis şi realitate, caleidoscopice, emfatice, intimiste, poematice, insolite.

Blow-up

CORTASAR JULIO. Condensată multitudine de reflecții filozofice, de mituri contemporane, de observații acute asupra unui univers «en vogue», de arpegii de culoare, filmu lui M. Antonioni, *Blow-up*, inspirat de schița *Funigei*, păstrează din aceasta doar identitatea eroului, oferind în schimb spectatorului un mult mai cuprinzător «credo» artistic.

Frații Karamazov

DOSTOEVSKI FEODOR MIHAILOVICI. Marile romane *Idiotul*, *Crimă și pedeapsă*, *Frații Karamazov*, povestirile *Nopți albe*, *Sfioasa*, *Jucătorul* au fost cel mai mult solicitate de ecran (peste 30 de filme realizate în URSS, Italia, Cehoslovacia, Japonia, Franța, Germania, SUA etc.). Cea mai bună adaptare este considerată cea realizată de A. Kurosawa, în 1951, după *Idiotul*, de fapt o transpunere modernizată în Japonia contemporană. Filmele semnate de I. Pirliev după *Nopți albe*, *Idiotul* și *Frații Karamazov* rămîn tributare unei transcrieri prea fidele, uneori teatrale. Memorabil pentru respectul arătat spiritului și nu literei scrise este filmul TV a cehului S. Barabas, realizat după *Sfioasa*.

Hiroșima dragostea mea

DURAS MARGUERITE. Scenaristă a celebrului *Hiroshima mon amour* — 1959, r. A. Resnais, ecranizată de R. Clement (*Baraj contra Pacificului* - 1958) și P. Brook (*Moderato cantabile* — 1960), autoare a filmului *Musica*, Duras este unul din puținii scriitori-cineaști al căror nume va rămîne legat în aceeași măsură de istoria celor două arte.

Electra

EURIPIDE. În 1962, M. Cacoyanis condensează *Electra* și îi redă profundele rezonanțe tragice, filmînd-o în decorul aspru al peisajului grec.

Tom Jones

FIELDING HENRY. *Tom Jones*, r. T. Richardson, rămîne un model de spiritualã șarjă care păstrează nealterată atmosfera și tonul libertin al romanului.

Mantaua

GOGOL NICOLAI VASILIEVICI. *Mantaua* a sugerat cineaștilor cele mai diverse interpretări. În filmul lui Kozințev și Trauberg (1926), nota dominantă o dă expresionismul. M. Marceau o transpune în 1951 într-o versiune mimată. În 1952, Al Lattuada o modernizează în spiritul unui realism fantastic. A. Batalov, autorul ultimei ecranizări (1961), se apropie cel mai mult de original prin atmosferă și tonalități amare.

Copilăria

GORKI MAXIM. *Mama* — 1926, R V Pudovkin, film considerat în 1958 printre primele zece opere cinematografice ale tuturor timpurilor, este în același timp una dintre primele ecranizări în care echivalențele sînt descoperite prin jocul precis și reținut al actorilor Mai fidelă romanului este ecranizarea lui M Donskoi, din 1956, în schimb cu totul mediocră este prima versiune (1920, r A Razumnîi)I Trilogia *Copilăria*, *La stăpîn*, *Universitățile mele* (1938—1940 r. M Donskoi) își datorează succesul pe ecran fidelității față de proza autobiografică a lui Gorki În 1960, același regizor apelează la *Foma Gordeev*, obținînd aprecierile celor mai avizați exegeți ai operei lui Gorki.

Al treilea om

GREENE GRAHAM. Romanele și povestirile scriitorului englez *(Ucigașul plătit*, *Agent secret*, *Ministerul groazei* etc.) au fost deseori ecranizate, Greene însuși semnînd ca scenarist adaptările realizate după: *Acadeaua din Brighton*,. *Omul nostru din Havana*, *Comedianții*, *Odaia de la subsol*. Un singur scenariu original, *Al treilea om*, este realizat de sir Carol Reed în 1949. Atributele prozei lui Greene: stil direct, expunere fluentă, conflict clar, atmosferă nelipsită de o doză însemnată de suspense au fost tot atîtea argumente pentru repetatele opțiuni ale regizorilor.

Aventurile unui tînăr

HEMINGWAY ERNEST. Dacă ecranizările realizate după romanele *Adio arme* (1932, 1957), *Pentru cine bate ceasul* (1943), *A avea și a nu avea* (1944, 1950), *Fiesta* (1957), după piesa *Coloana 5-a* (1942) sau după povestirile *Ucigașii* (1946, 1964), *Afacerea Macomber* (1947), *Bătrînul* (1950), *Zăpezile de pe Kilimandjaro* (1952), *Bătrînul și marea* (1958) sînt mai mult sau mai puțin fidele spiritului marelui scriitor american, acesta are o contribuție durabilă la istoria filmului prin comentariul scris și rostit la zguduitorul film al documentaristului olandez Joris Ivens, *Pămînt spaniol* — 1937.

Ulysse

HOMER. Epopeile homerice transpuse în cinemascop color, pe ecran lat sau panoramic, cu mii de figuranți și zeci de staruri și starlete pe generic, rămîn simple pretexte de reclamă și de reper în geografia superproducțiilor

Mizerabilii

HUGO VICTOR. *Mizerabilii*, romanul cel mai des ecranizat, i-a prilejuit lui A. Capellani, în 1912, realizarea primului «film-mamut»: 200.000 de franci deviz, nouă părți, patru epoci, cinci ore de proiecție. Notabile, creațiile lui H. Baur — 1934 și J. Gabin — 1957 în rolul lui Jean Valjean.

Codin

ISTRATI PANAIT. *Ciulinii Bărăganului* — 1958, r. L. Dacquin — falimentară tentativă de echivalare vizuală a prozei semnate de «Gorki al Balcanilor». Filmul *Codin* — 1963, r H. Colpi, «reușește să traducă povestirea plină de tîlc, de umanitate și de poezie a lui Panait Istrati în imagini convingătoare și de un vibrant lirism» (E. Schileru).

Ulysse (după romanul lui James Joyce)

JOYSE JAMES. *Ulysse*, cu toate dificultăţile lui, a fost totuşi transpus pe ecran de ambiţiosul J. Strick (autor, de altfel, şi al unei ecranizări inspirate de opera lui Durrel) care a ştiut să evite pasajele intraductibile cinematografic, mulţumindu-se să relateze cîteva secvenţe epice clasice.

Procesul

KAFKA FRANZ. Mult timp inaccesibilă pentru cineaşti, opera lui Kafka a oferit totuşi, prin *Procesul* — 1962, r. O. Welles, o dovadă certă a posibilităţilor filmului în transpunerea textelor dificile. Welles, fără a-i denatura metafora universului absurd, situează conflictul în contemporaneitate, îmbogăţindu-i sensurile.

Zorba Grecul

KAZANTZAKIS NIKOS. Dintre parabolele sale româneşti, *Hristos răstignit a doua oară* şi *Alexis Zorba* s-au bucurat de cele mai apropiate echivalenţe cinematografice, în ciuda distribuţiilor eteroclite, alese de Jules Dassin în 1957 şi de M. Cacoyanis în 1965.

Ghepardul

LAMPEDUSA GIUSEPPE TOMASSIDI. Rafinamentului psihologic al prinţului-romancier, contele-cineast (don Luchino Visconti di Modrone) îi adaugă, în *Ghepardul* — 1963, rafinamentul plastic, dublat de leit-motivul disoluţiei sentimentelor şi relaţiilor umane. «Adaptînd romanul lui Lampedusa şi apoi turnînd filmul, m-am gîndit nu numai la trecut, ci şi la prezentul ţării mele.» (L. Visconti).

Cristul interzis

MALAPARTE CURZIO. Poet, romancier, dramaturg, ziarist, Malaparte este şi autorul unui tulburător film, *Cristul interzis* (1952, cu R. Vallone), mai apropiat de esenţele tragice greceşti (hybrisul orestian) decît de neorealismul ajuns, în acea vreme, la apogeu.

Speranța

MALRAUX ANDRÉ. Autorul «muzeului imaginar» a realizat și o analiză foarte lucidă a limbajului cinematografic în *Schiță a psihologiei filmului* — 1939. În același an regizează *Speranța*, după propriul roman, dar refuză mult timp ecranizarea *Condiției umane*, pentru a nu fi mutilată de partizanii adaptărilor cu orice preț.

Jurnalul unei cameriste

MIRBEAU OCTAVE. *Jurnalul unei cameriste* a fost ecranizat de doi mari regizori, în versiuni diametral opuse. J. Renoir în SUA (1946) oferă publicului o ecranizare ad litteram, mizînd pe descrierea acidă a burgheziei de la începutul secolului. L. Bunuel (1963) mută conflictul în anii '30 și, renunțînd la individualizarea moravurilor, solicită mai mult aspectele polemice, corosive ale romanului.

Privește înapoi cu mînie

OSBORNE JOHN. Împreună cu prietenul său, regizorul T. Richardson, O. înființează atît compania teatrală a «tinerilor furioși», cît și casa de filme «Woodfell», menită să impună filmele «free-cinema»-ului. *Privește înapoi cu mînie* — 1959 și *Cabotinul* — 1960, ecranizate de Richardson vor fi revendicate ca manifestare și de dramaturgi, și de cineaști. Osborne mai are o contribuție majoră la succesul filmului *Tom Jones*.

Prietenele

PAVESE CESARE. După romanul *Femei singure*, Antonioni toarnă, în 1955, filmul *Prietenele*. «Un scenariu abil dezvoltă elementele romanului într-o narațiune cinematografică cu logică proprie, ce păstrează totuși o savoare pavesiană» (Italo Calvino, într-o scrisoare deschisă către M. Antonioni).

Întîmplări extraordinare

POE EDGAR ALLAN. Fantasticul literaturii poeşti nu a produs reticenţe cineaştilor. Încă din 1909, D. W. Griffith semnează prima ecranizare, iar în 1927 J. Epstein exploatează inteligent recuzita de roman gotic, reconstituind atmosfera de teroare prin filmări «au ralenti» în *Căderea casei Usher*, amalgam în care se mai pot recunoaşte *Portretul oval*, *Tăcerea*, *Mozella*, *Ligeia*, şi *Omul mulţimilor*. R. Corman reproduce cu o mare sensibilitate stereotipurile şi reprezentările arhaice ale povestirilor poeşti în *Căderea casei Usher* — 1960, *Groapa şi pendulul*, *Înmormîntarea* — 1961 şi *Poveşti de groază* — 1962. În 1968, trei nuvele: *Toby Dammit*, *William Wilson* şi *Metzengerstein* inspiră un film scheci, semnat de F. Fellini, L. Malle şi R. Vadim, *Întîmplări extraordinare*.

Răscoala

REBREANU LIVIU. Interesul teoretic şi sentimental al scriitorului pentru cea de a şaptea artă n-a fost răsplătit în timpul vieţii sale decît cu o tristă melodramă care a provocat ilaritate, intitulată pompos *Visuri spulberate* (după *Ciuleandra* — 1930, r. M. Berger, în două versiuni, română şi germană). De-abia în 1964, L. Ciulei realizează la înălţimea modelului *Pădurea spînzuraţilor*, film premiat la festivalul de la Cannes pentru cea mai bună regie. «Tema aparentă ar putea să fie problema naţională, tema de valoare contemporană este problema omului în raporturile lui cu societatea şi a drumului ales în încercarea de a găsi fericirea» (L. Ciulei). Meritorie este şi încercarea lui M. Mureşan de a oferi o onestă transpunere filmică a romanului *Răscoala* (1965).

Pe frontul de vest nimic nou

REMARQUE ERICH MARIA. Capodopera pacifismului, *Nimic nou pe frontul de vest* s-a bucurat, la mai puţin de un an de la apariţie, de o bună transpunere filmică (1930, r. L. Milestone). Alte romane ecranizate: *Trei camarazi* (1938), r. F. Borzage, *Arcul de triumf* (1948, r. L. Milestone), *Soroc de viaţă, soroc de moarte* (1957, r. D. Sirk). În 1955, Erich Maria Remarque scrie scenariul pentru *Ultimul act*, r. G. W. Pabst. În filmul lui D. Sirk, scriitorul acceptă să figureze pe generic şi ca interpret al profesorului Pohlmann.

Anul trecut la Marienbad

ROBBE-GRILLET ALLAIN. Promotorul «noului roman» a semnat scenariul la *Anul trecut la Marienbad* — 1961, r. A. Resnais, şi a regizat alte filme, printre care *Nemuritoarea* şi *Trans-Europe-Express*, mult inferioare primului.

Baltagul

SADOVEANU MIHAIL. Opera sa i-a inspirat pe cineaşti mai mult de patru decenii, însă niciunul n-a reuşit să-i descopere imensele virtualităţi filmice, fie ilustrînd-o plat (*Neamul Şoimăreştilor* — 1963), fie denaturîndu-i substanţa filozofică (*Baltagul* — 1969).

Falstaff

SHAKESPEARE WILLIAM. Cel mai de seamă «scenarist» din istoria filmului; opera sa a inspirat cineaşti de pe toate meridianele, în peste 50 de ecranizări. Trei regizori, L. Olivier (*Henric V* — 1945, *Hamlet* — 1948, *Richard III* — 1951), O. Wel-

les (*Macbeth* — 1950, *Iuliu Cezar* — neterminat, *Othello* — 1952, *Clopotele de la miezul nopții* — 1965) și G. Kozințev (*Hamlet* — 1964, *Regele Lear* — 1970) sînt autorii singurelor opere marcante inspirate de bătrînul Will. *Hamlet*-ul englez, excesiv de stilizat și de freudian, este depășit de cel sovietic prin viziunea mult mai sensibilă la rezonanțele lumii contemporane. O. Welles, pitoresc, inventiv, sobru sau exuberant, rațional și exploziv în «colaborările» sale cu Shakespeare, rămîne cineastul cel mai puternic legat, prin temperament, cultură și afinități elective, de ilustrul său inspirator.

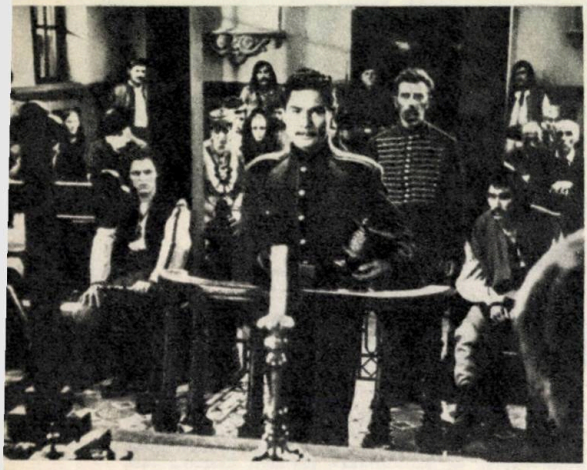

Moara cu noroc

SLAVICI ION. Dacă Negruzzi nu și-a găsit încă cineastul pentru *Alexandru Lăpușneanu*, în schimb Slavici a fost redescoperit de V. Iliu care, prin *Moara cu noroc*, a realizat un film durabil. Poezia tragică a imaginii, confruntările dramatice ale personajelor, rigorismul epic sînt atribute care au rămas nealterate de trecerea anilor, în această primă capodoperă a filmului românesc. «Cînd am realizat *Moara cu noroc*, s-a vorbit despre o influență a western-ului. Într-adevăr, în *Moara cu noroc* puteau fi regăsite unele elemente pe care canoanele critice le stabiliseră drept caracteristice genului amintit: hanul izolat la răscruce de drumuri, cavalcadele, caleașca, fuga prin pădure. Toate existau însă în nuvela pe care Slavici a scris-o, mult înainte de afirmarea western-ului, în spiritul unui realism evoluat.» (V. Iliu).

Război și pace (regia S. Bondarciuk)

TOLSTOI LEV NICOLAEVICI. *Cadavrul viu*, *Ana Karenina*, *Război și pace*, *Învierea* au fost transpuse în repetate rînduri pe ecran. Cele mai interesante ecranizări rămîn tentativele care au avut ca obiect monumentalul *Război și pace*! În 1955, K. Vidor realizează o versiune concentrată, uneori excesiv de exotică, în care singurul actor care se apropie de atmosfera tolstoiană este Henri Fonda, în rolul lui Pierre Bezuhov. După 10 ani, Si Bondarciuk întreprinde un lăudabil efort de cuprindere integrală a romanului, într-un film care durează aproape 8 ore! Fragmentele de rezistență ale superproducției lui Bondarciuk: balul, bătălia de la Borodino, incendierea Moscovei. «N-am vrut să inventăm sau să adăugăm ceva. Autorul filmului este Tolstoi». (S. Bondarciuk) Din această declarație, urmărită cu obstinație de cineast, se nasc și defectele filmului: transcripție exterioară, teatralitate, prolixitate.

Un tramvai numit dorință

WILLIAMS TENNESSEE. Din cele peste 15 piese ecranizate, doar cîteva s-au îndepărtat de canoanele scenice, constituindu-se în autentice opere cinematografice: *Baby Doll* (1956, r. E. Kazan), *Noaptea iguanei* (1964, r. J. Huston)! «Este primul dramaturg care a îndrăznit să elibereze anumite refulări cu atîta insistență și poeziei Pledoariile sale echivalează cu o cruciadă antirasistă, pentru cine știe să audă și să vadă» (E. Kazan).

Gervaise

ZOLA EMILE. Atributele romanelor sale (stufozitate, repertoriu bogat de personaje, amploare dezechilibrată) reprezintă tot atîtea dificultăți pentru cineaști. Totuși, opera lui Zola a fost, nu de puține ori, transpusă pe marele ecran (peste 30 de ecranizări). E Zola rămîne un pretext de plagiat dezinvolt sau prilejul unor mari creații actoricești: J. Gabin — Lantier în *Bestia umană* — 1938, r. J. Renoir, sau M. Schell în *Gervaise* — r R Clement.

plastică

TRĂINICIA OPEREI LUI

BRÂNCUȘI

de PETRU COMARNESCU

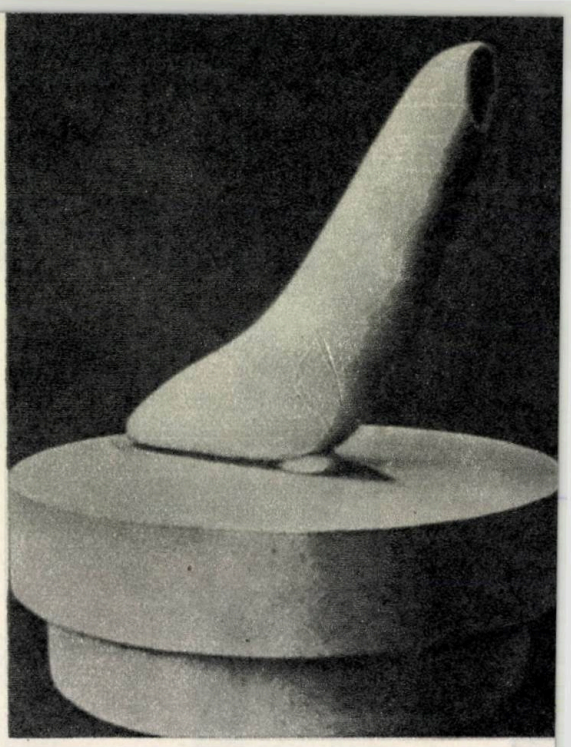

BRÂNCUȘI Foca

Timpul lucrează în favoarea unei vii și înalte aprecieri a creației brâncușiene pe plan mondial. După moartea sculptorului (1957), numeroase au fost și sînt cărțile, studiile, cronicile publicate atît la noi cît și peste hotare. S-au tipărit monografiile semnate de Carola Giedion-Welcker, Ionel Jianu, Sidney Geist și este anunțată o carte dedicată păsărilor create de dînsul, scrisă de Athena Tacha Spear. La noi, V. G. Paloiog și o seamă de alți critici, printre care și autorul acestor rînduri, au scris mult despre Brâncuși, iar Colocviul Internațional Brâncuși (București, 1967) a întrunit analizele și elogiile a numeroase personalități străine și românești. Alte manifestări vor continua la noi și în străinătate pentru cunoașterea mai temeinică a omului și operei.

În cele ce urmează, ținem să comunicăm răsunetul mondial de care s-au bucurat expozițiile retrospective Brâncuși, organizate de Muzeul «Solomon R. Guggenheim» din New-York, în colaborare cu «Muzeul de Artă» din Philadelphia și cu «Institutul de Artă» din Chicago. Retrospectiva prezentată, începînd din toamna anului 1969 și continuînd în 1970, la Philadelphia, New York și Chicago a prilejuit interesante aprecieri, mai ales din partea criticii americane.

Cunoscut în S.U.A. încă din 1913, cînd lucrări ale sale au fost expuse la faimoasa «Expoziție Internațională a Artei Moderne» din New York (The Armory Show), Brâncuși a intrat destul de repede și cu glorie în muzeele și colecțiile americane. Expozițiile de la «Brummer Gallery» (1926) și alte galerii de peste ocean, precum și faimosul proces cu vama americană i-au adus o publicitate imensă, nedorită de dînsul. Paralel, expozițiile de la Paris, Moscova, Haga, Zürich sau cele din țară, unde a expus începînd din 1903 și apoi din 1907, i-au adus un deosebit prestigiu, ceea ce a determinat-o pe marea sa prietenă și ilustră comentatoare, Carola Giedion-Welcker, să-l considere, în 1937, «cel mai mare sculptor în viață».

Lăsînd la o parte aprecierile mai vechi ale lui Ezra Pound, Edward Steichen, Carl Sandburg și ale altor celebrități americane, menționăm că, mai de curînd, James Johnson Sweeney, poate cel mai prestigios critic american în viață, a făcut comunicări la Geneva și New York (1967) despre lim-

bajul sau sintaxa creației brâncușiene și a subliniat înnoirea profundă adusă sculpturii contemporane.

Sweeney, care i-a organizat în 1955 o mare expoziție la New York, l-a considerat întotdeauna drept un exponent al spiritualității românești. Așa îl vede și fiul criticului, el însuși critic, filolog și literat, Sean Sweeney, care a venit în mai 1970 să vadă monumentele de la Tg. Jiu. Cei doi Sweeney s-au bucurat de prietenia lui Brâncuși, pe care l-au vizitat la Paris. De asemenea, creația lui Brâncuși a fost corelată cu tradițiile artei românești, cu viziunea țărănească a lumii de odinioară și de către Andre Racz, decanul «Facultății de Arte Frumoase» de la «Universitatea Columbia» din New York. Originar din România, Racz cunoaște bine țara și, la comemorarea organizată în 1967 de către el la «Universitatea Columbia», a subliniat legăturile lui Brâncuși cu folclorul și cu stilistica românească, a menționat sursele de inspirație ale sculptorului, recunoscîndu-i totodată geniul și originalitatea.

Alți critici străini, unii americani, necunoscînd tradițiile și configurația culturii noastre, nu văd datele folclorice și îndemnurile stilistice românești din morfologia creației brâncușiene. Le-au văzut, cel puțin în parte, însă, James Joyce, Carola Giedion-Welcker, Jean Cassou, Paul Morand, Sweeney, Racz, Jianu și numeroși alții. Este rolul criticilor români de a dezvălui, și mai relevant decît au făcut-o, datele românești din morfologia și semnificațiile creațiilor brâncușiene.

Dintre aprecierile criticii americane, ocazionate de retrospectiva anilor 1969—1970, unele ni s-au părut deosebit de semnificative. Criticul John Tancock, directorul «Muzeului Rodin» de la Philadelphia, a publicat un articol intitulat: *Mai este relevant Brâncuși?* Răspunsul este din plin afirmativ. Tancock arată că decada de după moartea unui artist este totdeauna primejdioasă pentru reputația lui, dar nu acesta este cazul lui Brâncuși. Dimpotrivă, splendida retrospectivă dovedește că operele lui Brâncuși au trăinicie, inspirînd pe tinerii artiști și păstrîndu-și strălucirea. Brâncuși a reluat adesea aceleași teme și aceleași forme, dar cu fiecare nouă operă el a realizat un progres în măiestria sa. De aceea, el nu poate fi considerat ca un reprezentant al «imaginilor seriale» — al acelor procedee «de repetare a formelor sau structurilor dovedite de fiecare operă dintr-un grup de opere create de către un artist». Prin modul în care Brâncuși progresează cu fiecare variantă a aceleeași teme sau forme, el atinge perfecția, de pildă în seria de muze, în seria de portrete ale domnișoarei Pogany, în seriile de păsări, chiar dacă are și opere cu temă unică.» «...Căutînd să capteze «esența zborului», Brâncuși a încercat să creeze «*pasărea*». Dacă în cazul lui Mondrian, considerat a avea o operă serială, este greu de decis care îi este capodopera, la Brâncuși se pot distinge gradele de expresivitate, puterea de depășire, rezultatele finisării.

Uimind prin perfecție este titlul unui alt articol, în care criticul new-yorkez Hilton Krammer comentează expoziția brâncușiană. «Puritatea sculpturii mature a lui Brâncuși — radicala-i unitate de proiectare, atrăgătoarea claritate a suprafeței și

BRÂNCUȘI

îndrăzneața eliminare a tuturor detaliilor, în afara acelora esențiale» îi apar criticului drept meritele de căpetenie. În timp ce Krammer socoate abstractă opera matură a lui Brâncuși, Tancock o consideră a nu fi astfel, deoarece Brâncuși a pornit totdeauna de la o particulară formă vie, animală sau umană. Grace Glueck, în articolul *Un fel de stea depărtată*, îl consideră pe Brâncuși «eroul culturii românești», salutîndu-l ca pe «un mare sculptor român». Alți critici consideră un succes faptul că, pe lîngă operele din muzeele și colecțiile americane, Thomas Messer, directorul «Muzeului Guggenheim», a reușit să obțină din patria lui Brâncuși o serie de șase opere. Numindu-l «maestru al reducțiilor», un critic american subliniază «vigoarea țărănească» a lui Brâncuși și calitatea umană a operei lui, cuvîntul «uman» fiind cheia cu care i se poate înțelege creația.

Spațiul nu ne permite să oferim o imagine mai cuprinzătoare a răsunetului imens ce l-a avut în S.U.A. retrospectiva Brâncuși, să semnalăm aprecierile divergente asupra modului de expunere la Philadelphia și New York, amploarea publicității ocazionate de splendida reevaluare a operei lui Brâncuși, aducător de bucurie oamenilor, după cum se exprimă un alt critic.

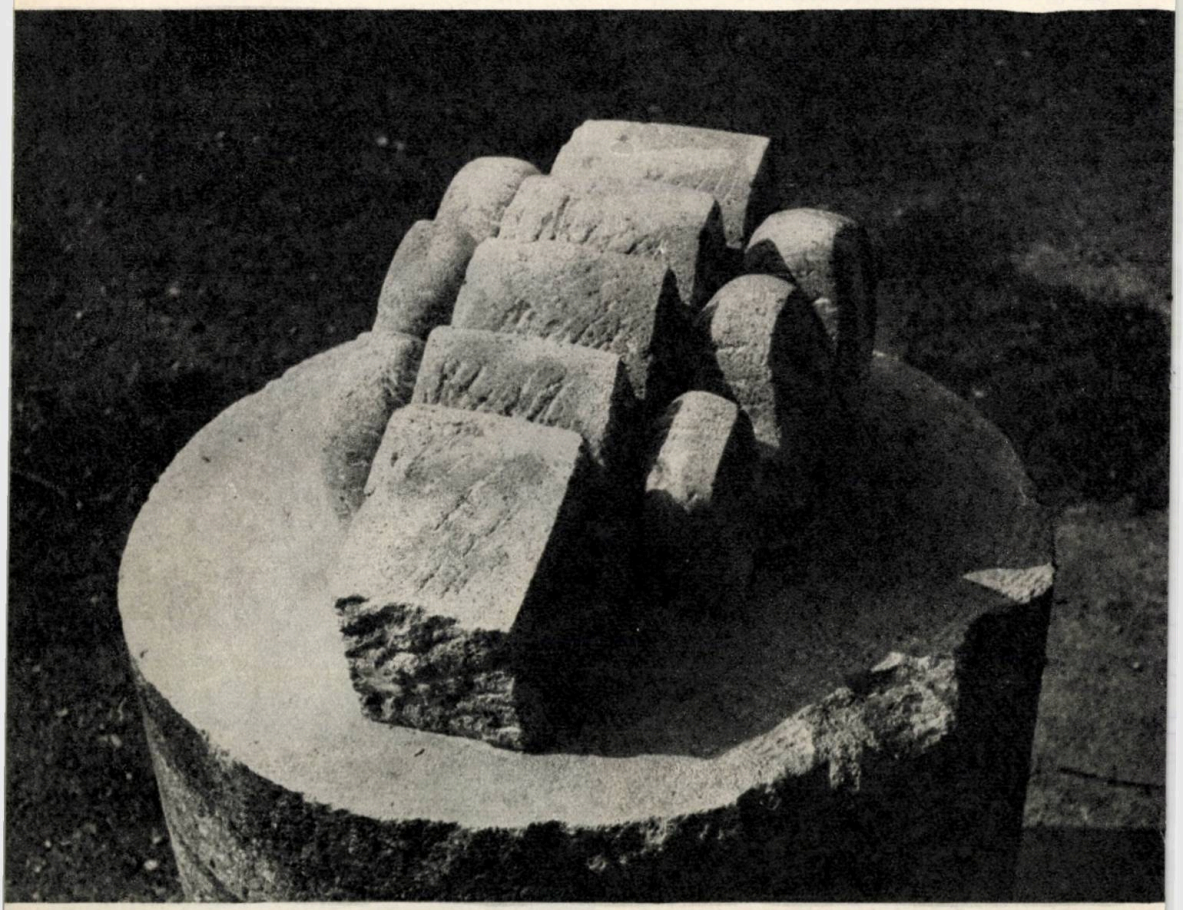

NICĂPETRE

«Ceva cînd merge îngrozitor cînd merge», 1970 (piatră)

THEODOR PALLADY

de NICOLAE ARGINTESCU-AMZA

Nu știu dacă l-am frecventat pe Pallady în chip întîmplător *numai* în medii artistice. Am stat de vorbă cu el de cîteva ori în expozițiile sale și l-am putut studia, ca extraordinar «personagiu», în concertele intime pe care marele Enescu le dăruia în chip atît de emoționant iubitorilor de muzică, sau cel puțin celor foarte familiarizați cu muzica. Mi-am dat seama că Pallady nu era un pasionat al muzicii, iar din literatură îl interesa mai ales ceea ce hrănea rădăcinile propriei sale creații. Niciodată patetic, admirabil reprezentant al unui pitoresc dandysm baudelairian, sobru permanentizat, Pallady întruchipa, socot, unul dintre cele mai fascinante, aproape vertiginoase tipuri de artist, artist pînă în vîrful unghiilor. Epoca noastră nu poate avea, după două mari cataclisme, decît o înțelegere restrînsă, circumscrisă, pentru asemenea tipuri neestetizante dar profund estetice, estetizate. Vreau să spun că de la inimitabilul Erasm, care a scris *Elogiul nebuniei* cu infinită maliție, țintuit de Luther cu formula «homo pro se» — adică incapabil de părtiniri pasionale iconoclaste, pînă la artisticitatea extremă al unui Flaubert sau unui Proust, Pallady se înscrie sub aceeași aură de absolutizare artistică.

Scriam cîndva că profanul, într-o măsură mai mare ori mai mică, profanează. Poate că Pallady n-a profanat niciodată. De aceea îl revăd în nimbul cel mai juvenil, în cadrele legendei celei mai pitorești, aureolat pe vremuri de respectul tinerelor entuziasme, în luminosul apogeu al unei lungi cariere, realizate «sans peur et sans vergogne». Cîndva, recunoșteam celor care, împinși în drumul către ghilotină, discutau probleme filozofice o magnifică biruință a spiritului celui mai elevat. Chiar astăzi încă, viziunea lui Pallady, prin savuroasa ei spontaneitate, păstrează cea mai captivantă substanță juvenilă, în cel mai plenar sens cézannian. Dar arta lui Pallady rămîne, prin arcanele sale intime, profund legată de lirismul autohton, de grația molcomă a peisagiului moldovenesc. Spuneam mai de mult că marii nervoși se definesc mai ales prin ceea ce resping. Din această pricină, ei devin exclusiviști, își trăiesc viața «în absolut» chiar dacă, adesea, extrema lor sensibilitate sîngerează. Naturalismul, materialitatea, oricît de justificate, erau detestate de Pallady. Nu-l interesa Rembrandt, respingea splendoarea picturii lui Pătrașcu. Prin «cea mai înaltă coardă a sensibilității picturale» în cadrele «neamului românesc» (Tonitza), Pallady, cu aprigul său control critic și stricta delimitare a viziunilor sale (Puvis de Chavannes, inițial, și Matisse interesîndu-l doar, aș spune: «contingent»), nu este totuși niciodată cerebral. Prin scrupuloasa și tenacea reluare a temelor, prin perseverenta adîncire a acelorași armonii, Pallady dovedește că nu devii monocord și niciodată monoton cînd ceea ce se numește astăzi «logica structurală» implică «variațiile pe aceeași temă». De la Bach încoace, căci Pallady este un fel de mare clavecinist al viziunii picturale, nenumărați artiști inimitabili s-au dedicat cu nesfîrșită fervoare acestor «variații».

S-a spus pe bună dreptate că Pallady este un mare «armonist». «Colorismul» ca scop în sine îl «excedează». «Spiritualitatea» sa a fost totdeauna, pe linia sublimatului Puvis de Chavannes (uneori prea cretos), neliniștită de servituțile uleiului, de senzualitatea cromaticei grase, ostentativ sclipitoare, de excesiva magie a «vernis»-urilor. Viziunea sa este o viziune esențial sublimată. Dar participînd organic, în chiar sîngele său, oricît de rafinat, la stenicitatea românească, această sublimare nu este niciodată exsanguă și tensionează calmul aparent, reveriile nostalgice, nonșalanțele «fin de siècle». De asemeni, discretul formalism foarte ușor geometrizant cultivă tainic cochetării neo-clasice, subliniind virtuțile virile ale desenului — împotriva marelui său prieten Matisse.

Poetizarea picturalului la Pallady nu este niciodată literară (chiar dacă citatele poetice, juvenile, ar da această falsă impresie: «Il est brisé» sau «Pîinea noastră» etc.). Aceste sugerații paralele de evocare intelectuală nu împietează niciodată viețile cromatică și lineară, autonome, ale tabloului. Dar ca și la Cézanne, alterațiile de volum nu violentează concretul, ci-l transpun, subtilizat, dematerializîndu-l. Se păstrează picturale esențe platonice de elan plastic, în care lumina tamizată menține întrega muzicalitate prelinsă înaintea amurgului pe colinele ieșene.

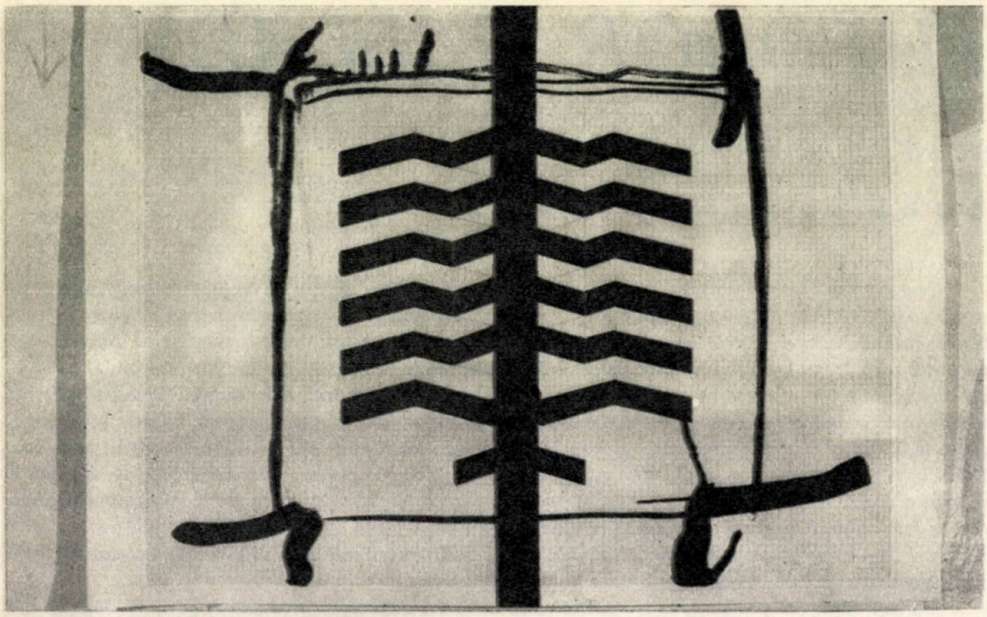

RADU DRAGOMIRESCU — **Conflict grafic**

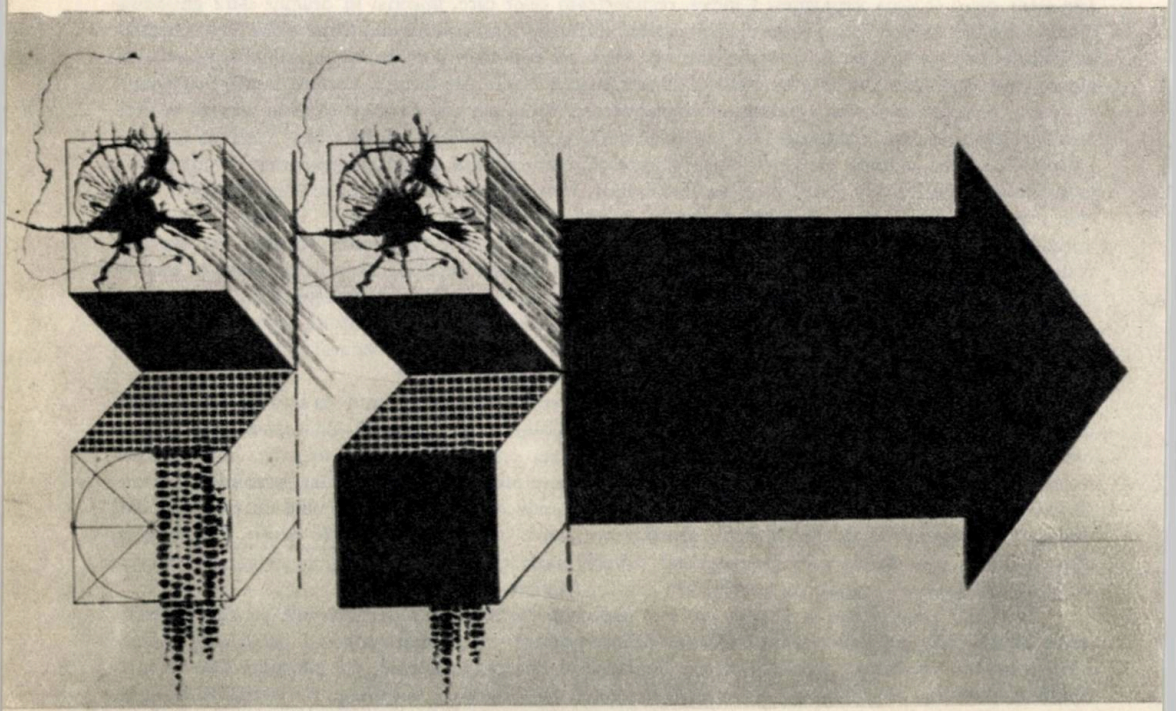

RADU STOICA — Modul — **evoluție liberă**

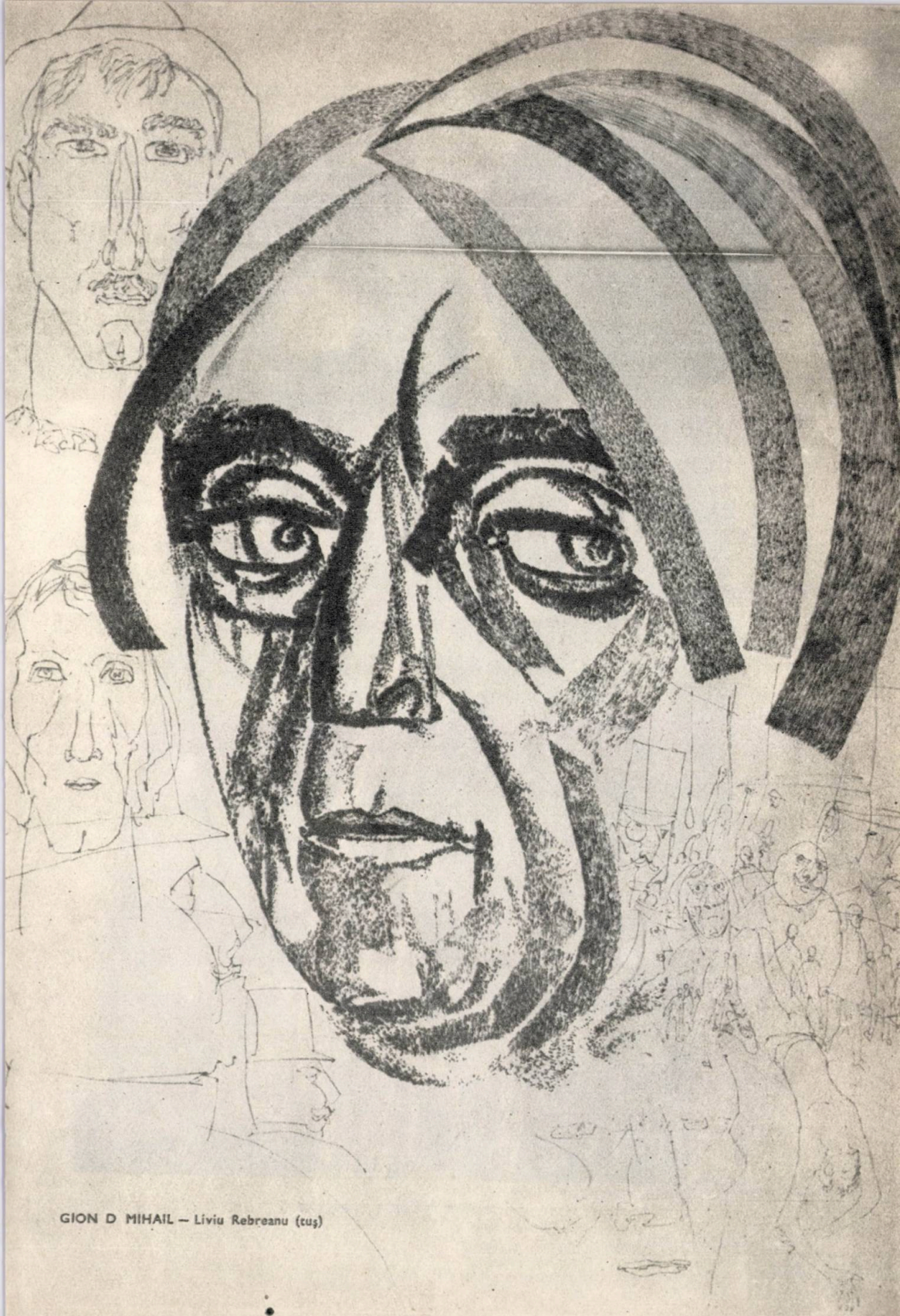

GION D MIHAIL — Liviu Rebreanu (cuş)

GION D. MIHAIL — Babele (tuș)

LUCHIAN — Pictură în ulei (Colecția Vlaicu Bârna)

PRIMA OPERĂ A LUI ȘTEFAN LUCHIAN?

Vocația către desen și pictură și-a descoperit-o încă din frageda copilărie Ștefan Luchian. Confesiile făcute mai tîrziu prietenului său, criticul Virgil Cioflec, pomenesc de năzdrăvana folosire a unei «stele cu acuarele», primită în dar de la o mătușă, pe cînd era în școala primară. Cu aceste culori de apă a mîzgălit peretele odăii de musafiri. De asemenea, tot lui Cioflec i-a amintit că la liceul Sfîntul Sava (pe care l-a urmat între 1879—1882) «făceam desenul la toată clasa, pe treizeci de gologani. Atîta era tariful».

Documentar, deci, se știa de înclinarea lui timpurie către artă, dar opere din copilărie și din prima adolescență nu ne-au rămas. Se cunosc titlurile unor lucrări pentru care a primit medalia de bronz la «Școala de Belle Arte» din București, la absolvirea ei în 1889. Dar nici acestea nu s-au păstrat pînă la noi. Cele mai vechi lucrări rămase de la marele Luchian (1868—1916) erau pînă de curînd cele făcute la Münchcn, unde și-a continuat studiile în 1889—1890: copia după tabloul lui Rembrandt, *Sfînta familie* și portretul lui Eminescu, o interpretare în fine trăsături și cu un modelaj de umbre vaporoase. Îl evoca în desen pe marele poet, gîndindu-se la titlul poemului *Din valurile vremii*, din care și transcrie, sub portret, ultimile două versuri. Trimis lui Titu Maiorescu, portretul nu a fost publicat atunci, ci mai tîrziu, de către alții.

Iată că de curînd am luat cunoștință de o marină în pastel, semnată Luchian și datată 1880. Zero făcut la urmă ar putea fi și cifra 6, avînd o linie în prelungire. Mai plauzibilă, însă, apare datarea 1880 decît 1886. Pastelul este lucrat pe o foaie de bloc, lipită pe un carton, ce pare a avea vechimea corespunzătoare.

Nu credem să fie un fals, ci o îndemînatecă și interesantă copie după un tablou care l-a impresionat pe foarte tînărul Luchian care, în 1880 avea doar doisprezece ani. În anul acela era în clasa a II-a a liceului Sf. Sava. Imaginea înfățișează o corabie cu pînzele umflate, navigînd pe o mare înfuriată. O a doua corabie se vede mai mică și în depărtare. Cerul ocupă o mare porțiune din tablou — un cer cu nori

negri, întrerupți de albastrul cerului și de variate reflexe solare. Înseși valurile neliniștite au pe alocuri reverberații gălbui, printre nuanțele de albastru mai deschis sau mai negricios.

Marina aceasta are o certă măreție și un dramatism accentuat de mișcarea valurilor și norilor. Felul cum este tratată marea pare a prevesti predilecția lui Luchian de a nu insista asupra perspectivei ci, mai curînd, de a o sugera prin etajări de planuri, aici foarte dinamice. Orizontul pare continuat de mare, nefiind deci depărtat, iar corabia cea mare străbate valurile și parcă leagă apa de cerul tumultuos, străbătut de petece senine. În colorit, pastelul nu este deloc stîngaci executat, ci doar poziția corabiei și pînzele umflate denotă oarecare nesiguranță — dar și aceasta nu lesne sezisabilă.

Educația artistică de odinioară punea mare preț pe copierea tablourilor făcute de maeștri cu prestigiu. Acum, copiii sînt învățați să se exprime direct, consemnînd ceea ce văd și trăiesc, preferîndu-se unui exercițiu imitativ exprimarea autentică, fie ea stîngace sau naivă, dar cu inventivitatea unei imaginații proprii.

Cazuri de copii care au executat copieri remarcabile sînt cunoscute în istoria artelor. Franz Arnau citează cazul unui copil-minune, în vîrstă de 12 ani, Jan Wierix (sec. XVI), care a executat neîntrecute copii după opere ale lui Dürer. Cel care la liceul Sfîntul Sava făcea desenele la toată clasa poate fi și el un asemenea copil-minune. Dar, ca și în copierea amintitului tablou al lui Rembrandt, Luchian a introdus, voit sau nevoit, unele modificări pe care le simțim, dar nu le putem — în cazul marinei — precizia, deoarece ne lipsește, pentru comparație, originalul. Oricum, marina semnată *Luchian, 1880* — și aflată în colecția scriitorului Vlaicu Bârna — ne dă de gîndit. Și pentru copilul Luchian, și pentru noi constituie un obiect de studiu, mai precis de meditație asupra vocației artistice care se manifestă atît de felurit după vîrste și condiții și este adesea triumfătoare de la primele înfăptuiri.

PETRU COMARNESCU

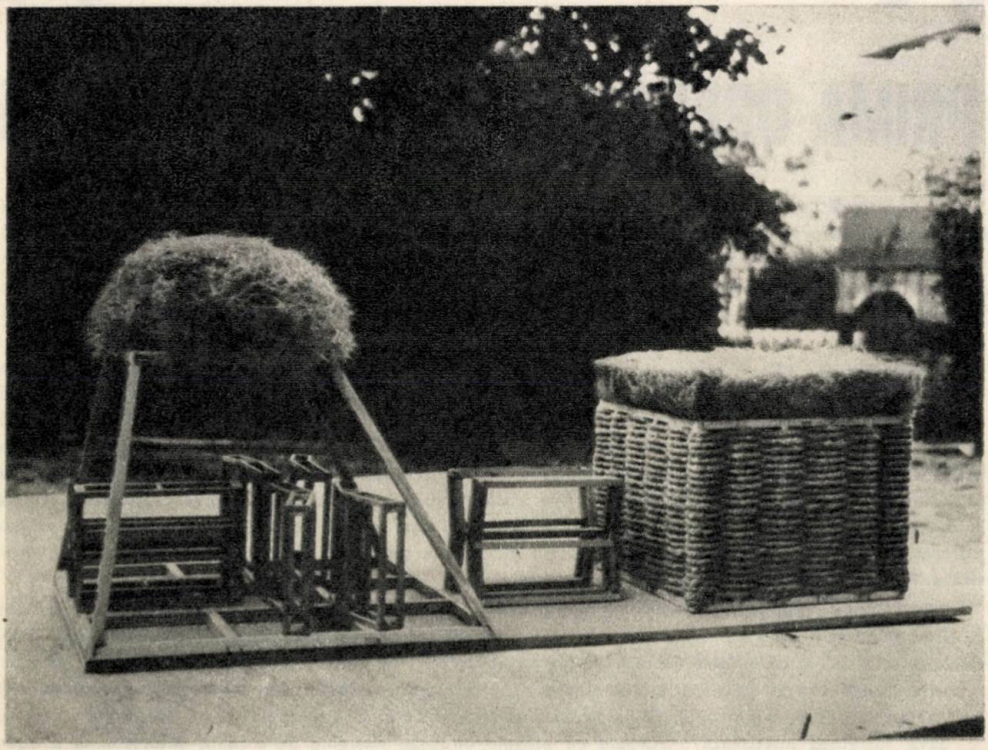

ILIE PAVEL — Compoziție cu amintiri rurale

DALI — The Weaning of Furniture — Nutrition (detail)

BIENALELE DE LA VENEȚIA — O ISTORIE VIE A ARTEI MODERNE

Rampă de lansare și în același timp teren propice pentru nenumărate dezbateri care susțin sau combat, confirmă sau infirmă valabilitatea unor prezențe sau chiar a unor tendințe artistice, Bienala venețiană și-a consolidat în decursul timpului excepționala sa importanță, devenind una din mărturiile cheie privind evoluția unui secol aflat încă de la început în plină efervescență creatoare.

1895 — anul primei bienale

Concepută «ca un mod de a cunoaște și a compara direcțiile estetice cel mai diverse» prima bienală va fi inaugurată în anul 1895, în curtea Palatului Ducal în mod special acoperită. Bienala era omagiul «comunei venețiene» la sărbătorirea a douăzeci și cinci de ani de la nunta suveranilor Italiei. La invitațiile lansate au răspuns artiști din numeroase țări așa încît în sala expoziției se întîlneau artiști dintre cei mai diferiți, Munkacsy, Puvis de Chavannes, Max Liebermann, Alma Tadema, precum și italienii Nino Costa, Giacomo Grosso, Giovanni Segantini, Giovanni Fatori. Sculptura reflecta gustul pentru academismul naturalist la modă așa că apreciați erau sculptorii Bistolfi, Trubețkoy, Beulliure. Este foarte interesant, pentru a descifra modul de afirmare a valorilor artei moderne că și la prima Bienală, ca și la următoarele pînă la cel de al doilea război mondial, premiile ca și sufragiile publicului încununau opere minore, pompieriste, naturaliste și lucrate în cel mai desuet spirit academic cu titluri pompoase care vorbesc de la sine: «Lupta dintre desfrîu și castitate», «Rendez-vous-ul suprem», «Moartea».

Desigur manifestările prețioase nu lipsesc dar trebuie pentru a le descoperi un oarecare efort retroactiv. Astfel la Bienala a III-a selecția franceză cuprindea în afara unui număr mare de membri ai școlii de la Barbizon, o amplă expoziție consacrată lui Rodin, iar din selecția elvețiană se impunea numele lui Arnold Böcklin. Odată cu inițiativa expozițiilor personale, retrospective sau cu temă, apar în cadrul Bienalelor manifestări de ținută artistică: expoziția tinerilor futuriști (bienala a IX-a), cele consacrate lui Rodin și Bourdelle, Paul Signac și Maurice Denis, James Ensor etc.

Și totuși să nu uităm că fovism-ul sau cubismul dăduseră operele capitale, iar Bienala premia în continuare pictură academistă.

BIENALA DUPĂ PRIMUL RĂZBOI MONDIAL

Frînată firește de mersul evenimentelor, importanta desfășurare artistică internațională e din nou

prezentă sub forma celei de a XII-a Bienale, prima mare expoziție de după război (1920). Cu acest prilej Italia organizează retrospectiva Guglielmo Ciardi iar Franța prezintă retrospectiva Paul Cezanne, expoziția personală Paul Signac în participarea colectivă fiind prezenți un Seurat, Albert Marquet, Matisse și sculptorul Archipenko cu aproape 35 de sculpturi. Bienalele pînă la războiul al doilea mondial suferă de un evident paradox: intenția organizatorilor de a păstra un echilibru între participarea italiană și cea străină duce la situații în care găsim de pildă la un moment dat, 1650 de lucrări străine și nu mai puține de 1579 lucrări italiene. E firesc deci ca un mare accent să fie dat acestor bienale de selecția italiană, fortuit în acest fel eclectică, operele de calitate alăturîndu-se altora, poate în majoritate, de un gust îndoelnic, înfeudate treptat ideologic fascismului. E curios pentru cel care urmărește destinul Bienalelor să întîlnească lîngă Van Gogh, Oskar Kokoscka, Hodler, Bonnard, Matisse, Paul Klee, Nolde, Ossip Zadkine, Alfred Kubin sau Vera Muhina expoziții pompoase cu iz naționalo-fascist ca aceea consacrată participării «glorioase» a Italiei în război.

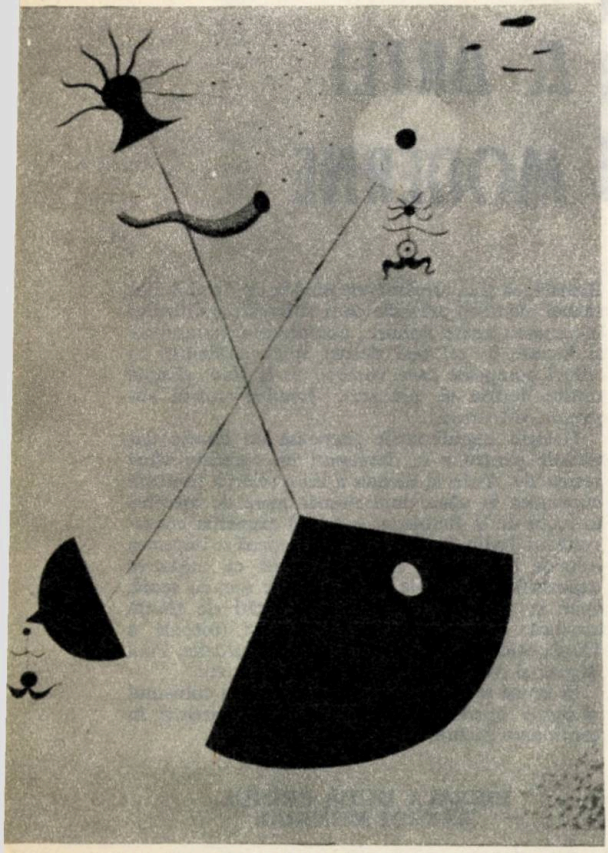

MIRO — Maternitate

În această situație ne putem pune întrebarea: cîte din marile premii ale Bienalelor antebelice mai pot fi luate în considerație astăzi?

REMUȘCĂRILE TARDIVE ALE BIENALEI

Odată cu prima Bienală de după conflagrație, în 1948, o schimbare de optică scoate Bienala din criza evidentă a artei oficiale de dinainte de război, în care tendințele fasciste, prezente în multe dintre lucrările expuse, se amestecau — fapt surprinzător pentru o manifestare internațională de asemenea anvergură — cu opere de reală valoare, care erau trecute cu vederea.

Ca și cum o pînză ar fi fost luată de pe ochii Juriului, apăreau acum gravele erori de judecată și gust — promovate înainte cu atîta siguranță. Multe celebrități oficiale, onorate la timpul lor cu premiile cele mai spectaculoase ale Bienalei — (astfel Bienala din 1938 — premiase pe spaniolul Ignacio Zuloaga — pictor care încercase o formulă de îmbinare a manierei academiste cu un grotesc devenit facil) se dovedesc pe rînd a fi false valori — rezultate ale unei moșteniri penibile — formată din prejudecăți și anacronisme estetice.

Totodată, toți cei care fundamentaseră într-un fel sau altul arta modernă, nu figurau în palmaresul Bienalei.

Am putea afirma că membrii juriului se grăbesc să repare omisiunile făcute pînă acum, căci noile premii indică deja altă orientare.

Astfel în 1948 — marele premiu este acordat lui Georges Brague, Giacomo Manzu și Marc Chagall — toți, la o vîrstă la care distincția nu mai putea fi o consacrare, în 1950 lui Henri Matisse și Franz Nasereel iar în 1952 lui Raoul Dufy și Emi Nolde.

Aceste recunoașteri tardive deschid drum însă unei noi etape a artei contemporane: Prioritatea acordată problemelor formale, fixarea atenției, din ce în ce mai accentuat, asupra elementelor de limbaj plastic, se impun în artă cu forță crescîndă.

Pictura abstractă — a cărei origine trebuie căutată în jurul anului 1910 — triumfă la următoarele Bienale, ca expresie a unei noi și mereu mai ample întîlniri ce i se acordă pe plan occidental.

La Bienalele 31 și 32 premiile desemnează în exclusivitate figurile centrale ale abstracționismului european și american: Mark Tobey (S.U.A.), Emilio Vedova, Burri și Capiogrossi (Italia), Jean Fautrier și Alfred Manessier (Franța).

Te uși, abuzul de subiectivism, abstracționismul devenit simplu joc formal, exces, în sfîrșit — speculațiile comerciale la bursa de tablouri, determină precizarea unui nou impas: respectiv nu valoarea și sincera necesitate a artei abstracte se pun în discuție, ci tirania ei devenită convenție, producînd o uniformizare nu fără consecințe.

DADAISMUL ÎNCORONAT ÎN ȚARA LUI TIZIAN

Formula excelentă, nu lipsită de o vagă intenție peiorativă pe care au găsit-o ziarele franceze pentru a caracteriza Bienala a 32-a, ascunde în ea și puțină uimire iritată.

Supremația școlii europene de pictură, consfințită în repetate rînduri de premii substanțiale (la Bienalele anterioare), și, cum arătam, nu întotdeauna doveditoare pentru rigurozitatea criteriului de selecție, se vedea dintr-odată detronată de un tînăr pictor american în vîrstă de 39 de ani — Robert Rauschenberg.

Cu numele acesta, o orientare majoră a artei americane contemporane se impunea chiar fără voie, în atenția intrigată a criticii, constrîngînd-o la precizarea unei atitudini.

Rauschenberg își cîștigase mai ales după 1955 celebritatea în lumea artistică a țării sale, odată cu seria de lucrări «combinate» în care folosea obiecte reale, imagini «găsite» aplicate, pe pînză prin procedeul serigrafic, subliniind sensul faimoasei sale replici: «o pereche de ciorapi nu e mai puțin potrivită pentru a face din ea un tablou, decît lemnul, cuiele, terebentina, uleiul, ceea ce evident continuă spiritul frondem al dadaismului (Să nu uităm că tot America oferise găzduire părintelui «ready-made»-ului surprinzătorului Marcel Duchamp).

Totuși, decizia juriului Bienalei de a-i acorda lui Rauschenberg marele premiu confirmă «scăderea acțiunilor abstracționismului» în favoarea unei arte care protestează împotriva informalului devenind însăși exponentul perisabilității unei civilizații de consum a obiectului industrial lucrat în serie, prin montaje de materie inertă degradată, fotografii din viața cotidiană, bucăți de afișe publicitare, fragmente de obiecte, sau obiecte repetate la nesfîrșit.

Întărind triumful picturii americane, expoziția paralelă cu cea a lui Robert Rauschenberg a mai tînărului Jasper Johus — obsedat de imaginile standard ale drapelelor, țintelor, numerelor desperechiate, înseamnă o revanșă pregătită cu abilitate comercială și propagandistică asupra artei europene, care în acest context părea evident depășită.

«Scandalul» Pop. Art-ului, care în definitiv nu mai era un scandal ci reactualizarea stringent contemporană a unor poziții estetice deja cunoscute încă din 1918, anul apariției Manifestului Dada — coexistă cu uriașa expoziție «Arta de azi în muzee» desfășurată chiar în Palatul Central al Bienalei unde 18 muzee de Artă Modernă își dădeau întîlnire cu 500 dintre piesele cele mai reprezentative.

Se preciza astfel încercarea conducerii Bienalei de a pune în paralel tendințele de ultimă oră, cu ample manifestări recapitulative, într-un ansamblu ce putea părea eclectic, conform unui program care va suscita în ultimul timp, înfocate discuții contradictorii.

LUMINI COLORATE ȘI EFECTE OPTICE ÎN SĂLILE BIENALEI

Doar doi ani a durat victoria americană în palmaresul Bienalei, pentru ca anul 1964 — anul celei de a 33-a Bienală — înseamnă o nouă schimbare de atitudine estetică.

După invazia Dada — imnului reînviat — al Popp Art-ului, este rîndul artei optice să consemneze o victorie prin care arta europeană își ia la rîndul ei revanșa, deși marele premiu îl va deține Julio Le Parc, un argentinian trăit la Paris, formînd împreună cu alți tineri artiști grupul «Recherches d'art visuel». Titlul lucrărilor sale «Forme vituale în situații variabile» este destul de explicit. Ele evidențiază o căutare permanentă a unor variate soluții optice, în care șocul și iluzia joacă rolul esențial.

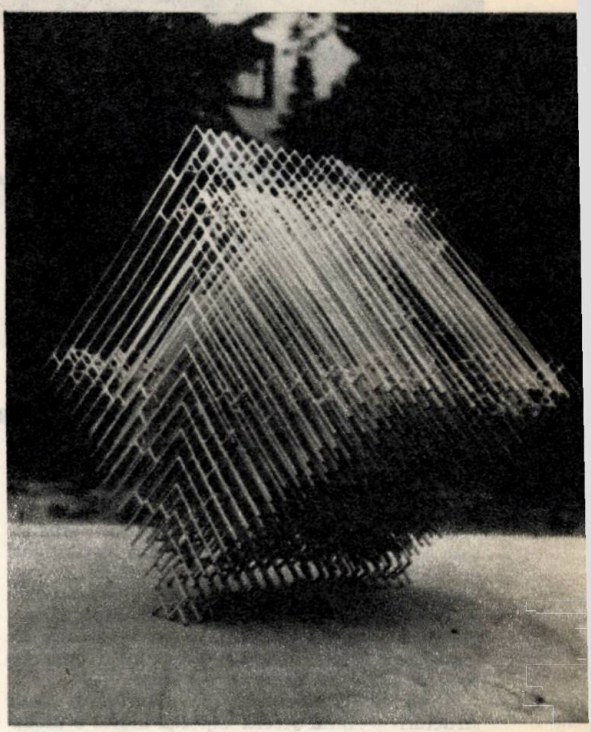

PAUL VASILESCU — Interregn spațial

Dar dacă — surprinzător poate — Julio Le Parc, exponentul noii ofensive, capătă una din principalele distincții, pentru «conservatorii» Bienalei, un alt premiu mare este Lucio Fontana pentru ale sale «concepte spațiale».

Totuși indirect, acest premiu înseamnă o concesie făcută artei vizuale, fiindcă dincolo de rafinamentul căutat al structurilor sale palpabile, savant distribuite pe suprafața albă a tabloului, în fond, ele pot fi integrate tot în «activul» Op-Art-ului.

La orizontul Bienalei se întrezărește o nouă posibilitate: «Happening»-ul definit ca «un nou fel de picto-sculptură» incluzînd elemente de cinematografie, teatru, poezie, muzică, erotism, psihochimie, cu ajutorul cărora percepția vizuală e depășită în favoarea unei pluriexcitații senzoriale.

Se ajunge astfel la eliminarea convenției incluse în limbajul artistic, la abolirea granițelor dintre artă și natură, dintre artă și joc, dintre artă și industrie, dintre artă și erotică; în fond dintre artă și non-artă, după cum comentează criticul Ion Frunzetti, prezent la Bienală.

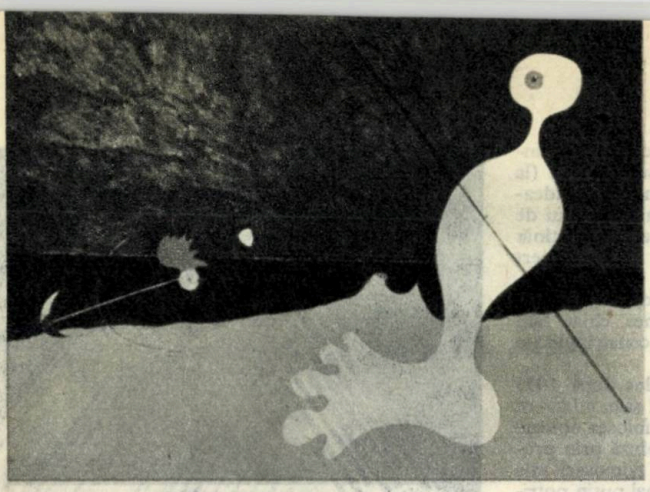

MIRO — «Om între orpiatră și o pasăre»

BIENALA CONTESTATOARE

În fața acesteia avalanșe de pluriviziuni artistice care complică sarcinile unui organism instituțional de multe ori depășit în intențiile și realizările sale, conducerea Bienalei a XXXIV din 1968, la douăzeci de ani de la prima Bienală de după război, planifică o amplă expoziție a cărei caracter de împăcare a tuturor tendințelor estetice și în același timp de ieșire din criză nu pot scăpa.

«Linii ale căutării — de la informal la noile structuri» — titlul acestei expoziții indică o modalitate împăciuitoare de rezolvare a conflictelor estetice existente în ultimile Bienale. În intenția organizatorilor această expoziție era împărțită în cîteva secțiuni: informal (materie, gest, gen, semn, grafie), noua abstracțiune (spațiu, geometrie, culoare) structuri perceptive (ritm, mișcare, lumină), noile căi ale reprezentării figurale și ale narativului, realismul obiectual, lucruri, persoane), noile dimensiuni ale spațiului (pictura-obiect, opera ambiantă, structuri primare). Era consacrat în cadrul acestei expoziții un loc însemnat și celorlalte arte în afara picturii, poligrafie, artă publicitară, design, arhitectură. Pendulînd între avangardă și tradiție, conducerea Bienalei organizează o amplă expoziție consacrată futuriștilor, dar acest bipartizanism avea să se dovedească de rău augur. Niciodată ca acum discuțiile n-au fost mai prinse, controversele mai disputate, acțiunile contestatoare ale tineretului occidental resimțindu-se aici prin acte de violență asupra sălilor, prin întruniri studențești provocatoare. I se impută Bienalei că nu rezistă modei dar în același timp că este conservatoare, că a devenit o piață de desfacere a produsului estetic, că este supusă presiunii financiare, că lărgește prăpastia dintre artă și public. Și totuși în această atmosferă de violență orală, de abdicări și retrageri, de contestații și dezaprobări, Bienala a constituit un succes al participării. Soluțiile artistice propuse sînt dintre cele mai interesante: construcțiile spațio-dinamice, feerii de structuri luminos colorate ale lui Nicolas Schöffer (Franța) unul din marile premii ale Bienalei — problema operei de artă — ambianță spațială «*An environment created in wood*» a japonezului Takamatsu, panourile op-art ale lui Bridget Riley (Anglia) figurativismul cu substrat naiv al panourilor ansamblate în pictura lui Marisol etc.

ROMÂNIA LA BIENALĂ

Spațiul redus, criteriile de selecție, interesele de conjunctură sînt motive care explică de ce participările României n-au fost totdeauna onorante, fie printr-o indiferență la problematica anunțată a Bienalei, fie prin ignorarea valorilor autentice. În 1924 odată cu inaugurarea pavilionului românesc special construit în incinta Bienalei, participarea artei românești este constituită dintr-o expoziție în care alături de un Nicolae Grigorescu, Ion Andreescu, Ștefan Luchian, Brâncuși, Paciurea se găseau și artiști pe care istoria i-a uitat, Kimon Loghi, G. Marinescu — Vâlsan, G. D. Mirea, după cum la celelalte Bienale lîngă un Pallady, Petrașcu, Tonitza, se aflau un Ipolit Strîmbu, Vermont, Verona.

După război, prima Bienală la care România își ia locul în pavilionul său este cea din 1954, la care participă pictorii Corneliu Baba (portretul lui M. Sadoveanu), Al. Ciucurencu (Portretul lui Zambaccian) Lucian Grigorescu (Cîmpie la Neajlov) Octav Angheluță (La uzinele Rușita, G. Miklossy (Griviția 1933) Steriadi (Portretul lui A. Toma), graficienii Ivancenco, V. Kazan, sculptorii Anghel Baraschi, M. Butunoiu, Ion Vlad. Asemenea expoziții eclectice în care valoarea se întîlnește cu nonvaloarea caracterizează multe din participările românești pînă la Bienala a XXXI din 1962 cînd se renunță la excesul de expozanți, reținîndu-se, nume mai puține dar mai bogat reprezentate. Astfel în 1962 participă pictorul Brăduț Covaliu, sculptorul Ion Vlad, graficienii Paul Erdös și Vasile Dobrian, în 1964 pictorii Ion Bițan, Ion Pacea și Ion Gheorghiu și sculptorul Boris Caragea, în 1966 o retrospectivă Ion Țuculescu iar în 1968 pictorul V. Almășan, sculptorul Ovidiu Maitec și graficianul Octav Grigorescu. Ultimile două participări au adus arta românească prin unii din artiștii amintiți în centrul atenției dar în orice caz selecția cît și conceperea ei rămîn în continuare deschise.

CE AŞTEAPTĂ SI CUM VOR FI BIENALELE

extrase din stenogramele unei mese rotunde pe această temă)

— Revizuirea istorico-critică a artei moderne şi promovarea celor mai noi tendinţe de avangardă.

(Marco Valsechi)

— Expoziţii istorice, antologice, retrospective; afirmarea experienţelor celor mai libere în căutarea noilor soluţii artistice; oglindirea cea mai fidelă, imparţială şi bine gîndită a evoluţiei artei în diversele ţări.

(Luciano Budiguo)

— Bienala nu poate fi o prezentare de tip experimentalist ea trebuind să promoveze valorile reale ale oricărei generaţii.

(Ernesto Trecani)

— Bienala trebuie să fie un instrument de acţiune artistică pentru toate ţările, conferind şanse egale pentru arta tuturor continentelor.

(Guido Lenocci)

— Bienala trebuie să devină un sistem de idei şi nu un sistem de tendinţe. Trebuie să aibă la bază — actualitate de idei şi un conflict de idei.

— Bienala — laborator de cercetări artistice.

(Arnoldo Pomodoro)

— Bienala — bazată pe criteriul *valoric*.

(Gillo Dorfles)

Ce va fi Bienala? Răspunsul ar fi evident din categoria falselor profeţii.

DALI

«Rezistenţa memoriei»

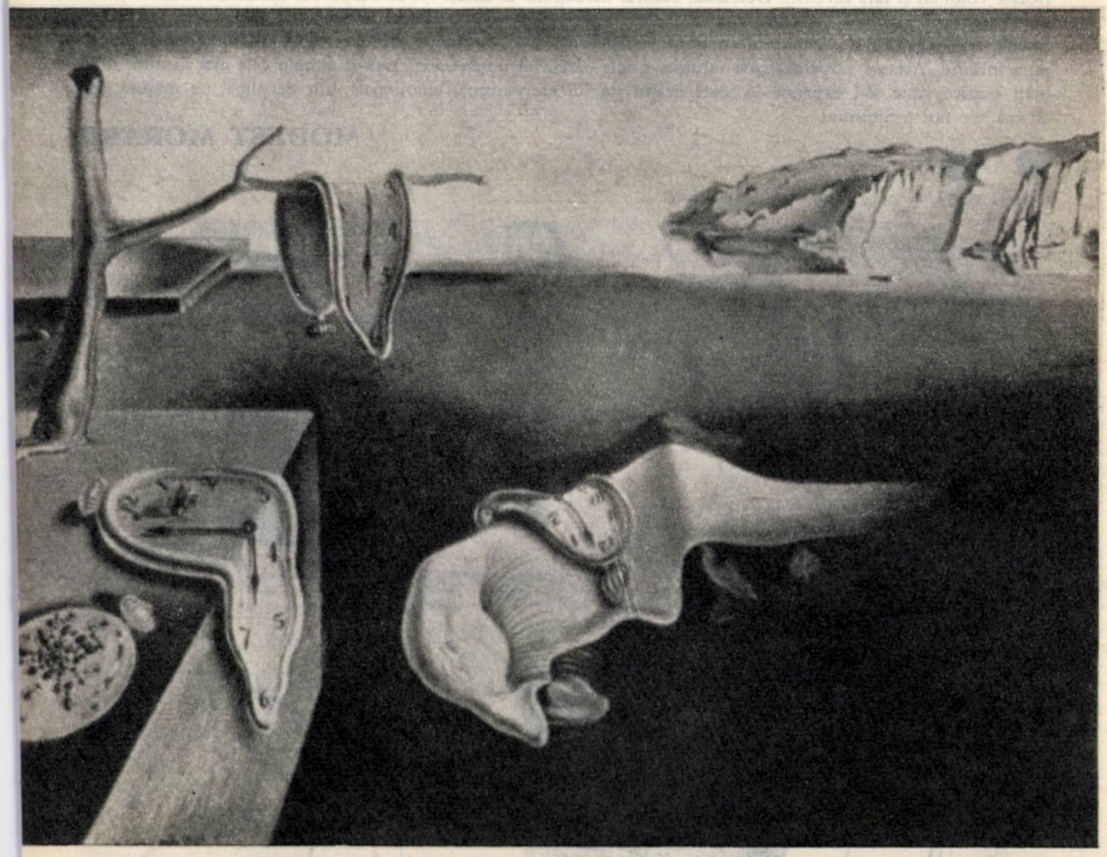

FENOMENUL PUCĂ

Întîmplarea face ca semnatarul acestor rînduri să se numere printre cei care, de la bun început, au urmărit cu un interes din ce în ce mai surprins şi mai admirativ jocurile sale, căci Florin Pucă s-a descoperit jucîndu-se, fără să-şi dea seama că din joaca lui va ieşi la iveală o vocaţie ignorată pînă la cei treizeci şi patru de ani cîţi avea. Cochetase pînă atunci, e drept, şi cu alte muze, în răgazurile îngăduite de meseria lui de retuşor fotograf; scria versuri, juca în spectacole de amatori, ticluia scenarii de film sau pornea pe la nunţi şi botezuri cu aparatul de fotografiat, culegînd imagini de un grotesc înduioşător, demne de penelul bunului vameş Henri Rousseau.

Pornind de la un joc, Florin Pucă a găsit treptat în desen modalitatea cea mai potrivită de a exprima aprigul său dialog cu existenţa — dialog în care multe gînduri sumbre şi multe melancolii nu-şi vor primi, poate, niciodată răspunsul. Îl poartă cu toate acestea fără să se menajeze, fără să blesteme, cu resemnarea sarcastică a acelor ghinionişti lucizi care ştiu, ca şi Heine, că dacă, cine ştie cum, din cer s-ar isca o ploaie de guldeni de aur, ei s-ar alege doar cu cucuiele. Într-un cuvînt, un melancolic dublat cu un sceptic prin experienţa repetată a eşecului şi prin sentimentul iremediabilului; dar un melancolic care refuză concesiile nedemne ale autoînduioşării un sceptic care în adîncul secret al fiinţei sale mai crede în miracolele vieţii. Şi, dintre toate miracolele, se vede că acela al iubirii îl fascinează, tocmai pentru că ţinta cea mai frecventă a sarcasmelor sale, îngroşate pînă la cei mai neiertător grotesc, este «el şi ea». El, întotdeauna stîngaci, visător şi inutil, ea, opulentă, nesimţitoare, tiranică şi cu toate acestea inseparabil legaţi prin nu ştiu ce straniu mecanism de afinităţi elective, căutîndu-se în ciuda tuturor farselor şi trădărilor joviale sau feroce prin care se înlănţuie pe viaţă şi pe moarte.

A reduce însă tematica lui Pucă doar la motivul cupiului nepotrivit înseamnă a considera doar o mică parte din cele cîteva sute de desene acumulate în numai trei, patru ani de activitate.

Frecvenţa anumitor motive: soarele, zborul, păsări cu pliscul vorace şi, în fine, permanenta sugestie a însingurării notifică un simbolism al imaginilor care răspunde adînc într-o structură de-o mare complexitate afectivă.

În faţa foii albe, transcriind starea de spirit în care se află în clipa cînd desenează, Florin Pucă metamorfozează în imagini o serie de amintiri emoţionale, urmînd capriciul discontinuităţilor imaginaţiei şi organizîndu-le în funcţie de spaţiul pe care desenează. Compoziţia se organizează astfel de pe criterii plastice senzoriale, necontrolată voluntar şi fără reveniri. Desenînd, autorul descoperă el însuşi tot ce s-a asociat spontan în subconştientul său. Privitorul, la rîndu-i, reconstituie din urmărirea elementelor acumulate într-o naraţiune grafică starea emoţională a desenatorului. Procedeul aminteşte întrucîtva dicteul automat al suprarealiştilor, redescopeti printr-o pură intuiţie. Aceeaşi surprinzătoare intuiţie, graţie căreia el reinventează pur şi simplu cele mai insolite modalităţi grafice, apte să-l exprime în toată neistovita lui efervescenţă emoţională, atît de plină, pe măsură ce se afirmă, de noi promisiuni.

MODEST MORARIU

FLORIN PUCĂ — Două desene din ciclul *Situaţii*

FLORIN PUCĂ — Desen din ciclul: Ilustrații pentru poeme nescrise

ŞOARECELE ŞI SECOLUL

de SABIN BĂLAŞA

Oare eu voi semăna cu secolul sau secolul va fi asemenea mie?! Fiecare trăieşte în Evul lui Mediu.

Cert este că eu şi «secolul», vrînd-nevrînd, vieţuim împreună. Nu ne înţelegem şi nici nu semănăm. Poate că sîntem la început! Sau poate că unul dintre noi este la sfîrşit! Poate că într-o zi, după un mare timp se va spune: «el şi secolul se asemănau».

Fiecare trăieşte în Evul lui Mediu.

De copil m-am trezit cu mîinile prinse în coama unui lup, călătorind pe el, de cine ştie cînd. În mine încolţise teama. Lupul îşi urma peripeţia; uneori calm, adulmecînd, la rîndul lui temător, alteori agitat, încolţit de cine ştie ce presimţire. În mine se perpetua teama: Oare mă ştie?! Fiara niciodată nu ridicase capul în sus; desigur, nu mă ştia. De la începutul începutului eu fusesem acolo şi obişnuinţa îl făcea să se creadă singur. Eu am fost primul care am prins de veste. Poate că într-o zi mă va afla şi între mine şi lup se va da o luptă! Poate că voi îmbătrîni pe spinarea acestui lup care singur nu ştie nimic şi nici condus nu se lasă! Dar simţeam într-o măsură că fac parte din organismul lui.

Creşteam ca o plantă pe spinarea acestui lup. Braţele mele se împuterniceau şi îi strîngeam din ce în ce mai tare coama ţepoasă. Anotimpurile îi schimbau culoarea părului şi fără voia mea trebuia să accept.

Uneori aş fi vrut să-i văd ochii. Bănuiam că ochii lui sînt ochii mei şi teama lui este teama mea şi presimţirile lui sînt presimţirile mele.

Cu timpul apăruse şi un sentiment de compasiune pentru lup; regretam vremea cînd îmi inspira o plăcută groază sub lumina argintie a stelelor de zi.

Lupul fusese înfometat. Eu, conştientul, în inconştienţa mea, crescînd robust pe spinarea lui, îi redusesem capacitatea de apărare, îl învinuisem, îl sugrumasem. Un blestem parcă mă chinuia, la vederea acestui lup înfometat, cu ochii miloşi, care nu «ucisese» nici măcar o dată, căruia, poate, din vina mea, într-o zi, colţii albi şi moi ca de vată, îi vor cădea în praful cenuşiu importat de pe lună.

Mă ridic vertiginos în picioare, inventînd verticala şi îl cuprind pe bătrîn în braţele mele vînjoase, îl dezmierd ca pe un copil al sfîrşitului.

El nu mă acuză. Acest păros copil al naturii, cu ochii lucitori ai destinului, presimţind noul spaţiu necunoscut, moare în braţele mele.

Aşezat într-un alt plan selenar, purtînd în braţe «secolul» mort, lupul copilăriei mele, stau cu picioarele goale pe blana ţepoasă a unui etern uriaş care îşi continuă goana.

Aud scîncetul tandru, de început de Ev, al puişorului de lup care s-a născut fără ştire în inimă.

GH. VRĂNEANŢU — Banii (T)

umor
varia
jocuri

JURNALUL UNUI CARICATURIST

de NEAGU RĂDULESCU

1969. Recentul autor dramatic după ce își cumpără o modernă servietă de diplomat și își împodobește inelarul cu un ghiul cît o nucă poleită, mă apostrofează, ridicîndu-se deasupra trotuarului ca personajele lui Chagall.

— Domnule, piesa mea răstoarnă legile obișnuite ale dramaturgiei. A plăcut directorului, regizorului, interpreților și celor trei cronicari care n-au împlinit încă 25 de ani!

Sînt nevoit să-l readuc din efortul său de levitație pe asfalt.

— Și publicul? Ce faci cu publicul? Căci teatrul se scrie totuși pentru public.

1969. Îl concurez în felul meu pe Onassis. În fiecare dimineață, la șapte, mă duc în Cișmigiu, culeg un buchet de flori, chiar de sub tăblița pe care scrie «Nu rupeți flori». Amendă!... în buchet strecor cîteva pateuri cu carne, și ambalat cochet în celofan, depun buchetul lîngă ușa vedetei de revistă.

Peste o săptămînă aflu că vedeta servește zilnic pateurile unui pisoi și florile iau sistematic drumul gunoiului. A dispărut definitiv romantismul!

1939. Se poartă la butonieră, în literatură și artă, busuiocul, și în mîna stîngă căldărușa de zi'ntii...

1969. Mircea Ștefănescu, acest cuminte autor dramatic, avangardist! Teatrul din Giulești i-a montat poemul adolescenței «Comedia zorilor» la modul cel mai ionescian. Regizoarea: Eugenia Ionescu, probabil, n-a vrut să-și dezmintă numele). Actorii (dintre care Jorj Voicu, cam grăsuț pentru așa ceva), fug pe scenă 90 de minute fără întrerupere, concurîndu-l pe mărșăluitorul Baboie. Replicile fiind aruncate din sbor piesa ar trebui intitulată: Cros în trei acte!

1967. Regizorului X i s-a acordat, de complezență, o diplomă și melcul de bronz la arhicunoscutul festival cinematografic de la Olio Sasso din Wale.

Faceți loc, vă rugăm, trece Semizeul!

1936. În orice trebuie să ai stil. Cînd Ion Iancovescu îi solicită lui Finkelstein sau Malaxa un împrumut, cei doi sînt jenați și roșesc, nu «Împăratul».

1969. Bibiță Panaitescu (în romanul meu «Paiațe», Pipiță) a murit de inimă, privind galeș, cu o garoafă în mînă, ca un mim un afiș de teatru. Cine își mai amintește de el? A fost un pasionat gazetar al Thaliei. A iubit teatrul și slujitoarele lui cu pasiune și-a salahorit pentru el și pentru ele, prin toate tipografiile Sărindarului, mîncînd plumb cu nicotină pe pîine, consolidînd cu scrisul său cotidian numeroase socluri de statui.

1932. La Corso, întîlnesc mereu pe lîngă masa gălăgioasă a celor mari: Rebreanu, Minulescu, Cazaban, Caton Theodorianu, Corneliu Moldoveanu, Iser, un personaj ciudat scos parcă dintr-o cutie de carton, de la magazinele de pe Lipscani care închiriază fracuri și haine de seară pentru nunți, banchete și înmormîntări. Stă izolat, consumîndu-și tacticos caputinerul și inventariindu-și prin monoclu, vecinii. O pălărie neagră de cawboy, costum îndoliat de gală, cămașă cu plastron. Din orice unghi îl privești, personajul acesta țanțoș seamănă cu un impecabil mareșal al dricarilor.

Și, în fine, fac cunoștință cu el. E un străvechi gazetar: Alecu Cazimir. Cînd ne înprietenim, îl iscodesc de parcă i-aș lua un interviu.

— Unde lucrați în prezent?

— Ori unde e nevoie de un condei versat și de un director pentru o nouă foaie?

— Și vă rog, maestre, de ce umblați îmbrăcat numai în negru în costum de gală?

— Tinere, într-o meserie ca asta a noastră, cu cine te invită la cină sau la dejun. Trebuie să fii mereu pregătit, căci nu știi de unde sare invitația.

1969. Sînt din ce în ce mai convins că nu există critic literar sub blana de lup sălbatecă a căruia să nu se ascundă ca un blînd mielușel, la început, romancierul. Cînd nu te aștepți, cînd ți-e lumea mai dragă, criticul literar, scoate din sertare epopeea, ca Mihalache Dragomirescu, cu serialul său monografic «Copilul cu trei degete de aur». După

cum tare mi-e teamă că în orice feroce cronicar dramatic se ascunde un timid autor nejucat.

1969. Profesorul meu de estetică literară, Mihai Dragomirescu pe care, pe vremuri îl tot luam peste picior, așa cum procedam toți, închipuindu-ne la vîrsta aceia crudă, niște colosale personalități, deși nu știam încă să utilizăm corect nici batista, scria cu bătrînească înțelepciune: «E un mijloc de trai literatura, iar nu o religie. Și acest mod, de-a privi lucrurile tinde, din nenorocire a deveni general. Lumea începe să se convingă că literatura e o meserie ca toate meseriile, un mijloc de-a învinge în lupta pentru trai.

Nu numai temeiul unei bune literaturi lipsește din sufletul scriitorilor noștri, dar și temeiul unei bune înțelegeri a ei începe să dispară din mintea publicului.»

Dacă te-aș avea acum în față, în fotelul dumitale, mișcîndu-ți ciocul coliliu, asemeni unei cozi de hulub și îndreptîndu-ți ochelarii demodați cu șnur, ți-aș cere iertare, domnule profesor, pentru toate mizeriile care ți le-am vînturat, prin seminariile și institutele de literatură ale timpului. Cîtă dreptate aveai! Și cîți ani ne-au trebuit ca să te apreciem așa cum se cuvenea.

1970. Admirînd un profesor de la institutul de teatru cum prezintă în fața microfonului și-a camerei de televiziune, niște flăcăiași și domnișoare, interpreți de muzică ușoară, cum se bîlbîie, cum se roșește, cum încearcă să fie și spiritual și cum e îmbrăcat, gîndul mă duce subit la o evacuare scurtă a unui fost elev al maestrului Nottara, profesor și el cam la aceleași discipline.

— Cînd intra maestrul în clasă, înghețam cu toții de admirație și emoție, Parcă era un zeu! El oficia ca într-un templu...

Să mai continui?

1970. Un tenorino de categorie și muzică ușoară, recunoscut mai mult prin gestică imitativă decît prin firicelul său de voce, din ce în ce mai firav, s-a plîns spectatorilor, într-o duminică, la Casa Ziariștilor (tocmai acolo unde mai sînt prin sală și niște condeie de arțag) că mai astăvară nu l-am înțeles, comentîndu-i negativ la televiziune, tendința sa de-a se dezbrăca pe scenă.

Dînsul cică se sufocă mereu de căldură. După cum ați văzut, ca și spaniolul Rafael. Și apoi haina, haina este un personaj în micro, foarte microrecitalurile sale. Ea trebuie călcată în picioare, tîrîtă pe praful podelei precum sclavii romani în arenă.

Și uite așa, acest năbădăios tenorino, în loc să cînte și să încînte ziariștii și familiile lor, a lunecat pe panta penibilă a polemicii certîndu-i viguros chiar pe cei din sală, nu numai cei care îl criticaseră.

Cum își permit, cînd el, celebrisimul, schițează mișcări de gimnastică suedeză pe scenă, să nu fie ascultat cu evlavie, poate chiar în genunchi.

Hai să fim puțintel serioși, ochiosule drag, și pe viitor, dacă sacoul tău este într-adevăr un personaj atît de neînțeles, lasă-l pe el să cînte și tu, tu importantule și afectatule încolăcește-te și tăvălește-te pe parchetul scenei. Asta n-a făcut-o nici Rafael. Poate așa să rupi gura tîrgului!

1970. Se învolburează spiritele. Sîntem bombardați din niște elicoptere anonime cu bîzîit de bondari sau de dolofani trîntori, cu fel de fel de pitorești înjurături, epitete țîrcovnicești și nevolnice adjective.

La telefon, acasă și la redacție ne sosesc cu poșta niște scrisorele, în care nu sînt cruțați de magnificii anonimi, nici mamele respective. Voci puternice de stentori cer imediata pedepsire mai ales a mea pentru necugetată îndrăzneală și expedierea, cu trei picioare zdravene în fund, prin ușa cea mai din dos a redacției. Cum mi-am permis, eu, care într-adevăr nu posed diplomă de la școala de industrie alimentară, ci una nefericită de la facultatea de litere și filozofie, să aduc vorba în derîdere de superimportantele noastre referente literare, ale edituriilor, pe lîngă care un Maiorescu, un Lovinescu, un Șerban Cioculescu, un Pompiliu Constantinescu, un Aderca, un Papadima, un Biberi, sînt niște sfertopigmei critici? Cum am avut eu impertinența să camuflez un astfel de adevăr?

1968. Un triolet vocal mă dă în judecată. La tribunal mă apără A. B. avocat, pictor și poet. În instanță, martori din toate ramurile artei. Bineînțeles, cîștig cu brio. Dar e imposibil să-mi recuperez cheltuielile de judecată. Trioletul fuge, se ascunde și mai are și buzunarele... răgușite.

1969. După numeroase vize și paravize, după ce și-a tocit multe perechi de pantofi tot bătînd la atîtea uși, autorul scenariului de film e fericit.

Poate să leșine sau poate să facă un infarct de fericire: scenariul său s-a aprobat!

Cu o singură condiție însă. Prea fericitul, care a avut maladiva fantezie să introducă în povestirea sa doi eroi care mor, să renunțe categoric la unul.

Stiloul ultim al referatelor a ordonat cu cerneală roșie, într-un colț:

«Se aprobă, cu condiția să se taie un decedat la discreția regizorului.»

Existențialistă!

În orice caz e al unsprezecelea proces de presă al subsemnatului. Prea îmi supăr semenii. Ajunge!

1969. O nouă și elegantă galerie de artă în centrul Capitalei. Expune un colectiv autohton.

Un vizitator cam contrariat, mă roagă:

— Sînteți amabil să-mi explicați?

Și îi explic: Miro, Duchamo, Chirico, Juan Gris, Santomaso, Ernest Ney.

— Bine, dar unde sînt ai noștrii?

1970. O editură și-a lansat cărțile la librăria cu același nume, într-un mod neobișnuit pînă acum. Frumos, demn, elegant și cu invitații pe carton cromat.

A venit la festivitate televiziunea, și-a deplasat aparatele la fața locului Studioul Buftea și la întîlnire am numărat foarte mulți scriitori. Aproape mai mulți scriitori decît cititori.

Vedetele autografelor au fost — cum era și normal: Marin Sorescu și Eugen Barbu.

Asta nu l-a împiedicat pe un confrate confidențial să mă atace și să mă conducă pînă acasă, copleșit de uimire, nereușind deloc să-l smucesc din plasa propriei sale perplexități.

— Dragul meu, m-am epuizat.

— Cum adică?

— Simplu, mi s-au vîndut toate volumele!

— Extraordinar. Și cîte exemplare au fost?

— Șapte!

— Ei, vezi? Asta înseamnă să te iubească publicul. Să intri în conștiința lui! Totuși gîndește-te, *șapte!* Care or fi fost ăștia șapte?

Un bulevard, trei străzi, o grădină publică, și încă o jumătate de bulevard, confratele meu exultînd de fericire, m-a asigurat cu aceeași întrebare:

— Cine or fi ăștia șapte! Nu pot să înțeleg cum s-au găsit șapte cititori ca să-mi epuizeze stocul.

— Mărturisesc că nici eu!

1935. T. C. Stan. Un tînăr romancier pornit ca din gură de tun să cucerească librăriile cu niște romane cît cărămizile: «Cei șapte frați siamezi», «Eu, Toma și Adam». Cînd să-i aplaudăm și piesa de teatru, amanta oficială a poeților «Ftizia» îl expediază pe autor în lumea necuvîntătorilor.

Era un tînăr, rotofei și rumen, vesel, totdeauna îndrăgostit și cu zîmbetul ca o floare. Ce stilou a dispărut dintre atîtea importante surcele!

1969. Ea îl sărută, îl sărută și el și el se gîndește, se gîndește: chiria, telefonul, rata la mobilă, volumul programat la editură în '73! Oare Traian Iancu o mai aproba un împrumut substanțial la Fond?

1962. — Cum de-a putut să scrie atît de mult și prost?

— Și-a avut somn!

1966. Romancierul revărsat ca un mitropolit în spatele somptuosului său birou și despicînd cu atenție semințe de dovleac, mă lămurește.

— Eu nu pot să scriu ca ăștia tineri. Ca *Kafca* și ca *Camu* (cu accent foarte grav pe *U*). Eu, oare, sînt un clasic?

1968. Felicită-mă, scumpe maestre, dar de la distanță, căci în același timp mă și scuipi.

1937. Cîte cărți ai scris, cîte ai citit, cîte piese ai comentat, ce operă duci în spate?

— Nici una!

— Atunci de ce circuli atît de important prin lumea artistică — grandiosule? N-ai putea să treci la colț în ghiveciul destinat plantelor decorative?

1968. Splendidă femeie! Știi cu cine îl înșeală pe filozof? Cu camionagiul care, aduce buteliile de aragaz. I-am văzut aseară la bar!

3 desene

de ION DOGAR-MARINESCU

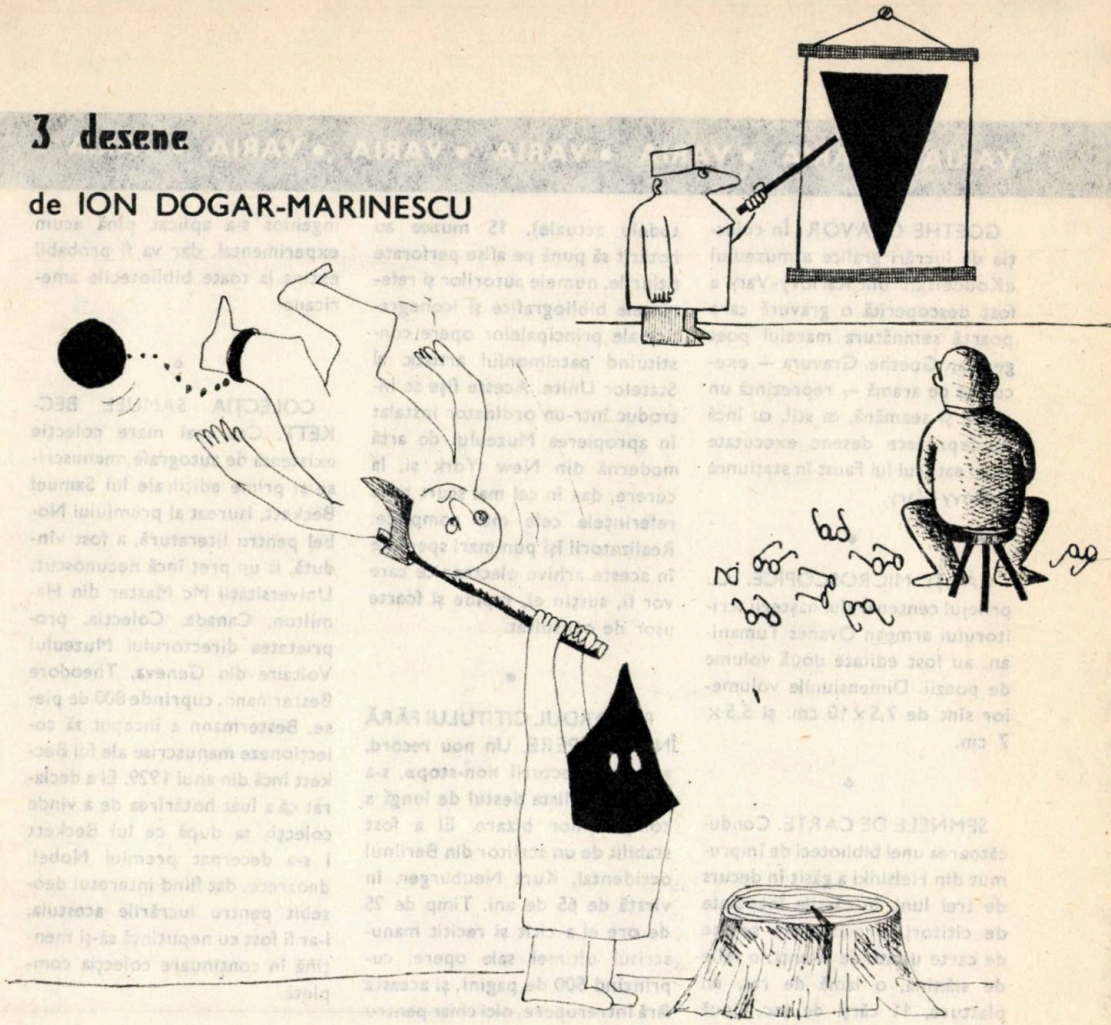

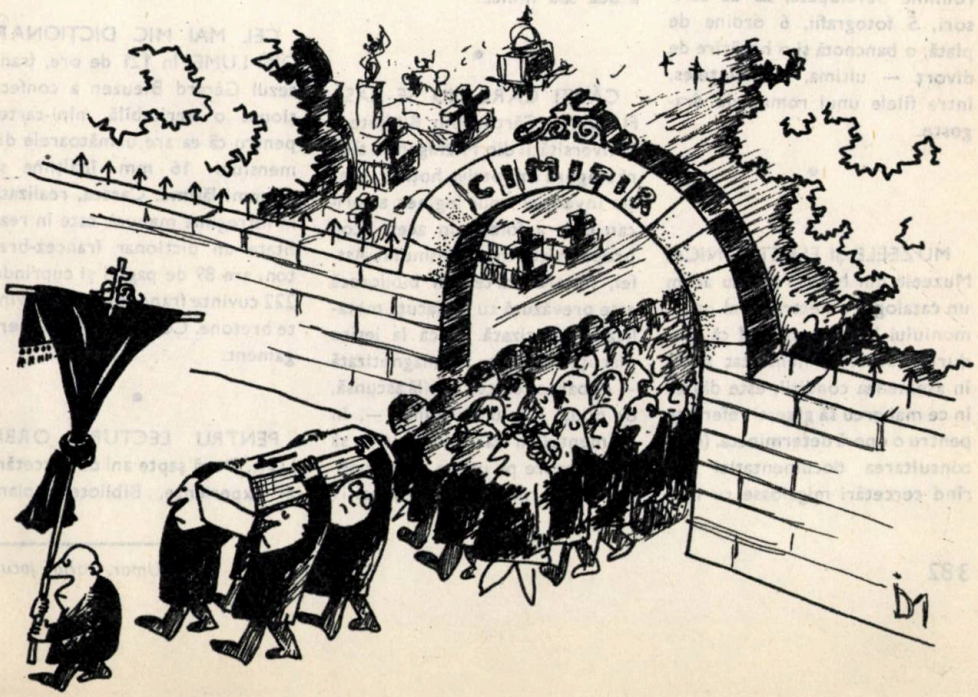

GOETHE GRAVOR: În colecția de lucrări grafice a muzeului «Koudelski» din Karlovy-Vary a fost descoperită o gravură care poartă semnătura marelui poet german Goethe. Gravura — executată pe aramă — reprezintă un peisaj și seamănă, ca stil, cu încă douăsprezece desene executate de creatorul lui Faust în stațiunea Karlovy-Vary.

•

CĂRȚI MICROSCOPICE. Cu prilejul centenarului nașterii scriitorului armean Ovanes Tumanian, au fost editate două volume de poezii. Dimensiunile volumelor sînt de 7,5×10 cm. și 5,5×7 cm.

•

SEMNELE DE CARTE. Conducătoarea unei biblioteci de împrumut din Helsinki a găsit în decurs de trei luni, în cărțile înapoiate de cititori, următoarele semne de carte uitate de clienți: o felie de slănină, o lamă de ras, un plasture, 11 cărți de joc, două rolfilme developate, 23 de scrisori, 5 fotografii, 6 ordine de plată, o bancnotă și o hotărîre de divorț — ultima, bineînțeles, între filele unui roman de dragoste.

•

MUZEELE ȘI ELECTRONICA. Muzeele din New York au acum un catalog... electronic al patrimoniului lor. Constatînd că fondurile lor cresc neîncetat și că, în asemenea condiții, este din ce în ce mai greu să găsești referințe pentru o operă determinată, (consultarea documentației cerînd cercetări migăloase cu metodele actuale), 15 muzee au hotărît să pună pe afișe perforate titlurile, numele autorilor și referințele bibliografice și iconografice ale principalelor opere constituind patrimoniul artistic al Statelor Unite. Aceste fișe se introduc într-un ordinator instalat în apropierea Muzeului de artă modernă din New York și, la cerere, dau în cel mai scurt timp referințele cele mai complete. Realizatorii își pun mari speranțe în aceste arhive electronice care vor fi, susțin ei, rapide și foarte ușor de consultat.

•

RECORDUL CITITULUI FĂRĂ ÎNTRERUPERE. Un nou record, acela al «lecturii non-stop», s-a adăugat la lista destul de lungă a competițiilor bizare. El a fost stabilit de un scriitor din Berlinul occidental, Kurt Neuburger, în vîrstă de 65 de ani. Timp de 25 de ore el a citit și recitit manuscrisul ultimei sale opere, cuprinzînd 500 de pagini, și aceasta fără întrerupere, nici chiar pentru a bea sau mînca.

•

CĂRȚI CARE NU SE LASĂ FURATE. Cărțile din Biblioteca Universității din Michigan se apără singure împotriva hoților, grație invenției unui inginer american care a folosit în acest scop proprietățile magnetismului. Astfel, fiecare carte din bibliotecă este prevăzută cu o plăcuță metalică magnetizată. Dacă la ieșire plăcuța nu este demagnetizată — deoarece cartea se află ascunsă, de pildă, într-un buzunar —, în momentul în care hoțul vrea să se strecoare pe ușă se aude soneria de alarmă. Acest dispozitiv ingenios s-a aplicat pînă acum experimental, dar va fi probabil extins la toate bibliotecile americane.

•

COLECȚIA SAMUEL BECKETT. Cea mai mare colecție existentă de autografe, manuscrise și prime ediții ale lui Samuel Beckett, laureat al premiului Nobel pentru literatură, a fost vîndută, la un preț încă necunoscut, Universității Mc Master din Hamilton, Canada. Colecția, proprietatea directorului Muzeului Voltaire din Geneva, Theodore Bestermann, cuprinde 800 de piese. Bestermann a început să colecționeze manuscrise ale lui Beckett încă din anul 1929. El a declarat că a luat hotărîrea de a vinde colecția sa după ce lui Beckett i s-a decernat premiul Nobel, deoarece, dat fiind interesul deosebit pentru lucrările acestuia, i-ar fi fost cu neputință să-și mențină în continuare colecția completă.

•

CEL MAI MIC DICȚIONAR DIN LUME. În 121 de ore, francezul Gèrard Bleuzen a confecționat o veritabilă mini-carte, pentru că ea are următoarele dimensiuni: 16 mm. înălțime și 10 mm. lățime. Cartea, realizată în întregime manual, este în realitate un dicționar francez-breton, are 89 de pagini și cuprinde 222 cuvinte franceze și 222 cuvinte bretone. Coperta este din pergament.

•

PENTRU LECTURA ORBILOR. După șapte ani de cercetări și experiențe, Biblioteca olan-

deză pentru orbi dispune astăzi de o mașină automată, capabilă să imprime la fiecare patru secunde un caracter «Brailie». Cărțile imprimate cu aceste caractere vor putea fi editate într-un ritm mult mai rapid decît pînă acum: numai cîteva zile pentru o carte de importanță mijlocie. Aparatul, unic în Europa, a fost pus la punct de Institutul național de tehnologie din Delft.

•

O LITERATURĂ INDESTRUCTIBILĂ. În Marea Britanie a fost realizat un nou tip de cărți pentru copii, care să reziste la toate ravagiile unei curiozități adesea prea puțin respectuoase. Cărțile sînt imprimate pe un material plastic foarte rezistent pentru ca paginile să nu poată fi rupte. Toate semnele și petele — creion, cerneală, grăsime — pot fi șterse fără dificultate. Mai mult, cărțile sînt neinflamabile și, ca măsură de precauție, astăzi, cînd literatura este citită pe nerăsuflate, nu sînt toxice.

•

COPILUL MINUNE. Cel mai tînăr scriitor din lume, indianul Surjit Shah, în vîrstă de numai trei ani, și-a văzut de curînd publicat la Bombay primul volum cuprinzînd scurte povestiri. Pentru că încă nu știe să scrie, «copilul minune» și-a dictat «operele» tatălui său, de profesie actor.

Volumul lui Surjit Shah, intitulat *Neagra, neagra ploaie*, a trezit imediat interesul Claudiei Kohn, un alt copil minune, în vîrstă de opt ani, fiica unui arhitect american stabilit la Ahmedabad, care s-a grăbit să-i traducă cartea în limba engleză.

Culese de EMIL TOMA

6 epigrame

Revistei România literară, *care a înlocuit rubrica de epigrame prin reclame Adas*

De cînd Adasu-n revistă
Își croiește noi poteci,
Putem spune că umorul
E asigurat pe veci.

Post-festival 1970

Prin pădurea de stejar,
Nu mai vezi un cerb hoinar,
Toți, sub tufe de sulcine,
Stau și-nvață limbi străine.

Unui autor, funcționar la biroul de eliberare a buletinelor de identitate

Vrei să ți se vîndă cartea
Cu succes și-nghesuială?
Să promiți, pe banderolă,
Buletin de Capitală.

Epigramistului Tudor Măinescu, magistrat

De ce Tudor, magistratul,
Ca poet nu-i evident?
N-a găsit un procuror
Să-l acuze de talent.

Luminiței Dobrescu, cîștigătoarea Cerbului de aur *în 1969*

Luminița-i un tezaur,
Merită să-nchin o cupă,
Cerbul ei a fost de aur,
Tot ca și tăcerea — după!

Poetului Ben. Corlaciu care, în volumul său, Versuri, *are un ciclu intitulat* Postumele

Aici zace un poet:
Ben. Corlaciu, numele;
A trăit s-apuce clipa
Să-și vadă *Postumele*.

GHEORGHE ZARAFU

2 desene și 3 colaje

de V. CRĂIȚĂ-MÂNDRA

COMANDĂ SPECIALĂ

CENZURA INTERIOARĂ

FĂRĂ COMENTARII

FLUPSY

O schiță de ȘTEFAN TITA

Ei, da! Lozul cel mare a fost cîștigat de mine! Și cîștigul, ah, cîștigul, nu constă într-o sumă oarecare, era doar o loterie de binefacere, ci în cel mai seducător, cel mai rîvnit obiect: Previzor 107.

Ce era acest Previzor 107? Un robot modern care, cunoscînd cîteva date receptate prin biocurenți, avea capacitatea de a descifra viitorul. În lături, deci, cu ceștile de cafea pe fundul cărora zațul închipuia semne tainice, în lături cu pasențele și cu ghicitul în bobi! Știința, tehnica modernă izbutise să perfecționeze nu numai mașinile de calculat, de tradus, de compus muzică și versuri, de detectat farfuriile zburătoare, dar chiar și această profesiune aparent disprețuită, dar în realitate foarte căutată: aceea de prezicător. În locul anticei Pithia, al lui Nostradamus, al doamnei de Thèbe sau al unei Mafalda de cartier, iată un aparat modern pe care era suficient să-l pui în priză pentru a-ți înfățișa amănunțit toate întîmplările unei vieți, ale unui an sau chiar ale unei singure zile. Splendid!

De aceea, cînd doamna Longobardus, președinta comitetului de femei pentru ajutorarea roboților demontați, mi-a anunțat vestea că eram cîștigătorul lozului celui mare, cîștigătorul lui Previzor 107, am exultat de bucurie. Iar cînd acest minunat aparat, nu mai mare decît un castron pe care era modelat un chip de om, mi-a fost adus în casă, vă mărturisesc cu toată sinceritatea că am simțit o profundă emoție.

Astfel a început convețuirea mea alături de Previzor 107. Pentru că numele acesta, Previzor 107, mi s-a părut prea tehnicist, am căutat să-i dau o nuanță mai intimă. De aceea, am răsucit un mic buton și aparatul a-nceput să răspundă la numele de Flupsy.

A doua zi după ce l-am primit, trebuia să asist la un important meci de box.

— Ei, Flupsy, cine va fi campion? am întrebat, mai mult în glumă.

Cosco! a răspuns prompt robotul.

Cosco? Hahaha, să te strici de rîs, nu alta! Păi Cosco era cotat ca unul dintre cei mai slabi boxeri. Ce știe Flupsy în materie de box? Dar minune! Pe ring, spre stupefacția tuturor cunoscătorilor, Cosco a cîștigat campionatul. Stima mea pentru virtuțile de prezicător ale lui Flupsy a crescut simțitor. Acum, cunoscîndu-i posibilitățile, îl consultam pe Flupsy de îndată ce mă trezeam dimineața din somn. Robotul îmi dădea detalii asupra desfășurării întregii zile. Cu cine aveam să mă-ntîlnesc, ce-am să mănînc la prînz, ce povestire științifico-fantastică voi scrie, la ce spectacol voi merge. Și-n adevăr, spusele lui Flupsy se realizau punct cu punct. Firește, la-nceput acest program anunțat cu atîta precizie mă amuza grozav, iar seara, cînd veneam acasă, primul lucru pe care-l făceam era să mă opresc în dreptul lui Flupsy și să-i spun:

— Bravo, Flupsy! Ai ghicit excelent.

— N-am ghicit, am prevăzut, îmi răspundea Flupsy, imperturbabil.

— Mă rog, cum vrei.

Într-o seară, tot așa, plin de entuziasm, îi spusesem că toate previziunile s-au îndeplinit întocmai și, tentat să știu cum voi petrece noaptea, l-am întrebat:

— Și acum, Flupsy, spune-mi pe ce parte am să dorm, pe dreapta sau pe stînga?

— Nici pe dreapta, nici pe stînga, răspunse Flupsy.

— Cum așa? am vrut să știu. Eram foarte contrariat. De obicei dormeam pe dreapta, într-un somn neîntrerupt de cîteva ore.

— N-ai să dormi deloc, spuse robotul.

— Deloc? Asta-i bună!

— Deloc! repetă Flupsy.

— Hm, cred că aici te-ai cam încurcat. Ce zici?

Dar Flupsy nu făcu decît să spună şi a treia oară:

— Deloc!

M-am desbrăcat, m-am culcat şi... pînă dimineaţa n-am putut să închid un ochi. Din noaptea aceea, a-nceput o vie frămîntare pentru mine: oare insomnia mea a avut alte cauze sau ea s-a produs pur şi simplu pentru că a fost sugerată de Flupsy? Te pomeneşti că nici programul zilnic nu era decît o urmare a sugestiilor primite din partea lui. Adică, în loc ca eu, omul, să dau comenzi robotului, îmi dă el mie. Interesantă problemă, dacă nu m-aş afla eu însumi în cauză. Frămîntarea care mă cuprinse se reflectă în fiinţa mea, în toate acţiunile mele: slăbisem, devenisem nervos, evitam societatea prietenilor, mă complăceam în singurătate, întîrziam la întîlniri...

Într-o dimineaţă, redactorul şef al revistei la care colaboram, din întîmplare o femeie, şi încă o femeie pe care o iubeam, îmi declară:

— Aşa nu mai merge!

— Nu-nţeleg ce vrei să spui.

— Nu mai merge. Te-ai schimbat, eşti risipit. Te-am aşteptat ieri trei ore şi n-ai venit. Probabil iubeşti pe alta.

— Dar nu-i adevărat! Numai pe tine te... Şi am vrut s-o îmbrăţişez.

— Nu, te rog, m-a respins ea.

Atunci m-am supărat.

— Mă rog, dacă vrei să ne despărţim, ne despărţim.

Extraordinar! Erau exact cuvintele pe care Flupsy îmi spusese dimineaţa că le voi rosti. Am plecat mîhnit. Ştiam dinainte că mă voi duce să beau două pahare de wisky, ba nu, trei, şi că mă voi ameţi. Tot Flupsy îmi prezisese. Desigur, ştiam dinainte tot ceeace avea să mi se întîmple, viaţa începuse să devină searbădă. În adevăr, nu e nici un fel de chilipir să ştii cu precizie matematică ce vei face, cu cine te vei întîlni, ce vei consuma, ce haine vei comanda, cu cine te vei certa, cu cine te vei împăca, ce vei scrie etc. etc. etc. Unde mai era farmecul necunoscutului, al ineditului pe care l-au căutat întotdeauna oamenii şi l-au cîntat în toate vremurile poeţii?

2 desene

de VALENTIN POPA

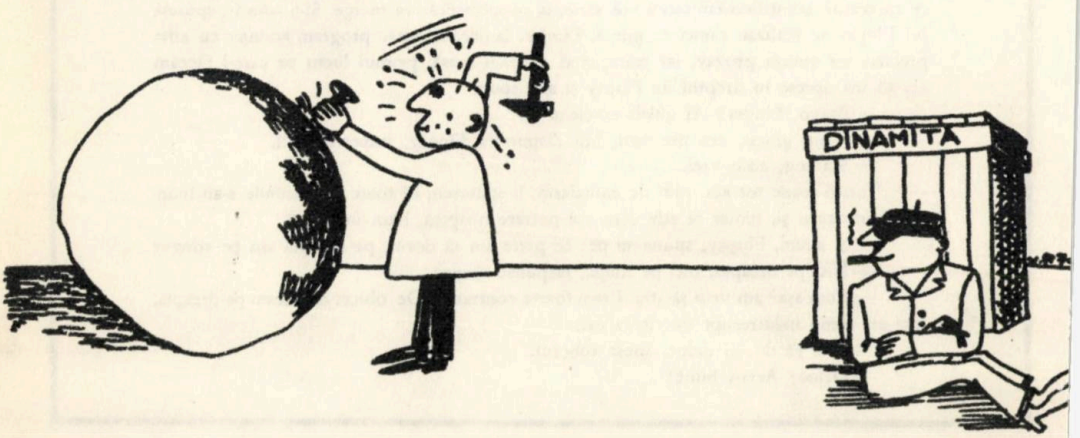

Am încercat să mă despart de Flupsy. Trei zile nu l-am pus în priză. Îi dădeam tîrcoale, dar atîta. Nu-l consultam. A patra zi, însă, n-am mai putut răbda. Ca un fumător pasionat care, deşi pîndit de infarct, nu se poate lipsi de blestematul fum de ţigară, l-am pus din nou în funcţiune.

— Vezi, Flupsy? Sîntem iar împreună.

— Nici nu se putea altfel.

— Ei, ce-mi spui azi? Ştii, am hotărît să mă-mpac cu iubita mea. Am să fiu punctual la întîlnire.

— Imposibil.

— De ce, Flupsy? De data aceasta, sigur, te-nşeli. Uite, trebuie să mă-ntîlnesc cu ea la ora douăsprezece şi acum e opt. Plec încă de pe acum, pentru ca nimic să nu mă reţină.

— Imposibil, rosti din nou Flupsy.

Puţin enervat, m-am îmbrăcat şi am plecat în grabă. Am chemat liftul, am intrat, am apăsat pe buton şi... Între etajele 18 şi 17 s-a produs o pană de curent, care m-a ţinut blocat acolo şapte ore.

Cînd am ieşit, renunţasem să-mi mai văd iubita, cu care urma să mă-mpac. M-am întors la Flupsy.

— Da, Flupsy, ai avut dreptate. Şi acum ce-mi mai prezici?

Flupsy a-nceput din nou să-mi înşire cu deamănuntul ce-am să fac, ce-am să dreg. Era în mare vervă.

— Şi altceva, Flupsy? Altceva? am întrebat, iar glasul îmi tremura ca o coardă de vioară.

— Altceva, nimic.

— Chiar nimic?

— Nimic. Nimic.

Atunci, nu m-am mai putut stăpîni. Am pus mîna pe ciocan şi poc, poc, l-am făcut praf. Poftim, prezicător! Poftim, perfecţiune! Nefericitul! Prevăzuse totul, numai că peste cîteva clipe îl voi transforma într-o grămăjoară de sîrmă, şuruburi, butoane şi material plastic, nu!

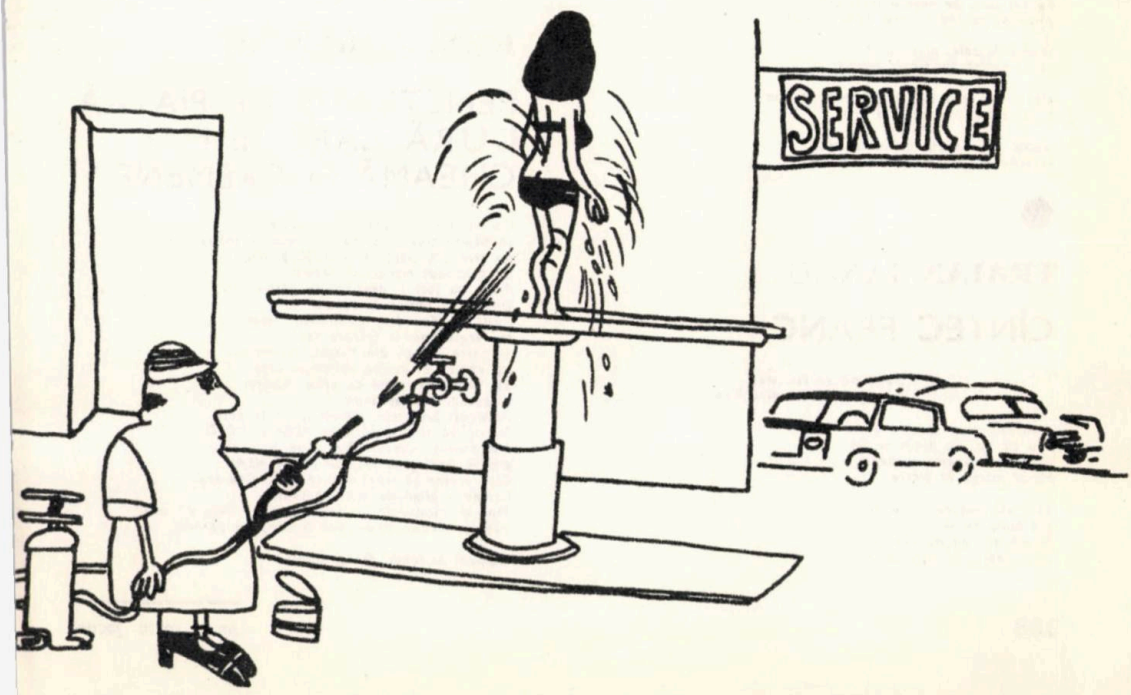

5 parodii

de MIRCEA MICU

●

VICTOR EFTIMIU

SONET DE TREI ORI ȘI . . .

O, la Veneția cea dulce,
frumoasa-mi stea de va muri
de peptul meu o să se culce
și nimeni, nimeni, nu va ști.

Această stea se va topi
cum de pe Dunăre o Tulce
cea ce de mii de ani își zmulge
din Dunăre tării de-a fi.

Cum s-a schimbat și cum se schimbă
această lume de satiri.
Pot eu vorbi o altă limbă? . . .

Steluța, verba ta mă plimbă
peste sublime amintiri . . .
Pot eu vorbi o altă limbă? . . .

●

NINA CASSIAN

DORINȚĂ SIMPLĂ

Sărută-mă pe gură furtunos,
sever, fără intenții, serios.

Eu voi țipa, pe semne inspirată,
și-am să te rog să mai încerci odată.

Sărutările tale, nici nu știi,
că se prefac pe loc în poezii

Mai scurte sau mai lungi, atît cît ține
această transhumație în mine.

Iubitul meu, înalt, solid, frumos,
Sărută-mă sever și serios . . .

●

TRAIAN IANCU

CÎNTEC FRANC

Banii nu se fac așa,
stînd în crîșmă și a bea . . .

Cînd iau tocul și cînd scriu
Știu că sînt ce n-am să fiu,
Nici modern nici zurbagiu
Pîn-oi merge în sicriu.

Cînd zic despre lucru nou
Nu înalț de la birou
Și mă duc să nu mă afle
nici maeștri și nici calfe . . .

De mă află, nu mă lasă
Și-mi spun dragostea aleasă
Și-mi pun inima pe masă
Să le-o scriu că nu le pasă

Ce la deal și ce la vale
Io le-o scriu că nu e cale
Ce să fac că n-am ce face
Dacă mă iubesc și pace.

Și cînd pleacă din birou
iarăși zic de omul nou
Și el vine în buestru
Calfă . . . ucenic . . . maestru . . .

Doamno, lasă-mă încet,
Dă-mi o lună de conced
Să mă duc iar la Făget
Să-mi fac slujba de poet.

●

VIRGIL TEODORESCU

ORI ȘI CE FEL

În dimineți ca sepia de pure
trec pișa-plș prin ape de pădure.
oaze verzi ce în devălmășie
cresc brazi și mușchi și flori de răzăchie.
(Știți, poate florile-n culoarea
cu tonul schimbător precum licoarea . . .)
Și, cum ziceam, eteric și fragil
precum îmi e și numele Virgil
colind cu o sacoșă-n alte sfere
*după dantelăriii umbelifere.**
Și aș umbla și mult și bine foarte
de la apus și pînă-n nord departe

și-aș circula de mi-ar sări scîntei
de n-ar fi Aprozarul «patruștrei »
. . . . . .
Că uite-așa se chinuiește omul
de multe ori mai groaznic ca atomul.

* de pildă: mărarul

●

BEN. CORLACIU

PENETRAȚIE DE PIATRĂ DURĂ CARE SE MAI CHEAMĂ ȘI CREMENE

Cei care s-au jucat cu pietricele cînd
se săpau tranșee și noi sculpam în palmă aspru,
nu știu cîte nopți de spaimă și frig
au precedat mondialul dezastru.
Rîme au fost și nepricopsiți turmentați
singuri și burjui de ocazie
cînd, eu, Benedict, de nimeni fricos
mă legitimam la fiecare razie.
O parte din ei, din burjuii nemernici,
au rămas în acelaș netrebnic crez.
Eu, Benedict, sătul de atîta mizerie
și astăzi mă legitimez.
Aruncați broaștele, puneți mîna pe perii,
frecați-vă șira spinării cu ALBA și DERO.
Nu doarme nimeni. Din mîna mea stîngă
am să dezleg pe înspăimîntatul NERO.
Cîtă vreme să tragem cînd hăis, cînd cea?
Lumea e plină de multe prostii,
Pînă și colaboratorul meu de umor, Micu Mircea,
căruia nevasta de-a doua îi compune parodii.

Oameni ai lumii, faceți copii!

TUDOR STĂNESCU
vă prezintă:

1. TREI PROZE Á LA MANIÈRE DE ...
2. CINCI INTERVIURI IMAGINARE

● ● ● ● ● ● ● ● ● ● ●

1

PRENȚEPESA
(de EUGEN BARBU)

MOTTO: «*Temători să fim de osul de muiere*» (un prooroc uitat)

Nece ea mai știa ceva giudeca după plecarea înfricoșată a Domnului la Stambul. Smreduită de nebunia începutului de primăvară, lăsase ușa deschisă pre ai veni ușure supțirele vînt să-i înfioare veșmîntul, un filaliu țesut la Lipsca.

Și ce temătoare își țintea privirea spre flacăra în tremur a candelei. Să fi fost vun blăstăm chinul acestua dulce, cu carele de două nopți geaba îl aștepta pe învățăcel. O, cît îl pohtea sîngele ei aprig și trupul ei neparigorisit.

«Noaptea s-au făcut pre ca omul a socoti de ce va face zioa», spuse el dimineața în timpul ce îi învăța pe copii limba cea italienească, lăsîndu-și cu sfială privirea în gios. Va să fi fostu un semn al lui și ea nu l-au înțeles? Și pre urmă, cînd a calculat în zodiile cele de toate știutoare și a zis «semn regal, Uranus a intratu în zodia leului, se anunța harababură și o mare schimbare», ce vroise a dzice? Frica de Domn, care de află, cîinilor îl va arunca?

În umbrele mari și mișcătoare ale candelei ochii îi străluceau ca la jivinele cele mai rele. Îngenunche și-n plîns mocnit începu a se ruga pentru neîntoarcerea Domnului de la Stambul. «Rămînă-i leșu pe ulițele păginilor și pedepsit să fie pentru fără de somnul meu din toate nopțile cîte au fost lîngă el și pentru geaba meșteșugul mîinilor mele carele nu l-au mai iscat de atîta amar de vreme ...»

Pesemne că vîntul, mai rece, acum în toiul nopții, și mai puternic a făcut a se stinge candela. Gata să țipe, speriată de întunecime și de ușa grea care scîrțîia mișcată, repede giudecă că ieste acesta semnul și parcă împinsă plecă fără de teamă, trecînd spăimită de o bucurie și o căldură ce-i sfîrteca trupul, prin odăile reci ale palatului, agiungînd la odaia învățăcelului dădu buzna. Ardea o lumină mică și în pat, gol, trupul lui îmbrățișat era cu cel al lui Ianache, grecul, mai marele peste bucătăria curții ...

Bine că nu au mai venit Domnul de la turci și că-i rămăseseră oasele în pămînt strein că tare s-ar fi înegrit la inimă auzindu de focul carele au mistuit palatul și de muierea lui închisă în iatac și pierită sub limbile flăcărilor în timp ce spurcate vorbe arunca în gura mare de se cruceau oamenii în curtea prejmuită cu păcatele cîte or mai fi fost și nu e a le mai știi acu ...

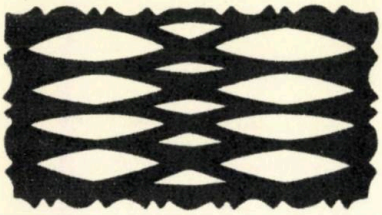

ROMANȚĂ LA ORGA PORTABILĂ

(de SÂNZIANA POP)

Stam toți pe bancă. Mi se lungiseră picioarele de așteptare și mă durea un deget de la mîna stîngă, pe care l-am strivit dimineața cînd mi-am închis poșeta. Clanc, a făcut. Eu am țipat, eram în troleibuz, și s-a uitat taxatorul la mine mirat.

Femeia din stînga mea aplecată peste un ziar era o femeie din profil. Nu întorcea capul în nici o parte, deși ținea ochii închiși și nu citea. Bătrînul din dreapta mea era și el un bărbat din profil și, curios, deși era vară purta căciulă. O căciulă neagră, jerpelită, cu o ruptură care semăna cu harta insulei Sfîntul Mauriciu...

M-am întors spre ei. Pe rînd. La stînga, la dreapta. Nu m-au observat. Durerea din deget n-o mai simțeam deloc cînd am fugit în mijlocul copiilor aceia care se învîrteau cîntînd: Acici, becici, acici... A! Becii, acici, becici... B!

Seara îmi păru rău de fata aceea care eram eu și care ar fi vrut să rămînă pe bancă între două profile străine. M-am pedepsit imediat strivindu-mi fiecare deget în gura de nichel a poșetei. Cînd am sfîrșit, trecuse vara.

SÎMBĂTA MORȚILOR

(de CONSTANTIN ȚOIU)

Atunci, nu știam ce-mi plăcea la ea: umerii ei resemnați. N-am mai văzut-o de douăzeci de ani și, cîteodată, de dor am impresia că seamănă cu fata de la fișierul Policlinicii nr. 3. Cînd n-am ce face mă duc acolo și mă înscriu la un consult. Pe urmă nu mai trec cu săptămînile pe la prietenul meu Tibi. Îl pedepsesc. El nu știe de ce. Și nu vreau să-i spun. Tibi a întîlnit-o acum opt ani la Constanța și mi-a spus că-i măritată cu un renumit ortopedist. Îl pedepsesc pe Tibi și-mi aduc aminte, cu regret, că am renunțat la filatelie...

2

Cu FĂNUȘ NEAGU

— La ce lucrați?

— La nimic. Mă las de scris. Muncă grea, satisfacții puține. Să nu uit, mi-a spus un doctor că celula nervoasă nu se reface, moare. Auzi, moare! Cîte celule mi-oi fi omorît eu? Și pentru ce, la o adică? Mai bine antrenor, maseur sau cronicar muzical. Știai că-mi place muzica?

— Nu!

— Eram sigur, unii mă laudă, alții mă critică, dar nimeni nu știe că-s meloman. Doar Adrian Păunescu, dar, invidios, tace și-și cumpără discuri. O dată m-a urmărit chiar pînă la Ateneu. Vroia să mă vadă în momente de extaz. Că, am uitat să spun, eu mă extaziez, domnule! Noroc că se îmbolnăvise un flautist și s-a amînat concertul. Dar mă răzbun cumplit. Nu-i spun chestia cu celulele nervoase. Îl distrug! Lasă-mi-l să scrie și să publice c-o să vadă el... Să nu cumva să-i spui!

5 epigrame

Lui Ion Marin Iovescu, pentru cartea sa Lacrimi pe pîine

Mă tem că lacrimile mele,
Ce-au izvorît cîndva, subtile,
Vor curge și acum, mărgele,
Dar nu pe pîine, ci pe file.

Unei gălăgioase

Ciini în curte are,
Grași, cu piept de piatră.
Însă-i de mirare:
Numai dînsa latră.

Unor părinți

În prag de iarnă, fata lor, cuminte,
Tot acuza un junghi și-o gravă tuse.

— Nu!
— Juri?
— Jur!
— Atunci ești invitatul meu duminică, știu eu o biserică la care cîntă un cor de orbi.

Cu MIRON RADU PARASCHIVESCU

— Ce le-ați mai putea spune debutanților?
— Să-și facă de cap și să practice înotul. Așa vor căpăta și libertatea interioară, și corp frumos. În plus, și asta mă doare cel mai mult, să nu uite să treacă pe la mine și după ce le apare volumul. Știi, domnule, îi prefațezi, îi lansezi adică, și pe urmă te uită. Norocul meu e că îmi place șahul și-mi umplu singurătatea cu el. Uneori mai fac o partidă cu intimul meu prieten Mihai Beniuc... Și mă plîng, domnule, lui, că-n ultimele trei decenii mi-a scăpat un mare talent pe care nu eu l-am descoperit. Cînd a venit la mine, era tîrziu, luase premiul Academiei. E vorba de Ion Bănuță. Oricum, mi-a propus Mihai să mă reabiliteze. Scrie o monografie despre, auzi, «descoperitorul de talente».
— În rest?
— Ce să mai zic, vorba lui Tonegaru: «Meduzele palpită lent în golf».

Cu ECATERINA OPROIU

— Tovarășa Oproiu, vă rog...
— Lasă-mă să te rog eu!
— Mă rog!
— Vă rog să nu discutăm despre: star, anti-star, tele-star...
— Desigur.
— Nici despre puloverele pe gît, violența pe ecran, sexualitatea în literatură și mitul pantofilor cu toc pătrat?
— Nici!
— Nici despre cronicăresele de film?
— Nici!
— Nici despre tangouri și seriale T.V.?
— Nici!
— Nici despre jumătatea de zi a filmului românesc de la Godthaale-Groenlanda la care am participat într-o delegație condusă de responsabilul cinematografului «Voința Municipală» din Moreni?
— Nici!
— Nici despre maximetrajul artistic și miniestetica filmului dentar?
— Nici!
— Nici despre nici?
— Nici!
— Atunci nu cred că avem ce discuta și, între noi fie vorba, toată lumea să citească doar revista «Cinema».

O îngrijită medicii cu-aminte.
Și-n numai două zile, re... născuse

Uneia.

Avea și dînsa, la adică,
Un amorez și-l iubea, foc.
Dar s-a mutat din casa-i mică
Și-acuma îl iubește-n bloc.

Unei tinere și unui bătrîn, îndrăgostiți.

Eu așa am judecat,
Tot văzîndu-i împreună:
Cum că el e-un măr stricat,
Iară ea, o poamă bună.

NICOLAE NASTA

Cu NEAGU RĂDULESCU

— Maestre...
— Nu rîde că așa e.
— Desigur...
— Scrie atunci: Neagu Rădulescu se afla la masa de lucru. Șterge și scrie: mesele de lucru. Avea, înaintea lui, «avea» pune cuvîntul dînsul sau vorba maestrul, de corectat ediția de seară a volumului «Turnul Babel», serie foarte nouă, foarte urgentă și cu o prefață de Dumitru Țepeneag: volumul *Viața mea și arta lor*, autobiografie lirică și zece planșe color, volum care va apare în colecția «Skira» și în «Biblioteca pentru toți ai noștri». Ai scris?
— Da.
— Continuă: Neagu Rădulescu corecta alte șase retipăriri celebre plus două noutăți absolute: *Cibernetica, Maglavitul și onirismul în caricatură* și *Eu și Ionel Fernic fără a mai pomeni de Elena Zamora*. Acest volum va fi ecranizat chiar de Antonioni.
— Și?

— Era să uit, un album de portrete apărute în săptămînalele «Loto-pronosport», «Muncitorul sanitar», «Gazeta finanțelor» și în trimestrialul «Acta biologica», ediția pentru țările latino-americane.

— Altceva?

N-am timp că ți-aș mai spune. Plec la capătul autobuzului 105 unde sînt în juriul concursului «Cea mai frumoasă voce din cvartalul H». Pa!

Cu MIRCEA MUREȘAN

— Vă rog două întrebări...

— Răspund doar la a doua: iubesc teribil critica de film. E aici o mare dramă pe care mi-o înțeleg doar între orele 17 și 17 și cinci. Nu credeam în critică. O uram, o detestam, o huleam și chiar o neglijam. Vai mie, dar asta era cruda realitate. După «Baltagul», dîndu-mi seama de critica tovărășească a cronicarilor, vreau să mă fac om, ecranizînd texte celebre din muzica pe nedrept numită ușoară.

— Care va fi primul film?

— *O fată mai găsești, dar un prieten nu*, tehnicolor, ecran lat și, în rolul principal, Ion Dichiseanu în travesti. Refrene vocale-formația «Cantabile». O noutate: filmul va fi mut și în scenele de masă vor fi distribuiți cronicarii de film. Exterioarele vor fi turnate la Acapulco, Agigea, Alger și Azuga. Interioare la A.C.I.N.

8 epigrame

Lui Dumitru Popescu, autorul volumului de versuri Pentru cel ales.

Așa precum am înțeles,
Aceste poezii, vezi bine,
Nu-s scrise pentru orișicine,
Sînt scrise «pentru cel ales».

Lui Nicolae Tăutu, pentru Insula liniștită.

Criticile, valuri, valuri,
I se zbat cumplit de maluri.
Cum în valuri e călită,
Insula stă liniștită.

Lui Tudor Octavian, la volumul de proză Povestiri diferite.

Acum, cînd le văzurăm tipărite,
Nu prea greșesc, de-aș îndrăzni a spune:
Aceste povestiri sînt diferite,
Da, diferite mult de cele bune.

Lui Al. Protopopescu, pentru volumul de versuri Exilul imaginar.

Citindu-ți versurile toate,
M-a încercat un gust amar:
Păcat că nu-i realitate
Exilul tău imaginar!

Lui Ivan Deneș, la volumul Păpușarul.

Păpușarul, bunăoară,
Respectînd rigorile,
Și-n culisa literară
Văd că trage sforile.

Lui Fănuș Neagu, autorul romanului Îngerul a strigat.

Unii l-au cam criticat,
Mulți i-au spus niște cuvinte,
Însuși îngeru-a strigat,
Dar el scrie înainte...

Marin Mincu, critic și autor al unor scrieri de istorie literară, a tipărit și un volum de versuri, intitulat Cumpănă.

Istorie literară ai făcut,
Ești, de asemeni, critic cunoscut
Și nici cu versuri n-ai rămas dator.
Grea cumpănă, pe bietul cititor!

Lui Al. Ivasiuc, autorul romanului Interval.

Spunea un ins originat
(Din invidie, ce crezi!)
C-ai fi rămas pe interval
Și nu mai vrei să avansezi.

DUMITRU MAZILU

ZEUL CACTUS ȘI VACILE STERPE

ESTE realmente la îndemîna oricărei femei din Abisinia să fie frumoasă, căci criteriul principal de apreciere a «grației» feminine este numărul de kilograme.

●

BĂRBAȚII tribului «pongo» din sudul Africii au credința că vor fi veșnic iubiți și respectați de soțiile lor dacă în preziua căsătoriei stau pînă la apusul soarelui cufundați pînă la gît în apa lacului. Aceasta este și explicația faptului că în anotimpul rece se înregistrează numărul cel mai mic de căsătorii.

●

ÎN estul Patagoniei, populația se-nchina la o specie foarte rară de cactus, care era considerată sfîntă. Ritul inițierii tinerilor include și «decorarea» nasului și a urechilor cu țepii zeului cactus.

●

CULOAREA albă la orientali are cu totul altă semnificație decît la noi: ea simbolizează durerea și este considerată culoare de doliu.

●

ESTE știut că vechii egipteni divinizau pisica. Mai puțin cunoscută este preferința burilor pentru o anumită specie de oi a căror lînă este considerată sacră. Burii, în loc s-o folosească în scopuri practice, o tund și apoi își împodobesc colibele cu ea, pentru a le aduce noroc.

FEMEILE japoneze se simt foarte măgulite cînd primesc în dar o creangă de cireș înflorit: ea simbolizează sentimentele cele mai alese ale trimițătorului. Dacă, dimpotrivă, vreți să indispuneți o niponă, trimiteți-i următoarea combinație, nefastă după părerea tradițională: trei trandafiri roșii, o floare de thai îmbobocită și una ușor pălită.

●

MAROCANII din satul Zurriah mai cred și astăzi că trenul este acela care a vindecat vacile lor sterpe. Credința se datorează unei curioase coincidențe: după introducerea căii ferate, vacile sterpe ale satului au început să dea lapte.

●

DACĂ la noi altădată ploaia era invocată de paparude, astăzi, în Pakistan, se procedează astfel: se trage un cerc pe pămîntul pîrjolit de secetă; se așează în mijloc o vacă sau o măgăriță, împodobită cu frunze; se fac cîteva focuri mici de jur împrejur. Animalul speriat iese din cerc, fugind într-o direcție oarecare. Credința este că de acolo va veni ploaia.

●

ÎN Australia, soacra se bucură de mai multă simpatie și considerație decît în Europa. La unele grupuri de populație, ea este capul familiei la tînărul cuplu. Abia în momentul apariției primului moștenitor, tatăl devine capul familiei.

Culese de ELISA MADOLCIU

CEL MAI TRĂZNIT CATALOG AL ANULUI

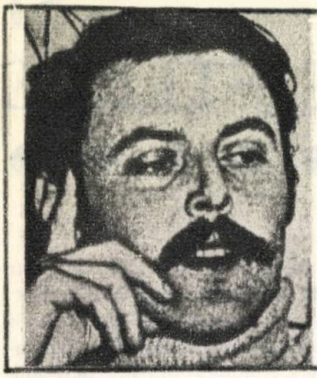

JACQUES CARELMAN, sculptor, pictor, decorator și desenator francez, a publicat în revista «Paris Match» un catalog de obiecte intruvabile, pentru a veni în ajutorul celor ce doresc să facă un cadou original și într-adevăr folositor. ALMANAHUL LITERAR 1971 vi le prezintă, la rîndul său. A

Sutien pentru trapeziste. Trapezistele își petrec mai mult de 50% din viața activă într-o poziție complet deosebită de cea a restului femeilor. Sutienul nostru este primul din lume care ține seama de această situație cu totul specială.

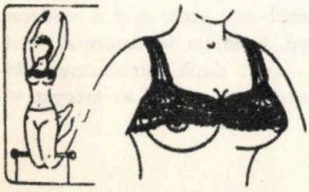

Cafetieră pentru mazochiști. Credem că desenul este suficient de explicit pentru a nu insista asupra detaliilor.

Scaun pentru mers. Grație celor două bretele care se atașează de umeri, acest scaun permite odihna chiar în timpul mersului.

Furculiță pentru spaghetti. Rapiditatea și eleganța sînt obținute cu ajutorul acestui mic arbore cotit. Se poate folosi și la varză tocată.

Pieptene original. Reduce la jumătate timpul afectat coafurii de către persoanele atinse de calviție.

Oglindă pentru mitomani. Oglinda este înlocuită cu portretul unui personaj celebru, dînd astfel iluzia utilizatorului că el este acel personaj. Este indicată o gamă largă de portrete.

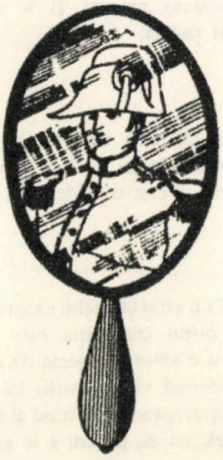

Pian de colţ. Garnisește foarte agreabil colţul unei camere. Vă puteţi procura de altfel şi clasicul taburet care, în acest context şi-ar căpăta, în fine, un sens.

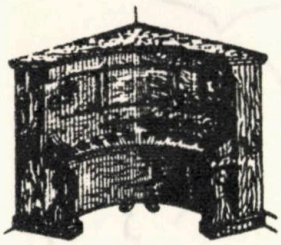

Ciocan îndoit. Forma sa specială vă permite să ajungeţi uşor la cele mai inaccesibile cuie.

Nas fals — robinet, pentru camuflarea guturaiului în perioadele de carnaval. Cu ajutorul acestui accesoriu, vă puteţi transforma indispoziţia pasageră într-un gag foarte amuzant.

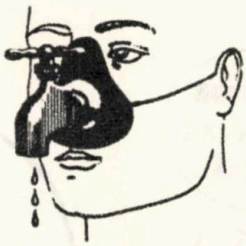

Leagăn de apartament. Nu vă lipsiţi copiii de acest nou model; se adaptează oricărui perete.

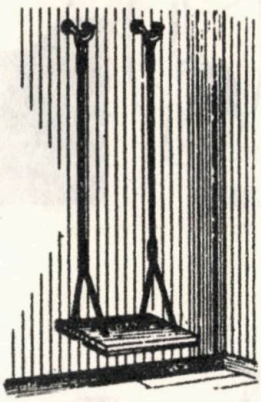

Robinet economic, zis şi «elefant» Prin forma sa foarte originală permite o economie maximă de apă.

Fier de călcat cu rotile. Acest fier se deplasează mult mai uşor decît un fier obişnuit, ceea ce vă face să cîştigaţi timp considerabil în gospodărie.

Tirbuşon fără spirală. De o concepţie absolut nouă, el permite perforarea dopului, pentru a facilita trecerea lichidului.

CÎND ERAU COPII

CÎND PICTORUL Lenoir îi dădu lui H. Daumier, care avea pe atunci 14 ani, cărbunele pentru a învăţa să picteze, acesta fu atît de preocupat de liniile desenului încît se mînjise peste tot de cărbune. Maestrul căutînd să tempereze graba de pictură a tînărului îi atrase atenţia:

— Şi nu consuma atîta cărbune pe persoana dumitale. El îţi este necesar pentru lucru.

HEINRICH HEINE este întrebat de un coleg de clasă dacă îi este greu să înveţe limba franceză.

— Da de unde, răspunse el. În locul cuvintelor germane trebuie folosite pur şi simplu cuvinte franţuzeşti.

RACINE, pe cînd era elev al şcolii de la Port Royal, îndrăgise atît de mult limba greacă, încît tot timpul său şi-l petrecea citind pe Sofocle şi Euripide pe care îi ştia aproape pe de rost. Profesorii, neliniştiţi de exagerarea sa îi aruncă cărţile de greacă. Două exemplare luară drumul focului. Pentru a nu păţi şi cu al treilea la fel, Jean se duse cu el la profesor zicînd:

— Puteţi să-l ardeţi şi pe acesta. L-am învăţat pe de rost, aşa că nu-mi mai trebuie.

EHEI , UNDE SÎNT PENIȚELE DE PE VREMEA MEA...
ANDÒ
ERAM SIGUR CĂ AȘA O SĂ SFÎRȘEASCĂ...
ANDO
VIN IMEDIAT
ANDO
ANDO
RECLAMAȚII
ANDO
ANDO

4 desene

de DAN HAYON

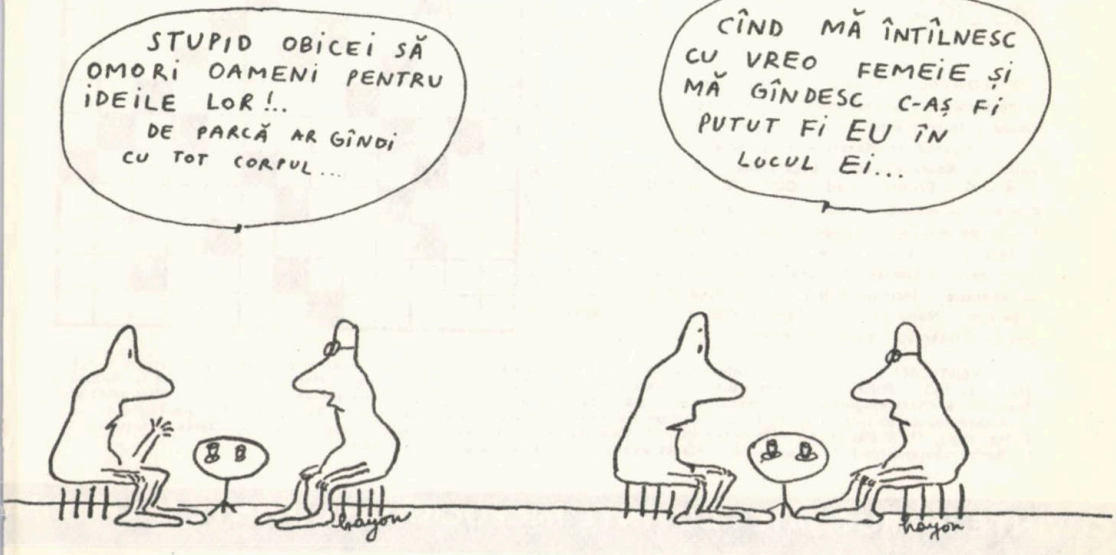

LITERATURĂ

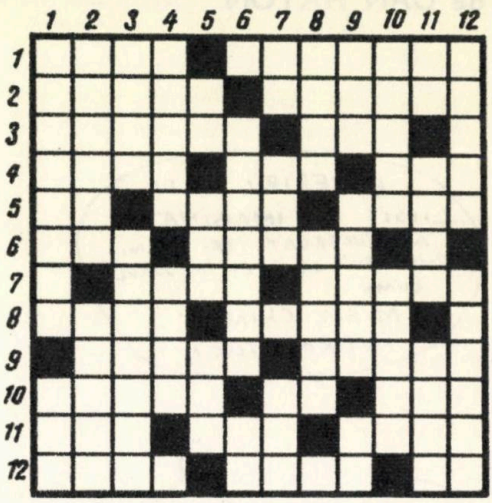

ORIZONTAL: 1. Poet, autorul romanului «Descoperirea familiei» — Autorul volumului «Cartea poreclelor». 2. Nicoară Potcoavă — A scris volumele «Jurnal de Front». 3. Autorul convorbirilor cu scriitorii «Mărturia unei generații» — Porojan, prietenul din copilărie a lui Vasile Alecsandri. 4. În notele de drum ale scriitorilor — Nume de fată — În arhivă. 5. Eliade Rădulescu — Gen literar — Poet român, autorul poeziei «Ardealul». 6. Cuțit — Ocrotește. 7. Proza lui Tudor Arghezi — Autorul romanului «Eroi au fost, eroi sînt încă». 8. A scris volumul de versuri «Steaua singurătății» — Nuvelă de Francisc Munteanu. 9. Printre eroii lui Molière — Ca marea uneori. 10. Sora lui Moromete și mătușa lui Nilă — Posedă — Ioan decapitat. 11. Cînd se întrerupe enumerarea — Romanul lui Vlahuță — Personaj ce dezertează, în opera lui Rebreanu. 12. Nelipsită Domnului Vucea — Autorul ciclului de poezii «Cîntece fără țară».

VERTICAL: 1. Îi aparține volumul «Întuneric și lumină» — Specia literară. 2. Scriitor italian, autorul cărții «Gelsomino în Țara Mincinoșilor» — Autorul volumului «Cînd zîmbesc scriitorii și artiștii». 3. Partea de nord a Americii — Prozator clasic, autorul piesei de teatru «Gașpar Grațian, Domnul Moldovei». 4. Eroul preferat al lui Zaharia Stancu — Inactiv (presc.). 5. Nicolae Cobîlcescu — Poet, autorul volumului «Dincolo de mine însumi» — Șterg. 6. Cristofor Columb și Ușakov — În pagini. 7. Adrian Maniu — Aici (pop.) — Strigă pe Ana. 8. «Emisiune» T.V. de control — Scriitor, autorul «Schiței în pantaloni scurți. 9. În Bihor — Localitate în URSS — Ion Alexandru. 10. Autorul volumului de versuri «Albatrosul ucis» — Autorul romanului «Singur pe lume». 11. Alexandru Lăpușneanu — Cîntată în pastelurile lui Alecsandri și Coșbuc — Mama. 12. Scriitorii lucrează pe manuscris — Dramaturg, autorul biografiei lui Ștefan Braborescu și a volumului «Teatru». Cuvinte rare: Oan.

MUZICĂ

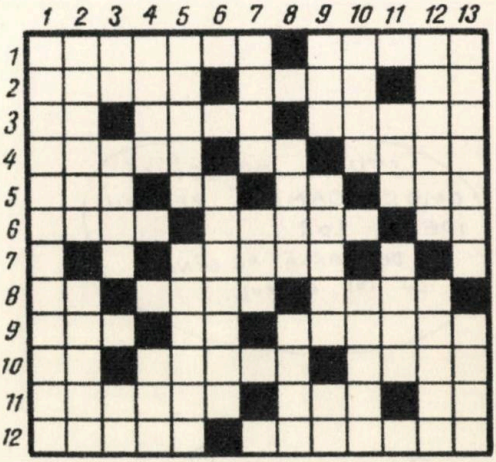

ORIZONTAL: 1. Tematic — ...și antitematic. 2. S-o atîrni! — Personaj din opera lui Borodin — Nota redacției. 3. George Iliescu — Instrumente muzicale clasice — Lacul lebedelor. 4. «...lui Figaro» de Mozart — În parodie — În cor, cei mai puțini. 5. Aduce somnul — Luca Elena — Articol posesiv — 6. A — G — Erotici. 7. Lied — OIM — R — D. 8. G — Iamc — Concert din muzică de Bach — În alăută. 7. Violonist român. 8. Foc pe margini — Tempo muzical — Fetele la șezătoare. 9. Țară folclorică — În doine — Compozitorul operei «Castelul lui Barbă Albastră». 10. Aurel Vlaicu — Inspiră sentimente de venerație — Instrument fără coarde și clape. 11. Instrumente populare — Nume de fată — Zaharia Vlad. 12. Arta vechilor greci — Cîntăreață română de operă.

VERTICAL: 1. Cu muzica de colo, colo (pl.). 2. Breasla compozitorilor — Instrumentul rapsozilor populari. 3. Cîntă — Nume de fată — Poftește. 4. Sport nautic — Punct cardinal. 5. Concert dat de formația «Madrigal» — Nelipsită lui Enescu și Menuhin. 6. Cîntă dragostea. 7. Compoziție muzicală cu caracter liric — Organizație internațională a Muncii. 8. Maci amestecați — A cere repetarea cîntecului. 9. Teatrul de Operă și Balet — Instrument popular — Irina Răchițeanu. 10. Din Țările Arabe — Coleg (reg.). 11. Spălat (pop.) — În ortografie. 12. Compozitor român, autorul suitei «Impresii din copilărie» — Instrumentul lui Barbu Lăutaru (pe.). 13. Muzicienii — Plantă exotică. — Cuvinte rare: Iamc; Kave.

DIN ISTORIA FILMULUI ROMÂNESC

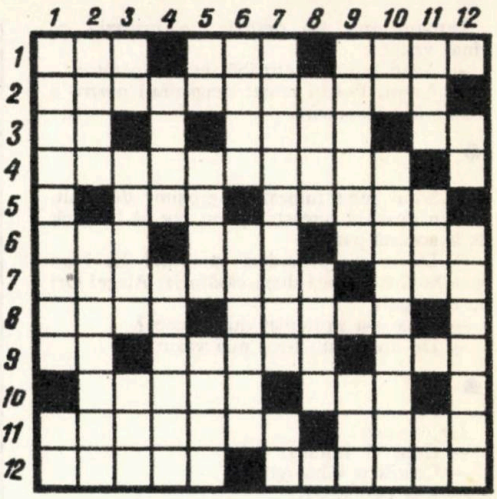

ORIZONTAL: 1. Personaj din filmul «Moara cu noroc» — Film românesc realizat în anul 1927, după scenariul lui M. Filotti — Cinematograf în București. 2. Film turnat în 1928 după scenariul lui Jean Georgescu (2 cuv.). 3. Dar — Mape amestecate (sing.). — Mihai Eminescu. 4. O producție a «Filmului de artă Leon Popescu» din 1913, scenariul și regia de Haralamb Lecca. 5. Organism O.N.U. — Comandă aripioarele și profundorul avionului. 6. Arnold N. Ridley — Organizația Statelor Americii — «Pepiniera» artiștilor de teatru și cinematograf. 7. Scăunele — Ecou nesfîrșit. 8. Se văd pe ecran — Evidențiez prin peliculă. 9. Notă muzicală — În empirism — Apuc. 10. Film în grădină — «Îmbărbătare» în filmul Războiul Independenței. 11. «...București», film al regizorului Ion Șahighian din 1934 (2 cuv.) — Gaz incolor. 12. Film realizat după o nuvelă a lui I. L. Caragiale în anul 1924, cu scenariul semnat de Jean Mihail — Film după scenariul lui N. N. Șerbănescu (producție «Pan-Film» 1928).

VERTICAL: 1. Dramă sentimentală, una din primele realizări cinematografice, 1911 (2 cuv.) — Stela Popescu. 2. A povesti un film — O producție «România-Film», după o dramă a lui I. L. Caragiale (1928). 3. Posezi — Personaj din filmul «Zorba Grecul» — Leac fără căpătîi. 4. Fără vedere — Continuată tradiția filmului. 5. Lucian Raicu — În filmele cu Charles Chaplin — Pe biletele de cinema. 6. Ion (reg.) — «Răzbunătorii» și «Lunga vară fierbinte» (sing.). 7. În loc de Gaudeamus Igitur — Anton Pann. 8. Roman de Ion Slavici — Regizor român. 9. Filmul minerilor din 1929 — Revistă. 10. În centrul mirei (sing.) — Unul din filmele anului 1928, al regizorului Marin Iorda (3 cuv.). 11. Creangă poetică — Și așa mai departe — Unitate de măsură. 12. Eră — Film românesc după un scenariu de Titus Popovici. Cuvinte rare: Amap; Mpiri.

ARTĂ PLASTICĂ

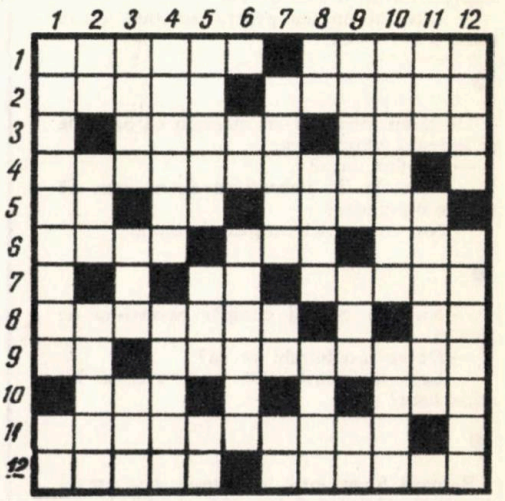

ORIZONTAL: 1. Autorul tabloului: Adorația păstorilor — Pictor român, autorul tabloului «Alexandru Odobescu». 2. Cu erorile de tipar — Autorul tabloului «Peisaj cu figuri». 3. Băi pentru copii — Sculptor, autorul lucrării în lemn «Răscoala». 4. Tot ce-i aparține lui Brâncuși. 5. Rafael Alberti — Apucă — Satisfacție neîmplinită. 6. Pictor clasic român, autorul uleiului «Petrecere cu lăutari» — În tabloul «Fată torcînd»— În fine, citit. 7. Vocale duble — În biberon. 8. A pictat tablourile «Cherhana» și «Bărci pe lagună» — De studiu sau calendaristic. 9. Tudor Dan — Autorul picturii «Familia lui Vasile Alecsandri». 10. Epoci — Haotici în interior. 11. Pictor clasic, autorul picturii «Andreescu la Barbizon». 12. Sculptor, autorul lucrării în lemn «Țăran» — A sculptat în marmură «Ghimpele».

VERTICAL: 1. Autorul tabloului «Haman implorînd iertarea Esterei» — Grigore Lupu. 2. În pictură — Creanga lui Eminescu — A accepta o idee. 3. Autorul «Peisajului venețian» — Cloșca cu pui de la Pietroasa — În fotografia de expresie. 4. Produs al etanului — Selecționează picturi. 5. Filmul regizoarei Bostan — Artiști pricepuți — Olga Adam. 6. Pronume — Cuptoarele de calcar (2 cuv.). 7. A pictat tabloul «Terasa Oteteleșeanu» — În acuarelă — Emil Ulmu. 8. Pe marginile muzeului (sing.) — Găzduiește Muzeul Unirii — Ca tablourile în expoziție. 9. Studiez la Belle Arte — În peisajele lui Grigorescu — Cod gol. 10. Flori căutate de albine. — Partener de corridă. 11. În Eneida — Autorul tabloului «Femeie în albastru». 12. În orașul de pe Mureș — Pictor român, autorul picturilor «Vas cu margarete» și «Curte cu rufe». Cuvinte rare: Satis; Aot.

IANCU ALEXANDRU

GLUME, GLUME...

Într-un oraș s-a deschis un magazin cu vînat viu.
— Aveți iepuri? întreabă un cumpărător.
— Avem. Poftiți arma: magazinul nostru a trecut la autoservire.

●

— Soțul meu fumează îngrozitor de mult. Mereu deschid fereastra și nu pot să-l dezvăț de la această patimă.
— De ce nu procedezi ca mine? Eu i-am spus hotărît, îndată după căsătorie: Alege! Ori eu ori țigara!
— Și ce s-a întîmplat după aceea?
— De atunci nu l-am mai văzut...

●

La examen:
— Cum vă numiți?
— Costescu Gheorghe.
— Dar de ce rîzi?
— Mă bucur că am răspuns cu bine la prima întrebare.

●

— Dragă prietene, mi-am uitat banii acasă, împrumută-mi o sută de lei.
— Uite, ai un leu pentru autobuz, du-te acasă și ia-ți banii.

●

Un țăran intră într-un magazin cu pijamale și întreabă vînzătoarea:
— Ce sînt astea?
— Pijamale. Te îmbraci cu ele noaptea. Să vă dau o pereche?
— Nu, eu noaptea nu plec de-acasă.

●

— Nu știu ce să-i cumpăr nevesti-mi de ziua ei.
— De ce n-o întrebi pe ea?
— Lasă insinuările! De unde vrei să iau atîția bani?

●

Bernard Shaw intră în frizerie și se așează pe scaun. Frizerul îl întreabă, amabil:
— Cum doriți să vă tund?
— În liniște!

●

— Frumoasă domnișoară, ori de cîte ori te văd, îmi spun: Și nu ne duce pre noi în ispită.
— Iar eu, cînd te văd, îmi spun: Ci ne izbăvește de cel rău.

În fața unei adunări de două mii de lucrători, președintele Comitetului de fabrică anunță:
— Prin introducerea și aplicarea tehnicii moderne, noi ne aflăm astăzi în situația fericită de a scurta timpul de muncă, de aceea începînd cu luna viitoare vom lucra numai miercurea.
După un val puternic de aplauze, se auzi o voce:
— Dar în fiecare lună?

●

— Draga mea, chiar mîine ne vom duce la mama ta și-i vom vorbi despre dragostea noastră, tăinuită pînă acum.
— Bine faci, dragule, mama de mult așteaptă momentul acesta.

●

Vasul se scufundă. Cîrmaciul își salvează pasagerii: îi apucă de păr și-i aruncă în barca de salvare, care venise în ajutor. Deodată, înaintea lui apare un cap complet chel. Cîrmaciul strigă furios:
— Acum n-avem timp de glume, întoarce-te cu capul!

●

Înainte de începerea meciului de box, antrenorul se apropie de boxer, care se află în colțul ringului, și-i spune:
— Să știi, n-am vrut să-ți spun pînă acum, de data asta sînt însă obligat. Și, arătînd cu degetul spre adversar, continuă: Săptămîna trecută, l-am văzut cu nevastă-ta la braț.

●

Doi inși stăteau la masă într-un bar. Unul se uita mereu la cuier. La un moment dat, celălalt îl întreabă, intrigat:
— Ce te uiți mereu la cuier?
— Vreau să știu cît timp va sta paltonul meu acolo. Pe-al tău l-au furat acum o jumătate de oră.

●

— Tată, ce înseamnă etică? întreabă Anișoara.
— Etică? Cum să-ți explic eu ție? Să zicem, de pildă, că la noi la prăvălie și-ar uita cineva portmoneul cu o mie de lei. Eu trebuie să mă gîndesc multă vreme ce să fac: să tac din gură, căci nu văzuse nimeni, ori să împart banii cu vînzătoarele? Vezi, asta-i etica.

Culese de TEODOR HOLBAN

femina

ALMANAHUL LITERAR 1971 vă prezintă

prin ANETA DUMITRIU

MODA '71, CHEIA UNUI ÎNTREG DECENIU

«MAXI» SAU NOSTALGIA FEMINITĂȚII PIERDUTE

În mai 1968, la Paris, un grup de fete și băieți, purtînd doar «blues jeans» și pulovere și atestînd o virtuozitate a armoniei și o inventivitate aproape perversă, tulbură ierarhia valorilor în modă, declanșînd un fenomen de-o verosimilitate greu de acceptat.

«Uniforma» sau, mai exact, îmbrăcămintea, după o anume linie de modă, creată chiar și de o celebritate, este total respinsă; iar creatorii de modă, considerați seismografi sensibili ai instabilității feminine, intră într-o competiție fără precedent: cu creația sau, mai bine spus, cu fantezia fiecăruia.

Din momentul în care *fiecare individ își descoperă însă «vocația» de a se îmbrăca, moda începe să devină un joc bizar.* Un joc *în care totul e posibil, în care marii croitori aduc cel mult un element, în care coexistă mai multe mode, în care stilurile sînt într-un permanent contrast, în care se întîlnesc alături modele șocant de îndrăznețe și altele foarte pudice, unele cu adevărat «cibernetice», alături de altele nostalgice, și semănînd leit cu ale bunicii, modele exotice descinse din India, Afganistan sau Arabia* sau altele din folclorul românesc sau unguresc.

Și atunci are loc o înfruntare cu adevărat acerbă: pe de o parte MARII CREATORI DE MODĂ cu zîmbete care abia reușeau să acopere scrîșnitul de dinți, înarmați cu cele mai fantastice și convingătoare argumente, care ascund fabuloase afaceri, lansînd într-o unanimitate prea ciudată «MAXI», pe de altă parte femeia gata ca întotdeauna să accepte noutatea. Așa încît în saloanele caselor de modă, în marile și măruntele reviste feminine, la televiziune, un singur cuvînt de ordine: MAXI. El trebuia să învingă, să recupereze uriașele pierderi cauzate de mini și de prea vremelnica modă «îmbrăcați-vă cum vă place». Și într-o perioadă relativ scurtă s-a desfășurat o adevărată luptă diplomatică.

La început cînd alături de mini s-a pronunțat maxi, opțiunea era limpede: mini. Apoi, au urmat întrebările: «De ce doar mini»? «De ce doar maxi»? Mai bine amîndouă. Și iată-ne acum, puțin cam obosite, luîndu-ne, nu fără regret, adio de la fusta scurtă, cea care ne-a întinerit cu mulți ani, alegînd doar între *midi* (cu genunchiul acoperit), *maxi* (pînă la jumătatea pulpei) și — de ce nu? — *super-maxi* (acoperind în întregime piciorul).

În acest context, moda își îngăduie să vorbească, celui care vede în ea o reflectare a mutațiilor sociale, despre psihologia feminină din deceniul al 8-lea al secolului XX.

Prin «*mini*», femeia a dat bărbatului o lecție excelentă. Ea i-a dovedit că nu-și *descoperă picioarele doar pentru a-l atrage pe El, ci pentru că are dreptul de a se arăta așa cum este, nu ca obiect estetic, ci ca subiect pe același plan cu bărbatul.*

Iar acceptarea fustei «*maxi*» descoperă una din fațetele firești ale aceleași femei moderne, dinamice.

Ea se vrea adesea anacronică, fragilă — în stil «maternelle» — asemenea bunicii sale. «Maxi» vorbește despre un fel de *regresie simbolică într-un*

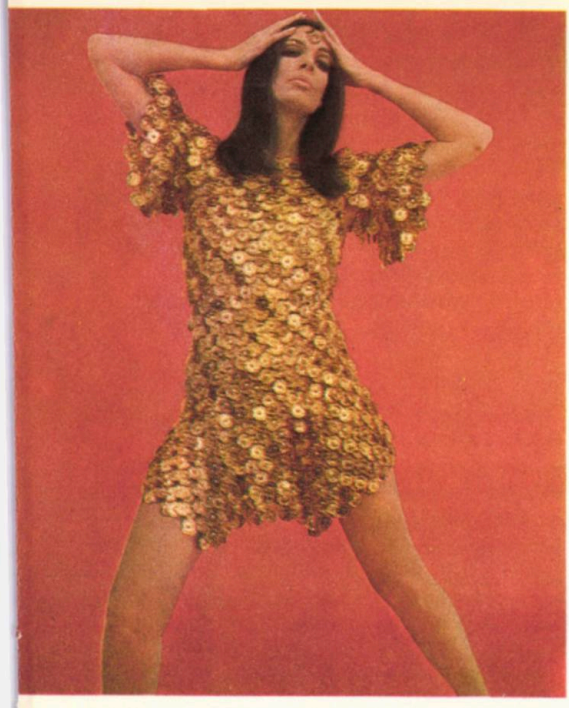

Creație Pacco Rabane — preferata vedetelor

trecut «*mitic*», *dinaintea emancipării*, după cum spunea sociologul francez H. Duvihnaud.

Dar «maxi», în fond, minunat iarna, rămîne încă mai mult o formulă de deghizare, decît o îmbrăcăminte purtabilă.

În sfîrșit, există «*midi*», îmbrățișat mult la ora actuală. Este lungimea care convine femeii mai puțin bătăioase, a timidei urmărite deopotrivă de spaima de a fi prea excentrică și de a rămîne în afara modei. Formula, fiind de compromis, este cu mult mai puțin interesantă.

ADIO, DRAGI TABU-URI!

Să ai un stil, personalitate în felul de a te îmbrăca, reprezenta, pînă mai ieri, o aspirație.

Astăzi femeile, mai ales cele tinere, refuză să se închidă într-un singur stil. Prin îmbrăcăminte, ele încearcă să se arate, așa cum și sînt, cu infinite fațete. Formulele fiind practic limitate, s-au răsturnat regulile, s-a spus adio canoanelor. Și tot ceea ce acceptasem ca pe ceva de la sine înțeles, acele tabu-uri ale modei pe care începusem să ni le însușim încă din adolescență au căzut. Cel puțin pentru moment.

Femina

Pantalonul nu se mai poartă doar în vacanță sau în week-end, ci dimineața, după-amiaza sau seara. Și, bineînțeles, și în week-end. *Fustele* și *bluzele*, recomandate doar pentru dimineața, se pot îmbrăca și seara. «*Carourile*-imprimeu» pentru o vestimentație sport — se poartă cu succes seara, iar vaporoasele rochii de seară împrumută linia cămășilor de noapte.

Femeia acestui deceniu alternează cu nonșalanță *compleul tunică-pantalon* într-o versiune foarte masculină, cu *rochii fluide* și *foarte transparente*, își «ornează» hainele cu elemente de un exotism cules din 1001 de nopți, poartă fuste multicolore de gitană (pentru aceasta își supraveghează cu severitate silueta), își înfășoară umerii în imense șaluri și «gustă» imponderabilul Selenei, prin rochii animate de discuri și pompoane în formă de Lună.

Cordoane din metal alb sau în culoarea fierului, fîșii din piele combinate cu lanțuri metalice, paftale, catarame geometrice, coliere de metal și șiruri

Nu doamnelor, stilul clasic n-a murit. Arborați-l fără grijă. Cu adaosuri din linia de ultimă oră, e viabil fără a da notă de demodat

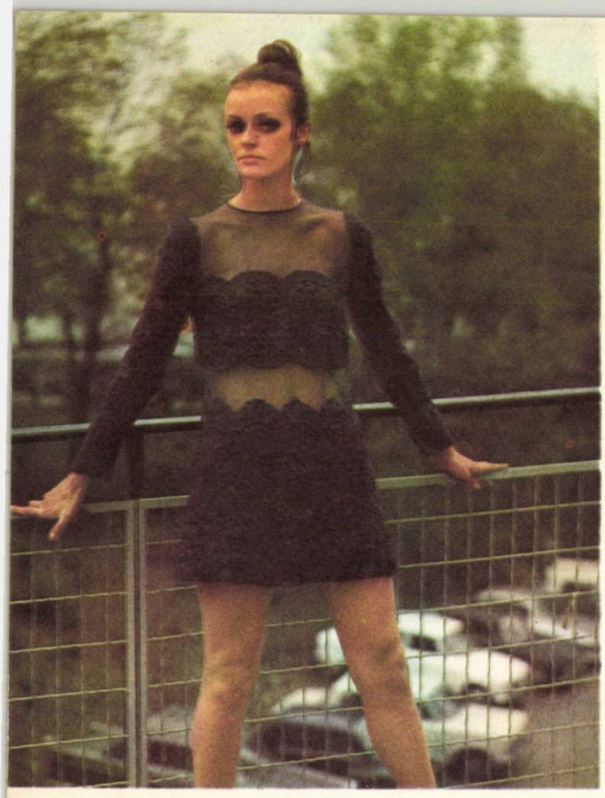

Fantezie în... albastru

Picourile perpetuu moderne

lungi, căciulițe din tricot sau blană, minuscule manșoane tot din blană, fulare și eșarfe lungi cizmulițe cu vîrful și tocul patrate, sînt doar cîteva din numeroasele accesorii ale modei anului 1971.

Iar în căutarea noutății în materie de colorit, apare puțin istovul, o revenire la negru (culoare dominantă), la nuanțe de brun și gri, roșu și verde închis. Și apoi culorile calde, rafinate, în armonii ce strălucesc parcă în surdină. O întreagă gamă de rozuri ajungînd pînă la mov, de ivoar pînă la maro, încălzite de oranj și de gri.

DOMNILOR, PUTEȚI IUBI CULOAREA?

Febra, care a făcut să explodeze termometrul modei feminine, nu a putut să nu contamineze și pe cea masculină. Și totuși, mai sobri, bărbații își modifică cu greu opinia în privința costumului; e vorba despre bărbatul de vîrstă *mijlocie*, și nu de adolescentul dornic să se deghizeze vestimentar pentru a atrage atenția. De aceea, lăsînd ca linia să evolueze lent, în detalii mai ales, creatorii de modă masculină încearcă să redea bărbaților un apetit nou: *acela al culorii*.

M. Fisch, un londonez celebru, cîștigător al renumitului trofeu de modă, cupa «Tiberius» (la care au aspirat printre alții Pierre Cardin și Yves Saint-Laurent), în interviurile pe care le acordă, vorbește pînă la extenuare de oboseala culorilor închise, de monotonia modei masculine.

În toate colecțiile din marile centre ale lumii s-au lansat zeci de modele în culori luminoase, melanjate, în tonuri deschise de gri, bronz, verde sau bleu. Și, pentru că bărbatul manifestă încă o adevărată opoziție în fața culorilor calde, considerate feminine (pentru a-i captiva și obișnui), s-au aruncat pe piață accesorii într-o adevărată risipă de culori vii.

Linia în sine a costumului, în mare, rămîne, cum aminteam, aceeași, *Se accentuează* doar linia mulată pe corp. Haina, mai ales, tot mai ajustată, cu talia accentuată, subliniază silueta subțire și prelungă. Iar pantalonul devine atît de strîns pe corp, încît i se suprimă buzunarele.

*

Nu, nu știm cum va arăta haina viitorului. Atîta vreme cît omul se bucură de ceea ce e frumos, atîta vreme cît fantezia nu l-a părăsit, moda reprezintă prin însăși prezența ei, o dimensiune prin care el se poate măsura și exterioriza, prin care se poate cunoaște pe el însuși.

Fotografiile color sînt realizate de către *Tony Vryonakis*, Paris, în exclusivitate pentru *Almanahul Literar 1971*

Rochie de seară. Sociologii spun că, purtînd rochii transparente, femeia redevine (conştient) un obiect de posesiune

Rochie «midi» dintr-o stofă plină

Fantezie şi în... alb

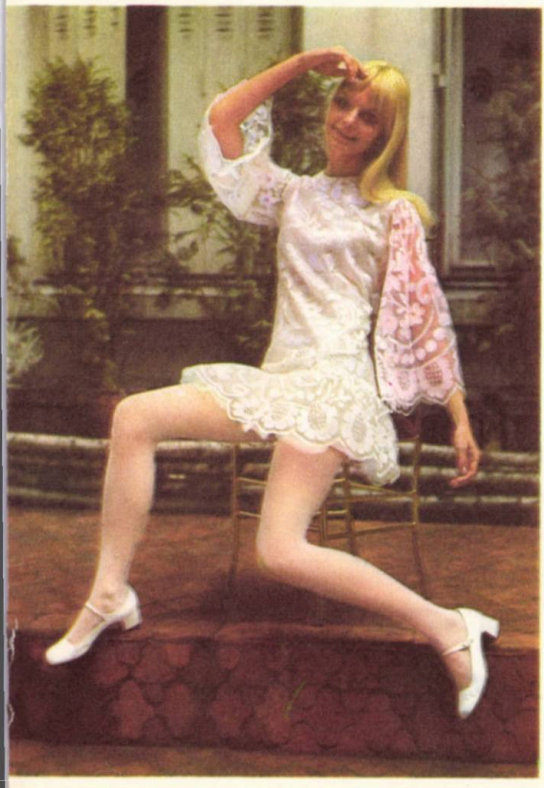

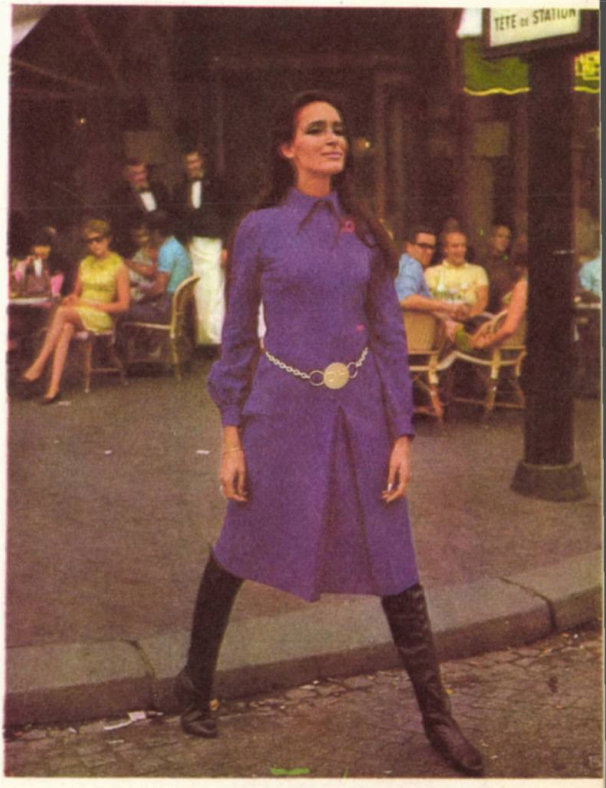

Imponderabilitate, sobrietate, îndrăzneală — rafinată fantezie într-o singură rochie de seară

Cel mai modern imprimeu în moda masculină: carourile

Florile stilizate în imprimeu rămîn o dominantă a modei actuale

O rochie a cărei linie sugerează mişcarea

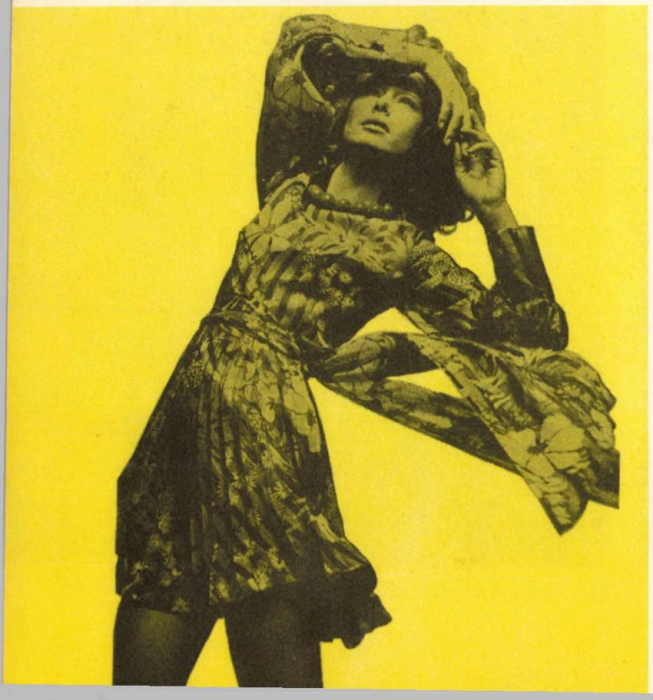

O cuminte rochie de zi, care capătă o alură insolită prin ingeniosul buzunar croşetat. Observaţi asemănarea cu traista ţărănească, iar motivul ne aminteşte de asemenea plastica populară

«Mini» şi «maxi» — abordaţi-le deopotrivă!

Scandalosul stil Courrège în cea mai nouă versiune

Linia de croială a acestui costum subliniază armonios silueta bărbătească.

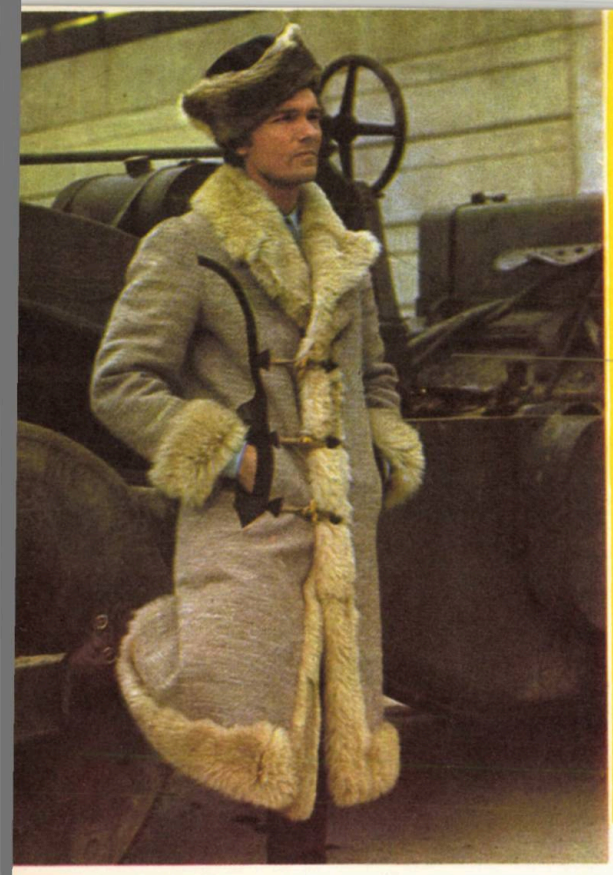

Pentru iarnă un maxi-mantou căptușit cu blană

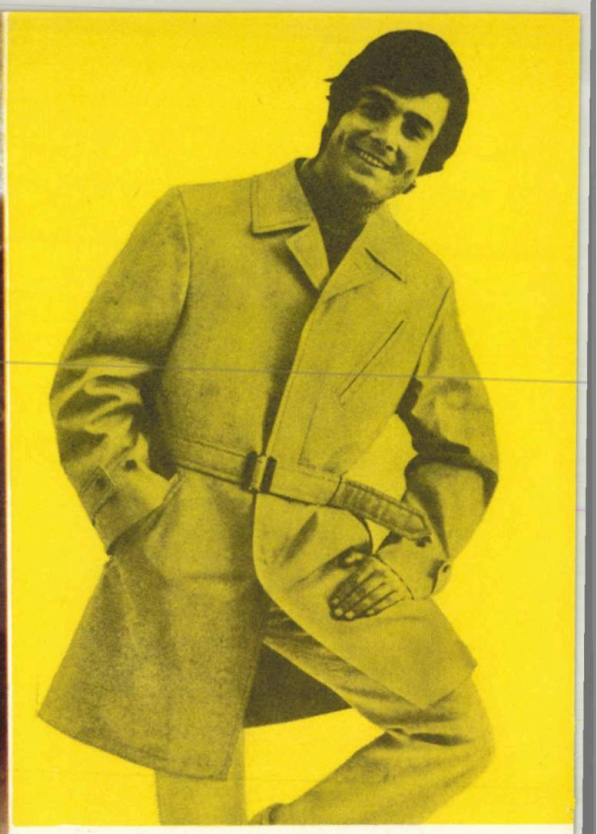

Trench-coot-ul stil sport, indispensabil în garderoba unui domn, își păstrează linia devenită clasică

Folclorul românesc a intrat în moda curentă. Iată două modele originale prezentate la Salonul Modei din Paris

... sau o scurtă din blană naturală ori sintetică

Adolescentele preferă, iubesc cu orice preț, negrul

La prima vedere, nimic nou. În fond, există un echilibru între paltonul «midi» și pantalon, marcat de culoare. Pentru iarnă, se caută culorile luminoase, solare

Noutatea, la acest complet fustă-redingotă, constă în faptul că materialul redingotei este înflorat, răsturnînd astfel tradiția

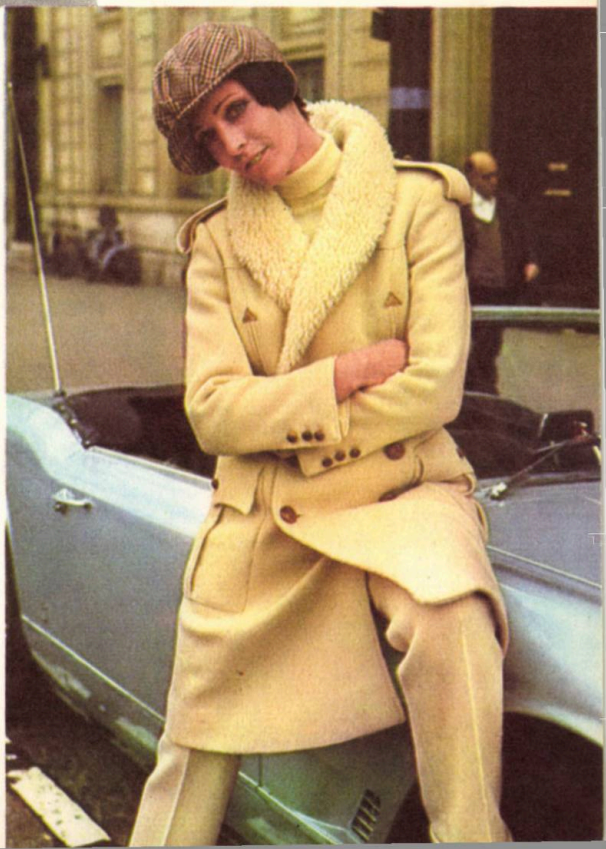

Femina

Ținută vestimentară tip 1971

Ansamblul fustă-taior în plină metamorfoză.

Rochie în stil «gitane».

Un ansamblu foarte actual: pardesiu și pantalon din același material

În lumea copiilor, moda se joacă şi ea. Cu imprimeurile dominante: carourile, ecosezurile care amintesc şotronul, ţintarul, dominoul...

...buline şi picouri care amintesc şi ele jocurile, desenele, fantezia copilăriei

ACTORII și MACHIAJUL

în prezentarea OLGĂI TUDURI

Fără pretenția de a fi primit — și totuși, de ce nu? — în parnasul celor șapte arte, *machiajul* este totuși o «artă». Nu numai pentru faptul că înregistrează mode și curente, că are o tehnică a lui, că solicită gîndire creatoare și cultură, dar el are și o evoluție în timp ca oricare dintre arte. Intim legat de teatru, ajunge la «epoca lui de glorie», la un vertiginos crescendo și o maximă rafinare odată cu cinematograful; iar în ultimul deceniu coboară de pe soclul scenei și al ecranului, invadînd, cu drepturi depline, străzile, devenind «bun de larg consum», farmecul femeii moderne.

DE LA RUDOLF VALENTINO LA JEAN-PAUL BELMONDO
DE LA GRETA GARBOLA BRIGITTE BARDOT

De cînd este cunoscut machiajul?

În teatrul antic, se purtau *măștile*, adecvate rolurilor. La romani, în sec. I e. n. scena era dominată de un solist: *pantomimul* care mima, cînta, dansa

RUDOLF VALENTINO

JEAN-PAUL BELMONDO

POLA NEGRI

în același timp și care încarna întreaga acțiune. Gestul ține locul cuvîntului, trăsăturile feței n-aveau importanță. Cu timpul, numărul actorilor se înmulțește, se îmbracă aceleași vestminte care se poartă și pe stradă, iar rolurile feminine nu mai sînt jucate de bărbați, ci chiar de către femei. Aceasta este o mare noutate pentru teatru, trezind în susținătorii și admiratorii lui, furioase împotriviri ori grandilocvente aprobări. Și, se pare, că de acest moment depinde apariția machiajului. Documentele ne spun că artiste ca Arbuscula, Cytheris, Dyonisia, Phaela, Vocantia, vestite prin frumusețe, prin talent, și mai ales prin reclama scandaloasă pe care o întreținеau în jurul lor, erau plătite cu sume fabuloase (starurile Hollywoodiene nu sînt deci atît de originale!!) Aveau de asemeni un ritual foarte complicat pentru păstrarea frumuseții și cheltuiau, fără îndoială, foarte mult pentru balsamuri, pudre, uleiuri, (sînt binecunoscute rafinamentele cosmetice ale romanilor). Actorii și-au dat seama că distanța estompează trăsăturile, și foloseau fardul, pentru a le accentua. Realismul teatrului antic, chinez, s-a resfrînt și asupra fardului de scenă, care se aplica în asemenea măsură, încît, ajungea un adevărat tatuaj. Și totuși, bătrîna Europă este cea care dă «identitate» machiajului de teatru. Figura, capătă valoare în jocul de scenă, avînd rolul de a exprima vîrsta personajului, calitățile sufletești, anumite stări psihice etc. Atunci s-a recurs la acest alias — machiajul. A apărut machiajul de compoziție cu trăsături, linii și culori diferite, pentru eroii pozitivi și cei negativi, cu o plastică a lui, foarte individualizată.

GARRY COOPER

Progresul machiajului este discret legat de progresul artei, al ştiinţei, (mai ales al chimiei) şi al tehnicii. Lumina electrică, folosirea ei în teatru şi apoi cinematograful, au schimbat şi factura machiajului, îmbogăţindu-l cu subtilitate de la actor la actor, de la un rol la altul, de la o personalitate la alta, de la o epocă la alta. Cinematograful a înlocuit extrem de repede o vogă cu alta, a creat «genuri», a lansat «tipuri» (à la Garbo, à la Marlene Dietrich, à la B. B. .. etc. etc.). S-ar putea scrie o istorie a machiajului din ultimele decenii, numai privind fotografiile vedetelor de cinema. Începînd de la ochii languroşi, cu nimb negru, şi buzele «inimioară», — stilul protagonistelor filmului mut — şi pînă la machiajul «natural», mai sofisticat, al star-urilor ori anti-star-urilor de azi, s-a parcurs un drum lung. Drum în care fardurile şi produsele cosmetice au devenit o industrie dintre cele mai rentabile şi mai dinamice, rivalizînd cu cea de automobile. Pulsul aprecierii de către public a unei vedete se poate constata în momentul în care, adoptarea ei, este concomitentă cu imitarea genului pe care-l lansează.

Întrebarea este dacă succesul «genului» se datorează unei idei fericite, unui machior talentat, sau faptului că răspunde gustului momentan al publicului. Iar publicul, acest copil răsfăţat, se plictiseşte repede, detestă încremenirea, are mereu nevoie de altceva, de alte chipuri şi de alţi idoli. Este gata, la prima apariţie diferită de ceea ce era obişnuit, să-şi renege idolii vechi, pentru a-i slăvi pe cei noi. A fost o epocă cînd femeile erau nebune după Rudolf Valentino, «Fiul şeicului» cu ochii profunzi, cu linia feminină a buzelor şi părul pomădat. Azi, cel mai talentat actor, machiat cu un fond deschis, aproape alb, cu ochii încercuiţi cu negru şi buzele vizibil fardate, ar stîrni rîsul, ironia şi persiflarea usturătoare a contemporanelor noastre. Cîţiva ani mai tîrziu, aceleaşi femei oftau după Garry Cooper, eroul cu pielea bronzată, care, cu un surîs dispreţuitor pe buze, permitea în «Bengali» să i se înfigă sub unghii aşchii de bambus.

Machiajul face progrese, iar gustul publicului evoluează (mai exact şi unul şi celălalt) spre eroul infailibil, care poate fi seducător şi cu tenul biciuit de intemperii.

De la Rudolf Valentino, la Jean-Paul Belmondo, s-a străbătut nu o epocă, ci epoci. Cu patruzeci de ani în urmă, acest înzestrat actor cu nasul proeminent şi turtit, cu buze groase, ar fi trebuit să-şi aleagă altă meserie. Ce fac artiştii machiajului corector, cu un astfel de fizic? Nu se ating de el, căci place publicului. E urîţenia expresivă, e talentul, e inteligenţa care se impune.

Pe timpul filmelor mute, eroina întruchipa femeia acelei epoci privită între două alternative: mamă-gospodină, sau obiect de lux. Totul avea o notă artificial, căci ea nu avusese încă ocazia să-şi manifeste veritabila-i personalitate. Iar mai tîrziu îşi ia un aer de mister. Greta Garbo, «Divina», întruchipa pe ecran tipul eroinei spiritualizate, enigmatice, fascinante. Cu părul scurt, cu ochii uşor subliniaţi, gene rimelate, lungi, care fac privirea languroasă. Tenul alb, marmorean pudrat cu pudră foarte deschisă. După propriile-i declaraţii — printre puţinele pe care le-a făcut — pudratul Gretei Garbo dura un ceas Fondurile de ten erau încă în faşă şi, pentru a evita aspectul făinos al feţei, ea avea o tehnică pe care o exercita ca pe un ritual. Aplica pudra, o ştergea cu puful şi o aplica din nou pînă cînd adera la piele şi devenea invizibilă.

GRETA GARBO

Această extraordinară femeie care a avut curajul să nu îmbătrînească, sau care nu a avut curajul să se vadă cu riduri în jurul ochilor şi obrajii căzuţi, a fost un mister în care n-a pătruns nici publicul, nici ziariştii. A fost un gen, dar n-am aflat prea mult cum şi-l făcea.

Cînd vedem fotografiile Brigittei Bardot, aflată în plin soare la Saint Tropez, cu un foarte mic costum de baie, cu picioarele goale şi părul despletit care nu este decolorat recent, lăsînd să se zărească un centimetru din culoarea iniţială nu putem să nu ne gîndim la cît de mult s-a schimbat gustul publicului. V-o puteţi închipui pe Greta Garbo semi-goală, cu părul în vînt şi o droaie de jurnalişti în jurul ei, care să-i comenteze pe coloane întregi dragostea, divorţurile, simpatiile şi prieteniile?

Este absurd. Dar pînă la idolul feminin al zilelor noastre, spectatorii au mai apreciat şi artistele de avangardă tunse băieţeşte, cu pleoapele mult fardate şi o mică guriţă machiată.

Adoptarea părului scurt la femei, această frizură practică, a echivalat cu un gest de independenţă. Se pare, că cele care şi-au tăiat primele părul, erau şoferi la ambulanţele Crucii Roşii în primul război mondial.

Femeia începe să lucreze, să adopte meserii, care erau destinate pînă atunci numai bărbaţilor, şi cu un oarecare spirit de frondă, începe să-i imite. Ceva mai tîrziu se adoptă în coafură părul semi-lung, ceea ce corespunde cu lansarea pe piaţă a sistemului de ondulaţie permanentă. Vedetele lansează părul semi-lung, sau flou, ori în bucle. Moda, este a eroinelor senzuale, gen Joan Crawford, Jean

MARLENE JOBERT

Harlow etc. Buzele capătă prim-plan în fardarea feței, fiind dovada binecunoscută a tipului senzual. Apare genul «vamp» al femeii fatale a cărei întruchipare este *Marlene Dietrich*. Sprîncenele se subțiază, genele sînt încărcate cu rimel, (rimelul constituie o noutate în machiaj, apărut prin 1925). O scenă tipică de machiaj în magnificul «Înger albastru». Marlene Dietrich își aplică pe gene, rimel amestecat cu salivă. Felul cum se aplică rimelul pe gene poate schimba complet expresia ochilor. Pentru o ingenuă, în raze egale în jurul ochilor, ceea ce dădea o expresie de ochi naivi, ca al păpușilor, iar pentru o vampă, — genele se periau oblic, spre colțul extern al pleoapelor, creînd iluzia de ochi migdalați și plini de mister. Astăzi, am ajuns să facem ierarhizări în machiaj, ca și în plastică, ori literatură: — un tip de avangardă, tip clasic, concepție modernă, extravaganță. Un tip devenit clasic: Michéle Morgan, care întruchipează cu distincție și prestanță, femeia de peste 40 de ani. Ea reprezintă o noutate sociologică, o psihologie, căci acum cîteva zeci de ani, la această vîrstă, o femeie nu mai conta!

DAR MACHIORII?

Am avut ocazia să fiu invitată, în 1969, la Paris, în locuința machiorului, cu renume mondial, *Arakelian*, personalitate reprezentativă a acestei profesiuni, (o îmbinare de artă, de știință și tehnică). Mi-a oferit să citesc cîteva din sutele de scrisori primite de la celebre vedete ale teatrului și filmului mondial, prin care își exprimau sentimentele lor de prietenie, de apreciere și recunoștință, de admirație pentru el. De felul cum jonglează acest mare artist cu umbra și lumina, a depins nu odată, succesul lor. Pe lîngă o cultură solidă, — absolut necesară, mărturisește Arakelian, ca să cunoști exact personajele care vor fi puse în scenă — machiorul este și un mare psiholog care știe să adapteze personalitatea actorului la rol. S-a spus că «nasul Cleopatrei a schimbat fața lumii». Tot astfel, o umbră pusă de Arakelian, acolo unde trebuie, a creat numeroase tipuri de vedete.

Cînd citim genericul unui film, atenția noastră este atrasă de numele regizorului și al vedetelor, și rareori reținem unul din ultimele de pe listă, acela al machiorului. Și totuși, acești veritabili artiști au — la reușita unui film — un aport mai important decît ne închipuim.

CUM SE CREAZĂ UN TIP?

Un tip fizic personal, este un ideal al fiecăreia dintre noi. Produsele cosmetice, creațiile machiorilor ne ajută. În plus, mai există modelele «gata» găsite cu ușurință pe ecranele sălilor de cinema, ori pe scenele de teatru. Totul e să știm să preluăm, să vedem dacă «ne merge», stilul Marlene Jobert, ori Monica Vitti. Dar ele cum și-l creează? Un stil

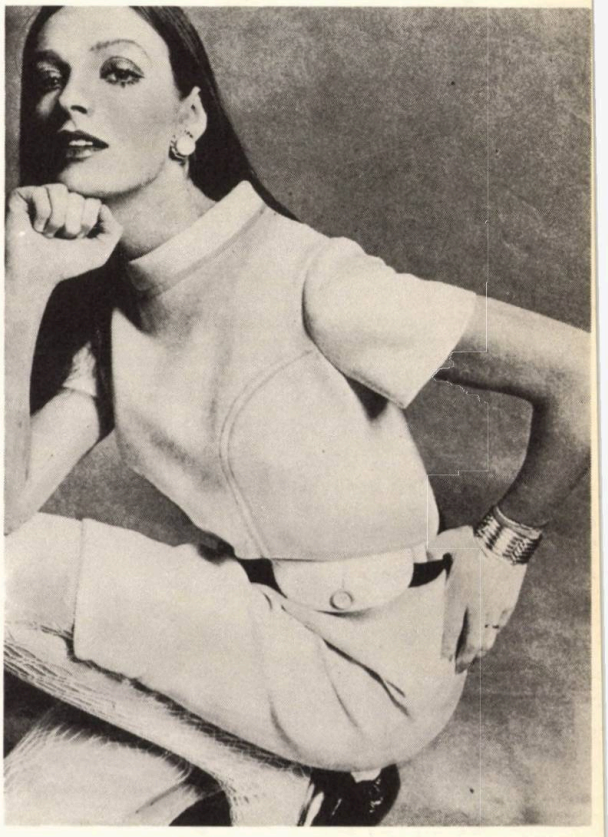

MARIE LAFORÉT

MONICA GHIUȚĂ

pentru scenă (ecran) și altul în viața de toate zilele și care, totuși, să se corespundă?

Mă adresez Monicăi Ghiuță, această tînără actriță, care, după părerea mea, a găsit secretul și echilibrul machiajului ei.

— Monica, în viața de toate zilele abordezi o față aproape nemachiată, iar părul foarte ușor coafat. O indiferență, o lipsă de interes, sau rezultatul unei autoobservări?

— Pun foarte mult preț pe îngrijirea pielii și a părului. Mă demachiez de două ori pe zi, chiar cînd nu mă machiez pentru scenă sau pentru film, ca să-mi curăț obrazul. Dimineața îmi fac o pulverizare cu apă minerală, după care aplic o cremă de zi protectoare și hidratantă. De două ori pe lună, fac un tratament cosmetic. Îmi perii părul de două ori pe zi și îl spăl săptămînal.

— Cum ai ajuns să-ți găsești acest tip, natural și tineresc?

— După fel de fel de încercări nereușite, făcute în timpul adolescenței. Am încercat să-mi fac breton, să folosesc un fond de ten închis, să-mi fardez buzele. Bretonul îmi «mînca» jumătate din față, care și așa este foarte mică, iar machiajul mă vulgariza. Țineam morțiș să-mi acopăr pistruii.

— Nu ești un caz izolat. Marlene Jobert și-a creat un tip de fată cu pistrui. La «vîrsta erorilor» și le ascundea de asemenea sub un strat gros de fond de ten și încerca să-i decoloreze cu apă oxigenată.

De curînd, Michéle Morgan a declarat că este contra chirurgiei estetice; preferă un rid în locul unei cicatrice. Tot de curînd Marie Laforêt și-a operat nasul, fiindcă cel inițial nu era fotogenic. Ingrid Bergman însă a refuzat să-și opereze pleoapele. Ce părere ai despre chirurgia estetică?

— Cred că, la o vrstă oarecare, o femeie care nu are nici un rid, înseamnă că nu a gîndit, nu a iubit și nu s-a zbuciumat, ceea ce nu știu dacă e spre lauda ei! Dacă totuși aș fi avut un defect fizic (de pildă, un nas prea mare), nimic nu m-ar fi împiedicat să-l operez!

— Cum procedezi cu machiajul de scenă?

— Machiajul mă ajută să «intru» în rol; alături de costum și de joc, mă ajută să mă apropii de înfățișarea și psihologia personajului întruchipat. În «Primarul lunii și iubita lui», prin fliterele de la machiajul ochilor, prin strălucirea costumului, caut să fac parte din acea lume ireală a lunii. În «Eroii rămîn tineri» mi s-a schimbat forma sprîncenelor, iar buzele au fost machiate cu un nimb alb.

Un tip într-adevăr reușit, și interesant, nu se poate obține decît de către cei care caută, care nu se instalează în comoditatea unui tip oarecare, și nu imită. Căutînd, nu se poate să nu treci muchea de cuțit, care desparte bunul de prostul gust, pînă să te stabilești. Ferice de cei care au reușit!

MONICA GHIUȚĂ la machiaj

sport

EUGEN BARBU

MUNDIALUL... CUM A FOST

Multă lume ne-a invidiat pe noi cei ce am stat în tribunele stadioanelor de la Guadalajara și Ciudad de Mexico și cred, că în mare parte, au avut dreptate. Era înainte de toate ideia de a călători, și încă atît de departe! Pe urmă era exotismul țării gazdă și în al treilea rînd, fotbalul cu tot farmecul său, cu neprevăzutul său, cu tot acel *can-can* universal întreținut de radio, televiziune și presă. Și senzaționalul nu a lipsit. Campionatul Mondial a început cu destituirea lui Saldanha, ziaristul ferm care ar fi vrut să joace fără Pele (și rău făcea, zicem noi care l-am văzut pe *El Rey* și l-am criticat aspru), a continuat cu *furtul brățării* de la Bogota cînd un *sir*, l-am numit pe Bobby Moore, cavaler al Ordinului Imperiului Britanic s-a văzut acuzat de un banal furt de bijuterii, fiind reținut cinci zile în anchetă de către autoritățile columbiene. Că totul a fost o mașinațiune murdară s-a știut de la început, nefericirea este că se recurge la asemenea procedee în ideia secretă că o echipă cum era Anglia trebuia să ajungă timorată pe terenurile mexicane și să piardă mult rîvnitul trofeu *Jules Rimet*, fapt care, oricum se întîmpla pentru că reprezentativa insulară nu mai arăta deloc la fel cu aceea de acum patru ani și asta aveam s-o constatăm noi primii, cei din tribunele de la *Jalisco*.

Pe drum, sigur că s-au mai întîmplat lucruri care ar putea să fie menționate într-un astfel de *panoramic*. Mă gîndesc la condițiile speciale de joc, la căldura infernală și la orele incredibile: amiaza toridă cînd nici un cîine nu puteai să lași în afara unui cort; pe urmă cîte ceva și despre arbitraje, despre atmosfera generală, ostilă foștilor campioni mondiali. Pentru un scriitor ar mai fi de discutat aspectul social al acestui campionat, adunînd în jurul său un interes enorm și mai ales milioane de oameni mai puțin legați de aventurile balonului rotund. Că lumea întreagă nu a dormit acolo unde orele de somn coincideau cu orele derbyurilor, este o realitate; că s-a consumat mai multă electricitate și țigări, că societățile de autobuze au pierdut mulți bani pentru că lumea stătea acasă, că industria televizoarelor a cîștigat enorm, iată numai cîteva lucruri interesante, cum interesante să... statisticile neurologice și, mai ales, aspectele clinice ale *Mundialului*. Peste o sută de morți numai în Brazilia, unii care s-au aruncat pe fereastră, alții accidentați, cei mai mulți dintre cei ce și-au neglijat inima, veghează din cer la carnavalul continuu ce a urmat victoriei Braziliei și așa mai departe...

Nu vreau să fac constatări, ci să spun numai că în condițiile de la Mexic numai echipa Germaniei federale putea să opună campionilor o rezistență serioasă în finală, dacă ar fi avut o calificare mai puțin aventuroasă. Dar sortii, ca totdeauna favorizînd numai pe unii, au decis ca în *seria morții, atomică, de fier* sau nu știu cum i s-a mai spus, Brazilia să întîlnească un *team* englezesc surmenat și bătrîn, nedisciplinat și cam dedat whiskyului,

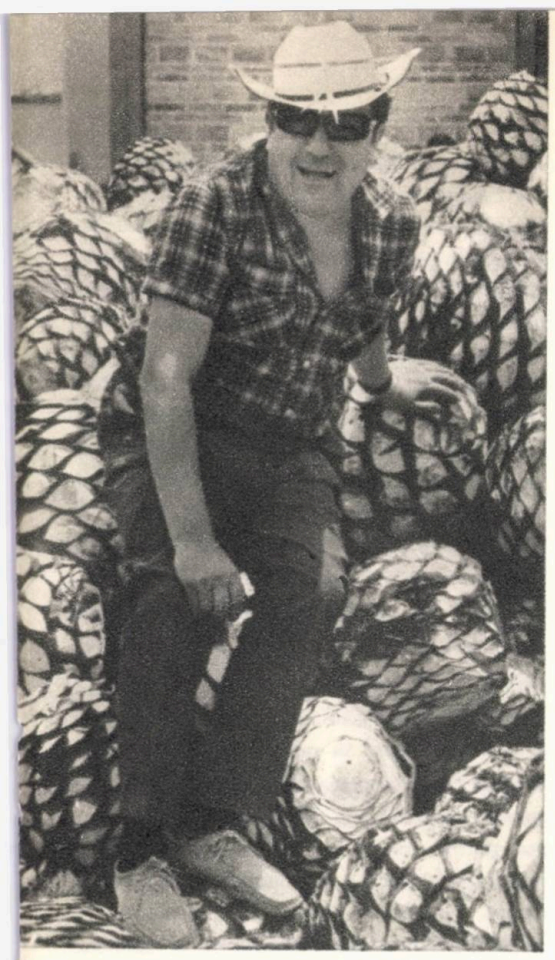

o echipă picată din cer din fantezia lui Marko sau economii prost înțelese, și cînd afirm aceste lucruri, mă gîndesc la națională cehoslovacă și în sfîrșit ideile învechite, greșite ale antrenorului Angelo Niculescu care a plecat de la premiza că trebuie să pierdem cu orice preț la scor strîns, netrecîndu-i nici o clipă prin minte că puteam chiar să cîștigăm cu cea mai tînără formație a *Mundialului*, acolo unde soarele îi avantaja pe ai noștri. După aceea drumul *verzi-galbenilor* a fost un marș triumfal înlesnit, ori de complexe sufletești, cum s-au văzut clar la peruvieni, ori de nivelul tehnic scăzut ca în cazul Uruguayiului. Cît privește finala cu Italia, este limpede pentru toată lumea că peninsularii terminaseră misiunea lor chiar din prelungirile cu echipa lui Beckenbauer și că Braziliei nu-i rămînea decît să înșface Zeița și s-o ducă acasă la ei...

Dacă adăugăm atmosfera ostilă la adresa Angliei din partea publicului, dacă ținem seama de deciziile suspecte în unele partide ne dăm seama că la Ciudad de Mexico nu putea să cîștige decît echipa lui Pele sau cel mult cea a gazdelor. Uruguayul, cu toate presupunerile firești ce s-ar putea face, a fost și ea fluierată la scenă deschisă din motive lesne de înțeles, așa că, totul a fost cum era firesc să fie...

Despre calitatea jocurilor. Părerea noastră este că s-a jucat la un potențial de 60% din cît se putea juca în condiții normale, că totul a fost *special* în Mexic și că faptul că a cîștigat unul din favoriți e oarecum normal, dar nu reprezintă singura posibilitate. Vă spun drept că debutul senzațional al echipei Marocului ne pusese pe mulți pe gînduri și că judecînd la rece performanțele speciale ale Israelului sînt cu totul notabile: meciuri nule cu Suedia și Italia, echipe mari, iată ceva cu care oricine s-ar putea lăuda. Asta a fost aspectul surpriză al *seriilor*. Noutăți tehnice? Prea puține: accentuarea rolului fundașului ofensiv care a devenit pericolul principal pentru portari, suveranitatea tehnicii individuale, de unde ideia că în înaintările moderne nu mai poate exista jucător fără superclasă: înțelegînd prin aceasta, dribling infailibil, forță, angajament și o intuiție ce trebuie să atingă geniul. Un mare rol, ca în toate timpurile, au avut halfii, fapt care ne-a spus odată mai mult că în fotbal numai cine stăpînește mijlocul terenului cîștigă, adevăr vechi cît sportul cu balonul rotund. Ce-i nou în afacerea aceasta este precizarea că acești halfi trebuie să aibe o condiție fizică peste puterile omenești, să știe să deposedeze și mai ales să folosească pasa lungă, care a rămas regina terenului, creind surprize și breșe ce duc la catastrofe pentru adversar. Încă un lucru, la un campionat mondial vii cu un portar de mare calibru, pentru că el este piesa principală într-o echipă. Numai dacă te numești Brazilia îți poți permite luxul de a ține în poartă un *băiat bun* care se numește Felix și care poate primi goluri multe pentru că cei din față ,magnanimi și talentați cum sînt, *dau* la rîndul lor multe *bobițe* și totul se compensează...

Și-acum despre echipa noastră. O formație inhibată de propriul antrenor, cu jucătorii de mare valoare, i-aș numi pe Dinu, Dumitru, Dembrovski, dar care nu se mobilizează suficient în meciurile decisive poate și pentru că în rest, calitatea celorlalți coechipieri lasă de dorit. Este inadmisibil să mai admiți ca jucători de tipul Sătmăreanu, lent, demodat și fără reflexe să intre în astfel de partide

mari și pretențioase, după cum este de neconceput ca jucători de talia lui Lucescu și Nunweiller care au făcut partide bune altă dată să cadă fizic într-atît încît să aducă cu niște oameni în vîrstă uitați pe teren. Despre rest, nu vreau să jignesc pe nimeni, dar Adamache e foarte bun la Brașov, Mocanu la Ploești. și Lupescu sub podul Grant (deși acesta a făcut tot ce a putut ca să-și depășească condiția și are mari merite). Cazul Dumitrache este un caz special. La Guadalajara el a fost lăsat singur în teren cerîndu-i-se ceea ce nu putea nimeni să ofere: să se descurce singur în apărări mai mult decît betonate. Fără un *lacheu* sau doi, *Mopsul* nu poate face nimic. Adăugați la toate acestea și ideia de *vedetă* pe care și-a făcut-o singur despre el dinamovistul, de unde neglijențe la antrenament și chiar unele angajamente erotice la fața locului și aveți imaginea unui jucător mare care a pornit-o ușor, dar sigur pe drumul ratării (mai ales dacă ne gîndim la ce-a urmat *Mundialului)*. Cît despre Răducanu, Dan și mai ales Dobrin, cu toate implicațiile ivite pe parcurs, rămîn la ideia că cu ei în echipă am fi ajuns în sferturi și cu puțin noroc ne-am fi dus mai în sus pe scara clasamentului. Ceea ce a făcut Angelo Niculescu cu cei trei va rămîne un fapt de pomină, singur în stare să descalifice pe viață pe acest ambițios sumbru și cu cunoștiințe de pedagogie mai mult decît sumare. A-i încredința în continuare echipa națională mi se pare cel puțin o ciudățenie oricît ar vrea Federația română de fotbal, din motive tactice, să se solidarizeze cu antrenorul ei.

La viitorul campionat al Europei avem destule șanse dacă pornim cu o echipă omogenă, și cînd spun asta, mă gîndesc la asamblarea ca stil a jucătorilor și mai ales la un antrenor capabil să înțeleagă ce fel de *marfă* are în mînă. Marfa este excelentă, trebuie numai să înțeleagă și ea că a juca sub tricoul național e ceva mai mult decît meciurile obișnuite. Dacă mă gîndesc bine cîștigarea unor mari distincții chiar în fotbal este legată și de sentimentul acela ce pare unora demodat: patriotismul...

Și-acum cîte ceva despre jucătorii mari ai Mundialului. Întîi Overath, jucătorul care mi-a impus cel mai mult la Mexico. Este tehnic, are o formidabilă condiție fizică, știe să scoată mingi și să le și trimită unde trebuie într-o fracțiune de secundă, are inventivitate și joacă mai ales fără să privească, intuitiv. După el mi-a plăcut mult Jairzinho, senzațional în cursele sale pe extremă, posesor al unui dribling extraordinar, cu o forță de șut fără egal și mai ales cu o voință de invidiat. Gerson l-ar urma în ce privește finețea fazelor create, ca și Seeler, eroul acestui campionat dacă ne gîndim la vîrsta sa, și, în sfîrșit, Pele și Müller; primul imbătrînit, cam brutal, dar încă *mare*, pentru că știe ce să facă cu balonul atunci cînd îl are și mai ales pentru că s-a resemnat la rolul de *servitor*. Germanul este bătăios, seamănă ciudat cu Uwe ca manieră de a obține mingea în locul cel mai fierbinte al terenului, plus un simț al porții fără egal. Mi-a mai plăcut mult Rivellino, un șuter nemaipomenit care va mai aduce multe puncte Braziliei. La loviturile libere în fața careului e aproape imbatabil prin viteza execuției și mai ales prin *ghicirea* traectoriilor balonului care merg ca niște fuzee. Marele nostru jucător al *Mundialului* rămîne Dumitru cu toate că mulți l-au văzut în acest rol pe Dinu. Afirm asta pentru că rapidistul a jucat într-un loc mai puțin vizibil, dar unde a fărîmat atac după atac cu o seninătate de vedetă de 18 carate. Încadrat de alte nume, Dumitru ar face o carieră fără egal în echipe mai puțin bicisnice. Dacă nu va porni și el pe calea brutalităților, cum are tendința, a protestelor și mai ales a unor petreceri fără sfîrșit vom putea vorbi de *marele Dumitru* care de fapt este un dop plin de ambiție.

În concluzie, *Mundialul* a fost o încercare aspră, plină de învățăminte, un spectacol de trei săptămîni fără egal care a pus în umbră orice alte manifestări, adunînd în jurul stadioanelor interesul a aproape un miliard de oameni. *Regele fotbal* a fost bine servit la Mexico ca și la Londra, cum bine va fi servit în viitorul campionat ce se va disputa în Europa și unde Brazilia va avea de suferit mult de pe urma regimului preferențial de care s-a bucurat anul acesta. Ca și în istorie, în fotbal nimic nu rămîne neplătit...

ION BĂIEȘU

VA PRIMI PELE PREMIUL NOBEL?

Îl cunosc pe jucătorul de fotbal Pele din anul 1966, cînd l-am urmărit îndeaproape la campionatul mondial organizat în Anglia. Nu-l cunosc personal și mă întreb în această clipă dacă există cineva pe această lume care să pretindă că a pătruns cu adevărat în interiorul acestui Mister al fotbalului mondial. Însăși soția sa, o institutoare de culoare albă, femeie suavă și timidă, a declarat, la insistențele ziariștilor, că Pele nu discută în familie nimic despre fotbal și că preferă să-și pregătească cu mîna lui acel meniu zilnic pe seama căruia s-au țesut nenumărate legende. Se știe în mod sigur că în zorii zilei în care susține un meci important, regele Pele se roagă în genunchi într-o capelă personală, vecină cu dormitorul său, că în ziua respectivă bea numai lapte de la vaca sa personală și că în timpul încălzirii bolborosește o rugăciune al cărui text rămîne necunoscut, dar toate aceste amănunte nu pot, în nici un caz, explica personalitatea sa miraculoasă, starea de delir și demență în care se prăbușesc spectatorii în momentul apariției sale pe terenul de fotbal. S-a spus, de asemeni, că ar lucra mînă-n mînă cu o vrăjitoare bătrînă (există oare și vrăjitoare tinere?), că și-ar hipnotiza adversarii, dar lipsesc dovezile concrete pentru a putea condamna introducerea exorcismului în fotbalul modern.

Cert este că foarte multe minți serioase și rezonabile au ajuns la concluzia că Pele este un geniu, figura cea mai de vîrf a fotbalului dintotdeauna și că toate meritele lui în învecinarea fotbalului cu arta ar trebui răsplătite într-un mod cuvenit. Iată de ce nu a surprins pe nimeni propunerea pe care a făcut-o fostul fotbalist celebru Vava, care se afla în Mexic în calitate de ziarist: «Dacă sîntem de acord, a declarat el, că fotbalul modern a devenit în același timp o artă și o știință, trebuie să fim în același timp de părere că această superbă simbioză este opera lui Pele, cel mai strălucit fotbalist al tuturor timpurilor. N-ar fi oare tocmai momentul ca organele conducătoare ale fotbalului mondial să propună acordarea Premiului Nobel lui Rey Pele?»

Poate sta un fotbalist alături de cele mai prestigioase figuri ale artei și științei, ar deranja oare pe cineva dacă numele lui Pele s-ar înscrie pe lista marilor premiați la un loc cu un Sartre, Einstein, Ezra Pound, Camus și alții? Se pare că nu, din moment ce fotbalistul în cauză face artă nu numai cu piciorul lui fermecat, ci și artă propriu-zisă. Știați, de pildă, că Pele este compozitor și cîntăreț? El are deja compuse douăzeci de cîntece, patru dintre șlagăre născîndu-se chiar în timpul ședерii sale în Mexic. «Îmi place foarte mult să fiu singur, declara el, cu melancolie și modestie. Îmi place să meditez, mai ales în timpul plimbărilor. Atunci îmi amintesc cîntecele pe care mi le îngîna mama cînd eram copil. În curînd voi începe să dau concerte».

Se dă, de asemeni, ca iminentă intrarea lui Pele în rîndul scriitorilor, titlul viitoarei sale cărți fiind deja anunțat: «Regele vă povestește».

Iată, deci, că, consacrîndu-se ca fotbalist, compozitor și scriitor, Pele nu va mai avea încotro și va trebui să primească și Premiul Nobel. Aș vrea să vă văd atunci pe unde vor scoate cămașa toți acei tipi care se ocupă cu ironii la adresa fotbalului, făcînd caz de onirismul lui Răducanu, structuralismul lui Năsturescu sau realismul «sans rivage» al lui Oblemenco și cît va mai întîrzia Academia Română să-l primească în rîndurile membrilor ei pe Angelo Niculescu.

TEODOR MAZILU

FOTBALUL N-A FOST CREAT DE DIAVOL...

Mărturisesc că n-am orgolii de specialist și nu m-am dus în Mexico și la campionatul mondial ca să studiez inovațiile tehnice... Asta, e treaba antrenorilor și a ziariștilor de specialitate — oameni pentru care fotbalul e totul. Eu n-aș putea afirma în liniște acest lucru.

Oricîtă agitație s-a făcut în jurul acestui campionat mondial, oricîte sute de mii de dolari s-au cheltuit pentru pregătirea echipelor, oricîte biserici au vîndut în același timp cu o sacră dezinvoltură, cruciulițe și mingi de fotbal, eu n-am uitat niciodată că fotbalul este — pînă la urmă — un joc. Un joc pe care-l practicăm și noi, îl practică și Pele... Că Pele se pricepe ceva mai bine la acest joc, nu mi se pare foarte important... Sînt alte jocuri la care alții se pricep mai bine decît Pele... Sînt multe lucruri de care Pele habar n-are.

Desigur, un joc căruia i se dă atîta importanță riscă să nu mai rămînă joc... Dolari, campionate, prevederi, interese, reclame — e greu ca fotbalul să reziste ispitelor pe care Diavolul i le aruncă de-o vreme încoace. Diavolul, de aia e Diavol, în materie de ispite nu-l întrece nimeni...

Am privit deci campionatul mondial de fotbal ca pe-un spectacol uman... A fost totuși, campionatul mondial cu cele mai puține drame... Campionatul mondial de la Londra s-a soldat cu o ploaie de demisii, divorțuri, crize sufletești, amenințări, retrageri din sport, vrăjitori urmăriți, prezicători descalificați... Cum cei mai mulți vrăjitori au mers de data asta, pe mîna Braziliei, onorabila tagmă a ieșit basma curată... Bucuria victoriei a făcut să se ierte vrăjitorilor greșelile de amănunt... A fost deci un campionat mondial lipsit de drame senzaționale... Pele, care fusese detronat la Londra s-a suit pe tron ca un monarh glorios și obosit, care se gîndește la ziua cea mai potrivită pentru abdicare... Învinșii n-au făcut drame. Învinșii s-au declarat mulțumiți de soarta pe care au avut-o... Nici echipa R.F. a Germaniei, nici echipa Italiei n-au trăit calvarul vreunei suferințe... Poate doar echipa Angliei... Dar și Anglia și-a privit drama cu demnitate... Demisii — și acelea destul de puține...

Era interesant de remarcat la acest campionat cîtă lume încerca să trăiască, sau mai exact, să cîștige un ban pe spinarea sportului rege. De la lustragii pînă la marile întreprinderi, de la vînzătorii de insigne și amintiri, pînă la magazinele ultra moderne. Că întradevăr — din acest punct de vedere — fotbalul se comportă ca un rege — darnic și ireproșabil... Reclama se agață cu disperare de picioarele fotbaliștilor — toate agențiile de publicitate aveau sentimentul că dacă ratează posibilitatea campionatul mondial de fotbal pot să se împuște... Nici așa nu mă dau eu în vînt după televiziune, dar atunci am urît-o mai mult ca niciodată... Cum era o fază mai palpitantă — cum venea o reclamă care ne sfătuia — pentru a mia oară să bem Coca Cola... Ca și cum n-am fi băut-o și fără să fim sfătuiți s-o facem... O beam și tot eram sfătuiți s-o mai bem... Odată ascunși în careul de 16 metri, eram opriți pentru a vedea cum un tînăr mai mic de statură găsește o pereche de pantofi care nu sînt numai cei mai durabili, cei mai eleganți ci care îi și permit să meargă pînă la rîvnitele buze ale logodnicei, sau Dumnezeu știe cine era domnișoara... Comerțul voia să stoarcă din fotbal tot ce se putea...

Ajunsesem și eu să cred că fotbalul nu mai e un sport ci doar un pretext... A venit însă splendida semifinală dintre Italia și R.F. a Germaniei... A fost o partidă cu adevărat stranie... De obicei, fotbalul nu se asociază nici cu misterul, nici cu metafizica... Atunci a reușit și această performanță inimaginabilă... A fost unanim decretată — cea mai bună partidă din ultimii zece ani... Cred că și Eftimie Ionescu va regreta pînă la sfîrșitul vieții că a rămas la Guadalajara să vadă cealaltă semifinală dintre Uruguay și Brazilia, anostă ca o duminică ploioasă... Brazilia a cîștigat campionatul dar n-a participat la cea mai miraculoasă partidă de fotbal ce ne-a fost dat să vedem... De aceea îmi pare puțin rău de echipa Braziliei... Gloria ei e mai mult administrativă și mai puțin metafizică. Căci partida dintre Italia și R.F. a Germaniei ne-a demonstrat ceea ce doream cu toții, că fotbalul nu e doar un pretext, că fotbalul a rămas un joc, și încă un joc pe care Diavolul nu-l putea născoci.

SPORTUL IN PICTURA MODERNĂ

de ROMULUS BALABAN

O cursă de cai, un ciclist, o fază de rugby, un aruncător de disc, atitudinea boxerului sau gimnastului, au chiar şi frust observate, valoare plastică de mare întindere. Grecii au descoperit frumuseţea corpului omenesc şi au început să o înţeleagă în incinta palestrelor şi stadioanelor. Linii şi forme ideale născute din misterul geniului elen, secrete proporţii şi armonii descoperite prin observaţii migăloase şi prin intuiţie, iată ce reprezintă Doriforul lui Policlet, Discobolul lui Myron sau Apollo din Belvedere. După acele vremuri, cînd robusteţea obţinută prin cultivare era considerată de către înţelepciunea antică drept una din condiţiile echilibrului existenţei, sportul va înceta să mai intereseze artele plastice. În declin, odată cu decăderea civilizaţiei antice, el avea să dispară din fizionomia veacurilor următoare şi să reapară tîrziu, abia la începuturile civilizaţiei moderne. Ultima sută de ani, cea mai fertilă, mai halucinantă, mai densă în evenimente excepţionale, purtată pe aripa marilor speranţe şi întunecată de ameninţări terifiante, această ultimă sută de ani merită printre atîtea denumiri particularizante şi pe cea de «straniu secol al sportului» pe care i-a dat-o Girodoux. Au fost descoperite virtuţile lui antice, a căpătat raţiuni noi furnizate de epocă, tehnica modernă avea să adauge conceptului de întrecere sportivă expresii noi, în fine, sportul a devenit spectacolul cerut cu insistenţă, poate cel mai grandios spectacol în aceste vremuri cînd aproape totul a devenit spectacol. Ar fi probabil gratuit să repetăm argumentele atît de cunoscute după care fenomenul sportiv a atras în ultimele decenii atenţia oamenilor de cultură şi creatorilor de artă. Considerînd ameninţată de banalizare această demonstraţie, vom încerca doar o foarte succintă prezentare a temei de sport în pictura modernă. Sîntem foarte departe de rigorile unui studiu, oferind numai o scurtă incursiune, sperăm relevantă, pentru interesul unor artişti de mare prestanţă faţă de valenţele de ordin plastic ale sportului.

Într-o monografie despre pictura modernă, apărută în colecţia Skira, care încearcă să inventarieze influenţele mari şi mici, determinante pentru arta picturii începînd de la sfîrşitul veacului trecut, se spune printre altele: *«Artiştii urmăresc cu mare interes începutul erei sportive, competiţiile atletice, alergările, jocul de tenis şi mai ales cursele cicliste de prin jurul anului 1885. Marile curse pe ruta Paris-Brest cu participarea campionilor Terront şi Corre sau alergările pe pistă ale americanului Zimmermann furnizează teme fie prin pitorescul noilor vehicole pe două roţi, fie prin atitudinea plastică a atleţilor. În ianuarie 1885, galeriile Petit organizează o expoziţie pe tema sportului în artă. În 1895, Tristan Bernard, cronicar sportiv la Revue Blanche, petrecea cea mai mare parte a zilelor la velodromul Buffalo unde Lautrec venea adesea să-l întîlnească.»*

Informaţia cu privire la expoziţia de la galeriile Petit surprinde prin aceea că în 1885 artiştii vremii pictaseră deja destule pînze inspirate din actul sportiv, astfel încît devenise posibilă, prin număr şi probabil prin calitate artistică, organizarea unei expoziţii pe această temă. Din păcate, bibliografia avută la dispoziţie nu ne-a comunicat nimic mai mult despre expoziţia citată, plasată într-o perioadă cînd impresionismul, prima mare experienţă picturală situată în afara conceptiilor şi tehnicii clasice, intrase în reflux şi cînd divizionismul lui Seurat începuse să atragă atenţia.

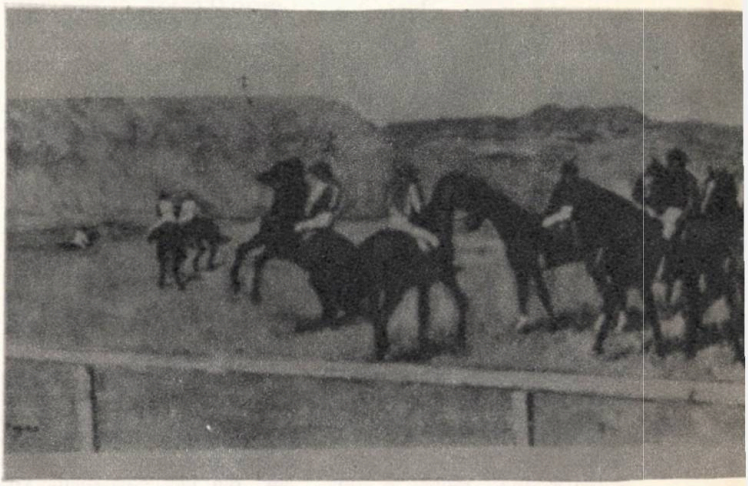

DEGAS — Înainte de cursă

Pe la 1860, spectacolul sportiv cu locul cel mai conturat în viața cotidiană erau cursele de cai. Pe Edgar De Gas începuse să-l intereseze acest subiect din viața epocii. Va fi pentru el un cîmp de experiență pentru cercetarea mișcării și pentru analiza luminii. Primii săi «*Cai de curse*» datează din 1862 și acest excelent desenator va demonstra cît de fidel cunoaște întreg repertoriul de mișcări al subiectului, reluat, nuanțat și asimilat în nenumărate variante.

Tot în acest an avea să picteze *Course de gentelmen avant le départ*, iar mai tîrziu, către 1873, *La voiture aux Courses*, pînză edificatoare pentru trăsătura pe care se sprijină originalitatea lui De Gas, pentru mult comentata «punere în pagină», mod îndrăzneț, nemaiîntîlnit pînă la el, surprinzător prin sugestii și deprins, se consideră, la școala

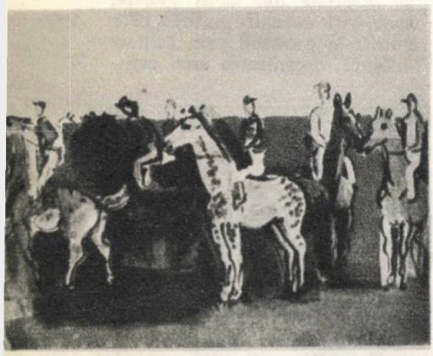

DUFFY Cai de curse

stampelor japoneze și a fotografiei, ultima aflată pe atunci în plină dezvoltare.

Pe aceeași temă, artistul a mai realizat *Chevaux de course à Longchamps*, *Aux Courses*, *Chevaux de course*, toate venind să convingă despre capacitatea lui De Gas de a esențializa mișcarea cailor și jockeilor, să marcheze evoluția priorității mijloacelor utilizate de către pictor, preocupat succesiv de virtutile liniei, compoziției sau culorii.

O altă observație demnă de menționat este că De Gas alege pentru picturile sale nu momentul curselor, ci unul anterior, de așteptare tensionată. Este aceeași preferință pe care pictorul o manifestă în pînzele sale cu *Dansatoare* pe care nu le arată pe scenă într-un moment de artă rotund și finit, ci înaintea acestuia, la repetiții, acolo unde se vede oboseala și crisparea exercițiului.

Raoul Dufy, fire senină, spirit în conflict cu rigorile și deschis spre toate bucuriile vieții, a iubit cursele de cai, regatele de canotaj, și pentru că le-a iubit, le-a pictat cu frenezia pe care i-au transmis-o. Fascinat de alergarea cailor, de respirația trepidantă a mulțimii venită la curse, el a frecventat și redat atmosfera particulară a tuturor hipodromurilor celebre: Longchamps, D'Auteil, Ascot, Epsom. Era, de asemenea, nelipsit și amestecat în atmosfera regatelor de la Nice sau Deauville.

Ca și De Gas, Dufy e acaparat de tensiunea dinaintea startului curselor. Are harul sugestiei, desenul său de mare virtuozitate și culoare, potențînd, fiecare pe cont propriu, senzația dinamismului. *Le cheval à Longchamps*, *Epsom : Les Tribunes*, *Les Courses*, *Chevaux de Course*, *Le champ de Courses D'Epsom*, *Avant le départ*, *La régate à Deauville* sînt pînze celebre, ferite de monotonia care amenință pe cei ce revin adesea în jurul aceleiași teme.

Mult l-au amuzat cursele de cai și pe *Pierre Bonnard*. Suflet jovial și candid, din irizările căruia realitatea împrumută vibrații cromatice de feerie, artistul a pictat, în fond, sentimentul bucuriei de a trăi în diferite ipostaze. De aceea, în tablourile reprezentînd curse de cai, Bonnard a fost sensibil mai ales la efervescența, la atitudinea vivantă a spectatorilor.

Amintind despre robustul și tumultosul Vlaminck, care a luptat împotriva destinului său de tînăr sărac participînd la curse cicliste profesioniste, dar fără să lase, din cîte cunoaștem, vreo pînză sau vreun desen, evocatoare a interesului său silit față de sport, precum și de Toulouse Lautrec, genialul infirm înamorat de toate spectacolele vivante, cu precădere de dans și de sport, interesat de ciclism și de aceea deseori prezent pe velodrom, ne vom opri asupra unui grup de pictori înrudiți prin opțiunea totală, definitivă sau vremelnică, față de cubism sau prin apropierea cenzurată față de numita concepție. Bracque ne-a lăsat niște «*Jucători de tenis*» și «*Rugby*», iar Picasso suita sa de «*Corride*» în care își concentrează atenția cînd asupra toreadorului surprins în diferite faze ale dansului morții în jurul taurilor, cînd asupra tribunelor.

André Lhote, artist reținut și riguros a înaintat pe drumul cubismului numai pînă acolo unde realitatea își păstrează aparențele, căpătînd precizie și forță picturală. A început să picteze inspirat de sport după 1910, motivînd astfel: «*Asistînd din curiozitate la un meci de fotbal aveam să descopăr un spectacol multicolor și plin de mișcare în care jucătorii purtau tricouri pestrițe, evocînd în ansamblu luptele medievale*».

Este poate demn de subliniat că tema sportului nu i se părea lui *Lhote* un teren facil în care preocupările de concepție picturală nu întîlneau cîmp demn de manifestare. Tocmai în tabloul «*Rugby*», artistul avea să dea întîia expresie a evoluției sale spre cubismul sintetic.

DELAUNAY Echipa din Cardiff

Fèrnand Lèger cu interesul copleșit de mișcare, de elemente geometrice și de ritmicitatea mecanică, devenită puls director pentru epoca noastră, se cufundă într-o lume de forme inventate, articulate, dezordonate, care dincolo de aparențe dau senzația dinamismului și a unei configurații spațiale a obiectelor ce ține de rigoarea științifică. Relația

om-mașină devine unul din motivele obsedante ale creației lui Léger. Poate din această obsesie stenică, căci pictorul nu blestemă civilizația modernă, să fi ieșit la iveală «*Cicliștii*» săi, una din ipostazele binomului om-mașină cu ecou și în perimetrul sportului.

Pictura lui *Delaunay* e închinată culorii și mișcării. Aceste două atribute îl vor împinge spre un cubism de o factură extrem de personală în comparație cu viziunea proprie lui Braque și Picasso. Situîndu-se la jumătatea distanței dintre realitate și abstracțiune, Delaunay a substantivizat culoarea, renunțînd la linie.

LIONEL FEININGER cicliști

Experiența avea să-i reușească pe deplin atît în redarea formelor cît și a mișcării trepidante, particulară civilizației noastre. El s-a apropiat de sport fiindcă sportul are un dinamism seducător. Atît «*Echipa din Cardiff*», cît și «*Alergătorii*» sînt elogii la adresa mișcării, a elanului a vitalității.

Tot sub influența cubismului s-a aflat și *Lyonel Feininger*, care a pictat în această viziune niște «*Cicliști*», un bloc de forme geometrice, oameni parcă sudați pe biciclete, compoziția avînd un aer monumental.

Un alt pictor care a evoluat pe un traseu influențat de *Cézanne*, de cubiști și mai tîrziu de abstracționism, *Oskar Schlemmer*, aparținînd grupării Bauhaus, ne-a lăsat o «*Intrare la stadion*», compoziție cu 9 atleți în posturi descinse din catehismul gimnasticii suedeze.

Era exclus ca sportul să nu rețină atenția pictorilor futuriști Pe măsura dezvoltării civilizației, dinamismul va apare tot mai pregnant drept una dintre cele mai importante dimensiuni ale realității, iar unii filozofi și artiști vor construi pe axul ei o concepție pentru interpretarea obiectelor (formelor) în raport cu mediul. Curentul futurist s-a angajat să sublinieze dinamismul, harul acestuia de a contopi forma cu mișcarea și de a face din rezultantă, altceva decît era forma mai înainte. Dacă *Marinetti*, autorul primului manifest futurist, spunea că un automobil de curse i se pare mai frumos decît victoria de la Samotrace, Boccioni, pictor,

ZHILINSKI Gimnaștii

sculptor și teoretician a găsit în actul sportiv o zonă excelentă pentru demonstrarea principiilor futuriste și a frumuseților obținute prin aplicarea lor. *Dinamismul unui ciclist*, *Forța dinamică a unui ciclist* și *Dinamismul unui*

OSKAR SCHLEMMER
Intrarea la stadion

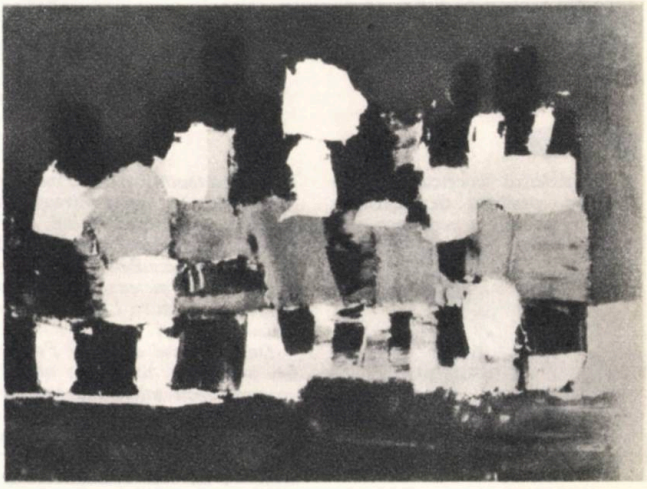

NICOLAS de STAEL
Fotbaliști la Parc de Princes

fotbalist sînt frenezii ale formelor, demonstrative pentru ideea de continuitate în spațiu, obsedantă pentru autorul lor.

Paul Klee un posedat de culoare, după propria-i observație, dar interesat și de valențele liniei a desenat siluete de cai și de jochei, particularizînd pe fiecare printr-o observație precisă, redată cu rigoare.

Amintind și de *Nicolas de Stael* cu ai săi «*Fotbaliști la Parc de Princes*» pictați în perioada cînd era puternic atașat de culorile vii și de formele pure, de sovieticul *Zhilinski*, autorul unei pînze mari intitulată «*Gimnaștii*» expusă la bienala de la Veneția din 1966, o simfonie de trupuri, impresionantă prin robustețe și armonie, amintind de asemenea tabloul «*Stag at Sharkey's*» încheiem scurta și incompleta noastră incursiune printre pictorii care din felurite motive, unele dintre ele de ordinul concepțiilor picturale, s-au oprit cu mare interes în dreptul spectacolului sportiv.

Înainte de a menționa și doi însemnați pictori români, vom cita un scurt paragraf din «*Jurnalul unui geniu*» de *Salvador Dali*, care ne îngăduie să apropiem numele acestui straniu și genial artist de grupul pictorilor interesați într-un fel sau altul de lumea sportului.

«*...Trebuie să subliniez că toate acestea coincid cu Turul ciclist al Franței ale cărui incidente le ascult povestite la radio de George Briquet. Tricoul galben, Bobet, s-a lovit la genunchi, căldura e toridă.*

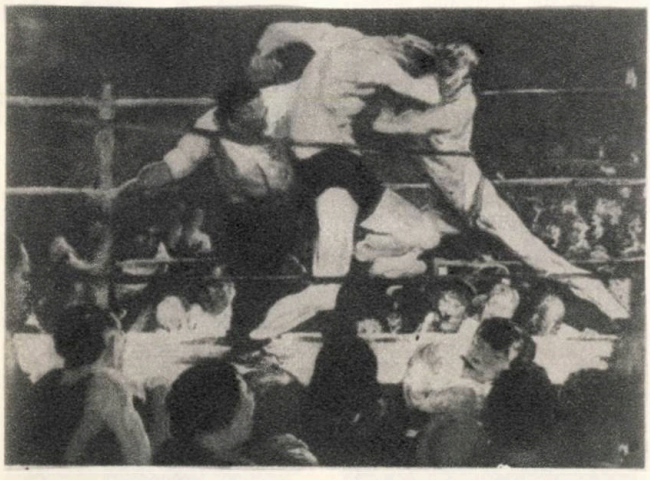

GEORGE BELLOWS — Stag at Sharkey's

și de pictorul american George Bellows, pasionat de asprimea boxului pe care a exprimat-o în

UMBERTO BOCIONI — Fața dinamică a unui ciclist

Aș dori ca toată Franța să încalece pe biciclete, ca lumea întreagă să pedaleze cu sudoarea șiroind, cățărîndu-se ca o nebună neputincioasă pe coaste inaccesibile în timp ce divinul Dali pictează în calmul sibaritic al portului Lligat cele mai delicioase terori.

Da, da, turul ciclist al Franței îmi procură o. satisfacție atît de continuă încît saliva îmi curge în valuri imperceptibile dar tenace pentru a-mi întreține congestionată și crustuoasă, la colțul buzelor, iritația cretinizantă, creștină, stigmatizantă din adîncul plăcerii mele spirituale!» Să ne consolăm cu

THEODOR AMAN — Patinatori pe lacul Cișmigiu

gîndul că Turul Franței nu declanșează asemenea efecte fiziologico-vegetativo-spirituale decît lui Salvador Dali.

Dintre pictorii români citîm pe Ștefan Luchian, autorul unor pînze cu jochei și curse de cai și pe Theodor Aman de la care au rămas numai niște «*Schițe de patinatori pe lacul Cișmigiu*». Referitor la ele citîm dintr-o monografie: «*Deosebit de interesant pare să fi fost peisajul de iarnă pe care Aman l-a pictat în 1877, așa cum rezultă dintr-o scrisoare a lui de atunci, din «21» cînd îi mărturisea fratelui său Alexandru: «Aici la București se adoptă cu ușurință toate lucrurile la modă. În acest moment patinajul sau skattingul e în vigoare pe lacul Cișmigiului. E foarte amuzant de văzut și mai cu seamă de pictat.»*

Tabloul n-a ajuns pînă la noi și a pierit probabil în incendiul din 1884. Ne-au rămas însă schițele făcute de Aman pentru studiul mișcării de patinaj. Vădind o uimitoare siguranță în fixarea promptă a mișcării și atitudinilor cele mai feluríte, aceste schițe sînt pline de umor și pătrunse de o notă de grotesc unică în opera lui Aman».

Desigur sîntem conștienți că au rămas neînserate numeroase nume de artiști și de opere plastice nu mai puțin prestigioase decît cele menționate. Dar satisfacția pe care am resimțit-o de-a-lungul acestui itinerar de frumusețe ne-a lăsat hotărîrea unor reveniri, înaintări, popasuri, și tare bucuroși am fi dacă mai tinerii cititori ai Almanahului Literar (printre care sperăm să se găsească și eroi ai stadioanelor noastre) vor simți la capătul acestor rînduri impulsul de a păși peste praguri de pinacoteci și de a întoarce pagini de albume.

VICTOR BĂNCIULESCU demonstrează că

Poeții olimpici și scriitorii sportivi de astăzi se înșeală, dacă își închipuie că ei sînt primii...

„TRIMIȘII NOȘTRI SPECIALI" TRANSMIT DIN ARENELE ANTICHITĂȚII

Cînd spunea: «Epopeea homerică și întreaga mitologie — iată moștenirile principale pe care Grecii le-au adus cu ei din barbarie în civilizație» — Engels elogia arta antichității, elogia elaborarea formelor individualității frumoase, realizarea operei de artă ca atare. Și nimic nu e mai peren în această artă — care se cununa cu exercițiile fizice — decît modul comun de a celebra frumosul. «Nici un popor — zicea arheologul Winckelmann — nu a făcut atîta caz de frumusețe ca grecii». Într-o străveche odă a lui Simonide, din patru urări, prima se referea la sănătate, iar a doua la frumusețe!

Nu e deloc surprinzător că artiștii Eladei au găsit surse inepuizabile de inspirație pe stadion. Nici că Fidias și-a instalat atelierul în dumbrava sacră de la Olimpia, în imediata vecinătate a palestrei.

Experiența multor ani de sport ne îngăduie să afirmăm că cel ce a acumulat impresii pe stadion nu are de ce să se mai întrebe ce este frumosul; el a înțeles bine relațiile dintre frumusețe și viața omului. În aceeași ordine de idei, transpunîndu-se la condițiile contemporane, George Călinescu nota: «A te scălda în mare și idei, a întări mușchii membrelor și a vivifica celulele creierului, așa se atinge frumusețea în noua palestră».

Pentru istoria sportului, arta în jurul Olimpiei s-a dovedit cel mai bun mijloc de vehiculare a adevărurilor, ambasadorul cel mai seducător și mai trainic al exercițiilor fizice antice. Ce am fi știut astăzi fără odele lui Pindar, fără statuile lui Miron sau textele lui Pausanias?

Barzii acelor vremuri au efectuat fermecătoarea transmutație prin scris, dacă nu chiar orală, a unor realități. Ziduri de cetăți s-au năruit, pierind fără urmă în pulberea nemiloasă a timpului. Dar nimic n-a putut măcina pînă la neființă mitul transmis, ca o ștafetă, peste veacuri, lăsîndu-ne moștenire mărgelele șirului de isprăvi eroice, rapsozii au operat și fascinanta traducere literară a sportului. Pentru că, orice am spune, cronica omenirii nu e alcătuită numai din războaie și evenimente decisive. Globul înfierbîntat, presărat cu ogoare și cîmpuri de bătaie, a lăsat loc îndestulător și terenurilor de întrecere, pe care omul s-a jucat cu pasionată bucurie de a trăi. Oricît de ciudat ar părea, de cînd există oamenii pe pămînt, ei nu s-au îndeletnicit doar cu mîncatul și băutul, cu somnul și iubirea, cu munca și lupta. Din cînd în cînd, ei s-au și jucat. S-au mișcat în mediul înconjurător cu intenția de a-și oferi o plăcere firească, și-au exersat mușchii în deplasări ritmice sau aritmice, și-au perpetuat calitățile fizice cu gîndul la eforturile viitoare, s-au împărtășit din binefacerile mișcării în aer liber. Și-apoi, cînd omenirea a atins gradul de evoluție care a văzut născîndu-se, irezistibilă, dorința de a exprima, de a transpune în cuvinte simțămintele și viața însăși, atunci jocul — sau sportul, sau oricum i-am spune — a fost părtaș la eveniment.

Poate că nici una din activitățile omenești nu se pretează la o mai plastică descriere ca explozia de vitalitate a jocului, a întrecerii sportive. Mitologiile — aceste «istorii care și-au pierdut documentele» — reflectă, ca într-o imensă oglindă retrovizoare, ipostazele fabuloase ale sportului. În toată antichitatea elină, muzele au cîntat sportul. Au cîntat pe Polux biruind în lupta cu pumnii, pe Agamemnon zvîrlind sulița mai departe ca oricine, pe Nausicaa jucînd handbal în insula Corfu, pe mehenghiul Ulise încordînd arcul, pe Dedal și Icar făcînd planorism, pe Leandru trecînd Helespontul înot, pe Ahile fugind «atît de iute și de ușor, că prindea cerbii fără cîini».

Au cîntat muzele. Prin «părintele poeziei bucolice» Teocrit, care-l descrie pe Amicus, regele bebricilor, ca pe un boxer profesionist, îmbătrînit în ring și marcat de crudele întîlniri:

«...un bărbat uriaș, la vedere
Groaznic: de pumnii cei tari urechile lui sînt strivite,
Pieptu-i grozav și spinarea cea lată, cu carnea ca fierul,
Stau bulbucate. E-o namilă. Parcă-i bătut cu ciocanul.
Mușchii, pe brațele lui cele zdravene, stau, pe sub umeri,
Ca bolovanii pe care puhoiul ce crește din ploaie
Rostogolindu-i la vale-n vîrtejuri grozave de apă
I-a netezit și i-a ros».

Au cîntat muzele prin graiul caustic al lui Lucian din Samosata, autor plin de vervă și spirit, pe care Marx l-a poreclit «Voltaire al antichității». Epigrama sa dedicată alergătorului Futichides sună așa: *«Prietene, ești atît de iute la mîncare și atît de leneș în alergare. Întrebuințezi pe semne piciorul la mîncat și gura la alergat».*

Au cîntat muzele prin poeții de curte Pindar și Bachilide, deopotrivă de prolifici în elogii la adresa lui Hieron, tiranul Siracuzei, adversari ireductibili la banchetele campionilor olimpici pe care-i încărcau cu «nobila podoabă a cîntecelor noastre».

Dar nicăieri n-au cîntat muzele mai strălucit decît prin glasul aedului orb Homer care i-a pus aripi la picioare lui Ajax, l-a încununat cu laurii pugilismului pe Epeios, constructorul calului de la Troia, și l-a lăsat pe Ulise să arunce discul mai bine decît gazdele lui din insula feacilor. Întreg Cîntul XXIII din «Iliada», cu ceremonialul de după moartea lui Patroclu, este de fapt o largă cronică a unor jocuri olimpice. Participanții «se-ncură cu caii» în probe hipice, se întrec «în vajnicul joc al izbirii cu pumnul» și în «amarnica trîntă», apoi se așează «la-ntrecere-n fugă» și alte probe atletice. Descrierea lor, plină de forță și de culoare, pitorească și inventivă, amplă și vioaie — cu lux de amănunte asupra tehnicii întrecerilor, a subtilităților și șiretlicurilor ce se foloseau — depășește cu mult cea mai bună dare de seamă a «trimișilor noștri speciali» de astăzi! Reportajul concursurilor din clipele de odihnă de sub zidurile Troiei nu s-a bucurat nici de avantajul radioului, nici de cel al televiziunii, și totuși a devenit cunoscut mai multor pasionați de sport decît totalul spectatorilor campionatului mondial de fotbal din Mexic. Nu credem să se afle statistician care să ne poată spune în cîte limbi au fost traduse operele lui Homer, în cîte exemplare au fost tipărite și cîți cititori au însumat de-a lungul secolelor!

Dacă am evocat pînă acum mai ales virtuțile poeților, ar fi timpul să ne oprim și asupra unui reprezentant al prozei, care ne-a dat probabil primul roman sportiv din istoria literaturii. Chiar dacă exagerăm asupra caracterului sportiv al scrierii — fiind vorba mai curînd de un roman erotic-picaresc — sîntem scuzați de amploarea pasajelor dedicate confruntărilor fizice, fantasticelor lupte, ale căror rezultate le așteptăm cu înfrigurarea rezervată doar finalelor olimpice. Pe de altă parte, portretele eroilor sînt adevărate tablouri sportive, vigoarea, bărbăția, curajul lor devenind trăsături caracteristice, manifeste nu în descripție ci în performanțe.

Acest roman sportiv antic este «Etiopica» lui Heliodor, cunoscut la noi, mai ales după recenta traducere, sub numele «Teagene și Haricleea». Romanul acesta — pe care Cantemir l-a folosit ca model de compoziție pentru «Istoria ieroglifică», iar Calderon l-a transformat în tragicomedia «Los Hijos de la fortuna» — este grecesc în elementele sale tradiționale, fără a se putea sustrage însă trăsăturilor orientale, cu coloratura lor necesară în scenele de fast și cruzime. Am subliniat acest aspect esențial pentru a se înțelege mai bine caracterul sportiv pe care-l acordăm (cu largheța pe care ne-o veți ierta) «Etiopicelor» lui Heliodor. Educația din gimnaziile și palestrele grecești, aliată cu educația de curte orientală, dă ca rezultat un tip fantastic de efeb atlet și prinț viteaz, pe care-l regăsim doar în povestirile evului mediu. Educația cavalerească — aparent anacronică în acest roman din secolul al III-lea al erei noastre — se realizează prin mijloacele eroismului antic, căruia îi sînt caracteristice: modestia, corectitudinea, onestitatea, pe fondul unei pregătiri atletice vitejești.

Trei părți distincte ale romanului au o semnificație sportivă, trei părți al căror erou este mereu Teagene, în înfruntări nodale, pline de suspense, decisive pentru desfășurarea ulterioară a tramei.

Prima (cuprinsă în cartea a patra), ne invită să asistăm la finalul jocurilor pythice, asemănătoare Jocurilor Olimpice. După disputarea întrecerilor de alergare, de lupte și de pugilat, urmează așa-numita probă a hopliților, a cetățenilor buni de arme. Ei trebuiau să alerge două lungimi de stadiu — cu ducere și întoarcere — echipați cu cască, lance, scut, turetci. O probă doar aparent simbolică, menită să amintească mereu tinerilor greci că în orice clipă trebuie să fie apți a purta armele. La această cursă cu arme se prezintă Teagene din Tesalia, înfruntînd pe Omenos din Arcadia. Arbitră a întrecerii era însăși Haricleea, care purta în mîini o torță aprinsă și o ramură de palmier.

«Cînd a ajuns în mijlocul stadiului, (Teagene) se întoarce o clipă, se uită disprețuitor la Omenos, apoi, ținînd scutul sus, cu capul ridicat și cu ochii țintă la Haricleea, se repezi înainte ca o săgeată și ajunse la capăt lăsîndu-l în urmă pe arcadian la o distanță de mai multe brațe...» În această primă bătălie sportivă, eroul nostru a cîștigat definitiv inima alesei sale.

Celelalte două performanțe «sportive» încununează de fapt romanul (cartea a zecea și ultima). La curtea regelui Hidaspes, tînărul Teagene îi va surprinde pe cei ce l-au condamnat la moarte, demonstrînd tradiționala abilitate a tesalienilor în luptele cu tauri. Asistăm la o corridă incidentală, cum se văd adesea în ziua de San Isidro pe străzile orășelelor spaniole, o goană după taur pe care, aci, Teagene îl supune cu bărbăție propriei sale voințe. Dar proba taurokothapsiei nu era suficientă și lui Teagene i se propune să lupte cu un uriaș etiopian. Era nevoie de o nouă dovadă a voiniciei, pe care tînărul grec o face, punînd la bătaie iscusința și toate șiretlicurile învățate în gimnaziile de-acasă. În acțiunile lui de luptă vom recunoaște pînă și figurile viclene cu care Ulise îl învinge pe Ajax în «Iliada» lui Homer.

«Prinzînd curaj, din dispreț față de adversar, etiopianul se pregătea să-i aplice o a treia lovitură fără să se păzească și-și ridică din nou brațul ca să lovească. Teagene însă se retrase brusc, se feri aplecîndu-se și, prinzînd cu brațul drept brațul sting al adversarului, îl scutură strîngîndu-l bine, în vreme ce avîntul mîinii sale care lovise în gol îl făcu pe om să se prăbușească la pămînt; apoi, alunecînd sub subsoara acestuia, îl prinse pe la spate, în ciuda greutății de a-l cuprinde peste pîntecul gras, îl lovi puternic peste gleznele picioarelor de mai multe ori cu călcîiele, îl sili să cadă în genunchi și, ținîndu-l cu picioarele, îl apăsă pe pîntece. Apoi îl bătu pe etiopian peste pumnii în care se sprijinea și care-i susțineau capul, făcîndu-l astfel să cadă; îi aduse brațele de fiecare parte pe lîngă tîmple și i le încrucișă la spate între umeri, silindu-l să se întindă cu fața la pămînt».

Admirația mulțimii și firește dragostea Haricleei îl vor salva de la moartea hărăzită. Teagene îndeplinește prevestirile oracolului de la Delphi numai datorită calităților sale atletice, care ne-au îndreptățit să considerăm *Etiopica* un roman sportiv antic.

SIMCA
CITROËN
automobilism

SCRIITORII LA VOLAN

BARUȚU T. ARGHEZI: După zece ani de șoferie... • RADU BOUREANU: Aș dori ca fiecare să aibă mașina lui • PAUL EVERAC: Nu mă confund cu automobilul meu • DAMIAN NECULA: ...nu-mi doresc o mașină cu două locuri • DINU SĂRARU: Nu știu de ce dracu' nu putem avea o mașină mai bună și noi, criticii • VIRGIL STOENESCU: Vorba ceea, mai sînt și accidente de circulație • MIHAI STOIAN: În perspectivele exploziei tehnico-științifice actuale • CONSTANTIN STOICIU: Un automobil costă prea mult, pentru a mai fi și practic: • RADU TUDORAN: Mi-am dorit un automobil din motive complexe

Să intri în posesia unui automobil, dorință atît de curentă. Să fi stăpînul propriului mijloc de a te apropia sau de a te depărta cu repeziciune de tine. Nimic mai firesc.

Un artist rămîne însă un artist, iar trăirile sale la volanul unui automobil, credem că pot să prezinte un oarecare interes.

Prin intermediul colaboratoarei noastre, SANDA MIHAELA UNGUREANU, am adresat unor scriitori întrebările de mai jos:

1. V-ați dorit un automobil personal din motive practice sau din pasiune automobilistică?
2. Dacă automobilul dumneavoastră ar avea numai două locuri, ce scriitori ați lua la drum?
3. V-ar plăcea să vă transformați automobilul în personaj literar?
4. În personalitatea cărui automobil vă regăsiți?
5. Puteți face vreo asociere între euforia creației și beția vitezei?

În paginile ce urmează, vă prezentăm răspunsurile pe care le-am primit și pe care le găsiți în dreptul fiecărui număr omolog. (Cunoscutele reguli de circulație rutieră ne-au sugerat să acordăm participanților la anchetă prioritatea alfabetică!) A

BARUȚU T. ARGHEZI

1. Din trei motive: nevoia deplasării la distanțe mari; pasiune de călătorii; sentimente tehnice. După zece ani de șoferie aș mai adăuga unul, literar: cuprinderea rapidă a spațiilor dintre zi și noapte.
2. Ori un începător într-ale automobilismului, ori unul foarte pasionat de... tehnică. În orice caz un om de spirit.

3. Îl şi consider un personaj literar, însă foarte intim. Un as al volanului spunea că felul în care se prezintă un automobil îl defineşte pe şofer. Deşi n-am condeie şi nici călimară lîngă butoanele luminilor şi nici lîngă frînă, cred că vehicolul meu nu poate fi nici al unui arhitect, medic, avocat, militar sau inginer, pentru că n-are în interiorul lui decît o păpuşe, o fotografie şi o pană, singurele însoţitoare de mîngîiere a drumurilor lungi pentru gîndurile şi ele călătoare...

Mai ales că sub fotografie se află scris cu litere de aur: «Soi prident — pense à moi!» Elementele primare ale literaturii neînărturisite...

4. Al automobilului ideal pentru un ins mînat de curiozităte, rezistent la drumuri grele, puternic şi cu suficiente piese de rezervă. Dintre mărci şi tipuri: Willy's Owerland, Aro, tip 1970, Volkswagen — station — familial. Admirabilă ar fi maşina amfibie.

5. «Beţia» se exclude din practica şoferatului, indiferent dacă este a vitezei în kilometri sau în golirea paharelor. O singură asociere este posibilă: automobilul îl poate face pe scriitor să vadă, să cunoască şi să gîndească mai mult şi mai repede. Chestiunea «creaţiei», euforică sau rece, aparţine însă insului după ce a coborît de la volan.

RADU BOUREANU

1. Nu pot nega că mi-am dorit o maşină. Nu din sportivitate; că nu am nebunia vitezei în sînge, ci din foamea de noi orizonturi, de ineditul peisajului şi din tot ce poate acumula ochiul şi spiritul.

2. Aş dori ca fiecare să aibă maşina lui. Locul al doilea îl ţin pentru umbra mea. Cît e de insuportabilă, este totuşi inseparabilă.

3. Pentru mine maşina nu este un obiect de cult. Pentru mine este un fetiş — îl ţin în garaj, dacă aş putea şi în vitrină. Pentru mine este o utilitate.

4. Panteism înţeleg dar... nu animism tehnico-ştiinţific. Sau mai ştiu eu dracu cum?

5. Este tot o beţie a vitezei, tendinţa înghiţirii a mii de kilometri timp fără girul valorii la unii grăbiţi.

PAUL EVERAC

1. Din zelul meschin de a ajunge mai repede la şedinţă.

2. În mod absolut pe Jean-Jacques Rousseau, care a blasfemiat împotriva civilizaţiei, iar din contemporani evident un rival ca să... ne accidentăm împreună.

3. Nu, deşi îmi dă şi el unele drame.

4. Nu mă confund cu automobilul meu, avem, cînd mergem, aceeaşi «linie», dar hachiţe absolut diferite.

5. Şi *Nae* înaintează cu prudenţă, stă la stopuri şi răzbate pe drumuri mai proaste, dar, paradoxal, depăşeşte metodic alte maşini.

DAMIAN NECULA

1. Automobilul nu e un cîine, după cum nici cîinele nu e altceva decît *e*. Pasiunea pentru automobil nu există în sine. Ea ea, de fapt, pasiunea pentru ceea ce el îţi oferă.

2. Detest aranjamentele. Aşa că în cazul dat (şi evident în lipsa unei femei frumoase) aş prefera să am alături pe singurul scriitor care mă incită: singurătatea. Dar nu-mi doresc o maşină cu două locuri.

3. A devenit — vezi povestirea *Aleargă, nu te opri!* — din volumul cu acelaşi nume.

4. N-am, din fericire, nimic mecanic în alcătuire. Uneori mi-ar place să am aerul hîtru al unui automobil sport, de pe la 1900. He, he, ce vremuri.

5. Nu

DINU SĂRARU

1. Ei bine, utilul cu plăcutul au stat la baza automobilismului meu. Însă maşina mea e aşa de veche încît a vorbi despre automobilism înseamnă a face o glumă. Nu ştiu de ce dracu nu putem avea o maşină mai bună şi noi, criticii. Cu prozatorii e altceva... cu poeţii ce să mai vorbim...

2. Aş lua la drum un cititor inteligent să putem înjura împreună scriitorii. Pot pleca la drum cu un scriitor? Din experienţa seriei vechi «Luceafărul», cunosc cel puţin cîţiva scriitori pe care i-am pierdut pe drum. Unul ar fi Sânziana Pop. Mai trădare ca'n Caragiale.

3. Nu aduce nici un venit!

4. Mustang!

5. Dacă trebuie să pui benzină sigur, dacă ai nevoie înainte de drum de control sigur.

VIRGIL STOENESCU

1. Mi l-am dorit din pasiune și mă folosesc de el din motive... practice.
2. N-aș lua un scriitor, aș lua un critic dramatic. Vorba ceea, mai sînt și accidente de circulație!
3. Da, dar cum să ții un automobil pe scenă timp de trei acte?!
4. În personalitatea aceluia pe care nu-l pot cumpăra.
5. Și cu una și cu alta nu știi unde ajungi.

MIHAI STOIAN

1. Cum vă place să vă mișcați (interior sau exterior), repede, încet sau...
2. Înainte de a vă lua un automobil vedeați în el un mijloc de accelerare a timpului, de relaxare, de lărgire a orizontului «turistic».
3. Dar după ce l-ați folosit un an? Vă simțiți ușor proprietatea lui.
4. În perspectivele exploziei tehnico-științifice actuale, considerați posibilitățile sporite de mișcare rapidă ca *o binefacere* (în fond mărește durata de viață) sau dimpotrivă ca pe o catastrofă, care micșorîndu-ne durata de viață, ne îngustează cîmpul percepției?
5. Credeți că ritmul mișcării (interior-exterior) influențează sensibilitatea scriitorului? ține de temperament sau...

CONSTANTIN STOICIU

1. Pasiune, desigur. Un automobil costă prea mult pentru a mai fi și practic.
2. Ultima oară cînd am mers împreună cu un prozator, am intrat sub un autobuz.
3. Dumnezeule, de ce nu?
4. Rapid, arătos, zgomotos, infailibil, în fine, viril și irezistibil.
5. Pe drumurile noastre beția vitezei aduce mai mult a mahmureală.

RADU TUDORAN

1. Fiindcă automobilul face parte din viața modernă, și n-am aflat să-i fi comentat cineva rolul în mișcarea sentimentelor noastre, ancheta dumneavoastră poate fi un început de investigație. Chiar dacă întrebările vor fi fost puse în glumă, mă simt dator să răspund cu toată seriozitatea și nu fără meditație.

Mi-am dorit un automobil din motive complexe — și am fost rău necăjit cînd socoteam că mi se cuvine dar nu-l aveam. Prin simplificare, am să pun în primul rînd motivele practice, dacă admiteți că între ele intră dorința de a străbate spațiul. Pasiunea, fie ea chiar dominantă, e o derivație transformată în privilegiu; ferice omul care o are — pentru automobil ca pentru orice din viață! Dar, dincolo de scopul lui practic, dincolo de pasiune, automobilul rămîne o consolare; idealul ar fi covorul zburător.

2. Dacă mașina mea ar avea numai două locuri, ceea ce mi-ar face-o mult mai apropiată, aș lua cu mine, dintre scriitori, pe toți cîți ar vrea să meargă, în ordine alfabetică, sau după vîrstă, sau după greutatea corporală, dar numai o parte din drum și doar cîte o jumătate de zi a călătoriei; trebuie să-mi rămînă și mie ceva!

3. Mi-ar place să transform automobilul în personaj literar? Am și făcut astfel în *Ultima poveste* unde l-am înglobat între eroii principali. În *Oglinda retrovizoare* mi l-am declarat prieten, deși i-am acordat prea puțin spațiu tipografic. Deoarece încă visez un drum de patruzeci și cinci de mii de kilometri, sper să duc prietenia și încrederea pînă la ultima consecință, adică să-i atribui însoțitorului meu glas omenesc, apoi să-i înregistrez simțăminte și inteligență. Întrevăd de pe acum un dialog între noi, despre cele șapte mări ale lumii și despre cele cinci continente.

4. În personalitatea cărui automobil mă regăsesc? (Îmi pare bine că-i recunoașteți posibila personalitate!) Mă regăsești în a aceluia care nu contrazice personalitatea mea; dar încă nu-l am. Pînă una alta, ne tolerăm reciproc.

5. Nu recunosc, în a cincea întrebare «euforia creației» și «beția vitezei» — vreau să spun adjectivele; am altele. Dar altminteri fac asociația hotărît, sigur și în permanență; mi-e chiar indispensabilă. Drept mărturie, iată ce scriam în ultima mea carte — și n-am spus totul — voi mai spune, n-am să obosesc prea degrabă: «Cînd merg pe șosea, gîndul nu-mi stă degeaba, lucrează într-o potrivire armonioasă și constructivă cu muzica motorului și cu ritmul lui. În această stare fac isprăvi pe care nu le-a izbutit nimeni: sări cu schiurile de pe trambulină o sută optzeci de metri, și chiar mai mult. Îmi pierd greutatea trupului (prin voință personală) și planez de la o creastă la alta, peste prăpăstii neexplorate... Motorul automobilului mă încurajează, făcîndu-mă să înțeleg că sînt liber să merg cît de departe. Aceste exaltări dau naștere apoi unor gînduri pe care le pun pe hîrtie, în forme de nerecunoscut, admise de aproape oricine și pe înțelesul aproape al oricui. Din restul explozibilului rămîne o flacără îndepărtată și o detunătură stinsă, pierdută printre rînduri, în spațiul secret al gîndirii noastre.»

Anchetă realizată de SANDA MIHAELA UNGUREANU

MATTIS TEUTSCH

Compoziție

THEODOR
MORARU

Eroziunea coborîrii

CU UN TELEVIZOR

miraj

AVEȚI NUMAI AVANTAJ

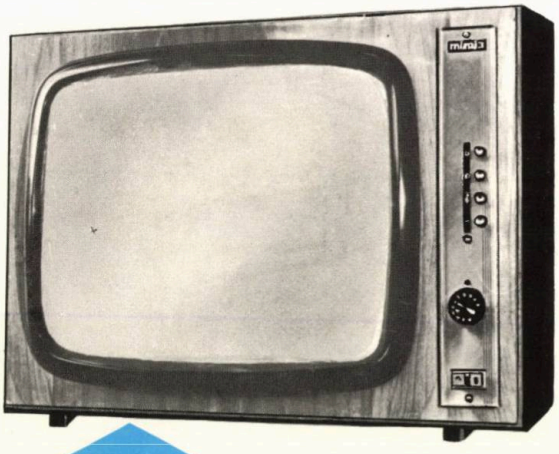

- Televizorul MIRAJ E 59—681 este un receptor de televiziune cu 12 canale și cu ecran mare — diagonală 59 cm; prezentat într-o elegantă casetă furniruită, cu o linie asimetrică modernă.
- Strălucirea imaginii permite vizionarea în condiții excepționale a programelor.
- Difuzorul permanent dinamic asigură o reproducere de bună calitate a sunetului.
- Șasiul rabatabil folosit la construcția televizorului dă posibilitatea unei întrețineri și depanări ușoare.
- Se poate cumpăra și cu plata în 12—18 rate lunare, cu un aconto între 650—867 lei.

ȘTIȚI SĂ PRIVIȚI ȘOSEAUA?

Se afirmă foarte des că, spre exemplu, viteza ucide. Și acest lucru, intens repetat, sfîrșește prin a arunca îndoială și în spiritele cele mai sănătoase. Este, într-adevăr, așa? Circulă automobiliștii prea repede? Putem remarca că pe șosele, chiar pe autostrăzi, rareori se depășește viteza de 120 km/oră: condițiile tehnice ale automobilelor și ale șoselelor nu o permit. Apoi, diferența de la viteza legală de 100 km/oră și pînă la 110—115 km/oră nu justifică accidentele etichetate prin «exces de viteză»; și la 50 km/oră viteza poate ucide. Nu ne rămîne decît să spunem că șoferii nu știu să conducă! Și sîntem mai aproape de adevăr. Un test cu privire la cauzele avariilor produse la mașinile aflate în reparație la unitatea «Dacia-Service» București arată că acestea se datorează erorilor de manevrare ale conducătorilor auto. Și considerăm că multe din erorile de manevrare au la bază nu necunoașterea și nerespectarea voluțională a regulilor de circulație, cît ignoranța în cunoașterea mașinii, a posibilităților acesteia, precum și interpretarea eronată a cadrului (static și dinamic) al șoselii. Ignoranța, deci, nu permite aprecierea exactă a implicațiilor și urmărilor încălcării codului rutier. În alte împrejurări, am atras atenția asupra necesității cunoașterii tehnice a mașinii; în prezent intenționăm să evidențiem importanța interpretării juste a distanțelor, a jocului de lumini și umbre, a mișcării pietonilor și vehiculelor etc., punînd la dispoziția automobiliștilor indicații utile în prevederea viitorului imediat, deci în realizarea securității circulației.

CIRCULAȚIA URBANĂ. Orice cod rutier conține o regulă esențială: oprirea în spațiul liber din fața mașinii. Pentru aceasta este nevoie de a aprecia corect distanța și de a ști la ce viteză se poate opri în acest spațiu. Aprecierea distanțelor este o operațiune de rutină, exactitatea ei fiind condiționată de exerciții (estimări și verificări), iar spațiul de frînare pentru un drum orizontal și cu aderență bună îl indicăm prin «spirala L'UTAC» pe care o reproducem.

Dificultatea principală constă în a prevedea apariția unui obstacol. Pentru aceasta trebuie să conducem permanent atent: preocuparea noastră, la volan, să fie numai șoseaua și mașina. Este bine să efectuăm automat comenzile (primirea informației, prelucrarea, decizia să fie executate în cel mai scurt timp, însă este periculos să conducem mecanic, din reflexe. Să observăm atitudinea pietonilor, cicliștilor, automobiliștilor, nu numai pentru a înregistra semnalele lor, dar și pentru a prevedea ceea ce se va produce.

— Cînd, la o încrucișare, zăriți un pieton care ezită să treacă strada ce traversează drumul dumneavoastră puteți deduce că un alt automobil se apropie.

— Cînd o minge apare pe carosabil, puteți fi siguri că un copil o urmează.

— Imaginile reflectate de vitrinele magazinelor pot fi utile, mai ales la încrucișări.

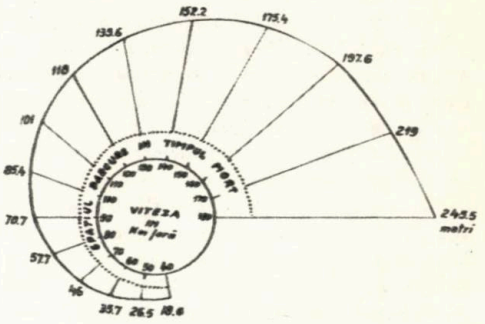

Spațiul de frînare este indicat în metri și vitezele în km/oră. Curba punctată arată drumul parcurs în timpul mort (reflexul șoferului + întîrzierea în acționarea frînelor).

— Dacă cîmpul vizual este limitat de un alt vehicul, încercați să-l măriți privind peste el sau pe sub el, în cazul cînd luneta acestuia (spațiul dintre axă, sol și roți) permite. Privind pe sub autobuze și camioane staționate, zărim picioarele pietonilor care pot apărea brusc în fața mașinii noastre angajate în depășire.

— Mergînd în spatele unui autovehicul, să nu aveți sentimentul că el vă va deschide drumul, că în urma lui nu riscați nimic. La o încrucișare, automobilul, care traversează, nu vă vede decît în ultimul moment și coliziunea e posibilă. Deci, păstrați distanța și încetiniți la încrucișări.

— Cînd un autovehicul care vă precede garează la trotuar, este aproape sigur că șoferul va deschide ușa pentru a coborî; depășindu-l, lăsați spațiu suficient pentru noua lățime a vehiculului.

— Cînd vedeți de departe lumina verde a semaforului, nu accelerați; puteți fi siguri că nu mai aveți timp de trecere. Încetinind, pe lîngă economia de combustibili și de uzură a mașinii, aveți șansa să fiți primul la trecere, imediat ce calea e liberă.

Cea mai mare dificultate este aceea de a învinge

ezitarea. Pentru aceasta este necesar să evaluăm rapid și corect viteza celorlalte vehicule și să schimbăm alura conducerii. Importanța observării și interpretării rapide și corecte a reacțiilor pietonilor și șoferilor este de mare importanță. Țineți seama, iarăși, ca fiecare pieton apreciază diferit viteza vehiculelor și reacțiile șoferilor.

ÎN CIRCULAȚIA EXTRA URBANĂ se mențin aceleași indicații, însă ceea ce diferențiază esențial șoseaua de stradă este viteza cu care se poate circula. Mulți șoferi, ignorînd prevederile codului rutier (care indică viteza de 80 km/oră pentru camioane, autobuze și începători și cea de 100 km/oră pentru turisme) tind să transforme șoselele în adevărate piste de concurs. Este bine să amintim că un vehicul, în greutate de cca 1000 kg, care circulă cu 50 km/oră acumulează o energie suficientă pentru a-l ridica la aproape 10 metri. Și energia masei de o tonă, în mișcare, crește cu pătratul vitezei. Imaginați-vă o atît de enormă energie de masă obstaculată brusc. Energia cinetică a șocului se transformă în deformarea construcției de oțel cu urmări nefaste de cele mai multe ori pentru pasageri. La acest punct, al vitezii, mai adăugăm că spațiul de frînare (în condițiile unei bune aderențe) crește de la 85 metri pentru 100 km/oră, la 101 metri pentru 110 km/oră și la 118 metri pentru 120 km/oră. Ce se întîmplă în cazul apariției bruște a unui obstacol în spațiul de frînare?

Cadrul static al șoselii, determinat de marginile carosabilului, de plantațiile existente (pomi, garduri, indicatori, talazuri), de conformația ei (pante, curbe, denivelări), precum și cadrul dinamic, reprezentat prin fauna în mișcare a șoselii (animale, pietoni, vehicule), prezintă cele mai multe condiții pentru manevre eronate fie din necunoașterea mașinii, fie din interpretarea greșită a acestor cadre. Condiția esențială, prealabilă corectelor interpretări, este vizibilitatea, cuprinderea unui spațiu cît mai mare de șosea, începînd de la perimetrul vehicolului ce-l conducem. Permanenta mișcare a privirilor pe axul longitudinal și orizontal al acestui cadru permite înregistrarea imaginilor în orice moment; interpretarea, respectiv prelucrarea lor rapidă și corectă, duce la deciziile convenabile pentru securitatea circulației.

— La depășiri trebuie să ținem seama de viteza vehiculului depășit, de viteza vehiculului nostru și de spațiul liber pe care îl avem: Un autobuz (11 m. lungime), spre exemplu, care rulează cu 70 km/oră nu poate fi depășit decît într-un spațiu de zece ori mai mare, în cazul cînd viteza de depășire este de 80 km/oră. În cazul cînd cel depășit sporește viteza (iresponsabil) sau cel care vine din partea contrarie nu încetinește, iar mașina ce depășește nu are rezerva de putere pentru sporul de viteză, șoseaua se transformă într-o pistă cu urmări nefaste. Deci, în asemenea cazuri, pe lîngă cunoașterea posibilităților tehnice ale mașinii, trebuie să avem un spațiu dublu, de siguranță, liber.

— Depășirea cicliștilor are un aspect deosebit. O claxonare din apropiere determină mai totdeauna pe ciclist să întoarcă capul, ceea ce antrenează și o ușoară mișcare a corpului spre stînga, mișcare ce schimbă presiunea pe ghidonul respectiv, bicicleta făcînd un viraj către centrul șoselii, către mașina care l-a avertizat. Distanța scurtă poate spori emoția și reacția ambilor conducători și, coliziunea este sigură.

— Depășirea animalelor, fără ambalarea motorului și fără zgomotoasă avertizare sonoră, cu o viteză încetinită, elimină reacțiile cu totul neprevăzute ale acestora.

ILUZIILE OPTICE, care pot duce la manevre greșite, apar în timpul zilelor foarte călduroase. Din cauza straturilor de aer de temperaturi, deci densități diferite mai ales în lipsa mișcării acestor straturi și ca urmare a ușoarelor denivelări ale asfaltului, apare iluzia unor întinse straturi de apă (culoare diferită) pe șosea. De teama derapajului, șoferul care rulează cu viteză frînează brusc și... derapează.

— În aceleași împrejurări, augumentate de oboseală, la curbele de șes și în apropierea drumurilor vicinale, sub influența unui joc de lumini și umbre determinat de plantațiile marginale, șoferul schimbă direcția fie pe aceste drumuri rudimentare, fie direct pe arătură. Bineînțeles că șanțurile, schimbarea bruscă etc. nasc accidente.

— O altă iluzie optică este dată de somnolența la volan, în cazul drumurilor modernizate, lungi, în peisaj monoton, sărac. În acest context intră și pericolul unor preocupări mentale legate de viața șoferului, dar cu totul străine de activitatea de conducere, ca și sîciirea și enervarea acestuia de către pasageri. Toate acestea scad capacitatea de interpretare și reacție față de schimbările din cadrul șoselii și, în această situație, o traumă vizuală sau auditivă determină o reacție bruscă de frînare (sau o manevră greșită) cu pierderea controlului asupra mașinii.

Fără îndoială, șoseaua poate prezenta o gamă aproape infinită de situații cărora șoferul trebuie să le facă față; mersul de noapte sau trecerea curbelor și a pantelor grupează, de asemeni, o nouă suită de caracteristici.

ION GHENEA STĂNESCU

AUTOMOBILUL VIITORULUI

Este cunoscută cititorilor «ALMANAHULUI LITERAR realizarea fraților Jarret, prezentată la Salonul auto, Paris 1968: automobilul «gîndit în întregime electric». Exponatul a reținut în mod deosebit atenția vizitatorilor, iar presa n-a ezitat să afirme că modesta mașină concentrează în ea calitățile autoturismului ideal de mîine: preț de cost redus, consum minim, simplitate în conducere, silențiozitate, funcționare «curată» (fără gaze de eșapament care infectează atmosfera).

Ca o senzație a căzut în expoziție afirmația lui Herbert Marcuse. Ignorînd bolizii produși de «Ford», «Ferrari» sau «Matra», capabili să fugă cu peste 200 km pe oră, celebrul filozof a spus cu privire la vehiculul Jarret: «Așa ceva ne trebuie!» Apoi el și-a explicat mai pe larg ideea, zicînd că într-un secol «nervos», mica și lenta mașină electrică(40 km pe oră viteză maximă) reprezintă o frînă un moment de respiro pentru viața prea frenetică a societății actuale. Părăsind terenul filozofiei și revenind în cel al practicii directe, ne întrebăm: are, într-adevăr, vehiculul electric șansele să devină peste zece sau cincisprezece ani regele neîncoronat al străzilor și șoselelor? Cum se vor desfășura într-un viitor nu prea îndepărtat călătoriile terestre? Ce formă și ce motor va avea automobilul de mîine?

UTIL ȘI FUNCȚIONAL, ÎN ACELAȘI TIMP

Revistele publică adesea proiecte și texte de anticipație, pline de fantezie, pentru că și automobilismul își are poeții lui. Limuzina viitorului, vor să spună aceste proiecte, va avea forma unei jumătăți de picătură de apă în cădere. O asemenea formă a preconizat-o cu mulți ani în urmă inginerul român Aurel Persu și a susținut-o apoi ilustrul savant Henri Coandă. Se propun însă și soluții de-a dreptul năstrușnice: automobile pășitoare, cu picioare lungi ca de lăcustă; automobile ce vor aluneca, într-o liniște cosmică, pe «saltele» de aer; automobile fără volan, ghidate din asfaltul șoselelor ; automobile cu pilot automat. Specialiștii care lucrează în industria automobilistică trec peste astfel de proiecte fanteziste cu o privire zîmbitoare. Alec Issigonis, autorul cunoscutelor mașini englezești Mini Cooper, afirmă: «În automobilism, salturile spectaculoase nu sînt obișnuite. Aici progresul este lent, dar sigur. Iată de ce prin automobilul de mîine înțeleg mașina viitorului foarte apropiat, care nu va fi nici pășitoare, nici cu aripi, nici amfibie.» Dar pentru a înțelege mai bine ce va fi automobilul de mîine, să urmărim cîteva păreri ale unor specialiști, emise în cadrul unei convorbiri inițiate de publicația engleză «Weekend Telegraph». Au luat parte la discuție: Alec Issigonis, despre care am amintit; Donald Stokes de la «British Leyland Motor Corporation»; Andy Taylor de la «Ford»; Joe Edwards, directorul unui trust specializat în construcția de caroserii; cunoscutul carosier torinez Nuccio Bertone. Întrebările au fost puse de ziaristul John Anstey.

ANSTEY: Dumneavoastră, constructorii de automobile, aduceți modificări anuale modelelor pe care le fabricați. Sînt necesare aceste modificări sau, mai bine zis, sînt ele reale?

ISSIGONIS: Este neeconomic să schimbi anual forma mașinii pe care o fabrici. Această modă ridică prețul de cost. Constructorii americani obișnuiesc să modifice des modelele lor, dar o fac în disperare de cauză, în efortul permanent de a fi «en vogue». Ei s-au angajat pe terenul mișcător al politicii «mașinilor demodate» și acum nu mai pot da înapoi. Să nu credeți că întotdeauna un automobil «retușat» anual este cerut de public. În această privință vă invit să vă gîndiți la «Mini Morris» sau la «Volkswagen». Ele dețin recorduri de vînzare, în ciuda faptului că au rămas intacte ani în șir.

ANSTEY: Cum vedeți dumneavoastră mașina de mîine?

STOKES: Mie mi se pare că «Mini Morris» este prin excelență autoturismul compact, adecvat situației actuale și, pentru un timp, celei viitoare. Vorbind de perspectivă, cred că trebuie să acordăm

Mini Cooper, creația lui Alec Issigonis, este și o bună mașină de raliuri. Iat-o evoluînd în Cupa Alpilor (Franța).

Bertone Carabo, un automobil cu profil adecvat erei cosmice. Motorul și mecanica sînt de la «Alfa-Romeo 33»

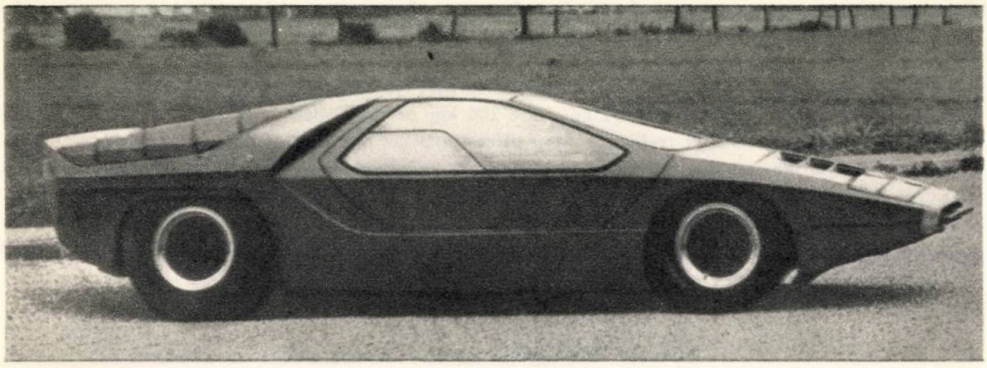

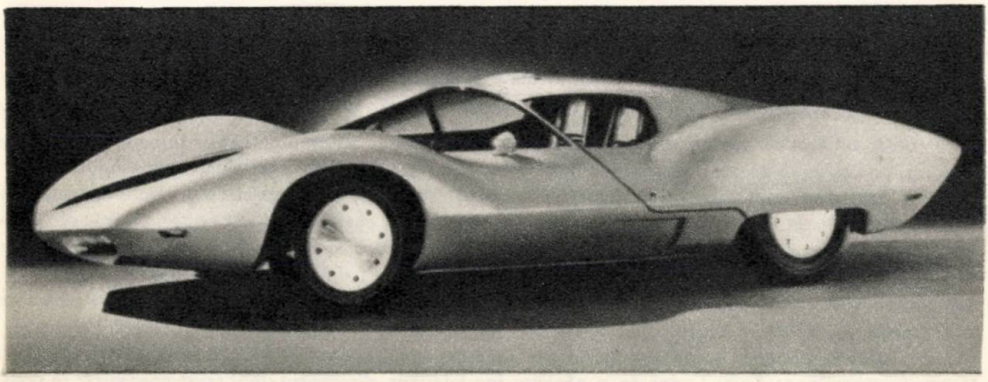

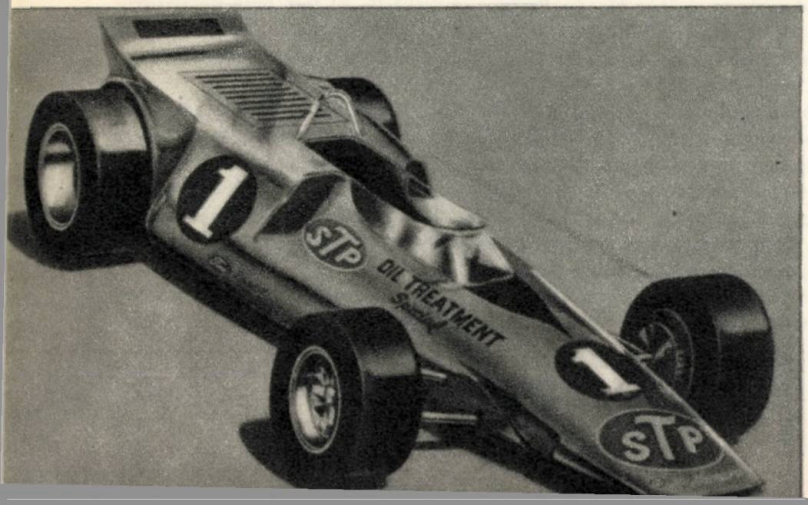

Automobilul experimental *Chevrolet Astro I*. În construcția sa s-au incorporat cîteva soluții de avangardă: periscop, fotolii de avion etc.

O mașină cu turbină de gaze pentru cursa de 500 mile de la India-nopolis (SUA). Va trece turbina și pe autoturisme? Deocamdată nu sînt semne.

atenție proiectelor de mașini capabile să se preteze cel mai bine aglomerației urbane în continuă ofensivă, adică mașinilor scurte, ușor de manevrat în spațiul strîmt al străzii. În ceea ce privește mijlocul de propulsie, nu-mi fac nici o iluzie: bătrînul motor cu piston are viitorul în față, pentru că este sigur în funcționare, susceptibil de perfecționare, ieftin de fabricat.

ISSIGONIS: De acord. Turbina cu gaze, despre care s-a vorbit și încă se mai vorbește, nu se pretează pentru tracțiunea autoturismelor. Consumă mult, este voluminoasă, nu posedă reprize convenabile.

ANSTEY: Dar caroseria cum va fi?

TAYLOR: Eu văd mașina de mîine ca un «pachet elegant», cu forme cît mai rotunde, fără protuberanțe care să favorizeze acroșajele.

EDWARDS: Trebuie îmbinat utilul cu frumosul, carosierii lucrînd într-o strînsă armonie cu inginerii proiectanți.

BERTONE: Autoturismul deceniului următor nu va fi de o funcționalitate excesivă. Se știe doar că, în alegerea unei mașini de familie, ultimul cuvînt îl are de obicei soția. De aceea, automobilul de mîine trebuie să-și păstreze acele calități care afectează sensibilitatea feminină: linii moderne, elegante, plăcute la vedere. Sînt sigur că și peste zece sau cincisprezece ani se vor găsi oameni îndrăgostiți de caroseriile inspirate, oameni care se uită la mașina lor ca la o statuetă și-și consacră întreaga dimineață de duminică lustruirii ei.

BENZINĂ, ABURI, ELECTRICITATE

Să ascultăm și părerea unui specialist român. Doctorul inginer Mihai Stratulat ne spune: «Automobilul de mîine va trebui să se diversifice în așa fel încît să existe o mașină mică, compactă, economică pentru transportul în oraș și alta de dimensiuni mai mari, pentru călătoriile interurbane. Aceasta din urmă se va realiza, la rîndul ei în două variante, pentru mersul obișnuit pe șosele și pentru accesul în terenurile mai puțin amenajate (genul «tout terrain»). În ceea ce privește agregatul de forță, tehnicienii se găsesc în fața unor probleme acute. În orașe, actualul motor cu ardere internă se pune din ce în ce mai mult în afara legii, dacă nu i se vor aduce unele corective pentru diminuarea gazelor nocive. Există și cîteva soluții recente: motorul «Stirling», motorul cu aburi, motoarele electrice alimentate de la «pile de combustibil». Dar în această privință mai există încă unele lucruri de pus la punct». Tema ne obligă la o comparație. În 1900, se găseaua în competiție, pe străzi și șosele, motoare cu combustie internă, motoare cu combustie externă, motoare electrice. Astăzi situația este aceeași, dar cele trei genuri de

●

Citycar, automobil electric construit de un fost aviator englez. El prefigurează mașina de oraș a viitorului.

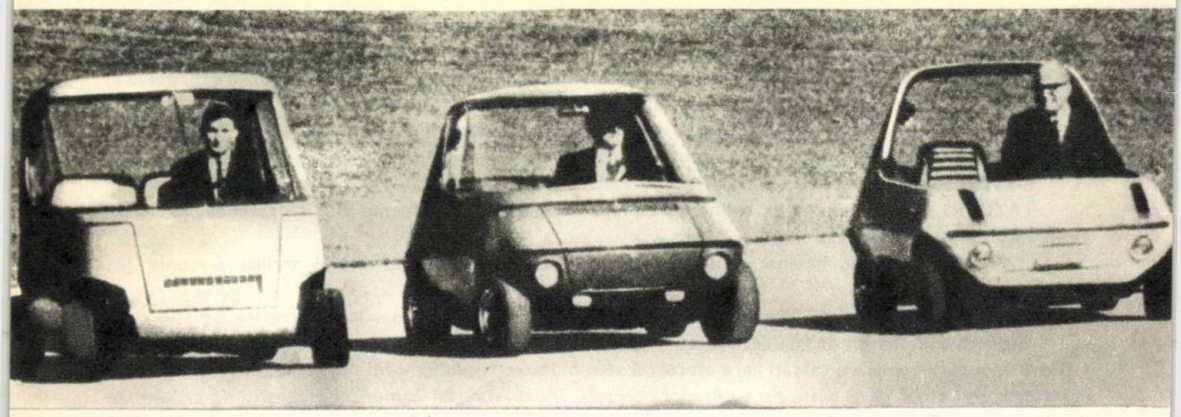

Iată alte trei vehicole, construite de «General Motors», care anunță limuzina urbană de mîine.

propulsoare sînt mult schimbate, dacă nu ca principiu, cel puțin prin unele soluții noi de realizare. Așa cum am mai amintit, cu destul de mulți ani în urmă s-a propus drept mijloc de tracțiune pentru automobile turbina cu gaze. Firma «Socema» a montat turbina pe un autocamion, așa cum au făcut și specialiștii de la uzina sovietică din Gorki și cei americani de la Boeing, și cei de la societatea engleză «Rover». Apoi, în Franța, s-a construit acea faimoasă mașină de curse botezată «Etoile filante». În ultima vreme, automobile de competiții cu turbină au apărut pe pista de la Indianopolis și pe cea de la Sarthe, unde se organizează cursa de viteză «24 de ore ale orașului Le Mans».

Ne îndreptățesc oare aceste cîteva promisiuni să sperăm că în 1980 sau 1985 vom merge în concediu la volanul unui elegant coupé echipat cu turbină? Nu. Experimentările făcute în ultimii 20 de ani au arătat că acest mijloc de propulsie, pe lîngă unele evidente calități, prezintă și o serie de jenante servituți: consum specific ridicat, zgomot în funcționare, tehnologie complicată pentru unele piese, lipsa frînei de motor. Aceste considerente ne fac să credem că turbina cu gaze își va găsi o oarecare aplicare pe autocamioane, pe autobuze și autoutilitare, adică acolo unde este nevoie de mijloace de propulsie puternice. Exemplarele realizate pînă acum au arătat că turbomotorul este greu de executat și neeconomic la puteri sub 100 C.P.

În ultimii ani, un număr destul de mare de specialiști s-au ocupat și se ocupă de reactualizarea motorului cu aburi și de perfecționarea motorului cu piston rotativ de tip «Wankel». Inventatorul, Felix Wankel, s-a făcut cunoscut încă din 1929, dar el nu și-a putut duce la bun sfîrșit lucrările decît după intrarea la firma NSU unde a pus la punct un motor pentru o mașină spider și apoi a contribuit la realizarea acelei reușite berline «RO 80». Acum motorul cu piston rotitor s-a extins și la alte modele («Mercedes C 111, «Mazda»), fiind, dintre soluțiile noi, cea mai avansată și cu cele mai multe șanse de a fi folosită pe autoturisme.

Cu riscul de a ne repeta, vom mai pune încăodată întrebarea: și totuși cum va arăta automobilul de mîine? Futurologii spun că acest mijloc de locomoție va trebui să aibă următoarele calități principale să fie ieftin, ușor, confortabil, compact, să dispună de un bun randament al motorului și transmisiei (aceasta se va automatiza, de bună seamă), să nu facă zgomot și să nu elimine gaze de eșapament.

Se pare că la cîteva din aceste deziderate răspund micile vehicule electrice care au invadat în ultimii ani planșetele proiectanților. Automobilul «Jarret», alte vehicule alimentate de la acea sursă de electricitate numită «pila de combustibil» sînt cele mai promițătoare căi pe care s-au angajat constructorii pentru rezolvarea problemei transporturilor urbane din anii ce urmează. În ce măsură eforturile lor vor fi încununate de succes, aceasta este o problemă la care un răspuns precis nu ne poate da decît viitorul.

DUMITRU LAZĂR

INTERZIS PENTRU BĂRBAŢI!

De cînd există automobile, bărbaţii sînt stăpînii şoselelor. Dar multe lucruri se schimbă în vremea noastră şi femeile se conving, în număr tot mai mare, că bărbatul este făcut să stea acasă. S-au săturat de exemplul bunicelor şi vor egalitate, chiar şi la volan. Bărbaţii ar fi bine să se observe pe ei înşişi, înainte de a lansa astfel de caricaturi.

Toate femeile, vorbesc de acelea care se simt ca atare pînă-n vîrful unghiilor, sînt de acord în a recunoaşte bărbaţilor o mare calitate: aceea de parteneri drăguţi. Le recunoaştem, de asemeni, priceperea în arta coafurilor, în domeniul modei etc. Cînd un bărbat spală o maşină, o face timp de două ore şi apoi este fericit. Nu ar fi deci rostul lor să se ocupe de garderobă, de linguri şi cratiţe, atîta vreme cît se pricep atît de bine la treburile gospodăreşti? E drept că rapiditatea nu este punctul lor tare.

FANTEZIE LIMITATĂ. Într-adevăr, autostrăzile sînt monotone, sărace în colorit şi peisaje (dacă sînt construite de bărbaţi!), iar ei conduc cu aceeaşi viteză, astfel că monotonia creşte. Singura modalitate de a mai însufleţi o astfel de călătorie este iniţierea unor curse pe şosea. Dar cîţi dintre bărbaţi o fac?

Deunăzi, ieşind din Ploieşti, mă îndreptam către Cîmpina. Conduceam «Dacia» mea în limita admisibilă de viteză (100 km/oră) cînd un «Alfa Romeo» m-a depăşit. Că maşini mai puternice o fac, aceasta nu mă supără, însă nu pot admite să simt mult timp gazele lor de eşapament. Bărbatul care o conducea era tot înaintea mea. Ei bine, acest lucru mă supără, mă incită. Bărbaţii au asemenea manifestări puerile: demarează în viteză, fac să fluiere pneurile la curbe, ca să încremenească apoi, în scrîşnet de frîne, în faţa unui beculeţ roşu. Femeile nu comit asemenea copilării. Dar să revin. Am fost enervată de acest «Alfa Romeo» care mă depăşise şi vroiam să privesc drept în ochi pe provocatorul de la volan, să-l fac să înţeleagă revolta mea. Am accelerat şi iatămă în dreptul lui. Vai, cîtă neobrăzare! Nici n-a întors capul. Ţinînd o mînă pe volan, îşi admira, cu privirea obosită, unghiile de la cealaltă mînă! Revolta mea a isbucnit în urlet de claxon. Abia atunci parcă s-a trezit şi, surprinzător pentru somnolenţa lui, a virat rapid către dreapta, frînînd, lăsîndu-mi liberă calea pentru depăşire. Mie? Sau camionului care venea din sens contrar?! În sfîrşit, n-are importanţă. L-am depăşit.

M-am uitat în oglinda retrovizoare şi l-am văzut cum se chinuie să scoată maşina din şanţ. Ce să-i fac, dacă doarme la volan? Automobilul nu-i maşină de călcat, iar şoseaua nu-i bucătărie. O mîncare arsă, dacă telefonul ţi-a sustras atenţia mai multă vreme, se poate înlocui uşor. Oare de ce bărbaţii or fi întotdeauna grăbiţi? Noi femeile nu ne sinchisim de întîrzieri, de aceea nu ne enervăm şi nu facem infarct.

EGOIȘTI. Nimic nu-i mai supărător la bărbați decît egoismul. Slujba lui, femeea lui, mașina lui etc. Mă rog, să-i luăm așa cum sînt! Dar pînă la mașină. Cîte treburi nu are o femeie?! Iar automobilul nu mai este azi un obiect de lux, este un instrument de muncă. Și, apoi, de ce să nu recunoaștem că o mașină condusă de o femeie capătă un farmec în plus? Oare nu toate prospectele marilor firme folosesc drept decor noile lor automobile, pentru a lansa cîte o femeee drăguță?!

Ei bine, automobilul este făcut pentru femeee. Cîte drumuri: la coafor, la casa de mode, la plimbare cu prietenele!... și toate acestea îți iau timp.

Soțul meu a cărui contribuție în căsnicie a fost această mașină pe care m-a învățat s-o conduc încă din timpul logodnei, începe să mă deranjeze. Pretinde că nu mai poate face apel la prieteni să-l aducă mereu de la Călărași, că de aceea și-a luat mașină, să-i fie mai ușor cu «naveta», să poată veni la București și în cursul săptămînii. Ba susține că nici Duminica nu i-o las, că o să uite să conducă etc. Și de aici certuri. M-am săturat de atîta egoism. I-am declarat ferm: dacă are nevoie de mașină, să-și cumpere!

FRICOȘI, DAR VIOLENȚI. O prietenă îmi spunea că este foarte greu să conduci cu un bărbat alături. Soțul ei era un om minunat și ea era îndrăgostită de el, dar nu atunci cînd îl avea alături. Excelent șofer, devenea atunci nervos ca un elev la examen. Fața i se crispa și cu o mutră de martir, șuiera printre dinți aprecieri aspre. Dar cînd, el fiind la volan, ea își permitea cele mai nevinovate reflexii, soțul abia se stăpînea să n-o arunce jos din mașină. Totuși multă vreme a suportat comentariile lui, dorințele lui. După o zi de muncă, soțul era obosit, așa că, noaptea conducea mai ales ea. Dar, vezi bine, pe șosea mai sînt și camioane iar el, înspăimîntat, striga: vezi că intri în camion! Există întotdeauna o șansă, însă, și depășirea se termina cu bine. Soțul răsufla ușurat și-și cerea scuze. Totul mergea bine pînă la... viitoarea depășire, cînd reîncepea teroarea. Ei bine, putea să mai rămînă lîngă un asemenea soț? L-a părăsit. A renunțat la tot. Nu și-a luat decît mașina.

AROGANȚI ȘI INABILI. Există totuși o situație cînd bărbații ne sînt superiori: noi, femeile, avem nevoie de amîndouă mîinile pentru a conduce. Un mare număr de bărbați consideră că una este de ajuns; pe cealaltă o țin neglijent aruncată peste

portieră, sau caută să-şi îmbrăţişeze cu ea partenera, să-şi aprindă ţigara ori pipa. De ce nu încearcă să se spele pe faţă cu ţigara în gură?... Asemenea atitudini le slăbesc atenţia, iar fumul pipei creează un smog care primejduieşte traficul.

Un astfel de şemineu uman şi-a oprit, ieri, maşina la bariera de pe Şoseaua Nordului. Era loc de două maşini şi eu, profitînd, m-am oprit alături de a lui. Tînăra de lîngă el i-a atras atenţia asupra prezenţei mele «impertinente» astfel că, scoţînd capul pe geam, individul m-a apostrofat, cerîndu-mi să rămîn în urma lui.

— De ce? am întrebat, surîzînd.

— Pentru că eu sînt în capul coloanei.

N-am avut timp să răspund, deoarece se ridica bariera şi am trecut prima. Sînt sigură că a fost furios pentru că am demarat de sub nasul lui. Sper, totuşi, că pipa l-a calmat.

Împrejurările în care bărbaţii îşi manifestă din plin inabilitatea sînt cele prilejuite de întîlnirile cu agenţii de circulaţie. După ce se salută, aparent politicoşi, începe discuţia, care degenerează într-un proces verbal şi, în cele mai bune cazuri, se încheie cu o amendă. Dacă ăsta este întotdeauna finalul, de ce să te mai certi? Altfel procedează femeile la volan! Informaţi-vă la Inspectoratul Miliţiei şi veţi avea o surpriză revelatoare: femeile nu plătesc amenzi, deci ele nu sînt sancţionate. În afara faptului că femeile conduc bine, mai corect, ele ştiu să procedeze inteligent în astfel de împrejurări. Un zîmbet, o graţie, o remarcă amabilă etc., fac ca totul să se limiteze la o mustrare. Şi miliţienii (bărbaţi!) îşi dau toată silinţa să ne-o prezinte în forma cea mai agreabilă cu putinţă. Sfaturile lor ne prind bine... pînă la a doua întîlnire.

Pentru cele mai multe femei automobilul pe care îl conduc nu are prea multă importanţă: un «Mercedes» sau un «Trabant» e tot una, conduc la fel. Ele au nevoie de maşină pentru copii, cumpărături, prietene şi alte fleacuri. Ceea ce pretind maşinii este să meargă bine, să nu le dea bătaie de cap. Nu-i plăcut să apelezi la bărbaţi; în orice caz, e mai puţin dezagreabil decît să-ţi baţi capul cu desfundatul unui carburator sau cu o pană de cauciuc. Numai pentru bărbaţi maşina dovedeşte o reuşită în viaţă.

Oare mai trebuie să subliniez, în încheiere, că excesul de viteză, ignorarea regulilor de circulaţie, necunoaşterea şi nestăpînirea maşinii, orgoliul, dificultatea bărbaţilor în gîndire şi reacţie ş.a.m.d. sînt cauzele accidentelor rutiere? Urmăriţi orice statistică: cine-s autorii? Bărbaţii. Şi cum voiţi ca toate acestea să dispară?...

Cine-i cunoaşte şi-i poate stăpîni mai bine pe bărbaţi? Femeia, bine înţeles. De aceea, neputîndu-i înlătura dintr-odată de la volan şi neputînd nici să-i trecem pe toţi acolo unde le este locul, la treburile gospodăriei, propun Inspectorului Miliţiei să încredinţeze întreaga supraveghere a circulaţiei,femeilor.

EVA

(pt. conf. *Ion Ghenea Stănescu)*

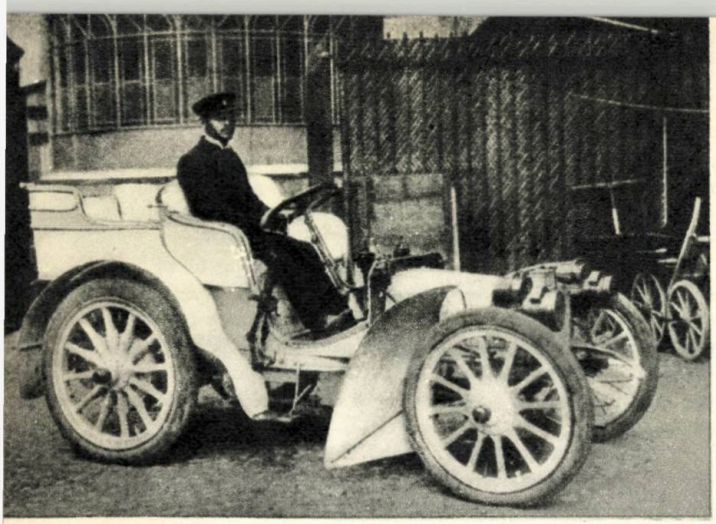

George Valentin Bibescu, la volanul mașinii sale «Mercedes», fotografiat înaintea startului din Geneva (raidul din 1900)

PILOȚI ROMÂNI PE TRASEE INTERNAȚIONALE

Automobilul și-a dezvăluit utilitatea sportivă încă din «copilărie». Abia apăruseră primele «trăsuri fără cai» și constructorii lor le-au și angajat în competiții. Firește, nu era vorba de întreceri în adevăratul înțeles al cuvîntului, ci de niște raiduri de legătură între orașe, în care accentul se punea pe rezistența vehiculului (cititorul își imaginează cum arătau drumurile vremii) și pe condiția fizică a pilotului.

Pasiunea raidurilor automobilistice își face loc cu repeziciune și în România. Încă în primul an al secolului nostru, cînd doar 5—6 țări europene cunoșteau noul mijloc de locomoție, românul George Valentin Bibescu, mare iubitor, după cum se știe, al sporturilor mecanice, întreprinde un lung drum cu mașina sa «Mercedes», de 20 CP, de la Geneva la București (1827 km). El a acoperit acest drum în 73 de ore și 45 de minute de conducere efectivă, ceea ce pentru timpul acela, reprezenta o adevărată performanță.

Aflăm aceste informații din cartea-reportaj, bogat ilustrată, pe care Bibescu a scris-o și a publicat-o la Geneva. Și tot dintr-o carte, intitulată *La Perse en automobile*, apărută sub semnătura scriitorului francez Claude Anet, sîntem încunoștiințați despre o altă ispravă automobilistică românească, întreprinsă în 1905, pe distanța Galați—Ispahan (capitala Persiei) și retur. Anet, însoțit de George Valentin Bibescu, de Martha Bibescu, Leon Leonida, Mihai Ferekide și Maria Ferekide, a plecat în aprilie din portul dunărean și a ajuns la Ispahan în iunie. După părerea autorului, aceasta a fost prima excursie intercontinentală din lume.

Spre aceleași părți ale Asiei pleacă din nou, peste cîțiva ani, același Leon Leonida, secundat de mecanicul-instructor Gheorghe Simion, un țăran buzoian, venit la București și transformat în scurtă vreme, grație minții sale ascuțite, în primul mecanic auto al țării și primul profesor de conducere la școala de șoferi înființată în 1911 în Capitală. Leonida și coechipierul său au făcut, cu acel prilej, un ocol și prin Caucaz, stîrnind interesul cel mai viu al presei timpului de pe întregul continent.

Atrași de faima «orașului lumină» care era Parisul, numeroși amatori de recorduri insolite au cutezat să plece într-acolo folosind diferite mijloace de locomoție, inclusiv pasul. Un oarecare Ion Ionescu a ajuns de la București pînă în capitala Franței, pe jos, în anul 1900, în 81 de zile. Tot în același an, campionul ciclist Alois Pucher străbate distanța între cele două orașe, cu bicicleta, în 11 zile și jumătate, record care a fost imediat depășit de ziaristul și publicistul Constantin Cantilli (prieten de literatură și velociped cu Alexandru Macedonski).

Pe ruta București - Paris intră în acțiune și vînătorii de recorduri automobilistice. În 1927, echipajul Henri Manu-Edgard Mendel părăsește Piața Automobil Clubului Român cu destinația Paris și sosește în orașul de pe Sena după 58 de ore de conducere. Cu trei ani mai tîrziu, recordul este redus la 44 de ore de un echipaj compus din Constantin Cantacuzino, Jean Calcianu și Paul Dinopol, pentru ca în aprilie 1931 Marin Butculescu să nu facă pe același parcurs decît 39 de ore și 45 minute.

Să ne întoarcem puțin în timp pentru a cunoaște debutul și evoluția alergătorilor români în competițiile de pură esență automobilistică. Unul dintre primii noștri piloți afirmați în competițiile internaționale de anvergură este Ion Maican. El s-a aliniat în 1906 în cursa de coastă de la Chateau-Thierry (Franța) și s-a clasat al treilea, deși avea o mașină inferioară celor ale adversarilor săi și deși practica automobilismul de numai trei ani.

Cu mult succes participă românii și la unele din cele mai prestigioase raliuri internaționale. În 1931, M. Butculescu și E. Urdăreanu cîștigă Raliul San Remo, iar cu cinci ani mai tîrziu, Petre Cristea, însoțit de Ionel Zamfirescu și Gogu Constantinescu, se clasează pe primul loc în cea mai grea și prestigioasă întrecere rutieră: Raliul Monte-Carlo. La ediția următoare a competiției organizată de clubul din Monaco, Petre Cristea avea să redediteze victoria, dar un juriu excesiv de sever l-a privat de această bucurie legitimă, penalizîndu-l pentru un fapt banal și aruncîndu-l astfel pe locul 7 în clasamentul general.

Documentele timpului ne aduc sub priviri nume românești și în competițiile de pistă. George Fernic s-a clasat în 1927 pe locul al 11-lea în celebra cursă americană de la Indianapolis, iar frații George și Matei Ghica obțin un merituos loc 4 în întrecerea de 24 ora de la Le Mans (Franța), în 1928. Exact peste 11 ani, același Petre Cristea avea să obțină o strălucită victorie (ultima victorie românească la automobilism, în perioada interbelică) pe greul circuit german Nürburgring.

În ultimii ani, noua generație de piloți români a intrat iarăși în dansul ameților al raliurilor europene de anvergură. Rezultatele sînt notabile și ele au culminat cu cîștigarea în 1968, de către echipajul Ionescu Cristea-Băjenaru, a Raliului balcanic. În această victorie vedem confirmarea talentului și eforturilor alergătorilor noștri, dar și promisiunea unei viitoare comportări și mai strălucite, stimulate, fără îndoială, atît de clubul de specialitate, cît și, mai ales, de împrejurările formării unei industrii proprii de autoturisme.

DUMITRU ȘOMUZ

Un echipaj românesc (mașina «Renault 8 Gordini») atacă un viraj în proba specială Rîșnov — Pîrîul Rece din ediția 1969 a Raliului Dunării.

MOTORUL AUTO ÎN DECENIUL 8

„Fără automobile, avioane, submarine etc., toate realizate pe baza motorului cu «explozie», secolul al XX-lea nu ar fi fost — cu excepția căii ferate și a vapoarelor — diferit de secolul al XVIII-lea!"

Trăsura fără cai (Istoria automobilului)
de Ion Ghenea Stănescu

MOTORUL CU ARDERE INTERNĂ. Cu toate că marii constructori de automobile fac perseverente studii și experiențe pentru realizări practice în domeniul motoarelor cu turbină, cu abur, electrice, atomice etc., — totuși, în deceniul al 8-lea din secolul nostru, ponderea covîrșitoare o va avea tot motorul clasic pentru propulsia auto.

Motorul în V de 8 cilindri, stăpînește azi realizările americane, încît există tendința ca motoarele de 4 și 6 cilindri, ameliorate, să-l depășească.

Problema nr. 1 a constructorilor americani, și tot mai mult și a celor din celelalte continente, este aceea a stăpînirii compoziției gazului de eșapare, adică de eliminarea poluării aerului în marile aglomerări urbane. Tendința constructorilor de a realiza motoare ceva mai mari, cu turații mai scăzute, utilizînd mai puțin combustibil (prin mărirea capacității cilindrice per cilindru, astfel ca raportul dintre suprafața sa superioară și camera de combustie să rămînă favorabil) va duce la diminuarea poluării.

Iată o condiție tehnică, impusă de rațiuni de higienă socială, care va influența economic piața americană, deoarece aceste motoare vor fi preferate (ținîndu-se seama de normele americane în vigoare privind poluarea aerului) micilor motoare europene și japoneze cu regimuri de turații ridicate. Dacă mai adăugăm intensele studii privind forma camerii de ardere, alimentația și generalizarea injecției de benzină, ne dăm seama că se va ajunge, fără îndoială, la eliminarea particolelor nearse sau incomplet arse din gazele de eșapare.

Fără îndoială că în acest deceniu motoarele cu ardere internă și cu pistoane în mișcare liniară alternativă vor căpăta un eșapament nou, cu totul adecvat normelor de funcționare impuse.

Dintre toate motoarele — surse de forță propuse pentru a înlocui motorul cu pistoane în mișcare alternativă, cel care are perspective de utilizare practică este motorul cu piston rotativ tip «Wankel». Prezentarea, în 1965, la Frankfurt, a primului turism «NSU» cu motor «Wankel», apoi la Salonul auto 1966 de la Paris, a suscitat atenția multor firme constructoare care mizează pe viitorul acestui motor capabil de puteri mari la gabarit redus. Sprijinindu-se pe uriașa dezvoltare tehnologică, acest motor, conceput de inginerul Felix Wankel în 1929, a beneficiat în ultima vreme de importante și rapide progrese care au augumentat avantajele sale inițiale, net superioare motorului clasic. Simplitatea construcției, lipsa pieselor în mișcare alternativă, lipsa complicatului sistem de distribuție cu supape, axe cu came, culbutori, mișcarea exclusiv de rotație (care îl apropie de turbină), permițînd

Primul automobil cu motor rotativ tip «Wankel». A fost prezentat la expoziția din Frankfurt în 1965 și Paris 1966. Motorul are 500 cmc. capacitate cilindrică și desvoltă 64 CP (SAE) la 5000 t/min. Carburatorul este un Solex orizontal, dinamul de 12 V/240 W; bateria de 12 V/44 Ah.

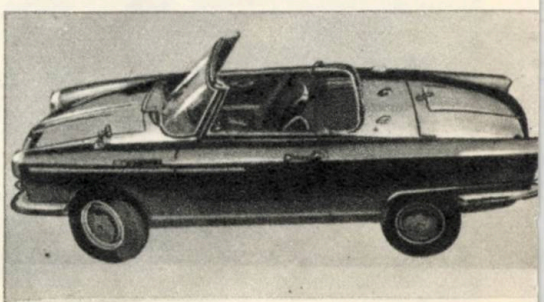

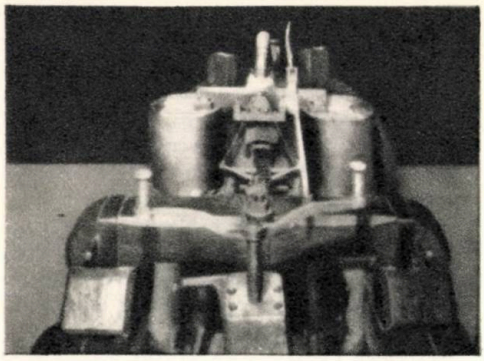

Primul motor cu abur, montat pe primul vehicol autopropulsat, «caleașca lui Cugnot». *În prim plan*: ghidonul de direcție, cilindrii, distribuția; în planul doi, țeava de admisie și cele două coșuri pătrate.

regimuri de turații ridicate se adaugă la compacitatea ansamblului și la greutatea redusă. A fost montat inițial pe autoturismul «NSU» (RO 80) sau «Toyo Kogyo» («Mazda» 110 și 100), dar interesul pentru motorul rotativ este pus în evidență și de realizările firmei «Mercedes» care a construit în 1969 autoturismul «Mercedes C111», cu motor central cu patru rotoare și injecție de benzină, sau ale firmei «Citroën» care a realizat cupeul «Citroën M-35» cu mono motor, în 500 de exemplare, pe care le-a pus la dispoziția unor piloți selecționați în vederea studierii comportării acestor modele în exploatarea variată.

MOTORUL CU ABUR. Dacă ținem seama că primele autovehicole rutiere foloseau forța aburului pentru propulsie, înțelegem pasiunea inginerilor constructori pentru acest motor. Normele privind poluarea aerului au îndreptat atenția constructorilor (și fondurile) către reutilizarea aburului în propulsia auto. Și, grație progresului tehnic, s-au întrevăzut oarecari speranțe în realizarea automobilelor dotate cu motoare cu abur.

Fără a intra în detalii tehnice, vom prezenta succint realizările celui mai mare constructor de automobile, «General Motors», în acest domeniu.

«GM SE 101» este primul automobil cu abur, cu direcție și frîne asistate, realizat de «General Motors». Elementele de propulsie (cazanul generator de abur, arzătorul, motorul, condensatorul și regulatoarele) au fost montate pe un «Pontiac GP 1969». În 45" presiunea aburului în cazan permite demarajul. Punerea în funcțiune se desfășoară astfel: apăsînd pe un buton, o pompă electrică trimite automat apă în cazanul confecționat din oțel inoxidabil și prevăzut cu unsprezece metri de țeavă montată în șah (grupuri de cinci); cînd nivelul a fost atins, două dispozitive electrice pun în funcțiune pompa de combustibil (motorină, kerosenă etc.) și aprinderea unui arzător; combustibilul pătrunde în camera de ardere unde se aprinde, ridicînd temperatura apei pînă la evaporare. Cînd presiunea a fost atinsă, automat aburul intră în motorul care începe să se rotească în gol. Este un motor obișnuit, tip Otto, cu cilindreea de 1650 cmc. și puterea de 160 CP; admisia aburului se face prin orificiul supapelor în chiulasă și apoi în cilindri, unde pistoanele împinse creează timpul motor (unul pe ciclu și cilindru); aburul este evacuat prin niște fente dispuse la extremitatea cilindrilor, fiind trimis într-un condensator pentru recuperare. Acesta are aspectul unui radiator, însă este de dimensiuni mult mai mari și e fabricat din aliaj special de aluminiu. De aici apa se întoarce în rezervor. Puterea motorului se reglează printr-o pedală care permite admisia unei cantități mai mari sau mai mici de abur. Aceeași pedală acționează, proporțional, asupra debitului de combustibil ce intră în camera de ardere. Întregul grup de propulsie cîntărește cu 229 de kg. mai mult decît motorul cu explozie curent montat pe aceste mașini, însă un astfel de motor de 4 cilindri este comparabil, ca putere, cu unul de 8 cilindri în 4 timpi. Transmisia este prevăzută cu o cutie de viteze tip «Hayes» (contrariu unei opinii curente care nu o consideră necesară la mașinile cu abur), dotată cu un convertizor de cuplu ce o protejează contra unor solicitări

Caricatură engleză (1827) la adresa vehicolelor cu abur.

violente. Este nevoie de o demultiplicare a transmisiei variabile pentru a obține puteri judicioase, în funcție de condițiile de drum.

«GM SE 124» este al doilea tip de mașină propulsată de un motor cu abur, montat pe un «Che-

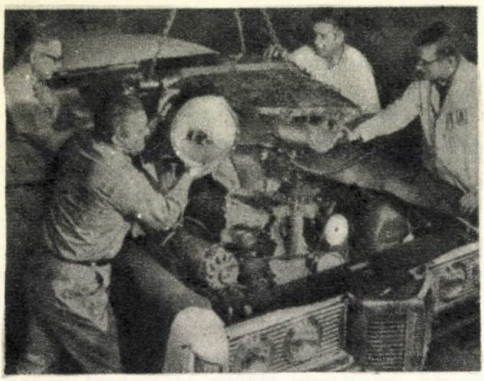

Automobilul experimental «GM SE 101». În prim plan, motorul de 4 cilindri și 160 CP.

vellel 1969». Cu toate că, principial, grupul propulsor seamănă cu cel al lui SE 101, o seamă de detalii le deosebește. Motorul este de doi cilindri în V, cu o capacitate de 2030 cmc, iar cazanul are o țeavă lungă de 70 de metri, în spirală; presiunea aburului atinge 42 kg/cmp.

Din datele culese la experimentările de pînă acum, în afara dificultății că apa are un punct de înghețare ridicat (care ar impune funcționarea periodică automată în timpul iernii) și a faptului că problemele de ungere sînt greu de rezolvat (uleiul, rezistent la temperaturi și presiuni mari, trebuie separat din apa de condens, înainte ca ea să fie trimisă în cazan, unde ar depune calamina pe țevărie), propulsia prin abur cere instalații grele, complicate. Apărută ca o soluție «antipoluare», ideea folosirii aburului la propulsia automobilelor a decăzut, ca urmare a eforturilor marilor constructori care sînt pe cale de a diminua pînă la eliminare produsele toxice din gazele de eșapament ale motoarelor clasice, cu ardere internă.

MOTORUL CU TURBINĂ. În 1963, uzinele «Chreysler» au realizat 50 de autoturisme dotate cu motoare cu turbine de gaze, livrîndu-le unor piloți încercați, pentru experiment public.

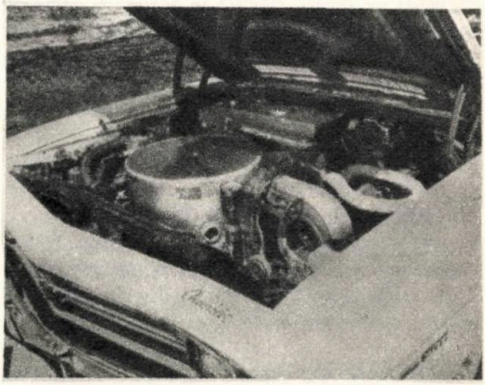

«GM SE 124». Grupul propulsor a fost realizat de firma californeană «Besler Development», specializată în construcția mașinilor cu abur.

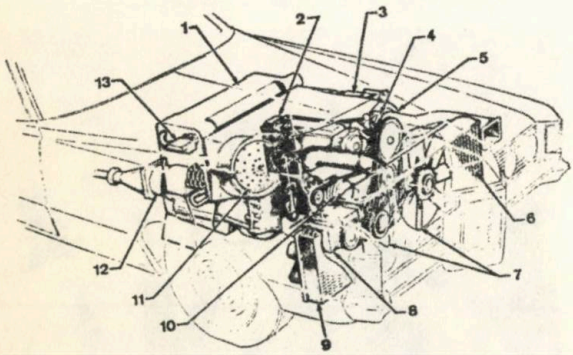

Schema propulsorului automobilului «GM SE 101»: 1. cazanul generator de aburi, 2. motorul cu vapori, 3. starter, 4. pompa de alimentare, 5. ventilatorul cazanului, 6. condensator, 7. ventilatorul condensatorului, 8. pompa de ulei pentru ungerea cilindrilor, 9. radiatorul de răcire, 10. pompă-compresor pentru răcire, 11. arzător, 12. transmisie, 13. regulator de temperatură

Ca urmare a dificultăților întîmpinate (consum mare de combustibil, temperaturi ridicate care distrugeau piesele, turație enormă care cere reductoare complicate, mari cantități de gaze nocive eliminate), ele au fost retrase. Nu s-a renunțat la studii și experimentări, însă propulsia prin turbina cu gaze nu prezintă nici un pericol pentru motorul clasic, în automobilismul deceniului al 8-lea.

MOTORUL ATOMIC. Tracțiunea prin energie nucleară este cu totul nesigură. Există proiecte care ar utiliza unii izotopi pentru acționarea pistoanelor. Acestea ar putea lucra ca niște compresoare de aer care, încălzit și, deci, dilatat, ar acționa motorul. Este foarte greu să facem o apreciere corectă asupra perspectivelor unui astfel de proiect.

MOTORUL ELECTRIC. Electromobilul oferă minunate perspective pentru circulația urbană. Evoluția decisivă este reprezentată de construcția fraților Jarret, din 1968, prezentată la noi de către profesorul Ion Ghenea Stănescu, atît în emisiuni de televiziune, cît și în presă. Este pentru prima dată cînd o astfel de mașină a fost «gîndită electric». Părăsind schema clasică, aservită montajului rutinier (acumulator, în locul rezervorului de combustibili; motor electric, în locul motorului cu pistoane; transmisia clasică), frații Jarret au construit automobilul electric la care toate mișcările (înaintare, mers înapoi, viraje, oprire) sînt realizate de către două motoare cu reluctanță variabilă ce acționează direct rotile motoare. Comenzile sînt date prin mișcarea unei manete nu mai mare decît un creion. Acest automobil, deservit deocamdată de acumulatori cu plumb, dezvoltă o viteză de 40 km/oră și are o rază de acțiune redusă de capacitatea limitată

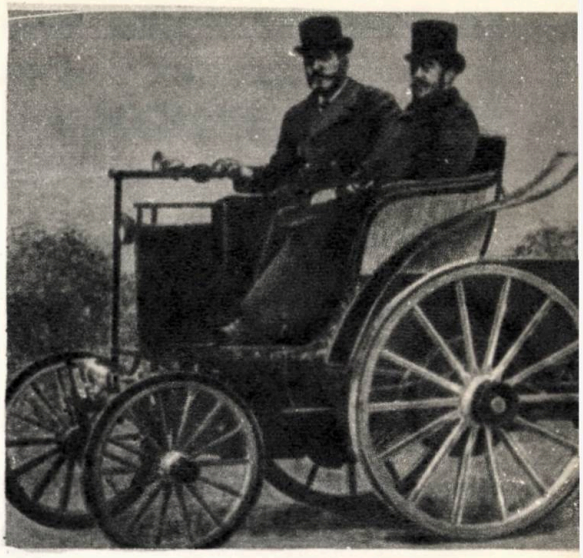

Prima trăsură automobilă-electrică (cu acumulatori) a lui Jenantzy (1894).

Primul autoturism de serie mică (50 bucăți) dotat cu motor cu turbină.

a bateriei. Realizarea pilelor de combustibili de mare capacitate, deocamdată utilizate numai la navele spațiale, ar da viață electromobilului.

Mai toate marile firme constructoare de automobile sînt preocupate de electromobil, și realizările extrem de variate (vezi articolul «Automobilul viitorului») o dovedesc.

Automobilul electric se poate dovedi practic și economic, însă principalul avantaj constă în inexistența gazelor nocive de eșapare. Dar, așa cum s-a întîmplat și în alte momente din evoluția automobilului cu motor cu explozie, cînd acesta s-a văzut amenințat, constructorii au acționat pentru înlăturarea inconvenientelor. Și argumentul decisiv care asigură prioritatea motorului cu ardere internă cu pistoane în mișcare liniară alternativă în propulsia auto și în deceniul al 8-lea, în afara investițiilor uriașe și a tehnologiei clasice perfect cunoscute, este acela al succeselor în experimentările care se fac azi pentru realizarea unui «eșapament perfect» antipoluant.

RADU TĂNASE

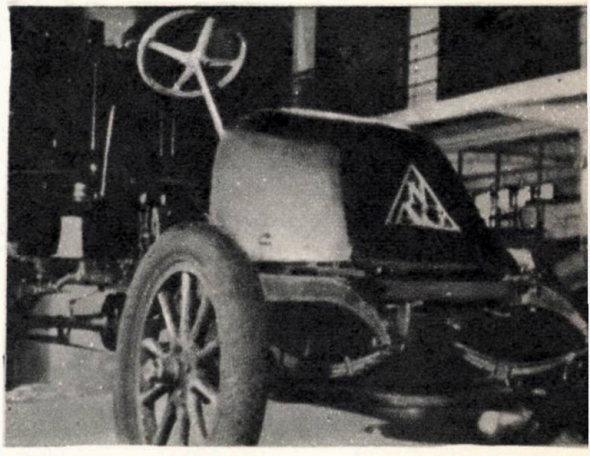

Automobil electric de la începutul secolului XX aflat la «Muzeul tehnic Profesor Leonida» din București.

FABRICA DE TACÎMURI „INOX"

O MARCĂ GARANTATĂ!

O MARCĂ DE PRESTIGIU!

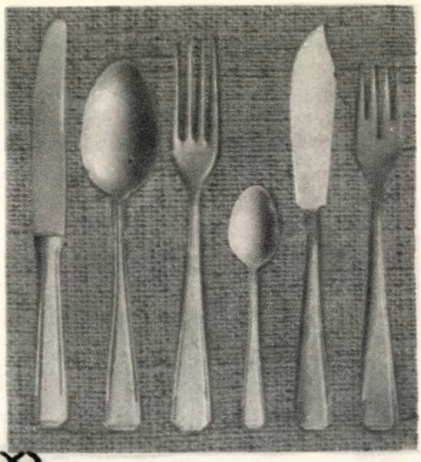

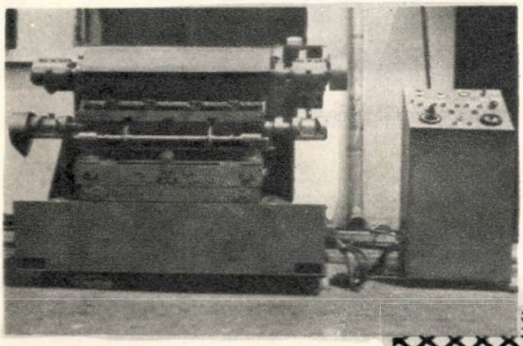

MAŞINĂ SPECIALĂ PENTRU ŞLEFUIT

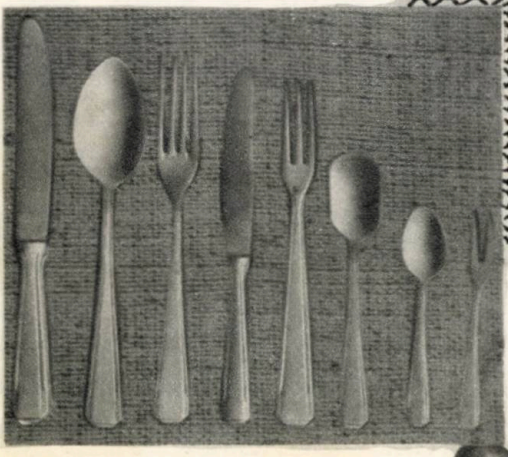

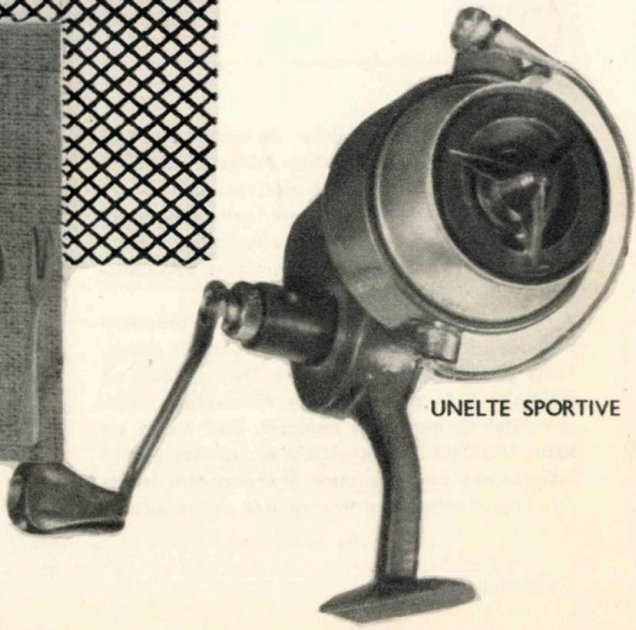

UNELTE SPORTIVE

BUCUREŞTI

B-DUL TUDOR VLADIMIRESCU, 29

Telefon 31.18.10

UN UNIVERS... ÎNTR-UN TELEVIZOR

Venus

- Receptor multicanal, ecran cu diagonala de 47 cm, prezentat într-o elegantă casetă furniruită, cu o linie modernă asimetrică.
- Mare stabilitate în funcționare, imagine și sunet de calitate.
- Prețul este de 3.400 lei. Se poate cumpăra și cu plata în 12—18 rate lunare, cu un aconto între 510—680 lei.

ARMONIE

de MODELE

și CULORI

VĂ OFERĂ O GAMĂ VARIATĂ DE TRICOTAJE:

PULOVERE, SCAMPOLO, ROCHII DOUĂ PIESE,

JACHETE ETC.

UȘOARE, COMODE, PENTRU TOATE VÎRSTELE,

GĂSIȚI LA MAGAZINELE DE SPECIALITATE

TRICOTAJE

...DAR DESPRE TAROM — COMPANIA ROMÂNĂ DE TRANSPORTURI AERIENE — ȘTIAȚI CĂ?

● **TAROM serbează anul acesta 50 de ani de transporturi aeriene. În 1920 s-a înființat întîia oară, la PARIS, din inițiativa și finanțare românească și cu material și personal aeronautic francez, *prima companie de transporturi aeriene transcontinentale de călători din lume*: « Compania Franco-Română de navigație Aeriană », din care s-au format ulterior deopotrivă AIR FRANCE în Franța și TAROM în România.**

● *Pe prima linie transcontinentală din lume, care lega Vestul de Estul Europei, între PARIS și București, pilotul francez NOGUES a executat în 1923, între Belgrad și București, primul zbor de noapte din lume în transporturile aeriene internaționale de călători.*

● **În prezent TAROM execută zborurile sale regulate (după program), nenumărate zboruri la cerere (« zboruri Charter »). 300 de localități din lume, pe 4 din cele 5 continente, au fost vizitate de avioanele românești. La 11 decembrie 1969, un avion TAROM quadrimotor turbopropulsor IL-18 a făcut înconjurul lumii în 80 de ore, rival modern al lui Phileas Fogg, eroul lui Jules Verne.**

● *Rețeaua de curse regulate TAROM atinge astăzi 35.000 de km., legînd 19 capitale din Europa și Bazinul Oriental al Mediteranei.*

● *TAROM, în 1969, a parcurs în total 23.000.000 de km. pe cerul lumii, ceea ce reprezintă aproximativ de 575 ori înconjurul lumii pe la Ecuator, sau, mai plastic aceasta înseamnă că un avion TAROM a realizat în fiecare zi 1 și 1/2 ocolul pămîntului.*

● **Numărul de pasageri transportați cu TAROM în 1969 a atins aproape 800.000. Ce diferență față de cei 65 de pasageri transportați în 1925 și cei 15.500 de pasageri transportați în 1939 !**

● *Pentru anii 1975 și 1980 sînt prevăzuți a fi transportați de TAROM 1.500.000 pasageri, respectiv 2.000.000 de pasageri.*

● **Codul Aerian R.S.R. este al 3-lea Cod Aerian din lume, România fiind astfel o țară fruntașă în crearea și deszvoltarea Dreptului Aerian.**

● *În epoca de vîrf a traficului TAROM, se efectuează pînă la 20 de curse pe zi, a cîte 4.000 km aproximativ, ceea ce înseamnă 80.000 de km pe zi, adică de 2 ori ocolul pămîntului pe la Ecuator.*

● **TAROM are o rețea aeriană de linii interne de 8.569 km., deservind 16 centre importante din țară, legînd capitala cu litoralul (Constanța), Delta (Tulcea), Moldova (Bacău, Iași și Suceava), Transilvania (Satu-Mare, Baia Mare, Cluj, Tg. Mureș, Sibiu, Deva, Arad, Timișoara), Oltenia (Craiova). Din cele 16 aeroporturi deservite, numai 3 nu au piste betonate, celelalte putînd fi deservite de avioane multimotoare și pe orice timp. Prima linie aeriană internă înființată în România avea o lungime de 183 km, legînd Bucureștiul de Galați, sediul fostei Comisiuni Internaționale a Dunării.**

● *În ultimii 10 ani, numărul de turiști transportați de TAROM, pe baza contractelor încheiate cu O.N.T., a crescut vertiginos. Astfel, în 1969 s-au transportat 272.300 turiști față de 11.472 transportați în 1960.*

● **TAROM-ul nu transportă numai călători. Transporturile sale de marfă — în special pe linie charter — sînt în plină dezvoltare. În ultimii ani volumul de transporturi de mărfuri pe linie internațională a crescut de 17 ori față de 1960.**

● *Parcul avioanelor TAROM se compune din avioane JET BAC 1—11 cu 84 locuri și 850 km/h viteză de croazieră pentru cursele aeriene internaționale regulate și avioane turbopropulsoare cu 4 motoare IL-18 de 100 locuri cu viteză de croazieră de 650 km/h pe cursele charter. Pentru zborurile interne: avioane AN-24 de 44 locuri, bimotoare și turbopropulsoare și IL-14 (bimotor clasic) de 36 de locuri.*

● **Aeroporturile Internaționale din R.S.R. sînt: București — Otopeni, Constanța — M. Kogălniceanu și Arad, unde funcționează permanent organe vamale și de graniță.**

● *Aeroportul București—Otopeni are o pistă de aterizare-decolare de 3.600m, cu o rezistență care permite tuturor tipurilor de avioane existente să vină la București, inclusiv avionul supersonic CONCORDE. Anual, Aeroportul Otopeni va putea primi circa 1.100.000 de călători, care înseamnă aproximativ 500—700 pasageri pe zi în orele de vîrf. Aeroportul București—Băneasa a devenit, după deschiderea aeroportului Otopeni, un aeroport afectat exclusiv curselor interne, pista sa de decolare și aterizare avînd o lungime de 2.200 m.*

● **Personalul navigant TAROM este compus din echipaje care au în majoritate peste 4.000.000 km. parcurși fără incidente și accidente de zbor. Ele poartă pe uniformă o insignă specială pentru confirmarea acestor realizări. Pentru acest personal avionul nu reprezintă numai o mașină de zbor, ci mai mult: un pavilon, pavilionul românesc, acela înscris. Pe aeronavele care duc prestigiul românesc peste tot în lume. De aceea navigații noștri sînt denumiți și « AMBASADORII AERULUI », iar însoțitoarele de bord, « AMBASADOARELE SURÎSULUI ROMÂNESC », care transformă voiajul într-o călătorie plăcută pentru străinii dornici să cunoască țara noastră.**

AL. DANIELOPOLU

„ŢARA OAŞULUI“
PUNCT IMPORTANT PE HARTA ECONOMICĂ A ŢĂRII

În « ŢARA OAŞULUI » procesul de dezvoltare economică şi socială, a făcut paşi uriaşi după cel de al doilea război mondial, cînd schimbările de structură şi repartizarea raţională a industriei au fost puse în concordanţă cu condiţiile naturale şi cu vechile îndeletniciri ale populaţiei.

NEGREŞTI, cea mai importantă aşezare din această parte a judeţului SATU MARE, care a fost declarat oraş la 31 decembrie 1964, număra după doi ani, ca raion al fostei regiuni MARAMUREŞ, peste 9.500 locuitori.

Avîndu-se în vedere faptul că populaţia de pe meleagurile « Ţării Oaşului » cunoaşte din vechime măestria prelucrării inului şi cînepii, s-a ajuns la construcţia unei întreprinderi cu asemenea profil.

Pentru a face cunoscute şi cititorilor noştri premizele care au dus la această însemnată hotărîre, am rugat pe tov. inginer Bălan Adrian, directorul *Întreprinderii de in şi cînepă* din oraşul Negreşti, judeţul Satu Mare, să ne spună :

— *Ce motive au stat la baza înfiinţării acestui edificiu industrial?*

— Cultura şi prelucrarea inului este o veche îndeletnicire a celor care trăiesc pe meleagurile « ŢĂRII OAŞULUI ».

În acest colţ al ţării româneşti, aflat în nordul Ardealului, la poalele munţilor Oaş, în depresiunea cu acelaş nume s-au păstrat pînă astăzi nealterate obiceiurile şi portul specific strămoşilor noştri daci.

Ţinîndu-se seama de tradiţia prelucrării fibrelor de in şi cînepă şi cunoscîndu-se în acelaşi timp hărnicia şi îndemînarea oşenilor, cu ocazia vizitei făcute de către secretarul general al Partidului Comunist Român, tovarăşul Nicolae Ceauşescu, a fost hotărîtă construirea în centrul « Ţă-

Vizita tovarășului Nicolae Ceaușescu, secretar general al Partidului Comunist Român, în comuna Livada, județul Satu-Mare

rii Oașului » a unei moderne întreprinderi textile prelucrătoare de fibre liberiene, la cel mai înalt nivel al tehnicii mondiale.

— *Care sînt subunitățile ce compun « Întreprinderea de in și cînepă » din Negrești?*

Din întreprinderea noastră fac parte topitorii din patru județe și anume: topitoriile de cînepă din BERVENI județul Satu-Mare, din PALOTA județul Bihor, din BECLEAN județul Bistrița-Năsăud și topitoria de in din ULMENI județul Sălaj.

— *Cînd a început construcția?*

— Construcția « *Întreprinderii de in și cînepă* » a început în anul 1967, lucrările desfășurîndu-se într-un ritm intens, astfel că la sfîrșitul anului 1968, fabrica a intrat în funcțiune.

— *Ce suprafață afectează amplasamentul și ce importanță în industrie, pe ramură are?*

— Cea mai importantă construcție reprezentînd hala de fabricație, o hală blindată tip I.P.I.U. în care elementele constructive — grinzi canal — folosesc în același timp și pentru introducerea aerului condiționat in hala de fabricație, se întinde pe aproape 5 hectare.

— *Spuneți-ne ceva despre instalații și procesul tehnologic?*

— Procesul tehnologic începe de la prelucrarea fibrelor de in și cînepă, obținîndu-se din acestea articole tehnice, cum sînt: pînza pentru ambalaj, saci textili și pînză pentru izolații. Aceste produse erau deficitare la noi în țară pînă la construirea întreprinderii noastre.

Secția țesătorie este înzestrată cu mașini de țesut cu greifer, mașini de o înaltă tehnicitate și productivitate, zgomotul fiind mult mai redus în comparație cu războaiele clasice, realizînd indici mult îmbunătățiți față de alte întreprinderi similare din țară.

Întreprinderea fiind foarte rentabilă, aduce o economie însemnată și va reuși să reducă termenul de recuperare a investiției la 2 ani și jumătate.

Prelucrînd sorturi inferioare de fibră de cînepă și in, pe baza unei tehnologii și a unui utilaj modern, în cadrul întreprinderii se realizează produse de un înalt nivel calitativ, apreciate în mod deosebit de beneficiari.

— *Cum a reușit colectivul de conducere să transforme oșenii în textiliști de mare prestigiu?*

— Preocuparea permanentă a comuniștilor din întreprindere, caracterizați prin fermitate, competență și însuflețire, a reușit să mobilizeze întregul colectiv pentru îndeplinirea tuturor sarcinilor puse de partid în fața oamenilor muncii, fapt ce iese în evidență prin rezultatele obținute în termenul scurt de la intrarea în funcțiune a întreprinderii.

Zi de zi, calificarea oșenilor, deveniți muncitori textiliști, a crescut datorită dorinței lor de a învăța, de a cunoaște și de a fi folositori patriei prin această muncă deosebită și frumoasă.

Trebuie remarcat că încă de la intrarea în funcțiune a acestui obiectiv industrial, pe lîngă datoria principală de a realiza în termen parametrii proiectați, neam îngrijit în mod deosebit șide calitatea produselor.

— În viitor conducerea va continua să se axeze pe linia ridicării nivelului calitativ și de creșterea productivității?

— Nu există nici o îndoială că și în viitor, rezultatele obținute vor fi din ce în ce mai bune, iar colectivul acestei fabrici va putea raporta noi și importante realizări pe linia ridicării nivelului calitativ al activității productive, crescînd totodată eficiența producției.

Interviu realizat de I.M.C.

CEL MAI ELEGANT RESTAURANT DIN BUCUREŞTI

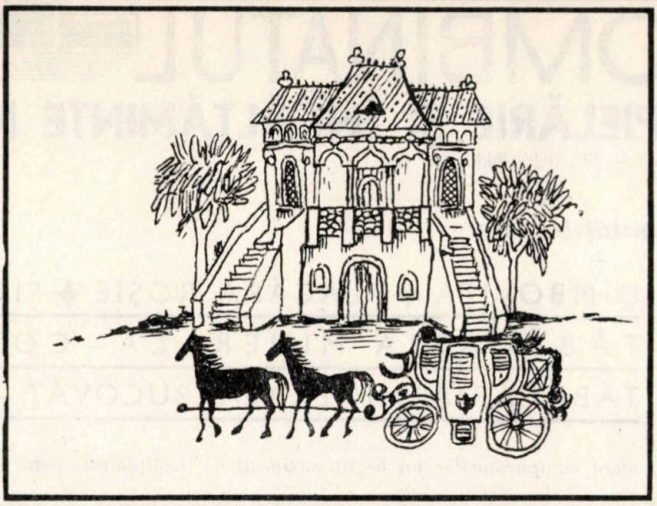

RESTAURANTUL BUCUR

STR. COL. POENARU BORDEA Nr. 2

- SALOANE DE EPOCĂ
- GRĂDINĂ
- GRĂDINA DE VARĂ

BUCĂTĂRIE EXCELENTĂ, VINURI DIN PIVNIŢE PROPRII

LA COMANDĂ, SE ORGANIZEAZĂ RECEPŢII, COCTELURI, AGAPE

TELEFON 13.60.54

MINISTERUL INDUSTRIEI UȘOARE

COMBINATUL DE PIELĂRIE ȘI ÎNCĂLȚĂMINTE Nr. 1

BUCUREȘTI — SPLAIUL UNIRII Nr. 96

prin unitățile sale:

DÎMBOVIȚA ✦ FLACĂRA ROȘIE ✦ PIONERUL ✦

TĂBĂCĂRIA MINERALĂ — CORABIA ✦

TĂBĂCĂRIA MINERALĂ BUCOVĂȚ — CRAIOVA

oferă cumpărătorilor un bogat sortiment de încălțăminte pentru:

FEMEI ✦ BĂRBAȚI ✦ COPII

precum și articole de marochinărie, de diferite tipuri și pentru diferite ocazii, de bună calitate și la prețuri accesibile oricărui cumpărător.

De asemenea semifabricatele din piele, atît cele pentru fețe cît și cele pentru tălpi se bucură de o bună apreciere din partea beneficiarilor.

În dorința de a satisface într-un grad cît mai înalt preferințele cumpărătorilor colectivul de creație se străduiește să prezinte publicului larg modele elegante, moderne, fine și durabile.

Produsele Combinatului sînt apreciate considerabil și de cele peste 20 de țări unde sînt exportate.

Un cunoscut gînditor al cărui bun gust e unanim recunoscut afirma cîndva:

« Eleganța femeii pleacă de la picioare ».

Deci, stimate cumpărătoare!

Produsele Combinatului de pielărie și încălțăminte nr. 1 București vă ajută să vă realizați această dorință.

Purtați cu toată încrederea produsele sale!

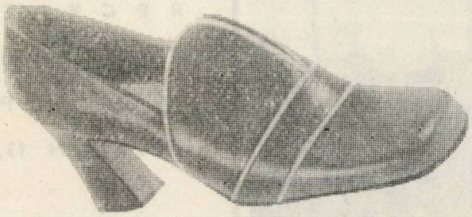

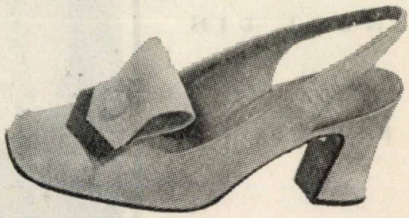

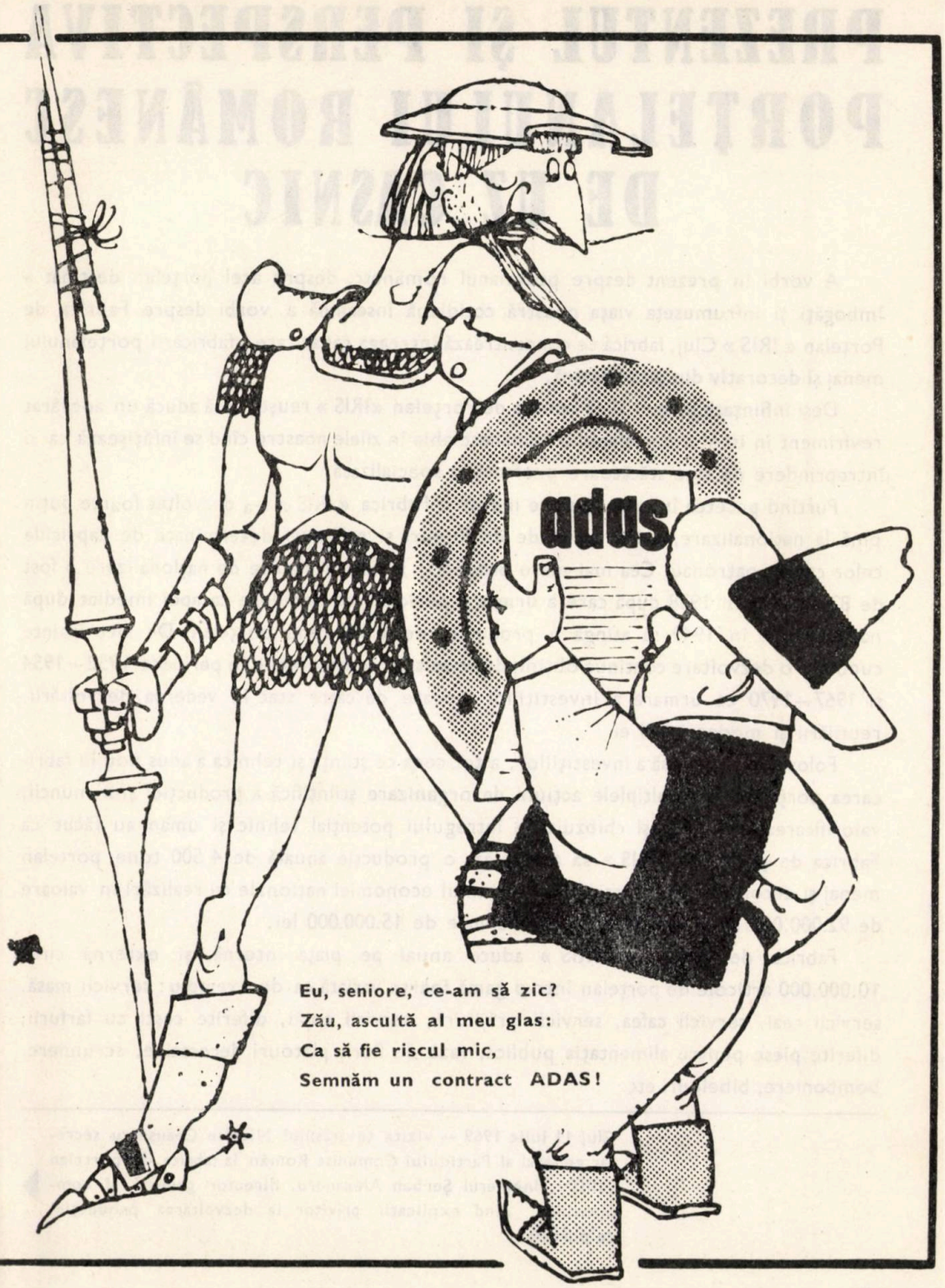

Eu, seniore, ce-am să zic?
Zău, ascultă al meu glas:
Ca să fie riscul mic,
Semnăm un contract ADAS!

PREZENTUL ŞI PERSPECTIVA PORŢELANULUI ROMÂNESC DE UZ CASNIC

A vorbi în prezent despre porţelanul românesc, despre acel porţelan destinat a îmbogăţi şi înfrumuseţa viaţa noastră cotidiană înseamnă a vorbi despre Fabrica de Porţelan « IRIS » Cluj, fabrică ce concentrează întreaga capacitate a fabricării porţelanului menaj şi decorativ din ţara noastră.

Deşi înfiinţată în anul 1922 fabrica de Porţelan «IRIS » reuşeşte să aducă un adevărat reviriment în istoria porţelanului românesc abia în zilele noastre cînd se înfăţişează ca o întreprindere de sine stătătoare profilată şi specializată.

Purtînd pecetea întregii noastre industrii Fabrica « IRIS » s-a dezvoltat foarte puţin pînă la naţionalizare, avînd perioade de fluxuri şi refluxuri determinate de capriciile celor care o patronau. Cea mai mare producţie a fabricii înainte de naţionalizare a fost de 822,3 tone în 1938 după care a urmat o perioadă de decădere ca apoi imediat după naţionalizare în 1949 să atingă o producţie de 1 500 tone porţelan. De aici înainte cunoaşte o dezvoltare continuă obţinîndu-se salturi considerabile în perioada 1952—1954 şi 1967—1970 ca urmare a investiţiilor alocate de către stat în vederea dezvoltării, reutilării şi modernizării ei.

Folosirea judicioasă a investiţiilor, a tot ceea ce ştiinţa şi tehnica a adus nou în fabricarea porţelanului, multiplele acţiuni de organizare ştiinţifică a producţiei şi a muncii, valorificarea complexă şi chibzuită a întregului potenţial tehnic şi uman au făcut ca Fabrica de porţelan « IRIS » să atingă azi o producţie anuală de 4 500 tone porţelan menaj şi decorativ, să se înscrie în cuantumul economiei naţionale cu realizări în valoare de 92.000.000 lei şi să aducă beneficii anuale de 15.000.000 lei.

Fabrica de Porţelan « IRIS » aduce anual pe piaţa internă şi externă circa 10.000.000 articole de porţelan într-o gamă foarte variată ca de exemplu : servicii masă, servicii ceai, servicii cafea, servicii prăjitură, servicii copii, diferite cești cu farfurii, diferite piese pentru alimentaţia publică, vaze de flori, platouri decorative, scrumiere, bomboniere, bibelouri etc.

Cluj 11 iulie 1969 — vizita tovarăşului Nicolae Ceauşescu secretar general al Partidului Comunist Român la fabrica de porţelan „IRIS". Inginerul Şerban Alexandru, director general al combinatului, dînd explicaţii privitor la dezvoltarea producţiei de porţelan

În afară de articole de menaj și decorative din porțelan fabrica mai realizează și alte produse cu specific înrudit și anume: articole tehnice din porțelan pentru industria textilă și industria cauciucului, articole din porțelan pentru Institutele de Fizică Atomică și Laboratoarele Chimice, conuri Seger de la 600°C la 2.000°C, diferiți coloranți ceramici și produse refractare pentru industria sticlei și a ceramicii.

Această producție mare și atît de variată a fabricii « IRIS » impresionează. Dar și mai mult impresionează ritmul acestei uzine laborator unde fiecare mașină, fiecare utilaj, fiecare construcție este bine concepută, bine aleasă, bine situată în firul procesului tehnologic.

Muncitorul pare că a devenit azi mai mult un spectator al acestei joc miraculos care îi aduce totuși satisfacțiile unui producător de bunuri materiale. Toate aceste realizări sînt expresia muncii pline de dăruire desfășurată de colectivul acestei uzine crescut și maturizat odată cu ea, colectiv care a luptat și luptă necontenit pentru traducerea în viață a directivelor și hotărîrilor partidului pentru cucerirea nobilelor țeluri sociale sub semnul cărora trăim.

Cele 4.500 tone articole din porțelan realizate anual de fabrica « IRIS » nu satisfac însă decît 40% din necesarul intern al țării. De aceea partidul și guvernul au încredințat colectivului de conducere al fabricii « IRIS » sarcina de a proiecta și construi noi fabrici de porțelan în țara noastră. Începînd cu anul 1969 se lucrează la proiectarea și construirea unei fabrici de porțelan la Alba Iulia. Este prevăzut ca la începutul anului 1971 această unitate să intre parțial în funcțiune iar din anul 1972 să producă anual 5.500 tone porțelan. În prezent pe noul șantier munca este în toi. Planul de investiții se realizează ritmic și cu maximum de eficiență. Convinși fiind de faptul că rezultatul muncii acestui colectiv nu poate fi decît cel scontat putem afirma că în anul 1972 producția de porțelan din țara noastră se va d[illegible]

Azi din nou colectivul de conducere al Combinatului de Porțelan se află în jurul mesei de lucru pentru a dezbate problema construirii unei a treia fabrici de porțelan. A fost ales ca loc de amplasament Horezu. Motivele pentru care s-au fixat asupra acestei regiuni nu sînt greu de ghicit. Vestiții ceramiști Horezieni vor ști să găsească expresii și forme potrivite și pentru porțelan, vor ști să ridice faima porțelanului precum faima ceramicei de Horezu.

Această fabrică va avea o capacitate de producție de 3.000 tone porțelan anual și va intra complect în funcțiune în anul 1974.

La întrebarea c[illegible]rma, răspunsul ferm al acestui colectiv este: vor urma noi și noi unități care să ridice producția de porțelan la nivelul cerințelor.

Vrem ca porțelanul românesc izvorît din bogățiile materiale ale patriei noastre să aducă satisfacții depline întregului nostru popor.

Inginer VICTORIA ANDREICA

UZINELE METALURGICE DE METALE NEFEROASE BAIA MARE

STRADA ELIBERĂRII Nr. 15 — JUD. MARAMUREȘ

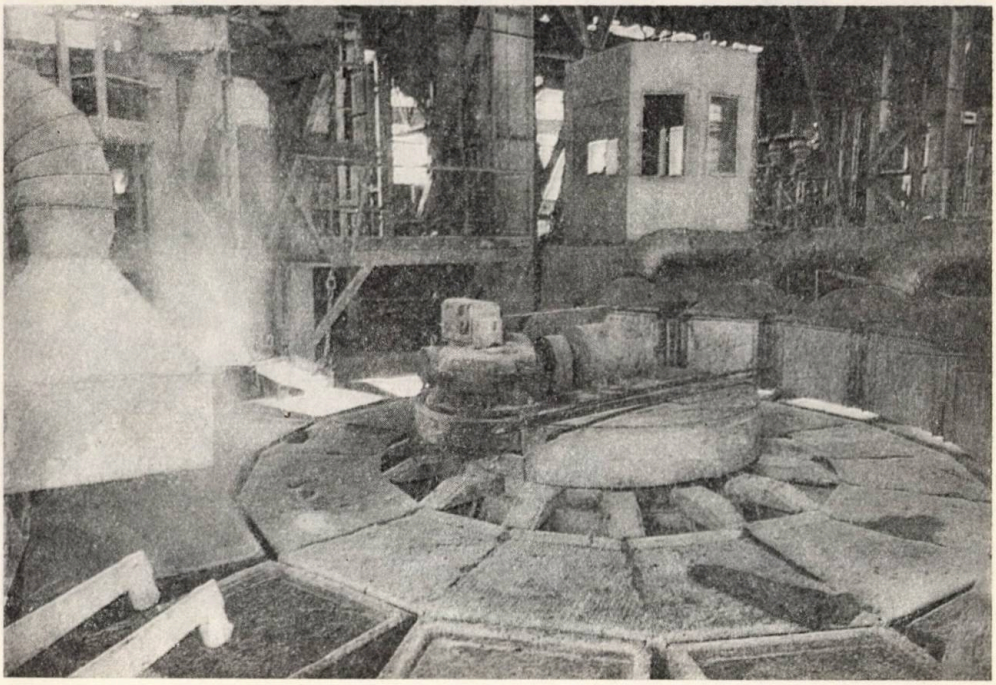

Masa de turnare a anozilor de cupru

ISTORIC

Uzinele Metalurgice pentru Metale Neferoase din Baia Mare, unele din cele mai vechi unități industriale ale R.S. România.

Partea strict metalurgică — Uzina Ferneziu — a fost înființată în anul 1844, fiind de la început întreprindere de stat. În anul 1907 a fost înființată în Cartierul Ferneziu Fabrica de acid sulfuric S.A.— « Phoenix » — funcționînd pînă în anul 1927.

Din anul 1927 partea chimică a unității s-a dezvoltat mai ales în orașul Baia Mare, adăugînd fabricii de acid sulfuric unele anexe producătoare mai ales de sulfați.

În anul 1936 Fabrica de acid sulfuric cu sediul în cartierul Ferneziu și-a încetat activitatea, acolo rămînînd numai Uzina Metalurgică de Stat; în Baia Mare funcționa noua fabrică de acid sulfuric și anexele ei, proprietate a S.A. — « Phoenix ».

În anii puterii populare unitatea din Baia Mare s-a dezvoltat în cadrul Combinatului Chimico-Metalurgic Baia Mare, iar partea din Ferenziu în Uzina Chimico-Metalurgică « 1 Mai ».

Odată cu reorganizarea industrială de la 1 octombrie 1969, cele două unități s-au unit din nou funcționînd sub denumirea actuală și făcînd parte din Centrala Minelor și Metalurgiei Metalelor Neferoase din Baia Mare.

În prezent uzinele produc atît metale neferoase, cît și produse chimice.

Produsele metalurgice livrate sînt: cupru rafinat electrolitic, pulbere de cupru, seleniu pur pentru redresori și laminate de plumb (țevi și table).

Produsele chimice livrate sînt: acid sulfuric de contact, acid clorsulfonic, tiosulfat de sodiu cristalizat pentru uz fotografic, sulfură de sodiu tehnică, litargă, miniu de plumb, pămînturi decolorante (Bamarin și Sondafin), reactiv de flotație (colector), etilxantogenat de sodiu oxigen lichefiat.

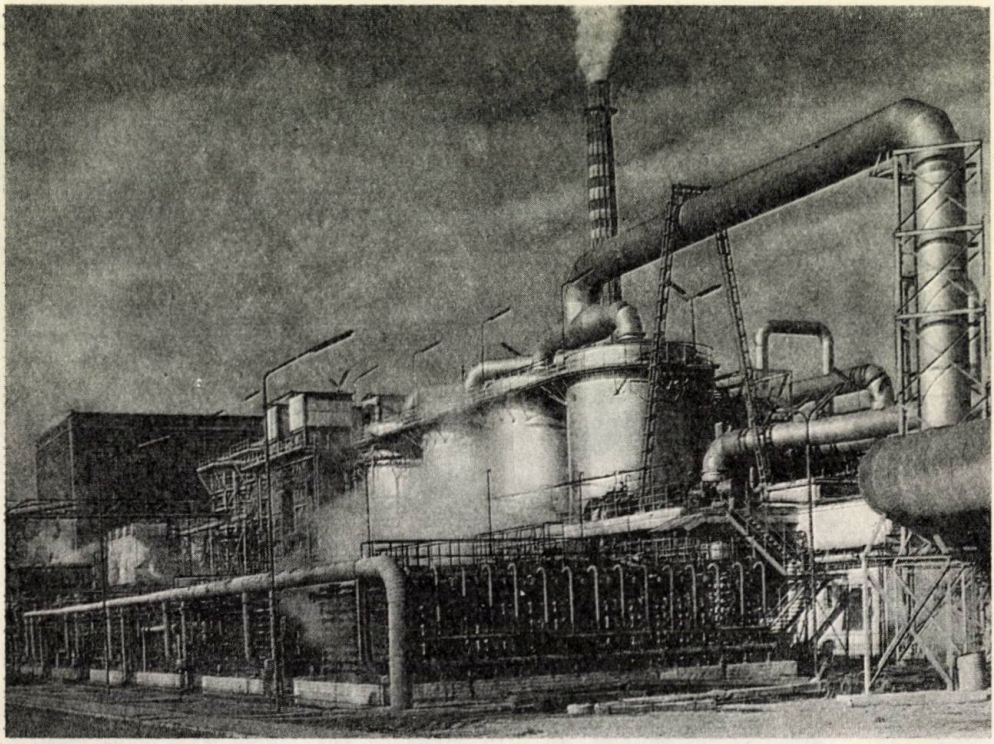

Instalaţia de răcire a acizilor de circulaţie

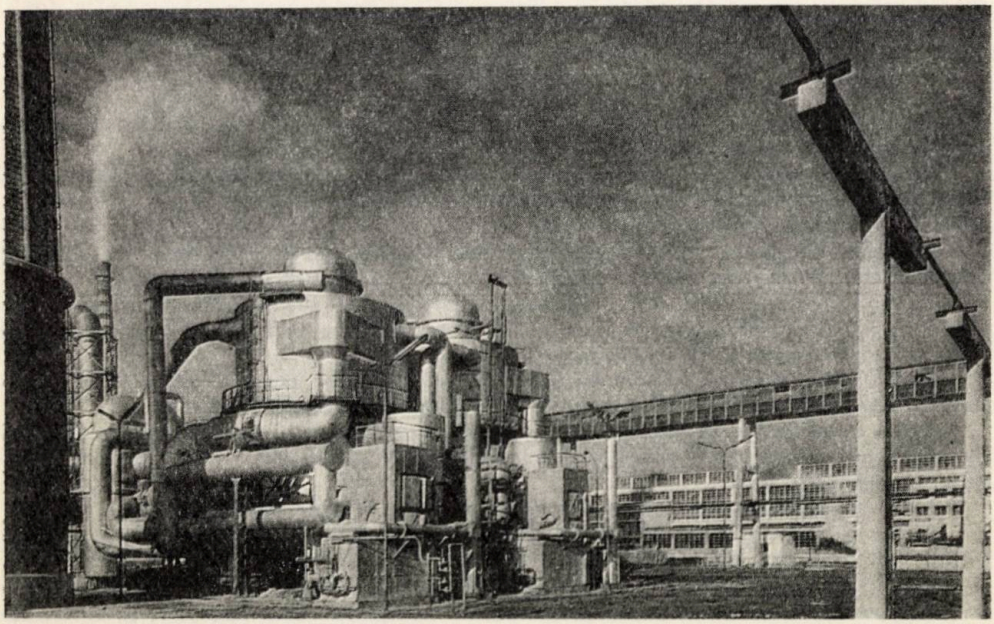

Sobele de contact a instalaţiei noi de acid sulfuric

Uzinele produc şi livrează:

— cupru rafinat electrolitic
— pulbere de cupru
— seleniu pur pentru redresor
— laminate de plumb
— acid sulfuric contact
— acid clorsulfonic
— tiosulfat de sodiu cristalizat pentru uz fotografic
— sulfură de sodiu tehnică
— litargă
— miniu de plumb
— pămînturi decolorante (Bamarin şi Sondafin)
— reactiv colector de flotaţie
— etilxantogenat de sodiu
— oxigen lichefiat

Toate produsele noastre sînt de cea mai bună calitate, fiind cunoscute ca atare pe piaţa internă şi în afara hotarelor.

Inginer Leaua **DUMITRU**

nstalaţia de electroliză a curentului

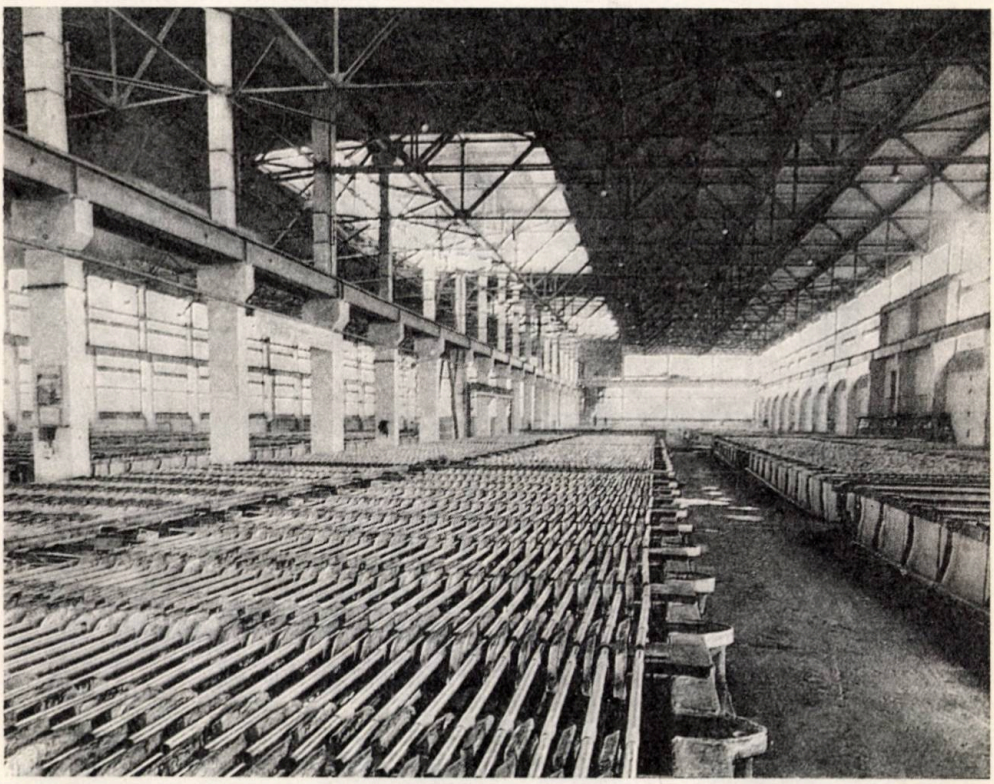

CENTRALA MINELOR DE FIER ŞI NEMETALIFERE-CLUJ

PREOCUPĂRI CURENTE ŞI DE PERSPECTIVĂ

În scopul dezvoltării şi valorificării în mod eficient şi raţional, a zăcămintelor de fier şi nemetalifere din zona de nord-vest a ţării, în anul 1969 a luat fiinţă Centrala Minelor de Fier şi Nemetalifere cu sediul în municipiul Cluj. Această măsură se înscrie în hotărîrile Conferinţei Naţionale şi în directivele Congresului al X-lea al P.C.R. privind organizarea economiei naţionale, corespunzător etapei actuale.

În prezent, Centrala Minelor de Fier şi Nemetalifere Cluj, prin cele şapte unităţi ale sale, exploatează peste 25 de zăcăminte de diferite substanţe minerale utile — minereu de fier de la Ghelar, Teliuc, Căpuş şi Lueta, feldspat de la Muntele Rece şi Armeniş, calcar sodic şi siderurgic de la Cuciulat şi Bănița Hunedoara, argilă refractară de la Suncuiuş, zăcăminte de bentonită, talc, cuarţ, dolomită, asbest şi mică — producînd şi livrînd 34 sortimente de produse miniere la aproape 1.000 de beneficiari interni.

Pentru a ne face o impresie mai clară despre activitatea desfăşurată de centrală, amintim faptul că volumul produselor miniere se ridică anual la circa 4 milioane tone, cooperînd în calitate de mare furnizor intern de material şi materii prime la producţia celor mai importante unităţi economice din industria siderurgică, industria constructoare de maşini, a sticlei, a produselor refractare, ceramică şi electrotehnică, a hîrtiei, a cauciucului şi a sodei, dezvoltînd în continuare relaţii economice cu combinatele siderurgice Hunedoara, Galaţi şi Reşiţa, cu Uzinele 23 August şi Vulcan Bucureşti, Tractorul şi Steagul Roşu Braşov, Progresul Brăila, Uzina Mecanică pentru utilaj minier Baia Mare, Unio Satu Mare, Independenţa Sibiu, Fabrica de Porţelan Cluj, Faianţa Sighişoara, Elecroceramica Turda, Electroputere Craiova, Fabrica de Cauciuc Borzeşti şi altele.

În viitor, Centralei minelor de fier şi nemetalifere Cluj îi revine, ca o sarcină de mare răspundere, asigurarea dezvoltării bazei de materii prime şi a materialelor necesare industriilor amintite, punîndu-se un accent deosebit pe valorificarea zăcămintelor cu conţinut mai scăzut de fier, pe extinderea valorificării zăcămintelor de caolin, feldspat, dolomită talc, nisip. În acest sens se vor extinde tehnologii moderne de înnobilare a minereurilor, contribuind astfel la lărgirea gamei de produse şi la ridicarea calităţii acestora.

Aspecte din secţia de hidrocicloane. — Instalaţia de preparare Arghireş

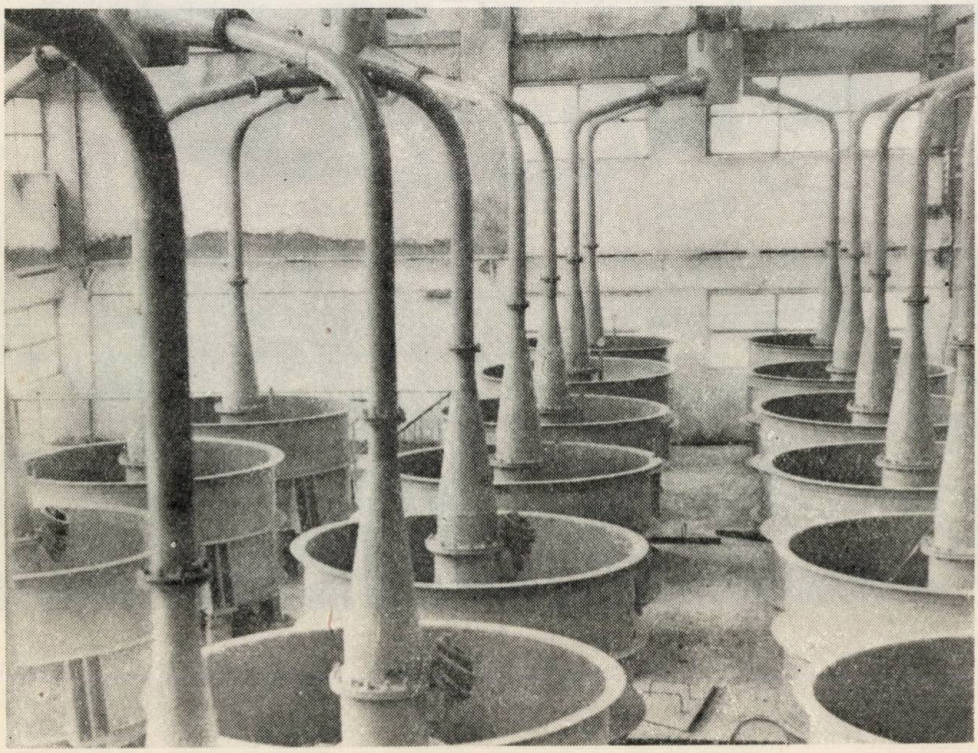

Ținînd cont de cerințele mereu crescînde ale economiei, prevederile actualului cincinal se înscriu pe linia trasată de Congresul al X-lea al P.C.R. În această perioadă urmează să se pună în funcțiune o stație de preparare a caolinului albit la Harghita, a flotației de preparare a minereului de fier de la Lueta, o instalație de preparare a bentonitei de Răzoare, amplificarea instalației de la Aghireș, executarea unui important volum de lucrări de cercetare geologică, de lucrări de deschidere și pregătire.

În etapa actuală, dezvoltarea și modernizarea tuturor ramurilor de activitate, în concordanță cu realizările științei și tehnicii contemporane, impune ridicarea necontenită a calității produselor ca o condiție esențială a creșterii eficienței activității economice.

Calitatea produselor și diversificarea acestora, condiționează cererea, desfacerea, producția și în final creează posibilități tot mai mari de reducere a cantităților de materiale și materii prime din import și creșterea în același timp a exportului. În această direcție, Centrul de cercetări și proiectări miniere de pe lîngă centrală, în colaborare cu alți specialiști din sfera producției sau din institutele de specialitate, au depus eforturi pentru diversificarea și ridicarea calității produselor. Astfel, referindu-ne numai la caolinul folosit la fabricarea hîrtiei în anul 1970, datorită rezultatelor cercetărilor, s-a redus importul cu 1.800 tone caolin. Rezultatele cercetărilor făcute în acest sens la scară industrială, sînt promițătoare. Colaborări laborioase are centrala cu Academia R.S.R. Filiala Cluj, pentru obținerea unui caolin ceramic albit și a nisipului înobilat, necesar fabricării sticlăriei fine, cu Facultatea de Geologie privind prospectarea și exploatarea de noi zăcăminte de substanțe minerale utile, și cu Institutul Politehnic pentru valorificarea unor deșeuri de la Uzina de preparare Aghireș.

Îmbunătățirea calității produselor și în special a produselor nemetalifere, în mod eficient și la nivel competitiv, constituie una din sarcinile de bază ale centralei și a tuturor specialiștilor cooperatori din Cluj.

O latură importantă a valorificării eficiente a produselor miniere, obținute la unitățile din subordinea centralei, o constituie cunoașterea fluxurilor tehnologice ale uzinelor beneficiare, a parametrilor de calitate, pentru fiecare fabricație. Această acțiune tehnico-comercială a fost întreprinsă în cadrul centralei din cursul anului 1970 prin înființarea unui compartiment, încadrat cu specialiști bine pregătiți profesional și cu o îndelungată activitate în producție.

Cerințele pieței interne și externe, și performanțele altor producători vor fi factori care, în viitor, se vor lua în considerare la dezvoltarea producției și a sortimentelor.

Inginer MAGDA IOAN

PRODUSELE COMBINATULUI TEXTIL IAȘI

Combinatul Textil Iași produce întreaga gamă de produse textile, fire pieptănate și cardate, țesături de bumbac, mătase artificială, sintetice și poliester, tricotaje din fir de bumbac, mătase artificială, sintetice și lînă.

Întreaga gamă îmbină în mod fericit, calitatea superioară a produselor, cu fantezia creatorilor și bunul gust, apreciate în mod deosebit atît pe piața internă cît și în străinătate.

Produsele combinatului — tricotaje, confecții — sînt destinate tuturor vîrstelor, pentru toate categoriile de consumatori și pentru toate ocaziile.

Marca produselor combinatului nostru este: calitate superioară, durabilitate la purtare, rezistență maximă la spălare, colorit viu și plăcut armonizat, execuție ireproșabilă.

Folosiți cu toată încrederea produsele combinatului nostru, produse care se recomandă singure, prin calitatea și aspectul lor deosebit.

COMBINATUL DE EXPLOATARE ŞI INDUSTRIALIZARE A LEMNULUI SUCEAVA

Combinatul de exploatare şi industrializare a lemnului din Suceava execută diferite tipuri de mobilă, apreciate atît în ţară cît şi peste hotare, aceasta reieşind chiar din comenzile primite şi contractele încheiate cu firmele comerciale din alte state.

— *Care sînt cele mai preferate şi mai căutate tipuri de mobilă şi ce avantaje prezintă?*

— Camera de tineret « EFORIE », Dormitorul « STEJARUL », ale căror piese componente se evidenţiază prin linia modernă şi calităţi adecvate multiplelor cerinţe.

— *Cu cîte ţări are Combinatul legături comerciale?*

— Cu peste 25 de ţări, între care: URSS, RPP, RPU, RSC, RFG, Suedia, Anglia, Belgia, Irak, Austria, Franţa, Olanda, Kuweit ş.a.

— *Care este volumul anual al exportului de mobilă?*

— Valoarea mobilei pe care o livrăm anual pentru export este aproximativ 150.000.000 lei.

— *Colectivul de creaţie are în pregătire noi tipuri de mobilă pentru anul 1971?*

Garnitura: „SILVA", furnir şi mahon

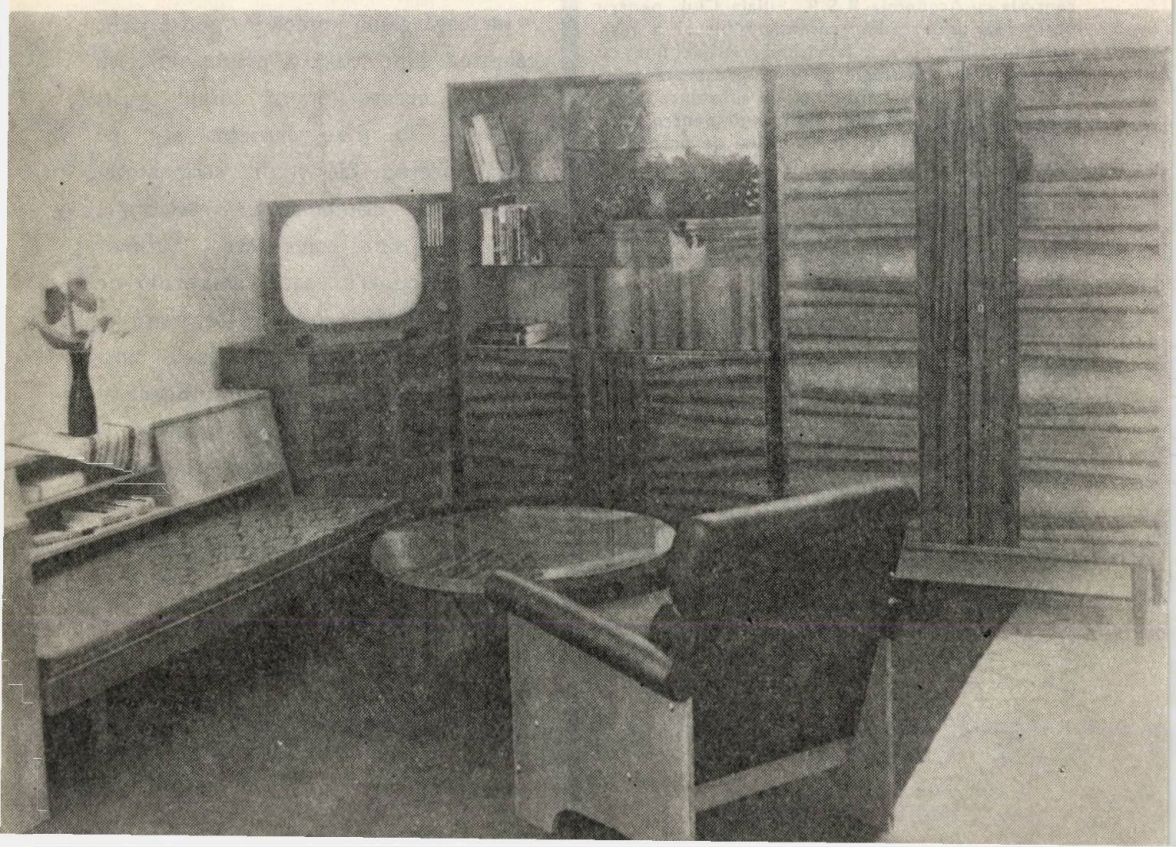

— Ținînd seama de cerințele partenerilor, de introducerea de noi materiale, de faptul că se îmbunătățește standardul de viață al populației, colectivul de creație al întreprinderii a pregătit noi tipuri de mobilier pentru anul 1971 și anume: două camere de tineret, trei dormitoare, două biblioteci, o masă de televizor ș.a.

— *În afară de mobilă, în cadrul Combinatului mai exportați și alte produse?*

— Combinatul mai livrează pentru export: cherestea, placaj, plăci fibrolemnoase, uși-ferestre, parchete, semifabricate din cherestea ș.a.

Interviu realizat de I. M.

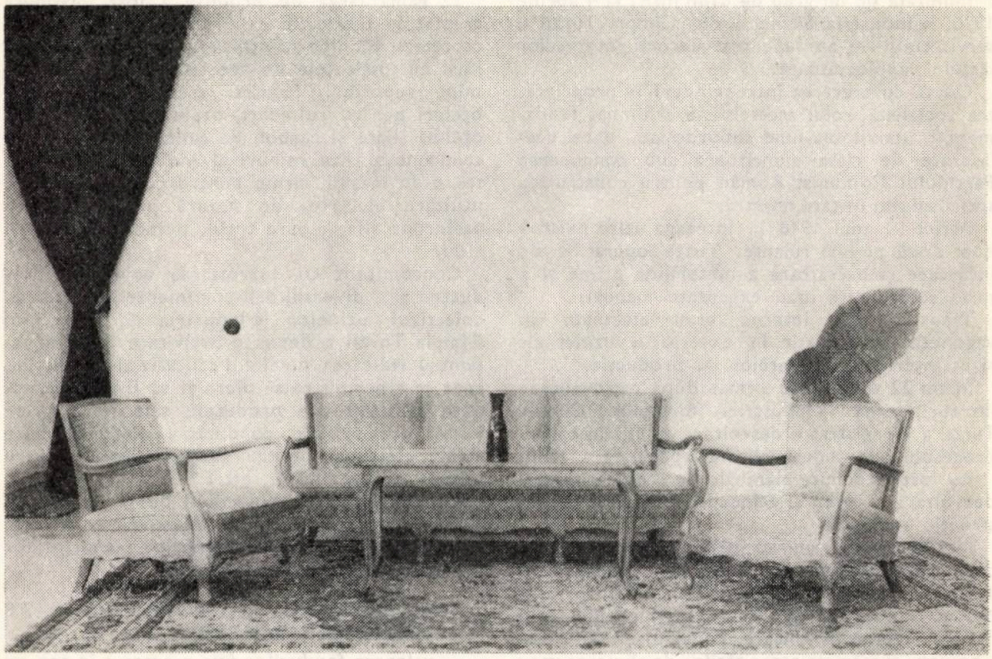

Garnitura HOL 626/21

C.E.I.L.-SUCEAVA produce pentru uzul intern și export:

GARNITURA «SILVA»

compusă din:

— dulap 2 uși
— vitrină
— masă colț pentru televizor și bar
— pat complex (pat-spătar, ladă așternut, saltea poliureetan)
— măsuță rotundă
— 2 fotolii tapițate

GARNITURA «HOL» 626/21

canapea ✦ 2 fotolii ✦ măsuță

mobilă de diferite tipuri, dormitoare, sufragerii, biblioteci, camere de tineret, mobilă stil placaj, uși-ferestre, plăci fibrolemnoase dure, plăci fibrolemnoase poroase, cherestea ș.a.

UZINELE „INDUSTRIA SÎRMEI“ CÎMPIA TURZII
LA 50 DE ANI DE EXISTENȚĂ

Înființată de un grup de capitaliști, la 4 aprilie 1920, « Industria Sîrmei » din Cîmpia Turzii a servit timp de aproape trei decenii intereselor claselor exploatatoare.

Odată cu trecerea întreprinderii în proprietatea socialistă, rolul acesteia s-a schimbat fundamental, activitatea fiind subordonată luptei desfășurate de clasa muncitoare sub conducerea Partidului Comunist Român pentru construirea socialismului în țara noastră.

Astfel în anul 1948 în întreaga uzină existau doar două poduri rulante. Toate operațiile de încărcare și descărcare a meteriilor prime și a produselor finite erau executate manual.

Transporturile interne erau efectuate cu vagonete înguste atît în exteriorul uzinei cît și în interiorul sectoarelor de producție.

În cei 22 ani care au urmat după naționalizare întreprinderea « Industriei Sîrmei » Cîmpia Turzii a înregistrat o desvoltare rapidă în cadrul procesului de industrializare socialistă a țării.

Au fost întocmite planurile de sistematizare și dezvoltare a uzinii și a început opera de reconstrucție socialistă.

Încă din primii ani au început importante lucrări de investiții finalizate prin punerea în funcțiune în cursul anului 1950 a unei noi oțelării și a unui laminor de țagle și profile, prin mărirea secției de zincare, construirea unui nou laborator și mărirea capacităților de alimentare cu energie.

An de an a fost dezvoltat potențialul de producție al secțiilor existente prin reutilări și reconstrucții și au fost înființate noi secții productive. Astfel în anul 1953 a fost pusă în funcțiune o nouă trăgătorie de oțel tare, în 1958 o trăgătorie de bare, o centrală termică, iar în ultimii ani o fabrică de flux pentru sudură, o nouă trăgătorie pentru sîrme din oțel pentru cabluri de tracțiune și sîrme pentru beton precomprimat, o fabrică de cabluri de tracțiune, un atelier de produs filiere din cabluri de wolfram și un nou laminor de sîrmă.

În același timp au fost revizuite și modernizate tehnologiile de fabricație; au fost introduse noi procedee tehnologice aplicînd cuceririle științei și tehnicii contemporane. O serie de procedee au fost studiate exclusiv în uzină și au stat la baza construirii obiectivelor industriale noi cum este fabrica pentru flux de sudură și trăgătoria pentru producerea sîrmelor din oțel pentru beton precomprimat.

O gamă largă de produse a fost introdusă treptat în fabricație ca urmare a activității de cercetare tehnico-științifică uzinală și a colaborării cu institutele de specialitate și de învățămînt superior. Printre acestea enumerăm: oțeluri pentru rulmenți, oțeluri pentru arcuri, oțeluri aliate și carbon de calitate pentru autocamioane și alte ramuri al industriei constructoare de mașini, sîrme pentru cele mai diverse utilizări, electrozi de sudură pentru sudarea oțelurilor aliate, bare trase, pulberi metalice și altele.

Concomitent cu dezvoltarea volumului producției și a diversificării sortimentelor produse, colectivul uzinelor « Industria Sîrmei » din Cîmpia Turzii a depus o activitate permanentă pentru ridicarea nivelului calitativ al producției, ceea ce a permis ca să ofere și să livreze însemnate cantități din produsele sale în exterior (sîrmă trasă, cuie, conductori electrici, bare trase, electrozi pentru sudură, arcuri pentru mobilă, sîrme zincate, etc.)

Efortul depus de colectivul de la « Industria Sîrmei » din Cîmpia Turzii s-a soldat cu succese deosebite, dinamica realizărilor principalilor indicatori, înregistrînd:

— producția marfă în anul 1969 este de 7,8 mai mare ca în anul 1950;
— valoarea fondurilor fixe a crescut în aceeași perioadă de 5,2 ori;
— productivitatea muncii a crescut în perioada 1948—1969 de 3,3 ori;
— beneficiul total a crescut în anul 1969 de circa 24 ori față de anul 1955;
— nivelul ratei rentabilității totale anuale a crescut în aceeași perioadă de la 3,39% la 15,90%.

Astăzi, în pragul noului cincinal, « Industria Sîrmei » din Cîmpia Turzii reprezintă o întreprindere cu un pronunțat caracter siderurgic situîndu-se printre primele patru din această ramură.

Prevederile conturează o dezvoltare la un nivel aproape dublu față de realizările ultimilor cinci ani, ceea ce face ca și în viitor uzinele « Industria Sîrmei » să se numere printre marile uzine din țara noastră, avînd o pondere însemnată în activitatea economică.

Inginer STOLERU SERGIU

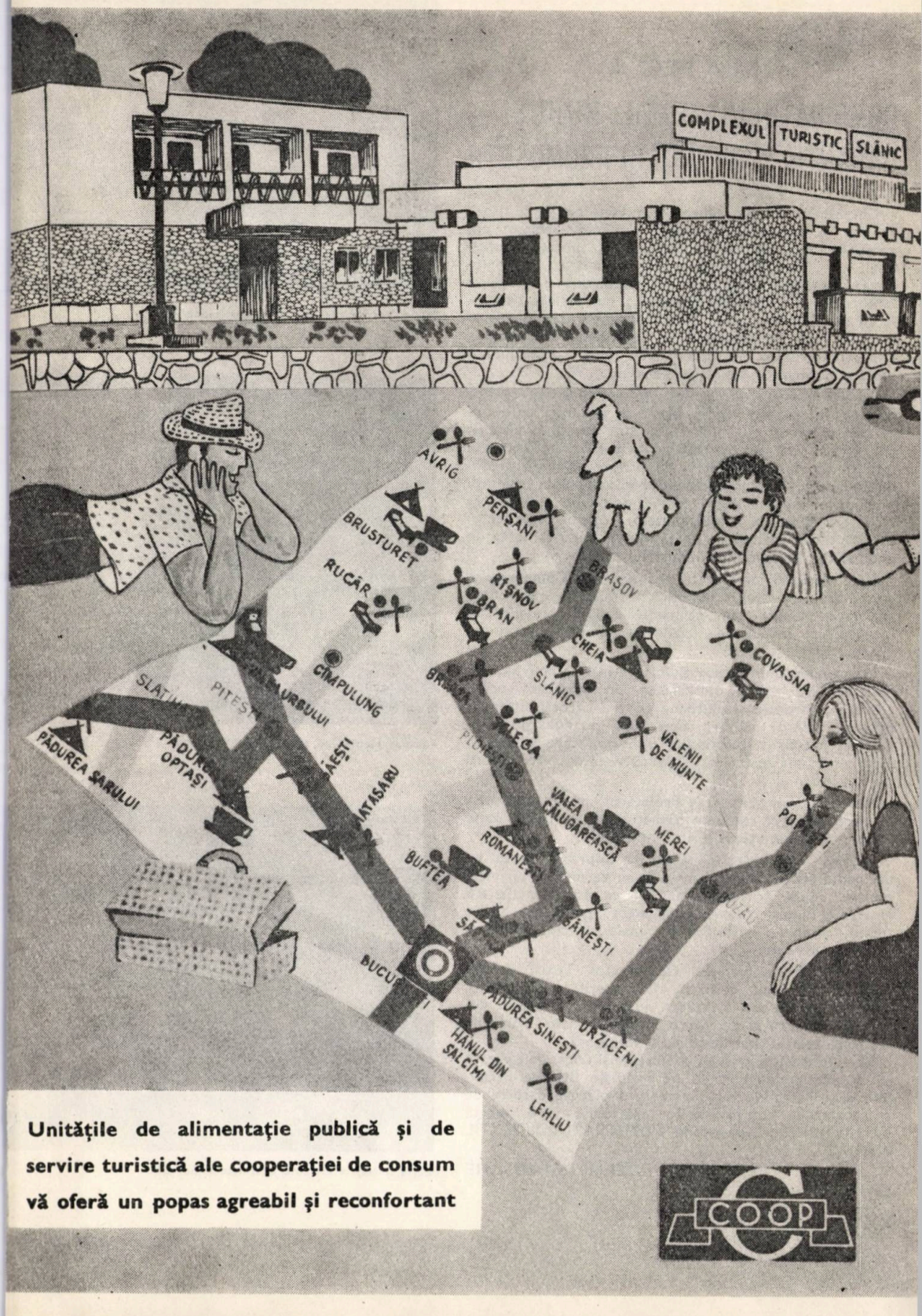

Unitățile de alimentație publică și de servire turistică ale cooperației de consum vă oferă un popas agreabil și reconfortant

MARCA
COMBINATULUI TEXTIL BUHUȘI — GARANȚIA CALITĂȚII ȘI FRUMUSEȚII

Combinatul Textil Buhuși are numele gravat cu litere de aur în industria postavului românesc. Născut din comasarea fabricii de postav Buhuși, unitate tradițională care ființează de aproape 9 decenii, cu întreprinderea textiliștilor băcăuani « Proletarul » care de la înființare are o jumătate de secol și cu fabricile de confecții și tricotaje Bacău, Piatra Neamț — construite în anii de după 23 August 1944, Combinatul buhușean a îmbinat armonios tradiționalul cu noul, constituind o unitate puternică, de mare prestigiu.

Fabrica de postav din Buhuși, de zeci de ani, este inima orașului în care s-a înălțat, făcînd ca generații de buhușeni să-și spună cu mîndrie că sînt țesători, filatori, apretori și să-și predea ștafeta meseriilor îndrăgite din tată în fiu; întreprinderile de postav și confecții din Bacău au completat municipiului băcăuan paleta varietății profilurilor industriale, iar fabrica de tricotaje din Piatra Neamț a făcut ca orașul plutelor, orașul forestier și turistic moldovean să se poată mîndri și cu calitatea de producător în domeniul industriei ușoare.

Cele 4 fabrici enumerate mai sus, dau Combinatului Textil Buhuși posibilitatea unor produse diverse pentru realizarea cărora toți salariații depun străduințele, înțelegerea, priceperea, elanul și energiile lor creatoare.

Marca fabricii de postav Buhuși se înscrie pe frumoase stofe din lînă, tergal, din care se confecționează rochii, costume, pardesie și paltoane pentru bărbați și femei, produse a căror calitate remarcabilă au adus un binemeritat prestigiu textiliștilor buhușeni care în ultimii 3 ani au primit de trei ori consecutiv steagul de fruntași pe ramură.

Marca fabricii de postav Proletarul, poate fi întîlnită pe stofe pentru costume bărbătești și de damă, stofe școlar, paltoane, etc. la prețuri accesibile.

Fabrica de Confecții Bacău își imprimă marca pe uniforme pentru elevi și pe o gamă variată de pijamale pentru adulți și copii, iar fabrica de tricotaje « 8 Martie » Piatra Neamț pe jachete, pulovere, bluze, rochii, compleuri din P.N.A., maiouri, ciorapi filé și bumbac, perdele.

Mărcile fabricilor din Combinatul Textil Buhuși prezintă garanția calității, frumuseții, durabilității, bogăției de desene și culori, justificînd interesul clienților din țară și de peste hotare pentru mărfurile realizate de acest harnic colectiv de muncă.

Vorbind despre stofele, confecțiile și tricotajele create în orașele moldovene de pe malurile Bistriței-Bacău, Buhuși și Piatra Neamț, ne facem o plăcută datorie de a recomanda cumpărătorilor mărfurile care poartă mărcile fabricilor aparținînd COMBINATULUI TEXTIL BUHUȘI

ȘTEFAN GHEORGHE

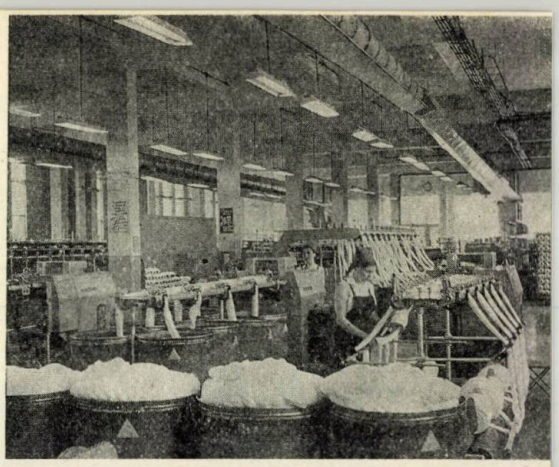

Sala a V-a de războaie automate moderne

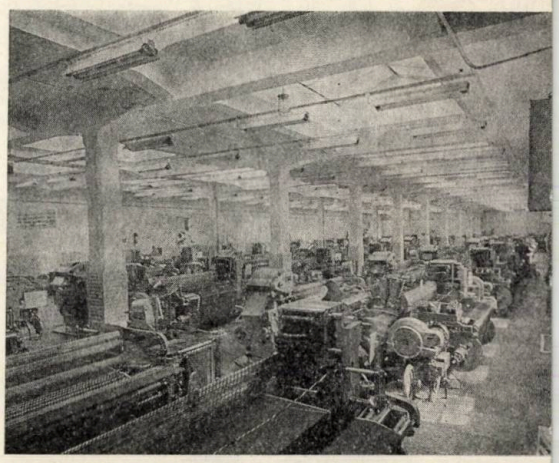

Filatura pieptănată, secția nouă modernă

Secția finisaj la articole destinate exportului

un veritabil
stimulent
al apetitului
TUICA
TURT
MIA

FABRICA DE NASTURI ȘI MASE PLASTICE

BUCUREȘTI, STR. SERGENT AL. POSTOLACHE Nr. 1

Vă oferă diferite produse de uz casnic, sport, voiaj, papetărie, cosmetice, jucării, executate din diferite materiale plastice cu însușiri deosebite:

ASPECT ESTETIC ATRĂGĂTOR ✦ UTILE ȘI DURABILE ✦ ACCESIBILE CA PREȚ ✦ PRACTICE ȘI DE NELIPSIT DIN NICI O GOSPODĂRIE.

În orice ocazie, ținuta dumneavoastră vestimentară, cîștigă distincție și eleganță prin nasturii și accesoriile FABRICII DE NASTURI ȘI MASE PLASTICE BUCUREȘTI — produse în culori atrăgătoare și într-o gamă largă de modele.

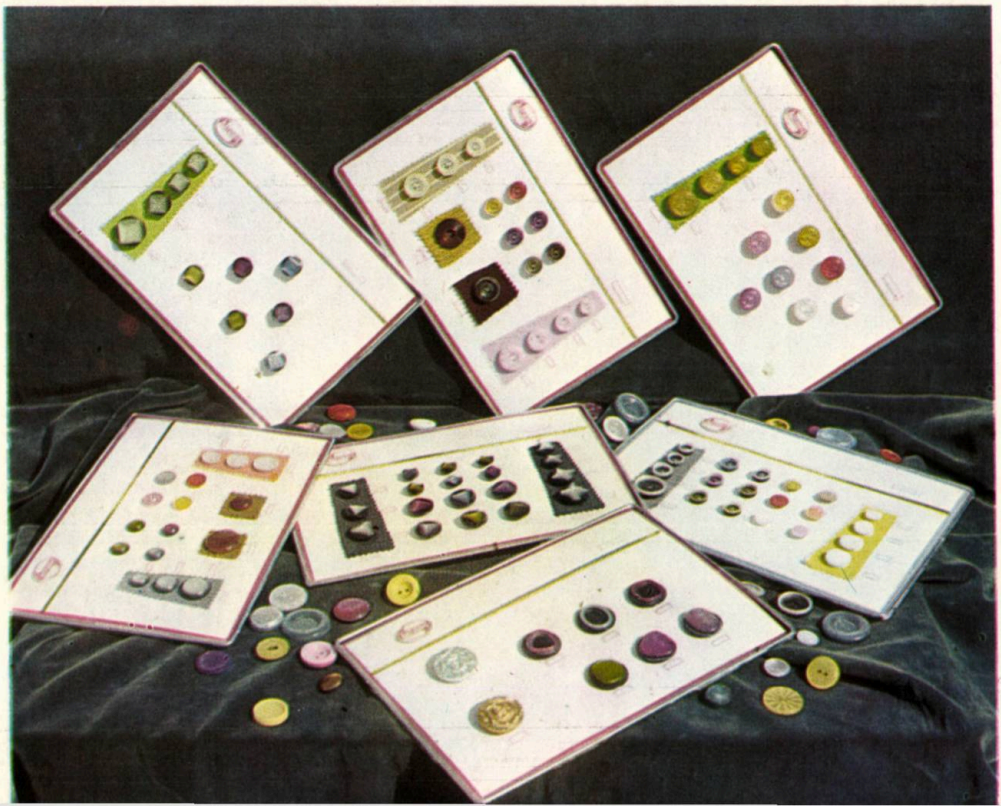

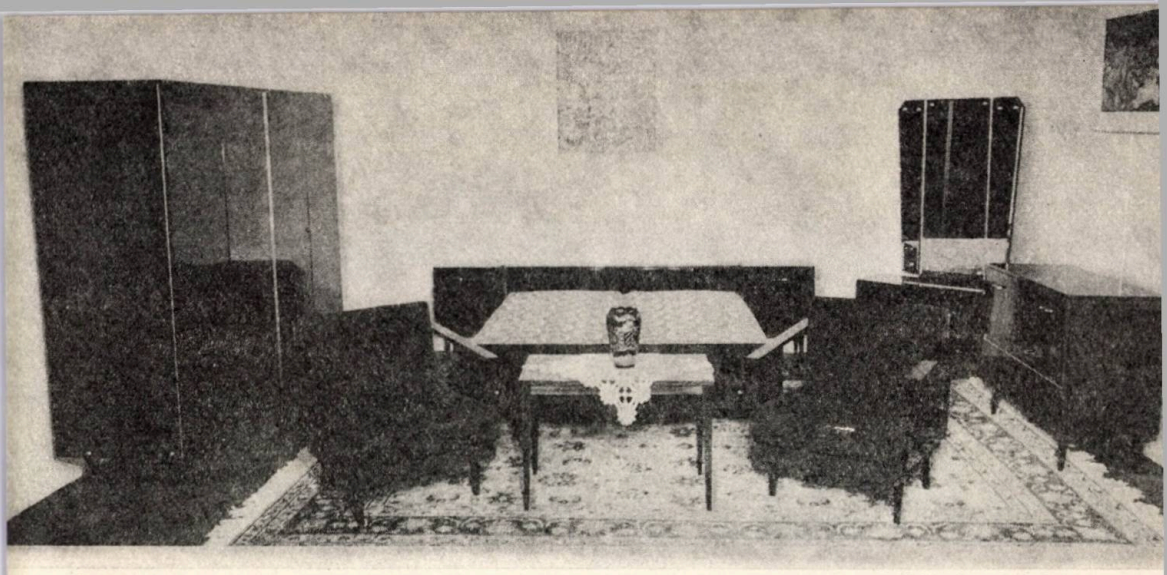

DORMITOR „MUREȘ"

LEMN, STICLĂ ȘI METAL MUREȘAN

Unitățile industriei locale din județul Mureș ocupă un loc de frunte în economia locală.

Mărturie a eforturilor creatoare depuse de lucrătorii unităților noastre stau rezultatele înregistrate și în sectoarele de prelucrare a lemnului, metalului și a sticlei din care prezentăm numai cîteva: dormitorul « Mureș », multiplele și variatele articole din sticlă cum și larga gamă de lacăte.

Toate aceste produse ca și multe altele cum sînt: covoarele Orientale, piese de schimb auto, articole din mase plastice etc. confirmă pe piața internă interesul mereu crescînd al consumatorilor.

Pe plan extern, numele unora din produsele noastre mobilă, lacăte, covoare, covoare orientale, împletituri din mase plastice etc. — suscită permanent interesul unor beneficiari din R.F.G., Canada, Olanda, U.R.S.S. Franța, Cehoslovacia și altele.

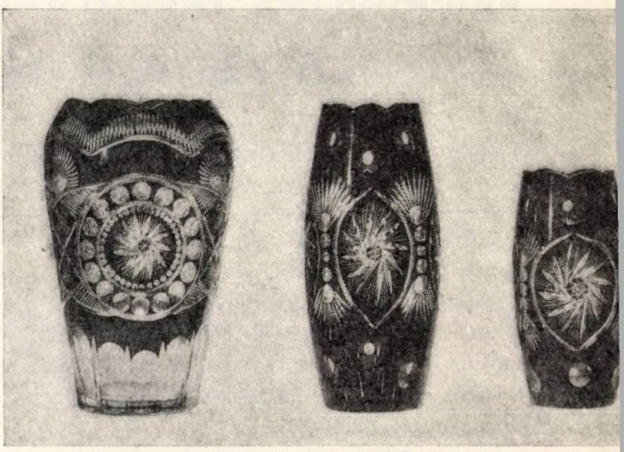

PRODUSE DIN STICLĂ ARTIZANAT

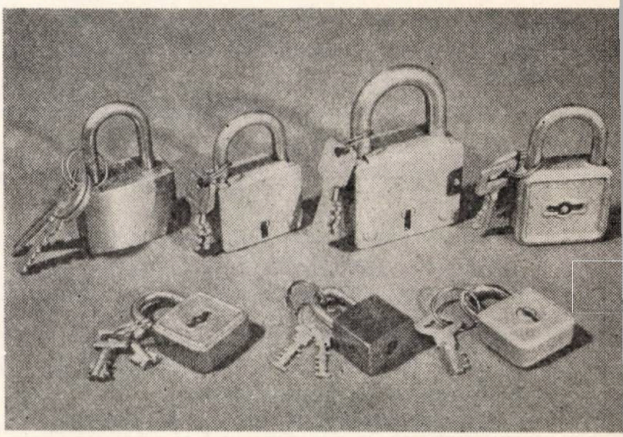

LACĂTE METAL

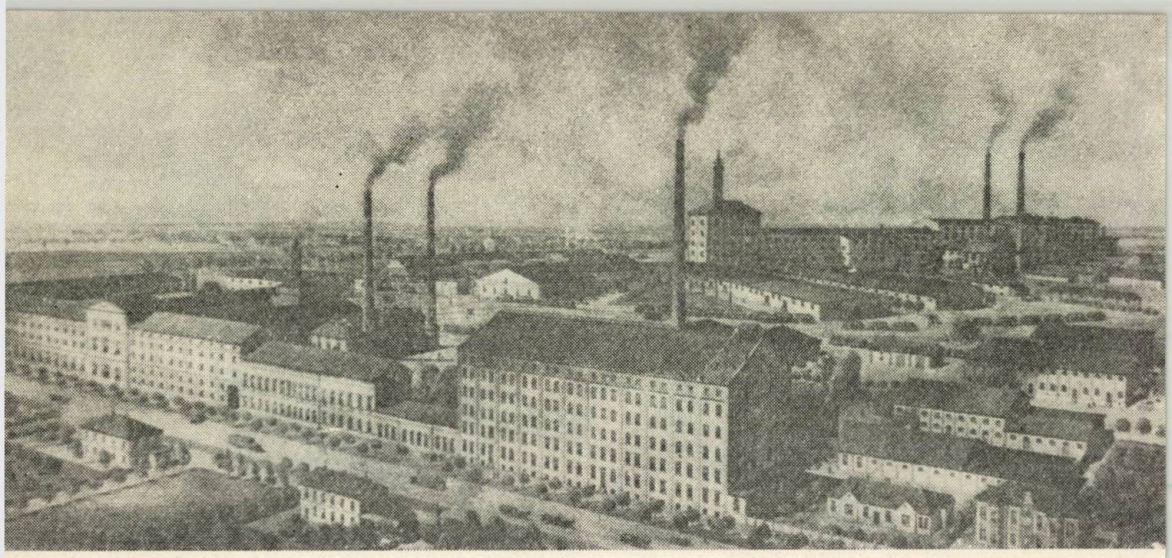

COMBINATUL INDUSTRIEI ALIMENTARE ARAD

LA 120 ANI DE EXISTENȚĂ

1851—1971

Combinatul Industriei Alimentare din Arad a luat ființă în anul 1851. Unitatea sa de bază, respectiv fabrica de spirt, își are însă ca origine o mică distilerie înființată în anul 1851; avînd un caracter meșteșugăresc, aceasta se bazează pe materia primă achiziționată de la țăranii din comunele învecinate.

În anul 1870 cu ajutorul profitului realizat, patronul obține o mică moară și o fabrică de drojdie, situate în imediata vecinătate a distileriei, întreprinderea primind astfel un caracter industrial.

Încep să se construiască clădiri spațioase pentru secțiile de spirt, drojdie și moară, iar în vecinătatea lor se înființează o nouă secție, îngrășătoria de bovine.

Borhotul rezultat de la fabricarea spirtului este valorificat în cadrul îngrășătoriei de bovine iar bălegarul este uscat și măcinat, utilizîndu-se ca îngrășămînt în agricultură.

Fabrica de drojdie își mărește capacitatea la 40 tone pe an, iar moara la 400 tone.

În procesul de mecanizare încep să se folosească tot mai mult energia electrică, fapt care impune construirea unor centrale proprii iar dezvoltarea traficului pe linia ferată proprie, determină achiziționarea de vagoane și locomotive.

Astfel în perioada de ascensiune a capitalismului, întreprinderea se dezvoltă într-un ritm rapid ajungînd să fie cunoscută în întreaga Europă.

Produsele sale sînt premiate la diferite tîrguri internaționale, iar în anul 1887, întreprinderea este vizitată de împăratul Franz Josef la sediul său din orașul de pe Mureș.

În anul 1913 moara se reconstruiește în întregime iar rezidurile fabricii de spirt sînt valorificate într-o instalație de extragere a carbonatului de calciu. Apare apoi o secție de uscare a borhotului și o fabrică de ulei comestibil.

Toate aceste succese sînt realizate însă cu sudoarea muncitorilor și în profitul patronului.

În timpul celui de al doilea război mondial Fabrica de Ulei și magazia de făină a morii sînt distruse de incendii iar instalațiile industriale ajung într-o stare dezastroasă.

Abia după actul naționalizării începe renovarea clădirilor și dotarea sectiilor cu mașini și utilaje.

La secția de spirt au fost puse în funcțiune transportoare mecanice de cereale iar la « slădărie » se introduce un sistem de ventilație pentru îmbunătățirea condițiilor de muncă.

« Linurile » de fermentare din lemn au fost înlocuite cu linuri metalice iar operațiile manuale de la prefermentare au fost în întregime mecanizate. S-au pus în funcțiune aparate de rafinare continuă iar centralele de forță au trecut de la funcționarea cu cărbuni la funcționarea cu păcură.

Întreprinderea primește o secție de lichior, gheață și umplere a sticlelor de bere care funcționează în localul din Bulevardul Republicii 48.

Clădirea secției de drojdie a fost refăcută parțial iar transporturile interne au fost raționalizate. S-au pus în funcțiune 3 mari turbosuflante de aer iar vechile grupuri generatoare de curent continuu au fost înlocuite cu un grup electrogen Diesel de 400 CP.

S-au construit 2 stații de transformare de 640 respectiv 1000 KVA iar în prezent este în curs de amenajare cea de a treia stație de 400. KVA

Secția de umplere bere se scoate din funcțiune iar la secția de drojdie încep să se fabrice două noi produse: drojdie uscată de Panificație și drojdie fortifiantă.

În clădirea Fabricii de drojdie se amenajează un laborator central dotat cu aparatură modernă iar la moară se face o raționalizare a diagramei de măciniș.

Alături de atelierul de întreținere ia ființă o secție de cazangerie care execută utilaje pentru întreprinderile din cadrul Industriei Alimentare.

Îngrășătoria de bovine se separă de unitatea ei de bază și trece la Întreprinderea de Industrializarea Cărnii.

În anul 1967, s-a construit o secție de bioxid de carbon iar în anul 1968 două secții de gheață, o secție se desființează. În același an moara trece la întreprinderea de morărit și panificație primind o secție de îmbuteliere ape minerale de la Lipova.

În anul 1969 ia ființă Combinatul Industriei Alimentare în cadrul căruia pe lîngă unitatea de bază sînt incluse opt unități ca: Fabrica de Zahăr, I.I.S. Refacerea, I.I.C. Abator, Antrepozitul Frigorifer, I.C.I.L., Moară, Vinalcool și depozitul de Fermentarea Tutunului.

Și vorbind despre realizările Combinatului în scurta sa perioadă de existență, e cazul să amintim că în aceste unități producem 14 sortimente principale atît pentru piața internă cît și pentru export.

Cît despre sortimente amintim că în aceste unități producem multiple și variate conserve de legume, fructe, paste de tomate și carne, lactate, băuturi spirtoase și altele .

Pe lîngă aceste produse alimentare care asigură nu numai piața județului Arad, acestea asigură și necesarul altor județe vecine ajungînd chiar și pe piața capitalei.

O secție importantă din cadrul Combinatului este cazangeria care produce în exclusivitate utilaje pentru unitățile industriei alimentare din întreaga țară.

Dintre produsele amintite o variată gamă și cantități apreciabile iau drumul exportului la cererea unor beneficiari al căror număr crește zi de zi din Franța, Italia, RFG, Spania, Austria, Suedia, Japonia, Elveția etc. datorită nu numai calității lor dar și promptitudinii cu care înțelegem să colaborăm.

Privind în viitor trebuie să precizăm că datorită sprijinului acordat de Guvern prin alocarea a circa 400 mil. lei ca fond de investiții Întreprinderea noastră va marca o dezvoltare impresionantă urmînd ca pînă în anul 1975 prin înzestrarea cu cele două linii de prelucrare a pastei tomate, construirea unei fabrici de lapte praf și a unei fabrici de produse lactate dietetice pentru copii (Eledon) la sfîrșitul cincinalului, producția totală a unităților noastre să ajungă un factor determinant pe piața națională obținînd un plus de prestigiu peste hotare.

Desigur că toate acestea nu ar fi fost posibile fără străduința colectivelor de lucrători ale secțiilor productive, a strînsei colaborări între sectoare, a grijii conducerii Combinatului în asigurarea condițiilor optime de muncă salariaților care animați de cele mai nobile țeluri în opera de dezvoltare a patriei noastre depun eforturi susținute.

Inginer GHEORGHE POPESCU

PRODUSELE „COMBINATULUI DE EXPLOATARE ŞI INDUSTRIALIZARE A LEMNULUI MIERCUREA CIUC"

Combinatul de Exploatare şi Industrializare a Lemnului Miercurea Ciuc, în cadrul căruia îşi aduc aportul circa 15 mii de salariaţi, ocupă un loc important în economia judeţelor Hargfita şi Covasna.

Preocuparea colectivului din combinat este orientată în special spre activitatea novatoare şi spre folosirea intensă a masei lemnoase existente.

Tendinţa pentru ameliorarea tehnologiei este materializată în noile produse ca: biroul realizat la fabrica de mobilă din Odorheiul Secuiesc şi bucătăriile Ditrău 7 şi 8.

Primul produs este furniruit cu nuc american, iar finisajul este realizat printr-un luciu mat, care îi conferă o tentă modernă şi o întreţinere mai lesnicioasă.

Garniturile de bucătării amintite sînt realizate într-o paletă cromatică variată, fapt ce va introduce o notă de diversificare în cadrul aceleeaşi producţii.

Volumul bufetului de bucătărie este realizat prin intersecţia unor suprafeţe emintamene plane ce se pretează la un grad superior de finisare; este de relevat faptul că au fost eliminate din construcţie toate accesoriile de exterior ca: butoni, mînere, chei, produsul fiind caracterizat prin eleganţă.

O cale larg deschisă exportului este asigurată casei prefabricate din material lemnos tip Aureola 11, a cărei suprafaţă locuibilă este de 72 m², judicios compartimentată şi de factură modernă.

Acest produs, realizat fără consum de cherestea de răşinoase, este tratat chimic împotriva focului apei şi a ciupercilor, tratare ce facilitează o rezistenţă şi durabilitate ridicată în exploatare.

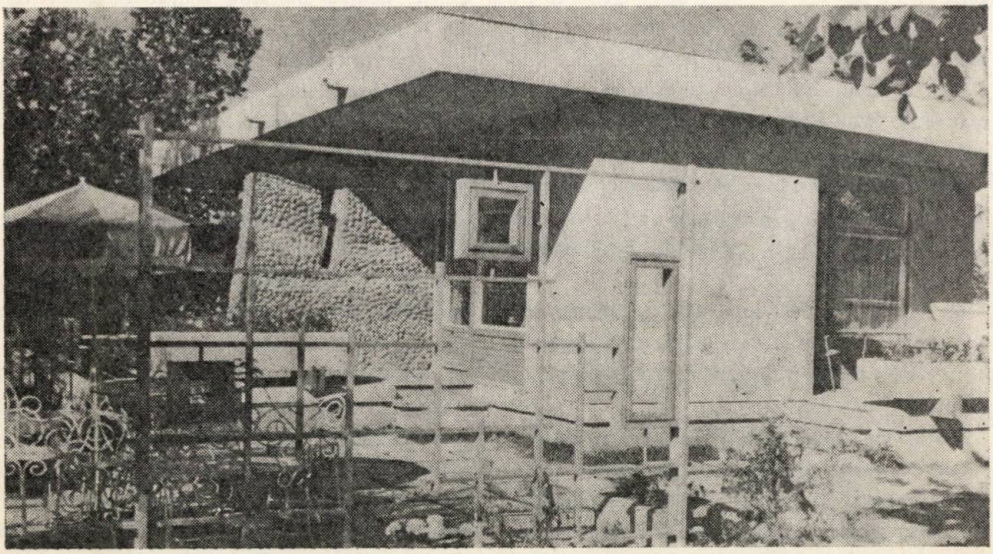

PRO DOMO

pentru casa şi gospodăria dvs., CEIL Miercurea Ciuc vă oferă:

De la:

- produse de pădure pentru grădină (araci de vie şi legume, lemn pentru construcţii).
- produse semifabricate ca:
  - — parchete din diverse specii
  - — palex cu furnir exotic
  - — cherestea
  - — ambalaje (lăzi de orice tip, butoaie, placaj şi PFL)
  - — lambriuri diverse specii şi modele
  - — plăci şi blocuri termoizolante pentru construcţii

Până la:

- canapea extensibilă « Harghita »
- mobilier original şi de bucătărie
- case prefabricate din material lemnos cu confort sporit tip « Aureola »

Produsele noastre sînt menite să dea satisfacţii posesorului prin eleganţa, elevaţia şi funcţionalitatea lor

ALMANAHUL LITERAR întreabă — COMBINATUL PENTRU EXPLOATAREA ŞI INDUSTRIALIZAREA LEMNULUI DIN BRAŞOV răspunde

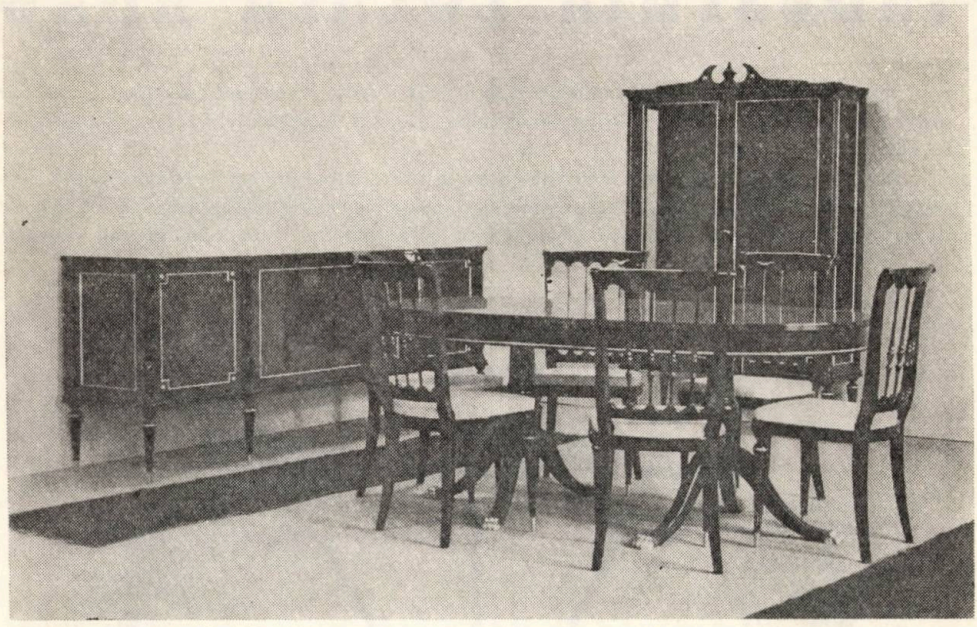

Una din creaţiile Combinatului

Mobila din casă dacă este executată cu bun gust, iar realizatorul respectiv a transmis prin arta lui un sentiment, devine dragă, intimă, familiară celor ce o folosesc.

Specialiştii de la Combinatul de exploatare şi industrializare a lemnului din Braşov ştiind prea bine acest lucru au reuşit să creeze prin mobila executată, interioare plăcute în casele oamenilor şi de aceea dorim să afle şi cititorii noştri:

1. *Cum s-a ajuns la garniturile de mobilă atît de apreciate şi la restul produselor prin care şi-a cîştigat prestigiul binemeritat combinatul dumneavoastră pe piaţa internă şi externă?*

— Realizările actuale în domeniul construcţiei de mobilier, sînt urmarea firească a experienţei acumulate, favorizată de tradiţia locului, în prelucrarea lemnului precum şi a strădaniei proiectanţilor şi a întregului colectiv, de a îmbina frumosul cu utilul în realizarea unui mobilier ce corespunde tuturor exigenţelor. La aceasta se adaugă grija deosebită acordată în execuţia fiecărei piese.

Specific C.E.I.L.-ului Braşov, este şi execuţia unei game variate de produse din lemn, destinate consumului intern şi exportului, printre care amintim:

— Caroserii auto de diverse tipuri, utilaje pentru pompieri, scule tîmplăreşti şi articole sportive.

2. *Cum reuşiţi să satisfaceţi cerinţele interne, şi care este volumul destinat exportului?*

— Pentru desfacerea pe piaţa internă a mobilei ţinem seama de contractele încheiate cu M.C.I., care reflectă în mare măsură, solicitările cumpărătorilor, respectînd totodată cu stricteţe termenele de livrare.

Produsele executate de CEIL-Braşov, se exportă în peste 16 ţări ale lumii dintre care amintim: URSS, RSC, RPU, R.P. Polonă, R.P. Chineză, RDG, R.S.F. Jugoslavia, RFG, Austria, Suedia, Norvegia, Belgia, Italia, Anglia, Franţa, Cuba.

3. *Dacă beneficiarii sînt exigenţi, cum rezolvă colectivul de creaţie, îmbinarea dintre cerinţele gustul şi eventualele lor sugestii?*

— Într-adevăr beneficiarii sînt foarte exigenţi, lucru de care ţinem seama totdeauna; de aceea la creearea modelelor avem în vedere folosirea materialelor noi cu caracteristici superioare (furnire, lacuri, mase plastice, accesorii, materiale tapiţerie). De asemenea nu uităm adaptarea dimensiunilor mobilierului la construcţiile de locuinţe actuale.

4. *Cu ce tip nou de mobilă sau garnituri, întîmpinaţi anul 1971, şi ce oferiţi firmelor străine cu care aveţi legături contractuale?*

— Pentru anul 1971 se află pe planşetele proiectanţilor noştri noi tipuri de mobilier stil — sufragerii şi holuri — precum şi noi tipuri de dormitoare, sufragerii, camere de zi, liniile unora avînd caracter rustic.

Totodată, îmbunătăţim tipurile de mobilier existent în fabricaţie, potrivit sugestiilor clienţilor interni şi externi, tipuri care urmează a fi expuse şi contractate cu prilejul tîrgurilor şi expoziţiilor ce se vor organiza în cursul anului 1970.

Interviu realizat de I. V. M.

INDUSTRIA LOCALĂ ARAD

Intreprinderile de industrie locală din județul Arad cunosc o continuă dezvoltare an de an în toate cele unsprezece ramuri de activitate, obținînd rezultate deosebite în realizarea indicatorilor de plan.

Principalele sarcini ce revin industriei locale în contextul economiei județului privind valorificarea resurselor locale, satisfacerea cerințelor populației cu bunuri de larg consum, într-o gamă cît mai variată, precum și extinderea cooperării cu întreprinderile republicane, se realizează prin

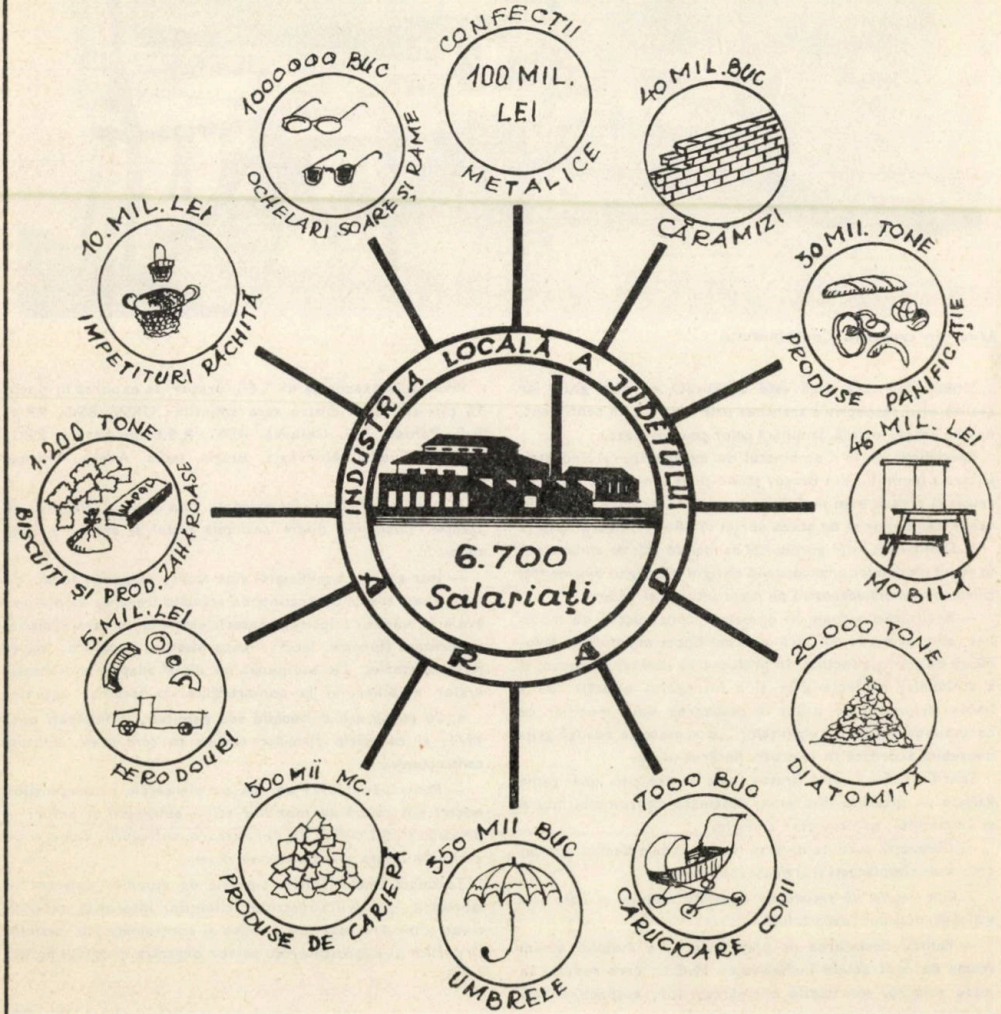

folosirea priceperii, capacității creatoare și abnegației cu care lucrează oamenii muncii de pe meleagurile arădene.

Activitatea desfășurată se concretizează prin punerea în valoare a unor noi rezerve de creștere a producției și a productivității muncii, ridicarea eficienței economice, reducerea prețului de cost, îmbunătățirea calității producției și lărgirea bazei proprii de materii prime.

Diversitatea ramurilor de producție și numărul mare de produse, îl voi prezenta în continuare schematic, limitîndu-mă numai la cîteva activități mai principale:

Consider că merită subliniată producția de umbrele pentru femei, bărbați și copii, industria locală din Arad, fiind singura producătoare de umbrele din țară, de asemenea și produsul ochelari de soare a căror număr de modele a depășit cifra de o sută.

O bună parte din produsele noastre iau calea exportului, dintre care menționăm: mobila, cuverturi de janilie, pături de vară, umbrele, ochelari de soare, împletituri de răchită. În prezent exportăm atît în țări socialiste cît și în S.U.A., Canada, Italia, Anglia, R.F.G., Grecia, Iran, Irak, etc. Aprecierea de care se bucură produsele noastre a contribuit la creșterea de 3 ori a exportului pe anul 1970 față de 1969.

În perspectivă am prevăzut dezvoltări substanțiale în producția materialelor de construcții, în proiectarea de noi prototipuri de mobilă și a altor produse de uz gospodăresc, dezvoltarea sectorului alimentar și a sectorului de mase plastice.

În domeniul cercetării, ne propunem să valorificăm zăcămîntul de diatomit existent în județ, prin crearea unui produs nou «MINOSIL», care va fi destinat filtrării uleiurilor vegetale și minerale.

Rezultatele obținute în perioada 1966—1970 și prevederile pe 1971—1975, scot în evidență creșterea producției, cît și a eficienței economice, aceasta oferindu-ne o dezvoltare armonioasă a industriei locale arădene.

SILVIU OPRIN

INDUSTRIA LOCALĂ ARAD

C.E.I.L. - SATU MARE

Prin străduințele străvechilor meșteșugari ai Sătmarului, liniile deosebit de simple ale mobilei obișnuite, au dus la însușiri artistice mult apreciate în țară și peste hotare, fapt ce se confirmă de către numeroasele contracte încheiate cu o serie de firme comerciale din țări ca: URSS, RFG, Anglia, Austria, Franța, Belgia, Olanda, Suedia, RPU, RPP, Jugoslavia, Irlanda etc. și organizațiile comerciale ale Ministerului Comerțului Interior.

Intrată de curînd în funcțiune cu tot ansamblul unităților și secțiilor ce compun COMBINATUL PENTRU EXPLOATAREA ȘI INDUSTRIALIZAREA LEMNULUI din Satu Mare, această întreprindere a învins exigențele beneficiarilor, a prins pulsul pieții și a reușit să realizeze tipuri de mobilă din cele mai căutate atingînd o producție anuală de peste 350 milioane lei.

Pentru a afla lucruri mai noi, ne-am adresat tovarășului inginer Tătaru Traian, director general al Combinatului, care a binevoit să răspundă întrebărilor noastre.

— Mobila compusă din mai multe piese care se poate folosi în diferite variante de aranjare a apartamentelor, și-a găsit locul în preocupările colectivului de creație al Combinatului?

CAMERA DE ZI TIP «OLT»

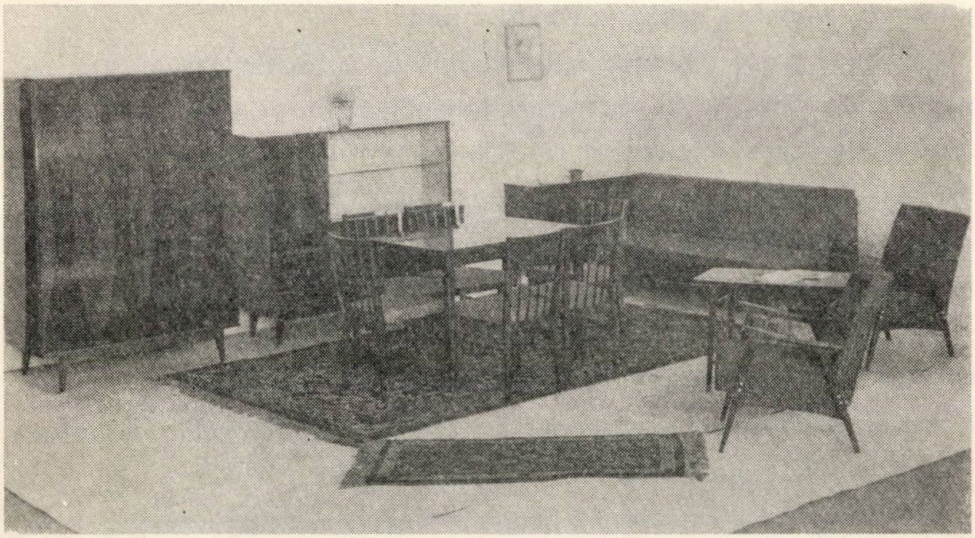

— O preocupare de bază în activitatea colectivului nostru de creație, o constituie satisfacerea gusturilor cumpărătorilor. Desigur mobila modulată formată din corpuri interschimbabile care pot fi aranjate după preferința fiecăruia dintre cumpărători, și după spațiul disponibil, este mult apreciată.

Noi producem astfel de mobilier în serii mari cum ar fi: bibliotecile modulate Wiking-Tor, iar pentru prospectarea în continuare a pieței am realizat în colaborare cu I.C.P.I.L. — București, biblioteca modulată IP — 908, Camera combinată OLT — III și sufrageria Magnolia care sînt apreciate prin caracterul lor practic și posibilitățile de aranjare a unui interior plăcut.

— Ce noutăți pregătește colectivul dumneavoastră pentru piața internă și pentru export, și care sînt însușirile ce le deosebesc de tipurile de mobilă de pînă acum?

— Noutățile pregătite pentru piața internă și pentru export vor fi noutăți numai pentru cumpărători. Colectivul nostru pregătește acum noutăți pentru 1972.

Menționez pentru 1971 dormitorul tip « Ideal I » pentru relații Est și piața internă, iar pentru relații Vest cîteva completări la biblioteca modulată Wiking, mesele Florida și Wim, scaunele Martin, Sprai, S—6, S—7, S—23 în construcție demontabilă.

De menționat că pentru relații Vest ne-am profilat pe mobilier din stejar (Combinatul nostru are o fabrică de cherestea care dirijează în mod curent bușteni de stejar în finisaj mat).

— Ce îmbunătățiri se aduc actualelor garnituri de mobilă intrate de pe acum în gustul cumpărătorilor, pentru anul 1971?

SUFRAGERIE — Gr. Sheraton

— Pentru mobilierul preferat de cumpărători facem eforturi în special pentru ridicarea calității.

Ca îmbunătățiri urmărim o creștere a gradului de mecanizare în prelucrarea acestui mobilier avînd în vedere economia de material lemnos.

Astfel la camera combinată OLT am introdus furniruirea mecanizată a unor canturi, reducerea secțiunii unor repere supradimensionate pînă acum nejustificate.

Am trecut la generalizarea finisajului cu lacuri poliesterice, finisaj superior celui cu lacuri microcelulozice.

— O modernizare a procesului tehnologic este în perspectivă, sau s-a și realizat și se află în plină activitate?

Modernizarea procesului tehnologic este o preocupare permanentă a colectivului nostru și are o desfășurare continuă.

Încă anul acesta vom termina modernizarea sectorului de croit la fabrica de mobilă corp, unitatea I-a de la Fabrica de scaune.

Pentru anul 1971 ne-am propus continuarea acestei acțiuni în celelalte sectoare de prelucrare după un proiect elaborat de inginerii și tehnicienii noștri.

— Combinatul mai produce și alte sortimente în afară de mobilă?

Pentru export ca și pentru necesitățile interne, se produc: butoaie stejar de diferite mărimi, lăzi pentru legume și fructe, cherestea fag, traverse cale ferată și tot felul de prefabricate din lemn.

— Cîte secții activează în cadrul Combinatului?

Șase fabrici: de mobilă corp, de scaune de tîmplărie, de cherestea, butoaie, lăzi, remorci și patru centre de exploatare.

Interviu realizat de I.V.

SUFRAGERIA « MAGNOLIA »

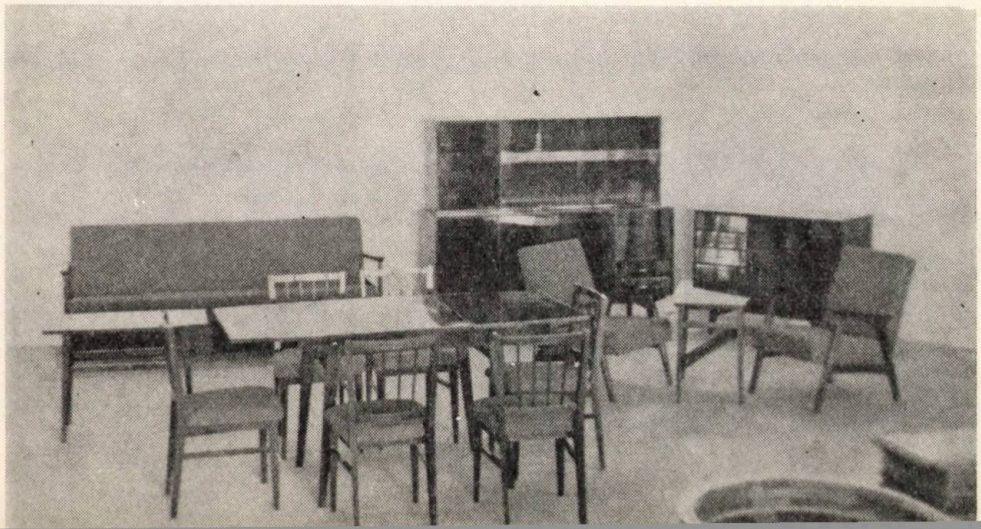

COMBINATUL DE EXPLOATARE ŞI INDUSTRIALIZARE A LEMNULUI-IAŞI

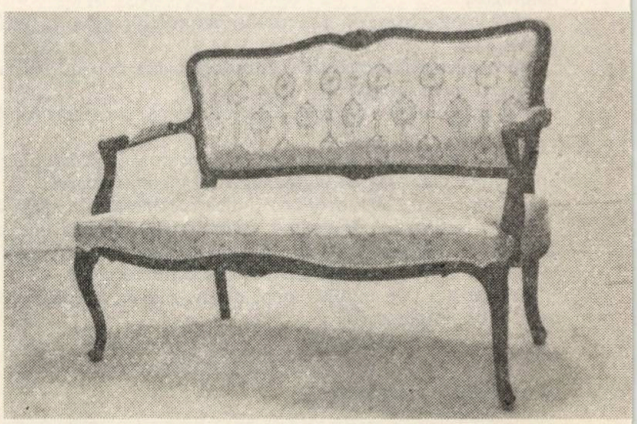

C.E.I.L.-IAŞI

Str. Bucium nr. 34 tel. 1 11 20 — 1 11 21

organizat în:

- Sector exploatare transport
- Unitate de industrializare
- Fabrici de mobilă Vaslui şi Iaşi

execută în producţie de serie pentru comerţul intern şi export următoarele sortimente:

- cherestea foioase şi răşinoase
- parchet
- butoaie
- mobilă curbată
- mobilă pentru bucătării
- mobilă corp
- mobilă stil etc.

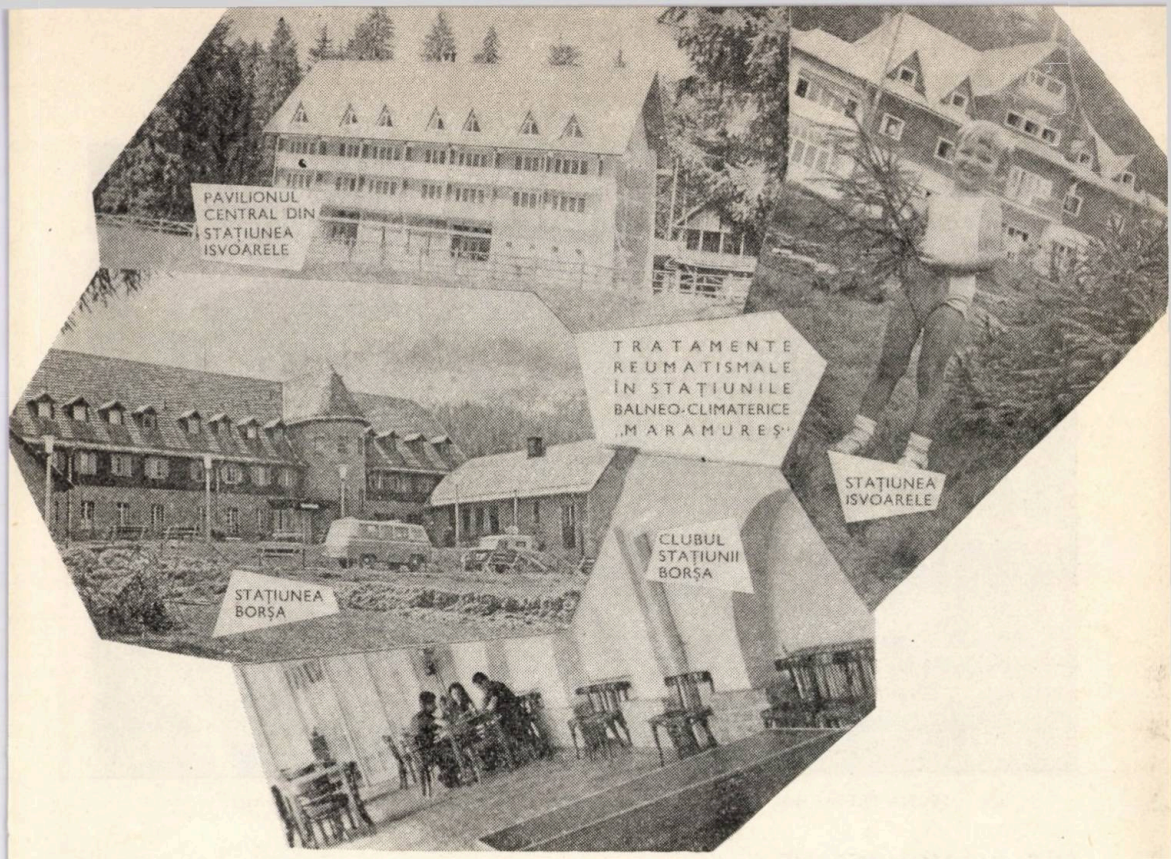

ÎNTREPRINDEREA JUDEȚEANĂ BALNEO-CLIMATERICĂ

„MARAMUREȘ"

oferă un concediu plăcut în stațiunile:

BORȘA

la 850 m altitudine, este situată la vestita poartă a Maramureșului către vechiul plai I Bucovinei

IZVOARELE

la 916 m înălțime este bogată în privelişti de o rară frumusețe, iar pădurile întinse de pe Gutiu prezintă o ambianță plăcută și reconfortantă.

CĂRBUNARI

băi cu efect terapeutic în afecțiunile artritelor, artrozelor, nevritelor periferice și reumatismului.

APĂ SĂRATĂ

Băi de ape minerale — au acțiune antireumatică indicate și în tratamentul altor maladii.

DĂNEȘTI

Băi minerale contra afecțiunilor gastrice și hepatice, dermatozelor profesionale și afecțiuni ale sistemului nervos.

OCNA ȘUGATAG

Băi termale sărate indicate în tratamentul ginecologic, reumatic și ale sistemului nervos.

CABANELE: PUZDRA la 1.540 m altitudine, MOGOȘA LACUL BODI — Ferneziu, Motelul USTUROI și hanul PRISLOP, sînt de asemeni puncte turistice cu climat subalpin, indicat contra afecțiunilor nervoase și T.B.C.

Mîncăruri specifice, maramureșene, serviciu ireproșabil, cazare excelentă, peisaje încîntătoare.

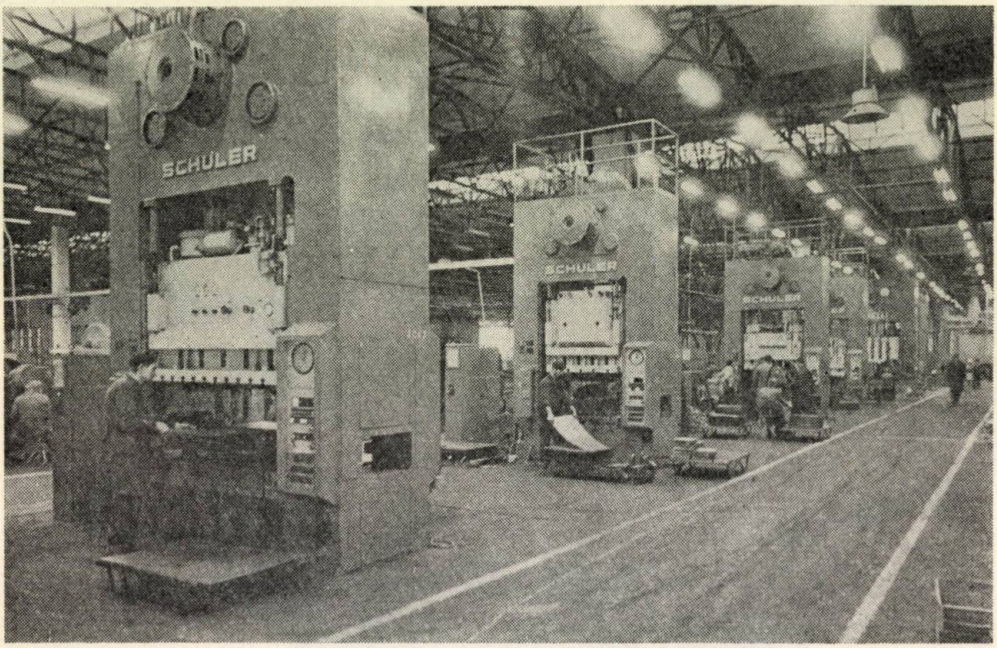

SECȚIA PRESĂ. Hală modernă dotată cu utilaje de înaltă tehnicitate și productivitate.

FILE DE MONOGRAFIE

PE TREPTELE AFIRMĂRII

Întreprinderea « 1 SEPTEMBRIE » Satu Mare datează din anul 1906, ca proprietate particulară a unei familii.

De la fabricarea mașinilor rudimentare și pînă la cea a vaselor emailate, procesul tehnologic era lipsit de noutăți tehnice.

Momentul eliberării ne-a însuflețit, ne-a entuziasmat, ne-a dat putere. Forța creatoare s-a revărsat la chemarea partidului, în torente nestăvilite pe marile șantiere, renăscute din temelii.

Foarte mulți dintre cei noi veniți acum 22 de ani să construiască mașini și utilaje trebuincioase pentru țară, își amintesc de primii pași.

Parcă a fost ieri, glăsuiesc cu privirea și gîndul în timp peste ani. Îmi amintesc că după 1947 . . .

Pînă în anul 1950 fabrica nu se putea compara cu marile întreprinderi producătoare de mașini de gătit cu gaze; într-un deceniu și jumătate a făcut un salt impresionant. Nivelul tehnic competitiv atins a dat posibilitatea ca marca fabricii să se impună pe piața comercială a trei continente.

Promovarea progresului tehnic, perfecționarea procesului de elaborare, modernizarea și mecanizarea operată în ultimii ani, perfecționarea organizării producției și a muncii în condițiile valorificării superioare a potențialului uman și material au facilitat înregistrarea unor succese remarcabile.

Marca întreprinderii «1 SEPTEMBRIE » a căpătat o valoare sugestivă: la 1 octombrie 1968 s-a livrat mașina de gătit cu gaze nr. 1 000 000. Mai mult ca oricînd concepția modernă și-a spus cuvîntul; produsele ieșite pe poarta întreprinderii au reprezentat cu cinste industria românească la diferite tîrguri internaționale, îndreptățind astfel pe deplin mîndria constructorilor sătmăreni.

Printre cele mai recente realizări ale colectivului se numără introducerea în fabricație a noilor tipuri de mașini de gătit cu gaze model

G. 322—G. 422, un încălzitor instantaneu de apă « Litoral », maşina de gătit cu petrol ML—500, sobă de încălzit cu combustibil lichid tip « Confort I şi II » etc.

Modelele maşinilor de gătit cu gaze prin construcţia şi execuţia lor, sînt moderne, elegante şi economice.

Producţia globală a întreprinderii a crescut de 92 de ori comparativ cu anul 1948, iar numărul muncitorilor de aproape 8 ori.

Realizările dobîndite de colectivul de muncă al întreprinderii « 1 SEPTEMBRIE » au asigurat în aceşti ani după eliberare, acumulări importante. Aceste realizări constituie baza solidă a unei activităţi şi mai rodnice în viitor.

Inginer N. SILAGHI

■

1. Noua linie tehnologică de montaj pe bandă a maşinilor de gătit cu gaze.

■

2. Maşină de gătit cu gaze cu 4 ochiuri model G. 421

■

3. Sobă de încălzit cu combustibil lichid « Confort 2 »

■

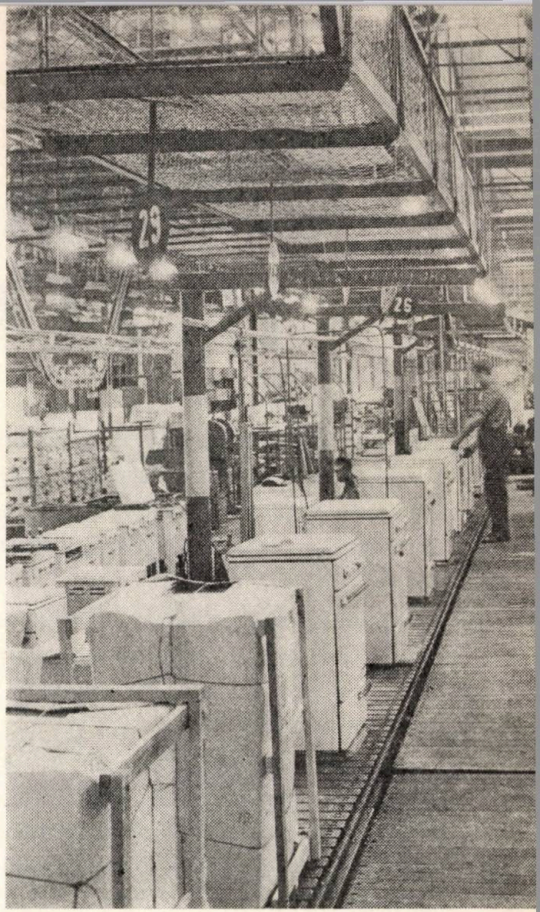

1

2

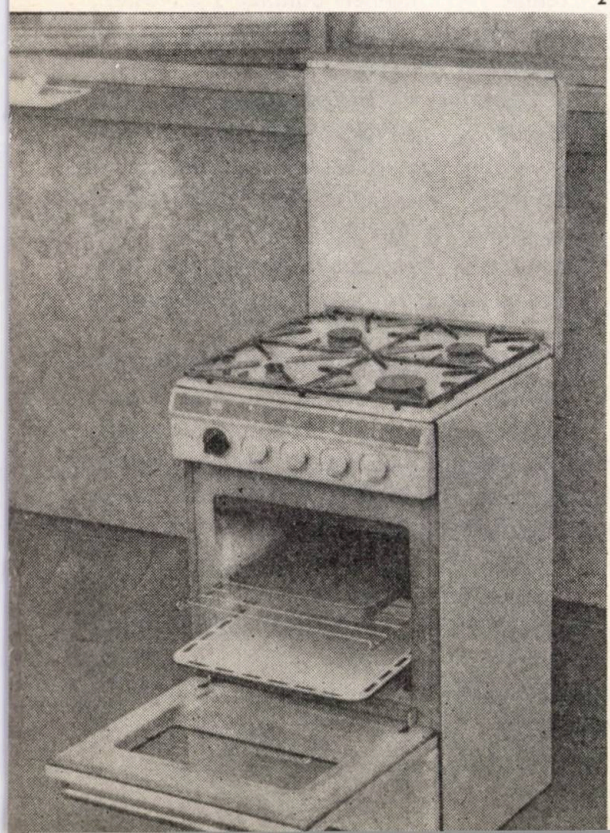

3

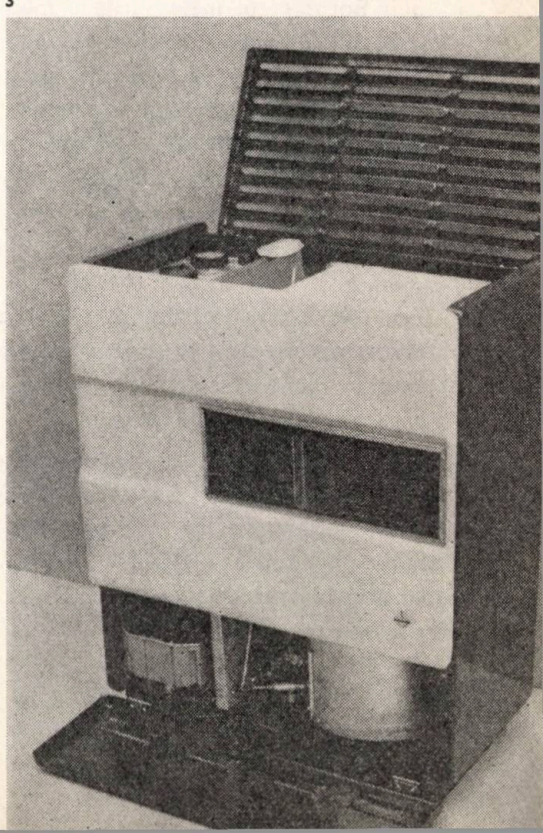

COMBINATUL TEXTIL BOTOȘANI

În era noastră constatăm cu mîndrie prezența unei vibrante responsabilități a integrării tuturor valorilor în procesul de creație și împlinire a făuririi socialismului.

În județele țării au apărut edificii industriale care și-au cucerit cu repeziciune, prin produsele lor o faimă constantă în țară ca și peste hotare.

Succesele obținute an de an în toate domeniile, confirmă încă odată justețea politicii partidului de industrializare socialistă și de modernizare a bazei tehnico-materiale.

Și în Botoșani, pe meleagurile lui George Enescu, ni se oferă o perspectivă inedită.

În peisajul industrial al acestui județ se distinge printre unitățile economice și industriale, COMBINATUL TEXTIL.

Calitatea, factor de angajare și integrare în economia țării și-a găsit înțelegerea deplină în rîndurile colectivelor din combinat.

Prin dezvoltarea noului se afirmă aici seriozitatea muncii creatoare și a angajamentelor pentru creșterea productivității și a spiritului organizatoric.

Sînt edificatoare în acest sens studiile științifice pe baza cărora numai în 1970 s-au redus consumurile de bumbac, fire și țesături la Uzinele « MOLDOVA », economisind 10 tone de bumbac și 8 tone de fire în valoare de 240.000 lei.

La Fabrica de Confecții prin organizarea unei noi linii de confecționare a lenjeriei, în spațiile existente, s-a realizat un plus de beneficiu de 230.000 lei și o producție marfă de 45 milioane lei.

Disciplina profesională, simbol al hărniciei și competenței, și spiritul de echipă, sînt fructificate prin sudura perfectă dintre oamenii mai vîrstnici și tineret.

Cînd am vizitat unitățile din COMBINATUL TEXTIL BOTOȘANI condus de directorul general inginer Ioan Floareș care anunța îndeplinirea cu patru luni și jumătate mai devreme a planului cincinal la producție globală, în colectivele de muncitori, tehnicieni și ingineri domnea o atmosferă de entuziasm și se fixau jaloanele pentru următorul cincinal.

Colectivul de creație condus de Mihai Pintilie și de specialiștii din posturile cheie, au rezolvat favorabil, la Fabrica de Confecții din cadrul COMBINATULUI, surprizele pe care le poate aduce nestatornica și imprevizibila modă, prin legături cu maeștrii ai caselor de modă din alte țări, ca *Esterel* din Paris.

Sînt sigur că cei ce lucrează la COMBINATUL TEXTIL BOTOȘANI simt o satisfacție deosebită cînd produsele concepute prin eforturile lor iau drumurile Franței, Elveției, Danemarcei, etc. și spre magazinele din întreaga țară.

Corelația: calitate-frumos-eleganță, se ilustrează cu prisosință.

I.V. MUNTEANU

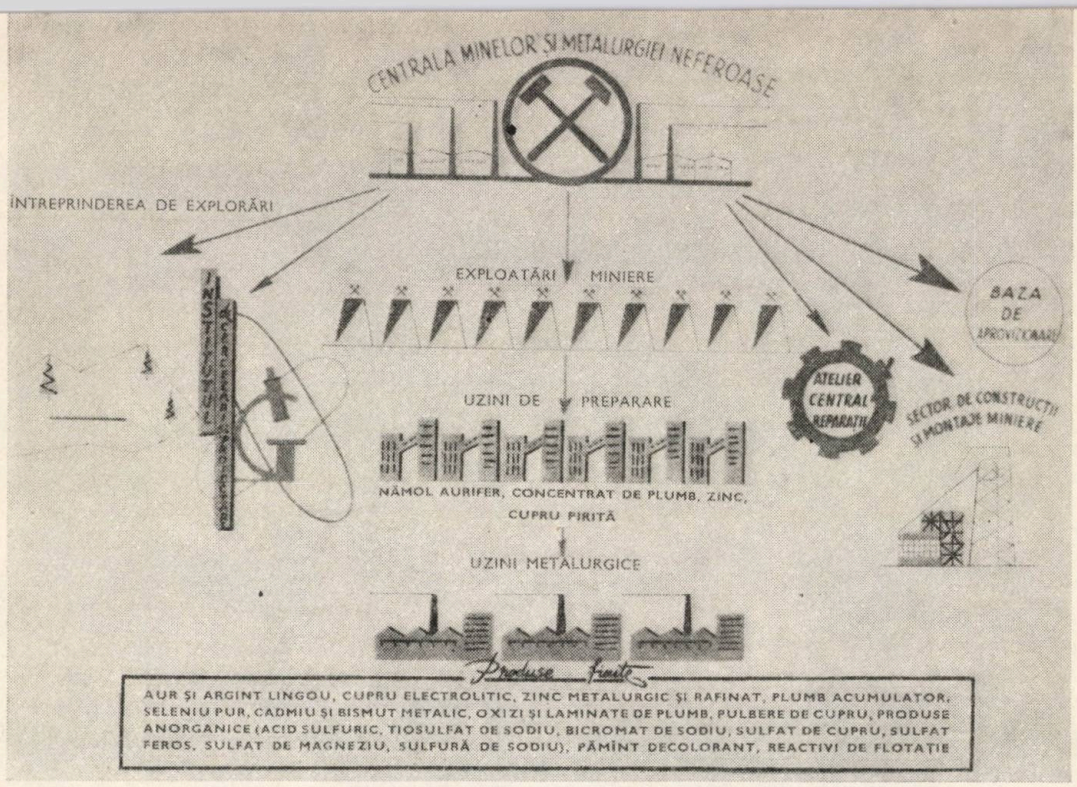

PERSPECTIVELE CENTRALEI MINELOR ŞI METALURGIEI NEFEROASE BAIA MARE

« Maramureşul » ţara legendarilor voievozi Dragoş, Bogdan şi a lui Pintea haiducul, care se întinde pe 6.246 de kilometri pătraţi, este un teritoriu cuceritor prin formele de relief modelate de uriaşe forţe geologice.

Lanţurile de munţi ai Maramureşului, Ţibleşului şi Rodnei, care împart teritoriul judeţului în cîteva depresiuni distincte — Maramureşul, Lăpuşul şi Chioarul, — conţin însemnate zăcăminte de minereuri neferoase, situînd acest judeţ printre cele mai importante centre de extracţie şi prelucrarea a minereurilor neferoase din ţară.

Mineritul este cunoscut pe teritoriul acestui judeţ dinaintea erei noastre.

În secolul XIII—XIV încep să se facă colonizări. Mineritul se dezvoltă foarte mult în secolul al XV-lea. După 2—3 secole apar primele lucrări miniere în perimetrul Baia-Borşa, se trece la folosirea muncii salariate, se deschid noi mine şi se folosesc din plin cele existente, şi anume : Valea Roşie, Usturoi, Valea Borcutului, Ferneziu, Băiuţ, Nistru, Ilba.

În anii construcţiei socialiste, se deschid alte mine : Toroioaga şi Burloaia în perimetrul Baia-Borşa; se construiesc şi se amplifică instalaţiile de preparare de la Baia-Sprie, Baia-Borşa, Cavnic, iar la Suior şi Ilba se deschid încă două zăcăminte noi. Datorită gradului de înzestrare tehnică, minele şi uzinele de preparare sînt dotate cu numeroase utilaje noi, contribuind într-o măsură importantă, la creşterea producţiei (18 ori faţă de anul 1948). Dezvoltarea continuă, face din Centrala Minelor şi Metalurgiei Neferoase un puternic centru de producţie a metalelor neferoase.

Luînd legătura cu tov. Dr. inginer Gabrian Valer, director general al Centralei minelor şi metalurgiei neferoase Baia Mare, a cărei activitate se desfăşoară pe teritoriul a 5 judeţe, în dorinţa de a informa cititorii noştri despre profilul acestei puternice unităţi economice din ţară — l-am rugat să ne răspundă la cîteva întrebări.

1. În urma măsurilor luate pe linia perfecţionării şi conducerii economiei şi industriei, ce rol a revenit centralei Dv?.

— Înfiinţată la 1 ianuarie 1970 Centrala minelor şi metalurgiei neferoase, are o activitate complexă începînd de la exploatarea şi cercetarea geologică pînă la produse finite; metale lingou şi produse anorganice, asigurînd circa 30—40% din necesităţile de metale neferoase ale ţării. Producţia cuprinde 10 exploatări miniere, 6 uzine de preparare şi 3 uzine metalurgice. Minereurile se extrag concomitent din 15 mine printr-o reţea de aproape 800 de kilometri.

2. Care sînt metodele noi şi procedeele tehnice moderne?

— Datorită diversităţii caracteristicilor geometrice şi geologice ale filoanelor se utilizează o gamă largă de metode de exploatare, marea majoritate a minereului extrăgîndu-se prin metode de mare productivitate cu transport gravitaţional, toate operaţiile fiind mecanizate iar unele din ele automatizate. Mecanizarea avansată a lucrărilor a permis ca la săparea galeriilor să se realizeze viteze de 200 m/lună cu record de 355/m lună. Productivitatea în abataj a atins 15 t/post.

Pe linie tehnologică minieră preocuparea este de a reduce pierderile şi diluţia minereulului.

Minereurile cuprifere şi complexe se prelucrează prin flotaţie, iar cele aurifere prin flotaţie sau flotaţie urmată de cianurare. Tehnologiile clasice de preparare s-au perfecţionat prin :

— separarea concentratelor de plumb şi cupru ; — flotarea colectivă a blendei şi piritei în mediu neutru urmată de separare; — înlocuirea cu sulfat de cupru a acidului la flotarea piritei.

Perfecţionarea continuă a tehnologiei de preparare a permis ca în condiţiile scăderii continui a conţinuturilor de metal în minereu să se menţină ori să crească extracţiile de meatl.

3. În domeniul metalurgiei ce noutăţi s-au adus procesului tehnologic?

— Procesele tehnologice adoptate sînt dintre cele mai perfecţionate : topirea în suspensie a concentratelor cuproase, extragerea plumbului şi zincului prin procedeul Imperial Smelting Process.

La uzinele metalurgice din Baia Mare se prelucrează concentrate cuprifere şi pirite aurifere după procedeul topirii în suspensie, şi produse plumbo-cuproase prin topirea în cuptoare Watter Jacket.

Materia primă prelucrată se valorifică complex, astfel :

— cuprul brut se rafinează electrolitic pînă la cupru de înaltă puritate ; — din zguri, prin flotaţie se extrage cuprul ; — gazele rezultate în proces servesc la producerea acidului sulfuric; — din nămolul de la fabricarea acidului sulfuric şi nămolul anodic de la electroliza cuprului se obţine seleniu chimic pur ; — prafurile volatile se captează şi se recircuitează.

Uzina din Copşa Mică, centralizează actualmente întreaga producţie de zinc şi o bună parte din producţia de plumb. Pe lîngă zinc şi plumb din subproduse se extrage cadmiu, indiu şi bismut metalic.

Uzina de la Zlatna este profilată pentru prelucrarea concentratelor şi a piritelor aurifere, pînă la cupru convertizor.

4. Aveţi contracte comerciale sau economice cu alte ţări?

— Livrăm o serie de produse ca : zinc, miniu de plumb, pămînturi decolorante etc. în peste 16 ţări printre care : Jugoslavia, Cehoslovacia, Ungaria, Turcia, ţările arabe, Anglia, Polonia, Bulgaria şi altele.

interviu realizat de I. M. COTOROAIA

EXPOZIȚIE CU PRODUSELE COMBINATULUI INDUSTRIEI ALIMENTARE SATU-MARE

MINISTERUL INDUSTRIEI ALIMENTARE

COMBINATUL INDUSTRIEI ALIMENTARE SATU-MARE

B-DUL REPUBLICII Nr. 3 Telefon : 2743 — 2744

Vă oferim spre vînzare, într-o gamă largă de sortimente, produsele specifice Combinatului nostru :

- carne și preparate din carne
- lapte și derivate din lapte
- vinuri și băuturi alcoolice
- ulei comestibil
- tutun fermentat

Produsele fiind de o calitate superioară, apelați cu încredere la serviciile noastre.

PREFERAȚI

BITTER

GIN

UN VIN BUN

VINURI SOIURI PURE

Podgoria MURFATLAR
Cabernet Sauvignon
Risling

Podgoria COTEȘTI
Risling
Fetească albă
Aligote

Podgoria COTNAR
Grasă
Fetească

Podgoria ODOBEȘTI
Risling
Fetească

Podgoria VALEA CĂLUGĂREASCĂ
Fetească
Risling

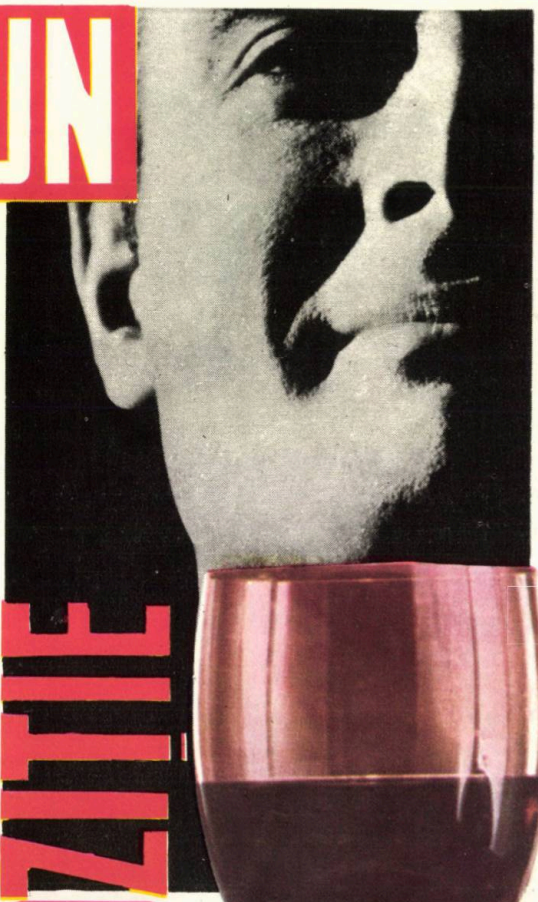

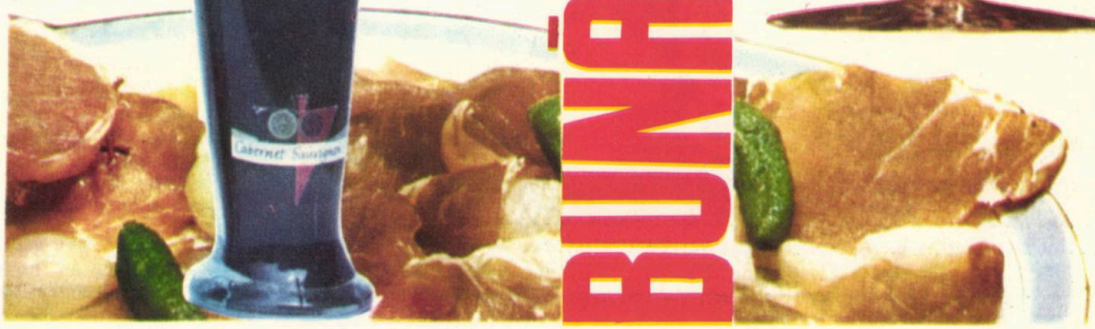

BUNĂ DISPOZIȚIE

EFICACITATE ECONOMICĂ MEREU SPORITĂ LA ÎNTREPRINDEREA CONSTRUCȚII MONTAJ DIN CLUJ

De cîte ori pătrunzi în arena deschisă minunatelor înmănunchieri de energie de pe un șantier descoperi un nou univers, o impresionantă densitate de secvențe comprimate în timp. Cele cunoscute cu zile în urmă apar neverosimil de îndepărtate. Oamenii șantierului trăiesc febril timpul. Fiecare oră înseamnă un consum sporit de inteligență reflectată în acele nebănuite salturi, care adeseori schimbă fața șantierului în perioade scurte.

În acest proces neîntrerupt de perseverență, dăruire creatoare, întregul ansamblu al eforturilor conjugate își găsește, în final, expresia eficienței în cifrele strînse cu migală. Privite analitic, cu multă atenție și discernămînt ele îngăduie intervenții colective, oportune, asupra acestui indicator sintetic al activității întreprinderii.

Problemele eficienței economice a investițiilor se înscriu printre preocupările majore, de acută actualitate pentru teoria și practica economică. Rolul primordial atribuit activității economice rezultă din importanța covîrșitoare acordată de partidul nostru înfăptuirii unei politici raționale și active în domeniul investițiilor capabile să promoveze dezvoltarea neîncetată a forțelor de producție, sporirea venitului național și ridicarea nivelului de trai al populației.

Sarcinile deosebite ce revin acestui sector, în cadrul căruia și întreprinderea noastră își aduce un însemnat aport, ne impun o gîndire științifică și orientată hotărît înspre o preocupare permanentă pentru utilizarea cu o înaltă eficiență a fondurilor de investiții. Solicită măsuri chibzuite ca fiecare leu cheltuit să răspundă unei necesități reale, să contribuie la sporirea rodniciei muncii și a avuției naționale.

Obținerea unei eficiențe mereu sporite, în faza de construcție cere o continuă prezență în actualitatea șantierului, analize aprofundate critic ale tuturor fenomenelor complexe, unele insuficient clarificate de teoria economică în acest sector, și este determinată precumpănitor de influența majoră a duratei de execuție a investiției.

Măsurarea efectelor economice pe care le generează factorul timp au o deosebită importanță. Concretizate în relația cheltuielilor constante și volumul lucrărilor de construcții montaj realizat, desvăluie corelarea gîndirii tehnice imperativului economic, indică în ce măsură optimizarea perioadei de realizare a investiției s-a făcut prin luarea în calcul a elementelor cu cheltuieli minime de timp și materiale în condițiile determinate de tehnologie.

În ridicarea celor 8 noi combinate ca și a celorlalte aproape 200 de obiective și capacități de producție industriale puse în funcțiune de întreprinderea de construcții montaj din Cluj, au fost adoptate soluții de execuție îndrăznețe concepute de cadrele noastre tehnice, ale căror performanțe s-au reflectat în îmbunătățirea ascendentă a parametrilor « durată » și « cost ». Economiile înregistrate peste sarcina de reducere a costului lucrărilor de construcții-montaj, în cei peste zece ani de muncă încordată și plină de avînt a constructorilor, echivalente cu valoarea a peste 500 de apartamente, oglindesc eficiența unui sistem de lucru, fundamentat critic, și bazat pe o strînsă colaborare între sectoarele tehnic și economic. Numai în primul semestru al anului trecut — 1970 — economiile realizate peste sarcina de cost a lucrărilor executate acoperă valoarea a peste 30 de apartamente. Ele au fost generate, în bună parte, de cele aproape 40 de soluții noi adoptate și aplicate în execuție, modificatoare ale concepțiilor inițiale cuprinse în proiecte concepute pe șantiere și aplicate practic în acest an. În ele s-au regăsit atît concepții moderne îndreptate spre scurtarea termenelor de execuție, precum și o gîndire chibzuită pentru valorificarea cît mai integrală a mijloacelor productive ale întreprinderii.

Consumurile de timp, materiale pe milion de producție au înregistrat o substanțială scădere față de perioadele similare din anii precedenți. Reducerea cheltuielilor de timp a imprimat o creștere a productivității muncii față de anul precedent cu 4%. În medie pe total întreprindere s-au consumat 1,7 tone metal mai puțin, ceea ce înseamnă o scădere de 7,5%. Folosirea rațională a materialului lemnos a imprimat o scădere cu aproape 34% a consumului de cherestea, ceea ce reprezintă economii de peste 4 m.c. pe milion lei producție. O situație similară se regăsește și în analiza consumului materialelor de zidărie care indică o scădere medie de aproape 8.000 de cărămizi la un volum de un milion lei lucrări de construcții.

Rolul muncii organizate și orientate permanent pentru o eficiență sporită a impus soluții și pentru o gospodărire chibzuită a materiei prime necesare complexității proceselor de producție, a gamei largi de materiale ce

depășesc peste 4.000 de repere. Elaborarea unei evidențe sistem cartotecă precum și introducerea evidenței analitice pe grupe de materiale a condus la cunoașterea și folosirea integrală a resurselor întreprinderii, la o aprovizionare operativă și ritmică a șantierelor.

Am prins cîteva din ansamblul fenomenelor, care înlănțuite într-o concepție unitară, pot asigura contribuția determinată a constructorilor la înfăptuirea grandiosului program de investiții cu eficacitate economică mereu sporită. Dacă este limpede că acest imperativ al eficacității nu se poate obține decît atunci cînd proiectarea și execuția sînt realizate la nivelul posibilităților tehnicii moderne, tot atît de clar apare necesitatea unor concepții economice adaptate și dimensionate la nivelul necesităților execuției lucrărilor de construcții, a unor procedee moderne care să asigure ritmicitatea necesară înregistrării aspectului economic în timpul desăvîrșirii construcției.

Imprimarea acestei gîndiri a avut un rol hotărîtor în conținutul realizărilor deosebite în amplul proces constructiv al colectivului întreprinderii noastre asigurînd în final o rentabilizare mereu crescîndă.

Este începutul unui sistem de muncă în care stăruim, și care amplificat și perfecționat, va răspunde esențialului criteriu al investițiilor.

OVIDIU POPA

Combinatele industriale, forma superioară de organizare și conducere a economiei naționale

Combinatele industriale, alături de celelalte organizații economice cu statut de centrală, au fost create pe baza măsurilor stabilite de Conferința Națională a P.C.R. din decembrie 1967, cu privire la îmbunătățirea conducerii și planificării economiei naționale.

În ramura industriei lemnului au fost înființate combinatele de exploatare și industrializare a lemnului, din care unul cu sediul în Cluj.

C.E.I.L.-ul Cluj are o structură de producție complexă. Elastic vorbind, activitatea combinatului începe la « cioată » și se termină cu

mobila stil, adică de la prelucrarea masei lemnoase de la ocoalele silvice, la exploatarea, transportul, industrializarea și prelucrarea ei. Corespunzător acestor activități avem unități de exploatare și industrializare a lemnului, care produc buștenі și cherestele de diverse specii, complex de prelucrare a lemnului, care produce placaje, furnire și plăci aglomerate din lemn și fabrici de mobilă. Tot în cadrul combinatului funcționează și o unitate de mecanizare și transporturi forestiere, întrucît, datorită specificului nostru, aceasta este o activitate importantă, care are ca obiect scos — apropiatul și transportul lemnului, cu diverse instalații pe drumurile forestiere.

În organizarea combinatului nu am pornit de la rețete dinainte stabilite, ci colectivul nostru — consiliul de administrație — a căutat metodele, căile și pîrghiile cele mai corespunzătoare de organizare. Astfel ne-am străduit să găsim un echilibru real între centralizare și descentralizare, un raport adecvat între unități și combinat. Am preluat în totalitate de la unități activitățile auxiliare ca: aprovizionare-desfacere și financiar-contabilitate, lăsînd unitățile să se ocupe în exclusivitate de producție și de calitatea acesteia. În afară de aceste atribuții preluate de la unități, combinatului îi revin sarcini importante în planificarea de perspectivă și curentă, de organizare a producției și muncii, de pregătire a cadrelor și de proiectare.

C.E.I.L.-ul a înființat un atelier de proiectare pentru drumurile forestiere, instalațiile de scos-apropiat, pentru construcții civile și industriale. Răspunzînd sarcinii trasate de partid și de stat, pentru a reduce importul de piese de schimb, am creat un nucleu de proiectare a acestora. De asemenea vom organiza o expoziție permanenetă de prezentare a prototipurilor.

Pe linia calificării cadrelor, vom dezvolta Centrul de calificare forestieră Cluj, dîndu-i un profil de învățămînt mai complex, corespunzător structurii noastre actuale.

Combinatul are gestiune economică proprie, adică personalitate juridică și relații financiare cu bugetul de stat, iar unitățile au gestiune economică internă.

Cu toate acestea, ținînd seama de principiile enunțate mai sus, am căutat să întărim rolul acestora, răspunderea ce o au în realizarea producției în volum, sortimente și calitate și să stimulăm inițiativa creatoare a colectivelor de muncitori. Menținerea comitetelor de direcție la aceste unități și a independenței teritoriale a organelor sindicale, vine să întărească această răspundre.

Concomitent cu înființarea CEIL-ului a fost creat și consiliul de administrație — ca formă colectivă de conducere a activității de producție și economică, care întrunește conducerea combinatului, a unităților, specialiștilor și reprezentantul U.G.S.R., constituind condiția esențială a rezolvării în mod competent a tuturor problemelor, o manifestare a inteligenței colective.

Pe lîngă creșterea eficienței economice a activității noastre, în prezent, ca urmare a lărgirii competenței combinatelor pe linie de export, ne preocupăm în mod deosebit pentru îmbunătățirea rentabilității financiar-valutare respectiv a cursului de revenire. În acest sens vom îmbunătăți calitatea produselor noastre, vom mări gama acestora, într-un cuvînt vom face totul pentru o competitivitate sporită pe piața mondială.

Trebuie să fac o precizare: La Tîrgul internațional de mobilă de la Köln, din primăvara anului 1970, unde țara noastră a reputat un deosebit succes, din 17 exponate ale R.S. România, 6 exponate au fost ale Combinatului de exploatare a lemnului din Cluj. Un început bun, lăudabil, dar care în același timp obligă. Produsele Combinatului nostru sînt exportate în 14 țări, dintre care unele ca tradiție în producția de mobilă, cum ar fi: R.F.G., Suedia, Anglia și Italia.

După o perioadă de experimentare — relativ scurtă — combinatele își dovedesc pe deplin viabilitatea, ca organisme de producție și economice, care corespund intrutotul stadiului actual de dezvoltare al economiei naționale.

THEODOR OANȚĂ

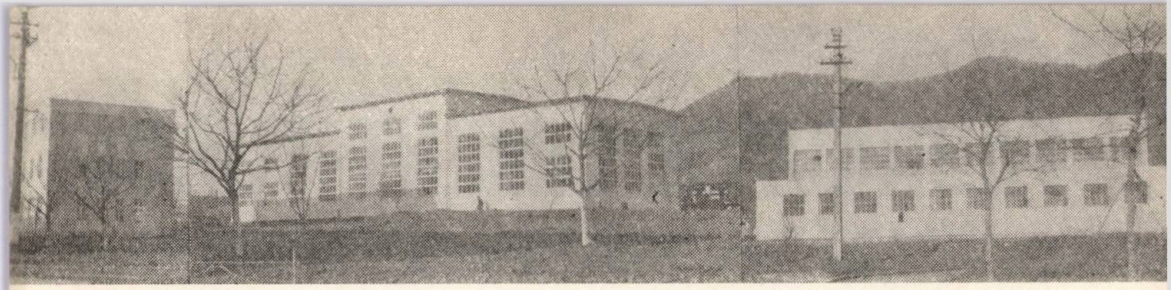

VEDERE GENERALĂ A INSTITUTULUI

INSTITUTUL DE CERCETĂRI ŞI PROIECTĂRI PENTRU MINEREURI ŞI METALE NEFEROASE BAIA MARE

Nivelul tehnic la care s-a ajuns atît de repede, şi creşterea continuă a producţiei, au avut neapărată nevoie de aportul unui colectiv de cercetare şi proiectare consolidat; de aceea ne-am adresat tovarăşului dr. inginer Ilie Paraschiv, directorul Institutului de cercetări şi proiectări pentru minereuri şi metale neferoase Baia Mare, cu rugămintea de a informa cititorii noştri despre activitatea acestui important nucleu ştiinţific.

— *Dacă în anul 1954, pentru rezolvarea problemelor tehnice, a lucrat un colectiv restrîns de cercetători şi proiectanţi, cum se scoate ajung la înfiinţarea actualului Institut, care prezintă o pondere însemnată în dezvoltarea mineritului şi prepararea minereurilor neferoase?*

— Acest colectiv restrîns se transformă în anul 1957, în sector de cercetare pe lîngă Trustul Minier Baia Mare, iar în anul 1967 în Centrul de cercetări pentru minereuri neferoase; în ianuarie 1970 s-a înfiinţat actualul Institut, care continuă tradiţia de cercetare şi proiectare existentă în bazinul Maramureş de 15—20 ani.

Lucrările servesc în majoritate, pentru punerea în exploatare a minereurilor noi, şi îmbunătăţirea procesului tehnologic de prelucrare a minereurilor din acest bazin. Sarcinile de proiectare şi cercetare au crescut continuu în concordanţă cu dezvoltarea producţiei.

— *Care este profilul activităţii Institutului?*

— Activitatea de cercetare şi proiectare s-a desvoltat în timp, ajungînd în prezent să corespundă cerinţelor solicitate de forul tutelar — Centrala minelor şi metalurgiei neferoase — lucrările executîndu-se, atît pentru bazinul Maramureş, cît şi pentru alte unităţi miniere din ţară.

Dacă la începutul activităţii, preocupările pe linie de cercetare şi proiectare erau mai modeste, şi cuprindeau numai prepararea minereurilor, pe parcurs acestea s-au extins, atît în domeniul metodelor de exploatare cît şi în cel al cercetărilor medicale de protecţia muncii şi de mecanizare-automatizare.

În decursul anilor s-au adus noi contribuţii la elaborarea tehnologiilor de extragere şi prelucrare a minereurilor de la Baia Borşa, Suior, Ilba, Nistru şi altele, şi la perfecţionarea tehnologiilor practicate.

— *Activitatea de cercetare şi proiectare a colectivului, axată cu precădere pe domeniul aplicativ, a avut o contribuţie deosebită la îmbunătăţirea tehnico-economică şi la dezvoltarea unităţilor miniere?*

— Da, numai la minereul Suior, prin aplicarea extracţiei din carieră, s-au înregistrat importante realizări economice în comparaţie cu metode subterane, iar adoptarea metodelor de mare productivitate, la multe dintre minele noastre, a condus la îmbunătăţirea şi perfecţionarea continuă a tehnologiei de extracţie.

La prelucrarea minereurilor, flotarea colectivă a zincului şi piritei urmată de separare, a condus la obţinerea unor indicatori tehnci superiori, cu rezultate favorabile în comparaţie cu prelucrarea metalurgică ulterioară. Cercetările medicale şi cele de protecţia muncii, au contribuit la reducerea noxelor şi a îmbolnăvirilor profesionale, iar cele de mecanizare şi automatizare, efectuate în strînsă colaborare cu producţia, au contribuit la mai bună utilizare a maşinilor, la mecanizarea lucrărilor.

În prezent, Institutul este antrenat în rezolvarea problemelor de proiectare şi cercetare pentru lărgirea capacităţilor de producţie şi pentru antrenarea în exploatare a unor noi minereuri. Sarcinile sînt deosebite dacă ţinem seama de particularităţile acestor materii prime greu prelucrabile. Sînt în curs de efectuare lucrări de extragere a metalelor din minereuri cu conţinut scăzut precum şi din apele de mină.

Activitatea de proiectare priveşte în special lucrările de extindere a minelor, precum şi proiecte cu destinaţie socială, în incinta unităţilor miniere.

— *Colaboraţi cu alte instituţii similare, ministere şi diferite sectoare economice din ţară şi străinătate?*

— Institutul nostru, datorită profilului său de activitate, colaborează cu alte ministere, instituţii, organizaţii şi sectoare ale economiei naţionale după cum urmează; Bucureşti — ICECHIM, ICEMIN, IMNR, IPROMIN, ICDT, ODPT, Institutul Politehnic, Centrul de Documentare al Academiei RSR, Academia de studii economice, Institutul Politehnic Cluj, Unio Satu Mare, U.I.S. Sibiu, toate unităţile miniere din ţară etc. De asemenea institutul nostru mai colaborează şi cu unele instituţii similare din străinătate, în problemele biometalurgiei pentru minereuri neferoase, flotaţiei particulelor fine, metodelor de exploatare de mare productivitate etc.

— *Membrii colectivului au participat la congrese, consfătuiri simpozioane în ţară şi conferinţe şi străinătate?*

— Da, din ţară au participat la toate congresele şi simpozioanele cu caracter minier.

De asemenea, au participat şi la congrese şi conferinţe internaţionale: Austria, Conferinţa Internaţională de Geomecanică minieră de la Salzburg, la mina cupriferă Mühlbach, R.S. Cehoslovacia oraşul Vşetin; Conferinţa pentru probleme de puşcare; Congresul internaţional de preparare de la Leningrad şi Praga; Congresul Internaţional Minier de la Moscova etc.

— *Ce activitate editorială desfăşuraţi în cadrul institutului?*

— Se editează semestrial Buletinul Comunicări tehnico-ştiinţifice, minereuri — care se difuzează atît în ţară cît şi peste hotare. Lunar se tipăreşte Buletinul Informativ Tehnic cu titlurile materialelor documentare, iar la solicitări, lucrări de propagandă tehnică ca: prospecte, monografii etc.

— *Puteţi să ne daţi cîteva exemple de aparatură, utilaje şi instalaţii de fabricaţie indigenă şi străină experimentate, omologate şi asimilate pentru sectorul minier din ţară?*

— Da, maşina de torcretat, invenţia inginerului TOMA ION, brevetată şi proiectată în cadrul ICPMMN.

Această invenţie a primit în cadrul salonului internaţional al inventatorului de la BRUXELLES diploma şi medalia de VERMEIL.

Firme, din Belgia, Elveţia şi Franţa, şi-au şi manifestat interesul pentru această invenţie românească, solicitînd oferte tehnico-comerciale.

— *Ce proiecte de viitor aveţi în legătură cu activitatea colectivului dumneavoastră, de cercetare şi proiectare?*

— Cercetătorii, proiectanţii împreună cu cadrele tehnice din cadrul Centralei şi-au propus realizarea unei tematici cu probleme de perspectivă, care cuprinde printre altele: aplicarea unor metode noi de exploatare cu transport gravitaţional, folosirea schimbătorilor de ioni în prepararea minereurilor auro-argintifere şi la epurarea apelor reziduale, introducerea unor noi procedee de preparare ca: cianurarea în celule de flotaţie, floto-plasarea, recuperarea metalelor din zguri, ape, utilizarea microfaunei din apele de mină în procesele de extracţia metalelor, utilizarea izotopilor radioactivi şi introducerea unor utilaje miniere şi de preparare perfecţionate.

În viitorul apropiat se va asigura automatizarea unor procese tehnologice miniere şi de preparare ca: evacuarea apei din subteran, măcinarea şi clasarea minereurilor, a dozajului reactivilor.

Toate aceste activităţi ale colectivului nostru de cercetare şi proiectare vor contribui la creşterea eficienţei economice în unităţile miniere ale Centralei minelor şi metalurgiei neferoase Baia Mare.

FABRICA DE CIMENT-TURDA

La poalele munților Apuseni, acolo unde apele Arieșului se lenevesc, din culmea ce se pierde în cîmpie, un complex modern, înzestrat cu brațe de oțel într-un efort ce nu cunoaște odihna, urnește din loc în fiecare an peste un milion și jumătate de metri cubi de piatră.

Este piatra care, frămîntată de mintea și brațul omului, trecută prin focul cuptoarelor, se transformă în ciment și var, produse care — într-o țară ce-și schimbă fața de la o zi la alta — sînt pîinea zilnică a industriei construcțiilor ce au cuprins întreaga Românie socialistă.

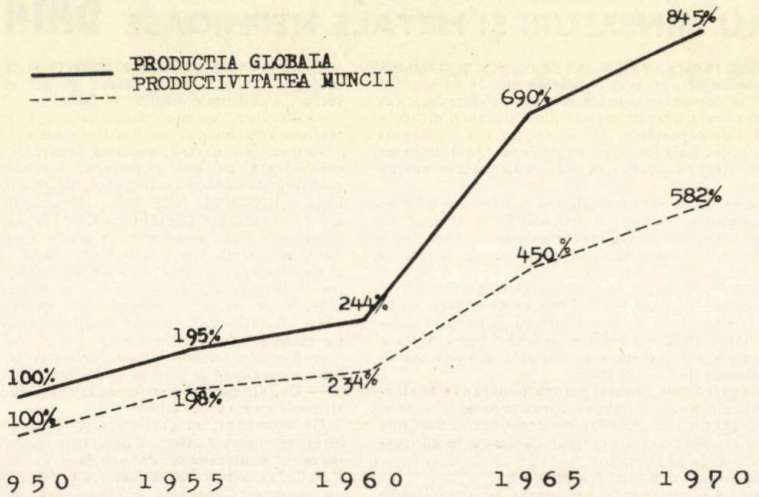

Acest milion și jumătate de calcar, înseamnă pentru economia României în fiecare an nu mai puțin decît peste 20% din producția de ciment și peste 25% din producția de var a țării.

Mai înseamnă funcționarea normală a industriei siderurgice și materie primă pentru industria chimică și a zahărului.

Înainte de a însemna toate acestea, piatra de calcar se combină cu munca creatoare a celor două mii cinci sute de cimentiști turdeni, care astăzi privesc cu mîndrie transformările pe care cu propriile lor mîini le-au înfăptuit în cei peste 20 de ani de cînd sînt singurii proprietari ai mijloacelor pe care le mînuiesc.

Cimentul pe care fabrica din orașul de la poalele Apusenilor îl producea în întreg anul 1938, astăzi îl produce într-o singură lună.

Dovadă a capacității creatoare a celor ce muncesc stau cifrele concrete ce reprezintă evoluția în timp a Fabricii de ciment Turda. Dezvoltarea acestei întreprinderi, plecînd de la situația anilor 1950, este identică cu cea pe care a urmat-o întreaga economie națională.

Colectivul cimentiștilor turdeni a urmărit cu perseverență ca, pe lîngă creșterea cantitativă a rezultatelor muncii lor, latura calitativă a activității de producție să reflecte nemijlocit, conținutul modern al utilajelor și agregatelor pe care le mînuiesc.

Astăzi, la Fabrica de ciment Turda, se produce zilnic cimentul necesar construcției a 4 blocuri de locuit, ciment ce pleacă spre șantierele țării încărcat în 4 garnituri de tren, fiecare cu cîte 50 de vagoane. La aceasta se mai adaugă alte două garnituri încărcate cu calcar, var, ipsos și cărămizi refractare.

Harnicul colectiv de cimentiști turdeni încheie ultimul an al acestui cincinal cu realizări ce îl situează la loc de frunte în rîndurile clasei muncitoare din România. Înțelegînd să răspundă prin fapte la necesitățile economiei naționale — necesități și mai stringente acum după ceea ce s-a abătut asupra țării noastre — colectivul Fabricii de ciment Turda s-a angajat în fața Partidului să dea peste plan în anul 1970 30 000 tone ciment, 6 000 tone var, 19 400 tone ipsos, 700 tone cărămizi refractare și 50 000 tone de calcar de construcții și pentru industria sodei.

Produsele fabricii noastre se bucură de un bun renume atît în rîndul constructorilor din țară cît și a celor de peste hotare. Numai în anul 1970 peste 16% din producția de ciment a fabricii ia calea exportului, atît în țările socialiste cît și în multe alte țări din toate cele 5 continente ale lumii.

Toate acestea, reprezintă o expresie concretă a participării colectivului nostru la eforturile depuse de poporul român care, sub conducerea înțeleaptă a Partidului Comunist Român, pășește cu pași fermi pe drumul desăvîrșirii construcției socialismului în România.

Inginer CAROL HERTL

Cotidian

ESTE MARCA FABRICII DE PIELĂRIE ȘI ÎNCĂLȚĂMINTE „PARTIZANUL“ BACĂU, CARE PRODUCE UN SORTIMENT VARIAT DE ÎNCĂLȚĂMINTE DIN PIELE ȘI ÎNLOCUITORI DE PIELE PENTRU BĂRBAȚI ȘI COPII

PĂPUȘA „NICOLETA"

CEA MAI
PLĂCUTĂ
DISTRACȚIE
LA VÎRSTA
COPILĂRIEI

CEA MAI
PLĂCUTĂ
AMINTIRE
A COPILĂRIEI

PĂPUȘA „LILIANA"

„LILIANA"

ȘI

„NICOLETA"

SÎNT NUMAI
DOUĂ
DIN ZECILE
DE PĂPUȘI
FABRICATE LA

„ARĂDEANCA"

ARAD

STRADA EMINESCU Nr. 66

Zarea
25°
BITTER
APERITIV

F.

MINISTERUL IN

COMBINATU

BUC

FABRICA DE ARTICOLE

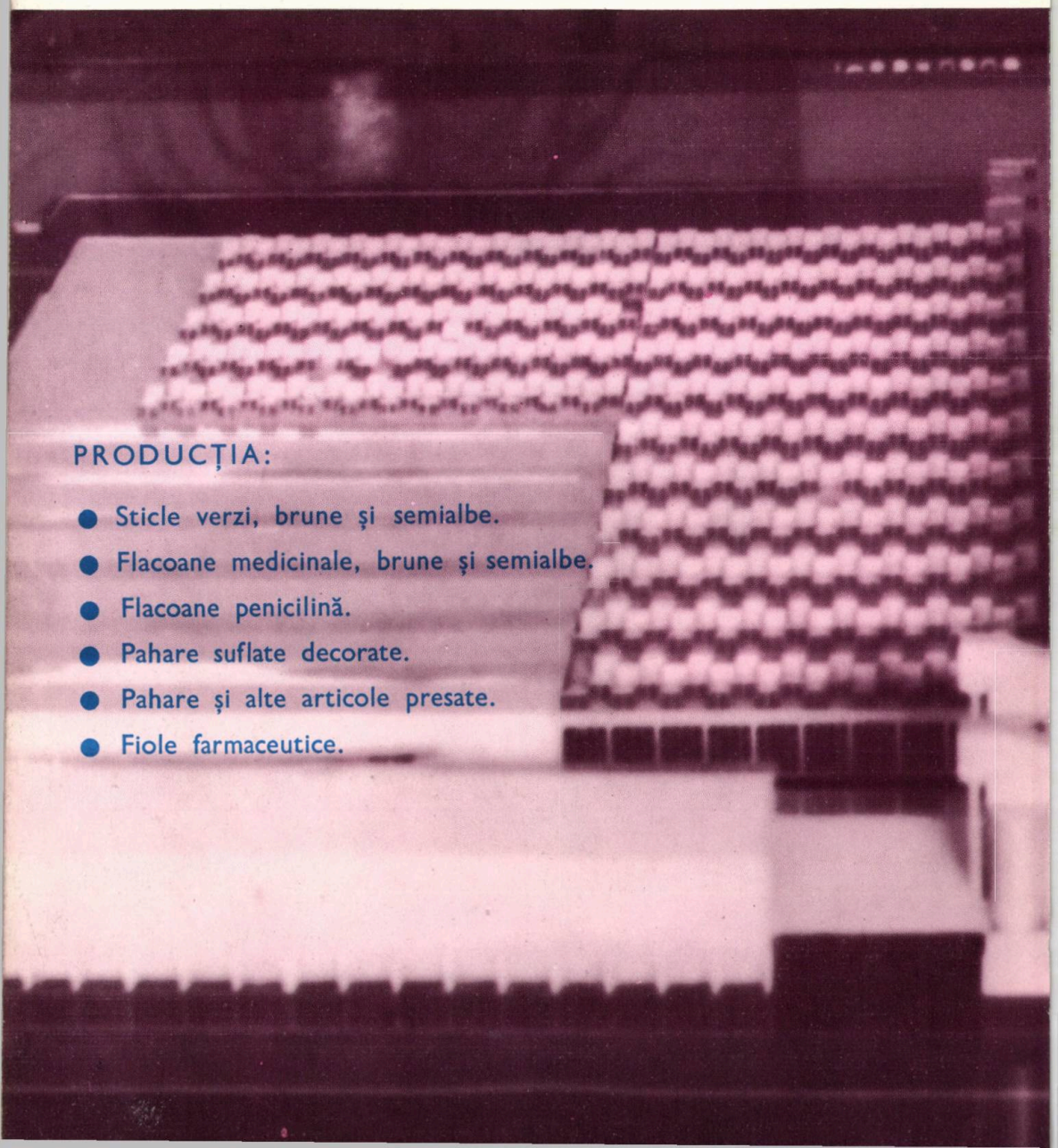

PRODUCȚIA:

- Sticle verzi, brune și semialbe.
- Flacoane medicinale, brune și semialbe.
- Flacoane penicilină.
- Pahare suflate decorate.
- Pahare și alte articole presate.
- Fiole farmaceutice.

.B.

U S T R I E I U Ş O A R E

DE STICLĂ

EŞTI

E STICLĂRIE BUCUREŞTI

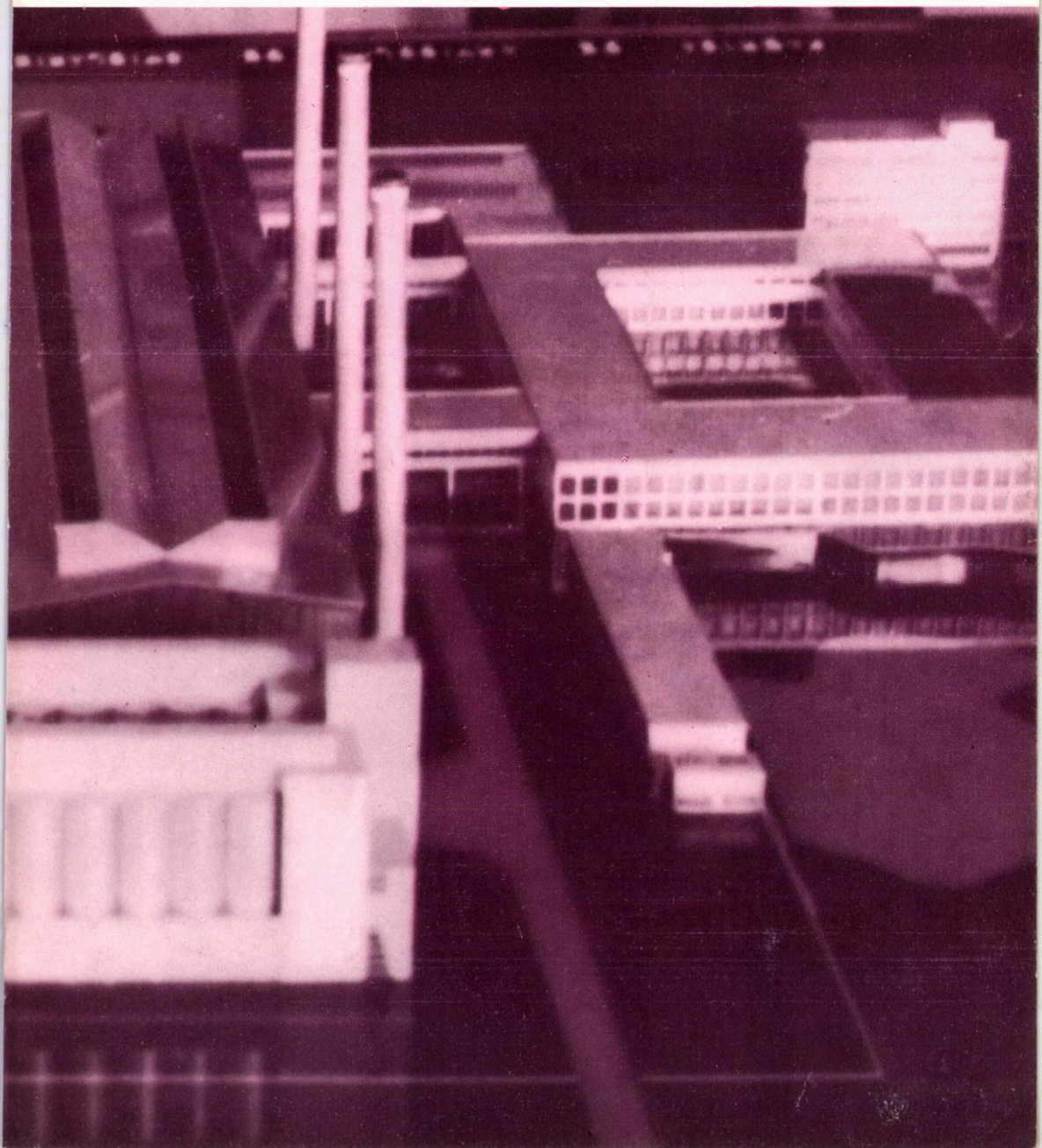

IPTC

DESIGN INSTITUTE FOR TELECOMMUNICATIONS

BD. DINICU GOLESCU No. 38, SECTOR 7, BUCUREŞTI – ROMÂNIA. TELEFON 13-66-64

Our Institute draws up studies and designs in the folowing domains:

- ENTERPRISES — installations of telephone exchanges, closed-circuit television, dispatcher, interphone, telex, electric clocks, public addressors, guard and alarm devices.
- LOCAL NETWORKS — optimizing of telephone networks, laying out of telephone and telegraph exchanges, electric protection of cable networks.
- NATIONAL NETWORKS — organizing, optimizing, and automation of telephone networks, installations of multiplex telephone systems (12—2 700 channels), electric protection of cable networks.
- RADIO AND TELEVISION — installations of radio and T.V. broadcasting stations, radiocommunications, radio relay lines, protection of air and maritime navigatiton.
- CONSTRUCTIONS—buldings, towers, and masts for telecommunications including the auxiliary installations.

COMBINATUL TEXTIL DIN ORADEA

Dacă producerea articolelor din tricot este cunoscută din timpuri mai vechi, această ramură a industriei textile, s-a impus de-abea în zilele noastre prin perfecționarea și modernizarea utilajelor și mecanizarea majorității operațiunilor de tricotat.

COMBINATUL TEXTIL din ORADEA, vine să confirme acest lucru, cu zecile de articole, cu numeroasele modele, cu bogata paletă coloristică, corespunzătoare tendințelor mondiale ale modei și preferințelor cumpărătorilor.

Confecțiile cunosc un înalt grad de finisare, datorită nivelului ridicat de calificare a cadrelor din toate sectoarele.

Calitatea produselor din unitățile Combinatului, ca:

- PALTOANE, COSTUME, PARDESIE pentru BĂRBAȚI, ADOLESCENȚI și COPII,
- UNIFORME ȘCOLARE pentru FETIȚE și BĂIEȚI,
- CONFECȚII din TRICOT, pentru BĂRBAȚI, FEMEI, ADOLESCENȚI și COPII,
- ȚESĂTURI din BUMBAC,
- ARTICOLE de PASMANTERIE,

au trezit interesul multor firme comerciale de peste hotare și al cumpărătorilor de la noi.

Perfecționarea producției, razultatele economice și pe linia îmbunătățirii calității produselor care au dus la ridicarea prestigiului Combinatului sînt rodul eforturilor susținute depuse de întreg colectivul de muncitori, tehnicieni, ingineri și economiști.

V. I.

COMBINATUL
DE CELULOZĂ ŞI HÎRTIE-BACĂU
PRODUCE
PRIN UNITĂŢILE SALE CU TRADIŢII DE SPECIALITATE RECUNOSCUTE ÎN LUMEA ÎNTREAGĂ

Fabrica „LETEA" BACĂU

- Hîrtie de scris şi tipărit cu grad de alb ridicat
- Hîrtie ţigarete vărgată, combustibilă, cu grad de alb ridicat
- Hîrtie ziar
- Hîrtie cartografică
- Cartoane veline
- Caiete şcolare
- Hîrtie bibliofil tip A şi B
- Cartoane dosare

Complexul „SUCEAVA"

- Saci din hîrtie
- Sfoară din hîrtie
- Pungi din hîrtie simplă şi cu polietilenă
- Hîrtie acoperită cu poliacetat de vinil
- Hîrtie parafinată
- Hîrtii bituminate, creponate, gumate
- Hîrtii caşerate cu fol metalice
- Pînză caşerată cu polietilenă pe hîrtie

Fabrica „RECONSTRUCŢIA" PIATRA NEAMŢ

- Celuloză sulfit înălbită şi normală
- Celuloză sulfat
- Hîrtii de ambalaj rezistente tip sulfat
- Hîrtii imitaţie pergament şi pergamintate

Fabrica „COMUNA DIN PARIS" PIATRA NEAMŢ

- Hîrtie de scris şi tipărit semi-veline
- Carton pentru geamandane şi ghiozdane
- Carton duplex
- Carton prespan
- Carton dur pt. încălţăminte
- Carton pt. tapiţerie auto

Fabrica „MOLIDUL" VAMA

- Cartoane
- Mucavale
- Cartoane filtru

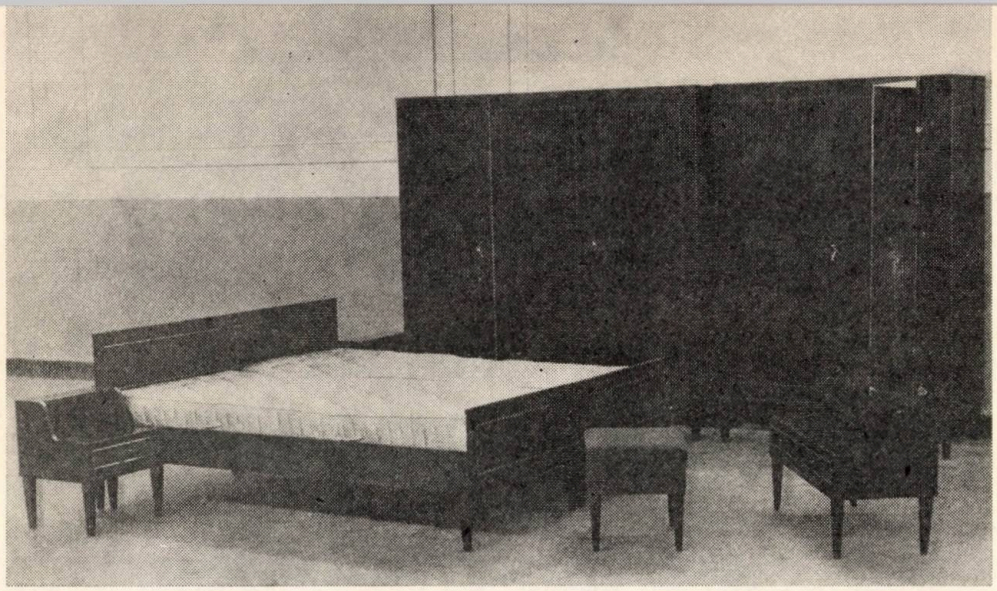

COMBINATUL
PENTRU EXPLOATAREA ȘI INDUSTRIALIZAREA LEMNULUI SIGHETUL MARMAȚIEI

Combinatul pentru exploatarea şi industrializarea lemnului din Sighetul Marmaţiei îşi are obîrşia undeva în negura vremurilor datorită măiestriei meşteşugului de prelucrare a acestui material, cu care au fost şi sînt înzestraţi urmaşii lui Dragoş de pe aceste meleaguri.

Încă din anul 1890 pe locul actualului combinat lucra în plin-mobilier curbat, o mică fabrică de mobilă sub emblema « Fabrica de Mobilă din Sighetul Marmaţiei » — prima unitate industrială cu astfel de produse din Ardeal.

Cu timpul, produsele acestei mici fabrici s-au impus pe piaţa internă ajungîndu-se la o creştre a producţeiei de peste 600% la vechiul specific de mobilier curbat pînă în anul 1964.

În vederea valorificării superioare a bogatelor resurse de masă lemnoasă din Maramureş, în 1965 a luat fiinţă Complexul pentru Industrializarea Lemnului cu 6 fabrici de: Mobilă corp, Mobilă curbată, Scaune pliante, P.A.L., Placaje şi furnir estetic.

În 1969 s-a trecut la o nouă reorganizare, înfiinţîndu-se actualul Combinat pentru Exploatarea şi Industrializarea Lemnului, la care s-a adăugat sectorul de Exploatarea Lemnului, cele 5 fabrici de cherestea din Judeţul Maramureş, precum şi unitatea de mecanizare a transporturilor forestiere.

Combinatul are în prezent 6 mari unităţi, valoarea lor crescînd în ceea ce priveşte producţia, din 1965 şi pînă azi de peste 7 ori.

În actuala organizare Combinatul produce: camere combinate « Ilva », dormitoare « Mara », măsuţa pentru ceai, seturi mulate şi canapele « Ilva »,— diverse tipuri mobilier curbat din lemn (scaune, cuiere, taburete etc.), scaune pliante de diferite tipuri, placaj, PAL, furnir estetic, cherestea fag şi răşinoase, bile, manele, lăzi de diferite tipuri, lemn de celuloză, mangal de bocşă etc.

Aceste produse se exportă în peste 30 de ţări şi anume: URSS, Suedia, Canada, S.U.A, Italia, Anglia, R.F. a Germaniei, Austria, Cehoslovacia, Israel, Spania, Republica Populară Ungaria, R.A.U. şi altele.

Dormitorul « Mara », seturile mulate şi măsuţele pentru ceai sînt tipurile cele mai noi şi mai reprezentative dintre produsele combinatului ce vor fi lansate în anul 1971 şi care s-au bucurat de aprecierea unanimă a cumpărătorilor din ţară şi a celor de peste hotare.

Inginer COSMUȚĂ OCTAVIAN

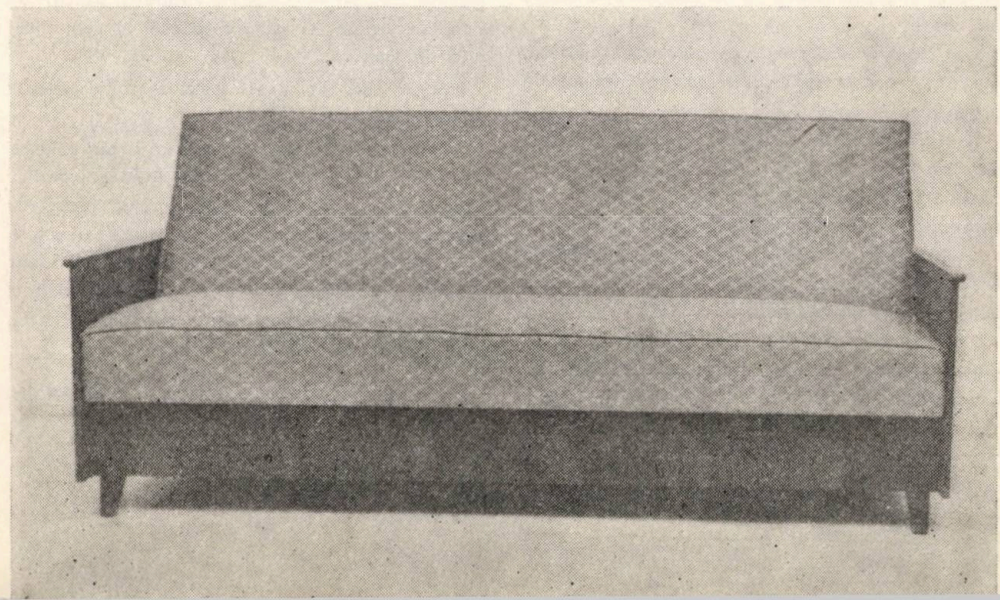

ASPECTE DIN INDUSTRIA ALIMENTARĂ A JUDEȚULUI MARAMUREȘ

Ținînd seama de particularitățile dezvoltării forțelor de producție moderne, de creșterea complexității economiei, de necesitatea punerii în valoare a avantajelor concentrării economice, Conferința Națională a hotărît organizarea centralelor și combinatelor industriale și a altor unități economice similare, care să reunească întreprinderi de producție, institute de proiectare, activități de deservire a producției, de aprovizionare și desfacere.

În cadrul Ministerului Industriei Alimentare a luat ființă un grup de uzine combinate din care face parte și Combinatul Industriei Alimentare Maramureș cuprinzînd cinci unități economice, care prin profilul lor asigură populației din județul Maramureș o gamă largă de produse alimentare.

În dorința de a informa cititorii noștri despre activitatea recentă a acestui organ economic am rugat pe tovarășul *Griga Gheorghe*, director general al combinatului să ne răspundă la cîteva întrebări:

I = După această scurtă perioadă de activitate, în ce ar consta superioritatea noii forme de organizare și conducere?

R = Corespunzător condițiilor actualei etape de dezvoltare socialistă a țării, Conferința Națională a Partidului Comunist Român a acordat în ansamblul măsurilor adoptate o importanță deosebită perfecționării conducerii și planificării economiei naționale — noua formă de care se bucură și combinatul nostru.

Deși a trecut un timp relativ scurt de la înființarea combinatului, măsurile stabilite de Conferința Națională se dovedesc a fi foarte bune, creînd condiții mai favorabile pentru organizarea superioară a producției și circulației bunurilor materiale, apropierea organelor de conducere de activitatea economică concretă, folosirea rațională a cadrelor, mai buna fundamentare a deciziilor, creșterea operativității în dirijarea proceselor economice, aprovizionarea cu materie primă, folosirea rațională a capacităților de producție, posibilitatea coordonării și reglării în ansamblu a industrei alimentare din județ, a producției, atît în raport cu sarcinile de plan pentru desfacerea internă, cît și în raport cu cerințele și pretențiile beneficiarilor externi.

I = Care sînt produsele cu specific local preferate atît pe piața internă cît și în străinătate?

R = În cadrul unităților din combinat se realizează peste 200 sortimente de produse alimentare dintre care: compotul, dulceața, gemul, și siropul de căpșuni, pireul de castane, conservele de fructe de pădure cum sînt: afinele, smeura, murele etc., iar în industria vinului și băuturilor alcoolice sîntem singurii furnizori ai renumitei țuici de Turț.

I = Cu cîte țări aveți legături comerciale și ce produse exportați?

R = Avem legături comerciale cu 10 țări printre care: U.R.S.S., Polonia, Anglia, R.F.G., Japonia, Austria, unde în baza contractelor încheiate livrăm îndeosebi conserve de fructe și unele specii de animale, astfel că în decurs de 5 ani producția a crescut la export de 6 ori existînd posibilitatea ca în actualul cincinal aceasta să se mărească cu 200%.

Interviu realizat de I.V. MUNTEANU

COOPERATIVA „MUNCA COLECTIVĂ"

BRAȘOV

PREZINTĂ MODA 1971:

Datorită faptului că unitatea cooperatistă « Munca Colectivă » din Brașov și-a cîștigat un binemeritat prestigiu prin organizarea caselor de modă, unde se prezintă o serie de modele de îmbrăcăminte pentru femei, bărbați și copii, muncă apreciată atît de publicul brașovean, cît și de cel din alte orașe ale țării, ne-am adresat tovarășului președinte Carzol Ioan, cu rugămintea de a ne spune ceva despre munca colectivului.

— *Cum reușiți să împăcați moda anului trecut cu preferințele cumpărătorilor și mai ales ale sexului frumos, și cu dezvoltarea modei anului 1971 ?*

— Pentru prima oară anul acesta există linii diferite : una care menține moda anului trecut, bineînțeles cu adăugarea unor elemente noi, și alta complet nouă numită maxi, lungă pînă la glezne uneori, arătîndu-ne o siluetă alungită, cu multe elemente șoc.

Moda maxi fiind la început, îmbină șocul cu sobrietatea pentru produsele groase, iar pentru cele subțiri elemente stridente încărcate cu modele și culori, accesorii ostentativ de multe și amestecate.

Moda însă unanim acceptată pentru anul '71 are următoarele caractere schematice :

Silueta : umeri mici, pătrați, bust plat, talie marcată, totuși solduri înguste, alungite.

Detalii noi : multe buzunare plasate sau foarte sus, sau foarte jos cu forme diverse, gulere mari, revere tot atît de mari. Butonajul deseori pînă la tiv. Rareori nasturi de metal, multe brandenburguri. Eșarfe multe, înguste și lungi, cu sau fără franjuri și realizate din orice material.

— *Stilul sport va avea influență asupra modei 1971 ?*

— Tricotul bogat, modelele cu multe detalii practice și amuzante, culorile și asociațiile de materiale (imprimeuri cu uni, plușcort cu piele, tricot cu tweet sau piele, etc.) vor apropia moda de acest stil.

— *Selectate pe produse cum va arăta moda în '71 ?*

— Rochiile pentru dimineață vor avea multe variante la genul « Chemisier » cu multe adăugiri de cute, nervuri și tighele. Lărgimea pornește de la șolduri și se observă combinații de culori sau uni cu imprimeuri.

Pentru după masă și seara, materialele ușoare ca : voal, marchizet sau jerse de mătase (uneori paiete) în culori vii, cu desene precis conturate. Multe lărgimi la fustă, care se poartă cu bluze, avînd mîneci lungi, largi, cu pliseuri, franjuri, etc. Decolteuri în formă de V sau ușor răscroite, multe mîneci montate ca la ie.

Taioarele, ori foarte largi, ori foarte scurte, și în acest caz destul de ajustate, cu fuste mai largi.

Taiorul cu pantaloni pentru dimineața și seara, nu numai că se menține, dar și predomină.

Mantourile, pe lîngă liniile care s-au purtat în '69 și '70, redingotă, gen manta militară, tubulară; se lansează linia mult evazată la spate și chiar godat de jur împrejur.

Bluzele și fustele se vor purta mult, fiecare din ele cu model diferit destul de complicat. Se vor asocia la o vestă tricotată sau la o jachetă din alt material. Colectivul de creație al cooperativei insistă asupra îmbinării particularităților fizicului cu liniile modei.

— *Există o condiționare reciprocă, între specificul fizicului fiecărei femei și efortul de-a fi în pas cu moda ?*

— Se pune accentul pe specificul siluetei raportat la exigențele modei și se scoate în relief ceea ce este propriu fiecărei femei.

Creatorii noștri știu să se încadreze în contextul modei europene proporționînd modelul creat și accentuînd în același timp adaptarea lui.

Este cunoscut de asemeni, la noi succesul motivelor noastre populare si adevărata invazie a iilor românești, devenite celebre pe piața internațională, ele rivalizînd cu PONCHO-urile, motivele marocane, africane și în general exotismul cel mai excentric.

Dar în plus se ține seamă de gustul și latitudinea clientului.

— *În crearea de modele noi se ține strict seama și de pasul așa zisei mode internaționale ?*

— Nu lipsește preocuparea de a încadra moda locală la cara mai mare a « modei internaționale », variațiile de, interpretări (talie alungită, reapariția cutelor și pliurilor, sa pardesiurilor, a vestelor, a pantalonului lung cu tunică versiunea sport-sport elegant, nelipsind din nici una din colecțiile noastre.

Repetatele prezentări ne-au ajutat să sondăm părerile cumpărătorilor și să le satisfacem gusturile cele mai exigente.

Astfel marile magazine din capitală ca : Romarta, București, Victoria, Confecția și altele din Cluj, Oradea, Timișoara, așI, Craiova, Constanța, etc. mențin o permanentă legătură cu cooperativa noastră, prin contractele pe care le avem pentru diverse articole de îmbrăcăminte.

Interviu realizat de I. V. M.

COMBINATUL DE PIELĂRIE ȘI ÎNCĂLȚĂMINTE ORADEA

Str. SIMION BĂRNUȚIU Nr. 15
Telefon: 1-21-40, 1-21-41, 1-21-42, 1-57-98, 1-71-38
Interurb. 64
Telex: 034-255

Cont virament nr. 4007800
Banca Națională Oradea
Căsuța poștală nr. 188

După un an dela măsurile luate pe linia perfecționării conducerii economiei naționale, prin care s-au stabilit forme eficace de unire a unor întreprinderi considerate celule de bază în viața economică, putem constata cît de îmbucurător a fost efectul înființării Combinatelor Industriale.

Gruparea în industria ușoară a 235 de unități productive în două centrale și 44 de combinate a apropiat conducerea de producție, a degrevat ministerele de o serie de organe operative a căror activitate se dovedea lipsită de eficiență.

Dezvoltarea industriei ușoare, a crescut simțitor în toate sectoarele, odată cu atributele și răspunderile conferite întreprinderilor și fabricilor care și-au orientat eforturile în exclusivitate, spre realizarea parametrilor proiectați.

Oradea găzduiește noi obiective industriale cu mulți ani de activitate în urma lor, printre care Uzina de aluminiu, Combinatul Textil, Uzina de motoare « Înfrățirea », Fabrica de blănuri, Rafinăria « Crișana », Combinatul de Încălțăminte, Întreprinderea de mase plastice și altele, cu o pondere tot atît de importantă în economia țării.

Unele din ele au legături comerciale cu zeci de țări de pe toate continentele, iar la noi produsele lor sînt foarte mult apreciate.

Dacă luăm numai Combinatul de Încălțăminte, care cuprinde și fabrica « Solidaritatea » ale cărei produse și-au cucerit un prestigiu binemeritat, ne vom da seama că marca fabricilor se bucură de bună apreciere și că produsele lor, urcă cu repeziciune treptele competivității.

Încălțămintea pentru femei, bărbați și copii de toate vîrstele, de toate sorturile și în cea mai largă gamă de modele, este mult căutată de cumpărătorii din țară, ca și de o serie de firme comerciale de peste hotare.

Suplețea și culoarea blănurilor, cunosc o largă popularitate și sînt apreciate în mod deosebit.

Durabilitatea încălțămintei, liniile moderne și eleganța au cucerit definitiv aprecierea cumpărătorilor.

Despre măiestria meșteșugului în acest domeniu de activitate, hărnicia și competența colectivelor, tovarășul inginer Orest Straciuc, directorul general al Combinatului, ne-a spus că: « s-a acordat o mare atenție calificării cadrelor și că fiecare la locul său de muncă își face mai mult decît datoria. »

Pe lîngă tehnica ireproșabilă se urmărește cu asiduitate introducerea în fabricație, în toate unitățile de noi sortimente, a unor modele cu caracteristici, superioare care să satisfacă exigențele mereu crescînde, în ceea ce privește esteticul și comoditatea.

Sectorul de creație, prin separarea de pregătirea fabricației, își concentrează activitatea exclusiv asupra muncii de concepție și dă rezultate excelente ».

Realizat de M.I.

L

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

ALMANAHUL LITERAR 1971 aduce pe această cale mulțumiri colaboratorilor săi poligrafi: Eugen ALEXANDRESCU, Constantin BARDAN, Anghelache CONSTANTIN, Mihai CONSTANTINESCU, Ion DELIU, Dumitru DINU, Constantin DOBRE, Petre DOBRESCU, Florian DRĂGHICI, Coman DUMITRU, Gheorghe DUȚULESCU, Marin GHEORGHE, Nicolae GHEORGHE, Ștefan GHEORGHE, Nadia HAZARIAN, Gheorghe HERGOPOL, Dumitru IANCU, Nicolae NIȚU, Gheorghe POPESCU, Petre RĂCEANU, Nicolae RILL, Petre STĂNCESCU, Constantin STOICA, Marina STOICA, Ion ȘOMLEA, Georgeta ȘTEFAN, Ilie ȘTEFAN, Radu ȘTEFLEA, Mihai TEODORESCU, Maria TILEA, Toma TRAȘCĂ, Mihai ȚÂRU.

Intreprinderea Poligrafică „Arta Grafică" — București, Calea Șerban Vodă, 133—135

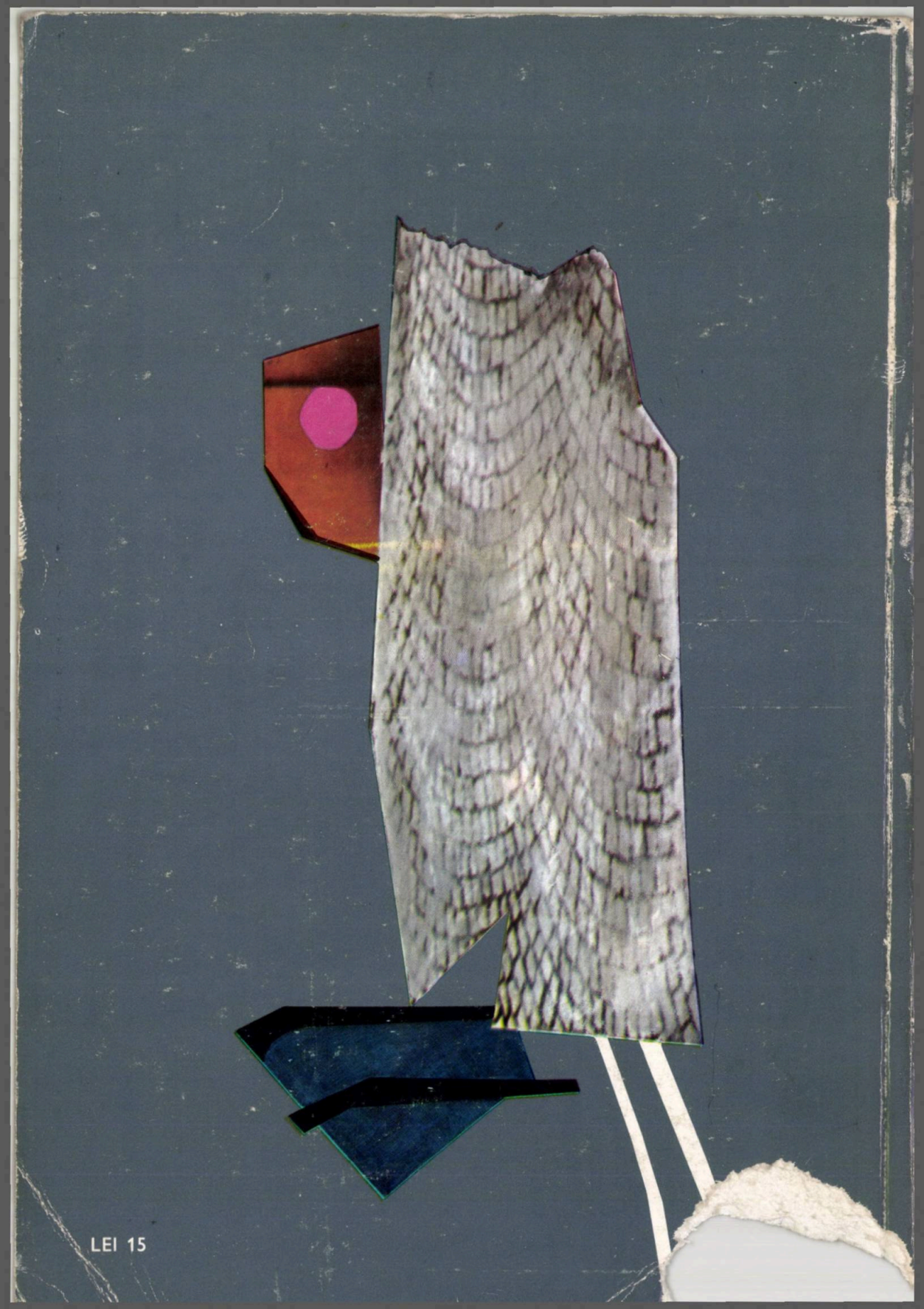

LEI 15